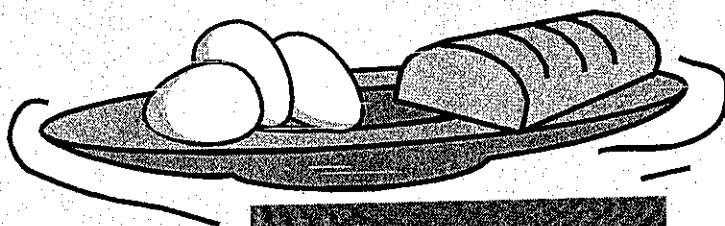

בטייד
מכון פוה"ה - פוריות ורפואה עפ"י ההלכה.
Puah Institute - Fertility and Medicine in Accordance with Halacha

היחידה להלכה יישומית

עירוב תבשילין

פנימי

דפי עזר לשיעורו של:

הרב מנחם בורשטין

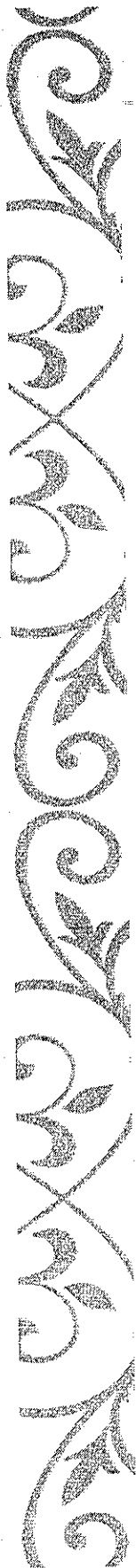
אלול תש"ע

רח' עזריאל 19, ג. שאול, ירושלים 95477, טלי 02-6515050, פקס, 02-6517501
19, Azriel St. Givat Shaul, Jerusalem 95477, Tel: 02-6515050 Fax: 02-6517501
דואר אלקטרוני: E-mail: info@puah.org.il אתר: Site: www.puah.org.il

תוכן עניינים

1	סדר עירוב תבשילין - בבא קמא
2	עירוב תבשילין - ויקיפדיה
3-4	עירוב תבשילין - לקט מקורות - הרב יוסף איתן
5	סימן ק"ב דיני עירוב תבשילין - קיצור שו"ע - מתוך ויקיטקסט
6-17	סימן תקכו/דיני עירוב תבשילין - משנה ברורה
18-23	סימן תקכו/דיני עירוב תבשילין - כף החיים
24-27	יום טוב הסמוך לשבת - הרב שי זווין
28-32	בישול ביו"ט ליום אחר ללא עירוב תבשילין - הרב שלמה זלמן גרוסמן
33-42	עירוב תבשילין הערוך/תוכן עניינים - הרב ישראל דוד שטרן
43-54	יסודות תקנת עירוב תבשילין וטעמיה - הרב ישראל דוד שטרן
55-63	סדר עריכת העירוב וברכתו - הרב ישראל דוד שטרן
64-65	עירוב תבשילין - הרב יהושע ישעיה נויבירט
66-68	דיני עירוב תבשילין - הרב ש"ח קניבסקי - והרב א"צ טורצין
69	עירוב תבשילין ביו"ט שני - הרב ירחמיאל דוד פריד
70-71	עירוב תבשילין - הרב מרדכי אליהו
72-76	הלכות עירובי תבשילין - הרב יצחק יוסף
77-83	עירוב תבשילין - הרב ברוך שרגא
84-106	עירוב תבשילין - הרב בנימין אדלר
107-110	עירוב תבשילין - הרב שאול וגשל
111-117	פסקי תשובות - הרב בצ"א רבינובין
118-119	מנהג עירובי חצרות ועירובי תבשילין - הרב אליקוב דבורקס
120-123	שו"ת עירוב תבשילין
124-128	עירוב תבשילין - פרופ' מרדכי ברויאר
129-130	משנה חזרה - הלכות שביתת יום טוב פרק ו
131-133	יסוד דין עירוב תבשילין - שיבת ברכת משה
134-135	סיכום סוגיית עירוב תבשילין - שיבת ברכת משה
136-139	דיני עירוב תבשילין - הרב מרדכי אליהו
140-141	ליקוטי הלכות בעניין עירוב תבשילין - הרב דב לנדאו
142-144	עירובי תבשילין - בירור הלכות עם תשובות מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

145	לקט דיני ערוב תבשילין—בד"ץ שארית ישראל
146-153	אוצר השו"ת - מכון מהרש"ל
154-157	ויען אליהו י, בדין עירוב תבשילין—ויקיטקסט
158	אברהם אבינו ומצות עירוב תבשילין—ר' ישראל פישמן
159-160	אברהם אבינו קיים מצות "עירוב תבשילין" שלא אכל בשר בחלב—הרב דוד שלמה שטיין
161	קיים אברהם אבינו - עירובי תבשילין, תחומין או חצרות? הרף היומי

מהדורה ראשונה: סיוון תשס"ב

מהדורה שנייה: סיוון תשס"ה

מהדורה שלישית: סיוון תשס"ז

מהדורה רביעית: סיוון תשס"ט

"סוגיות אקטואליות במקורות היהדות"

דף הסבר

מחלקת ההדרכה של מכון פוע"ה עוסקת במתן שיעורים ובארגון ימי עיון לרבנים, לרופאים ולציבור הרחב בעיקר בענייני רפואה והלכה.

במהלך השיעורים הללו התברר, שקיימת בתקופתנו התעניינות רבה ביחס התורה לנושאים אקטואליים בכלל. בעקבות זאת הרחבנו את מגוון הנושאים, שבהם עוסקים השיעורים, מעבר לתחומי הרפואה וההלכה, ולשם כך ריכזנו חומר מתאים בנושאים הנוגעים.

החומר שנבחר כולל בדרך כלל את המקורות היסודיים בנושא הנלמד וכן אוסף של מאמרים המסכמים את הנושא (בישל כך, יתכן שתהיה חפיפה בין מספר מאמרים, שכל אחד מהם מסכם את הנושא בהדגשים שונים).

במקרה שלא מצאנו מאמרים המסכמים את הנושא, השתדלנו להביא את המקורות היסודיים ואת התשובות העיקריות שנכתבו בנידון, על מנת שאפשר יהיה בעזרתם להזכין מאמר מסכם או שיעור.

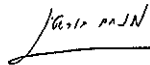
אוסף המאמרים יאפשר ללומדים להמשיך ולהעשיר את עצמם בלימוד הנושא מעבר למה שניתן להספיק במהלך השיעור, וכן יוכל להועיל למעוניינים להכין שיעורים בנושאים הנידונים.

המאמרים המופיעים בחוברת נכתבו על דעת כותביהם, ואין בהבאתם משום הסכמה עם תוכנם. פעמים אף הבאנו מאמר שאינו מקובל, על מנת להתמודד עם הבעייתיות העולה ממנו. הקובץ הנוכחי הוא לצרכים פנימיים בלבד ועל כן אינו מיועד למכירה או למטרות רווח. ההנהלה שוקלת אפשרות של פניה למחברים, על מנת להוציא את הדברים לאור.

הנהלת המכון מודה לגדיבי העם, שסייעו בהדפסה הראשונית של החומר.

נשמח לקבל הארות והערות

בברכה,

הרב מנחם מנדל שניידרמן

ראש המכון

המלצה

לפעילותו הברוכה של מכון פוע"ה יצא שם נכבד ובכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מליהם.

מחלקת ההדרכה של המכון מוציאה לאור ספרים וחוברות לרוב, אשר הם אבן יסוד בלימוד עניני רפואה והלכה.

הנה בשנים האחרונות נשאל ליבם להעשיר את הציבור במפעל מיוחד של איסוף חומר על סוגיות אקטואליות במקורות היהדות.

רבני המכון ובראשם הרב מנחם בורשטיין שליט"א, שמו לב שישנה התעניינות רבה בציבור בדעת היהדות על סוגיות אקטואליות מחינו.

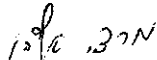
ועל כן, לקח על עצמו ראש המכון, לאסוף חומר בנושאים שונים, על מנת שיוכלו רבים ללמוד כל נושא לעומק. וכדי שיוכל כל רב או מורה להכין את השיעור כשהחומר הרב מסומם ומוכן לפניו.

זכינו, ועל נושאים רבים כיהדות נכתב רבות, ואדם המעוניין ללבוש נושא מסוים קשה לו להספיק לאחר כספריות את כל המאמרים. ויפה עשו שהביאו הכול כשולחן ערוך בפני הלומד.

במשך הזמן הספיקו כבר להכין כמה מאות חוברות וכעת הם שוקדים על הוצאתם לאור. כל מפעל שמטרתו להגביר את הלימוד בעם ישראל, יבורך. ובמיוחד יבורך מפעל זה אשר גורם ללימוד תורה מתוך העמקה, ומתוך הרחבת הדעת והוא אחד ממפעלי הרבים והמבורכים של הרב המבורך הרב מנחם בורשטיין שליט"א ראש מכון פוע"ה.

הנני מברך בכל מילי דמיטיב את כל המסייעים למפעל חשוב זה, ומרכים ומוסיפים ללא ימוש ספר התורה הזה מפיך.

הכותב והחותם בברכה,

מרדכי אליהו

הראשון לציון זרה"ג הראשי לישראל לשעבר

עירוב תבשילין

כשחל יום טוב בערב שבת יש להניח ערוב תבשילין כדי שיהא מותר לבשל מיום טוב לשבת.
בערב יום טוב יקח חלה או מצה ותבשיל (למשל ביצה קשה, דג או או עוף מבושלים) שיאכלו
בשבת, ויברך:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֵרֹב:

בְּדִין יְהִי שָׂרָא לָנָא לְאַפּוּי וּלְבִשּׁוּלֵי וּלְאַדְלוּקֵי
שְׂרָגָא וּלְתַקְנָא וּלְמַעַבְד כָּל צְרָכָנָא מִיּוֹמָא טָבָא לְשַׁבְתָּא לָנָא
וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת:

בערוב זה יהיה מותר לנו לאפות ולבשל ולהטמין ולהדליק נר
ולעשות כל צרכנו מיום טוב לשבת, לנו ולכל ישראל הדרים
בעיר הזאת.

עירוב תבשילין

מתוך ויקיפדיה, האנציקלופדיה החופשית

עירוב תבשילין - תקנה בהלכה שמטרתה להתיר בישול אוכל מיום טוב לשבת שחלה לאחריו.

לפי ההלכה אסור לבשל ביום השבת, ויש להכין את כל המאכלים ליום השבת לפני כניסתו. בימי החגים מותר, לעומת זאת, להכין את כל צורכי הסעודה. (אוכל נפש) (ובתנאי שלא יוצרים אש חדשה) "כל-מלאכה, ל'א-יעשה בהם--אך אשר יאכל ל'כל-נפש, הוא לבדו יעשה להם." (שמות י"ב ט"ז).

כאשר חג חל ביום שישי, מדין התורה מותר לבשל מיום טוב לצורך שבת, אולם חכמים אסרו לבשל ביום טוב בשביל השבת שאחריו, ללא עירוב תבשילים, משום כבוד יום טוב וכן כדי שלא יבואו אנשים לבשל ביום טוב עבור ימות החול. כדי שיהיה אפשר לבשל ביום טוב תבשילים טריים עבור השבת, תיקנו חז"ל את תקנת "עירוב תבשילין". הם תיקנו שאדם שרוצה לבשל ולאפות ביום טוב לשבת יכין כיכר לחם (או חלה או מצה) ומאכל מבושל לפני החג בשביל לאוכלם בשבת, (בדיעבד אפשר להסתפק בתבשיל אחד) וכך כשמבשל ביום טוב מאכלים אחרים לשבת, המעשה מוגדר כסיום הבישול וההכנות לשבת, ולא כהכנה שלמה מיום טוב לשבת, ולכן מותר לעשותו. יש המבארים את טעמו של עירוב תבשילים ב'היכר' - כיזכרון שאין לבשל ביום טוב דבר שאינו נצרך ליום טוב או לשבת. (רמב"ם)

צורת עשיית עירוב תבשילין

עושה העירוב לוקח את המאפה והתבשיל בידיו ומברך ברכה לאלוהים, שנוסחה הוא:

"ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על מצות עירוב"

ואחר כך אומר: "בעירוב זה יהיה מתר לנו לאפות ולבשל ולהטמין ולהדליק נר ולעשות כל צרכינו מיום טוב לשבת, לנו ולכל ישראל הדרים בעיר הזאת"

מלבד המצווה האישית על כל אדם לערב, יש מצווה על האדם החשוב בעיר, לערב בשביל כל אחד מתושבי העיר. כדי שגם אלו ששכחו לעשות עירוב או שהעירוב אבד להם בחג לפני שבישלו - יוכלו לבשל. לצורך זה לוקח חשוב העיר, מאפה ותבשיל ומקנה אותם על ידי אחר לכל אנשי העיר. לאחר מכן הוא נוטל את המאפה והתבשיל בידיו, ואומר את הנוסח שנכתב מקודם.

לפי השולחן-ערוך שם, גם אשה יכולה לעשות עירוב תבשילין ולברך.

טעם השם - "עירוב תבשילין"

הרמב"ם כתב שעירוב תבשילין נקרא כך בגלל הדמיון שלו למושג ההלכתי עירוב חצרות- כפי שעירוב חצרות נועד להיות היכר - שלא יבואו בני אדם לטעות ולחשוב שמותר להוציא בשבת מרשות לרשות, כך גם עירוב תבשילין מיועד להיכר וזיכרון - כדי שלא יחשבו שמותר לאפות בחג דברים שאינם נאכלים בו.

בצורה פשוטה יותר ניתן לבאר שבעירוב התבשילין בעצם 'מערבים' (כלומר מצרפים) את המאכלים שבושלו טרם החג למאכלים שבושלו בחג עצמו, ועל כן מותר, לדברי חז"ל, לבשל מיום החג ליום השבת שחל לאחריו.

קישורים חיצוניים

- הלכות עירוב תבשילין (<http://www.kitzur.net/main.php?nk=1&siman=102>) בקיצור שולחן ערוך
- עירוב תבשילין - מרדכי בר"ש ברויאר (<http://www.daat.ac.il/daat/kitveyet/sinay/eruv-2.htm>)

⑥ מִלֵּךְ הַמַּלְאָכִים (ר' מנחם שמואל) שנת ה'תשנ"א

דע, דבדת האלקי יש מצוות המקשרין ישראל לאביהם שבשמים, ויש מצוות המקשרים ישראל זה לזה כגון ציצית ותפילין ומוזות — הן מצוות המקשרין ישראל להשם יתברך, וגמילות חסדים ורחומות ומעשרות המה מקשרין זה לזה, וגמול זה זה יש בין שבת ליום טוב: — שבשבת הלא (שמות טו, כט) "אל יצא איש ממקומו", וחוצאה אסורה, ומלאכת אוכל נפש אסורה, ואם כן, כל איש ואיש בפני עצמו הוא, לברו הוא יושב ועוסק בחורו, שהמה מקשרים אל השם יתברך המרכו האמיתי, אשר כל ישראל המה קוים נפרדים המגיעים למרכו אחד — הוא השם יתברך, ולסיבת זה המה קשרים יחדיו, כמו שאמרו במדרש רבה בני יעקב שעובדים לאל אחד נקראים "נפש", אבל יום טוב הוא מן המצוות המקשרין האומה זה לזה, לכן מלאכת אוכל נפש מותר, ואם יבוא אלה אורחים יאפה לחם, עד כי אמרו (פסחים מו, ב) האופה מיום טוב לחול (רבה אמר) אינו לוקה (אמרינו): הואיל וחזי לאורחים, וכולם חייבים לעלות לרגל ולשמוח ולשמח, לכן הותרה תצאה והבערה, שאם לא כן לא יהיו מקשרים ומאוגדים זה לזה באחד.

ערוב חבשילין

יום טוב שחל בערב שבת אסור לאסות או לשל מיום טוב לשבת כלי ערוב חבשילין, בערב י"ט יסח חלה או מצה עם ביצה מבשלת, או חבשל אחר, ויניחם לשבת, ויברך:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות ערוב.

י"אמר:

בערוב הזה יהא מותר לנו לאפות ולבשל ולהטמין ולקלל ליק נר ולעשות כל צרכינו מיום טוב לשבת, לנו ולכל ישראל הקרים בעיר הזאת.

⑦ אֶרֶץ כְּנָעַן (כ"ה, ו) הַגִּבּוֹר הַזֶּה הָיָה

אמר מאי דאמר? בפ"ב דביצה בטעם ע"ת מזכור א"י השבת לקדשו וזכרו מאחר שבא להשכיחו, תנן מפירש"י דקאי על עונג שבת, דה"ל דקאי על קדושת שבת, גפני ששבת חמירא מיר"ט, ואם שבת ויר"ט שסמוכין ול"ז לא יהי כל היכר על זמור של שבת לעומת יר"ט יוכל האדם לטעות להשוות קדושת שבת לקדושת יר"ט, ויבא לידי חילול שבת במלאכת אוכל נפש המותרים ביר"ט, ויחשוב שבכ"ז אקדש הוא את השבת כערך היו"ט, והרי אינו משהו אותו ליום חול, ובאמת כשם שאנו צריכים להבדיל בין קודש לחול כן צריכים אנו להבדיל בין קודש לקודש, זאת היא כוננת חז"ל על גדולת חכמתו הקדושה של אברהם אבינו שקיים את בהות"כ עד שלא נחנה, שלא די שכל מה שתלוי בהבדלה שבין הגדרים היוזר חוקים ומ"ז כמו בין הקודש ובין החול וה"ה בין הטמא ובין הסוהר קיים לשמרו, אלא שהבחין ג"כ בסודי המדרגות שבין קודש לקודש, ואבותיו דכולהו הוא ההבדל שבין השבת לקדושת יר"ט, להעלות את קדושת השבת למעלה מקדושת יר"ט, וי"ט פירושנו בדברי הגמ' בנוי ע"ז הע"ת.

קיצור שולחן ערוך קב

סימן ק"ב דיני עירוב תבשילים וכו' סעיפים

(א)

יום טוב שחל להיות בערב שבת אסור לאפות או לבשל בקדירה מיוחדת לשבת אלא על ידי עירוב תבשילין שעושה בערב יום טוב. דהיינו שלוקח איזה תבשיל או צלי שראוי לפת בו את הפת וגם פת, ומברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב. ואומר: בהדין עירובא יהא שרא לנא לאפויי, ולבשולי, ולאטמוני, ולאדלקא שרגא, ולמעבד כל צרכנא, מיומא טבא לשבתא. ואם אינו מבין לשון זה יאמר בלשון שהוא מבין. (בעירוב הזה יהיה מותר לנו לאפות, לבשל ולהטמין ולהדליק נר ולעשות כל צרכינו מיום טוב לשבת. דורך דיוען עירוב, איזט אונז ערלויבט, צו באקען, צו קאכן, די שפיזע ווארעם צו עהאלטען, ליכטער אנצוצינדען, אונד איבערהויפט אללעס נעטהיגע, פאן יום טוב אויף שבת צו פערריכטען).

(ב)

צריך שיהא התבשיל דבר שדרכו לאכול עם פת, כגון בשר דגים וביצים אבל דבר שאין דרכו לאכול עם פת לא מהני. שיעור התבשיל כזית והפת כביצה. ויש להדר אחר מנה יפה לכבוד המצוה, וגם הפת יהא שלם ויניחו בשבת ללחם משנה, ובסעודה שלישית יבצע עליו, כיון דאתעביד ביה מצוה חדא זימנא, יתעביד ביה נמי מצוה אחריתא.

(ג)

אין עירוב תבשילין מועיל אלא להתיר לעשות כל צרכי שבת ביום טוב בעוד היום גדול, דהיינו שיש שהות ביום, שאם היו מזדמנים לו אורחים שלא אכלו היום, היו אוכלים ונהנים בו ביום קודם בין השמשות ממלאכתו שעשה ביום טוב, אבל אם אין שהות ביום ליהנות ממלאכתו אינו מועיל העירוב תבשילין. ולכן נוהגין כשחל יום טוב בערב שבת מקדימין להתפלל ערבית של שבת מבעוד יום, שיהיו זריזין למהר לגמור הכל קודם שאומרים מזמור שיר ליום השבת, והתבשילין שמטמינין לשבת צריכין להטמינם בעוד יום גדול, שיתבשלו קודם בין השמשות לכל הפחות שליש בישולין.

(ד)

לא הותר לאפות ולבשל על ידי עירוב תבשילין אלא בערב שבת, אבל אם חל יום טוב ביום ה' וביום ו' אסור לבשל או לאפות ביום ה' בשביל שבת.

(ה)

צריך שיהא העירוב קיים עד שהכין כל צרכי שבת. אם נאבד או נאכל הפת אין בכך כלום ומותר אפילו לאפות ואם נאבד או נאכל התבשיל, אם נשאר כזית גם כן לא הפסיד אבל אם לא נשתייר ממנו כזית אסור לו לבשל כאלו לא עירב כלל. וכיצד עושה מי שלא עירב, אם לא נזכר עד אחר סעודת שחרית, ואין שם במקום ההוא ישראל אחר שעירב, אינו מותר לו אלא לבשל קדירה אחת, ולאפות פת אחת ולהדליק נר אחד לשבת, ואם נזכר קודם שמבשל לסעודת שחרית, יכול לבשל מכל מין בקדירה גדולה ולהותיר לשבת, ואם יש שם מי שעירב יתן לזה במתנה קמחו ובשרו וכל השייך לזה. והוא יזכה בדברים אלו בהגבהה ויבשל ויאפה עבורו. ואפילו בביתו של זה שלא עירב.

(ו)

כל בעל הבית צריך לעשות עירוב תבשילין בעצמו, ואפילו אשה שאין לה בעל אם יודעת מחוייבת לעשות בעצמה, ואסור לסמוך על העירוב של גדול העיר. ומי ששכח מחמת אונס ולא עשה עירוב תבשילין, או שעשה ונאבד, אם יש בעיר מי שמערב בשביל כל בני העיר (דהיינו שמזכה להם את התבשיל ואת הפת כמבואר בשולחן ערוך) יכול זה לסמוך על עירוב זה, אבל מי ששכח מחמת עצלות או שסמך עצמו לכתחלה על עירוב זה לא מהני ליה ודינו כדלעיל סעיף ה'.

(ז)

אם חל יום טוב ביום ה' וביום ו', ונזכר ביום ה' שלא עשה עירוב תבשילין, יכול לעשות היום ויברך את הברכה, ואחר כך יאמר: אם היום קודש איני צריך לעשות עירוב, ואם היום חול בהדין עירובא וכו' אבל בראש השנה אינו יכול לעשות כן.

הלכות יום טוב סימן תקכו תקכו

באר הגולה שצד

ביום, קורבין אותו (נב) אחר האכילה: הגה ודין צדוק הדין ביום-טוב, עין בירור-דעה
סימן תא סעיף ו':

(*) דין אכלות אם
מת קדם הקבל או
ביתו, הקבל, בסימן
תקכו (תקמח)

תקכו דיני ערוב תבשילין, ובו כ"ד סעיפים:

- א (א) יום-טוב שחל להיות בערב-שבת, לא יבשל בתחלה לצורך שבת בקדירה בפני
עצמה, אבל מבשל הוא (ב) כמה קדרות ליום-טוב, ואם הותר הותר לשבת;
(ג) *ועל-ידי ערוב, מבשל בתחלה לשבת. (פרוש ענין הערוב הוא, שיבשל ויאפה מיום-טוב

א משנה ברורה סי'
ב משמעות המשנה,
בית-יסק

שערי תשובה

ולא לאכלים בלבו, ונראה דוקא דליכא חבורתא ודוקא ביום שקורבים אותו, עכ"ל:

באור הלכה

משנה ברורה

אפילו ביום-טוב שני על-ידי עממין, אם-כן יום-טוב
ראשון ושני שרין: (נב) אחר האכילה. ויש שכתבו,
(עב) דמוטב לקבדו בשעה שאומרים פיוטים, ונמנינו
עשרה בגי' אדם על-פל-פנים לקבדו, ואם הוא אדם
חשוב שחובבים כלם ללוחו, יוציאנהו לצדקת התפלה
וילווהו עד בית-התקבורות ויניחנהו שם, (עג) וילכו לאכל
ואחר-כך יקברוהו. (עד) ומכל מקום אם הפל מוכן, דהנינו
הקבר והתקבירין, ואפשר לקבדו קדם אכילה בענין שלא
ימנעו על-ידיה משמחת יום-טוב, עדין טפי לקבדו קדם
אכילה, דבמדרש סמכו על קרא ד"לא תאכלו על הדם",
שאסור לאכל סעודה קבוע קדם שנקבר המת:

א (א) יום-טוב שחל להיות בערב-שבת, ואין נפקא-
מנה בין יום-טוב ראשון (ב) בין יום-טוב שני של
גלויות, דאם חל יום-טוב שני בערב-שבת גם-כן אסור
לבשל לשבת, אם לא על-ידי ערוב שיערב מערב יום-טוב
הראשון: (ב) כמה קדרות ליום-טוב, ואם הותר.
ואפילו נתותר (ג) קדרה שלמה כלה, בין שמתחלה חשב
שיצטרך ליום-טוב, ובלבד שלא יערים בזה, וכמבאר
בסעיף כד, עין שם. ועין בסעיף כג ויבטימן תקג: (ג) ועל-ידי ערוב, מבשל בתחלה. פתחו (א) הפוסקים, דהתור
הערוב הוא אף למאן דאמר דמלאכות שבת אין נעשין ביום-טוב מדאורייתא, מכל מקום מהני הערוב, דמכל מקום אין
כאן אלא אסור מדברי סופרים, דמדאורייתא אמרינן: הואיל ואלו מקלעי אורחים וחדו לה ליום-טוב גופא, אם-כן אין
עושה אסור בזה, ורק מדרבנן אסור, ובשכיל שבת שהוא שעת הדחק התיירו על-ידי ערוב, שישלב בזה כאלו כבר
התחיל להכין מערב-יום-טוב לשבת ורק שגומר ביום-טוב, וכדלקמה בהג"ה. וכתבו (ז) האחרונים, דביום-טוב שחל
להיות בערב-שבת יזהר להקדים תכנת מאכליו לשבת בכדי שיגמר מלאכתו בעוד יום גדול, דסמוך להשכח בזמן ולא
שני שיצטרך לו ביום-טוב גופא, הלא יש כאן לתא דמלאכה דאורייתא וכן (ס) יש לזהר בהמאכלים שמתמין לשבת,
שיטמין בזמן שאפשר שיבשלו שליש בשול מבעוד יום, וכתבו דמטעם זה (ו) נהגו להקדים תפלת ערבית בליל-
שבת פשוט סמוך ליום-טוב, כדי שלא יתאחר מלאכת בשולו ביום-טוב עד סמוך להשכח. ועין באור הלכה, דכשעת
הדחק יש להקל ביום-טוב שני שחל בערב-שבת, אם נתאחר בשולו לשבת עד סמוך לשבת, ואף ביום-טוב ראשון

שער הציצין

(עב) ושל ומגן-אברהם ושא. ואפילו במת בלילה נמי, משום שאי אפשר להקדים פליקת הבגדים לחוף זמן קריאת שמע ותפלה
[וש"ל]. ובפרט כהיום ששעשה גם ביום שני על-ידי עכ"ס, פנדאי אנים ורין: (עג) דעל-פי הדחק יש לומר, בין שהתחילו בהוצאתו
אין עוברים בזה על דברי המדרש ד"לא תאכלו על הדם", כמו שכתב הפנאן-אברהם בסימן תמג: (עד) תכמא-אדם. ועין בבית-מאיר:
(א) פשוט, ובדלקמן בסעיף כב: (ס) מוכח מסעיף כד, בלבד שלא יערים: (א) ורמב"ן וסמ"ג ועוד הרבה פוסקים, וכן העתיקו
האחרונים: (ז) מגן-אברהם וקדמ"ש והג"ה: (ח) פרי-מגדים: (ו) וכן נראה מאלה רבה שהעתיק מלבוש:

הלכות יום טוב סימן תקכו

שעה באר הגולה

לשבת עם מה שבשול ואפה כפר מערב יום-טוב לשם שבת, ונמצא שלא התחיל מלאכה ביום-טוב אלא גמר אותה. הגה ומתיר להניח ערוב זה (ד) אפילו (ה) * ספק חשכה (מרדכי ס"פ ב"מ): **ב יערוב**

באר היטב

(א) ספק. וכתב המ"א: ואם קבל עליו (שבת) (יו"ט) כגון שאמר ברכי, אסור, ע"י סוף סימן רסא. אבל הט"ז ועט"ז פתחו משם

משנה ברורה

אפשר דיש להקל בשעת הדחק, ולכתחלה בנדאי צריך לזהר בזה ובפרט ביום-טוב ראשון שהוא ראשית יום (ד) אפילו ספק חשכה. וזמן ספק חשכה נתבאר בסימן רסא, ומבאר שם, דכשנראין שלשה פוכבים בינונים הוא ודאי לילה. (ו) וכתבו האחרונים, דאם קבל עליו יום-טוב באמירת 'ברכי' שוב אין יכול לערב, דכקבלת יום-טוב נחשב הזמן ביום-טוב ודאי; (ח) ודוקא בקבלת 'ברכי' שהוא קבלת צבור, ואף אם הוא לא אמר 'ברכי', נגזר אחר הצבור, כמבאר בסימן רסג סעיף יב, אבל קבלת עצמו אף שקבל בפרוש, (ט) אפשר דלא מהני לענין זה ויכול צדין לערב אם עוד לא חשכה, (י) ובשעת הדחק אף אחר 'ברכי', כל-זמן שלא התפללו הצבור מצריב יוכל לערב אם לא חשכה צדין. אם בא להתפלל מנחה ונזכר שלא עשה ערוב-תכשילין, ואם יחזור לביתו לערב לאחר זמן מנחה, (יא) יתפלל מנחה, ולענין ערוב קמחו לאחרים, (יב) ומהו, אם יכול לעשות ערובו על-ידי שליח, ישלח שליח לעשות ערוב קדם שיתפלל מנחה:

ורק מטעם 'הואיל' שרי, וממילא שמענין דהיכא דלא שני 'הואיל' אסור מדאורייתא. ולא לה הפוסקים, אסור מלאכה וזכנה אחר, דככל מלאכה שני זכנה, וכן מבאר להדיא במלחמות. אכן דעת הריצ"א בצרובין ל"ח (ומה שכתבו התוספות בריש ביצה בסתמא, הוא רק שיטת הריצ"א, וכן בסמ"ג העתיק זה רק בדעת יחיד) דאסור זכנה לא שני רק בדרך חדש ולא במלאכת אפיפה ובשול דהוא חקון בעלמא, ולכן מהני הערוב, דאין שני באלה אסור זכנה ונאם ניקמא משום מלאכה, נראה דדעתו בדעת רב חסדא דמלאכת שבת נעשין ביום-טוב, וכן נראה גם דעת העשור, ע"י שם, וכן פתב המאירי לחלק בין זכנה למלאכה, אכן דעתו דאסור מלאכה דהר"ק מנחת 'הואיל', בדעת התוספות וסמ"ג ודקב"ז הנ"ל, ודעתם סמוך לחשכה אסור, וכן פתבו האחרונים: הסג"א דבריהם וחסד-משה והג"ח, וכתבו דמשום זה נוהגין להקדים להתפלל ערבית ביום-טוב שחל בערב-שבת, וכן נראה מאליה ובה בשם לבוש. אמנם נמצאו גם דעות ראשונים הקולין בזה, היינו תרבעו אפרים והמאיר שפסקו כרב חסדא לגמרי ומלאכת שבת נעשין ביום-טוב מדאורייתא, ולידיהו אין חילוק בין מבטור יום בין סמוך לחשכה, וכן הרמב"ם, אף דפסק ברבא דהעושה מלאכה מיום-טוב לחל אינו לוקה משום 'הואיל', מפל מקום לענין שבת פס כסברת רב חסדא דמדאורייתא מלאכת שבת נעשין ביום-טוב, ורק מדברי סופרים נאסרין כרי שלא יקלו גם מיום-טוב לחל ונמשמע דסבירא לה דאף מיום-טוב לחל אף דאינו לוקה מפל מקום אסורא דאורייתא איכא, וכן משמע בלשוננו עוד בהלכה ט בפרק א ובהלכה יג שם, ע"י שם, וכתב הארי"ו בזה בחמ"ד-משה, וכן דבנינו בדעתו הנגהות וסמ"ג, וכן הוא גם דעת הבית-יוסף בדעת הרמב"ם, וכן הוא פשוטית דבריו וכמו שכתב החמ"ד-משה, וחולק על הסג"א דבריהם שהסיע דברי הרמב"ם לדעת אחרת, וכן בספר בית-מאיר הארי"ו ומסין דהרמב"ם קאי בשיטת רב חסדא, דצרכי שבת נעשין ביום-טוב מדאורייתא, ולא כמנהג-הש"ל ומגן-אברהם, וטעמו, משום דפשוטית דברי רב אשי מורין בן, דקאמר 'כרי' שיאמרו מיום-טוב לשבת אסור קל-יחמור לחל, אלא מדאורייתא שרי לשבת ובדעת רב חסדא ולא משום 'הואיל'. וכתב זה איתא בירושלמי פרק יום-טוב וזה לשונו: איתא חמי (בוא וראה), דבר-הנזר הוא אסור וצורב-תכשילין ממירין; אמר רבי אבהו: דין שיהא אופין ומכשילין מיום-טוב לשבת, אם איתא אומר בן אף הוא אופה ומכשיל מיום-טוב לחל, עד כאן לשונו. ואף דהרמב"ן טרח לישב דברי רב אשי גם לדעת רבא, ע"י שם במלחמות, מפל מקום פשוטית הדברים נראה דקאי רב אשי בשיטת רב חסדא, כמו שכתב המאיר. ולענין דעתו גם מפרוש רבנו חננאל משמע בן, דהעתיק על דברי רב חסדא בפסחים ממש בלשון רב אשי בביצה, אלא שסבירא לה דהדא שיטה הוא, ע"י שם, וזהו סברת הרמב"ם גם-כן, וכן הריצ"א בתוספות צרובין ותוספות דריש ביצה מדרך והלכה כרב חסדא ויכמו שכתב בחמ"ד-משה וכתב מאיר, דאי לא הכי, הוי דאין בו משום זכנה, אפתי יש בזה אסור מלאכה, ע"י דבריהם שהאריכו בזה, וצל-בן נראה, דאף דלכתחלה בנדאי צריך לזהר בדעת כל הני רבנא הנ"ל ושהוא בענין דאורייתא ויכמו שכתבו האחרונים, מפל מקום בשעת הדחק יש לומר דבראי הם רבוחינו הראשונים האלה לסמך עליהם בענין סמוך לחשכה, וגם כי הרא"ש והשור לא העתיקו דברי התוספות לענין סמוך לחשכה (ע"י פרישה), וגם דהש"ס סתם דין זה דבערוב מחר ולא חלקו כלל בזה, וכל-שכן ביום-טוב שני שהוא דרבנן בנדאי יש לסמך להקל לעת הצורך: * ספק חשכה. ע"י משנה ברורה לענין אם קבל עליו יום-טוב. וע"י בסימן רסג דהדלקת גר בשבת חשיב קבלה לנשים,

שער הציזון

(ו) מגן-אברהם ואלהיה רבה ושי"א, דלא כט"ז: (ח) בן נתבאר לעיל בסימן רסא סעיף ד ובמשנה ברורה שם: (ט) ואף דשם משמע להמיר בקבלת יחיד, יש לומר דכאן גרע, דכשקבל מבטור יום יש לומר דקבלו רק לדין ספק-חשכה, ע"י שם בבאר הלכה, אבל כשקבל בספק חשכה יש לומר דקבלתו הוי לנדאי, וכל-שכן אם התפלל מצריב, אף דמצעם הדין להמקלין בקבלה בסימן רצג, שהוא גובע מהמרדכי, מוכח מהמרדכי דגם מצריב לא מהני, יש לומר דזה דוקא כשהתפלל מבטור יום ולא בספק-חשכה, והג"ח פסק להחמיר בשבכר התפלל מצריב אפילו ביחידות: (י) עלת-תמיד, וגם ההלכה ברורה העתיק את דברי הט"ז בשם ראב"ן, וגם החת"א-אדס פתב לסמך על זה לענין יעצבו, וכן בדרך-החיים שהעתיקו בבאר הלכה בסימן רסא מצדד להקל בענין דבר-מצוה אף אחר קבלת צבור אם יש שהות: (יא) מגן-אברהם ושי"א: (יב) בן נראה לענין דעתו, ויאמר להשליח שיעשה בשבילו ויזהר גם למשרתיו:

הלכות יום טוב סימן תקכו

זה עושין אותו (ה) כפת ומבשיל. (ו) ואם לא עשאו אלא (ז) מתבשיל לבד, (ז) מתר: ג' השעור מבשיל זה (ח) כזית, בין לאחד בין לאלפים, בין בתחלתו (ט) בין בסופו: הגה ויש מצריכין לכתחלה כפת בביצה (א"ו) בשם ירושלמי, וכן נוהגין (י) לכתחלה: ד' צריך שיהא מבשיל זה דבר שהוא ראוי (יא) ללפת בו את הפת, (יב) ולאפוקי (ג) דיקסא: ה' מתבשיל

ד' הגהות מימין
דסומכין על ר"י
והר"ף ושאר פוסקים
ה' שם כגמרא ט"ז
כר"י אבא וכו' ו שם
וכלשון התנא ד' כר"י
ורא' ח' בריקא שם

באר היטב

או שהפרישו לשם כך, אפלו היה דעתו לברך עליו ושכח, שרי לבשל, וברכות אין מעבדות, ואפלו הפרישה אשתו שלא מדעתו שרי, עכ"ל. והמ"א בס"ק נג' חולק עליו וכתב דאין לסמוך עליו, ע"ש. ועין ט"ז ס"ק יו'. מהר"ל היה מניח הכשר על הטעלע"ר ולא על גלוסקא משום מאוס, גם לקח לחם שלם ולקחו ללחם משנה בליל-שבת ובמחצתו בסעודה ג' היה בוצע עליו, בין דאחזקיד בה חזא מצוה ליעבד בה מצוה אחרתא. בשל"ה כתב שלא לקח עצם שפיל אלא יקח חתיכה חשוכה, ואל תהי מצוה זו קלה בעיניו: (ג) דיקסא. נ"ל דאפלו במקום שמלפתין בו את הפת בטלה דעתו, דאכלי נהמא בנהמא: ונ"ל דה"ה שאר מיני לפתן וקטניות במקום שאין דרך ללפת בהן הפת, אסור לערב בהן, מ"א:

משנה ברורה

ב (ה) כפת ומבשיל. דצריך לאפות ולבשל מיום-טוב לשבת, ולכן עושין הערוב מפת ומבשיל מערב-יום-טוב, שעל סמך זה אופין ומבשלין אחר-כך: (ו) ואם לא עשאו אלא מתבשיל לבד, דמעקר הדין (יג) אין צריך אלא מתבשיל לבד ומתני בין לפת בין לתבשיל, שכן הוא דעת רב הפוסקים, אלא שנהגו כדעת הפוסקים המחמירין להצריך פת ומבשיל, ולכן בדיעבד מתר: (יד) ואם אין צריך לאפות ביום-טוב ורק לבשל, אף לכתחלה סגי בתבשיל לחוד לכלי עצמא: (ז) מתר. לאפות ולבשל ביום-טוב בשביל שבת. ומכל מקום אם נזכר קדם לערב, ערובא, (טו) אכל לא יכרך שנית. ואם עשה מפת לבד, לפת, דעקר הערוב נתקן מתבשיל: ג' כזית. ומשום הדור מצוה, (יט) וזהאחרונים הסכימו דלא מהני אף חשוכה: (ט) בין בסופו. לכאורה קל-יחמר הוא: אם בתחלתו סגי בכזית, כל-שכן אם היה יותר ונשאר כזית? אלא אכל אם כבר עשה אין צריך לחזור ולעשות [חמר משה]: ד' (יא) ללפת. כגון בשר ודגים (כ) וביצים ושאר מיני וגם לקח לחם שלם, והיה לוקח אותו אחר-כך ללחם משנה ובוצע עליו בסעודה שלישית, דבין דאחזקיד בה מצוה חזא ליתעבד בה מצוה אחרתא: (יב) לאפוקי דיקסא. הינו ריפות של שעורים, שקורין גאנעלא"ד, שאין דרכן של בגי-אדם ללפת בהן את הפת, אלא אוכלין אותן בעצמן כדי לשבוע כמו פת; ואפלו במקומות שנהגין ללפת בהן את הפת, (כא) בטלה דעתו אצל כל אדם, ושאר מיני קטניות, תלוי (כב) במנהג המקומות, שבמקום שאין מלפתין בהן את

ונ"ל דמי שהוא בבהכ"נ ולא הניח ערוב מבשילין ואם גוף לביתו להניח ע"ת יעבר ומן מנהגו, יתפלל מנהגו ולא יניח ע"ת, דיוכל להקנות קמחו לאחרים, מ"א: (ז) מתבשיל. דאיתא בגמרא דר"א זל"ף מקרא דאשר תאפו אפו ואשר תבשלו בשלו, מכאן שאין אופין אלא על האפו ולא מבשלין אלא על המבשל, ע"כ צריך כאן פת בשביל מה דאפו פת לצורך שבת ומבשיל בשביל מה שיתבשלו, ור"י ס"ל שבשביל מבשיל מתר הכל, ורב פוסקים ס"ל כר"י, רק ר"ת וקצת דעות ס"ל כר"א, ע"כ קשר לכל הפחות בדיעבד כר"י, אבל על הפת לחוד לא מהני לכ"ע אף לאפות. אסור לעשות ע"ת לפני עיריט רק בעיריט, אבל בדיעבד מתר, עין ט"ז ס"ק יב ומ"א ס"ק יג. כתב ב"ש"ש: אם עשה מבשיל מיוחד לע"ת

באור הלכה

וצריך עיין מה הדין בזה. ולכאורה אם הנשים הדליקו נר יום-טוב, שוב אי אפשר לעשות ערוב בשבילן אף שהוא צדו יום, שדבר קבול עליהם יום-טוב, ומשמע לכאורה שם דהתללקת הנרות יש לו דין קבלה של צבור מאחר שכן המנהג, עין שם ד"ש אומרים דלא מהני תנאי, אלא דיש לדון, דאולי דוקא בשבת שפולקין הכל בשעה אחת ונהגו לקבל בזה שבת, אבל ביום-טוב שאין הכל מדליקין בשעה אחת, אפשר דלא נהגו לקבל בזה, ויש לו דין איש הפולק שאינו מקבל שבת בהתללקתו, ואף אם נאמר דאשה דרבה לקבל אף ביום-טוב בהתללקתה, מכל מקום ביום-טוב אפשר דאין בזה רק דין קבלה יחיד בין שאין מדליקין בשעה אחת ומתר צדן הדברים ששטר לעשות בספק חשכה, אכן לכתחלה בודאי יש לזהר

שחשכה, (טו) צריך להוסיף להניח גם פת ויאמר ביהרין לכתבשיל בודאי לא מהני: ואם מהני לפת לחוד, (יז) יש דעות בין הפוסקים. (יט) וזהאחרונים הסכימו דלא מהני אף חשוכה: (ט) בין בסופו. לכאורה קל-יחמר הוא: אם בתחלתו סגי בכזית, כל-שכן אם היה יותר ונשאר כזית? אלא אכל אם כבר עשה אין צריך לחזור ולעשות [חמר משה]: ד' (יא) ללפת. כגון בשר ודגים (כ) וביצים ושאר מיני וגם לקח לחם שלם, והיה לוקח אותו אחר-כך ללחם משנה ובוצע עליו בסעודה שלישית, דבין דאחזקיד בה מצוה חזא ליתעבד בה מצוה אחרתא: (יב) לאפוקי דיקסא. הינו ריפות של שעורים, שקורין גאנעלא"ד, שאין דרכן של בגי-אדם ללפת בהן את הפת, אלא אוכלין אותן בעצמן כדי לשבוע כמו פת; ואפלו במקומות שנהגין ללפת בהן את הפת, (כא) בטלה דעתו אצל כל אדם, ושאר מיני קטניות, תלוי (כב) במנהג המקומות, שבמקום שאין מלפתין בהן את

שער הציון

(יג) בתי-יוסף ואחרונים, וכן כתב גם הגר"א: (יד) בתי-יוסף בשם תוספות, וכן הוא בהגר"א: (טו) חזק-משה והגר"ו: (טז) פשוט: (יז) השביל-לקט כתב דמהני והאור ורוע כתב דלא מהני, והמאירי הביא גם כן דנמצא דעות בזה: (יט) דאלהיה רבה בשם רש"ל, וכן כתבו חזק-משה והגר"ו, וגם העלית-תמיד העתיק דברי הגהות אשר"י בשם אור ורוע הנ"ל, ונראה דהם קמי אלא דהתללקת דקומא לן דמתבשיל לחוד סגי מעקר הדין, אבל למאן דסבירא להו דצריך פת ומבשיל, מסתבר דפת לחוד מהני לפת, וכן משמע מהגר"א, דלדעתם מבשיל לחוד מהני לתבשיל והוא הדין איפקא פת לפת, אלא דלהלכה הלא קומא לן דהעקר הוא מבשיל לחוד, אכן בשביל-לקט, אף דסבירא לה נמי מבשיל לחוד, מכל מקום הקל כפת לפת: (יט) אחרונים בשם של"ה: (כ) ומב"ם: (כא) מגן-אברהם מגמרא דהני בבלאי דאכלי נהמא בנהמא וכו': (כב) מגן-אברהם וחזק-משה וש"א. ונראה דתפוחי-אדמה שהסיר קלפתו ובשלו יבשים, הוא מדברים שדרכן לאכלן לפני עצמן כדי לשבוע ולא ללפת בהן את הפת ואין מצריכין בהן, וכן קטניות מבשלין יבשים שקורין ארבע"ס או פולין שקורין בא"ב: תרגום: 1 צלחת. 2 מבשיל עשוי משעורים כתושים. 3 חמצה (חומס). 4 שעועית.

הלכות יום טוב סימן תקכו

שצו באר הגולה

ט הנהגות
במקום ה
החומות בשם סמ"ג
מהרש"ל
משפעות דברי רב
יוסף שם כ שם חני
רבי חני

זה שאמר, אפלו (יג) צלי, אפלו (יד) שלוק, אפלו (טו) כבוש (טז) או (ד) [ד] מעשן, אפלו (יז) מין דגים קטנים שהדיחן במים חמים והדחתן הוא בשולן לאכילה, הרי זה סומך עליהם, ט"כ סומך על (יח) *תפוחים מבשלים (והוא הדין שאר פרות מבשלים) וצל דגים קטנים (יט) שבשולן: ו (כ) סומך מערב-ימים-טוב אפלו על (ה) *עדשים שבשולן

באר היטב

(ד) מעשן. כתב המ"א: נ"ל דאם אינו ראוי לאכילה ע"י הקבישה או העשון אין מערבין בו, אבל במלית אעפ"י שהוא ראוי לאכילה אין מערבין דאמרין מליח הרי הוא כרותח, כבוש ה"ה כמבשל, משמע דמלית אינו כמבשל, מיהו אם הנה כבוש בציר או בחמץ ושהה בחוכו כדי שיתנו על האור ויתחיל להרתות, הרי כמבשל אם נאכל כך, עין ב"ד ס"י ק"ה, מ"א: (ה) עדשים. דוקא אם אין לו

(ד) מעשן. עכ"ל. וצ"ח סימן קל שדעתו דלכתחלה אין להניח ע"י רק במבשל כאש ממש, ובד"ע בד"ק סומכין בין על הכבוש בין על המלית שלא נחפשל, דע"ת דורבן ותרבה הקלו בו, ולכן אם הניח ע"ת בהער"ג מהני דרעבד ואף לכתחלה כשאין לו ד"א, ודשעת הדחק דרעבד דמי, ולא לברך רק יאמר תנאי שהנהגו ברין וקא שרי בו, וכן ככבוש יש לנהג כן שלא להניח כ"א בשעת הדחק ולהתנות בלא ברכה,

שערי תשובה

(ד) מעשן. עכ"ל. וצ"ח סימן קל שדעתו דלכתחלה אין להניח ע"י רק במבשל כאש ממש, ובד"ע בד"ק סומכין בין על הכבוש בין על המלית שלא נחפשל, דע"ת דורבן ותרבה הקלו בו, ולכן אם הניח ע"ת בהער"ג מהני דרעבד ואף לכתחלה כשאין לו ד"א, ודשעת הדחק דרעבד דמי, ולא לברך רק יאמר תנאי שהנהגו ברין וקא שרי בו, וכן ככבוש יש לנהג כן שלא להניח כ"א בשעת הדחק ולהתנות בלא ברכה,

באר הלכה

לעשות הערוב קדם שמואליק הנהגות: * תפוחים מבשלים והוא הדין שארי פרות. עין לעיל בסימן קעו סעיף א דמוכח שם דפרות אין דרך ללפת בהן הפת ודלחכי צריך ברכה לאוכל אותן בתוך הסעודה. אכן הקא מ"י בדרעבד שדורבן אותו מקום ללפת בהן הפת, כמו שכתב המגן אברהם: * עדשים וכו'. עין משנה ברורה מה שכתבו דאף שלא נחפשו לשם כך, הוא מבאר ופשוט. וצ"ח עוד מה שכתבו בשם הפוסקים, ודוקא כשאין לו דבר אחר לערב, כן כתב הפת"י וסוף ואחרונים, והשעם כתב הגר"י, משום דהיי מצוה: אכן הפ"ח כתב טעם אחר, והוא משום שלא נחפשל לשם כך, דלכתחלה מצוה מן המבחר לעשות תבשיל ככיוון לשם ערוב [ואולי רק אם בשל לצורך שבת סגי, ושאני אלו שלא נחפשו כלל לצורך שבת], וכן הביא משפ"מ דהפ"ח. וכל זה למצוה מן המבחר בעלמא, אבל הערוב בשר אף אם לקח דברים שלא

הפת (כג) אסור לערב בהן: ה (יג) צלי. ודוקא צלי ממש, (כד) אבל מלית, אף שהוא חשיב כרותח וצלי אפלו הכי אין מערבין, ונרע מבכוש דלקמח: ולכן אין מערבין בדגים מלוחים, שקורין הער"ג, אף שהוא ראוי לאכילה כמו שהוא חי, (כה) אכן אלו המנחים בשולי התביות, שבכושין הן בציר, יש להם דין כבוש ומערבין בהן: (יד) שלוק. מבשל הרבה יותר מקפי צרכו: (טו) כבוש. דכבוש כמבשל חשיבי. (כו) וישעור כבישה במים ושאיר משקין הוא מצת-לעת, ובחמץ וציר, אם רק נשרה כדי שיתנגנו על האור ויתחיל להרתות חשיב כמבשל, (כו) וכל זה אם ראוי לאכילה על-ידי הקבישה: (טז) או מעשן. וזה נמי (כח) כשראוי לאכלו בהן:

(יז) מין דגים קטנים. הינו קול"ס האספנין שבש"ס, (כט) שרפין הן ובמים חמין נגמרין לאכילה, וחשיבי בשול לדידהו: (יח) תפוחים מבשלים והוא הדין וכו'. וכל זה דוקא אם דרך אותו המקום ללפת בהן את הפת [מ"א ושא"י]: (יט) שבשולן. או צלאן [גמרא], והנהגו (ל) אפלו היו מלוחים בתחלה, דראויין היו לאכלן חיים ואין צריכין בשול, הנה אמינא דלא נחשב בשולן לכלום, קא משמע לן: וירביתא זו היא גס-כ"ן לענין תפוחים מבשלים, אף דראוי הנה לאכלן חיים: ו (כ) סומך מערב-ימים-טוב אפלו וכו'. רוצה לומר, אף-על-פי שנשארו שם בלא מתבבן, הואיל ומבכוד יום סמך עליהן, ולא אמרין דמגו דלא חשיבי בטלי אגב קדרא, אלא גוררן מערב-ימים-טוב ומחשכין לכן ואומר עליהן 'בהדין ערובא' וכו', וכן שמנונית שעל הספין. וכל זה דוקא אם אין לו תבשיל אחר [אחרונים], ופשוט דנה דוקא לענין עדשים שבשולן קדורה והוא קצת דהיי מצוה, אבל תבשיל גמור של עדשים לא גריעא משאר תבשיל, ואפלו לא נחפשו מתחלה לשם כך. וכל זה דוקא אם דרך באותו מקום ללפת הפת עם עדשים [מ"א]:

שער העיון

(כג) המגן אברהם ואלה רבה הביאו משפ"מ רש"י שצריך להקפיד מן הדיוט שישאיר דבר שאין רגיל לאכלו בכל יום: ולא העמקתי, כי לענין דעתי קשה לומר כן, דמגמרא ושלחן-ערוך סעיף ו לא משמע כן, דאטו עדשים הוא דבר שרגיל לאכלו רק בשבת? וגם נראה לומר דרש"י לא בא אלא לאפוקי לחם וכיוצא בו שאוכלין אותן רק כדי לשבץ ולא ללפת בהן את הפת, ונהג רגילין הכל לאכל אף בחל, מה שאין כן דברים שאוכלין אותן ללפת, ככלהו יכול לערב, שלא תכל אוכלין פתן בלפתן בחל. אמר"ן מצינו בנשמת-אדם שכתב גם-כן בדבריו והוכיח מן מדין ביצים, שכתב הרמב"ם ששאר לערב אף דבדואי רגילין בהן אף בחל: (כד) רש"י בגם של שלמה ומגן אברהם וחסד-משה והגר"י וחי"א, וכל כחם צבי המוכא בשערי-תשובה שמקל בשעת הדחק בהער"ג! ודמדי לה לכבוש, אבל המגן אברהם מחלק, דכבוש הוא כמבשל ומלית אינו אלא כרותח, וכן מברך לחלק, ודגים קטנים מלוחים מוכח בש"ס לגרסת רש"י ותוספות דאין מערבין בהן עד שצלאן ובכבוש מבאר דמערבין, וכן האריך בנשמת-אדם לחלק על החכם צבי בזה, עין שם, וכן הוא במא"י לטו"א דמלית אין מערבין בהן: (כח) כן נראה פשוט, דלא גריעי משאר כבוש: ואף דחכם צבי מחמיר לכתחלה אף בכבוש לפי פרושו בש"ס, אין לזוז מדברי השלחן-ערוך והפוסקים, וכן העמיקו כל האחרונים להלכה, וכן כתב בעצמו שלא ראה מי שפרש כן בפרושו: (כו) אחרונים: (כו) (כח) מגן אברהם ושא"י: (כט) ורש"י גם מלוחין הן, ונה לא היה מועיל אלא משום הדחתן בחמים, שעל-ידי שהם רפים נגמר בשולן על-ידי הדחה: (ל) שם בגמרא:

תרגום: 1 דג מלוח.

הלכות יום טוב סימן תקכו

קדירה יוכן על שמגננית שנדבק בספין וגדרו, והוא שיהא בו כזית: ז' ממנה על כל אדם לערב. (כא) *וימננה על כל גדול-העיר לערב על כל בני-עירו, כדי שישמך עליו (כב) מי (ו) [ו] ששכח או נאנס (כג) או שהניח ערוב ואבד (והוא הדין עם-הארץ (ד) שמינו יודע לערב (א"ו); *אכל מי שאפשר לערב ולא ערב אלא שרופה לסמך על ערובו של גדול-העיר, (כה) נקרא פושע (כו) ואינו יוצא בו: ח' עבש מערב על אחרים (כז) אינו צריך לפרט, אלא מניח בכלל על כל בני העיר, ויכל מי שהוא בתחום העיר יוצא בו: הגה אכל מי שהוא חוץ לתחום אינו יוצא בו (כח) אפלו הניח ערוב תחומין ויכול לבוא לכאן, (כט) אלא-אם-כן (ס) התנה עליו המניח בהדיא (המגיד פ"ו: ט (ל) דעת מניח בעיניו,

שערי תשובה

ע"ש: [ח] ששכח. עין בקנסת-תקנאל סימן כא באחד ששכח ואמר לו תבשיל אחר, יש"ש. ועי' ב"י ובט"ו. ודוקא ששולפתינן בהם את הפת כמ"ש ס"ד, מ"א. ועין יד-אברהם: (ו) ששכח. ואם מחמת עצלות שכח נקרא פושע, יש"ש. ועמ"א. ודוקא אם שכח פעם א', אכל פעם ב' פושע הוא, גמרא: (ז) שאינו. או שלא ידע שמחייב כל א' לערב וסמך על הגדול: אכל בריב"ר חשיב כפושע, יש"ש: (ח) התנה. והניח ערוב תחומין, יש"ש:

באר היטב

באור הלכה

נחבשלו לצורך זה, ונדמנח מהא דעדישים ושמגננית שנדבק בספין, וכן כתב העל-תמיה, והוכיח עוד מהא דאיחא בגמרא דגים מלוויים שצלאן עכו"ם, והוא בודאי לא לשם ערב אלא. ועין עוד בסעיף יד בבאור הלכה: * ומננה על כל גדול. פשוט מצוה, (לג) ודינו מבאר בסוף הסעיף: (כג) או שהניח וכו'. ולא אמרינן (לג) שכחה שערב, גלה בדעתו שאינו רוצה לצאת בערוב של גדול-העיר: (כד) שאינו יודע לערב. והוא הדין (לד) אם חשב שיתולין לצאת בערוב של גדול אפלו לכתחלה: (כה) נקרא פושע וכו'. מפני שתקנת חכמים היה שכל אחד ואחד יעשה ערוב-תבשילין בעצמו, (לה) ויכרי שיהיה וכו' שאם מיום-טוב לשבת אסור לבשל, מכל-שכן מיום-טוב לחל. ומיהו, לאו דוקא הוא בעצמו, (לו) והוא הדין אם ממנה שליח גמי, דשולחו של אדם כמותו, ולא בא אלא לאפוקי ערוב של גדול, שמכין מתבשיליו ואינו נמלך בהם בשעת עשייתו, אלא מודיע להם ביום-טוב שיעשה ערוב ויכולין לסמך עליו: (כו) ואינו יוצא בו. שאין (לו) התקמים מקנים ערובם למי שהוא יכול לעשות בעצמו ומתעצל, ודע, (לז) דהרבה פוסקים חולקים על זה, ודריהו יכול כל אדם לסמך לכתחלה על ערוב של גדול-העיר, ואף הגדולים מכונים בערובם להקנות לכל אדם בכל אופן, ואינהו שאינו יוצא בערובם? (לז) זה שכל פעם עושה בעצמו ואינו רוצה לסמך על ערוב של הגדול, ואחר-כך קרה ששכח כמה פעמים ולא עשה, בזה אין הגדול מוציא, שהרי לא היה דרכו לסמך על הגדול. (מ) ואפשר בדיעבד יש לסמך אפוסקים אלו ולהקל משום שמחת יום-טוב: ח' (כז) אינו צריך לפרט. בשעה שמננה על-ידי אחר, והוא הדין באמירת הנסח יאמר "לי (מא) ולכל מי שלא עשה ערוב": (כח) אפלו הניח ערוב תחומין. דמן הסתם אין דעתו (מג) של אדם להקנות אלא למי שהוא בעירו או בתחום אלפים: (כט) אלא-אם-כן התנה. ומיהו, אם לא הניח ערוב-תחומין (מג) לא מהני תנאו, שהרי אינו יכול לבוא ולקח: ט (ל) דעת מניח וכו'. לכאורה מלתא דפשיטא הוא, שהרי אינו מוציא עד שינקה על-ידי אחר? ואפשר דמשום סיפא דאכל דעת' וכו' נקט לה: (מד) ועוד אפשר

שער הציון

(לג) בן פתחו האחרונים, ודלא כט"ו שחשב שהוא מצוה דרבנן, ונמנה, דמנא לה הא? ודע, ולאו דוקא גדול, אלא כל אדם יכול להקנות ערובו ומי שאנס יכול לסמך על זה, בן פתחו האחרונים: (לג) עבדא דתחא סמנא, וכתבו האחרונים דהוא הדין אם שכח מחמת עצלות שלא מחמת טרדא אפלו בפעם ראשון: (לג) בית-יוסף: (לד) אחרונים: (לה) שנהו עקר השעם שהצריכו חכמים ערוב-תבשילין, ונדמבאר בש"ס, והו' נראה בבאור סברת המסבר: (לו) פשוט. והוא הדין אם הגדול יאמר לו קדם שיעשה שישמך עליו ונתרצה, וכן כתב בנדר-שלו, וכן משמע בשבלי-לקט סימן רמו: (לו) רא"ש וטור, וכן כתב האור ודע בשם ריב"א, ומקור דבריהם הוא מפרוש רש"י וכו' דמבאר באור ודע בהדיא, וכן מוכח משבלי-לקט בדעת רש"י. והנה בבית-יוסף עשה פלגמא בין רש"י לרא"ש, ולעניות דעתי שאין שום פלגמא ביניהם, וידעת האור ודע, שמכיון ששמואל לא הוציא הפושעים, מסתמא אין להוציאם, וזלזול הוא בתקנת חכמים שתקנו ערוב-תבשילין, ושום גדול אין רשאי לבחן להוציאם: (לז) עין ברמב"ם וכתבאור וברש"י א' בעבודת-הקדש וברא"ה וכו' ושבלי-לקט וכתבאור, ועין בגושמח-אדם: (לז) בן מפרשים עבדא דסמנא: (מ) עין ט"ו. ובמור וקציעה הפליג שאפלו לכתחלה גמי, ואין לסמך עליו בזה, מאחר שלפי מה שכתבנו לעיל הרא"ש לא וחידיאה הוא, שגם רש"י וריב"א הכי סבירא להו, וכן כתב השבלי-לקט שטוב ודבר שכל אחד ואחד יערב לעצמו ויהיה ודאי לקיימי מצוה בנפשה, וכן כתב בהג"ה מזמני בשם ראב"ה: (מא) פוסקים, וכן הוא בירושלמי: (מג) פוסקים: (מד) וכן משמע בפרוש רבנו חננאל, עין שם; אכן מרש"י משמע ששפרש בש"ס פשיטא דדעת מניח בעיניו אמנים ערוב בעדו, והכונה, דצריך להכין התבשיל לשם ערוב. ועין לעיל סעיף ו ובט"ו שם סעיף-קטן ז ובסעיף כא:

הלכות יום טוב סימן תקכו

שצט באר הגולה

ק שם מהא דמכריו
וב יצחק פר אורי
ר הרי"ף והרא"ש שם
מהא דצנתי לעיל
בסימן שטו ש גס זה
צנתי שם ת גס זה
צנתי שם

שיכון להוציא לאחר, יאכל דעת מי שהניחו בשבילו לא בעינן בשעת הנחה, (לא) רק שיודיעוהו ביום-טוב קדם שיתחיל לבשל לצורך השבת: הגה ואם הרהר הגדול להניח עליהם, (ט) סומכין עליו מסתמא (ר"ן פ"ב): י' יהמערב לאחרים (לג) צריך לזכות להם על-ידי אחר, וכל מי שמזכיר על-ידו בערובי שבת (לד) מזכיר על-ידו בערובי תבשילין, וכל מי שאין מזכיר על-ידו באותו ערב אין מזכיר על-ידו בזה (ועין לעיל סימן שטו): יא שצריך הזוכה להגביה הערוב (ו) (לה) מן התקוע טפח: יב [*] חוזר ונוטלו מיד הזוכה [*] *ומכרף על מצות ערוב, (לו) ואומר 'בדין יהא שרא לן לאפויי ולבשולי ולאטמוגי (לו) ולאדלוגי שרגא (לח) ולמעבד כל (יא) צרכנא מיום טוב לשבת לנא

שערי תשובה

באר היטב

גדול-העיר סמך אדירי, ושוב כרגל אחר שכתב ג"כ, אפי"ה יכול לסמוך על גדול-העיר אפילו ברגלים רצופים, שלפי שהאידנא בנחת המזכה אף על השוכח כמה פעמים רצופים, מכ"ש אם היה בנחתם רגל או רגלים שששה כהן ע"ת בחקון, ע"ש. ועין בה"צ סימן קל מ"ש על דברי רש"י בבבא זמ"ש בכני" ע"י, ע"ש: [*] חוזר ונוטלו מיד הזוכה כו'. עין בבר"י בשם טורי ברוך שכתב: לא כן נהגו רבותי, אלא המזכה על-ידו עומד עמו והמקרב נוטל הערוב בידו ואומר בדין ערובא כו' וכלל בני המדינה, ואחר כך נותן הערוב ביד המזכה ואומר לו זכה כו', אף השבלי-לקט והשור כתבו בהש"ע, ע"ש. ועין בגן-המלך סימן קכ שדעתו שמי שהוא רגיל לערב לאחרים א"צ לזכות לאחרים, ודעה מ"ל כל הטט בסופו דאוקימנא במכירי בזה כו', ע"ש. ובקצתם טוב-עין (בסוף שם-הגדולים שחבר מהר"י אזולאי) כתב שיש מי שחולק עליו ודחה ראיתו ע"י הרשב"א והריטב"א ז"ל, והמחבר כתב שם דבריו על שם דבריו על מ"ש בגן-המלך, ע"ש: [*] ומכרף על מצות ערוב, ואם עושה ערוב וצרות ערובי תבשילין יסוד, עין לעיל סימן שטו⁽⁸⁾ מה שכתבתי בזה, וכ"כ בשו"ת פרי-הארץ דסגי בבכירה אחת ומכרף על מצות

(ט) סומכין. פ"י אם שבת, וא"צ להודיעהו: (י) מן. פ"י ממקום שהערוב מנה עליו: (יא) צרכנא. כ' רש"ל: אם לא התנה בפרוש

בין ע"ת בחקון, ע"ש. ועין בה"צ סימן קל מ"ש על דברי רש"י בבבא זמ"ש בכני" ע"י, ע"ש: [*] חוזר ונוטלו מיד הזוכה כו'. עין בבר"י בשם טורי ברוך שכתב: לא כן נהגו רבותי, אלא המזכה על-ידו עומד עמו והמקרב נוטל הערוב בידו ואומר בדין ערובא כו' וכלל בני המדינה, ואחר כך נותן הערוב ביד המזכה ואומר לו זכה כו', אף השבלי-לקט והשור כתבו בהש"ע, ע"ש. ועין בגן-המלך סימן קכ שדעתו שמי שהוא רגיל לערב לאחרים א"צ לזכות לאחרים, ודעה מ"ל כל הטט בסופו דאוקימנא במכירי בזה כו', ע"ש. ובקצתם טוב-עין (בסוף שם-הגדולים שחבר מהר"י אזולאי) כתב שיש מי שחולק עליו ודחה ראיתו ע"י הרשב"א והריטב"א ז"ל, והמחבר כתב שם דבריו על שם דבריו על מ"ש בגן-המלך, ע"ש: [*] ומכרף על מצות ערוב, ואם עושה ערוב וצרות ערובי תבשילין יסוד, עין לעיל סימן שטו⁽⁸⁾ מה שכתבתי בזה, וכ"כ בשו"ת פרי-הארץ דסגי בבכירה אחת ומכרף על מצות

באר הגולה

משנה ברורה

הוא, דבין בשבולל עצמו בערוב זה ואומר 'לי ולבני-עירי' ומזכה בתבשיליו להם חלק, בין בשבולל ערב, יכול לערב עליהם גם בפני עצמם, אלא דמסתמא לי אם יכול לבדו בידו דאינו יודע לו אם יצטרכו לזה, לפי דעת המחבר שכל אחד צריך לערב לעצמו. ועוד יש לעיין, אם בשבולל ערב לעצמו ודעה לערב בעד בני העיר, אם צריך תבשיל אחר או שיכול לזכות להם בתבשיל שבביתו, בין שערוב אחד סגי למאה, ובתוספות ירושלמי מסתפק בזה, עין שם: * ומכרף על מצות ערוב. ואם מניח ערוב בשליחותו והתבשיל

לומר, דנקט לה להיכא שמוציא בסתם, דלא מהגי אלא לבני-אדם הנקללים מסתמא בלשונו, דהינו מי שהוא בתוך תחום העיר, וקצין הדין דסעיף הקודם: (לא) רק שיודיעוהו וכו'. כלומר, (מט) אם נודע לו ביום-טוב שהניחו ערוב בעדו, מתר לו לבשל אף-על-גב שלא נמלכו עמו בעת הנחה, דאין צריך דעתו כלל, ולשונו 'רק שיודיעוהו' דקאמר, הוא כדי שידעו שייכולים לבשל לשבת: (לב) סומכין עליו מסתמא. אותן ששכחו או

ואנסו, דבדואי ערוב בעד כלם ואף-על-גב שלא הכירו, ויש מהאחרונים שרצו לומר, (מו) לדין שפגש ברכת ערוב-תבשילין הוא "לנו ולכל הדורים בעיר הזאת", כל מי ששכח יכול לסמוך, דבדואי ערוב בעדו: וחסלקו עליהם, (מו) שאין הנפח מועיל כלום בלשון שלא זכו להם על-ידי אחר בתבשיל, ובדלקמן בסעיף י' ואין רב בגי' אדם יודעים זאת ואינם מקנים כלל, ועל-כן אי אפשר לסמוך על זה על סתם בגי' אדם, אלא אם-כן יודעים בכוונה שהקנו להם: י' (לג) צריך לזכות להם. כדי שיהיה להם חלק בתבשילין ושייכלו לסמוך על זה לבשל: (לד) מזכיר על-ידו בערובי תבשילין. ובהגי דאיכא פלגמא שם, כגון באשתו שמעלה לה מזונות או בכנו גדול שסמוך על שלחנו, שמסקינן שם דבריו בעד סומכין לקלא, הוא הדין הכא. וכתבו האחרונים, דכל זה באשתו שאוכלת עמו, אבל אם מעלה לה מזונות והיא מבשלת בפני עצמה, אם-כן אינה נטפלת בתר קדרת הבעל (מח) וצריכה ערוב באפי נפשה, ומגו דזכיא לנפשה יכול לזכות על-ידיה גם לאחרים: יא (לה) מן התקוע. והוא הדין (מט) אם היה הערוב מנה על איזה דבר, שצריך להגביהו טפח. ועין לעיל סימן שטו סעיף ט ובמה שכתבנו שם: יב (לו) ואומר 'בדין יהא שרא לן' וכו'. ומוכח דעת הרמ"א לקמן בסעיף כ דאמירה זו מעכב, (נ) ויש חולקין בזה ואומרים שאין זה אלא לכתחלה, הא אם שכח לית לן בה, בין שהכין תבשיל להתיר לו הבשול, ויחבאר לקמן בסעיף כ: (ז) 'לאדלוגי שרגא'. ויש שכתבו (נא) גם 'לאפויי' ונהיגו הוצאה, מיהו, (נב) בדריעבד אם לא הוציאו להני תרתי, לכלי עלמא אין להתחמיר, דנקללים בלמעבד כל צרכנא: (לח) 'למעבד כל צרכנא'. ושוב מתרין כל המלאכות. וכתבו האחרונים דגם שחישא נקללת בזה,

שער הציון

(מה) ב"ח, וכן מוכח בפרוש רבנו חננאל ובפסדות הקדש. ועין ש"י. ועין לשון רבנו ירחם: (מו) רש"ל ט"ז: (מו) מגן-אברהם סוף סעיף קטן כג וש"א: (מח) אחרונים, וכתבו דכל-שכן אשה שגרה בבית בעל-בית שאינה נטפלת, אלא שצריכה ערוב-תבשילין לעצמה אם יכולה לערב, ואם לא, צריכין להניח בעדו ערוב או יוצאין בערוב של גדול-העיר: (מט) אחרונים: (נ) מהרש"ל: (נא) עבודת-הקדוש: (נב) אפילו לרמ"א בסעיף כ בהג"ה, דהא תרבה פוסקים לא הצריכום לומר אפילו לכתחלה, וכמו שכתב הרשב"א שם וכמו שהאריך הבית-יוסף להדיא. ועין לקמן בסעיף יח דאפילו לא ערב כלל ממרים להדליק לחד מאן דאמר, וכל-שכן בזה:

(א) כיד-אפרים.

הלכות יום טוב סימן תקכו

לפלוגי ופלוגי, או לכל בני העיר הזאת: הגה (לט) ומי שאינו יודע בלשון הקדש (מ) יוכל לאמרו בלשון לע"ז שמכין (מהרי"ל): **יג אף-על-פי שהנחת ערוב, אינו יכול לבשל (מא) מיום-טוב (יג) (יג) ראשון (מב) לשבת: יד אם הנחת הערוב על דעת *לסמך עליו בל זמן (מג) שיהיה קיים אפילו ליום-טוב אחר, (מד) *לכתחלה לא יסמך עליו ליום-**

שערי תשובה

ערוכין, וע"ש סימן עב בשער הערוב: (יג) ראשון, עבה"ט, וכתב ה"דב"ז סימן חקצד, הביאו ב"י: מיני עופות ומיני בשר שאם יבשלו ביום שחיתתם אינם נשים לאכל כמו הנשחטים מאתמול, מתיר לשחטם דא"צ לפרש 'ולשחט' והשכנה כ"י אות י כתב דלכתחלה ראוי לומר בפרוש 'ולשחט' ושכן נוהג הוא ו"ל. ועין יד-אגור: (יג) ראשון, הינו שחל יו"ט ביום ה' ר', משא"כ אם חל יום ר' ויום השבת פשיטא דמתיר לבשל ביום ר' שהוא יו"ט ראשון ע"י ע"ת, וכתב רש"ל דאפילו אם עבר ובשל ביום א' והינו ביום ה' דאסור לאכלו בשבת, וט"ז חולק עליו ומתיר לאכל בשבת, וכ"ש שאין אסור

באר הגולה

הוא של המשלח אם צריך לברך עליו, כתב הגר"ז שחל בזה, אם האמירה הוא עקר יש לו לברך, אבל למאן דסבירא לה דהאמירה אינו מעבד כלל אין לו לברך מאחר שאין עושה בלום, עין שם: * לסמך עליו כל זמן שהוא קיים, ודעה לומר, שכלל בתנאי של 'בהנחת ערוב' שבתות אחרות שנגיעו סמוך ליום-טוב: * לכתחלה לא יסמך וכו'. עין משנה ברורה מה שכתבנו דיש דעות בין הפוסקים וכו', דע, דיש עוד דעה שלישית בין הפוסקים [והוא דעת מרדכי והנהגות מימוני בשם הירושלמי], דליום-טוב אחר אין יכולין לערב, אבל לאותו יום-טוב, כגון שחל סבות ביום חמישי, שיהיה לומר ערב-יום-טוב שיהיה גם על שמני-עצרת (נח) לא מהני, ולא תקנו ערוב (נט) אלא מיום הסמוך לשבת ולא מיום שלפניו, (ס) ובפרט בזמננו שיום-טוב שני כחל מדאורייתא, שאלו היה יום חל בינתיים, בודאי לא מהני ערוב לבשל מיום-טוב לשבת: (מב) לשבת, ובדיעבד אם עבר ובשל או שגג ובשל, (סא) דעת הש"ז להתיר בדיקמן סעיף כג, וכל-שכן אם לא בשל מאכלים אחרים לשבת: **יד (מג) שיהיה קיים, כגון (סב) מעשן שמתקיים ימים הרבה: (מד) לכתחלה לא יסמך וכו'.** דיש דעות בזה בין הפוסקים: (סג) יש אומרים, דלטעם הערוב המובא בסעיף א, יכול לערב בערב-יום-טוב ולהתנות שיהיה לערוב (סד) אף ליום-טוב אחר אם יתקיים, דאף דנמצא שהנחת הערוב זמן רב קדם יום-טוב ההוא לא אכפת לו, כיון דעל-כל-פנים כבר התחיל להכין לשבת ההוא מזמן קדם בימות החול. (סה) ויש אומרים דמאנתו להניחו ודקא בערב אותו יום-טוב שבא להתיר לבשל בו, ואפילו אם הנחת שנים או שלשה ימים מקדם לא מהני, והכריע המחבר דלכתחלה צריך

שער הצינן

(נג) אחרונים: (נד) הגר"א: (נה) בן מוכח מבאר הגר"א ופשוט, ובפרט לרמ"א בסעיף כ דהאמירה מעבד, ועין בקונטרס אחרון של הגר"ז: (נו) דאם חל ביום ששי פשיטא דמתיר אף שהוא יום ראשון, והעולם טועין בזה [שכנה"ג]: (נז) דאי לאו הכי בודאי לא מהני [מ"א]: (נח) המגן-אברהם מסתפק לחד טעמא שבבית-יוסף [עין במחצית-השקל שמהפך פסגן-אברהם הגרסא, דלטעם הרא"ש פשיטא דאסור, והגר"ז מקיים הגרסא וסבירא לה דאדרבה, דלטעם הרא"ש מספקא לה דשרי, ובדב"ז גס"פ מוכח בן, שכתב להוכיח מהרא"ש דבמקום דאי אפשר בשני שרין, אבל העלת-חמדי הסכים לאסור מטעם זה שלא תקנו ערוב רק ליום הסמוך, וכן כתב האליה ובה משמו דהריב"ש, וכן משמע מהגר"א, וכן כתבו הגר"ז וס"י-אדם, ואף דהגר"ז דק מלשון הרא"ש להתיר במקום הדחק כמו שכתב בשערי-תשובה, אבל רבים הם שמתפסו הטעם דשבות רחוקה לא התירו וקמו שכתב בבית-יוסף, וכן הוא בגמ' ביום-טוב שני: (סא) וחולק על מהרש"ל שכתב לאסור בזה, וחלק מסעיף כג, דהתם אין לו מה לאכל בשבת אבל הכא אפשר לו לבשל ביום שני, ובאמת דברי מהרש"ל צריכים עיון, והלא לא בשיכיל שבת המירה, דאף כחול שרי, ואין לומר דבשבת יש להתמיר טפי היכי דאפשר משום הנחה, והלא אסור מלאכה יש פאן ויענין מלאכה לא עדיף חל משבת, ואלא משום דעצם המלאכה בדיעבד לא אסור, ואם-כן הכי נמי בזה, ובגמ' שולחן הארץ, ואין דבריו נראין: (סב) בית-יוסף: (סג) הרא"ש לטעמא דרב אשי, והכי נקטינן, כמו שפסק בבית-יוסף דאף ליום-טוב אחר שרי: (סד) וכל-שכן לאותו יום-טוב לימים האחרונים אם הנחת על דעת בן, דשרי לכה פוסקים, בדיקמן: (סה) פ"ב ב"ש רבנו נתנאל:

הלכות יום טוב סימן תקכו

תא באר הגולה

טוב אחר, *יאכל בדיעבד (מה) יכול לסמך עליו: טו (מו) ינאכל (יג) (יג) הערוב או שאבד קדם שבשל לשבת, אינו יכול לבשל אלא-אם-כן נשתמר ממנו (מו) בנית: טז הלאחר שהבין צרכי שבת, (מה) יכול (יד) לאכלו: יז (מט) יהתחיל בעסתו ונאכל הערוב, *גומר אותה עסה, והוא הדין אם התחיל (טו) לבשל, שגומר (ג) אותו התבשיל

ג כדעת רא"ש
לשמה דרב אשי
בערוב תבשילין שם
מקרא ט"ז ד משנה
שם ה ברייתא שם י"ז
ו מיקרא דאבי שם

באר היטב

לאכלו עכ"פ ביר"ט, ע"ש. אם חל יו"ט ביום ו' ויום השבת יאמר בע"ת למעבד כל צרכנו מיר"ט לחברו ומיר"ט לשבת, עין ט"ז השעם. ועמ"א שהניח בצ"ע, דאם יודע שיהיה לו ביום שני אנס שלא יוכל לאפות בגון חגס, אי שרי לאפות או לבשל ביום התבשיל, אבל אם נאכל הפת אין בכך כלום, ע"כ. ואפלו חל יו"ט ביום ה' וביום ו' ונזכר ביר"ט ראשון אי"צ לערב, י"ש. ע"ש. ע"ש. ע"ש. כב: (יד) לאכלו. ומ"מ יניח אותו ללחם משנה בערבית ושחרית ולמנהגה יבצע עליו, כמ"ש בס"ק ב: (טו) לבשל. אפלו לא הניח

שערי תשובה

ביום ראשון, ע"ש. ונראה שרי"ל כשצריך להם ביום ראשון או שיאכל ממנו קצת: (יג) הערוב. וכתב בשו"ת פ"י כח"י חלק א"ח סימן טו: נאבד התבשיל והפת נשאר, שמתקמיר תע"ב והמקל לא הפסיד, אף שמהאידא ראשון אם היה דעתו לקבץ בשעת ערוב, ע"ש: (יג) הערוב. הנינו שער, ונזכר ביר"ט ראשון אי"צ לערב, י"ש. ע"ש. ע"ש. ע"ש. ע"ש. כב: (יד) לאכלו. ומ"מ יניח אותו ללחם משנה בערבית ושחרית ולמנהגה יבצע עליו, כמ"ש בס"ק ב: (טו) לבשל. אפלו לא הניח

באר הגולה

נזעין בבאור הג"א דהעתיק דין זה גם-כן בשםם ובשם הירושלמי, ורק דמסיק דמכל מקום מחמיר הפל-בו מלשון המשנה יעושה תבשיל מערב-יוס-טוב, משמע דוקא מערב-יוס-טוב, אכן המחמירים, דהנינו הפל-בו בשם רבנו נתנאל, מתמיר אף בזה, עין בבית-יוסף, ועל-כן יש להתמיר לבתחלה בפסק השלחן-ערוך. וגם משמע מבית-יוסף, דלדעת המחמירין טוב לבתחלה לעשות התבשיל בערב-יוס-טוב גופא ולא מקדם אף שניחיתו ערב-יוס-טוב לשם ערוב, וכן דיק מלשון המשנה יעושה תבשיל מערב-יוס-טוב וכי, אכן אם אין לו, בנדאי קשר אף לבתחלה אם רק הניחו לשם ערוב, וכן פתכנו למעלה בסעיף ו בבאור הלכה, עין שם: * אכל בדיעבד יכול לסמך עליו. הנה הפוסקים לא בארו אם די בכזית אחד או צריך כזית לכל יוס-טוב, ולכאורה מסבא נראה דלא מהני אף בדיעבד אלא-אם-כן יש בו שער כזית לכל יוס-טוב שערב עליו, דלא דמי לערובי תצירות, דכל זמן שהוא קיים הרי כלם משתפין בו, אבל כאן שמקנו שזיכין תבשיל מערב-יוס-טוב כדי שגאפה ויבשל על סמך זה, וכפ"ל בסעיף א, ואם-כן פאן שרופה לערב עמה גם על יוס-טוב אחר צריך כזית יתרה בשביל אותו יוס-טוב, דהלא נחשב קאלו הכין ליוס-טוב שהוא גם-כן מהלים, ואיפה הנחתו אם לא יניח כזית יתרה בשביל יוס-טוב ההוא. אכן מלשון המחבר 'על דעת לסמך עליו', משמע דעל כזית

להחמיר (טו) כדעה זו, ובדיעבד סומכין על המקלין באסור דרבנן: (מה) יכול לסמך. הנינו, בשהניח הערוב על יוס-טוב אחר ולא נזכר לערב שנית בערב-יוס-טוב, סומך על ערוב זה לאפות ולבשל, אבל אם נזכר קדם יוס-טוב, (טו) צריך לערב שנית ולומר 'בהדין ערובא', אבל לא יכרך שנית: טו (מו) נאכל הערוב. הנינו התבשיל, אבל נאכל הפת (סס) אין בכך כלום; ואפלו אם חל יוס-טוב ביום חמישי יום ששי (סט) ונזכר בראשון שאבד הפת, אין צריך לערב על תנאי, אלא סומך על התבשיל לחדר שהוא עקר הערוב, כדלעיל בסעיף ב: (מו) בנית. דזהו שער ערוב, כדלעיל בסעיף ג: טז (מה) יכול לאכלו. מכל מקום לבתחלה (ע) נכון שניחית אותו ללחם משנה בערבית ושחרית ובמנהגה יבצע עליו, דכיון דאתעביד בו מצוה חזא ליחעביד בו מצוה אחריתא: יז (מט) התחיל בעסתו. רק (עא) ללוש, גומר לאפותה: (ג) אותו התבשיל. ואפלו (עג) לא הניח ע"דן אצל האש ורק שהתחיל בה, בגון שחתך ראשי

משנה ברורה

גופא סומך, וכן נראה קצת מלשון הרא"ש שכתב 'ערוב אחד לשבת זו ולשבת הבאה', וביותר נראה מירושלמי שכתב 'מערב אדם פת כביצה ותבשיל כזית וסומך עליו עד מוצאי יוס-טוב האחרון', והעתיקו המרדכי להלכה וכן הגהות מימוני, הרי משמע להדיא דעל כזית אחד סומך אף על יוס-טוב האחרון; אם לא שנתלק דכל הימים טובים עד יוס-טוב אחרון חשיב לה כאחד ואין צריך להכנה יתרה, מה שאין כן מיוס-טוב לחברו צריך על כל יוס-טוב כזית בפני עצמו ונבאמת כן הוא דעת הגהות מימוני בעקר הדין, דדוקא עד יוס-טוב אחר, אלא דמכל מקום יש לדון דאולי רק לאותו יוס-טוב, ובין דמקור דין זה הוא מירושלמי, הבו דלא להוסיף עלה, ובדעת הגהות מימוני המוכח בבית-יוסף, אבל ליוס-טוב אחר, דלדעת הפל-בו אי אפשר לערב כלל מקדם, דצריך לבשל ולהניח ככל ערב-יוס-טוב גופא, ועל-כן אף אם נזל בדיעבד בערוב שערב עקשו ליוס-טוב אחר, אפשר דצריך דוקא שיהיה על-כל-פנים כזית יתרה בשבילו, וצריך עיין. אכן כל זה אם מניח ואומר עקשו 'בהדין ערובא' בשעה שמיניח לכל הימים טובים הבאים לפניו, אבל אם נשאר קיים הפת וחתך ואומר 'בהדין ערובא' באותו ערב-יוס-טוב, פשוט דמהני אף בכזית אחד, דהשקא הוא ערוב חדש: * גומר אותה עסה. עין בית-יוסף שהרא"ש ותר"ן נסתפקו בזה, וסתם המחבר להתמיר דדוקא אותה עסה, וכן סתמו האחרונים, וכן הביא בספר ארפ"ן ונאכל בשם הראב"ן (ובפרט לפי מה דהביא בנהר-שלום בשם האחרונים) בשם הראב"ד, דעת הראב"ד גם-כן הכי כהניא: אכן יש מקליו בזה: הברכ"י

שער הציון

(סו) כן כתבו הנהר-שלום ומאמר-מרדכי ובית-מאיר דזהו טעם המחבר, וכן שכתב בבית-יוסף, דחשש לדעת הפל-בו, והכל-בו אולי גם-כן אף לרב אשי, וכמבאר בדרכיו שכתב לקלוהו אמרתי, ודלא כט"ז דמשמע מנה דהתקרא הוא מפני סכנת רבא כדי שיקרר, דאם-כן הלא אין מקום לתקרא זה, דהא קמאי לן קרב אשי לגבי רבא, וכן כתבו הרמב"ם ורשב"א בצבירות-הקדש וסמ"ג קרב אשי: (סו) מאמר-מרדכי ונהר"ז: (סס) (סט) מגן-אברהם: (ע) ט"ז ומגן-אברהם בשם רש"ל שכן נהג המנהג"מ, וכן כתבנו לעיל בשם המנהג"ל: (עא) (עב) מגן-אברהם ואלה רבה וחקד-משה ושא"י

הלכות יום טוב סימן תקכו

שהתחיל: יח (גא) אפה ולא בשל (גב) או בשל ולא אפה ונאכל הערוב או אבד, מה שצוה בהתר, אפלו נתפזן בו לצרף יום-טוב יכול הוא (גג) להניחו לשבת ולבשל מכאן ואילף ליום-טוב: יט מי שלא ערב, (נד) מתר להדליק (נו) גר של שבת. (נה) טיגש

הרמב"ם בנשוא לשון הערוב ט' הרא"ש והר"ן שם במקום ב' דביצה

שערי תשובה

באר היטב

הקדמה צדן אצל האש רק שהתחיל בתקונו כגון שחמץ הלפתות וכדומה, מתר לבשלו, מ"א: (טז) גר. האחרונים העלו דאם לא ערב

משנה ברורה

הלפתות וכדומה, גומר אותה לבשלה: **יח (גא) אפה ולא בשל וכו'.** כאן בא להשמיענו דין חדש, דכשנאבד הערוב קדם סעודת יום-טוב, יכול להשאיר מה שבשל ביום-טוב לצרף יום-טוב עצמו לשבת, (עג) דכיון דבשלם בשעה שהיה הערוב קדם והיה יכול לבשלם לשבת, מה שפזן בהם לצרף יום-טוב לא הפסיד בזה ויכול להשאירם לשבת ולבשל אחרים לצרף יום-טוב, (עד) אבל מה שבשל ליום-טוב אחר שנאבד ערובו אינו יכול להשאיר לשבת ולבשל אחרים לצרף יום-טוב, דהערמה הוא, והא יש לו תבשילין ליום-טוב: **(גב) או בשל ולא אפה.** הלשון (עט) אינו מדקדק, דהוא הדין אם אפה ובשל ורק שלא לצרף שבת: **(גג) להניחו לשבת.** אבל להניחו (עו) לחל בכהאי גוונא ולבשל אחרים לצרף יום-טוב אסור, וכו': **יט (נד) מתר להדליק.** דלהלכת הור

בשם מהרי"ל מחמיר מ"מ הא הרמ"א השמיט, גם כי בסמ"ק איחא להרא"ש שם נאבד המבשל סומכין על האסור, ענין שם:

באור הלכה

יוסף בשם הרשב"י, שאם התחיל עושה כל צרכיו, וכן מלמדי השיטה מקבצת שד"ק מפרש רש"י שכתב 'התחיל להקנה ולאפותה גומר הכל', ודוק השיטה מקבצת שפננתו שגומר אף שאר תבשילין, וברש"י שלפנינו אינו כתיב זה כי אם ברש"י שבר"י, וקפי הנראה שגם לפני הר"ן היה גרסא זו ובשנוי קצת: 'לאפות או לבשל גומר הכל', אכן הר"ן אף שכתב כן, אפלו הכי נסתפק על שאר תבשילין, ונראה שמפרש שאומר הכל, תינו כל מלאכות הלישה ונגזן צריכה ורדידה] או כל מלאכות האפיה כהאי גוונא, אבל לשאר תבשילין ספק הוא. ומלשון הרמב"ם שכתב וזה לשונו: 'דצריך שיהיה קדם ערובו עד שיגמר כל מה שצריך לאפות ולבשל, נאכל הערוב או אבד או נשרף קדם שיאפה או יבשל, הרי זה אסור לאפות ולבשל, עד כאן לשונו, הרי מתחלה כתב להרא"ש דצריך שיהיה קדם עד שיגמר הכל, וגם מסוף דבריו יקדים שיאפה או יבשל, מכאן לכאורה דאף אם עשה דבר אחד, אפיה או בשול, ולא נחסר אלא השנייה, אסור, ואם כן, לבסוף דמסיק 'התחיל

אין צריך ערוב; ולדעה זו (עו) אין אומרים בנפש 'בהדין ערובא' ו'לאדלוקי שרגא': **(גה) ויש אוסרין.** תרפה (עט) אחרונים הסכימו דעקר בדעה זו, ולכך אנו אומרים בנפש 'בהדין ערובא' גם 'לאדלוקי שרגא', דגם זה נתר על-ידי הערוב, אלא דאם הניח הערוב ולא אמר, (עט) אין אסור בדיעבד, דממילא נגזר גם זה, אבל אם לא הניח קלל אסור, ורק גר אחר מתר להדליק בכל אופן. (פ) ויש מקלזין בדעה ראשונה להדליק כל מה שרוצה, (פא) ולבתחלה נכון שיקנה

שער הצינון

(עג) דין זה נובע מהראב"ד על-פי פירוש הרב המגיד, והעמיקו גם כן הלבוש, וכתבו האחרונים דכרוי כמו שכתבנו נאליה רבה ותמיר משה ומאמר מרדכי ונהר-שלום, ותמיהו על הש"י שהקשה על הלבוש לחנם, ודבריו מבררין כמו שכתבתיו: (עד) אליה רבה ומאמר מרדכי ונהר-שלום: (עט) כל האחרונים הקשו זאת, דלשון הראב"ד שכתב 'אם אפה ולא בשל או בשל ולא אפה' אינו מדקדק לפרש הרב המגיד, דמאי נפקא-מנה בזה, דהלא עקר בא לאשמועינן שיוכל להשאיר מה שעשה ליום-טוב לצרף שבת, ואם כן אף אם אפה ובשל גמרי. ונהם בעקר דינו דהרב המגיד לא נחלקו האחרונים ודינו אמת, אף על פירוש תמיהו, וכו'. ומצאתי במאמר מרדכי שהביא בשם האחרונים דמנחם מנה פננה אחרת בדברי הראב"ד והוא נכון מאד, דמה שכתב 'אם אפה ולא בשל' קאי על שבת, שאם לשבת ולא גמר כל-צרכו שחסר לו בשול או להפך, או יכול להסתפק רק במה שצוה לצרף שבת בשעת החר הערוב ערובו קדם, והוא קאי על דינא דאפיה שאם התחיל גומר, והכין בדעת הרמב"ם מדסתם הדברים שגומר כל מלאכת האפיה, ונספקא דהרא"ש, ועל זה חולק הראב"ד, ורק אותה מלאכה שהתחיל בהתר גומר וחו לא, ומדקדק לשון הראב"ד, ענין שם. וענין מה שכתבנו בבאור הלכה שפאקמת דעת הרמב"ם גם כן הכי: (עו) מגן-אברהם ומחצית-השקל ופשוט, דהלא גם לשבת אסור אם לא מה שבשל בשעה שהיה ערובו קדם, ולחל לא שיהיה זה: (עו) בית-יוסף בשם רי"ף ורמב"ם שלא הביאו זה בגמט שלהם, וכן בשבלי-לקט בשם העשור לא הזכיר זה: (עט) מגן-אברהם ותמיר-משה ונהר-שלום, ומהמגן-אברהם גם הר"ף מודה, אלא דממילא נגזר, ולכן אין צריך להזכיר בהנפסח, וכן מוכח מהג"א שמשקים עמו, מכל מקום בעבודת-הקדש מבאר ד"ש דסבירא לה שאין צריך קלל לערוב לענין הדלקת גר והוצאה, וכן נזכר דעה זו בר"י, ודלא דממשע ממגן-אברהם שאין חולק בזה [נה"ש]: (עט) מוכח מר"ף ורמב"ם, וכן מבאר במאירי ורא"ה וכל-בו: (פ) ב"ח וברכ"י יוסף בשם בית-ידו, וכן כתב האליה רבה בשם בנפת הגדולה שפן נהגו העולם: (פא) דכל הראשונים מתמירין בזה, התוספות בבב"א (דף כב) (סבירא להו דאם רק לא הזכיר דאסור להדליק) והרא"ש וריצב"א בשם רש"י בהשוכה ובשם גאונים [וכן לבעל הלכות], הובא באור וררע, והר"ן והרב המגיד בשם רש"י, שראוי לומר, וכן הוא גם דעת המאירי וכל-בו, אלא דהמאירי אינו מעכב בדריצב"א ורדיהו [להמאירי הוא בכלל אפיה ובשול שהיא על-ידי הבצירה, והוא הדין הדלקה, וסבירא להו ככתב גם הרא"ה, ולכל-בו הוא בכלל 'למעבד כל צרכא'], ואם כן לבתחלה על-כל-פנים טוב להתמיר אם לא הניח ערוב:

הלכות יום טוב סימן תקכו

תג באר הגולה

י' פניא ונמשא שם
י"ו כ' מירא ורב
הנא כ"א כפי פרוש
הר"ש שם

אוסרין: כ (נו) *מי שלא ערב, בשם שאסור לבשל לעצמו כף אסור לבשל (נז) לאחרים ואפלו בביתם, (נח) וגם אחרים אסורים (נט) לבשל לו, ואין לו תקנה אלא שיתן קמחו ותבשילו (ס) לאחרים שערבו במתנה והם אופין ומבשלים ונותנים לו, ואפלו בביתו יכולים לבשל. (סא) ואם אין שם (יז) אחרים שערבו, ייש אומרים שמותר לאפות (סב) בצמצום פת אחד ולבשל קדרה אחת ולהדליק נר אחד: הגה ואם הניח ערוב ולא הזכיר המלאכות בהנא, אלא אמר 'ברין זהא שרי לן למעבד כל צרכנא', (סג) הרי כמי שלא ערב באר היטב

אסור להדליק, לכן אין להדליק רק נר אחד, כמ"ש סעיף כ: (יז) אחרים. וה"ה אם יש שם אחרים והוא אינו רוצה להקנות להם משנה ברורה

באר הלכה

בעצתו או בתבשילו גומר, הינו בעל-ביתך אותה העצה ואותו תבשיל, בן נראה לבאורה מלשונו, וגם ברש"י דמתניתין פתח נמי להנא 'אכלו או שאבד קדם שבשל כל צרכי שבת', מבאר נמי דלא כמו שדק השיטה מקצת, אם לא שנאמר דרש"י מפרש דאב"י דאמר 'נקטין חולק על המשנה, דאנן נקטין בן להלכה למעשה, או דאב"י מפרש בן למתניתין דלא כהבנתה הפשוטה. ומכל מקום נראה לי, דבין דבראב"ד [כפי מה שהעתיקו האחרות חיים] משמע להנא לאסור, וכן משמעות תרמב"ם לענין דעתי פני"ל, וכן בראב"ן המוכח בקרבן-ערוך ואחרונים: * מי שלא במשנה, אין נכון לומר מפקס השלחן-ערוך ואחרונים: * מי שלא ערב וכי'. עין משנה ברורה דבני-ביתו של אדם נטפלין לו, בן פתח הם של שלמה והעתיקהו האחרונים, אולם לענין משרתו של העבדית לא אדע, דלסברת הרא"ש בפרק ב סימן ו מלי דין מי צריך ערוב לעצמו — אותו איש שסופין על-ידו, וכיון דנקמא לן דעל-ידו עבדו ושפחתו העבדים יוכל לזכות לאחרים, מפילא לבאורה צריכין ערוב לעצמן ואין נטפלים לו, אם לא שנתן הערוב

(פו) הספימו, דאפלו יש שם אחרים אלא שאינו רוצה להקנות להם מאיזה טעם, גם-כן מותר לו לאפות פת אחד וכי', (פז) אכן באמת נכון מאד שיאנה קמחו לאחרים כדי שיוכלו לאפות עבורו ללחם משנה: (סב) בצמצום פת אחד. הינו אפלו פת (פח) גדול שיהיה די לו לכל השבת, והתירו לו בכל זה כדי חזיו משהו כבוד שבת. ופשוט דאם יש לו פת אחד שגשאר לו מיום-טוב, אסור לו לאפות (פט) משום לחם משנה: (סג) הרי כמי שלא ערב וכי'. דבן תקנו חכמים שפרט עקרי המלאכות, ואם פרט (ס) רק מקצתו, כגון שאמר רק 'לאפוני' ולא הזכיר בשול והטמנה, אסור בהם. (נא) ויש חולקין על עקר דין זה וסבירא להו דהאמירה של 'בהדין' אינו רק למצוה לבתחלה, אכל כדיעבד ביון שהניח התבשיל לשם ערוב, אפלו לא אמר כלל גשח של 'בהדין' וכי' אינו מעבב ומתר לסמך עליו לעשות כל המלאכות מיום-טוב לשבת. (נב) ולענין הלכה, לבתחלה יש להתמיר בפסבא הראשונה, ועל-פן אם נזכר קדם בניתס ליל יום-טוב, תחור וישלו להערוב בידו ויאמר גשח 'בהדין' וכי', (נג) ולא תחור ויברך שנית אם כבר ברח בתחלה, (נד) ואם נזכר בערב-שבת, יאנה קמחו לאחרים והם יבשלו ויתנו לו, ואם אין לו למי להקנות יוכל לסמך על סבא שער הציון

(פז) הינו לאפוקי מסבבת בעל העשור, כמו שכתב בבית-יוסף: (פג) בן מוכח מלשון השלחן-ערוך: (פד) דאלו מקמח שלהם בנדיא מותרים הם: (פה) גמרא: (פו) אליה רבה וחסיד-משה והגר"ז ותי"א אדם ובהסכמת בית-יוסף ורש"ל [והלא בדרב"י משה] ויבדעו תרש"א, ויולי דבריהם יש מקום עיון בנה, ביון דהר"ף ותרמב"ם השמיטו כל עקר דין זה וכן תרבוני חננאל השמיטו, ודי לנו אם נקל במה שהקל הרשב"א בהנא, אכל מקל מקום הפקל יש לו על מי לסמך: (פז) אחרונים: (פח) הפוסקים סתמו דבריהם, ומסתבא דשעורו כפי מה תבשיליו, והלא נראה במלאכת לישא וכן בקדרה ואין צריך לצמצום בנה, ומה שכתבו 'בצמצום' הינו שלא להרבות במיני לחמים וכן במיני מספיק לו לאכילה לכל השבת, מסתבא דמותר לו לאפות עוד פת: (ס) דרד"ה התיים: (נא) רש"ל, ומוכח בש"ז סעיף-קטן יח והסכים גם-כן לדעתו ואלא שלשוננו מגמגם קצתו, וכן הסכים במור וקציעה, דבן נראה משתימת המשנה וש"ס דילן, שלא הזכירו כלל גשח של 'בהדין' צריכא הנזכר בירושלמי ומשמע דהוא רק למצוה בעלמא, ולא כגמגג-אברהם בסעיף-קטן כג, אכל שארי אחרונים הספימו לדעת השלחן-ערוך והסמך-אברהם דהאמירה מצבב: (נב) הגר"ז ותי"א אדם: (נג) שם: (נד) ואם נזכר ביום-טוב ראשון שחל ביום חמישי, יצית ערוב ויתנה דלדלמן בסעיף כב, ויאמר 'בהדין צריכא' ולא יברך:

הלכות יום טוב סימן תקכו

(יח) (סד) כלל (א"י). ומי שמחצנה ביום טוב, אסור לבשל (יט) לאחרים אפלו לצורך בוכיוס, (סה) דהוי כמי שלא הניח ערוב שאינו מבשל לאחרים (מהר"י): **כא** (סו) לאם נזכר שלא ערב, קדם סעודת שחרית, יבשל הרבה בקדרה אחת ויוותר לשבת. הגה והוא הדין שיכול לילך מבדוד יום לחדר בנר דלוק לחפש איזה דבר (סז) ויניחנו דולק עד הלילה (טו). (סח) מירש אומרים דאפלו לבשל (סט) במה קדרות (ע) מתר בין שקדם אכילה הוא, (עא) והוא שיאכל מכל אחד (כ) ואחד: **כב** אם נזכר ביום טוב ראשון שלא ערב, יאם הוא ביום טוב של ראש השנה (עב) אינו יכול לערב על תנאי, אבל אם הוא ביום טוב של גלויות יכול לערב בתנאי: אם היום קדש (עג) איני צריך לערב, ואם היום חל, (כא) (עד) בערוב זה יהא קמחו, שרי ג"כ לאפות בצמצום, יש"ש: (יח) כלל. כתב ט"ז: פקדמה לי שאין לסמוך על פסק זה לחזו ולכרך שנית, ע"ש. ועס"ק כ' מש"ש בשם יש"ש: (יט) לאחרים. ומשמע מזה דאפלו משרתת אסורה לבשל. וביום טוב שחל להיות ע"ש אסור לבשל מיום טוב

ל מרדכי בקרב כ' דביצה מ רבנן ורמב"ם ג שם גמרא בענין דרבינא י"ז

באר היטב

לשבת אפלו על ידי ערוב, ומכל מקום אחרים אופין ומבשלים לו, מ"א, ע"ש: (כ) ואחד. הינו לבתחלה, אבל אם ארע שלא אכל כלל ממין אחד אינו אוסר לשבת, בין שעכ"פ בשעת הבשול נחפזו לאכלו היום הרי היה המעשה שלו בהתר, ט"ז. וע"י סימן חקג: (כא) בערוב

משנה ברורה

האחרונה: (סד) כלל. ואם אמר נסח 'בהדי' (סה) אף שלא ברך בתחלה, אינו מעכב, דברכות אין מעכבות: (סה) דהוי כמי שלא הניח ערוב וכו'. רוצה לומר, כמו דמקמא לן דאותו איש שלא ערב אסור לבשל מיום טוב לשבת אפלו בשביל אחרים בין שאסור לבשל בשביל עצמו, בן הוא הדין ביום טוב גופא מי שמחצנה, דאסור לבשל בשביל עצמו בין שאין צריך לה, ממילא לא התיר לו לבשל גם בשביל אחרים. וכתב הפג"א אברהם, דממילא אם אקלע זה ביום טוב הסמוך לשבת, אסור לבשל בעצמו לבתחלה על שבת אף שהניח ערוב, אבל בגי' ביתו או אחרים אופין ומבשלין לו משלו, דאין קמחו נאסר הואיל והניח ערוב פכשילין. ועין (טו) באחרונים שמפקקים על עקר דינו דרמ"א, (טז) וכל בן ביום טוב הסמוך לשבת, אם אין לו אחרים שיבשלו בעבורו מתיר לו לבשל בעצמו, (נח) וכן אשה משרתת שמחצנה ביום טוב, גם בן יכולה לבשל לצורך בעל הבית: **כא** (סו) אם נזכר שלא ערב וכו'. ומירי (נט) שלא היה שם בכל העיר גדול שזכה בערובו לכל אנשי העיר: (סז) ויניחנו דולק. ויכול אחר כך לטלטלו ולהניחו באיזה מקום שירצה: (סח) ויש אומרים דאפלו וכו'. וכן נוהגין העולם (ק) להקל בדעה זו. ועין לעיל בסימן חקג סעיף א בהג"ה ובמשנה ברורה שנתבאר שם דין זה בארץ: (סט) במה קדרות וכו'. אין רוצה לומר שמבשל מינים חלוקים בכמה קדרות לצורך יום טוב ומרבה בכל אחת

שער הציור

(נח) מן אברהם ושי"א: (טז) הבית מאיר והמאמר מרדכי ונהר שלום וגם האליה רבה בסימן חקצו הביא בשם הגהות מימוני שחלקים על הפתח"י וכתבו דאינו דומה למי שלא ערב מערב יום טוב, דהתם בין שלא ערב, אסור יום טוב חיל עליה, מה שאין בן בנה שהאסור לא בא עליו רק משום שאינו יכול לאכל, ודומה זה למי שגבר אכל כדי שביעה והוא סמוך לערב שבנדאי לא יצטרך עוד לאכל יותר, וממילא אסור אז בנדאי לבשל בפנים, ואפלו הני אי מקלעי אז אנשים אחרים לביתו מתיר לו לבשל בשבילן, והני נמי דכותה, עין שם שהאריכו בזה: (טז) אליה רבה בסימן חקצו ודרד"ה החיים, עין שם: (נח) אליה רבה שמסכים בזה לדברי תלבוש, עין שם טעמו, והעמיקו הדרד"ה החיים: (נט) בן משמע מן אברהם ושי"א: (ק) מן אברהם ושי"א בסימן חקג: (קא) אחרונים: (קב) בסימן חקג, עין שם: (קג) לעיל בסימן חקג בשער הציור, עין שם, וגם האליה רבה בסימן זה:

הַלְכוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקְכוּ תַקְכָּה

תה באר הגולה

ס טור בשם רבי
אפרים ע פקידא שם
ולא נפשטא, ופסקו
הפוסקים לאלא פ שם
במרא

שרא לן לאפויי ולבשולי וכו', ולמחר אין צריך לומר כלום. (עה) סייש אומרים, דאי לית לה מיד דבשיל מאתמול, (כט) לא מהני תנאו: כג *אם עבר במזיד (עו) (או בשוגג) ובשל כמה קדרות שלא לצורך יום-טוב, *מתר לאכלן *בשבת או בחול: כד (עז) פאם הערים לבשל שתי קדרות לצורך היום (נג) (עה) והותר אחת לצורך מחר, (עט) אסור לאכלה:

תַּקְכָּה דִּינֵי עֲרוּבֵי הַצִּירוֹת בְּיוֹם-טוֹב, וְבוּ ב' סְעִיפִים:

א (א) יום-טוב אין צריך (ב) ערובי הצרות ושתופי מבואות, אכל ערובי-תחומין צריך. א ה"ר ורא"ש
בפרק קמא דביצה
והרמב"ם בפרק ח מהלכות ערובין

באר היטב

דבקה לא מהני מה שרוצה לאכל ממנו מעט דהא טעם א' לשניהם, אכל אם יש שנוי ביניהם בשעם, מהני אפילו בשני קדרות קדם אכילה הערמה זו לאכל מעט ממנו, עכ"ל:

(ב) ערובי. ואם הניח ערובי-הצרות לירט סומך עליו גם לשבת, מ"א. והמניח בע"פ יש לכלל ג"כ י"ט ויאמר כל שבחוח

באר הגולה

ליום או שופה להן על-ידי אחר. ולדברי המחצית-השקלה באות יא משמע, דכיון שהם אוכלין מאכליו ותבשיליו ממילא נגזר הערוב שהכין מעדור יום גם עליהו, ואפשר שגם הוא"ש מודה לטקרא זו, וצריך עיון: * אם עבר במזיד וכו'. הנה המחקר סתם ולא באר דדוקא באין לו תבשילין אחרים, משמע דבכל גוני שרי, והוא משום דסמך בזה אתשובת הרשב"א שהביא בסימן תקנ בבית-יוסף שכתב שם, דלפי מאי דמתרין הש"ס נביצה דף יז) לבסוף אסורא דשבת שאני, תור מתרוצא קמא דמתרין לא צריכא דאית לה פירי אחריו, אלא דבשבת אסור במזיד בכל גוני וקיום-טוב מחר בכל גוני. אמנם לעניות דעתי לא ברור דין זה, דחליי בפלגותא ודוקא, דלדעת הרמב"ם שפסק בפרק כג מהלכות שבת, דכיון מעשר בשבת וכן מעשר ביום-טוב, בשוגג יאכל במזיד לא יאכל, ואסור לדידה על-כרחו צריכין לתרוצא קמא דמרי דאית לה פירי אחריו ולחכי לא מקלנין במזיד, וקאן שכתב הרמב"ם גס-כן להחריז במזיד, על-כרחו מרי דאין לו תבשילין אחרים על שבת. וצ"ע בלחם-משנה שם בפרק ו מהלכות יום-טוב, ולדבריו גס-כן מוכח דאם היה לו תבשילין אחרים אסור להקריבם, דלא גרע דבר זה ממה דמשני שם דאפשר בשאלה, דקאי לדידה על הכל, צ"ע. וכן מדברי מהרש"ל המובא בט"ז סעיף-קטן יב מוכח דסבירא לה דדוקא באין לו תבשילין אחרים מחר, ולפלא שכתב דבר זה בפשיטות בלי-קו ולא וכו' דלדעת הרשב"א בכל גוני לא קנסוהו דריצבד, וצריך עיון: * מתר לאכלן. ומיהו, ראוי לקנסו לפי ראיות עיני בית-דין על מה שעשה (נשיטה מקובצת): * בשבת או

וכו'. ומבנה-החלה, ש"ג: (כט) לא. ויש"שופ"ח פסקו בסברא ראשונה: (נג) והותר א'. הינו קדרה א', אסור לאכלו, דבהערמה חלישין שילמדו אחרים לעשות כן, משא"כ במזיד. וכתב ט"ז: וקשה, דלעיל סכ"א הביא י"א דמתר קדם האכילה משעם שיאכל מכל א' ולמה אסר כאן, ע"כ נ"ל דקאן מרי במבשל מין א' בכ' קדרות

משנה ברורה

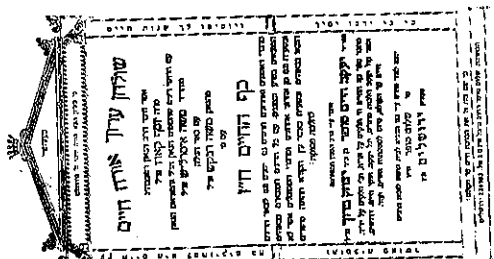
ומברר בתחלה [מ"א בשם ש"ג]. ובתדושי רבי צקיבא איגר הביא בשם ספר לחם-סתרים דאין לברר, וכן כתב בשיטה מקובצת: (עה) ויש אומרים דאי לית לה וכו'. ונקטינן (קד) פסקא הראשונה: כג (עו) או בשוגג. אשמועינן, דלא תימא דוקא מזיד שלא ילמדו ממנו לעשות כן, דהכל יודעים שהוא רשע, אכל בשוגג אם נתייר וכו' אחרים להקל ולהערים: כד (עז) אם הערים וכו' לצורך היום. רוצה לומר, שכתאמת אין צריך (קט) אלא לקדרה אחת ומבשל שניה בדרך הערמה, שאומר שמא יודמנו לו אחרים, או שבשל לצורך היום, וחסר ובשל לצורך היום ואמר שקדרה הראשונה ישר למחר, אכל בשבת בדרך הערמה שיאכל מן השניה פזית, מבאר לעיל בסעיף כא: (עח) והותר אחת וכו'. דבהערמה (קו) חלישין שילמדו אחרים לעשות כן, וגם הוא יעשה כן פעם אחרת, מה שאין כן במזיד: (עט) אסור לאכלה. הינו (קז) לו ולבני-ביתו, דקנסוהו רבנן, אכל לאחרים מתר למוצאי-יום-טוב מיד [לבוש]. כתב בהמדר-משה, דאף לו (קח) אינו אסור רק עד מוצאי-שבת:

א (א) יום-טוב אין צריך ערובי-הצרות וכו', דכל אלו נתקן משום גדר הוצאה, וקיום-טוב קימא לן

דמתוך שהתרה הוצאה לצורך אכל-נפש התרה נמי שלא לצורך, וכדלעיל בסימן תקיח. ומשמע מסתימת לשונו דלא תקנו כלל ערובי-הצרות ליום-טוב, וכן סתם לעיל בסימן תטז סעיף ה, אכן מדברי רמ"א לעיל בסימן תקיח סעיף א בהג"ה מוכח דסבירא לה דדברים שאין בהם צורך כלל אסור להוציא מבית לחצר בלא ערובי-הצרות, ועל-כן כתבו

שער הציון

(קד) מנז-אברהם בשם כמה פוסקים: (קט) אליה רבה, וכתב שכתבם גרסא נכונה. ומכל מקום דינו אמת, דלפעמים אף במבשל כדי לאכל מעט משניהם גס-כן אסור, וקגון ששני הקדרות הם ממין אחד דמגבר ההערמה לכל: (קו) פוסקים: (קז) צ"ע בשלחן-ערוד הגר"ז שמצדד כן וכן כתב בשיטה מקובצת: (קח) והגר"ז מצדד דאסור לו לעולם יהא דוקא למזיד של שבת, והתקדמ-משה סובר בפשיטות, דלפי מאי דמשני אסורא דשבת שאני אין ללמד משם תמרא לענין יום-טוב גם לענין מערים, ויש ראייה לדבריו מדברי רבי אביגדור שהובא בבית-יוסף. וצ"ע לעיל בסימן שיח במשנה ברורה סעיף-קטן ו שיטת התוספות וסיעתם דאף במזיד מתר למוצאי-שבת מיד, ועל-כפניו לענין יום-טוב מי שמתחיל בשיתותם אין למחות בידו:

Σελίδα 3

2000

二、

PL

2

ה'תשנ"ח יום טוב ע"ה תתקכ"ו

三

Q

[illegible]

אנחנו

על

[illegible]

22

[illegible]

22

[illegible]

1207 (72)

אָרעם
פאר שטעטלעך קינדער

[illegible]

סִפּוּס, כִּי וְכִי לְיִשְׁרָאֵל חֲשׂוֹב יֵשֶׁנָּה וְיֵשֶׁנָּה

[illegible]

בין העדים

[illegible]

אל

מתי אכל, וכן מהר"ם מלובלין סי' ע"ה, ופ"ד דיו"ט סי' א' ח' אבר יצאו מול מנון לבשר וסול מנין לידע ואין ידע (סי' ה') משיק זה דבר מקורא וס' צ"ח אשכנזי ופ"ד דיו"ט סי' א' ח' אבר יצאו מול מנון לבשר וסול מנין לידע ואין ידע

Q

[illegible]

20

[illegible]

7 3529

[illegible]

to
be
the
most
important
factor
in
the
determination
of
the
rate
of
growth
of
the
economy
in
the
long
run.
The
rate
of
growth
of
the
economy
is
determined
by
the
rate
of
growth
of
the
labor
force
and
the
rate
of
growth
of
the
capital
stock.
The
rate
of
growth
of
the
labor
force
is
determined
by
the
rate
of
growth
of
the
population
and
the
rate
of
growth
of
the
labor
force
participation
rate.
The
rate
of
growth
of
the
capital
stock
is
determined
by
the
rate
of
growth
of
the
gross
fixed
capital
formation
and
the
rate
of
depreciation.
The
rate
of
growth
of
the
gross
fixed
capital
formation
is
determined
by
the
rate
of
growth
of
the
gross
domestic
product
and
the
rate
of
growth
of
the
capital
stock.
The
rate
of
growth
of
the
gross
domestic
product
is
determined
by
the
rate
of
growth
of
the
labor
force
and
the
rate
of
growth
of
the
capital
stock.
The
rate
of
growth
of
the
labor
force
and
the
rate
of
growth
of
the
capital
stock
are
the
two
main
factors
determining
the
rate
of
growth
of
the
economy.
The
rate
of
growth
of
the
labor
force
is
determined
by
the
rate
of
growth
of
the
population
and
the
rate
of
growth
of
the
labor
force
participation
rate.
The
rate
of
growth
of
the
capital
stock
is
determined
by
the
rate
of
growth
of
the
gross
fixed
capital
formation
and
the
rate
of
depreciation.
The
rate
of
growth
of
the
gross
fixed
capital
formation
is
determined
by
the
rate
of
growth
of
the
gross
domestic
product
and
the
rate
of
growth
of
the
capital
stock.
The
rate
of
growth
of
the
gross
domestic
product
is
determined
by
the
rate
of
growth
of
the
labor
force
and
the
rate
of
growth
of
the
capital
stock.
The
rate
of
growth
of
the
labor
force
and
the
rate
of
growth
of
the
capital
stock
are
the
two
main
factors
determining
the
rate
of
growth
of
the
economy.

המועדים בהלכה

השאלות הנלוותות של כל סוגי תנאים
שנדרשים ומופיעות על קשרי דברים וסוגיות
מרכזיות, מוספית, רשומות והערות

כאן

הסוגי י-שלמה וסוף זיוו י-י
עוד המועדים והמסורות

המסורת הרשית
עם חומות והקשרים

יו"ר הרב חיים - אהרן שניידר
הוצאת מכוון התלמוד הישראלי השלב
השלישי והשני

פרק שלישי

יום טוב הסמוך לשבת

מימים קדומים עורר יום טוב הסמוך לשבת, בין לפניה (יום טוב שחל להיות בערב שבת) ובין לאחריה (חל יום טוב במוצאי שבת), בעיות הלכתיות שונות. בשני מקומות מצינו אף פסוקים של תורה נדרשים על היחס שבין יום טוב לשבת הסמוכה לו. "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו — חול מכין לשבת" (סתר ששי חול הוא, רש"י) וחול מכין ליום טוב, ואין יום טוב מכין לשבת ואין שבת מכינה ליום טוב¹; "עולת שבת בשבתו — לימוד על חלבי שבת (אברי תמיד של שבת שניתתו עד הערב) שקרבין ביום טוב" (שחל במוצאי שבת)². דרשות אלו אמנם אינן מוסכמות. הראשונה נקראת בשם "הכנה דרבה", על שם אומרה (בניגוד לכמה אמוראים החולקים עליו), והשניה ר' עקיבא דרשה (בניגוד לר' ישמעאל הדורש "שבת בשבתו" על שבת ויום הכפורים הסמוכים), אבל נפסקה הלכה כרבה³ ור' עקיבא⁴. בשאלה יסודית על יום טוב ושבת הסמוכים נחלקו תנאים: קדושה אחת היא, הנמשכת בשני הימים, או שתי קדושות הן? ואין זו שאלה מופשטת, אלא ממנה תוצאות מעשיות להלכה. קולות וחומרות יש בשני הצדדים. ר' אליעזר אומר יום טוב הסמוך לשבת, בין מלפניה ובין מלאחריה, מערב אדם שני עירובין (עירובי-תחומין, שיחשב מקום עירובו כמקום שביתתו ויוכל ללכת משם אלפיים אמה לכל רוח) ואומר: עירובי בראשון למזרח ובשני למערב, בראשון למערב ובשני למזרח, עירובי בראשון ובשני כבני עירי, עירובי בשני ובראשון כבני עירי⁵. פירשו בגמרא: ר' אליעזר סובר שתי קדושות הן ותחום-שבת שקנה בעירובו ביום אחד אינו תלוי בזה של היום השני. בכל יום הוא קונה לו שביתה לאיזה צד שירצה. בעצם היה יכול להניח ביום הראשון (כשיום טוב חל בערב שבת) את העירוב ליום השני, אלא שטעם אחר יש בדבר לאיסור: נמצא שיום טוב מכין לשבת. אבל להניח בערב יום טוב (או בערב שבת, כשחל יום טוב במוצאי שבת) שני עירובי-תחומין לשני הימים, מותר. והרי זה קל שיש בשתי קדושות, אבל יש גם חומר. נאכל או נאבד עירובו ביום הראשון, מכיון ששתי קדושות הן, נמצא שבשעת קנין העירוב

1 ביצה ב ב ועוד. 2 שבת קיד א. 3 רמב"ם יום טוב פ"א ה"ט. וראה מגן-אברהם תקיג ס"ק א. 4 רמב"ם תמידין ומוספין פ"א ה"ז. 5 משנה עירובין לח א.

(העירוב קונה את הותחום בין השמשות) כבר לא היה לו עירוב. ושלש דעות הן: ר' אליעזר, ועמו עוד, "ארבעה זקנים" מהתנאים, סוברים: שתי קדושות הן, בין להקל ובין לחמיר. וחכמים אומרים: או מערב לרחו אחת (לצורך שני הימים), או אינו מערב כל עיקר⁶. ולא שסוברים קדושה אחת היא בהחלט, אלא מסתפקים הם, ולפיכך נוקטים החומר שבשני הצדדים: אין מערבים שני עירובין (קדושה אחת), ונאכל עירובי ביום הראשון אינו יוצא עליו ביום שני (שתי קדושות). בתוספתא⁷ התוכחו ר' אליעזר וחכמים אם "הללו ב' ימים הן" (ר' אליעזר), או "הללו יום אחד הוא" (חכמים). ודעה שלישית: קדושה אחת לגמרי היא, על הקל ועל החומר שבדבר (רבן שמעון בן גמליאל ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה, בתוספתא שם. בבבלי, לפי רב, מחפכים הגירסא בדברי שני תנאים אלה).

אף בשני ימים טובים של ראש השנה יש מחלוקת אם קדושה אחת היא, או שתי קדושות. אבל אין שתי הפלוגות הללויות זו בזו. אפשר שראש השנה הוא קדושה אחת ויום טוב ושבת הסמוכים שתי קדושות. בשני ימים טובים של ראש השנה הקדושה שהה לשני הימים, מה שאין כן ביום טוב ושבת, שקדושת יום טוב קלה מזו של שבת. ולשוו הירושלמי⁸: "תמן יו"ט אצל שבת כחול אצל שבת, ברם הכא (בראש השנה) שני ימים שוין". ויתכן גם להזכיר: בראש השנה שתי קדושות הן, שברשרשו וסודו באו שני הימים מחמת ספק, מה שאין כן ביום טוב ושבת שבשתי קדושות ודאית. ולשוו הירושלמי: "תמן (כיו"ט ושבת) קדושה אחת ארוכה, ברם הכא אחת קדוש ואחת חול". ולפיכך מצינו ש"מודים חכמים לר' אליעזר בראש השנה ששתי קדושות הן"⁹, אף על פי שביום טוב ושבת מחמירים לומר שקדושה אחת היא. ולהפוך: להלכה פוסקים שביום טוב ושבת שתי קדושות הן ובשני ימים טובים של ראש השנה קדושה אחת היא¹⁰.

ומעירובי תחומין לעירובי חצרות. אף כאן יש מחלוקת ביום טוב הסמוך לשבת. אבל במובן אחר. יום טוב לעצמו אינו צריך לעירובי חצרות, שכן הוצאה הותרה בו¹¹. אין כאן אפוא שאלה של שני עירובין או עירוב אחד, אלא אם מותר להניח עירובי חצרות ביום טוב על שבת, להחזיר למחר, בשבת, הטלטול מביתם לחצר. ברייתא היא זו: "יום טוב שחל להיות בערב שבת אין מערביין (ביום טוב) לא עירובי תחומין ולא עירובי חצרות. רבי אומר מערביין עירובי חצרות אבל לא עירובי תחומין מפני שאתה אוסר"

6 שם. 7 פירק ד'. 8 עירובין פ"ג ה"ט. 9 עירובין ל"ט א. 10 וראה תוספות עירובין שם, ד"ה מוריס. "תימה דסברת חכמים הפוכה ממה דקיימא לן..." ולא הביאו דברי הירושלמי. וכתב עמד על כך בקרי-אורה שם. 11 ראה ביצה כ"ב א.

דבר האסור לו ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו¹². טעם האוסר בעירובי חצרות, לרש"י: "שנראה כמתקן דבר". טעם המתיר: "כח יש בידך לאסור עליו מלעשות צורך מחר דבר שהוא אסור בו ביום, והיינו תחומין, שאף ביום טוב אסור לצאת מן התחום", אבל "אין כח בידך לאסור לו מלתקן למחר דבר שהוא מותר בו ביום, ואיסור טלטול חצרות ליתיה ביום טוב". להתוספתא¹³, משום הכנה מיום טוב לשבת נגזע בה. המחלוקת היא, אם יש בעירובי חצרות משום הכנה, כיון שבו ביום מותר הטלטול. הסבר יסודי נתן לזכר ה"מ האחרון של וואלווין, ר' יעקב שפירא (בנו של ר' רפאל שפירא): הכנה (לדעת המחזיק) היא כשמחדש פעולה מיום טוב לשבת, מה שלא היתה קודם לכן, אבל לא כשמעמיד את הדבר על מצבו הקודם ואינו פועל אלא שלא תחבטל הקדמות. מתוך זה ביאר הסעם מה שרוב הפוסקים התיירו שידי שמו ופתילה, שכבו בשבת, להזליקם ביום טוב שלאחריו¹⁴, ולמה לא נאמר, שעצם הכיבוי שכבה בשבת, הרי זה הכנה למחר, שהכיבוי גרם שלא ידלקו עד בלחות? אלא שפעולה זו, שלא יכלה, אינה בגדר הכנה¹⁵.

ועירוב אחר יש, המיוחד לכתחילה, "לשמו ולשמה" של יום טוב הסמוך לשבת בלבד: עירוב תבשילין. אפייה ובישול מותרים ביום טוב. "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", אבל דוקא לצורך יום טוב. האופה מיום טוב לחול, נחלקו אמוראים אם לוקח או אינו לוקח ("הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזי ליה"). אבל מיום טוב לשבת לדברי הכל מותר מן התורה לאפות ולבשל, אלא שנתקלו בטעם הדבר: משום אותו הטעם שמיום טוב לחול ("הואיל..."). או משום ש"צרכי שבת נעשין ביום טוב" ("ושבת ויום טוב חדא קדושה היא דתרווייהו שבת איקרי, וכי היכי דמותר לבשל לבו ביום מותר לבשל למחר", רש"י). בין כך ובין כך חכמים גזרו שלא לבשל מיום טוב לשבת, שמא יאמרו מותר לאפות אף מיום טוב לחול, והצריכו לעשות עירוב תבשילין משום היכר¹⁶. גדר ההיכר הוא, שנראה כאילו התחיל לאפות מערב יום טוב, ועכשיו ביום טוב אינו אלא כגומר והולך. ומתוך כך יאמרו: אין אופין מיום טוב לשבת, קל וחומר מיום טוב לחול¹⁷. לפי זה, טעם העירוב הוא משום כבוד יום טוב. וטעם אחר אמרו: משום כבודי שבת; "כדי שיעברו מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום טוב"¹⁸ ("מתוך שמערב זוכר את השבת ואינו מכלה את הכל ליום טוב ובורר מנה לזה ומנה לזה", רש"י). לטעם זה אמרו בתורת רמז ואסמכתא¹⁹ אף מקור מן הפסוק: "זכור"

12 תוספתא ביצה פ"ב, בחילוף דברי רבי וחכמים; בבלי טו ב. 13 בעירובין לח ע"א. 14 בירושלמי ביצה פ"א ה"א נחלקו אמוראים בדבר, וראה רמ"א בשר"ע אריז תתק"ז. 15 קונטרס מטעמי-יעקב שבסוף שו"ת תורת-רפאל סימן ט. וראה שם באריכות. 16 פסחים מו ב. 17 רש"י ביצה טו ב. 18 רב אשי בביצה שם. 19 רבא שם. 20 ראה שם ברש"י.

ויר"ט שני הוא בתורת, מנהג אבותיכם בידיכם". אבל נחלקו עליו הפוסקים: אין, מנהג אבותינו" חמור יותר מזמן אבותינו.³⁷

וחומר אחר בראש השנה הסמור לשבת לגבי שאר יום טוב. ביצה שנולדה ביום טוב אסורה בשבת הסמוכה לו (וכן להיפך) — "הכנה דרבה". הלידה באה להחזירה, שהרי אילו נולדה למחר, היתה אסורה בו ביום, ונמצא שלידתה היום היא בגדר הכנה.³⁸ אבל שני ימים טובים של גלויות הסמוכים לשבת נולדה ביום ראשון מותרת בשבת (וכן כשהל יום טוב ביום א' וביום ב' ונולדה בשבת מותרת ביום ב'), שכן אחד מהמים הוא חול. מה שאין כן בשני ימים טובים של ראש השנה הסמוכים לשבת, "יומא אריכתא".³⁹

ועוד על שתי לידות אחרות דנו ביום טוב ובשבת הסמוכים: בלידת אפרוח לידת עגל. אפרוח שנולד בזה אסור בזה,⁴⁰ ועגל שנולד בשבת מותר לשחטו ביום טוב אם כלו לו חדשיי.⁴¹ לידת אפרוח היא הכנה, לפי שבעדו בקליפתו לא היה ראוי לכלום, ולידת עגל אינה הכנה, שהולך טוב לאכילה אילו נשחטה אמו כמו אחר הלידה.⁴² חמורה מהכנת הלידה היא הכנת הגמר. כלומר: נולדה ביצה ביום טוב אחר השבת או בשבת שאחר יום טוב, כל ביצה דמחילא האידנא מאתמול גמרה לה,⁴³ ונמצא ששבת הכינה ליום טוב או שיום טוב הכין לשבת. הכנת הלידה יש סוברים שאינה אלא מדרבנן, והכנת הגמר, לרבה והפוסקים כמותו, מן התורה.⁴⁴

ואף זו הכנה משבת ליום טוב: עצים שנשרו מן הדקל בשבת, אסור להסיקו ביום טוב שלאחריו, אפילו על ידי ביטול ברוב.⁴⁵ חידוש המגן-אברהם: נשרו ביום טוב מותר להסיקו בשבת, כשהקור גדול, על ידי גוי, על ידי ביטול ברוב. השיג עליו הרב בקונטרס-אחרון: אם באמת יש קור כזה, שעליו אמרו "הכל חולים אצל הקור", מותר להסיקם על ידי גוי אף בלי ביטול,⁴⁶ אלא במדינתנו שאין הקור גדול כל כך בימי פסח וסוכות לא שייך דין זה.⁴⁷

גוי שהביא דגים שניצודו או פירות שנתלשו ביום טוב הסמור לשבת (או להיפך), אסורים עד מוצאי שבת (או מוצאי יום טוב), "בבדי שיעשה". נחלקו הפוסקים בשני ימים טובים הסמוכים לשבת, והביאם הגוי ביום הראשון. הבריע הרמ"א: בראש השנה שהביאם הגוי ביום ה' אסורים עד

37 ראה ר"ן ביצה שם, ועוד. 38 דף א ע"א ובהתפלות שם. 39 אגב: פליטת הקולמס של גדול. במשנה-בירור סימן תקנ"ט י"ט כתב כשהל ראש-השנה ביום ראשון וביום שני נולדה בשבת אסורה ביום שני וכן כשהל ביום ה' ונולדה ביום ה' אסורה בשבת. ולא הרגיש, שהאופן הראשון איננו קיים במציאות: לא אד"ו ראש (וראה בשר"ע הרב שם סעיף י שנהי' מזה דרקע בלשוננו). 40 טור אריז תקנ"ג. בשם אדוני ר' יחיאל, שר"ע שם ד. 41 שם תנח"ה. הראשונים הביאו בשם רבנו אפרים שאוסר, אבל נחלקו עליו. 42 ראה במפרשים שם. 43 ראה ב"ח ומו"ק אברהם ט"ז תקנ"ג. ה"ט"ז שם סוברים שאף הכנת הלידה היא מן התורה. 44 שו"ע אריז תקנ"ג. 45 ראה שם טעמו בארוכה.

מוצאי שבת בבדי שיעשה, ובשני ימים טובים של גלויות, פירות שהובאו ביום חמישי מותרים בליל שבת, ובדגים יש להקל לצורך אורחים.⁴⁶

בזמן שהמקדש היה קיים גרם יום טוב הסמור לשבת לדין שאינו שייך בזמן הזה. לחם הפנים אין אפיינו דחה לא את השבת ולא את יום טוב כדרכו הוא נאפה בערב שבת ונאכל לשבת הבאה. הל יום טוב בערב שבת נאפה בחמישי. חלו שני ימים טובים של ראש השנה סמוכים לשבת, נאפד בריבתי. הוא ששנינו: "לחם הפנים נאכל אין פחות מחשעה ולא יותר על אחד עשר".⁴⁷ ומכל מקום למדו מזה דין אף לזמן הזה. כיצד? למי שסובר צרכי שבת נעשים מן התורה ביום טוב (ראה למעלה), למה לא אפו אח לחם הפנים ביום טוב שחל בערב שבת, שהרי יאכלוהו לשבת הבאה? אלא ש"שבות קרובה היתה, שבות רחוקה לא היתה".⁴⁸ הוכיחו מכאן הפוסקים, שאפילו על ידי עירוב תבשילין אסור לבשל מיום טוב ראשון, שחל ביום ה', לשבת. לא התירו אלא ל"שבת קרובה": מערב שבת לשבת.⁴⁹

שאלות שונות נתעוררו בשבת שחל בערב פסח, בין בנוגע להקרבת קרבן הפסח,⁵⁰ ובין בנוגע לבעור המזיג,⁵¹ אלא שאינן ענין לכאן. לא היחס של יר"ט לשבת הוא שקובע בשאלות האמורות, אלא עצם היום הזה של ערב פסח שחל בשבת הוא שהוליד את השאלות ובירורן.

תקיעה והבדלה — אף על שתיים אלו דנו ביום טוב הסמור לשבת. וכך אמרו, "כל מקום שיש תקיעה (להבטיל את העם מן המלאכה) אין הבדלה, וכל מקום שיש הבדלה אין תקיעה. יום טוב שחל להיות בערב שבת, תקיעין (להבדיל ממלאכת אוכל נפש) ולא מבדילין (מפני שהוכנס חמור מן היוצא, רש"י). במוצאי שבת, מבדילין (שהיוצא חמור מן הנכנס) ולא תוקעין".⁵² במקום אחר נחלקו ביום טוב שחל במוצאי שבת על סדר הקידוש וההבדלה. נפסקה ההלכה: "יקנה"י" (יין, קידוש, גר, הבדלה, זמן).⁵³ יום טוב הסמור לשבת לפניה (וכן שבת חול המועד) גורם קצת שינוי בנוסח התפילה של ליל שבת. אין אומרים מזמורים של קבלת שבת: "לכו נרננה"⁵⁴ וגו'.

46 ראה שו"ע ומפרשיו סי' תקטו. 47 מנחות ק"ב. 48 פסחים מז"א, ויש גורסים: "שבת קרובה" ו"שבת רחוקה" (ראה הרב זק"ש בבירור-הלכה לביצה טו"ב). 49 טור ושו"ע תקנ"ג. 50 ראה פסחים סד"ו. 51 ראה פסחים מז"א, טור ושו"ע אריז סימן תמ"ד. 52 משנה חולין כ"ב. 53 פסחים ק"ג א. 54 חז"ים טוקאצינסקי בלוחותיו. הרא"ד לזאזאט בסידורו תורה-אור אמנם כותב, שרעת הרב בעל התניא היא למר בשבת שלאחר יר"ט כל המזמורים. כמו בשבת רגילה (שער-הכולל, פרק יז). אבל בלוח החבד"י, "היום יום...". לשנת ה'תש"ג-תשי"ד שהופיע בבירורין נ. י. מטעם הרבי מליובאוויץ, כתוב במדור של יום השבת, ג' תשרי תשי"ד. לאמר: "מתחילין מזמור לרד ולא לכו נרננה. וכן בכל שבת מוצאי יום טוב".

הכנה ביו"ט ליום אחר

כב) מותר לעשות רק צרכי אוכנ"פ של יום טוב עצמו, ומותר לבשל מליל יו"ט לצורך היום, אבל אסור להכין אוכל מיום טוב אחד לחבירו אפילו בשני ימים של ר"ה או מיו"ט לשבת, וכ"ש שאסור להכין מיו"ט

87) דמלאכת אוכנ"פ הותרה לגמרי, עיין במלאכת יו"ט בהשמטות לאות קל"ט – וקנ"ח, ע"ש כל דבריו, ונשאר בצ"ע, וראה בשו"ע הרב שהבאנו בהערה הקודמת.

88) דבאופן זה א"א לומר הותרה, עיין במלאכת יו"ט בהשמטות לסימן קנ"ח, וראה כן בישועות יעקב תחילת סימן תק"י שכתב דבורר שאפשר לעשות באופן המותר אסור לעשותו באיסור, ואי"ז מלאכה לצורך אוכנ"פ שהרי יכול לעשות האוכנ"פ בלי מלאכה זו, וצ"ב ממש"כ בהערה 86 לענין בורר, דבורר באיזה אופן שירצה אף שאין יותר טירחא אם יברור את האוכל מתוך הפסולת, ואעפ"כ יכול לברור את הפסולת מתוך האוכל, כששניהם שווים, ראה ט"ז תק"י ס"ק ב', ומ"ב שם ס"ק ח', וראה מש"כ בדיני בורר הערה 12.

89) שו"ע הרב סימן תק"י בקונטרס אחרון ס"ק ב', וכתב שם דה"ה לענין מכשירי אוכנ"פ.

90) ב"י סימן תקי"א הביאו מחצית השקל שם ס"ק י' ע"ש. ועיין שו"ע סימן תקי"ז סעיף ד', ומג"א שם ס"ק ט', וכן נראה במלאכת יו"ט אות קנ"ח ע"ש. וראה לעיל ס"ק ז' דמשום הוספת מעט טעם מותר לעשות מלאכה.

לחול, וראה בדני איסור מלאכה הערה 37 אם אסור מהתורה או מדרבנן, וכן לא יאפה ויבשל סמוך למוצאי החג כשבראי לא יספיק להנות ממנו באותו יום טוב⁹¹. ובבין השמשות עצמו בין השקיעה לצאת

⁹¹ עיין שריע סימן תקצ"ג סעיף א', דאין בזה היתור של הואיל ומכאן לאורחם שהרי איא כבר לאכול מזה, וע"ש בבה"ל ד"ה בייט דאפילו אם רק משער שלא יוכל להנחות ממנו אסור להתחיל במלאכה, וגם עיי' עירוב תבשילין אין לעשות לבחילה סמוך לערב באופן שלא יוכל לאכול ממנו בייט עצמו, ראה מ"ב סימן תקצ"ז ס"ק ג', וע"ש ובה"ל ד"ה עיי' עירוב, דבשעת הדחק יש להקל לבשל בייט שני שחל בערב שבת, אם נתאחר בישולו לשבת עד סמוך לשבת, ואף בייט ראשון אפשר דיש להקל בשעת הדחק ע"ש.

ואף דבר שאינו מלאכה אלא סירחא בעלמא כמו הדחת קערות והבאת יין ג"כ אסור, שריע הרב שם ס"ק ג', מ"ב שם ס"ק א'. וסירחא מועתת כשית הפסד ממון היתור, ראה פרק איסור מלאכה ס"ק ד', ועיין בבה"ל שם ד"ה בייט, דאסור להתחיל במלאכה אף בעד היום גדול אם משער שימשך הדבר ולא יוכל להנחות ממנו עד אחר השקיעה, והיינו דאפילו יהנה ממנו אחר השקיעה קודם צדיה אסור, שקדם השקיעה הוא דאי היתר ואחר השקיעה הוא ספק, ואסור להכין בראי ייט לספק ייט, ואי כ"ש דאין להכין לזמן שהוא רק תוספת ייט, וראה בהערה הבאה, אם מותר להכין בבין השמשות לבין השמשות עצמו ששניהם ספק, ולענין הכנה הנעשית מימלא ואינו עושה פעולת הכנה, כגון עציץ ופתילות שדלקו וכבד ומימלא נוחים יותר להדלקה מעצים ופתילות חדרות, ונמצא שמה שנבנה ביום ראשון הכשירה את הפתילה להדלקה טובה יותר, כתב הרמ"א בסימן הק"א סעיף ז' שאין זה הכנה, כיון שגוף העצים והפתילות היו בעולם אלא שנשתבחו, לא חשיב בשביל זה הכנה, ואינה דומה לביצה שגולדה בשבת שאסורה בייט שלאחריה, שהכנה היתה בשבת, אף שהכנה זו טבעית היא ולא הכין במעשה, כיון שלא היתה בעולם חשבו יותר הכנה, מג"א שם ס"ק ט"ז, ועיין במ"ב שם ס"ק ל"ד, דאף דהרמ"א סתם גם לענין פתילות כדעת המקילים, מ"ב לבחוללה טוב וכן לצאת ידי הכל, דהיינו שיכין פתילות חדשות לייט, ואם לא הכין דילק את הפתילות בצד השני, וראה בה"ל ס"ק ג', ועיין במה"ר אור זרע סימן ל"ב, דכתב דהשמן מצטלל יותר עיי' שהדלק כבד, ואיכ"א אין להחליק לבחוללה שוב באותו שמן, ובשמן שלנו אין ניכר ההבדל, וגם בנרות ופתילות שלנו אין ניכר ההבדל, ואולי בשמן זית שאינו מוכך יש חילוקין וראה בדני איסור מלאכה ס"ק ח', ועיין בשער הציון ס"ק ד' שמעיקר הדין מותר ממש ראשון לייט האחרון, רק כיון שכוול להכין בחול המועד, איכ"א לדעת הרמ"א בסימן תצ"ח שאסור לעשות אוכלי שאפשר היה להכינו מערב ייט בלי הפגת טעם, הכי נמי שאסור מטעם זה, ולדעת הב"י שם יהיה מותר להכין מייט ראשון לייט אחרון.

הכוכבים [שזה לדעת הגר"א שלוש עשרה דקות וחצי], אסור לעשות מלאכת אוכלי⁹², דשמא בשעת העשייה הוא יום י"ג, והרי הוא מכין לחול, ואף אם מתכוון לאכול בבין השמשות עצמו יש לאסור ייט⁹³, דאפשר דבין

⁹² פרי"מ משי"ן סימן תקצ"ג ס"ק א' ע"ש, הביאו בבה"ל שם ד"ה בייט וכתב הפרי"מ ולא אמרין ספק דרבנן לקולא לבחילה, ועוד דאיכא איסורא, ע"ש דיש חילוק בין בדיש של כניסת השבת והחג לציציתו, וצ"ב מודע איז ספק תורה דכל רגע הוא ספק לילה והנה הכנה מייט לחול, ואין בזה היתור של הואיל ומיקלע אורחים דבכל רגע הוא ספק חול או ייט, עיין בתוס' שבת דף ל"ד ב' ד"ה ספק, דבכל רגע אנו מסתפקים אם הוא יום או כולו לילה, או שיש בו משניהם, ורש"י יש בו שלוש ספיקות, אם הוא כולו יום או כולו לילה, או שיש בו משניהם, ורש"י פירש שחלק הוא יום וחלק לילה, ובתוס' פירש דבכל שעה הוא ספק אם הוא יום או לילה ע"ש, וראה באור שמח הלכות שבת פרק ה' הלכה ד', ואין היתור של הואיל בסמוך לחשיכה, ראה תוס' פסחים דף מ"ז ב' ד"ה רבה דאסור מן התורה. עיין מ"ב סימן תקצ"ז ס"ק ג' ובה"ל שם ד"ה עיי' עירוב, דבסמוך לחשיכה בזמן שלא שייך שיצטרך לו בייט יש כאן חשש איסור דאורייתא, ונראה דסובר דלהכין לבין השמשות עצמו אין איסור תורה (ראה בהערה הבא), ומיירי באופן שיכול להכין לבין השמשות עצמו ודחה להכין בבין השמשות למחר, ואסור מדרבנן אפילו באופן זה מהטעמים שכתב בפרי"מ, [ולפ"ז אפשר להכין לבין השמשות עצמו הרי"ן ספק דרבנן ומותר], ועיין בתשובת הרא"ש כלל חמישי אות ח', ובמ"ב סימן תקצ"ד ס"ק ל"ג לענין הדלקה דסמוך לחשיכה, דמותר להחליק דהא צריך לו באותה שעה, [ולפ"ז כשיש לו אור חשמל רגיל אפשר שאסור להחליק אז נרות לשבת וייט], ולענין הדלקה בבין השמשות, עיין בהערה הבא.

⁹³ עיין בהנחות רע"א סימן תצ"ה סעיף א', אם יכול לבשל בבין השמשות במצאי ייט לאכול בבין השמשות, וכן לקחת גחלת להבעיר הסוסין בבדיש כתבתי מזה בתשובי הרב מהר"ח אלפנדי, ובשו"ת רע"א החדש ח"ג סימן א', ובמנו רע"א סימן כ"א, ובחידושי רע"א בנדרים דף ס"ט ב' ד"ה מה, וכן בהנחות רע"א יוריד סימן ט"ז דן בזה, דבכל רגע בבין השמשות יש לזין אם הוא יום או לילה, ושמא בשעה שמבשל שהוא איסור דאורייתא עדיין הוא ייט ובשעה שאובל או נרנה מזה הוא חול, והוי מכין מייט לחול, ויש לאסור הבישול, וכן הוצאנו מהחלוקה בבין השמשות אפילו לצורך בדיש, וכתב ואם הדבר כן יהא הדין דאי אפשר להחליק נר בבדיש דאפוקי יומא להשתמש בו, דשמא בשעת החלוקה הוא יום ותיכף אחר החלוקה נעשה לילה, והדרש כזה לא הוי שבקי הפוסקים להשמיענו וצ"ע ע"ש, ונראה שם דבמלאכות דרבנן אפשר להקל מטעם ספק ספקא ע"ש. והערת הרב יעקב ויינפלד שליט"א לספר יהושע להגריי באבד זקנו של המנחות חינוך בפסקים וכתבים אות שס"ט דכתב, דבבין השמשות אסור

השמשות עצמו הוא חלק יום וחלק לילה ואפשר שבשעה שהבין הוא ירש וכשאוכלו כבר אינו ירש, והרריו מכין מירש לחול, והיה ראסור להוציא אז במקום שאין עירוב, מטעם שבכבנות. עבר ובישל מותר באכילה⁹², וראה בדיני איסור מלאכה בירש ס"ק ח' לענין הכנה מירש לחבירו או לחול.

להחליק אפילו בביתו, דיכול להיות דבשעת ההחלקה יום ותיכף כשמדלקה הוי לילה, וא"כ לא נהנה בירש מזה כלל והוי כמדליק מירש לחול, וראה בשו"ת שאגת אריה סימן נ"ז לגבי טבילת כלים בביה"ש של שבת וירש, שראה שאוסר בביה"ש אפילו בספק הרבנן, והוי כמכין לחול ע"ש. אמנם אין העולם נזהר בזה, והרב יעקב ויינגולד העיר בזה וכתב להכבני זמננו וכתב קונטרס בזה, והביא שם בשם הגר"ח מברסק ובו הגר"ז זצ"ל שהזהירו אף להמנע מעישון סיגריות בביה"ש, ודחשו שהחנאה ההבערה אינם בבת אחת ויתכן שבין ההבערה לחנאה יהיה לילה, והוי מבטרי מירש לחול, וכ"כ בשמ"ב בדגרת בית הלוי, והביא שם מהגרש"י אויערבך שליט"א דבביה"ש של שבת אין חוששים לברור אוכל מפסולת כדי לאכול מיד, וכן מקלפים קליפות שהם פסולת ואין חוששין לברור משבת לחול, שבשעת הבירור הוא שבת ובשעת האכילה הוא חול, והיינו משום שלאחר איז בכלל גדר מלאכה, והיה לגבי מלאכות אוכפי"ש של ירש כיון שא"ז חשיב מלאכה עבודה וגם מתכוון לאכול מיד, איז בכלל מלאכה וא"ז מכין מירש לחול, אבל אם מתכוון לאכול רק לאחר כמה דקות פשוט שאסור בביה"ש לעשות האוכפי"ש גם לצורך ביה"ש, ודחה ספק דאורייתא, ע"ש עיר דברים בזה, ולכאורה אפשר לומר דבין השמשות עצמו הרי חייב בכל דיני ירש מספק וחייב בשמחה והוא כמו כל היירש, וספק דאורייתא לחומרא, ולהרבה פוסקים הוא מן התורה, אבל חוספת ירש אף שהוא מירש מן התורה לרוב הפוסקים במש"כ בדיני איסור מלאכה הערה 12, אבל הוא רק לענין שביחה ממלאכה ולא לענין שמחת ירש ושאר דברים, כמש"כ לעיל שם בהערה 12, וגם חוספת ירש הוא מעט לאחר גמר החג ואם באמת נגמר החג באמצע השקיעה כבר עבר גם זמן חוספת ירש, אלא שחשור לנו ידיעה מתי נגמר החג, וגם אין להחזיר מלאכה בירש לזמן של חוספת ירש, שתוספת ירש או אינו אלא קבלה על האדם לנהוג אז קידשת שבת וירש, אבל אינו נעשה שבת או ירש ע"י קבלתו. וממילא אפשר שמוחר לעשות או מלאכה שהרי הוא בכלל ירש וצריך לנהוג כן מדינא, ובשעושה מלאכה אוכפי"ש הוי לצורך ירש, ואין בזה חולל לירש דעריין ירש הוא מספק, ואם כי מודאי ירש לספק ירש דהיינו מירש לבין השמשות יש מקום להחמיר, אבל בבין השמשות עצמו לצורך בין השמשות יש להקל עכ"פ במלאכה דרבנן, ולמעשה צ"ע אם להקל בזה.

⁹² מג"א תק"א ס"ק ט"ז, דכיון שהוא נמצא בעולם לא חשיב הכנה דהוי הכנה גרמא, ע"ש במח"ש [אף ששם דן לענין הכנה לירש שני, היה בדוכנה לחול].

ב) מותר לבשל אפילו כמה קדירות ויאלץ ביום טוב מעט מכל קדירה, והשאר יניח ליום השני⁹³, והיינו דוקא שמבשל בכל קדירה מין בפני עצמו [או טעם אחר], אבל אותו מין ואותו טעם אסור, כיון שראה לכל שזה הערמה, ויש מקילים⁹⁴ בזה אף כשעיקר כוננו היא לירש שני, ואוכל ממנה קצת רק כדי להחזירה, והוא שמבשל את זה קודם סעודת היום שלא יהיה נראה כהערמה, והמתמיר שלא לבשל לצורך הלילה באופן הזה תבוא עליו ברכה. אבל לאחר אכילת סעודת היום אסור לבשל לצורך הלילה אפילו אם יאכל מכל קדירה בירש⁹⁵.

וכ"ש בשאר טירחא דמותר. אם עבר ועשה ראה בדיני איסור מלאכה הערה 37 דאיסורו מדרבנן ע"ש, וראה ט"ז סימן תקי"ב ס"ק א' בשם היה, שמתיר בעבר והוציא אש חדשה והט"ז שם אוסר, וראה בהאלף לך שלמה סימן של"ז, וראה מש"כ בדיני אש הערה 12 דעות הפוסקים בכל הדברים שעבר ועשה בירש.

⁹² רמ"א שם, מג"א תק"ב ס"ק א', שריע הרב תקי"ב ס"ק א', ותק"ז ס"ק י"ג, ואפילו מחבין לבשל לצורך הלילה, כיון שריצה לאכול מכל אחת בסעודת שחרית וצריך לאוכל מותר, ודוקא קודם אכילה אבל אחר אכילה אינו יכול לבשל ולומר אוכל ממנה כיון דהוי הערמה, שריע תק"ז סעף א', ועיין בט"ז תק"א ס"ק ד', ושריע הרב ס"ק א', וח"א כלל ע"ט אות ה', ומ"ב שם ס"ק י', דזה מירי בכמה מינים [או שבישל כמה טעמים אף מאותו המין], אבל מין אחד בשני קדירות אין להחזיר, כיון שטעם שתי הקדירות שהו א"כ זה שטעם משתייהו יכול לטעם מאחת, ומצא שהקדירה השניה אינה מתבשלת רק לצורך הלילה לבד, ועיין בט"ז שם, ובכ"ה ס"ק כ', דאפילו אם אומר בפירוש שמבשל לצורך היום אסור ע"ש, ובשמבשל לצורך מחר באופן המותר נכון שלא להוציא בפנה שמתכוון ליום השני, כמש"כ המ"ב בס"ק י' וט"ז, וכ"ש כאן.

⁹³ עיין מ"ב שם ס"ק ו' שהוא מחולקת הפוסקים, דיש סוברים דאם אין צריך לסעודת היום כלל, ועיקר בישולו הוא רק לצורך הלילה ואוכל קצת ממנה כדי שלא יאסר עליו לבשל, הרי הוא בכלל הערמא ואסור, ויש מקילים בזה, והעולם נהוג להקל שמבשלים בשחרית לצורך הלילה וטועמן מזה קצת, ואין למחות בידם כי יש להם על מי שיסמכו, והמתמיר שלא לבשל לצורך הלילה בקדירה בפני עצמה תבוא עליו ברכה, וכ"כ בס"ק י"א ע"ש, ובכ"ה ס"ק ט"ז כתב דבעל נפש יחמיר לעצמו, ועיין בד"מ שם ס"ק א' דאם מפרש להריא דאופה ומבשל למחר אסור, אפי"צ דצריך לאכול מקצת היום, אבל כשחזטה מותר אפילו באופן זה, כיון דאי"א לשחוט כיון כשר בלי ששחוט הכול ע"ש.

⁹³ שריע שם, ואם עבר ובישל אחר סעודתו, ואכל ממנה מעט כהערמה, נראה פשוט לשרן השריע שם שמוחר באכילה, וכ"כ בישי"ש בפ"ה דביצה אות ט"ז,

כד) לא הצריכה התורה לבשל בירט רק מה שצריך בדיאי לאותו יום, ויכול להוסיף קצת אף בסיר נפרד שמא יצטרך לו בירט⁹⁴, אבל לא יערים בזה בכונה כדי לבשל ליום השני. וכן אם מסתפק שיבואו לו אורחים מותר להוסיף⁹⁵ תבשיל. ומותר להוסיף מאכל בקדירה בדבר שמוסף טעם, כמו בשר ודגים וירקות אף אם אינו צריך את התוספת לירט אלא לחול, ובלבד שלא יאמר בפה שעושה לצורך חול⁹⁶, ואפילו באמצע הבישול מותר להוסיף, כיון שע"י ריבוי הבשר או הדגים בקדירה נוסף טעם בכל התבשיל⁹⁷, אבל בתבשילין שריבוי התבשיל אינו מוסף

ולא כבי"ח שמחמיר, וכיכ בא"ר, ובמאמר מרדכי אות ה', וביט מאיר ושריע הרב סי' י"א, וז"ל כלל ציט אות ו', דעת הפריח ובאר הגולה, וכן מוכח מהגרי"א. הביאם המ"ב בסי' י"ג, דכונת השו"ע להחיר רק אם עבר במזיד ובשל מירט אחד לשני, אבל אם עשה בהערמה אסור, וחמור מבשל בהערמה ממכשל במזיד לצורך ירט אחר ע"ש. אבל בעבר ובישל כדי לאכול ממנה כוונת בהערמה ולא אבל, הוזה הערמה נזכרת ואסור, בית מאיר שם, דלא כא"ר שמחיר אף באופן זה, וכיכ בח"א שם לאיסור, ועיין בשערי צדק סי' כ"ז.

94) אפילו אם אינו טועם מזה בירט, דכיון שמתכוון לבשל לירט אינו צריך לדקדק כמה הוא צריך. ועיין בט"ז סימן תקי"ח סי' ב', ומג"א שם סי' א', דמותר להוציא הסכנים מחוץ לעיר ומקרי צורך אוכפ"ב, דאם מודמן לו איזה פרי יאכל עמהם, והיינו דאם הוא ספק המצוי הרי"ז בכלל צורך ע"ש, [ונגזר המהרש"ל שמחמיר בהוצאת סכין יחיד בזה], וראה בבבלי סימן חק"ז ד"ה בירט, דמשמע דאסור רק אם משער שלא יוכל להנות ממנו, ומשמע דבספק רגיל אם יוכל להנות ממנה מותר, והיה בספק אם יצטרך להנות ממנה דמותר.

95) הדיינו שיש לו סיבה לחשוב שיבואו אורחים או שרגיל שבאים אליו כיצ אורחים, אבל משום חשש בעלמא שמא יבאו לו אורחים אין להחיר בשל מיוחד, ובספקות יש להחיר, ראה בהערה הקודמת.

95^א) שריע הרב חק"ז סי' ז', מקרא קודש סימן י"ג אות ד', וראה במ"ב שם סי' ז' וסי' ט"ז, בדריעב אינו נאסר ע"ש.

96) שריע חק"ז סעיף א', וכי"ש שמוחר לשחוט בדמה אף שאיז אלא כוונת, רמ"א שם, וראה בסימן תקי"ז סעיף ו', וע"ש במ"ב סי' ל"ב לגבי אפיקת פת שצריך טירחא בכל כזר וכזר בפני עצמו, דיש סוכרים שמוחר להרבות בפת רק אם הוא מתכוון ע"י זה להשביח את הפת, אבל במתכוון לצורך חול אסור, וגרע מבשר שמוחר אף כשמוכח לצורך חול, כיון שאינו צריך להוסיף בסירחא, [במומניו בתגורים שלט לא נשתנה הפת ע"י ריבוי הופת], ולכתחילה גם בזה

טעם לקדירה, כמו כופתאות או צלי או טיגון שאין התוספת מוסף טעם לאוכל כולו, אסור להוסיף בשביל יום אחר, כשהקדירה עומדת כבר על האש⁹⁸, אבל קודם שהניחם על האש מותר, כמבואר בסעיף הבא.

כה) ומותר להוסיף בסירחא אחת בשיעורים⁹⁹ גם בדבר שאינו מוסף טעם, כגון שמבשל סיר גדול של מים, אע"פ שאינו צריך היום רק חלק מהמים מותר לבשל את כל המים, והוא ישישים את המים בפעם אחת על האש, וכן אם יש מספיק מים בסיר לצורך יר"ט אין לו להוסיף עוד מים לצורך מחר, וכן אסור להוסיף אח"כ מים אם החבית כבר על האש.

טוב יותר אם אפשר להניח הכל בפעם אחת כדי למעט בסירחא, כה"ח תקי"ג סי' י"ד.

97) מ"ב שם סי' ה', אבל בתחילה יכול להוסיף על השופר או בתבשיל כמה שירצה, כיון שהוא בסירחא אחת, שם, וראה לקמן בהערה 99.

98) שריע ורמ"א שם סעיף ב', וסימן תקי"ב ב' ע"ש, דריבוי בשיעורים מותר בירט, והטעם כהב הר"ן ביצה ק"י י"ז כדי שלא יצמצם ע"ש, וראה ברשב"א חולין ק"ז ט"ז ב' ד"ה המבשל, ומתנה ישראל פרק ל"א אות ב', ושרית ארץ צבי סימן ע"ז, ושרית הר צבי ח"ב סימן קע"ז. ואף לצורך עכורים שאסור לבשל עבורו מותר להוסיף באותו קדירה, שריע ורמ"א סימן תקי"ב סעיף א' לגבי כותי שבא לבד או עבדו ע"ש, [אבל אסור להוסיף או לשלוח להם שמא ירבה בשבילם ראה לקמן סי' ל'—לא פרטי הדיונים], וה"ה דמותר להוסיף שלא לצורך כלל כמו בעברים, וכן מותר להוסיף גם דבר שאינו שוה לכל נפש, דלא גרע בזה משלא לצורך כלל, דא"י חשיב עשית מלאכה אסורה, [ולפי"ז יהיה לכאורה מותר לבשל או לטחון רפואה בירט, ביחד עם בישול או טחינת אוכלין רגילין, וראה משיב דיני הרצח סי' ב' דמותר להוסיף מים לצורך רחיצת חוטק ע"ש, וה"ה לענין ההצאה דמותר להוציא תרופות כיוון עם דבר אחר], וה"ה מי ששכח לעשות עירוב תבשילין דמותר להרבות בשיעורים שהיה לו אוכל למחר. וראה שרית אבני"ז סימן לענין הדלקת נר אורן כשיכול לחלוק נר קטן (אף אם נאמר דמותר רק משום מתוך), דיש להחיר לכתחילה משום ריבוי בשיעורים, וכי"ש דמותר להוסיף בשיעורים כשא"י לאוכפ"ב כ"ל זה, כגון שמצאו מים חמים מחביו וע"י זה נבסלים לשם מים אחרים ומתחמם שם, אף אם הוא סמוך למצאי יר"ט ולא יצטרך למים אלו בירט. וראה ד"ה במכשירין דיש להחיר ג"כ ריבוי בשיעורים בסירחא אחת. עיין רמ"א תקי"א סעיף ב' דכשצריך לחמם מים לצורך הדחה מותר להרבות מים, ואף שוה מכשירי אוכפ"ב מותר, וראה דיני מכשירי אוכפ"ב הערה 4.

דהוא טירחא מיותרת שלא לצורך.⁹⁹ והיה לענין התצאה, מותר להציא בפעם אחת אף מה שאינו צריך היום לאוכיפ', כגון שמוציא קופסת סיגריות או גפרורים או שמציא כלי עם משקה ואינו צריך לכולם, אעפ"י מותר להציא את כל הקופסא, כיון שזה בטירחא אחת.¹⁰⁰ וכל זה כשצריך לעשות מעשה, אבל דבר שא"צ אלא אמירה בלבד, מותר להכין מיר"ט אחד לשני, אפילו דבר שהוא מוקצה,¹⁰¹ אבל אסור לומר שהוא מכין למחר. ולצורך גדול יש להקל להביא יין או מים מיר"ט לחבירו, וכן להביא שולחן מהסוכה לבית בעוד היום גדול שלא מוכח

(99) רמ"א שם סעיף ב'. והיה בהוספת נפט למגורה להאיר או נר נשמה וכדומה, שאינו ממש אוכיפ', וכתב במ"ב שם ס"ק ט"ו, וצריך להזהיר שלא יאמר בפירוש שהוא רוצה לצורך מחר, ובידעבר אינו נאסר משום כך דהוא טירחא אחת, וכתב במ"ב שם ס"ק י"ד דמה שמוותר להוסיף הרבה מים אף שאי"צ רק חלק ממנו, היינו כששמאל בפעם אחת מהדלי לכלי אבל לא כששמאל פעמים רבות ע"י כלים, וראה בש"ש פ"ג הערה ס"ה שהקשה, דבס"ק ה' משמע מהמ"ב דרק אחר שהקדירה על האש אסור אבל קודם לכן מותר אפילו בכמה פעמים, ולכן מותר להוסיף בשר על השפוד כמה שירצה כיון שהוא בטירחא אחת, וכ"כ בתק"א ס"ק ד', ע"ש מה שחניך, וראה ד"ש להקל דהוספת בשר על השפוד (כ"ז שאינו על האש) חשיב טירחא אבל אינו ניכר כ"כ, משא"כ כשצריך לשפוך מים במכה כלים שהוא טירחא גדולה יותר הוי טירחא הניכרת וחשיב כשני טירחות, ולכן אסור לשפוך יותר ממה שצריך גם כשאינו על האש, ואפשר לפ"ז דאם מוסיף מים מדבר שאינו טירחא יש להקל בעת הצורך, ועיין לקמן בפרק צרכי האדם הערה 7 משי"כ שם.

(100) אגרות משה אור"ח ח"ב סימן ק"ג ע"ש, עיין משי"כ בדיני התצאה ס"ק ט' לענין התצאת ציור מפתחות, אבל אם צריך לטרוח למלאות כמה פעמים כגון חבית של מים או יין, אסור יותר ממה שצריך ליר"ט, כמשי"כ בהערה הקדומת לענין בישול.

(101) רמ"א סימן תצ"ה סעיף ד', מג"א שם ס"ק י"א, וט"ז ס"ק ה' ועוד, וראה בשו"ע הרב שם ס"ק ט"ז דהיה דמותר להכין בה לחול, ואינו דומה למבואר בסמ"ק ת"ז סעיף ב' דאסור גם לומר שמעבר למחר ע"ש, וראה ח"ב סימן ר"צ ס"ק ד', שלא יאמר נלך ונישן כדי שנוכל לעשות מלאכתנו במוצאי שבת, שמראה בזה שנתן וישן שבשיל ימות החול, ומה שהבאנו לעיל מהמ"ב בתק"ז ס"ק ו' וס"ק ט"ז, שאסור לומר שמבשל לצורך הלילה, היינו דאסור לומר שעושה דבר זה למחר, אבל מותר להכין בפה מה שצריך למחר, והוא שלא יאמר שמוכין למחר.

שמכין לצורך הלילה, שא"ז חשיב הכנה¹⁰¹, ולפ"ז יש להתיר להציא מאכל קפוא מהפריזר ביר"ט ראשון כדי שיפשר עבור יר"ט שני. ובמלאכה שאסורה רק מדרבנן כגון מליחת בשר, מותר למלוח כמה חתיכות אף שאינו צריך אלא חתיכה אחת, גם שיש בזה טירחא מיותרת, שהרי צריך להפוך כל חתיכה כדי למולחה מהצד השני, והי זה בכלל טירחא אחת המותרת¹⁰², כיון שמלאכה זו אסורה רק מדרבנן.

דיני אוכיפ'

(כ) אף שמלאכת אוכל נפש הותרה לגמרי לצורך יום טוב, מ"מ כשאופ' חלה או עוגה או שאר מאכל, לא הותר לעשות בהם ציורים¹⁰³ דהגמאות כמין צורה¹⁰⁴, וכ"ש שאסור לעשות צורת אותיות,

(101) עיין בח"א כלל קנ"ג ס"ק ו', הביאו בשערי צדק סימן ב', ובמ"ב סימן תרס"ז ס"ק ד', דהבאה לביתו לבר לא חשיב הכנה, והקא היכא שנומר או"ח ענין חשיב הכנה, ובשעת הדחק יש להקל ע"ש. ולפ"ז יש להתיר להוציא מאכל קפוא מהפריזר כדי שלא יצטרך לחכות הרבה זמן בלילה, וראה בפרק אסור מלאכה ס"ק י'.

(101") שו"ע סימן ת"ק סעיף ה', ע"ש פד"י הדינים.

(102) ח"א כלל צ"ב ס"ק ג' בשם הרק"ה, דאפילו ביד אסור משום כותב ע"ש, וכ"כ בפרמ"ג סימן ת"ק א"א ס"ק ו', קיצור שו"ע סימן צ"ח ס"ק כ"ג, ומ"ב שם ס"ק י"ז, [ומשום קילקול צורת האוכל לא הותר מלאכת אוכיפ', ראה ביצה דף י"ד ב' הוי"ה דהוא קל"ף ע"ש]. ואף שמוותר לעשות סימן משולש וכדומה בבשר בצורה מיוחדת לסימן כמבואר בשו"ע שם סעיף ג', אבל כאן שעושה צורה גרע ואסור. וכתב הפרמ"ג שם, ובסימן תע"ז משי"כ ס"ק א', הביאו במ"ב כאן ס"ק ט"ו, ובה"ח ס"ק ל"ג, דאסור לעשות נקב באפיקומן בסכין עגול או משולש כמגן דוד מכוון, אבל סתם נקב מותר ע"ש, ולכאורה מדוע גרע ממשולש בבשר דמותר, וראה בשערי צדק שם ס"ק י"ט שנראה שם טעם האיסור משום שנראה כעושה כלי, עיין בהערה 104, אמנם בשו"ע הרב תע"ז ס"ק י"א כתב, לנהוגים לקבץ חתיכת האפיקומן ביר"ט כדי לחלוט, מפני שאין עשית כלי באוכל אלא בעצים ובאבנים ומתכות או שאר דברים הראויים לעשות מהם כלים, [וצ"ע ממגן שו"ע באוכלין והוא בנוה, וכן קשה מהר"ם ביצה דף כ"ה ע"ש, וצ"ל דכוונתו רק דחיקון כלי יש רק בכלים אבל עשית כלי יש גם באוכלין, וראה משי"כ בסימן שי"ד ס"ק י"א, וצ"ל שא"ז כלל אלא לשרוב לא שו"י באוכלין חיקון מנא, משא"כ במגן או נוקב בשר שיש בו משום חיקון מנא, ולדבריו לכאורה מותר לעשות צורות באוכלין, ואפשר

תוכן הספר

חלק שני

ח	לוח עירובי תבשילין לעשרים שנה
י	תוכן הספר חלק ראשון
יא	תוכן הענינים חלק שני
כב	כללים נחוצים למעינים
כג	שער העירוב חלק שני
כד	פתח העירוב חלק שני
א	סימן יד — תחילת זמן עריכת העירוב, המערב לכמה ימים טובים
בג	סימן טו — מזכירין את העם על עריכת העירוב
כח	סימן טז — סוף זמן עריכת העירוב בערב יום טוב, וביום טוב
ע	סימן ז' — חיובו של גדול העיר לערב עבור כל בני עירו
קד	סימן יח — מי הם היכולים לצאת בעירובו של גדול העיר ומי לא
קמט	סימן יט — דין עירוב על תנאי ביום טוב ראשון של חוץ לארץ
קפח	סימן כ — נאכל או נאבד או נתקלקל העירוב ביום טוב
רמט	סימן כא — הזמן המוקדם והמאוחר ביותר להתחלת צרכי השבת ביום טוב
רצג	סימן כב — המתענה ביום טוב אם מותר לבשל לעצמו או לאחרים, דין הנוהר במאכלים בזמנים שונים
שכו	סימן כג — מי שלא עירב, אם אחרים שעירבו יכולים לבשל עבורו, או הוא עבורם
שנח	סימן כד — מי שלא עירב התירו חז"ל עבורו הכנת צרכי שבת בצמצום כדי היזי
שפ	סימן כה — מי שלא עירב התירו לו חז"ל לבשל צרכי שבת יחד עם צרכי יום טוב, ודין המבשלים בהערמה, במזיד, ובשוגג
תט	סימן כו — מנהגי פת ותבשיל העירוב לאחר שגמרו ביום טוב את כל ההכנות לשבת
תכה	המשך ש"ת יד העירוב
תכו	תוכן הענינים
תסט	מפתח ערכים
תקה	מפתח הספרים
תקכ	יחוס משפחתו שטר, החל מרבינו זרחיה הלוי ז"ל

עירוב תבשילין הערוך

תוכן הספר חלק ראשון

י	תוכן הספר חלק שני
יא	הסכמות
יז	תוכן הענינים
כג	שער העירוב
לא	פתח העירוב
מד	כללים נחוצים למעינים
א	סימן א — יסודות תקנת עירוב תבשילין וטעמיה
כה	סימן ב — המלאכות וההכנות החייבות בעירוב
מא	סימן ג — המלאכות וההכנות הניתנות ושאינן ניתנות בעירוב
סט	סימן ד — על מי חלה חובת העירוב
פו	סימן ה — הנחת העירוב על ידי שליח
צח	סימן ו — כללי דיני הפת והתבשיל לצורך העירוב
קטו	סימן ז — פרטי דיני פת העירוב
קלה	סימן ח — פרטי דיני תבשיל העירוב
קעג	סימן ט — סדר עריכת העירוב וברכתו
קצ	סימן י — תקנת אמירת הנוסח בהדין עירובא, דיניה ופרטיה
רלג	סימן יא — אם אפשר לערב או לסמוך על פת ותבשיל הנמצאים ברשות או בעיר אחרת
רנה	סימן יב — סדר עריכת העירוב כשמזכרו לאחרים, ועל ידי מי אפשר לזכות
רצא	סימן יג — המערב עירוב תבשילין יחד עם עירובי חצירות שיתופי מבואות ועירובי תחומין
שז	ש"ת יד העירוב
שט	תוכן הענינים

דין עירובי פת וטעמיה
מפתח ערכים
מפתח הספרים
יחוס משפחתו שטר, החל מרבינו זרחיה הלוי ז"ל

דין עירובי פת וטעמיה
מפתח ערכים
מפתח הספרים
יחוס משפחתו שטר, החל מרבינו זרחיה הלוי ז"ל

דין עירובי פת וטעמיה
מפתח ערכים
מפתח הספרים
יחוס משפחתו שטר, החל מרבינו זרחיה הלוי ז"ל

תוכן הענינים

סימן א — יסודות תקנת עירוב תבשילין וטעמיה

א. תקנהו חז"ל לזמן שחל יו"ט בערב שבת, ומהות התקנה. ב. אופן קיום ההיכר, ושמו הנקרא עליו. ג. אסמכתא מן התורה לתקנה זו. ד. אסמכתא נוספת מהת' לתקנה זו. ה. אם יש חילוק לדינא בין שתי האסמכתות. ו. טעם ראשון לתקנת העירוב. ז. טעם שני לתקנת העירוב. ח. חילוקים בין הטעמים, והלכה כאיזה טעם. ט. טעם ראשון להיתר ההכנות מדין תורה. י. טעם שני להיתר ההכנות מדין תורה. יא. חילוקים בין הטעמים, והלכה כאיזה טעם. יב. למה לא תיקנו עירוב בפורים שחל בערב שבת.

סימן ב — המלאכות וההכנות החייבות בעירוב

א. הכנת אוכל נפש ביו"ט לצורך שבת אפילו במלאכות דרבנן בלבד. ב. למלאכת הטמנה דרבנן בלבד. ג. למלאכת שהייה או חזרה דרבנן בלבד. ד. חובת העירוב למכניס כל התבשילין מערב יו"ט כבזמננו. ה. המערב לצורך אחת מהמלאכות דרבנן או לספקה, אם יכול גם לברך. ו. מי שאין בדעתו להתעסק כלל ביו"ט במלאכות הנ"ל אם יכול לברך, והעצה לשה. ז. אם חובה לערב עבור מלאכת בורר בלבד. ח. עבור הדלקת נרות שבת בלבד. ט. עבור הדלקת נרות בבית הכנסת בלבד. י. עבור הוצאת מאכלים מרשות לרשות בלבד.

סימן ג — המלאכות וההכנות הניתרות ושאין ניתרות בעירוב

א. אם העירוב מועיל להתיר דברים שאינם מצרכי תיקון סעודות שבת. ב. עירב עירובי חצירות ביום טוב, אם יכול לסמוך עליו. ג. הדין באופן הנ"ל לענין עירובי תחומין. ד. אם מועיל להתיר סידור אבנים וכדומה לצורך הטמנה. ה. הדחת כלי אכילה לצורך סעודת שבת. ו. הדלקת נרות לצורך שבת. ז. הדלקת נר ליא"צ החל בשבת, או נר בימי השבעה. ח. הדלקתו בבית הכנסת בעצמו כשאי אפשר ע"י עבדים. ט. הדלקת נר ליא"צ בביתו בעצמו במקום האכילה כשא"א בביהכ"נ. י. נר ימי שבעה אם יכול להדליקו באחד מהאופנים הנ"ל. יא. חימום המקוה לצורך טבילת אנשים בשבת, ודין טבילה ביו"ט לכבוד שבת. יב. חימום המקוה לצורך טבילת מצוה בליל שבת. יג. אופנים שהותר חימום המקוה כנ"ל גם ע"י ישראל. יד. הצעת המיטות וקיפול הטלית מיו"ט לשבת.

טו. הכנת ספר תורה לצורך הקריאה דשבת. טז. הוצאת המחזור לביהכ"ע לצורך התפילה דשבת. יז. עריכת שיען כיום טוב שני לשבת.

סימן ד — על מי חלה חובת העירוב

א. מהו הגורם לחלות חובת העירוב. ב. הנכללים בחובה זו, דין קטן שהגדיל. ג. בעירוב בעה"ב נכללים אשתו ובני ביתו. ד. אשתו ובני ביתו יכולים לערב במקום בעה"ב. ה. כשאשתו ובני ביתו מבשלים לעצמם במצרכים שקבלו ממנו. ו. בני ביתו שכל תבשיליהם משלו ואחת משלהם. ז. דין עבדיו ומשרתיו. ח. אורחים המתאכלים בביתו ביום טוב ובשבת. ט. הסעדים בבית מארחיהם ובביתם מכינים לשבת רק הנרות דוד מים חמים. י. היה בדעתו להתארח, ונמלך ביום לבשל בביתו לשבת. יא. שתי משפחות השתות בדירה אחת. יב. בעל כמה בתי מלון או בתי הארחה. יג. דין בן ארי' הנמצא בחו"ל, כשהל יר"ט שני כיום ו. יד. באופן הנ"ל, כשנמצא בן חו"ל באר"י. טו. אונן בערב יום טוב, כשהקבורה בו כיום. טז. כשלא תהיה הקבורה בערב יום טוב.

סימן ז — פירטי דיני פת העירוב

א. פת העירוב — חובה או מנהג. ב. נזכר קודם שלא עירב גם בפת. ג. עירב בפת ונאבדה קודם החג. ד. נאבדה לאחר כניסת החג, ודינו כיום הראשון של שני ימי החג בחו"ל. ה. עירב בפת בלבד, והדין כשחזור ומערב בצירוף תבשיל. ו. חובת עירוב בפת בזמן שאין אופין כלל בחג. ז. חובת גדול העיר לערב בפת בכל אופן חזמן. ח. חובת עירוב בפת לצורך חימום החלות לשבת. ט. לצורך פטירה הנעשית בדרך טיגון. י. לערב במיני מזונות במקום פת, וכשעשויים בדרך טיגון, וכשעשויים מקמח חפוחי אדמה. יא. פשטידה אם עולה לפת ולתבשיל יחד. יב. דייסה או פתינים במקום פת. יג. שיעור הפת.

סימן ח — פירטי דיני תבשיל העירוב

א. עיקר העירוב הוא התבשיל. ב. המאכל יהיה ממין כזה שהדרך ללפת בו את הפת. ג. תבשיל שרגילים לאכול בכל יום. ד. כיצד קובעים על תבשיל האם מלפתים בו את הפת. ה. כשהמערב עצמו אין מלפת בו את הפת. ו. לערב בדייסה, או פתינים וכדומה. ז. נעשה מפירוריו לחם מבושלים, הנקרא "קנידלעך". ח. מיני קטניות, או תפוחי אדמה. ט. פירות או ירקות, ושבהם קדרשת שביעית. י. מפירות וירקות שטובים יותר לאכילה חיים ממבושלים. יא. כשמלפתים בו את הבשר ולא את הפת. יב. מאכלים המיועדים למריחה או לטבול. יג. מאכלי חלב מבושלים. יד. מיני משקה מבושלים. טו. נעשה ע"י צליה או טיגון וכדומה. טז. כבישה במשקין חריפים או מים. יז. שיעור הכבישה בהם. יח. נחמן על ידי מליחה. יט. דגים קטנים שהודחו במים חמים. כ. נתבשל בחמי טבריה או בחום השמש. כא. שיעור תבשיל העירוב. כב. יש נוהגים להחמיר בביצה. כג. שיעור התבשיל כשהוא ממשקה. כד. צירוף עצמות הבשר וכדומה לשיעור הכזית. כה. בריה פחותה משיעור כזית. כו. תבשיל הנשאר בשולי הקדרה או שמונחת הדבוקה על סכין. כז. שיעור כזית שמונחת על הסכין במקום אחד. כח. ערשים ושמונחת הנ"ל שנתבשלו כמה ימים קודם יר"ט. כט. חתיכות קטנות אם מצטרפות לשיעור כזית. ל. חתיכות ממינים שונים אם מצטרפות. לא. חצי זית מערשים שבשולי הקדרה אי חזי לאיצטרופי. לב. מאכל ומשקה, האם מצטרפים.

סימן ה — הנחת העירוב על ידי שליח

א. האם אפשר לערב על ידי שליח. ב. אם אפשר שבעה"ב יברך והשליח יערב. ג. שליח שאינו עושה כלל מעשה בעירוב, אם יכול לברך. ד. כשהשליח הזמין את העירוב אם יכול לברך. ה. בעה"ב הרצה לבטל את עירוב השליח ולערב בעצמו. ו. למנות שליח חרש שטוה או קטן. ז. בן ארי' כשאינו מחוייב בעירוב אם יכול להיעשות שליחו של בן חו"ל. ח. שמירה על העירוב הנשאר בביתו של השליח כפי הזמן הדרוש.

סימן ו — כללי דיני הפת והתבשיל לצורך העירוב

א. אפיית הפת ובישול התבשיל לשם עירוב. ב. הידור בפת שלימה, ובתבשיל מוכנה. ג. שיהיו ראויים לאכילה לרוב בני אדם. ד. לערב במאכלים שנשארו בשולי הקדרה וכדומה. ה. שיעור הפת והתבשיל. ו. הוסיף על שיעורם לאחר גמר עריכת העירוב. ז. מערב בשיעור גדול ובדעתו לאכול חלק ממנו ביר"ט. ח. לערב במאכלים קפואים. ט. שלא לערב במאכלים שעלולים להתקלקל או להתכווץ. י. נהגו לערב בביצה קשה או בבשר צלוי או מעושן. יא. להיזהר מלקלף קליפת הביצה. יב. לערב במאכלים האסורים למערב עצמו ומותרים לאחרים. יג. במאכלים שאסר עליו גנדר או בשבועה. יד. במאכלים שהותרם שנוי במחלוקת הפוסקים לדינא או לחומרא. טו. במאכלים שרק הוא נוהג בהם איסור ולא אשתו ובני ביתו. טז. במאכלים שזמן איסורם תם ככניסת

סימן ט — סדר עריכת העירוב וברכתו

א. אחיזת העירוב בידי כשעת עריכתו. ב. הדין במונחים לפניו, או בחדר אחר, או בארון סגור. ג. אחיזת הפת והתבשיל ביד ימין, או

רק התבשיל. ד. דין איסור ד. ה. הפסק בין הפת לתבשיל. ו. סוג הכלי שבו אפשר להניח העירוב בשעת הברכה. ז. נטילת ידיים לפני הברכה. ח. אמירת הברכה בעמידה או בישיבה. ט. מדיני אופן אמירת הברכה. י. עריכת העירוב בפני בני הבית. יא. אמירת לשם יחוד. יב. נוסח הברכה. יג. הברכה תהא עובר לעשייתה. יד. גדר עובר לעשייתה בברכת העירוב. טו. לא בירך בשוגג או במזיד אינו מעכב. טז. ברכת שהחיינו לעורך את העירוב בפעם הראשונה. יז. הצנעת העירוב במקום שמור.

סימן י — תקנת אמירת הנוסח בהדין עירובא, דיניה ופרטיה קצ

א. יסוד תקנת אמירת הנוסח בהדין עירובא וכו'. ב. הנוסח המקובל לפירוט המלאכות בנזכר, כמוזכר בספרי הראשונים. ג. המלאכות הנוספות או החסרות בשאר ספרי הראשונים. ד. אם יש להזכיר מלאכת שחיטה. ה. כשחל י"ט בשישי ובשבת אם יש להוסיף ולומר מיומא טבא לחבריה. ו. להוסיף כנ"ל כשמשייר תבשילים מיר"ט דסוכות לשמיני עצרת. ז. המערב לכמה ימים טובים צריך להתנות על כך בנזכר. ח. המזכה עירובו לאחרים צריך לפרט גם זאת. ט. נוסח הפירוש לגדול העיר המזכה עירובו לבני העיר. י. נוסח הפירוש להנ"ל כשיש הבאים ביר"ט מחוץ לתחום העיר. יא. נוסח הפירוש לבן חו"ל כשמערב ביר"ט ראשון על תנאי. יב. שיטת הפוסקים דאמירת הנוסח ופירוש המלאכות הנ"ל אינן מעכבות. יג. אם יש לחלק לשיטה זו כשלא הפייע תבשיל לצורך העירוב. יד. שיטת המחמירים בדין זה, אפילו החסיר אחת מהמלאכות העקרויות, דמעכב. טו. נפק"מ לדינא בין השיטות לענין מי שאמר הנוסח בלשון שאינו מבינה. טז. הכרעת גדולי האחרונים בזה להלכה. יז. דין הנ"ל כשמזכה עירובו גם לאחרים. יח. בדין הנ"ל אם יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר.

סימן יא — אם אפשר לערב או לסמוך על פת ותבשיל הנמצאים ברשות או בעיר אחרת רלג

א. נמצא סמול לכניסת החג מחוץ לביתו, ועדיין לא עירב ולא התפלל מנחה. ב. כמה עצות ואפשרויות העצמות באופן הנחת העירוב במצב זה. ג. לערב במקומות על פת ותבשיל שיוזמנו לידו כשיחזור אח"כ לביתו ביר"ט. ד. לערב במקומו על פת ותבשיל המונחים בביתו במקום מסוים הידועים לו. ה. לערב במקומו על פת ותבשיל שכבר זימן בביתו, אלא ששכח לערב עליהם. ו. המערב כנ"ל לא יברך, ויסמוך גם על עירובו של גדול העיר. ז. הסמיכה על עירובו של גדול העיר במצב הנ"ל אם נחשב לפשיעה. ח. עצה של חו"ל להקנות את מצרכי השבת לאחרים שנערכו. ט. מתי ובאיזה קנין להקנות את המצרכים. י. עצה של חו"ל, לבשל את סעודת החג והשבת כאחת בקדירה גדולה. יא. עירב בביתו ונסע לעיר אחרת ושכח לקחת את העירוב. יב. נזכר

בשבתו הנ"ל סמוך לכניסת החג. יג. בעה"ב הנוסע לבדו לירוש לעיר אחרת ובני ביתו נשארים, כיצד יתנהג. יד. בעה"ב הנוסע כנ"ל וצריך להקדים את נסיעתו כמה ימים. טו. עצה לבעה"ב הגר בכפר, וכבר נסע משם ובני ביתו נשארו בלי עירוב.

סימן יב — סדר עריכת העירוב כשמזכרו לאחרים, ועל ידי מי אפשר לזכות

א. המערב ומציא גם אחרים, בני ביתו, שתופים. ב. שיעור העירוב לענין זה. ג. גילוי דעת המזכה, וידעת המזוכה. ד. הויכח צריך להעשות באמצעות אדם אחר. ה. זיכוי על ידי הגבחה, ואופנים שבהם אין צורך להגביה ידו. ו. על ידי קנין סודר. ז. על ידי קנין מעות. ח. על ידי קנין אודייתא. ט. כוונת הזוכה להקנותו, וגילוי דעתו שעשה כן. י. הרגיל לערב לאחרים ושכח פעם אחת לזכות להם כדין. יא. שיעור הרגילות וביטולה לענין זה. יב. דיעות שונות בסדר עריכת העירוב כשמזכרו לאחרים. יג. לערב לאחרים בפת ותבשיל שכבר עירב בהם לעצמו. יד. לזכות את העירוב לאחרים באמצעות בנו הקטן או הגדול. טו. אם גדר בנו קטן וגדול הלוי בסמיכתם על שלחנו. טז. דעת הפוסקים בזה להלכה. יז. על ידי קטן שאינו בנו, וגילו של הקטן. יח. על ידי בנו הגדול הנשוי או הארוס או הגורש. יט. על ידי בנו הנשוי שמחזיקו מרצונו בלי התחייבות. כ. על ידי בתו הקטנה או הנערה. כא. על ידי בתו הבוגרת, וכשהיא נשואה או גרושה. כב. על ידי בנו ובתו הגדולים האוכלים ומבשלים משלהם. כג. אופן הנ"ל לאחר שכבר עירבו לעצמם. כד. דיעות הראשונים בדין זיכוי ע"י אשתו. כה. דעת הפוסקים בזה להלכה, והדין באשטו המבשלת לעצמה. כו. על ידי עבדו ושפחתו הכנענים, או העברים גדולים וקטנים. כז. על ידי חציו עבד וחציו בן חורין, ועבר כנעני שהשיא רבו אשה. כח. על ידי שכירו או יתום או אורחים הסמוכים על שלחנו.

סימן יג — המערב עירוב תבשילין יחד עם עירובי חצירות שיתופי מבואות ועירובי תחומין רצא

א. אם אפשר לערב כמה מיני עירובין יחדיו. ב. נוסח הברכה כשמערב כולם יחד. ג. סדר אמירת בהדין עירובא כשמערב כולם יחד. ד. הפסיק ביניהם, מה דינו לענין הברכה. ה. שיעור הפת כשמערב יחד עירובי תבשילין וחצירות. ו. שיעור הפת כשמערב גם עירובי תחומין. ז. לערב בפת שכבר עשה בה עירוב אחר. ח. הנהגה לערב את מיני העירובין בנפרד, איזה מהם יקדים.

תוכן הענינים

סימן יד — תחילת זמן עריכת העירוב, והמעבר לכמה ימים טובים

א. ערכת העירוב, תחילת זמנה הוא ביום ערב יום טוב. ב. ליל ערב י"ט, או המשכים קדם עלות השחר אם נחשב כיומו. ג. אם יש לחדר ולערב בהשכמה או סמוך לכניסת החג. ד. עריכת העירוב לפני ברכת התורה או לאחריה. ה. אם מותר להקדים עריכת העירוב לפני ערב י"ט. ו. הקדים לערב, וחזר ומערב מחדש, אינו יכול לבקר עליו שנית. ז. אם מותר לאכול את העירוב המוקדם כדי שיוכל לבקר על העירוב החדש. ח. הויד ולא עירוב שנית בערב י"ט, אם יכול לסמוך על העירוב הישן. ט. עצה למי שחושש שישכח לערב בערב י"ט. י. מכר בירט קדם סעודתו שלא עירב מחדש, אם צריך לערב אז. יא. בן חר"ל שנזכר בדיון הנ"ל בירט ראשון שחל בחמישי, צריך לחזור ולערב אז. יב. דין עירוב אחר על כמה ימים טובים שיחולו בערב שבת. המערב כניל צריך תנאי מפורש לזה. הדין כשלא התנה. יג. המערב כניל, אם מותר לאכול את העירוב הישן כדי שיוכל לבקר על החדש. יד. לערב מערב י"ט ראשון דרכות לירט אחרון אם עדיף יותר מהמעבר לימיט אחרים. טו. המערב לכמה ימים טובים, אם צריך שיעיר עירוב עבור כל ירט בפני עצמו. טז. אם מתעל עירוב אחד על הרבה ימים טובים שבמשך כמה שנים. יז. בן חר"ל שמערב על תנאי בירט ראשון שחל בחמישי, אם יכול לערב גם לשאר ימים טובים.

סימן טו — מזכירין את העם על עריכת העירוב

א. מנהג מקובל הוא להזכיר את הקהל לערוך את העירוב. ב. אופן קיום המנהג הוא ע"י הברכה בבתי הכנסת. ג. מתע ההזכרה אם הוא בתפילת שחרית, או בתפילת מנחה, או בשתייתו. ד. מתע ההזכרה בתפילת מנחה אם הוא לפנייה, או לאחריה, או לפנייה ולאחריה. ה. אופן ההזכרה ע"י תליית מודעות "עירוב תבשילין". ו. אופן ההזכרה ע"י הברכה במגביר קול. ז. אופן ההזכרה ע"י שחרב מערב בבית הכנסת.

סימן טז — סוף זמן עריכת העירוב בערב יום טוב, וביום טוב

א. גמר משך הזמן של בין השמשות הוא סוף הזמן לעריכת העירוב. ב. אם מותר להמתין לכתחילה ולערב במשך הזמן דבין השמשות. ג. אם אפשר לבקר על העירוב הנערך בזמן הנ"ל. ד. ריעות בראשונים ובפוסקים בשיטת משך הזמן הנ"ל. הדין לענין הברכה למערב במונים המפוקפקים. המסופק אם עבר הזמן ובידע ללש הדעות הנ"ל. ה. הנדבנים כשיטת הגאונים, ועבר זמן

תוכן הספר

חלק שני

סימן יד — תחילת זמן עריכת העירוב, והמעבר לכמה ימים טובים
סימן טו — מזכירין את העם על עריכת העירוב
סימן טז — סוף זמן עריכת העירוב בערב י"ט, ובירט
סימן יז — חיובו של גדול העיר לערב על כל בני עירו
סימן יח — מי הם היכולים לסמוך על עירובו של גדול העיר ומי לא
סימן יט — עירוב על תנאי ביום ראשון דירט לבני חר"ל
סימן כ — נאכל או נאבד או נתקלקל העירוב בירט
סימן כא — זמן התחלת וגמר הבישולים ביום טוב לצורך שבת על סמך העירוב

סימן כב — המתענה בירט או שנוחר מלאכול מאכלים שונים אם מותר לבשל לאחרים

סימן כג — מי שלא עירב, אם אחרים שעברו יכולים לבשל עבורו, או הוא עבורם

סימן כד — המלאכות וההכנות שהתירו חז"ל בצמצום כדי חייו, גם למי שלא עירוב

סימן כה — הדרך להכין צרכי השבת ברווח למי שלא עירב

סימן כו — מנהגי הפת ותבשיל העירוב לאחר גמר כל ההכנות לשבת בירט המשך שו"ת יד העירוב

מפתח מפורט לשני החלקים

עירובי תחומין עבורו בלבד, אם מועיל גם לבני ביתו. יד. אלה שהגיעו לעיר בערב י"ט בשעה שכבר עירב גדול העיר, אם נכללים בעירובו. טו. חייב גדול העיר להודיע לבני עירו ביום שיעיר בערב, והטעמים לזה, הדין במי שבישל קדם ההודעה. טז. כשהודיע לערב עבור בני עירו, אם צריך להודיעם. והדין בזה בהפסק לערב עומד. יז. הפסק לערב עבור בני עירו ובא אחר לערב במקומו. יח. נוסח הכרזת ההודעה הנ"ל בדבר העירוב של גדול העיר. יט. זמן ההודעה הנ"ל ביום, וכשהולו שני ימי החג בחמישי ובשישי. כ. בזמנו לא נהגו כלל בהכרזה זו. כא. נאכל או נאבד העירוב של גדול העיר, חובה עליו להודיע על כך לבני עירו. הדין בזה בגדול העיר שלא הודיע עיון לערב עומד. כב. בדין הנ"ל, כשיש כמה גדולים ורבים בעיר. כג. גדול העיר שיעיר על כמה ימים טובים, אם ייעיל עירובו לאותם שיחספו בעירו ביניהם. כד. אם גדול העיר צריך לערב לבני עירו בשני ימים של חו"ל שחלו בחמישי ושישי. כה. בני חו"ל הנמצאים בא"י בשני ימים של חו"ל שחלו בחמישי ושישי, ראוי שכל אחד מהם יוכרז עירובו לכל בני חו"ל שבעירו. כו. בדין הנ"ל, אם יכול גדול העיר בן א"י לערב בערב.

סימן יח — מי הם היכולים לצאת בעירובו של גדול העיר ומי לא

א. הפושע בענין העירוב אינו נכלל בעירובו של גדול העיר. שיטות שונות בראשונים בגרר הפושע האמור. ב. שיטה א: הנמנע מלערב בעצמו שלא מחמת אונס ושכחה, נקרא פושע, והטעם לזה. דעת האחרונים בשיטה זו, בביתן הגדול להוציא את הפושע אם מהני, ואם ראוי לכתולה לכוון להוציא. ג. שיטה ב: הרגיל לערב דוקא בעצמו וקרה ששכח פעמיים לערב, נקרא פושע. הטעם לזה, ולשיטה זו מתעל אם כיוון הגדול להוציא את הפושע. לשיטה זו, צריך הפושע לביר ביום אם כיוון הגדול להוציא. ד. שיטה ג: מי שגילה דעתו שאין ברצונו לצאת בעירובו של הגדול, נקרא פושע. והטעמים דבאופן זה אינו יוצא בעירובו. דעות בפוסקים ובאחרונים. לשיטה זו, בהיות השכחה רק פעם אחת, אם של הגדול, דעות בפוסקים ובאחרונים. לשיטה זו, בהיות השכחה רק פעם אחת, אם אפשר לו לסמוך עליו, או לא. ה. שיטה ד: פושע נקרא רק מי שירע בערב י"ט שאין בידו אפשרות מצד הדין לצאת בעירובו של הגדול. לשיטה זו, גם כשגילה דעתו שאין ברצונו לסמוך על עירובו של הגדול, אינו נידון בפושע. דעת כמה ראשונים על שיטה זו. ו. דיעות שונות בפוסקים ובאחרונים להלכה בין השיטות הנ"ל. ז. באופן שבקשו בני העיר מהגדול בערב י"ט שיערב בערב, אם גם זה בכלל מחלוקת השיטות הנ"ל בגרר פושע. ח. מי שלא עירב מחמת שכחה, בפעם ראשונה נידון כשוגג, ומפעם שניה ואילך שנוי הדבר במחלוקת. ט. מי ששכח לערב מחמת עצלות, אפילו בפעם הראשונה נידון כפושע. מי שהתעצל בתחילת היום ולבסוף נטד או נאנס, אם נידון כפושע. מי שנתגזז חמיר לערב רק מחצות היום ואילך, ואז נטד או נאנס אם נידון כגל.

ביה"ש שלהם, אזי גם הנהגתן כשיטת ר"ת, אין יכולים לערב עבורו. ו. לערב עירובי חצירות לשבת בערב י"ט בומן ביה"ש. הדין הנ"ל כשידיט ראשון של חו"ל חל ביום ה'. הדין הנ"ל כשמערב עמו עירובי תבשילין. ז. בן חו"ל אינו יכול לערב על תנאי בזמן ביה"ש שבין י"ט ראשון לשני. ח. שיטות בראשונים אם אפשר לערב לאחר שקיבלו הציבור קדושת החג מבעוד יום, והטעמת הפוסקים בזה. ט. דיעות באחרונים בקבלת הדין קדושת י"ט אם דינה בקבלת הציבור. קבלת ציבור קדושת י"ט לפני פלי המנהג אינה קבלה, ויכולים עוד לערב. י. שיטות באחרונים בדין קבלת קדושת החג ע"י הציבור שתחול גם על הדין. הרעת האחרונים בדין הנ"ל, והדין לענין הכרזה. יא. הדין להמסופק אם כבר אמרו הציבור ברכו. יב. הדין הנ"ל כשיש עירוב של גדול העיר, או כשיכול להקנות מצרכיו לאחרים שעירבו. יג. הדין הנ"ל שחולו שני ימים של חו"ל בחמישי ושישי. הדין הנ"ל כשיש שם גדול העיר. יד. כשיש כמה בתי כנסיות בעיר, מתי חלה קדושת י"ט על הדין. טו. מי שקיבל עליו קדושת י"ט אם יכול לבקש ממנו שלא קיבל שיערב עבורו. טז. באופן הנ"ל אם יכול לבקש מאשתו או מאחד מבני ביתו. יז. אשה שהוליקה כבר נרות י"ט אם יכולה עוד לערב בעצמה, או ע"י בעלה. יח. באופן הנ"ל לאחר שהכינו כבר את הפת והתבשיל. יט. הלכה למעשה באופנים הנ"ל, והדין באשה אלמנה וכדומה. כ. הדין הנ"ל באשה שברכה גם שהחיינו בשעת הדלקת הנרות. כא. שיטות בראשונים במי ששכח לערב בערב י"ט, אם יכול לערב ביום עצמו. כב. דרכים וביאורים שונים שכתבו האחרונים בשיטה א. כג. דעת גדולי האחרונים הלכה למעשה בענין זה.

סימן יז — חיובו של גדול העיר לערב עבור כל בני עירו

א. יסוד מנהג חו"ל לזכות עירוב עבור כל בני העיר. אסמכתא מן הכתוב למנהג זה. ב. האם מנהג זה הוא מצוה המוטלת דוקא על גדולי הערים, או שכל אדם שזה במצוה זו. ג. לשיטה שמצוה זו מוטלת על גדול העיר, אם היא חובה עליו או רק בגרר הידור מצוה. גדול העיר שאינו מערב לעצמו כלל, אם גם באופן זה הוטל עליו מצוה זו. ד. הטעמים שהוטל חו"ל מצוה זו על גדול העיר. ה. כשיש כמה רבנים בעיר אחת, מוטלת המצוה על כל אחד מהם. ו. מי שהחזיק במצוה זו אסור לו להעבירה לאחרים. ז. בני העיר אם יכולים לבקר על עירובם לאחר שהקדימם גדול העיר בעירובו. ח. גדול העיר הבא לערב במיוחד לבני עירו, לאחר שכבר עירב לעצמו, אם יכול לבקר שנית. ט. בעירובו של גדול העיר אינם נכללים אלא הגרים בתוך תחום שבת של עיר, והטעמים לזה. י. באופן שכיוון גדול העיר גם על הגרים מחוץ לתחום, אם מהני לטעם א. יא. שיטות הראשונים אם אלו הגרים מחוץ לתחום שהניחו עירובי תחומין, אם נכללים בעירובו של גדול העיר, והטעמת הפוסקים בזה. יב. הדין הנ"ל במי שרגיל להניח עירובי תחומין, ושיעור הרגילות בזה. יג. בדין הנ"ל, כשהניח בעה"ב

לחתולה. הסכמת הופוסים לחלל כשיטה ב. ג. דיעות באחרונים אם יש לחוש לחומרא לשיטה א כשיש שם עירוב של גדול העיר. יש לחוש לחומרא ולסמוך רק על עירוב של הגדול. גם באופן זה אין להחמיר כשיטה א. ד. שיטות שונות בראשונים ובאחרונים אם מברכים בעירוב על תנאי, והלכה למעשה כזה. כשנערך העירוב כיון בערב ירש שני לברע מברכין עליו אף שהוא מספק. ה. נוסחאות שונות בספרי הראשונים בסדר אמירת נוסח התנאי הנ"ל. לשיטת הסוברים דמברכים בעירוב על תנאי, אם יש חילוק בסדר אמירתו. אם יש דעה בראשונים הסוברים דאין צורך כלל לכפול את התנאי. כיום טוב שני אין צורך לחזור שנית על נוסח התנאי. ו. דיעות בראשונים ובפוסקים ובאחרונים אם אמירת התנאי הנ"ל מעבבת. שיטה א: דאין אמירת התנאי מעבבת. שיטה ב: דאמירת התנאי מעבבת. הדין בזה הלכה למעשה. ז. דיעות על הצורך בתקנת אמירת התנאי. ח. דיעות באחרונים במי שלא עירב בערב ירש בפשיעה, אם מועילה לו התקנה לערב על תנאי. דעה א: דגם להפושע בעריכת העירוב בזמן ערב ירש בכל אופן שהוא מועיל תקנה זו. דעה ב: דלפושע כניל אינה מועילה תקנה זו. הדין בזה הלכה למעשה. ט. דיעות בראשונים במי שאין לו חבשיל שנתבשל מערב ירש, אם יכול לערב על תנאי. אם מותר לבישול במיוחד לצורך העירוב על תנאי. י. גדול העיר ששכח לערב לבני עירו בערב ירש, אם מותר לערב עבורם בירש ראשון על תנאי. הדין הנ"ל במקום תקלה לרכים. כיון הנ"ל, כשצריך לערב גם עירובי חצירות על תנאי. יא. המערב על תנאי בירש ראשון, אם יכול להתנות שיחול עירובו על כמה ימים טובים. יב. אי אפשר לערב על תנאי לאחר שהגיע הזמן דבין השמשות שבין ירש ראשון לשני.

סימן כ — נאכל או נאבד או נתקלקל העירוב ביום טוב

א. נאכל או נאבד העירוב בירש ולא נשאר ממנו שיעור כוית, אסור לסמוך עליו. ב. כשאירע כניל בערב ירש, חזר ומערב שנית בברכה ובאמירת נוסח בהדין עירובא וכו'. הדין הנ"ל אם רק נתמט משיעור ומשלימו אם אפשר לברך. ג. מי שסמך בירש על עירובו של בעד"ב שזיכרו עבורו, ובירש נאבד עירובו, וסמך בעד"ב ג"כ על עירוב של אחרים, צריך בעד"ב זה להודיע על כך גם למי שסמך עליו. ד. נאבדה רק הפת והתבשיל קיים יכול לסמוך עליו גם לאפיה. דיעות בראשונים בנאבד רק התבשיל הפת קיימת, אם יכול לסמוך עליו גם לצורך בישול, או רק לאפיה, או כלל לא. דיעות באחרונים הלכה למעשה במחלוקת הראשונים הנ"ל. ה. נאבד העירוב לאחר שהכין צרכי ירש, מותר להשאירם לשבת ולבשל מחדש לצורך ירש. נאבד העירוב קדם שהכין צרכי ירש, אסור לעשות כניל. ו. ביאור הדין דהתחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר. שיטות בראשונים ובאחרונים בגד ההתחלה באפיה ובבישול. שיטה א: בעסק האפיה, היינו שהתחיל בלישת העיסה, ובעסק הבישול, היינו שהתחיל בחיתוך הלפתות, וכדומה. שיטה ב: תנאי בגד ההתחלות הנ"ל שירא דקא באופן שאם לא יגמור יתקלקל ויפסידם. שיטה ג: תנאי בגד ההתחלות הנ"ל שירא

י. מי שלא עירב מחמת טרדה או אונס, יכול לצאת בעירובו של הגדול, ואפילו אירע כן כמה פעמים. יא. לשיטות הסוברים דהשוכלת פעמיים דינו כפושע, אם היינו דוקא כשהיו רצופות, או לא. יב. שני ימ"ט של חו"ל שחלו בהמישי ובשישי, ושכח לערב גם בירש ראשון על תנאי, מצטרפות שתי השכחות. הדין כשהיו שתי השכחות בהלם אחד אם מצטרפות או לא. יג. באופן הנ"ל, כשכן עירב בירש ראשון, או נעקרת השכחה דערב ירש לגמרי, ובאופן שלא עירב בערב ירש בפשיעה יש להספק בזה. יד. באופן הנ"ל, כשאנו מערב בירש ראשון על תנאי מחמת שצריך לסמוך על עירובו של הגדול, או נעקרת השכחה דערב ירש לגמרי. כיון הנ"ל, אם הייתה כבר השכחה דערב ירש פעם השניה, או תקנתו רק כשעירב בעצמו על תנאי. טו. דיעות באחרונים אם בפעם השניה לא עירב מחמת שנוכח מבעוד יום אך רק לאחר שקבלו הציבור ירש באמירת ברכו, אם מצטרפות שתי השכחות. טז. אם אשתו ובני ביתו של בעד"ב הפושע נגרדים אחריו או לא. הדין בזה כשכל כל אחד מהם חובה לערב לעצמו. יז. המערב בעצמו, האם בזה מגלה דעתו שאינו רוצה לצאת בעירובו של הגדול, ונפק"מ בנאבד עירובו בירש. יח. כשנאכל או נאבד עירובו פעמיים בזה אח"י, נידון כפושע כשלא נשמר כראוי. יט. הניח עירובו במקום שעבברים וכדומה עלולים לאוכלו, ואכן אכלהו, נידון כפושע. הדין בעירב במאכל שהיה צריך לאחסן במקור, וחלל בדבר ואכן נתקלקל. הדין כשלא אחסן מחמת שכחה. כ. מי שנדע לו בירש שעירב בחבשיל הפסול לערב בו, אינו יוצא בעירובו של הגדול. מי שנתקלקל עירובו פתאום או כירב, אם דינו כניל, והדין בנדע לו בירש שעירב בטעות בביתא חיה, או שנמצא טיפת דם בביתא. כא. מי שעירב לעצמו, והנוסח בהדין עירובא וכו' לא אמר כדיון, אינו יוצא בעירובו של הגדול. באופן הנ"ל בעם הארץ, יוצא בעירובו של הגדול. כב. מי שלא עירב משום שהיה ברעתו להתארח בשבת, ובירש נמלך לאכול בביתו, ורצה לבשל לשבת, אם יכול לצאת בעירובו של הגדול. כג. תלמיד חכם שלא עירב בעצמו משום ששכח או שלא ידע שאסור לסמוך להתחילה על עירובו של הגדול, אם נידון כפושע. כד. עם הארץ שאינו יודע כלל לערב, או שלא ידע הדין הנ"ל, יוצא בעירובו של הגדול. הדין האמור הוא רק בפעם הראשונה. כה. דיעות באחרונים במי שלא עירב מחמת שכחה או אונס, אם די במה שסומך על עירובו של הגדול, או שהיזב גם לערב בעצמו בירש. דעת האחרונים לערב בעצמו וחסף גם תנאי.

סימן יט — דין עירוב על תנאי ביום טוב ראשון של חוץ לארץ קמט

א. תקנת חו"ל לערב על תנאי בירש ראשון כשחל ביום חמישי, למי שלא עירב בערב ירש. תקנה הנ"ל אינה מועילה בירש של ראש חשון, ולא בימי שחלו בימי שישי ושבת. ב. שיטות בראשונים אם גם בזמן הזה מועילה תקנה הנ"ל. שיטה א: דמזמן שמקדשין הוחדש על פי החשבון, אין מערבין על תנאי, ואפילו בדערב אינה מועילה. שיטה ב: דגם בזמן הזה מערבין על תנאי, ואפילו

סתירה כלי, דינו כנאבד. שכן היכן הניח את עיבורו, יכול לסמוך עליו. כב. דעות באחרונים בנתן את עירובו במתנה, אם יכול לסמוך עליו עוד. הדין בחליץ עירוב בעירובו של חבירו, או בתבשיל שהוכן לעירוב. כג. גמול העירוב ביו"ט לפני שהביין צרכי השבת דינו כנאבד.

סימן כא — הזמן המוקדם והמאוחר ביותר להתחלת צרכי השבת ביום טוב

א. אסור להתחיל בהכנת צרכי השבת מיו"ט הראשון שחל ביום חמישי. דעות שונות בראשונים ובאחרונים בין הנ"ל, והסכמת הפוסקים לאסור. הדין הנ"ל אמור גם כשעירב על תנאי ביו"ט ראשון של חו"ל. ב. טעמים המובאים בראשונים לדין הנ"ל. ג. נפק"מ להלכה בין הטעמים הנ"ל. דעות שונות בהכנת אופן הנפק"מ הנ"ל. ד. מחלוקת האחרונים להלכה באופנים הנ"ל. ה. עצה להחיר את הכנת צרכי השבת כבר מיו"ט הראשון. ו. שיטות פוסקים ובאחרונים בעבר ובישל ביו"ט ראשון אם מותר לאוכלו בשבת כשיכול לבשל אחרים ביו"ט שני. הוראת אחד מהאחרונים כדעת המקילים, אלא שצריך חזקן על האיסור דרבנן שבער. ז. לשיטות שבדין הנ"ל, אם מותר לאוכלו ביו"ט שני, או ביו"ט ראשון. ח. ביאור היסודות להחיתור מן התורה להביין צרכי השבת ביו"ט. יסוד א. דין הוא, וצרכי שבת נעשים ביום טוב. ט. יסוד ב. דין איסור הכנה. י. יסוד ג. דין היתר דמתוך שזוהתרה וכו'. יא. דעת האוסרין להתחיל בבישול צרכי השבת ביו"ט אא"כ יספיקו להתבשל בעוד יו"ט. בדיעבד יש להקל כשספיקו להתבשל רק בחצי או שליש בישראל. יב. בדין הנ"ל כשמבשלים אצל נחומוס גוי. יג. האיסור הנ"ל הוא גם כשיו"ט שני חל ביום שישי. יד. על פי דעת האוסרין דגזו להקדים קבלת שבת כשיו"ט חל ביום שישי. טו. מנהג העולם שאין חוששים לאיסור הנ"ל, ובמיוחד באופנים דלקמן. אופן א: אם כשהיה מוסף אש תחת הקדרה היה גמר בישראל מבעד יו"ט. אופן ב: שיחתול הבישול סמוך לזמן השקיעה, שלא יספיקו להתבשל אפילו שליש בישראל מבעד יו"ט, ויש המפקקים בזה. אופן ג: כשקצת ממנו האוכלין שבקדרה יתבשל מבעד יו"ט, דמותר מדין ריבוי בשיעורים, ויש המפקקים בזה. טז. הכרעת כמה אחרונים בדין הנ"ל להחמיר לבחילה, ולהקל בשעת הדחק. יז. כשמאור החשמל נדלק ביו"ט ע"י שעון שבת, יש להדר ולהחליק הנרות שבת לפני שנדלק מאור החשמל. לימוד זכות על אלה שאינם מדקדקים בזה.

סימן כב — המתענה ביום טוב אם מותר לבשל לעצמו או לאחרים, ודין הנזהר במאכלים בזמנים שונים

א. שיטות בקדמונים ובפוסקים אם המתענה ביו"ט מותר להכין את צרכי השבת. שיטה א: אסור לו לבשל בין ליו"ט ובין לשבת, לאחרים וק"י לעצמו. דעות באחרונים אם זה אסור תורה או דרבנן. שיטה ב: מותר לו לבשל בין ליו"ט ובין לשבת.

דוקא באופן שדם כשלעצמם אינם ראויים לכלום בלי הזמר, דא נחשבים כמלאכה אחת. שיטה ז: תנאי בגד ההתחלת הנ"ל שהוא דוקא באופן שכבר נעשתה בהן מלאכה גמורה. ז. שיטות בראשונים ובאחרונים בביאור הדין דגומר. שיטה א: דמותר להתחיל ולגמור את כל צרכי השבת. שיטה ב: דמותר לגמור רק אותה עשה או אותו תבשיל שהתחיל להתעסק בהם, ויש המסתפקים להלכה אם להקל כשיטה א. או להחמיר כשיטה ב. שיטה ג: דמותר להתחיל ולגמור רק את כל מיני המלאכות השייכות לאותה מלאכה שהתחיל בה. שיטה ד: דהיינו שאם התחיל להתעסק במין כל שהוא ובכך בשר, מותר להתחיל עוד ולגמור, אבל רק מיני בשר ולא דגים וכדומה. שיטה ה: דהא דמותר להתחיל ולגמור את כל צרכי השבת, היינו דוקא כשהתחיל בעסק אפייה, ולא כשהתחיל בעסק בישול, שאז גומר רק בישול. שיטה ו: כשיטה הנ"ל, אלא דגם בהתחיל במלאכת הטמנה מותר להתחיל ולגמור הכל. דיעות בפוסקים ובאחרונים להלכה למעשה בדין זה. ח. אין לסמוך על שיטת המקלילן שבסעיף הקודם, כשיש לו האפשרות והעצה המבוארת לעיל סעיף ה. ט. התחיל בעסק הבישול, אפילו לשיטת המחמירים דלעיל, מותר לו לגמור בתבשיל זה גם מלאכת הטמנה. י. התחיל בלשית העיסה על דעת לאפותה, ונאבד עירובו, לשיטת המחמירים דלעיל אסור לו לשנותה ולהשתמש בה לצורך מיני בישולים. יא. הדין האמור להתחיל בעיסתו ונאכל "עירובו" גומר, הוא לאו דוקא כשעירב בעצמו אלא גם כשיזכה לו אחר חלק בעירובו. יב. הדין להתחיל בעיסתו "ונאכל או נאבד" עירובו דגומר, אם היינו דוקא בישוג, או אפילו כמזיד. יג. עירוב הנעשה משיעור גדול, אסור לאכול ממנו ביו"ט, גם כשבידעו להשאיר בו כשיעור. שני טעמים לדין הנ"ל, והנפקא מינה ביניהם. יד. המשנה את העירוב ביו"ט מצורתו או מטעמו ע"י בישול וכדומה, אינו נידון כנאבד, ומותר לסמוך עליו. דהמאות שונות בספרי האחרונים לנידון הנ"ל, והאם מותר לשנותם גם להתחילה. טו. נהגערב העירוב במאכל האסור שיש לו מתירין לאחר שבת, אם אפשר עוד לסמוך על עירוב זה. הדין הנ"ל בנתערב במאכל איסור שאינו בטל מחמת חשיבותו אסור עוד לסמוך על עירוב זה. טז. נדרע לו ביו"ט שעירב בדבר שנהוג בו איסור מחמת חומרא, יתיר מנהגו בפני שלושה, ואם אינו יכול לעשות כני"ל, מותר לסמוך עליו גם בלאו הכי. בדין זה, אין לו אפשרות לצאת בעירוב של גדול העיר. יז. מצאו ביו"ט טיפת דם בביצת העירוב אם אפשר לסמוך עליה, לכתחילה או בדיעבד. גם בדין זה ראוי שיתיר בפני שלושה מנהגו בחומרא זו, כמו בדין שבסעיף הקודם. בדין זה יכול לצאת בעירובו של גדול העיר. יח. אין לקלף, את ביצת העירוב באופן שיעבור עליה הלילה, בדיעבד אפשר לסמוך עוד עליה. יט. עכבר או חתול שאכלו קצת מהעירוב, אם אפשר עוד לסמוך עליו. כ. נצטמק או נתקלקל העירוב דינו כנאבד, אבל בסתמא אין לחשוש שנשתנה. חלה בידט ואין מאכלי העירוב ראויין לאכילה לפי מנהג, דינו כנאבד. כא. נעל עירובו בארון ואבד המפתח בידט, ואי אפשר להוציאו בלא לעבור על איסור מלאכה של

הן לעצמן והן לאחרים. ב. דיעות בפוסקים ובאחרונים לשיטה א הנ"ל, באשה לבעלה ומשרת לבעה"ב, אם מותרים לבעל עבורם או לא. ג. דיעות באחרונים להלכה למעשה בדיונים הנ"ל. דעת המכריעים בזה להחמיר לכתחילה ולהקל רק בשעת הדחק. ה. אפילו לשיטה א הנ"ל, אחרים שעירבו מותרים לבעל עבורו גם כשאינו מקנה להם את מצרכי השבת. ה. דיעות באחרונים בנוהג במאכלים שאסורים בזמנים שונים מחמת חומרא, אם אסור לבעולם לפי שיטה א הנ"ל. דעה א: לפי שיטה א הנ"ל יש להחמיר במאכלים אלה. דוגמאות מספר האחרונים למאכלים השונים, שלפי דעה א יש להחמיר בהם. כשאשתו או אחד מבני אינם נוהגין חומרא במאכלים השונים הנ"ל, אוי גם לפי דעה זו מותר להם לבעל אותם עבור כל בני הבית. דעה ב: גם לפי שיטה א הנ"ל יש להקל במאכלים אלה. ו. דיעות באחרונים ברעת המקילים שבסעיף ה, אם גם במקומות שכל אנשי העיר נוהגין בחומרא כלשהו הקילו, או לא. דעה א: לפי דעת המקילים הנ"ל גם בהם יש להקל, ומכמה טעמים. דעה ב: במקומות אלה יש להחמיר אפילו לדעת המקילים הנ"ל, לבי דיעות הנ"ל אין להקל מטעם הואיל וידוענו לו אורזים מעיר אחת שאינם נוהגים בחומרא זו. דיעות להלכה לדעת המקילים שבסעיף ה, אם מותר לבעל קטניות ב' של פסח שחל ביום שישי לצורך שבת, בזמנו שנמצאים גם בני ספרד שלא קבלו עליהם איסור זה. ח. גם לדעת המחמירים שבסעיף ז, מותר לאכול בשבת זו קטניות שנחבשלו בפסח ע"י אחד מבני ספרד בביתו. באופן זה אפשר לקיים את מנהג איילת ארבעי ירשלו וז"ל שכלל שבת זו. ט. דיעות באחרונים לדעת המחמירים שבסעיפים ה, ז, אם יש לאסור לבעל מאכלים אלה גם השתמשות במוקצה, דעת המקילים בזה. י. דיעות באחרונים בחלב שנחלב בידי הסמוך לשבת, אם מותר לבעלו לצורך שבת. דעה א: רק בחלב בידי ראשון של חול מותר לבעלו בשבת, ולא כשנחלב בידי שני או בריד אפילו ביום הראשון. גם לדעה זו, לחלב לכתחילה לצורך שבת, אסור גם בידי ראשון של חול. דעה ב: מותר לחלב לכתחילה ולבעל לצורך שבת, אבל בידי ראשון אסור. המנהג להחמיר בדעה א, ולבעלו לצורך חולה שאביס או קטן מותר לכתחילה ע"י גוי, ובדיעבד אף ע"י ישראל. יא. חלב שנחלב ע"י גוי בדרך האסורה ביו"ט, באיזה אופן מותר לישראל לשוחרתו בשבת שלמה. דעה א: מותר להשתמש בכל בשבת בחלב שנחלב בידי. יא. ביצה שנולדה בידי מתי מותרת בשבת שלמה. דעה ב: דיעות באחרונים במקומות רשכתי טרפות אם מותר לשחוט בידי לצורך שבת שלמה.

סימן כג — מי שלא עירב, אם אחרים שעירבו יכולים לבעל עבורו, או הוא עבורם

שכו

א. דיעות בראשונים ביסוד האיסור שהטילו חז"ל על מי שלא עירב. דעה א: האיסור שהטילו חז"ל הוא בין על בעה"ב, ובין על מצרכיו, והקטנו רק בהקטנת מצרכיו לאחרים שעירבו. דעה ב: איסור זה הטילו חז"ל רק על בעה"ב, ולא על מצרכיו, גם לדעה ב, הקטנת המצרכים לאחרים מעכבת, והטעמים בזה. ב. דעה באחרונים,

שנחלקו חז"ל אם הקטנת המצרכים לאחרים מתעילה לבעל עבורו גם בהרחבה, או רק בצמצום כדי חייו, ושק"ל להלכה כדעת המקיל. דעת חז"ל שנחלקו חז"ל אם מתעל תקנה זו גם לפושע, ושק"ל להלכה דמתעל. ג. דיעות בראשונים ובפוסקים אם הא דהקטנת מצרכיו מעכב הוא דוקא כשלא עירב במו"ד, או אפילו בשוגג. ד. אחרים שעירבו, ובעלו את מצרכי בעה"ב בלא הקטנה, אם מותר לו ליהנות מהם. ה. כשאחרים שעירבו מבשלים לעצמם ממצרכי בעה"ב שלא עירב. אין להם צורך לקנותם לתחילה. דיעות בראשונים אם אותם אחרים מותרים גם ליהנות משהם, כשלא עירב מחמת פשיעה. ו. בעה"ב הפושע בעירוב, שאינו יוצא בעירובו של גדול העיר, האם אשתו וב"ב אינם גוררים אחריו, ויכול להקנות להם את מצרכיו, או שגם הם גוררים אחריו. ז. בן חול הנמצא בא"י בשני ימי"ט של חול שחלו בתמישי ובשישי, יכול להקנות את מצרכיו גם לבן א"י. באופן הנ"ל אסור לבן חול לצאת לכן א"י שיבשל כלי הקטנה, אבל בשלם עבורו מדעת עצמו מותר ליהנות מהם. ח. הנהגין לצום שני ימים ביום הכיפורים, וחלו בחמישי ובשישי, אסורים בהכנת צרכי השבת, ואין מועילה להם הקטנת המצרכים לאחרים. ט. בשני ימי"ט של ר"ה שחלו בחמישי ובשישי, יקנה את מצרכיו רק ביום ב ולא ביום א. י. אופן הקטנת המצרכים לאחרים, הוא במשיכה או בהגבהה או במתנה, דיעות בין רבני זמננו, אם מתעלה כאן מתנה ע"מ להחזיר. יא. יכול להקנות מצרכיו גם בקנין אדרייתא, ואם ערך עדים בקנין זה. יב. כשיודע כבר בערב יריט שיצטרך להקנות מצרכיו, מתי ובאיזה קנין יקנה אותם. יג. גם המסופק אם יכול לצאת בעירובו של גדול העיר מותר להקנות מצרכיו, אך אם כל חובתו לערב היא בספק, עדיף שלא יקנה מצרכיו. דין הנ"ל, כשבדיו לערב על תנאי בידי ראשון של חול מה עדיף. יד. לאחר שהקנה מצרכיו לאחרים, מותרים הם לבעול אפילו בביתו, ואח"כ יחזרו ויתנו לו אותם במתנה. טו. כשמדליקין אחרים בבית בעה"ב את נרות השבת שהקנה להם, אין מברכים עליהם, וכ"ש שבעה"ב אינו מברך. טז. דיעות בראשונים במי שלא עירב, אם יכול לסייע לאחרים שעירבו בהכנת מצרכיהם לשבת. דעה א: האיסור שהטילו חז"ל עליו הוא גם לעסוק במצרכיהם של אחרים שעירבו, והטעמים לזה. דעה ב: האיסור האמור הוא דוקא במצרכיו, ולא במצרכיהם של אחרים. דיעות להלכה בפוסקים ובאחרונים כדן זה.

סימן כד — מי שלא עירב התירו חז"ל עבורו הכנת צרכי שבת בצמצום כדי חייו

שנח

א. דיעות בראשונים ובאחרונים במי שלא עירב, אם התירו חז"ל עבורו הכנת צרכי השבת בצמצום. דעה א: באופן זה התירו חז"ל כנ"ל. דעה ב: הדבר שנוי במחלוקת בחז"ל, להלכה כמא"ד ולא התירו חז"ל כנ"ל. דעה ג: סוברת בדעה ב, אלא דבשלא עירב בערב יריט בשוגג יכול לסמוך על דעה א המותרת. דעה ד: המא"ד המותר בצמצום כדי חייו, לא התיר כן אלא לאחר הקטנת מצרכי השבת אלה לאחרים

מכיות. ו. גם לדעת המקילין בסעיף ה, אסור לבשל מין תבשיל אחד בשתי קדרות. ז. היתר ההוספה שבחז"ל הוא גם באפיית פת בתנור. ויעות בראשונים ובפוסקים אם יש לחלק בין תנורים שבמין חז"ל לאלה שבמנו. דעה א: רובנו שותתורים גדלים אין להחיר ההוספה, ויש מחמירים בה גם בתנורים קטנים. דעה ב: דגם בתנורים גדלים שבמנו מותר ההוספה. הסכמת האחרונים בדעת המחמירים בין זה, ויעות שנות אם בשעת הדחק אפשר לחלק בה לא. ח. לאחר שגמר לבשל או לאכול את סעודת י"ט אסור לבשל צרכי שבת ע"י הערמה שיטעם בזית מהתבשיל ביר"ט. ויעות בפוסקים ובאחרונים בעבר ובישיל באופן הערמה זו, אם נאסר התבשיל לשבת גם כשטעם ממנו ביר"ט. דעה א: דגם בהערמה זו אם טעם כזית מהתבשיל אינו נאסר. דעה ב: בהערמה זו אפילו כשיטעם כזית מהתבשיל אינו מועיל דאסר באכילה. ויעות באחרונים להלכה למעשה בין זה, וחיין כששכח לטעום מהתבשיל. ט. המבשל ביר"ט בהערמה גמורה נאסר התבשיל באכילה לו ולב"ב ולאחרים מותר. ויעות באחרונים אם לו ולבני ביתו אסורה עלמות, או רק ער מצ"ש. י. ספק בחז"ל ודיעות בראשונים במבשל במזיד בלי עירוב אם דינו חמור כמבשל בהערמה. דעה א: המבשל במזיד קל יותר מהמבשל בהערמה, והטעמים לזה. דעה ב: המבשל במזיד דינו כהמבשל בהערמה. דעה ג: דיש לחלק בה בין כשאין לו תבשילים אחרים דא מותר, לבין כשיש לו דא אסור. דעה ד: והעיקר הוא כרעה א לחלק, אלא ראוי לקטוס כפי ראות עיני ביי. הסכמת הפוסקים והאחרונים בין זה לחלק למזיד כרעה א. יא. ויעות בראשונים ובפוסקים במי שבשל בשוגג בלי עירוב. דעה א: דיש לחלק בבשל בשוגג בלי עירוב. דעה ב: דיש להחמיר בבישל בשוגג מחשש הערמה. הסכמת האחרונים בין זה.

סימן כו — מנהגי פת ותבשיל העירוב לאחר שגמרו ביום טוב את כל ההכנות לשבת

א. היתר אכילת העירוב בגמר פעולתו, ואם מותר לאכול לפני הדלקת הנרות. טעמים דלא נאסר העירוב באכילה ובטלול מדין מקצה. ב. המנהג לשמור את העירוב לקיים בו מצות סעודת שבת. הטעם דאין לחוש בקיום מנהג זה לדין דאין עושין מצות חבילות חבילות. ג. קיום המנהג בפת העירוב הוא בצירופה לחם משנה, ודרכים שונים באופן ובזמן הצירוף. ד. הנהגין לבצע בלח"מ על שתי הכבדות, יבצעו על פת העירוב כבר בליל שבת. ה. כשפת העירוב אינה חשובה כפת השניה יש לבצע על שתיהן. ו. גם בזמנו שאין אופיו כלל ביר"ט, יש לקיים המנהג הנ"ל בפת העירוב. ז. בסעודות י"ט אין נהגין לצרף את פת העירוב ללח"מ. ח. קיום המנהג הנ"ל בתבשיל העירוב, אם הוא כליל שבת או בסעודה שלישית. ט. כשעירב בתבשיל של ביצה, נהגין לאוכלה בסעודת שחרית.

שעירבו. דעת הפוסקים כרעה א. ב. ויעות שונות בראשונים באופן ההיתר האמור. דעה א: גם כשיש לו האפשרות להקנות מצרכיו לאחרים. קיים היתר וחז"ל האמור, ואפילו לעשותם בעצמו. דעה ב: כשיש לו אפשרות כב"ל לא קיים ההיתר חז"ל האמור, וכשאין לו, מותר לעשותם בעצמו או ע"י בני ביתו. דעה ג: היתר חז"ל האמור הוא כפי דעה א, אבל דקא ע"י אחרים. דעה ד: כרעה ג, אלא שבידעב אם לא מצא אחרים הותר לעשותם בעצמו ויעות הפוסקים והאחרונים להלכה במחלוקת הנ"ל. ג. היתר חז"ל באפיית פת. שיעור הפת, ושאם נשארה לו פת מיר"ט לא הותרו לאפות, לצורך לחם משנה לא הותרו לאפות. וכן אסור לחלק העיסה הגדולה לכמה עיסות עבור לחימ. ספק אם הותרו לאפות פת אחת עבור כל אחד מבני ביתו, או רק פת אחת גדולה לכולם. ד. היתר חז"ל לבשל קדרה אחת, אם הותרו גם קדרה של כשר. ה. היתר חז"ל לחם קיתון או חבית של מים, ודעת הראשונים והפוסקים בזה. ו. היתר חז"ל לצלות דג קטן. ויעות בראשונים ובפוסקים בהיתר זה. דעה בראשונים שלא הותרו חז"ל צליית דג בנטף לבישול הקדרה הנ"ל, אלא אחד מדם לבדו, או שניהם יחד ורק קדרה של ידקות. ז. היתר חז"ל להדליק את הנר. ויעות בראשונים ובפוסקים אם להדלקת הנר יש צורך בעירוב, הסכמת הפוסקים והאחרונים להחמיר, ולהחיר כאן רק נר אחד. במקום צער אפשר לחלק להדליק נרות כמנהגו. ח. והיתר דבר אחר חז"ל, אם הוא רק בחדר שאוכל שם, או בכל החדרים. ט. עצה בראשונים להדליק נר בדרך הערמה. ויעות בראשונים ובפוסקים באופן ההיתר בהערמה זו. י. אם מברך בהדלקת נר אחר שותתורו חז"ל, וכן בהדלקת הנר שבדרך הערמה.

סימן כה — מי שלא עירב הותר לו חז"ל לבשל צרכי שבת יחד עם צרכי יום טוב, ודין המבשל בהערמה, במזיד, ובשוגג

א. היתר חז"ל למי שלא עירב לבשל צרכי שבת עם צרכי יר"ט בקדרה אחת. ב. ויעות בראשונים באופן ההיתר הנ"ל. דעה א: גם לאחר שהקדרה עומדת כבר על האש מותר להוסיף עליה. דעה ב: אם הקדרה עומדת כבר על האש אסור להוסיף עליה. הסכמת הפוסקים והאחרונים לחלק כדעה א, מלבד בתבשילים שאין הירבו בקדרה משביח אותם, או כשמתקנים בדרך צליה. ג. ויעות בראשונים אם מותר לומר בפירוש שמוסיף לצורך השבת. הסכמת הפוסקים והאחרונים להחמיר לכתחילה, ובידעב לא נאסר התבשיל, וכשעשה נן גם בטירחא אחת מותר לומר לכתחילה. ד. ויעות בראשונים אם מותר לבשל לשבת בקדרה בפני עצמה כשיטעם ממנה ביר"ט. דעה א: קדם סעודת י"ט הותר לבשל צרכי שבת בהערמה זו. דעה ב: אסור לבשל בהערמה זו, ואפילו בידעב נאסר התבשיל. ויעות שונות בפוסקים ובאחרונים, אם לחלק בה גם לכתחילה, או לחלק בין לכתחילה לבין בידעב, או לאסור גם בידעב. לכרע המחמיר בין כזה תבוא עליו ברכה, וכשמבשל גם לצורך חול אין לחלק כלל. באופן זה יש להוודי יותר שלא לומר בפירוש שמבשל לצורך שבת, וכן שלא להוסיף על הקדרה לאחר שהתמידה על האש. ה. כשיעור הטיעומה שברין חז"ל, נחלקו האחרונים. אם הוא דקא כזית, או אפילו פחות

עירוב תבשילין הערוך

דבר תבשילין הערוך
על שם המעשה
הוא עירוב תבשילין
הערוך

עירוב תבשילין הערוך ספר

סימן א

יסודות תקנת עירוב תבשילין ומעמיה

א. מצות עירוב תבשילין תקנה היא מדברי סופרים (א), המיוחדת לימים הקדוהו חז"ל לזמן שחל יו"ט בערב שבת, ומהות התקנה

(א) כדשנו חכמים כלשון המשנה בריש פירקין (טו ע"ב): יום טוב שחל להיות ערב שבת, לא יבשל בתחילה מי"ט לשבת, אבל מבשל הוא ליו"ט, ואם הותרו הותר לשבת. ועושה תבשיל מערב יו"ט וסומך עליו לשבת וכו'. ע"כ. ובגמ' (שם) אמרין, מנא הני מילי, וכבר פירש רש"י (שם ד"ה מנא). וז"ל: לאו דקא מקראי יליך, דעירובי תבשילין דרבנן, והכי קא מבעיא ליה, אדריכא אסמכיה רבנן, עכ"ל. ועי' לקמן (סעיפים ג"ד) מקורי האסמכתא. וכ"ה לשון הרמב"ם (פ"ו ה"א): ואיסור זה מדברי סופרים. עכ"ל.

אמנם יש לחקור, מי הם בעלי תקנה זו. דהנה בגמ' (שבת יד ע"ב) אמרין, בשעה שתזקן שלמה עירובין ונטיילת ידיה, יצאת בת קול ואמרה בני אם חכם לבך וגו', ופירש"י (ב"ה עירובין) בזה"ל: אונים

הוצאת שבת שאסור להוציא מרשותו לרשות חבירו, ואעפ"י ששניהם רה"י, עכ"ל, משמע מדבריו דרך עירובי חצירות או שיתופי מבואות תיקן שלמה, אבל עירובי תבשילין לאו שלמה תקנן, דאל"ה הו"ל לפרש. וכן נראה לכאורה מפשטות לשונות הרמב"ם, דלגבי עירובי תבשילין (שם) כתב סתם, דאיסור זה הוא מדברי סופרים, ואילו לגבי עירובי חצירות (כפ"א מה"ל עירובין סוף ה"ב וריש ה"ד) התחיל הרמב"ם (בזה"ב) וכתב, דאיסור זה מדברי סופרים, וסיים להדיא בזה"ל: ודבר זה תקנת שלמה ובית דינו הוא. (ובד"ד) ומפני מה תיקן שלמה דבר זה. עכ"ל.

ומ"מ צ"ע, דמפשטות לשון הגמ', שנקטה כלשון רבים "עירובין", משמע

שוכים החלים בערב שבת (כ), שנתקנה כדי להתיר להבין ביום טוב צורכי השבת, דהיינו לאפות ולבשל, או שאר המלאכות שיתבארו להלן (א). ומדן תורה בלאו הכי מותרות מלאכות אלו, ורק מדרבנן אסורות הן, ומהמעשים שיתבארו לקמן (ה), וחזרו והתירו אותן חז"ל לצורך השבת אך ורק על ידי היכר שיעשה בערב יום טוב (ה) ומהמעשים שיתבארו לקמן (א).

אופן קיום ההיכר, ושמו הנקרא עליו ב. היכר זה תקנו חז"ל לעשותו על ידי עריכת פת ותבשיל לשם עירוב, שפירמיה ודקדוקיה יתבארו להלן (א), וזהו הנקרא שמו עירובי תבשילין.

שכלל כל ג' מיני העירובין - ומצאתי שכבר העיר ע"ז בס' כתר שם טוב (ח"ג עמ' 25). וכן יש לעיין בשרית רשב"ן (א"ח סי' קסח), שיש גם משמעות מדבריו שכל הג' מיני עירובין שלמה תקנן, וצ"ב.

(ב) זאת אומרת, בין ביו"ט ראשון שחל ביום שישי, דמניח העירוב ביום חמישי, ובין ביו"ט שני של ראש השנה או של גלויות שחלו ביום שישי, דאז מניח העירוב ביום רביעי, וכדמבאר בש"ס (ו ע"א), ובש"ע (סעיף כב), וכ"פ המשנה בורה (סק"א).

ודבר פלא בענין זה מצאנו בקרבן נתנאל בפירקין (סי' כ אות ג) שהביא דבר תמוה בשם תשרי הרדב"ז (ח"א סי' ג) המוכתא בכנה"ג (סי' תצו), שכתב דאם שכח לערב ע"ת וזכר ביום ב' של יו"ט שחל בע"ש דמותר לבשל לשבת גם בלא שום תקנה, והוא פקפק עליו בזה, דהאין ס"ד להתיר בלא ע"ת.

אמנם בס' דעת תורה (סעיף כב) כבר העיר על דברי הקרבן נתנאל, בזה"ל: וגם לו [נשפחות] לפי שלא היה בידי גוף התשרי והדב"ז, וגם ציין מקומו בטעות והוא בח"ד סי' עג, ומיירי שם בבן א"י שכא

בחז"ל, שאסור לו לעשות מלאכה מפני הדין, וע"ז כתב דביו"ט שני מותר לבשל לשבת גם בלא ע"ת, שהרואה הרי לא ידע ויחשבו אולי עשה ע"ת, ועי' פרי"ח סוסי"ח תצו שהביא ג"כ דברי הרדב"ז [א"ח]. עי' בפרטי ד"ז להלן סי' ד סעיף יג, והיינו ג"כ כמ"ש, אבל ח"ו להתיר לנו לבשל ביו"ט שני בלא ע"ת, וכתבנו להסיר מכשול מלב העקוב הרואה דברי הרדב"ז שהובא בק"מ. עכ"ל.

ג. מבוארות כל המלאכות וההכנות הנותרות ע"י חקנת העירוב, ובסי' היתר העירוב מועיל להן. (ג) בסי' ב מבוארות כל המלאכות וההכנות הנותרות ע"י חקנת העירוב, ובסי' היתר העירוב מועיל להן. (ד) בסעיפים ט"ו.

(ה) וכדמבאר להלן (סי' יד) תחילת זמן הנחת העירוב, וכן (בסי' טז) סוף זמן הנחתו.

(ו) בסעיפים ר"ח. (ז) פרטי וכללי דיני הפת והתבשיל מבוארים להלן (סימנים רד"ח), וכן סוד הנחתו (בסי' ט), ואמירת הגוסס בהדין עירובא וכו' (בסי' ט).

ופירושים שונים נאמרו בספרי הראשונים והפוסקים כמעט לקריאת שם זה (ח).

(ח) פירוש א. כתב הרמב"ם (פ"ו ה"ב) ז"ל: ולמה נקרא שמו עירוב, שכשם שהעירוב שעושים בחצירות ובמבואות ערב שבת משום הכר, כדי שלא יעלה על דעתם שמוותר להוציא מרשות לרשות בשבת (ע"י פ"א מהל' עירובין ה"ו), כך זה התבשיל משום הכר וחזקו, כדי שלא ידמו ויחשבו שמוותר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו ביום, ולפיכך נקרא תבשיל זה עירובי תבשילין. עכ"ל.

ועי' במגדל עוז (שם) שכתב לפרש כוונתו, ז"ל: ובלשון שם עירוב, דעת ר"מ ז"ל לפרש עירוב מלשון בין הערבים, לפי שקונה בשעת הערב השמש, וכן מוכן מלשונו שכתב ערב שבת, וכמו שמפרש בסמוך עניני קנייתו. עכ"ל.

פירוש ב. הראב"ד בהשגות כתב עליו בזה"ל: א"א הטעם הזה לנערים, כי הוא אומר כי הוא שאול מעירובי חצירות, כלומר זה משום היכר הוא זה משום היכר הוא, מה זה שמו עירוב אף זה שמו עירוב, ואינו כן, אלא שהוא מערב צרכי שבת על צרכי י"ט לעשותם יחד. עכ"ל.

וכעין זה כתב הרשב"א על דברי הרמב"ם, ומובא בשיטה מקובצת במתני' ריש פירקין (טו ע"ב), בזה"ל: ולא נהיר, אלא דנקרא עירוב מפני שהוא כמערב י"ט ושבת לעשותם כיום אחד וקדושה אחת לענין כישול, כאלו מה שמכין לשבת הוא ליר"ט. עכ"ל. וכן כתב הרשב"א בעבוה"ק (בית מועד שער ד פ"א), ועי' במגדל עוז (שם בהמשך לשונו) שכתב, ז"ל: והראב"ד מפרש אותו מלשון תערובות, ואף כי לשון

הראב"ד ז"ל מוכן במושכל ראשון, מ"מ לשון ר"מ ז"ל ערב עלי. עכ"ל.

פירוש ג. כתב הפסקי הרא"ד (טו ע"ב), ז"ל: ומה לשון עירובי תבשילין, שמעוב גמר התבשיל שעושה ביום טוב עם תחילת התבשיל שעושה מערב יום טוב, וכאילו נעשה הכל מערב י"ט דמי, עכ"ל, וכ"כ בפסקי רא"ז (שם).

וכפירוש זה מובא בהג"ה בשו"ע (סעיף א), שכתב (בסוגריים) בזה"ל: פירוש ענין עירוב הוא שיבשל ויאפה מי"ט לשבת עם מה שבישל ואפה כבר מעי"ט לשם שבת, ונמצא שלא התחיל מלאכה בי"ט אלא גומר אותה. עכ"ל. אלא שיש קצת חילוק בין פירושיהם, והרי"ד והרא"ז הדגישו דנחשב כאילו נעשה הכל מערב י"ט, ולהרמ"א די לנו שיחשב דהתחלה היתה בערב י"ט, אבל לא איכפת לן אם הגמר הוא בי"ט, ודברי הרמ"א הם כפירוש בטעמה דרב אשי לתקנת העירוב, וכמובא לקמן (סק"ג) והבן.

וכן ראיתי בס' ערוך השלחן (סעיף ה), דאחר שהביא פ"י הרמב"ם והראב"ד הנ"ל, העתיק לשון הרמ"א כפירוש נוסף, וכתב לפרשו בזה"ל: כלומר, דלכן נקרא עירוב, שמעורב תבשילי שבת אותן שקודם י"ט עם אותן שבד"ט, להורות שכיו"ט הוא רק גמר ולא התחלה, דהתחלה אסורה בי"ט, ובהו יחזק האיסור אצל כולם לבשל מיר"ט לחול, דאם לשבת אסור כ"ש לחול. עכ"ל. שוב מצאתי עתה בראש יוסף להפומ"ג (ביצה טו ע"ב ד"ה ותבשיל), שגם הוא הבין מדברי הרמ"א שהוא פירוש

נוסף למילת עירוב, ועיי"ש, אלא שהם לא ראו שכ"כ גם הפסקי הרא"ד והרא"ז, שלא נדפסו עדיין בזמנם.

פירוש ד. כתב בס' מור וקציעה (על שו"ע כאן בריש הסימן), ז"ל: ולי נראה פשוט, דכולהו עירובי חדא מילתא היא, בענין זה שמעריבין הן את בני העיר והמבוי והחצר, שכן גם המערב עת"ה מניח את החבית ואומר ה"ז לכל בני עירי, וכן עירוב תבשילין אחד הוא לכולן כשירצו, וכך יפה הם לעשות, כדאיתא בהדיא בתוספתא, רשאין בני מבוי לעשות תבשיל כו', וכדפי"טא דסוגיא וכו'. עכ"ל.

והרב המגיד משנה כתב על טעמו של הרמב"ם הנ"ל (שם), בזה"ל: רבינו נתן טעם לקריאת שם זה, שהוא משום היכר כמו עירובי חצירות, וכבר נתבאר פרק ראשון מהלכות עירובין (ה"ו) למה נזכר בהיכר החצרות עירוב, ומדעתי שהוא סבור שעל זה ג"כ אמר עירובי חצומין, ועיקר מלת עירוב בדברים אלו אינה כתחילת הנחתה אלא גבי חצרות, והושאלה לתחומין ולתבשילין, לפי שאף הם נעשין באוכל.

טעם שכשם העירוב הודגש והנה כל הפירושים הנ"ל נאמרו בעיקר לפירוש המלה עירוב, אבל מה שקראו אותו חז"ל דקא "עירוב תבשילין", ולא "עירוב מאכלים", לא מבואר לעיל.

ובכתבי יד של הגה"ח מוה"ר יוסף וייס זצ"ל מערעסניצא, אשר המציא לידי נכדו ירי"ג הרה"צ ר' אריה וייס שליט"א (בעהמח"ס עולת ראיה), מצאתי שעמד גם על זה, וכתב שני ביאורים: ביאור א' כתב, משום דאין דרך לאפות מיר"ט לשבת, רק

הר"א ז"ל כתב בהשגות שאינו כן, אלא שהוא מערב צרכי שבת על צרכי י"ט לעשותם יחד, ואפשר שאף בתחומין יאמר כן, שהוא מערב התחום שלא היה יכול לילך בו תחילה עם התחום שהיה יכול לילך בו, ונכון הוא. עכ"ל.

והלחם משנה כתב עליו בזה"ל: כתב ה"ה, דלפי דעת רבינו ז"ל דעיקר מלת עירוב בעירובי חצרות, אבל כאן נקרא עירוב מפני שהוא נעשה באוכל. וא"ת הא מ"מ לא דמי לעירוב, דעירוב אינו נעשה אלא בפת ולא בדבר אחר, וזה ממש בהיפך שנעשה בדבר אחר ולא בפת, וא"כ טפי היה ראוי לקרותו שמונו, דדמי לו קצת דנעשה גם כשאר דברים מלבד הפת כמו שנעשה זה בשאר דברים. וי"ל דמשום דמה שתקנו תחילה היה עירובי חצירות וקראו שמו עירוב, רצו לקרות לכל השאר עירוב כמוהו, כיון דיש שום צד דמיון שהוא באוכל, ולא רצו לדמותו לשינוף שנעשה אחר כך. עכ"ל. ועי' בשו"ת שכט הלוי (ח"ז סי' עג אות ב), מו"מ בדברי הלח"מ בזה.

"תבשילין" ולא "מאכלים"

לבשל. עכ"ל. ויש לי סמך לדבריו מדברי המאירי (במתני' ריש פירקין). שהוכיח סבא זו על מה שלא מוזכר במשנתנו ענין לקיחת הפת לצורך העירוב, ומוזכר רק ועושה תבשיל מערב י"ט, וע"ז כתב משום דהדרך לאפות כבר הכל מערב י"ט, ורק התבשילים מבשלים בי"ט. עכ"ל.

ביאור ב' כתב בקיצור, דאפיייה ככלל כישול, וכשי"ה הרי"ב בתוס' (ז ע"ב ד"ה אמר

אסמכתא מן התורה לתקנה זו

ג. תקנה זו אסמכתא רבנן על מקרא מן התורה (ט), אלא שכתב "מצוה מחלוקת מאיזה פסוק נלמדת האסמכתא בזה:

אסמכתא א. יש הסובר, דאסמכתא על הפסוק (שמות כ, ח): "זכור את יום השבת לקדשו", ודרשינן: זכרוהו מאחר שבת להשכיחו (י). ופירושים שונים נאמרו בראשונים בכוונת דרשה זו (יא).

רבא, דס"ר דהעיקר הוא התבשיל שמעיל גם לצורך האפייה. והוסיף דביאור זה דוחק, דא"כ אינו דומה לעירובי החומין וחצירות שהפירוש עירוב בתבשילין הוא מושאל מחומין וחצירות, (כמבואר במ"מ ובלח"מ הנ"ל), ולפירוש זה אינו דומה, דחצירות צריך דוקא פת, ובתבשילין א"צ דוקא פת, ועוד דגם בע"ת סגי לערב בתבשיל וא"צ דוקא פת. ע"כ הוכיח.

(ט) כדאמר' בגמ' ריש פירקין (טו ע"ב), מנא הני מילי, אמר שמואל דאמר קרא וכו', ופירש' וז"ל: לאו דוקא מקראי ילין, דעירובי תבשילין דרבנן, והכי קא מיבעיא ליה, אהיכא אסמכתא רבנן. עכ"ל. וכן בגמ' (שם) דאמרינן ונא מייתי לה מהכא, פ"י רש"י (שם), וז"ל: כן דרך שיטת התלמוד כשמתחילין האמוראין להוציא טעם מן המקרא, ויש תנא של ברייתא למד אותו ממקום אחר, נקט הכי, כלומר האמוראין למדוהו מכאן והתנא למד מכאן. עכ"ל.

(י) אלה דברי שמואל על שאלת הגמ' (שם) מנהג"מ, אמר שמואל דאמר קרא זכור את יום השבת לקדשו, זכרוהו מאחר שבת להשכיחו. ע"כ.

(יא) פירוש א. כתבו רש"י (שם בד"ה זכרוהו) בזה"ל: כשבת י"ט בערב שבת קרוב שבת להשתכח מחמת יו"ט, שמרבה

אסמכתא נוספת מדר"ת לתקנה זו

ד. אסמכתא ב. ויש הסובר, דאסמכתא על הפסוק (שם פז, כג): "את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשל", ודרשינן דאין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושלים. וגם בכוונת דרשה זו נאמרו פירושים שונים בראשונים ובמפרשים (יג).

(יב) בהמשך הסוגיא (שם), לאחר שהביאה הגמ' את שני הטעמים לתקנת העירוב, המוכאים לקמן (סעיפים רז), אמרינן, ותנא מייתי לה מהכא: את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשל, מכאן אמר ר' אלעזר, אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל, מכאן סמכו חכמים לעירוב תבשילין מן התורה. עכ"ל.

והנה בספרים שלנו הגירסא היא ר' אלעזר, וכן מוכח מהגירסא שבמכילתא פ"ר בשלח (הבאתי לשונה לקמן סוף סק"ג, ועיי"ש), וכן כתב המאירי בריש פירקין, דנראה לו העיקר כגירסא שלנו, עיין בלשונו שהבאתי לקמן (סק"ד, ולהלן סימן ז בהקדמה).

וכנגד זה כבר מצויין במסורת הש"ס בריש פירקין (שם), דמדברי החס' (יז ע"ב) ד"ה אמר רבא נראה דגרסי' ר' אלעזר, והוא רבי אלעזר בר פלוגתיה דרבי יהושע, המוכא כירושלמי בריש פירקין. ע"כ.

ובחידושי הרשב"א ברי"פ (שם) כתב כן בפירוש, וז"ל: רבי אלעזר גרסין ולא רבי אלעזר, דבירושלמי עביד לה פלוגתא דר' יהושע ור' אלעזר, דהוא בר פלוגתיה ולא רבי אלעזר, דגרסין התם רבי אלעזר אומר אופין על האפוי ומבשלין על המבושל, מאי טעמא דר' אלעזר את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשל, והא דלא מייתי הכא והוא דר' יהושע, משום דעיקרא דמילתא

הכא אינו אלא לומר דתנא מסמך ליה אקרא דאת אשר תאפו. עכ"ל. וכן היתה גירסת החידושי הרא"ה (שם). וכן כתב בשבלי הלקט (סי' רמו) בשם רבינו ישעיה, והבאתי דבריו לקמן (סקט"ז).

(יג) פירוש א. כתב רש"י (ד"ה ותנא מייתי) בזה"ל: דהוה ליה למכתב היום אפו ובשל, אלא רמז הוא שיש לך יום שיש שאין אופין לצורך מחו. עכ"ל. ועי' בדברי המאירי המוכא לקמן בפירוש ב. במ"ש לפרש כוונתו.

פירוש ב. כתב ר"ת בספר הישר (סי' שפג) וז"ל: דתניא את אשר תאפו אפו. נראה בעיני, דמרישא דקרא נפקא: שבתון שבת קודש לה, מחו את אשר תאפו אפו, יו"ט ששבתון היום ושבת קודש לה, מחו, את אשר תאפו (שבתון) מערב יום טוב. עכ"ל.

והנה המאירי בחידושי (ברי"פ) הביא ג"כ פירוש זה, אלא שהוא הבין שכן יוצא מפירושו של רש"י, דאחר שהביא פירושו כתב וז"ל: דהוה ליה למכתב היום תאפו היום תבשלו, אלא ה"ק יש לך יום שיש שצריכין בו אפיה לאפיה ובישול לבישול, וקאמר על אשר תאפו מאתמול אפו היום וכן בבישול, והיינו יו"ט הסמך לשבת, וכדקאמר בההוא קרא שבתון שבת קודש, שבתון זה יו"ט שבת קדש זה שבת. כך נראה פ"י סוגיא זו מתוך פירוש רש"י ועיקר. ויש מפרשים בעיני אחר. עכ"ל.

אם יש חילוק לדינא בין שתי האסמכתות
ה. דעת כמה מהראשונים, דיש גם חילוק לדינא בין אם המקור ללימוד
האסמכתא הוא מהפסוק הראשון, לבין אם הוא נלמד מהפסוק השני,
והוא כנוגע להיתר מלאכת אפייה מיום מוכ לשבת, האם לצורך זה חובה
לערב גם כפת, או שגם לזה די בתבשיל בלבד המתיר גם את האפייה(י).

פירוש ג. כתב הראב"ן (בפירוקן שם)
בוה"ל: את אשר תאפו אפו, אם אפיתם
מתמול אפו גם עתה, וכן אם כבר בישראלם
בשלו גם עתה, והאי אי אפשר לאוקמי
בחול אלא מיד"ט לשבת, שאין אופין אלא
על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושיל,
מכאן סמכו וכו'. עכ"ל.

פירוש ד. בקרבן העדה על הירושלמי
בריש פירוקן, אחר שהביא פירוש רש"י,
כתב בוה"ל: ל"א כולה קרא מיוחד, דהא
כבר א"ל מצות שבת והזהיר על המלאכה,
למה ליה למחדר ולהזהירם על האפייה
והבישול, ופירוש זה נראה עיקר בסוגין
כדמוכח בסמון. עכ"ל.

והנה בירושלמי (שם) שאלין מאי
טעמא דר' יהושע, והשיבו את אשר תאפו
אפו ואת אשר תבשלו בשלו, ובביאור
התשובה עיי' שם בפני משה, שכתב לפרש
שחר כאן, וצריך לומר כהגירסא
שבמכילתא בפי' בשלח. ועיינתי שם בפנים
(במסכתא ד פורשה ד) ואעתיקה ללשונה:
על הפסוק את אשר תאפו אפו, ר' יהושע
אומר מי שהיה רוצה אפוי היה מתאפה לו,
והרוצה מבושל היה מתבשל לו. ר' אליעזר
המודעי אומר, הרוצה דבר אפוי היה טועם
כל אפויים שבעולם, והרוצה (לבשל)
[מבושיל] היה טועם כל בשולים שבעולם.
ר' אלעזר אומר, על אפוי אפוי ועל מבושל
מבושיל, הא כיצד, יד"ט שחל להיות ערב

שבת, מנין שאין רשאין לא לאפות ולא
לבשל אלא אם כן עירובו, תלמוד לומר את
אשר תאפו אפו, אפו על האפוי ובשלו על
המבושיל. עכ"ל.
ומסיים הפני משה (שם), דווחי גם כוונת
הירושלמי בדברי ר' יהושע, שאין ללמוד
דין זה מכאן מריבוי הלשון בהכתוב, שלא
נאמר אלא לרמוז על דרך הנס שנעשה להם.
עכ"ד.

(יד) כן העלה המאירי בריש פירוקן.
בתוך דבריו לביר דעתו שהיא כשיטת
הר"ת המוכתרת להלן (סי' ז סעיף א),
דלצורך האפייה יש חובה לערב כפת, דאין
התבשיל מועיל לאפייה אלא לבישול, וכתב
המאירי (שם) בוה"ל: אבל לאסמכתא, אי
מזכור אי מאשר תאפו, נפקא לן טובא כמו
שנבאר, ואנו סומכין להביאה מאשר תאפו,
ונפקא לן דעירוב פת אינו מועיל לתבשיל,
ולא של תבשיל לפת, כמו שאנו מבארים
עכשיו. עכ"ל.

ואח"כ במסקנתו להלכה כתב (שם)
בוה"ל: אלא שאני אומר שדעת הירושלמי
והתוספתא לומר, שלא יצא לנו דין עירוב
ממקרא דאשר תאפו אפו, אלא מזכור את
יום השבת, ומטעמים שהוזכרו בתחלת
סוגיא, והם נגזרים אחר אותו הדעת,
ולאותו סמך, תבשיל מועיל אף לפת. אבל
למי שיצא לו ממקרא דאשר תאפו, וכמו
שאמרנו ותנא מיייתי לה מהכא את אשר

וההלכה למעשה בפרשי דין זה תתבאר להלן(טו).
אבל כנגד זה נראה מודעת כמה מהראשונים דלא סבירא לחו חילוק
זה(טו).

תאפו וגו', שוהו עיקר, אין אפייה אלא על
האפוי ואין בישול אלא על המבושיל. ואנו
גורסים מכאן אמר ר' אליעזר, ולא ר'
אליעזר, ואפילו למי שגורס בה ר' אליעזר,
לא על דעתו הוא סומך אלא על דעת כלל,
כמו שאמר, מכאן אמר, ומכאן סמכו
חכמים. עכ"ל.

וכדברי המאירי בעצם סברא זו מצאתי
מפורש גם בספר העיטור (הל' יו"ט)
מחלוקת יד'. דאחר שהביא דברי שמואל
והתנא ר' אליעזר, כתב בוה"ל: ומסתברא
דשמואל דמיייתי ליה מזכור את יום השבת,
לא סבירא ליה עירוב דפת כלל אלא תבשיל
לחוד, וטעמא כדי שיכבדו כדרכא, או כרב
אשר, ומתני' תבשיל נקיט, ובתוספתא עושה
תבשיל מצינ"ט ואופה ומבשל עליו לשבת
ומטמין את החמין, ותנא דמיייתי לה מאשר
תאפו, ס"ל פת ותבשיל. ובגמ' דבני מנצבא
פליגו ר"א ור' יהושע, והי"ג, ר"א אופין
על האפוי ומבשלין על המבושיל, ואפילו להך
אופין ומבשלין על המבושיל, ואפילו להך
תנא הלכה כר' יהושע וא"צ אלא תבשיל,
ובגמרא דילן לא איירי בפת כלל וכו'.
עכ"ל. אי"כ גם מדעתו נראה שדין זה תלוי
מאיהו קרא ילפינן האסמכתא, וכמ"ש
המאירי, אלא שלהלכה פסק (שם) דהעיקר
הוא כדברי שמואל וכו' יהושע.

וכן מצאנו להר"ן (על ההיי"ף דף ט
סוד"ה אמר רבא), שכתב על פי סברא זו
ליישב הא דהשמיט הר"ף לגמרי דברי
התנא ר' אליעזר, דאסמכתא מאת אשר תאפו
וגו', והביא בר"פ רק דברי שמואל,

דאסמכתא מזכור את יום השבת, דמזה מוכח
דדעת הר"ף היא דגם לאפייה די בתבשיל
לבד, ודלא כר' אליעזר דסובר דאין אופין
אלא על האפוי, ובנ"ל, ועיי"ש.
(טו) בריש סימן ז יתבארו באריכות כל
השיטות בזה, והסכמת הפוסקים למעשה.
ועיי"ש.

(טז) שכן מפורש בחידושי הרא"ה
(בריש פירוקן). שכתב, דאף לרבי יהושע
המוכח בירושלמי, דחולק על ר' אליעזר,
וסובר התבשיל מועיל גם לאפייה, מ"מ
מהאי קרא דאת אשר תאפו וגו' סמך לה,
דיכין אפוי וכן מבושל לא משמע ליה
מקרא, דלאו דוקא הוא אלא אסמכתא
בעלמא הוא וכו', עכ"ד. וכן נראה מדברי
התוס' (דף יז ע"ב), והחידושי הרשב"א
הנ"ל (סקי"ב), דגם לר' יהושע אפשר
ללמוד האסמכתא מאת אשר תאפו וגו',
ועיי"ש.

ואציין עוד דבר פלא שמצאתי בשכלי
הלקט (סי' רמו), כאמצע המשא ומתן
במחלוקת הראשונים הנ"ל ודלהלן (רייש סי'
ז), אי כענין להלכה גם פת או לא, שהביא
בשם רבינו ישעיה (בעל תוס' רי"ד, ומוכח
בספרו המכריע סי' ב), דסובר ג"כ להלכה
דדי בתבשיל לחוד, וכתב שם תחילה
ליישב, דגם מדברי ר' אליעזר (לפי גירסתו)
המוכח בריש פירוקן) דאמר אין אופין אלא
על האפוי, אין ראה נגד שיטה זו, דהוא
איירי באופן שרוצה רק לאפות ולא לבשל,
וכגון שיש לו מוכן מבעוד יום, וע"ז אמר

מעם ראשון לחקנת העירוב
ו. שני מעמים נאמרו בחז"ל ליסוד תקנת היבר העירוב(י);

מעם א. תקנתו משום כבוד השבת, שעל ידי זה יכרור מנות יפות לשבת ומנות יפות ליום מוכ(יח). ופירושים שונים נאמרו בראשונים

שמעבר כפת ודין, אבל אם כבר עירב כתבשיל לא צריך עוד פת, ואע"ג דאפי"ה לא מיקרי תבשיל, מ"מ תבשיל עדיף מיניה, ולכן פטר ליה. אלא שמסיים אח"כ, דבירושלמי מוכח דפליגי בזה ר' אליעזר ור' יהושע, ולכן כתב דגם בגמ' שלנו יש לגרוס ר' אליעזר, אבל להלכה קיי"ל כר' יהושע. ועיי"ש.

(יז) להבנת סעיפים אלה נקדים סדר ולשון הגמ' בריש פירקין. דלאחר שהובאו בגמ' דברי שמואל למקור האסמכתא על עירובי תבשילין, שהוא מהפסק זכור את יום השבת לקידשו, ודרש זכריו מאחר שבא להשכיחו (וכנ"ל סעיף ג), שואלת הגמ' מאי טעמא, ופירש"י וי"ל: למה תקנו עירוב, קרא ודאי לאו בעירוב משתעי, ולא עירוב משתמע מניה, ואסמכתא בעלמא הוא, וכי אתא קרא לקידוש היום אתא, כדתניא בפסחים (דף קו.) זכריו על היין, וערוב מרבנן, ומה ראו לתקן. עכ"ל.

ובביאור דבר זה מובאים בגמ' שני טעמים בזה"ל: אמר רבא, כדי שיבדור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום טוב. רב אשי אמר, כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת קל וחומר מיום טוב לחול. ע"כ.

ועתה בסעיפים שלפנינו נרכיז את פירושי הראשונים והאחרונים בכוונת שני הטעמים אלו, שלדברי כמה מהפירושים תלויים טעמים אלה בשני המקורות ללימוד

האסמכתא של עירובי תבשילין הנ"ל (סעיפים ג-ד), אם כדברי שמואל, שנלמד מהפסק זכור את יום השבת לקידשו, או כדברי ר' אליעזר, שנלמד מהפסק את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשיל בשלך, ולדברי כמה מהפירושים אינם תלויים כלל זה בזה.

(יח) בטרם שאסדר את פירושי הראשונים בטעם זה ראיתי לנכון להעיר כאן על הנזכר לעיל בהקדמה (שבס"ק הקודם) שבעל טעם זה הוא רבא, שאמנם כ"ה הגירסא בגמ' בריש פירקין, אבל הדבר פלא על המסורת הש"ס והגהות הב"ח, על שלא העירו שיש כאן גירסא אחרת, כמו שנראה בכמה מספרי הראשונים, שגורס רבא ולא רבא, דכ"ה בחידושי המאירי (שם), והבאתי לשונו בס"ק הבא, ובסי המכתם (שם), ובסי הראב"ה (סי תשומח), ובאור זרוע (הל' י"ט ריש סי' שמג).

וכן מפורש בסי בעל המאור במ"ס פסחים (מו ע"ב), הבאתי לשונו לקמן סקל"ה), דכתב דרבה דס"ל (שם) טעמא דהואיל ומקלעי ליה אורחים וכו' (ומובא להלן סעיף ט), הולך לשיטתו, ולכן כתב כאן טעם זה, ועיי"ש, והיינו משום דגוס כאן רבא ולא רבא. והצ"ח כאן (בר"פ) כוון לדברי הבעל המאור בזה, על פי הגירסא רבא ולא רבא, ועיי"ש.

ועי' גם בשער המלך (פ"ז מהל' י"ט

בכוונת מעם זה(ט).

ה"א) מה שכתב לפלפל ע"פ ב' גירסאות אלו. אלא מה שכתבו הצ"ח והשנה"מ, שכן היא גם גירסת הרא"ש והר"ן, צ"ע, דבספרי הרא"ש והר"ן שלנו הגירסא רבא, ואולי בספרי הרא"ש והר"ן שהיו בידיהם היה כתוב רבא ולא רבא, והמזכירים אח"כ הגיהו כן מדעתם, וצ"ב.

(יט) פירוש א. כתב רש"י (בר"ה אמר רבא) בזה"ל: מתוך שמעורב, זכור את השבת, ואינו מכלה את הכל לידיט, וכוור מנה יפה לזה ומנה יפה לזה. עכ"ל.

פירוש ב. כתב הר"ן (שם), בזה"ל: מתוך שמעורב מעיו"ט זכור את השבת, ויכרור מנה לזה ומנה לזה. עכ"ל. ולא הזכיר החזקש כילוי כמו שכתב רש"י, ומהטעם שיכתבאר בהמשך.

פירוש ג. כתב המאירי (בחידושי, שם בא"ה מ"ט), בזה"ל: ופירוש רבא [א"ה]. גרס רבא ולא רבא, וכמ"ש לעיל סקל"ח]. דעיקר גזירתם לכבוד שבת היתה, שאלו היה צרכי שבת נעשין כיום טוב, ולא היה צריך להתחיל בהכנתם מערב יו"ט, מתוך שהם טרודים ביו"ט הקודם לא יהיו משתללים לצרכי שבת אלא על ידי גלגול יו"ט, ותהא שבת טפלא ליו"ט, אבל עכשיו שאנו אוסרים שלא לבשל מיו"ט לשבת אלא אי"כ התחיל בהכנת שבת מבערב [יו"ט], זכור הוא את השבת קודם יו"ט, וכוור לכל אחד מנה יפה לפי כבודו. עכ"ל.

ונראה מדבריו, דפירוש הטעם הוא שאין זה מכבוד השבת שתהא טפילה ליו"ט, ולכן יש להתחיל לדאוג לה מקודם יו"ט. וכן הוא כונת המאירי כמה שכתב בבית הבחירה, אלא ששם קיצר קצת בלשונו,

וכתב בזה"ל: והשיב רבא שמכבוד שבת תקנתו, שאם לא יתחיל בהכנת שבת מערב יום טוב לא יהיו משתללים בצרכי שבת אלא על ידי גלגול יום טוב, ולא יכרור בו מנה יפה. עכ"ל.

והנה, מפשטות לשון רש"י והר"ן נראה, דשניהם נמשכו אחר פירושיהם (שם) בדברי שמואל, שלמד את האסמכתא מהפסק זכור את יום השבת לקידשו, שדרש, זכריו מאחר שבא להשכיחו, וכנ"ל (סעיף ג). דרש"י פירש גם שם ענין זה, דקורבה שבת להשתבח מחמת ריבוי סעודת יו"ט, ולא יניח לשבת כדי כבודה (עי' בלשונו לעיל סקל"א). ע"כ. ואילו הר"ן (הבאתי גם לשונו שם) לא הזכיר בפירושו כלל חשש זה, אלא כתב, זכריו מיו"ט, שבא לאסור עליך שלא תבשל לו, והזכירהו בעירוב כדי שתוכל לבשל לצורך השבת. ע"כ. ולכן גם כאן כתב הר"ן לפרש סתם, ולא הזכיר החשש דכילוי כרש"י.

והנפק"מ בין ב' פירושים אלה מורגשת ונראית לעין, וכמו שכבר הבאתי לעיל (סקל"א) בשם חידושי הרא"ה, שכתב דלפי פירש"י בכוונת האסמכתא מוכח דדברי שמואל עולין שפיר רק לפי טעמא דרבא לתקנת העירוב, דלפי טעמא דרבא דלקמן (סעיף ז) דנתקן משום כבוד יו"ט, אין לזה שום קשר לדברי שמואל. ועי"כ לרב אשי נלמדת האסמכתא כר' אליעזר, דליף מהפסק את אשר תאפו אפו וגו', כנ"ל (סעיף ד). משא"כ לפירוש הר"ן בכוונת האסמכתא, דאירי גי"כ מענין איסור כישול ביו"ט, אי"כ לפי"ז דברי שמואל עולין יפה גם לטעמא דרב אשי, ועיי"ש.

ולגבי עצם זמן ברירת המנות היפות, מצינו בזה דיעות שונות בראשונים ובאחרונים. יש מהם שכתבו, שהכוונה היא לברך ביום טוב, ויש מהם

וכדבריו נראה מפורש גם כשיטת ריב"ז (הנוסח בגליון הרי"ף ב"פ, כ"ה רב אשי אמר), שמכוח זה נשאר בצ"ע על הרי"ף, דהלא קי"ל כרב אשי, ואין הביא הרי"ף רק דברי שמואל דהאסמכתא נלמדת מזכור את וגר', דזה שייך רק לטעמא דרבא כפרש"י, עכ"ל. אמנם הוא לא הביא כלל פ"י אחר בזה, אבל האמת דלפי פ"י הרי"ף הנ"ל, דשמואל קאי גם לפי טעמא דרב אשי, מיושבת קושיותו, והבן.

וכן נראה גם מדברי הבעל המאור בפסחים (מו ע"ב, והבאתיו לקמן סק"ל"ה), שכתב בזה"ל: דרבה דאית ליה הואיל, בשעת הדחק מותר לכתחילה לאפות ולבשל ביו"ט, וכגון מיו"ט לשבת, אלא דאסמכתא רבנן עירובי תבשילין כטעמיה במס' יו"ט, דאמר, כדי שיכירו מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט, וכטעמיה דשמואל דאסמכתא אקרא דכתיב זכור את יום השבת לקדשו, זכרוה מאחר שאתה בא להשכיחו. עכ"ל. משמע דטעמא דרבא, או ע"פ גירסתו רבה וכו"ל (סקי"ח), הוא רק לפי טעמא דשמואל.

והנה כסברת הראשונים בנפק"מ שבין הפירושים בזה, כוונתו גם כזה מגדולי מפרשי האחרונים, שכונאה לא היו לפניהם דברי הראשונים הנ"ל בזה, וכאשר יראה הוראה את דברי המהרש"א (ברי"ש פיקקין), וכן את דברי הפני יהושע (שם), שהחלה תחילה סברה זו, ועיי"ש מ"ש עוד בזה.

אבל הצ"ח (שם) אחר שהביא דברי המהרש"א בזה, העלה רעיון נפלא בדרך אחר, וכתב בזה"ל: נראה כפירוש הרי"ף.

שכתבו בפירוש, שהכוונה היא לברך עוד מערב יום טוב (כא).

מעם שני לתקנת העירוב

ז. מעם כ. דתקנתו משום כבוד יום טוב, כדי שיאמר, דאם מיו"ט לשבת אסור לאפות ולבשל, קל וחומר דמיום טוב לחול אסור (כב). וגם כאן נאמרו פירושים שונים בראשונים ככוונת מעם זה (כב).

הראשונים שהבאתי לעיל (שם), שכתבו, דע"י העירוב יהא לו ההיתר לבשל ביו"ט לצורך השבת וכו', וכל לעגה ולא תשתכח, ועיי"ש. וכן נראה גם מפרשנות דברי חידושי הרא"ה והשיטה מקובצת ברי"פ (שם) ממה שכתבו להסביר שיטת וטעמא דרבא, ועיי"ש.

וכן הבין בפשיטות גם המחצית השקל, שכתב לפרש כן (בתחילת ההקדמה לסי' זה) בזה"ל: ר"ל, אם לא יניח ע"ת, שמא ישכח ששבת אחר יו"ט, ויאלץ הכל ביו"ט ולא יהיה לו מה לאכול בשבת, וע"י הנחת ע"ת יזכור ויכיר גם לשבת מנה יפה ולא יאכל הכל ביו"ט. עכ"ל.

(כא) כן נראה מפורש בלשון המאירי בחידושי, המובא לעיל (סקי"ט), וז"ל: אבל עכשיו שאנו אוסרים שלא לבשל מיו"ט לשבת אלא א"כ התחיל בהכנת שבת מערב [יו"ט], וזכור הוא את השבת קודם יו"ט ובורר לכל אחד מנה יפה לפי כבודו. עכ"ל.

וכן ראיתי גם כשר"ע הרב (סעיף ב), שכתב (שם בטעם השני) לדייק בזה"ל: כדי להוכיח בכבוד שבת, שע"י שאזה מזקינן לבשל תבשיל אחד מעיו"ט בשבת תיקון צרכי סעודת השבת שלאחריו, הוא זכור על כל צרכי השבת מערב יו"ט, ובורר מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט, ואינו מכלה את הכל ליו"ט. עכ"ל. וע"י מ"ש עוד להלן (סימן יד סקי"ח), ע"פ דברי המאירי והשר"ע הרב כאן.

חילוקים בין הטעמים, והלכה כאיה טעם ח. הרבה חידושי וחילוקי דינים שנהלכות עירובי תבשילין, יוצאים מכין שני מעמים אלה, בין לחומרא ובין לקולא(כ), ורובם ככולם מובאים בחיבורנו בסמנים דלהלן, כל דין ופרט במקומו הראוי לו.

לענין הלכה, איה טעם הוא העיקרי, נחלקן בזה הראשונים, יש מהם

הי"ל: רב אשי אמר כדי שיאמרו וכו', כדפרש"י י"ל, לא מפני שבת תקנהו אלא מפני כבוד יו"ט, כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת כלל, כי מה שהיה לשבת כבר הכינו מבעוד יום, וכל מה שמכין היום מפני יו"ט הוא, וכאלו מותר לשבת. עכ"ל. והנה מלשוננו נראה שהבין כן מפירש"י אבל בלשון רש"י שלפנינו הנ"ל, א"א לפרש כן, וכנראה שפירוש זה הוסיף הריב"א מדעת עצמו, ופרש"י הביא רק כהא דלרב אשי תקנו משום כבוד יו"ט, והבין.

פירוש ב. אמנם כשנדייק בלשון הרמב"ם, שהעתיק רק טעם זה, נראה שלא פירש כן, שכתב (בפ"ו ה"א) בזה"ל: יום טוב שחל להיות ערב שבת אין אופין ומבשילין ביו"ט מה שהוא אוכל למחר בשבת, ואיסור זה מדברי סופרים כדי שלא יבא לבשל מיו"ט לחול, שקל וחומר הוא, לשבת אינו מבשל כל שכן לחול, לפיכך אם עשה תבשיל מערב יו"ט שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה ביו"ט לשבת הרי זה מותר, ותבשיל זה סומך עליו הוא הנקרא עירובי תבשילין. (הלכה ב) ולמה נקרא שמו עירוב, שכשם שהעירוב עושהו בעירובי חצירות וכו' בערב שבת משום הכי, כדי שלא יעלה על דעתם שמוותר להוציא מדרשות לרשות שבת, כך זה התבשיל משום הכי וכוונתו, כדי שלא ידמו ויחשבו שמוותר לאפות ביו"ט מה שאינו נאכל בו ביום,

ולפיכך נקרא תבשיל זה עירוב תבשילין. עכ"ל.

א"כ נראה מדבריו דיסוד תקנת האיסור הוא כדי שלא יבואו לבשל גם מיו"ט לחול, וטעם הנחת העירוב הוא רק משום הכי, אבל לא נזכר בפירוש כלל הענין שהעירוב יחשב כהתחלת הבישול מערב יו"ט, כפירש"י ושאר הראשונים הנ"ל.

שוב מצאתי אח"כ כסי' שלהן גבוה (סק"ג, באו"ה ספוקי), שכתב ג"כ לדייק חילוק זה בין הפירוש המוזכר ברמ"א (סעיף א) לבין פירוש הרמב"ם הנ"ל, ועיי"ש. וכן מצאתי בשו"ת מנחת ש"י (בהשגחות לשרית או"ח סי' ז, מר"ה) ונלענ"ד בנר"ד, שגם הוא דייק בחילוק זה שבין פירש"י להרמב"ם, ואף דן שם בנפיק"מ להלכה בזה, לענין ביצת עירוב שנמצא עליה דם ביו"ט לאחר שקלפה, והבאתי דבריו להלן (סי' כ סעיף יח). אלא מה שכתב שם על פירושו של הראב"ד למילת "עירוב", שהוא ג"כ כפירש"י הנ"ל, כבר הבאתי לעיל (סק"ח) בפירוש ג בשם כמה מגדולי האחרונים שהבינו דפירוש הראב"ד ופירוש רש"י הם שני פירושים, ועיי"ש.

(כד) לדוגמא אציג כי נפק"מ, באחת קולא לטעם הראשון וחומרא לטעם השני, ובנפיק"מ השניה להיפך.

שפסקו כטעם השני(כ), ויש מהם שפסקו כטעם הראשון(כ). ויש מהם שכתבו, דלמעשה יש לחוש לחומרא לשני השעמים גם יחד(כ).

נפק"מ א. מבואר בפירקין (שם), דמקשה הגמ', בשלמא לרב אשי דאמר כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת, היינו דמערב יו"ט אין ביו"ט לא, אלא לרבא מאי אירא מערב יו"ט, אפילו ביו"ט נמי. אין הכי נמי, אלא גורא שמא יפסע. ופירש"י הי"ל: בשלמא לרב אשי דאמר לכבוד יו"ט תקנהו, כדי שיאמרו אסור להתחיל בשולי שבת ביו"ט, היינו דמערב יו"ט הוצרך לעשותו. אלא לרבא דאמר כדי שיכבדו, אפילו ביו"ט, יעשהו לפני סעודת יו"ט, יש כאן זכירת שבת לברור מנותיו. שמא יפסע, ישכח ולא יערב משום דסריד. עכ"ל.

וכתבו כמה מהראשונים, הי"ה הר"ש מבונבורק (המובא במדכ"י סי' תרעא, ובכ"י סוסי' זה), וכ"כ בשיטת הריב"ב (הנזכר בגליון הרי"ף כאן), דלטעמא דרבא, אם לא פשע, אלא שכתב להניחו בערב יו"ט, אי שרי להניחו ביו"ט, משא"כ לטעמא דרב אשי, גם בכה"ג אי אפשר להניחו ביו"ט. ועיי' להלן (סוסי' טז), שביארנו דפוס זה שנוי במחלוקת הראשונים והפוסקים, עיי"ש. ולפ"ז יוצאת קולא לטעם הראשון וחומרא לטעם השני.

נפק"מ ב. היא הנפק"מ שכתב הרא"ש בריש פירקין (אות א), בענין אם אפשר להקדים ולערב כמה ימים קודם יו"ט, דלטעמא דרב אשי אפשר, ולטעמא דרבא אי אפשר לערב אלא בערב יו"ט דוקא. ועיי' להלן (ריש סי' יד) כמה שהארכנו בענין זה בדעת הראשונים והפוסקים, ותראה שאין דברי הרא"ש מוסכמים בזה. ועכ"פ לדברי הרא"ש יוצאת קולא לטעם השני, וחומרא לטעם הראשון, ועיי"ש.

ישאר כל הנפק"מ הרבות בין טעמים אלה, מפורדות בספרי הראשונים וגדולי הפוסקים ובספרי שו"ת, וכאמור שרובן ככולן מובאות בחבוננו בסמנים דלהלן, דבר דבור על אופניו ובמקומו הראוי לו.

(כה) הרמב"ם (ריש פ"ו, הבאתי לשונו לעיל סק"כ"ג) הביא רק טעמא דרב אשי, וכן הרשב"א בספרו עבודת הקודש (בית מועד ש"ד פ"א) הביא רק טעמו, וכ"ה בסמ"ג (הל' יו"ט). וכ"כ הבעל המאור (פסחים מו, הבאתי לשונו לקמן סק"ה), וגם הוסיף נימוק לזה, משום דהוא כחרא, וכידוע דהלכה כבחרא.

טעם ראשון להיתר ההכנות מדין תורה
מא. כאמור לעיל סעיף א, תקנה זו היא מדברי מופרים, ומדין תורה
מותירות ההכנות מיום טוב לשבת, אלא שנחלקו חז"ל במעם הדבר(כח):

מעם א. יש הסובר, דהוא משום דאמרינן הואיל ואם יודמנו לו אורחים
שלא סעדי עדיין היום יהיה מותר לו לאפות ולבשל עבורם כיום טוב,
לכן גם כשמכניסם לעצמו לצורך מחר, אפילו הוא יום חול, נחשב כאילו

ליד"ט. עכ"ל. ומדנקט שני הטעמים גם יחד
(וכן קודם לכן הוזכר שני הטעמים, עיי"ש),
מסתבר ג"כ דסובר דיש לחוש להלכה לשני
הטעמים.

וכן כתבו כמה מגדולי האחרונים, ה"ה
הצל"ח (כריפ), אחר שהאר"י בשטת
הר"ש מבונבונק הנ"ל, ואחר שהזכיר גם
סברת הפני יהושע (שם), דשני הטעמים לא
פליגי, כתב גם הוא סברא לומר דגם רב
אשי סובר כטעמא דרבא, אלא להוסיף על
טעמו בא, ועיי"ש.

וכן האריך דורך זו גם בשו"ת כתב סופר
(א"ח סי' עח), וכתב שכן היא גם דעת
הרי"ף, מדהביא את שני הטעמים הנ"ל,
ולכן להלכה יש לחוש לשני הטעמים
לחומרא, ועיי"ש. והבאתי מדבריהם מה
שנוגע להלכה למעשה להלן (סוס"י יד,
וסוס"י טז, וסוס"י יח), ועיי"ש.

ולענין נראה שכן היא גם דעת המג"א,
שהקדמה בר"ש הסימן הוזכר את שני
הטעמים, ובסוס"ק יג וכן בסק"ג כתב
להחמיר ע"פ טעמא דרבא, ועיי"ש. ומסתבר
שהוא משום דדעתו להלכה, דיש לחוש
לשני הטעמים לחומרא.

ולפי"ז יש לתמוה על מה שכתב המשנה
ברורה בשעה"צ (סקס"י), להשיג על דברי
הט"ז (סק"ג), שכתב לפרש כוונת השו"ע

נעשו לצורך יום טוב(כט). ורק חכמים אסרו(ל), ולצורך השבת התירו על
ידי היכר העירוב.

ואם להיתר זה דהואיל נדרש גם שמה שמבשל ביום טוב יהא ראוי
במציאות גם לו עצמו, או אפילו כשהוא ראוי לאורחים בלבד, וכגון

(כט) כאמור זהו טעמא דרבא בגמ'
פסחים (שם). ומה שהוספתי בפנים שידמנו
לו אורחים שלא סעדי היום, הוא ע"פ דברי
רש"י (שם ד"ה הואיל) שכתב חז"ל:
דמיקלע ליה אורחים שיהיו צריכין לפת זה
היום. עכ"ל. וכ"כ גם השו"ע הרב (סי' תקג
סעיף ב), וז"ל: הואיל אם היו מודמנים לו
אורחים שלא אכלו עדיין היום, היתה
מלאכה זו צריכה להם וכו'. עכ"ל. וההסבר
בזה פשוט, דאין שום סברא להחמיר
לאורחים יותר מלצורך עצמו, וכמו דלעצמו
אם אין לו צורך בהם עוד כיו"ט אסור, כך
גם כשאין לאורחים צורך בהם ליו"ט, אלא
ע"כ הכוונה לאורחים שיצטרכו למאכלים
אלה בעוד יד"ט. ועיי"ש עוד חידוש גדול
לקמן (סוף סק"ל"ח) בשם המאירי, ושו"ת
חתן סופר.

והוא הוסיף (שם ד"ה רבא), דלפי טעם
זה חייב להקדים מלאכת הבישול באופן
שיספיק המאכל להתבשל מבעוד יום, כדי
שתהא מציאות להגישם לאורחים קודם
חשיכה. ע"כ. ועיי"ש להלן (סימן כא, מסעיף
יא) שהארכנו בפרט זה להלכה.

(ל) וכדמבאר בסוגיא (שם), אמנם
הטעם שחכמים אסרו ולא סמכו על
ההיתר דהואיל וכו' אינו מבואר שם, אלא
מצאנו בראשונים, ובפוסקים, ובאחרונים,
הסברים שונים בזה.

טעם א. כתב ר"ת בספר הישר (סי' שפה,
בהוצאת שליונגר, בסוה"ד) וז"ל: אבל יונים

שמוכנים הם לא אסרה תורה להכין [אפילו]
בלא עירוב ואחר רבנן וגדרי גדר ואסרו
להכין אפילו לדבר שמוכנת ליום טוב, דיש
בידיהם לאסור אפילו דבר המותר לו משום
דגמרא כמתקן, אבל אם עירב בתבשיל
מערב יום טוב מותר. עכ"ל.

טעם ב. מבואר כישי"ש (פ"ב סי' ג),
דרבנן אסרו לבשל אטו סמוך לחשיכה, דאז
ל"ש הואיל ואיכא איסור תורה, כנ"ל
(סק"כ"ט) בשם התוס'.

טעם ג. מבואר בשו"ע הרב (סעיף א),
וז"ל: אלא שחכמים אסרו לטרוח כיו"ט
לצורך החול כיון שאפשר לטרוח בחול
עצמו וכו'. עכ"ל.

טעם ד. כתב בספר ייטב לב (פרי
תולדות עה"פ עקב אשר שמע אברהם)
בזה"ל: והנה יש להבין, הרי במתוך פליגי
ב"ש וב"ה, דכ"ש לית להו מתוך, ובהואיל
לרבה אפילו כ"ש אית להו, כמבואר בתוס'
(פסחים מז ע"ב ד"ה אהבערה), הרי
בהואיל מסתבר טפי להתיר מדאורייתא,
וא"כ מ"ש גבי מתוך, למאי דקיי"ל דזה
מותר לכתחילה שלא לצורך, וגבי הואיל
אסור מדרבנן.

שהמבשל מתענה ביום טוב, גם כן מותר מדין הואיל, נחלקו בזה גדולי האחרונים, ויתבאר הדבר להלן(א).
טעם שני להיתר ההכנות מדין תורה
י. טעם ב. ויש הסובר, דהיתר מן התורה הוא רק ביום טוב הסמוך לשבת, דצרכי שבת נעשים ביום טוב(ב). ובפירוש טעם זה נחלקו הראשונים:

פירוש א. יש שכתבו, משום דשבת ויום טוב קדושה אחת היא, דשניהם נקראים שבת(ג).

בחינם ולא בשכר, כי חרפה הוא לו, אי"כ אל איש כזה לא יבואו אורחים, כי אפילו עופות מכיין בצרי עין ובורחין. ק"ו בני אדם, וא"כ ליכא למימר ביה הואיל אי מקלעי אורחים, דלא שכיח דמקלעי לו, אלא דעכ"ז האופה מדי"ט לחול אינו לוקה, דמאן מפסי אולי הוא ממכניסי אורחים ושייך ביה הואיל, אבל לכתחילה אסור חכמים לאפות ולבשל מכוח הואיל, כיון דאיכא אינשי דל"ש למימר בהו הואיל, דלא שכיח כמ"ש, משו"ה אסור וגזרו על הכל משום דלא פלוג. עכ"ל הייטב לב.

ולטעם זה כוון גם כעל ילקוט הגרשוני (מערכת עיי"ן, אות ע"ב) תבשילין(י). שכתב כן בקיצור, וגם העיד בעצמו בספרו ילקוט על שו"ע (כאן סעיף ח), שכבר הקדמנו בזה היטב לב ע"כ. ועיי' מ"ש בסי' שמחת יו"ט (למהרא"ל צינץ, בפירקין טו ע"ב, ד"ה ומ"מ עיקר) בענין זה.

(לא) בריש סימן כב ביארנו שיטת המהרי"ל וי"ל (בחיידושי דינים סי' גה"נו) המובא ברמ"א (סעיף כ), וי"ל: דמי שמתענה ביו"ט אסור לבשל לאחרים אפילו לצורך בו כיום, דהוי כמי שלא הניח עירוב שאינו מבשל לאחרים. עכ"ל. והבאנו דעת

הצ"ח דייק מלשון חז"ל בפסחים (שם) דקאמר הואיל ומקלעי ליה אורחים חזי "ליה", ולא קאמר חזי "להו", וע"כ הוכונה דאיירי במתענה ביו"ט וכתמהרי"ל וי"ל, ואפ"ה מותר לו לבשל דאמרינן הואיל ואי ומקלעי ליה אורחים, שיוכלו להתיר את גדרו דהיינו את תעניתו, ואזי חזי "ליה" דייקא, לו בעצמו יהיה חזי, עכ"כ. וכדבריו וע"פ הדיוק מהא דנקטו חזי "ליה" ולא נקט "להו" כתב גם בשו"ת משיב דבר (פליישימאן, סי' נט).

וכנגד זה הבאנו דעת הרבה גדולי האחרונים החולקים על דינו של המהרי"ל וי"ל, ה"ה הבית מאיר (סעיף כ) והמאמר מורדכי (סקכ"ב) והנהר שלום (אות יד) ועוד, הסוברים, דגם המתענה ביו"ט מותר לבשל לאחרים, וטעמם דהואיל ומקלעי ליה אורחים חזי ליה, הוכונה היא גם כשיחא ראוי להאורחים בלבד, ועיי"ש עוד באריכות דבריהם בזה.

(לב) זוהי דעת רב חסדא כמבואר בסוגיא בפסחים (שם), ולדעתו לצורך יום חול לוקה מן התורה, ורק לצורך שבת מותר, משום דצרכי שבת נעשים ביו"ט.
(לג) כן פירש רש"י (שם), וי"ל: מה"ת

פירוש ב. ויש שכתבו, דכיון דלצורך מצות שבת הוא, ואם לא יעשנה ביום טוב שוב לא יעשנה, נחשב כאוכל נפש דיום טוב עצמו(ד).

אלא שמכל מקום חכמים אסרו גם כזה(ה), ועל ידי היכר העירוב התירו.

צרכי שבת נעשין ביו"ט, דכתב אך אשר יאכל לכל נפש, ושבת ויו"ט חדא קדושה היא, דתוריהויה שבת איקרו, וכי היכי דמותר לבשל לבו ביום, מותר לבשל למחר. עכ"ל.
(לד) כן כתבו התוס' (שם מז ע"א ד"ה ואי), דלאו משום דקדושה אחת היא כפרש"י, אלא משום שהוא לצורך מצות שבת, ואם לא יעשנה ביו"ט שוב לא יעשנה, נחשב כמו אוכל נפש דיו"ט עצמו. ע"כ.

ועיי' בשו"ת משיב דבר (ח"א סי' לו, ד"ה אבל האמת), בבירור נפק"מ שיש כזה בין פירוש רש"י לפירוש התוס'.

הטעם שחכמים אסרו בלא עירוב תבשילין מפורש בסוגיא (שם) אליבא דרב חסדא, דשמא יבואו לאפות גם מדי"ט לחול.

מתלוקת בעל המאור והרמב"ן אם פלוגתא דרבא ורב חסדא תלויה בשני הטעמים דרבא ורב אשי לתקנת העירוב תבשילין

והנה מצינו שכבר התעוררו ונחלקו בזה גדולי הראשונים, וכן כמה מגדולי האחרונים כתבו כן מדעת עצמם, וכנראה לא ראו את דברי הראשונים בזה.
דהנה בעל המאור בפסחים (שם) כתב בזה"ל: איחמר, האופה מדי"ט לחול רבה אמר אינו לוקה, ורב חסדא אמר לוקה. ומפרש בגמ' טעמא דרבא, קסבר אמרינן הואיל, ור"ח סבר לא אמרינן הואיל. מיהו

ולכאורה לפי טעם זה אפשר להבין מה שאמר רב אשי בריש פירקין, למה תקנו חז"ל עירוב תבשילין, דהיינו גזירה שמא יבואו לבשל מדי"ט לחול, וכמבואר לעיל (סעיף ו), והיינו דכיון דמדי"ט לחול יש כזה איסור דאורייתא, לכן גם מדי"ט לשבת גזרו חז"ל, ולא החזירו אלא עיי' היכר העירוב. משא"כ אליבא דרבא, דסובר טעמא דהואיל ומקלעי ליה אורחים, ואפילו המבשל מדי"ט לחול ליכא איסור דאורייתא, וכנ"ל (סעיף ט). וא"כ איך שייך לומר כטעמא דרב אשי דגזרו שמא יבוא לבשל מדי"ט לחול, הלא גם שם ליכא אלא איסור דרבנן, ואין שייך לגזור גזירה לגזירה, אלא אם נאמר דאד"כ דרבא סובר דהטעם שתקנו חז"ל ע"ת הוא כרבא (שם), דהיינו כדי שיוכרז לברר מנה יפה לשבת, וכדמבואר לעיל (סעיף ו), ועיי"ש.

ולחלכה נחלקו בזה הראשונים, ויש שפסקו כמעמא דהואיל ואי מקלעי ליה אורחים וכו' (ל), יש שפסקו כמעמא דצרכי שבת נעשים כיום מוב (לח).

בחילוקים שבין איסור מלאכה לבין איסור הכנה, מהמבואר בזה בספרי גדולי האחרונים, ועיי' ש.

(לז) כן הוא שיטת רבים מהראשונים, ובראשם הר"ף בסוגיא דהואיל (פסחים שם), שכתב וז"ל: ואסיקנא דבפלוגתא דרבי אליעזר ור' יהושע קא מפלגי, דרבה אמר אמרינן הואיל כר' אליעזר, ורב חסדא דאמר לא אמרינן הואיל כר' יהושע, וכו', ואיפסקא הלכתא כר' אליעזר הלכך הלכתא כרבה דקאי כר' אליעזר דהלכתא כוותיה. עכ"ל. וכדבריו כתב הרא"ש (שם). וכן פסק המאירי (שם), אלא שכתב לחמוה על הקשר שקשרו גדולי הפוסקים (כוונתו להר"ף ודעימיה) פלוגתא זו דרבה ורב חסדא לפלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע, ועיי' ש, ועי' בס"ק הבא מ"ש עוד בשמו.

וכן פסק הרמב"ן במלחמות ה' (שם), והבאתי לשונו לעיל סק"ל (ה), וכ"פ הר"ן (שם) והמודקי בריש פירוקן (סי' תוסח), והסמ"ג (לאין הל' יו"ט, דף כז ע"א), ולדעת המהרש"ל ביש"ש (פ"ב סי' ג) והמג"א (בריש הסימן) גם דעת הרמב"ם כן, ועי' מ"ש לקמן (סי' קבא) על דבריהם בזה.

(לח) כן היא דעת בעל המאור בסוגיא דהואיל (פסחים שם), והבאתי לשונו לעיל סק"ל (ה), ורבינו אפרים (הביאו החמד משה סק"א, ועוד), וכ"ה דעת הרמב"א (בתוס' עירובין לח ע"א, סוד"ה משום) והתוס' (ביצה ב ע"ב ד"ה והיה), כמ"ש בדעתם בסי' חמור משה (שם), והבית מאיר (סעיף א), ועיי' גם הביאור הלכה (סעיף א ד"ה

ועי'), והוסף שכן נראה דעת הר"ח.

ובדעת הרמב"ם עי' בב"י (בריש הסימן) שכתב וז"ל: ובאמת שדעת הרמב"ם מבואר

בגמ' פסחים (שם) דאמרינן התם מוארייתא צרכי שבת נעשים כיו"ט ורבנן הוא דגדרי ביה גזירה שמה יאמרו. אפי' מיר"ט לחול, וכיון דאצרכוהו רבנן ע"ת אית ליה היכרא, ואע"ג דלמאן דלית ליה הואיל אמרינן התם הכי, משמע דמאן דאית ליה הואיל נמי סבר הכי, דבהא לא פליגי. והתוס' (בפסחים שם ד"ה רבה) צריך לומר שסוכרים, שאע"פ שאינו מפורש בגמ' שחולקים בכך מכל מקום לרבה לא שאני ליה בין מיר"ט לשבת למיר"ט לחול. עכ"ל.

והמהרש"ל ביש"ש (כפ"ב סי' ג) השיג על הבי"ח בזה, ולדעתו מוכח מהסוגיא (שם) דפליגי, דדוחק לומר דרבה קביל מינה דר"ח, וכמו דפליגי לענין הכנה דאורייתא פליגי בזה, ועיי' ש. ולדבריו הסכים המג"א (בריש הסימן), דהרמב"ם סובר כרבה דצרכי שבת אין נעשים כיו"ט.

אמנם החמד משה (סק"א) והבית מאיר (סעיף א, ד"ה ומוכרחים) האייכו להצדיק דברי הבי"ח שכן היא שיטת הרמב"ם, והשיגו על היש"ש והמג"א הנ"ל, ולדבריהם הסכים הביאור הלכה (שם). וכ"כ הפרמ"ג (בפתחה להל' יו"ט א, טו) בדעת הרמב"ם.

והנה חידוש גדול לחלכה כתב המאירי בסוגיא דהואיל (שם), וז"ל: ומכל מקום אם אמרה הוא בפירוש שלצורך חול הוא עושה וקבל התראתו על כן, יראה לי לפסוק כרב

ושימות הפוסקים וגדולי האחרונים בזה יתבאר להלן (לס).
למה לא חקנו עירוב בפורים שחל בערב שבת.
יב. פורים שחל בערב שבת, נאמרו כמה מעמים באחרונים למה לא תקנו בו חז"ל עירובי תבשילין להכירא (ס).

חסדא, הא כל שלא אמרה בפירוש אלא שכבר סעד והודאים מכירים שלצורך מחר הוא עושה, והתירו בו, הלכה כרבה. עכ"ל.
ובשו"ת חתן סופר (סי' יב) ראיתי שהביא חידוש פלא בשם ספר פרי החג, להגאון אברהם בראדי ז"ל, שכתב, דגם רבה עצמו מודה דבאופה מיר"ט לחול ככוונה מפורשת לחול, דלוקה. והנה לא ציין כלל לדברי המאירי הנ"ל, וכן מהמאירי נראה היפך מזה, ולדבריו לא היה צריך המאירי לפסוק באופן זה כרב חסדא, מאחר דגם רבה מודה לזה.

והחתן סופר כתב שם להעיר ולפלפל בחידוש הנ"ל, מהנוסח "בהוין עירובא" וכי' שאנו אומרים כעת עריכת העירוב, יהא שרי לנא לאפויי וכי' "מיומא טבא לשבתא", והשתא הלא בזה הוא מגלה דעתו בפירוש שמה שיבשל כיו"ט יהיה שלא לצורך יו"ט אלא לשבת, ואם לרבה באופן זה לוקה מה"ת איך מתירו העירוב תבשילין, ועל כרחק צריך לומר דאחי' לרבה אין אומר בפירוש בהדין עירובא וכי', וסובר דאין הנוסח מעכבת, ודי בהפרשה בלבד (עי' להלן סי' י סעיף יב), ומהני לשיטתו דסובר דטעמא הוא כדי שיבדור מנה יפה, דיש שגורסים שם רבה ולא רבא (עי' לעיל סק"ח), אלא שלהלכה קיי"ל כטעמא דרב אשי, וכמו שפסק הרמב"ם (עי' לעיל סק"ה), ולכן הנוסח מעכבת, ועיי' ש.

שנוגע בזה למעשה.
(לט) בסימן כא (מסעיף יא) בכל מה (מ) בענין זה אציג כאן פירפת יפה ונאה למי שאמרה, שמצאתי בשו"ת התעוררות תשובה (א"ח ח"ב סי' קעד ד"ה והנה) וז"ל: כד הוינא טליא הלכתי לטייל עם מרן אבי אדמו"ר זצ"ל [א"ה]. ה"ה בעל הכתב סופר, ואמר לי, ששאל למה אין עושין עירובי תבשילין בפורים שחל להיות בערב שבת כמו כיו"ט שחל בע"ש, ותשובתי כן, לפי רב אשי שנתן הטעם בעירוב תבשילין, דיאמרו אין אפי' מיר"ט לשבת ק"ו מיר"ט לחול, ומשום איסור מלאכה נגעו בה, [אחי שפיר] דזה לא שייך בפורים, דיו"ט לאסור במלאכה לא קבלו עליהו, כדאיתא בגמרא מגילה (דף ה ע"ב), אבל לרבה שאמר הטעם כדי שיבדור מנה יפה ליר"ט ומנה יפה לשבת, זה שייך בפורים יותר, כי סעודת פורים גדולה יותר הרבה מסעודת יו"ט, שהנהיגו החכמים והנביאים על כל ישראל להיותם ימי משתה ושמחה יותר משבתות וימים טובים, כדאיתא בטו"ז (סי' תצג סעיף ב), א"כ לרבה קשה.

ועל זה יש להשיב, דבשלמא כיו"ט דעיקר שמחתו כיום וצריך לשמח כלילה וביום מן התורה, שייך לומר כדי שיבדור, אבל פורים שייך לאכול הסעודה כליל י"ד, כיון דלא חייב בסעודה רק פעם אחת, כדאיתא במג"א (סי' תצו סק"ט), א"כ כיום פורים הוא פנוי להכין על שבת. אבל

זה אינו, דהא אמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו, וקשה רבא אורבא, דהוא בעצמו סבר הטעם כדי שיכירור ולמה אין עושין עירוב חבשילין בפורים.

ובזה יש להסביר תמיהת רב אשי, כדאיתא בגמרא (שם דף ז ע"ב) רב אשי יתיב בני מדרשא [קמיה דרב כהנא. וגו'] השאלות, דאמימר, גנה ולא אתי רבנן, אמר ליה, מה טעמא לא אתי רבנן, אמר ליה, דלמא טרודי בסעודת פורים, אמר ליה, ולא הוה אפשר למיכלה באורתא, א"ל, ולא שמעי ליה למר הא דאמר רבא, סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו. אמר רב אשי, אמר רבא הכי, אמר ליה ליה אין. וחמי מאור, למה תמה רב אשי אם באמת אמר רבא הכי, מה תמיהתו בזה. אבל השתא ניחא כיון שאמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא, והוא סבר בעצמו הטעם כדי שיכירור, אם כן למה אין עושין עירוב תבשילין.

אבל עיקר הקושיא יש ליישב באידך דרבא, דאמר רבא, חייב אדם לבסומי בפורים, ובפירוש, להשתכר ביו, א"כ מה יועיל עירובו כדי שיכירור, כיון שהוא משתחלל בשכרותו עד דלא ידע וכו'.

ואח"כ העיר השם עיני, שמעיקרא הקושיא ליתא, דבשלמא בידיה אם יאכל הכל בסעודת יו"ט, לא יהיה לו עוד לשבת, אבל בפורים שאין בו משום מוקצה, ולא משום תחומין, ולא משום מלאכה, ולא משום מקח וממכר, יוכל עוד הפעם להכין הכל לשבת. עכ"ל הש"ת התעוררות תשובה.

והנה בחידושי חתם סופר, ביצה מהדורא תניינא (שמסוגיא דמתוך, דף יב, ואילך,

החידושים המובאים שם הם מבני הכותב סופר), ראיתי שם בפירקין (טו ע"ב, סוד"ה רב אשי), שהכתב סופר גילה שם שקושיא זו נאמרה לו בשם מאוה"ג מריה הרש מגליד צ"ל, אבד"ק סאנהוט. ועי' כתב לחתן, וכהתירין שמביא בנו הנ"ל, אלא היות שתירצו שם מבואר כאופן אחר, אעתק גם לשונו:

והנראה לי נכון, לפי משי"כ הרא"ש [א"ה. נמצא בפירקין אות א, והבאתיו לעיל סקכ"ד בנפק"מ השני] דוקא בערב יו"ט מערבין לרבא, דאז איכא היכר ליו"ט. ונראה הטעם, דבערב יו"ט שמכניס ליו"ט, כי הרבה מלאכות אסורות בידיהם עצמו כל שאפשר לעשותו מערב יו"ט, וכשמכניס ליו"ט ובורר אז לשבת חו"ל לא ישכח לשבת, משא"כ קודם ערב יו"ט. ונראה לי, דיום לפני פורים אין זמן להכין לפורים רק הרוצה, ואין היכר כמה שבורר ביום שלפניו, ובפורים עצמו לא הועילו חכמים בתקנתם, דהא עת השמחה עת שכרות וישכח, קל וחומר מיו"ט שאמרו [בפירקין שם], שמא ישכח ויפגע, כנ"ל ברור. עכ"ל הכתב סופר.

ובשורית דברי ישראל (ח"ב עמ' כג מד"ה והנה) ראיתי שהעתיק חלק מדברי השורית התעוררות תשובה הנ"ל, ועל סוף תירוצו הכתב סופר הנ"ל, הוסיף הסבר ע"פ מה שכתב בסדר היום בביאור המימרא דרבא, חייב אדם לבסומי בפוריא, ובפירוש, להשתכר ביו, דהאמת היא כפשוטו, ששכלו יתבלבל כ"כ עד דלא ידע, והטעם, שאמר שהמן הרשע בקש להשמיד להרוג ולאבד ולשפוך דם היהודים, נעשה ענין קרוב לזה מתוך שמחה, עד שנשאר אנו כמותם מושככים ארצה, ומצד אחר הוא חשב לשפוך דם, ואנו נוסיף דם על דמינו. עכ"ל.

והשורית דברי ישראל (שם) הוסיף לתרץ מדיליה דנ"ל: ועיקר הקושיא אולי יש לתרץ עוד באופן אחר, דהא מנהגנו עפ"ד רמ"א [כמליצת החתם סופר ובני ישראל יוצאים ביד רמ"א], דכשחל פורים ביום השישי, לעשות הסעודה בשחרית דוקא, משום כבוד שבת, א"כ ל"ש הא דרבא שיכירור מנה יפה כו', דהוי ממה שצריך לעשות סעודת פורים דוקא בשחרית, לא ישכח ויזכור את השבת, וכהו"א דאמרינן בפסחים (יא ע"א), הוא עצמו מחזיר עליו לשורפו מיכל קאכיל מיניה, וכמו בשורפת החמץ שהוא להנצל

מאיסור חמץ, כי למה ישורף החמץ לתכלית אחר, וליכא למיחש דילמא אתי למיכל (וראה בהגהות מהרש"ם שם, שצ"ח כה"ג במס' גיטין ה, ופמ"א ח"ב סי' סח), וה"נ כן בסעודת פורים בערב שבת, כיון שצריך לעשות הסעודה בשחרית דוקא, משום כבוד השבת, ג"כ לא ישכח, ויזכור השבת, שחל בערב שבת. כל זה פשוט בס"ד. ע"כ לשון הגאון בעל שו"ת דברי ישראל. ועי' מ"ש בספרי (ח"ג סי' לט) לתרץ קושיא הנ"ל באופן אחר.

סימן פ

סדר עריכת העירוב וברכתו

א. אחיות העירוב בידו בשעת עריכתו
הבא לערוך את העירוב כפת ובתבשיל שהזמנים לצורך העירוב בדרך שנתבאר לעיל(א), כתבו גדולי האחרונים, שעליו להקפיד לאחוז בידו מתחילת הברכה(ב) ועד גמר אמירת הנוסח בהדין עירובא וכו'(ג).

(א) בסימן ו' (סעיף א) נתבאר הענין והצורך להזמין את הפת והתבשיל לשם עירוב, ועיי'ש. וכן שאר פוסמי דיני הפת נתבארו בסימן ז', ופרטי דיני התבשיל בסימן ח'.

(ב) שכן הדין בכל הברכות, כמבואר בשו"ע. (סימן ר' סעיף ד') וז"ל: כל דבר שמבדל עליו לאכול או להיזהר בו צריך לאחוזו בימיו כשהוא מברך. עכ"ל. וטעם האחיזה בידו מבואר בלבוש (וביאו המ"ב שם סק"י), כדי שיכוון לבו על מה שמבדל. ע"כ.

(ג) זהו דין נוסף המיוחד בעירוב, וגם בשעת אמירת הנוסח צריך לאחוז בידו, וכמו שכתב החיד"א בשו"ת חיים שאל (או"ח סי' כט, והבאתי לשונו להלן סימן יא סעיף ג), להוכיח מלשון מטבע חכמים "בדין עירובא", שמורה באצבע דנקיט בידו תבשיל העירוב, ודייק כן מלשון הבה"ג (בהל' יו"ט) שכתב הלשון: והיכי עבדין, שקלין חזא ריפאט ובשרא וכו', ע"כ, וכן דייק מלשון הרי"ף בתשרי (סי' שיב) שכ' נוסל מעט וכו'. ע"כ. אך מה שכתב שכן מוכח גם מלשון הרמב"ם, לא מצאתי

בומב"ם (פ"ו) כל רמז ומשמעות לזה, וצ"ע.

ובלשון הראב"ן (ביצה טז ע"ב) מצאתי דבר פלא, שכתב בזה"ל: ואח"כ יאמר אקביו על מצות עירוב, ויתפוש בשר העירוב בידו ויאמר בדין יהא שרי וכו'.

עכ"ל. ומלשונו משמע דיאחזנו בידו רק בשעת אמירת הנוסח, ואולי י"ל דלא דוקא הוא, אלא האחיזה בידו צריכה להיות גם משעת הברכה, אלא בא לאשמעין שלא יניחו מידו בשעת אמירת הנוסח, אלא ימשיך להחזיקו עד גמר אמירת הנוסח, וצ"ע.

ובשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' לו בהשגחות) הוסיף להוכיח כדברי החיים שאל הנ"ל וז"ל: ומ"ש בפנים דלשון בהדין עירובא לא שייך אלא כשעומד שם ואוחז בידו, יש להביא ראיה משי"ס דב"מ (דף קד ע"א) מדקאמר זה מכלל דקאי בגוה, ובפסחים (דף קטז) [א"ה. ת"ח אחד העיר דזה לא נמצא בגמ' שם, אלא הוא במכילתא כפ"ר בא פ"ר י"ן, בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך, ובחולין (דף מב ע"א) זאת החיה

הדין במונחים לפניו, או כחדר אחר, או בארון סגור
ב. אם אין באפשרותו לאחוז בידו, אוי נראה שיקפיד שיהיו מונחים

מלמד שהיה תופש וכו', ושם (דף סג ע"א) ורש"י אטו קמן קאי וכו' דמוכח ג"כ כן. ע"ש ותבין (והעירוי תלמידי הרב וכו' ר' יהושע נ"י מדברי הב"י בא"ח סוס"י קלט שאין לומר הוה אלא בתופש בידו), ובתשרי מהוה"ל סי' צח חשש על הרשאה שכתוב בה חובת "זה" על מה שלא היה לפניו, והביא מש"ס דחולין הנ"ל. עכ"ל.

והנה על מה שכתב עוד המהרש"ם בפנים התשובה (שם), ע"ד העיקרי דינים (או"ח סי' כד אות ח), שלמד מדברי הח"ש הנ"ל דה"ה גבי עירובי תחומין הדין כן, דגם שם תקנו לומר בהדין עירובא, ע"כ, וע"ז כתב המהרש"ם לפקפק, דשם די בזה שיקרא עליו שם עירוב, ורק זה מעכב, אבל אין הנוסח מעכב, דגם כשלא יאמר הלשון "בהדין עירובא" מועיל, ועיי"ש. אמנם בס' באר יעקב (בשו"ע סק"ד) השיב על המהרש"ם וז"ל: דל"מ, דלא משום אמירת "הדין" הוכיח דצריך לאחוז בידו, אלא מעצם הדבר שתיקנו נוסח זה מוכח שצריך לאחוז בידו, דאל"כ לא היו מתקנין לומר כן. עכ"ל.

ומצאתי בשו"ת צור יעקב (סי' קצא) שגם הוא השריב על המהרש"ם כדברי הבא"י הנ"ל, אלא שהוא כתב להשיג גם על כל ראיות המהרש"ם שבהשגחות הנ"ל, כוה"ל: ומ"ש בש"ס פסחים בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, היינו משום דהא שם לא נאמר רק והוצת לבנך בעבור זה עשה ד' לי, ולא הוכיח על מה קאי מה שאמר בעבור זה, ע"כ דמיירי בשעה שמצה ומרור מונחים

לפניך. אבל [כאן בעירוב] כשמיים המקום יוכל לומר בהדין אפילו כשאינו לפניו, והרי מצינו כמ"פ בקרא וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם כפ"ר תצוה, זה הדבר אשר צוה ד' תעשו כפ"ר שמיני, הרי בדבדב המסיים שייך ג"כ לשון זה וכו'. עכ"ל.

ולענין יש להעיר על ראיותיו מ"ה הדבר" בשני המקראות הנ"ל, דשם קאי על עצם הציווי ולא על החפצא, וזהו המכון ב"זה הדבר" אשר צוה או אשר תעשה, משא"כ כשכתוב "זה" על החפצא, וכגון מה שהביא המהרש"ם הנ"ל מפ"ר שמיני דכתוב זאת החיה אשר תאכלו, ידוע מה שפירש"י שם, ומקורו בגמ' חולין (מב ע"א), תנא דבי ר' ישימעה"ל: זאת החיה אשר תאכלו, מלמד שתפס הקב"ה מכל מין ומין והראה לו למשה ואמר לו זאת אכל וזאת לא תאכל, עכ"ל, וצ"ב.

אמנם ראיתי בשו"ת ישמח לב (או"ח סי' יח) שהשיג ג"כ על המהרש"ם בזה מכוח ראיות אחרות, וז"ל: ויש לי להשיב, דהא גבי המצא תמצא בידו אמרינן [ב"ק סה ע"א] דמרביתן גם בנמצא ברשותו כחצירו וקרפיו, וכן גבי גט [גיתין עז ע"א], ונתן בידה אפי' חצירה וקרפיה והוא שצומדת כצד חצירה, נקרא שפיר בידה. ואין לשון "זהה" או "הדין" מוכיח יותר שתפוס בו מלשון "בידו", ואפ"ה מוכיח מה שכתבתי וקרפיו. ו"ההו" הטוב הזה [דברים ג, כה] אינו תפוס בידו, ו"המן הסלע הזה נוציא לכם מים" [במדבר כ, י] ופעמים אין מספר שלשון "זהה" במה שנראה ונמצא לפניו אף שאינו בידו, א"כ

לפניו בעת ההיא, ודי בכך^(ה). ויש מהאחרונים שכתב, דאפילו אינם לפניו ממש אלא מונחים בחדר אחר ורואה אותם ממקומו, די בכך^(ה), וזה בתנאי שבידו להניע אליהם או להביאם לפניו.

משמעות הלשון אינו מכריע לא לכאן ולא לכאן. עכ"ל.

(ד) דהן בנוגע לענין הברכה מבואר במ"ב (סי' רי שם), דכל הברכות, בדיעבד אם כיור עליו כשהיה מונח לפניו, אף אם לא אחזו כלל, יצא, ועיי"ש. והן מה שנוגע לענין אמירת הנוסח, הגם שהבאנו לעיל מדברי השו"ת חיים שאל, ומשו"ת מהרש"ם, דמלשון "בהיין עירובא" מוכח דצריך לאחזו בידו, נראה לענ"ד דמסתבר דגם לשיטתם זהו רק לכתחלה, ולעצובא הוא רק באופן שאין הפת והתבשיל נמצאים במקום שמערב שם, וכדעובדא הנידון שבתשו"ת הח"ש והמהרש"ם, למי שעמד בביתו^נ ועירב משם על הפת והתבשיל שבביתו, וכמו שביארנו פרט דין זה להלן (סי' יא מסעיף ג), אבל כשמונחים לפניו מורים דמועיל בדיעבד. והא ראיא, דלמה לא הוכיחו הח"ש והמהרש"ם דיש לאחזו בידו מהאי מבואר בשו"ע (סימן רנ) הנ"ל, אלא ע"כ דהם דנו על דבר המעכב אפילו בדיעבד, משא"כ כשמונח לפניו מורים דאינו מעכב, והוא נכלל שפיר באמירת בהיין עירובא וכו'. וכ"נ מדעת השו"ת צור יעקב (הנ"ל סק"ג) דלפניו פשוט דמהני העירוב.

והנה ראיתי בשו"ת דברי מליכאל (ח"ג סי' ו, בד"ה ומסקנא דמילתא, בתוה"ד). כשהוכיח פרט זה בנוגע לע"ח דהמונח יחזיק הלהם בידו קודם הברכה, ציין למ"ש הט"ז (בסי' תרנא סק"ה) לגבי ברכת הלולב, דלא מסתבר לכרך כשהוא בכלי.

עכ"ד. ולענ"ד אין לדברי הט"ז (שם) שייכות לענין זה כלל, דהט"ז הסביר כוונת השו"ע (שם סעיף ה) שכתב דברכה על נטילת לולב ושהיינו יכרך קודם שיטול האחריו בידו, כדי שיכרך עליהן עובר לעשייתו, ועי"ז כתב הט"ז, דלא מסתבר שיכרך על נטילת לולב כשהיינו עדיין מונחים בכלי, וגם לא שייך לאחר שכבר נטל כל הד' מינים, דבעינן עובר לעשייתו, ועיי"ש, משא"כ הכא בעירוב דאין כאן מצות נטילה, א"ל מאי איכפת לן אם מערב כתבשיל שעדיין בתוך הקדירה, אם היא מונחת לפניו. ועוד, דהרי הדברי מליכאל בעצמו כתב אח"כ (שם בסי' ח) לגבי ע"ת להוכיח נגד שיטת הח"ש הנ"ל, מלשון הגמ' בפירקין (טז ע"א), דאמרינן עדשים שבשולל הקדירה סומך עליו משום ע"ת, דמשמע דסגי בסמיכה בעלמא, ואין צורך שיקחנו בידו, ואף שירא לפניו אין צורך (עי' מש"כ להעיר עליו בזה להלן סי' יא סעיף ד), עכ"ד ועיי"ש, ועכ"פ לענ"ד אין לדברי הט"ז הנ"ל שייכות לכאן כלל, וצ"ב.

אמנם כל זה מדובר כשמערב רק לו ולבני ביתו, אבל אם רוצה לזכות עירובו גם לאחרים, אזי חייב הוכחה אותו לאחרים להגביהו כדי להקנותו להם, וכדיתבאר כל פרטי דיניו להלן (סימן יב סעיפים ד"ה).

(ה) דעי' היטב בדברי השו"ת צור יעקב (הנ"ל), שרואה מדבריו דאם רואהו ממקומו אפילו אינם לפניו ממש מהני גם בעירובי חבשילין ולא רק בעירובי החומין ועיי"ש, ורק כשמונח במקום מסוים ואינו רואהו

אם מונחים לפניו בארון סגור ואין המפתח בידו כשעה שרוצה לערב, יש מהאחרונים שכתב, שדינו כדין המערב על פת ותבשיל הנמצאים ברישות או בעיר אחרת, שפרטי דיניו יתבארו להלן^(ו). ועיי"ן בהערות.

אחיות הפת והתבשיל ביד ימין, או רק התבשיל ביד ימין^(ז). כתבו הפוסקים, דמחשבות הברכה לאחזו את הפת ואת התבשיל ביד ימין^(ז). אם קשה לו להחזיק את שניהם ביד אחת, אזי יש לאחזו את התבשיל ביד ימין, ואת הפת ביד שמאל^(ח).

מקומו, בזה כתב לדון ולחלק בין עירובי תחומין דמהני גם באופן זה, לבין עירובי תבשילין דלא מהני לפי דעת השו"ת חיים שאל הנ"ל, ולדעתו עיקר סברת הח"ש הוא משום שע"י התבשיל נחשב כהתחיל לכשל מעי"ט לשבת, ולכן לא מועיל בזה אף בדבר מסוים כ"ז שאינו רואהו ממקומו, אבל כשרואהו ממקומו נראה מדבריו דזה מועיל גם בעירובי תבשילין, אמנם פשוט דברי המהרש"ם בהשמטות הנ"ל, מורין יותר שצריך שע"פ יהיו מונחים לפניו, ועיי"ש.

(ו) בייש סימן יא נחבארו באריכות פרטי הדינים בענין המערב בפת ותבשיל הנמצאים ברישות אחרת. ועצם הדמיון של נידון זה להם מבואר בשו"ת ישמח לב (אור"ח סי' יח) שנשאל מאחד שידע שיש לו תבשיל הראוי לעירוב תבשילין המונח בארון שבמטבח, אלא שהיה סגור במפתח שאשתו לקחתו ויצאה עמו מהבית, אם רשאי לערב על סמך תבשיל זה המונח לפניו סגור בארון. והעלה שם לדמותו לנידון השו"ת חיים שאל והמהרש"ם הנ"ל, והמבואר להלן (ריש סי' יא), אם העירוב חל כשאנו מונח בידו או לפניו, וכגון שנמצא כבר בביתו^נ ורוצה לערב משם על סמך הפת והתבשיל שיש לו בביתו, ועיי"ש.

ונראה לענ"ד שדבריו אמורים דוקא באופן שהמפתח אינו בידו עתה כשעה שמערב אבל יהיה מצוי אח"כ כשהחזיר אשתו לבית בערב יו"ט או כיו"ט, אבל לא באופן שהיא נסעה לחוץ לעיר אחרת ולקחה עמה את המפתח, או שנאבד המפתח לגמרי ולא ימצא עד לאחר כניסת החג, דאז יהא דינו כדין נאבד דאי אפשר לערב עליו, שכן הדין גם בתבשיל שעירב עליו ואחר כך הכניסו לארון לשמירה וסגורו במפתח, ונאבד לו המפתח ביו"ט, כמו שנתבאר להלן (סימן כ סעיף כב), דדינו כנאבד תבשיל העירוב, שא"א לסמוך עוד על עירוב זה, ועיי"ש, וכ"ש כאן דא"א לערב לכתחילה על תבשיל כזה, שדינו כנאבד עוד קודם כניסת החג, ולכן אם רוצה לערב עליהם חייב להוציאם משם קודם כניסת החג.

(ז) כמו שכתב השו"ע (סימן רנ סעיף ד), כל דבר שמערב עליו צריך לאחזו כימינו כשהוא מברך, ועיי"ש במשנה ברורה (סקי"ח) דח"ל: הטעם משום חשיבות, וכן בכל ברכה שמברך על איזה מצוה יש לו לאחזו הדבר ביד ימינו כשעת ברכה. עכ"ל.

(ח) דלהלכה קיי"ל דעיקר העירוב הוא התבשיל, לכן עדיף שאחזו יקח ביד ימין, והפת ביד שמאל.

סוג הכלי שבו אפשר להניח העירוב בשעת הכרחה
ו. כתבו האחרונים דאין להחזיק בידו בשעת כרחה סבין או כל כלי
כדול, ולפי זה אין להניח את הפת ואת התבשיל בשעת הכרחה בכלי
או כפס העשוי מברזל(כ) — ולענין שאר מיני מתכות עיין בחערות —

לערב בתבשיל בלבד, לא נהגו בפת אלא
כדי להיותו שמור לכזית בשר שעליו, עכ"ל.
וכן הוא מוזכר גם בספר העיסור (בעשרת
הדברות הל' י"ט מחלוקת יד) וז"ל: ומהג
הפת שמור הוא לכזית שעליו, עכ"ל.
ובביאור פתח הדביר שעליו (שם סק"ג),
פירש כוונתו בזה"ל: ד"ל, מה שנוהגין
להניח פת ג"כ, לפי שבימים הראשונים היו
מניחים את הכזית תבשיל על הפת כשכיל
שימור, והיו סבורין שופת ג"כ עיקר
בעירוב, ומזה נשתרבו המנהג להניח פת
עם תבשיל. עכ"ל. ומסתמא שזו גם הסעם
למנהגם של המהר"ק והמהר"ל הנ"ל.
אמנם בומנו לא שמענו מי שנהג כן.

(יב) ע"י בא"ר (סי' ו' אות ו, ומובא גם
במ"ב שם סק"ח) שכתב, דאל יחזוב הפרי
שמברך עליו בסכין, לפי שבימין עיקר
החיים ואז הוא שני הפכיים בנושא אחד.
ע"כ. והכף החיים (שם סק"א) ציין מ"ש
על זה בסי' ר"ח (אות ב), וכן איש חי (פי'
בלק אות ד), ד"ל: דבשר שדרכו לאחוז
במזלג ולברך עליו אם אפשר יש לעשות
המזלג של כסף, ואם לאו יש לאחוז בידו
ולא יאחז במזלג של ברזל ויברך, מטעם
הנזכר. עכ"ל.
ועוד כתב הכף החיים (שם בסק"ב)
ד"ל: דלא יאחז ע"י כלי או ע"י כף בשעת
כרחה משום שאינו דרך כבוד, רק אם דרך
לאכלו בכף שרי, אם אינו של ברזל כנזכר.
עכ"ל. משמע מדבריו דלאו דוקא סכין,
אלא גם אם הוא כלי מברזל, דהיינו כף או

דין איש ר
ד. באשר יד נחלקו הפוסקים אם הולכים אחר ימין שלו או אחר ימין של
כל אדם(ט), ויש מהאחרונים שכתבו, דדעת המקובלים תכריע בזה,
שהולכים אחר ימין של כל אדם(י).

הפסק בין הפת לתבשיל
ה. תבשיל שיש בו לחלוחית של שומן או רוטב, יזהר שלא לקרבו אל
הפת, כדי שלא תתערבב, ויבוא לידו ביזוי אוכלים, אלא יפסיק כיניהם
בכלי וכדומה(יא).

וזהו גם כוונת הרמב"ם שם שציין לעי'
בסי' תרנא, כוונתו לפסק הרמ"א שם,
דהולכין בחר ימין יד ימין.

(י) כן מובא בכף החיים (סי' ר' סק"ל).
אחר שציין שבאשל אברהם (שם) גם
נסתפק בזה, מסיק בזה"ל: ומיהו לדברי
המקובלים משמע דצריך לאחוז בימין
דעלמא כמו שאר אדם, וכן עמא דבר.
עכ"ל. וע"י בשערי תשובה (סי' כה סעיף
יא) בשם תשרי הרדב"ז, והביאו גם המ"ב
(שם סק"ב), דדין שאינו מוזכר ההיפוך
בש"ס ופוסקים יש לילך אחר דברי הקבלה,
וגם במקום שיש פלוגתא בין הפוסקים,
דברי הקבלה יכריעו. עכ"ל. וא"כ גם בענין
זה שנחלקו הפוסקים, דהיינו המכח
והרמ"א הנ"ל, הקבלה תכריע. והו בעצם
גם הטעם למה שהעיד הכף החיים (שם)
שכן עמא דבר. ולפי"ז צ"ע על הכרעת
המג"א הנ"ל כהרמ"א, וכן על הרמב"ם
והמ"ב הנ"ל שהסכימו לו, האם ראו את
דברי המקובלים בזה, או אולי לא ראו,
וצ"ב.

(יא) מקורו הוא במהר"ל (דני ע"ח)
ד"ל: וחתכת בשר מבושל היה מונח על
גבי טעליר והיה עומד על הגלוסקא, דלא
ימאס הבשר את הגלוסקא וכו'. עכ"ל.

(ט) ע"י במשנה ברורה (שם בסוגריים)
ד"ל: ובאשר יד אולין בחר ימין ושמאל
יד יד יד לא בחר דעלמא, כן משמע מחי'
רמב"ם, וכ"כ במ"א סימן קפג. עכ"ל.
וכוונתו דמשמע כן מהרמב"ם והרמ"א
שצינו שם לעיין בסי' תרנא סי' ג, דנחלקו
שם המחבר והרמ"א לגבי נטילת לולב,
ד"ל: איש נטיל לולב בימין כל אדם
ואחריו בשמאל כל אדם, דבחר ימין ושמאל
דעלמא אולין ולא בחר ימין ושמאל ידיה.
הגה, וי"א דאולין בחר ימין ידיה, ויש
ליטול הלולב בימין ידיה והאחריו בשמאל
ידיה, וכן נהגו וכן עיקר וכו'. עכ"ל.

והמג"א (בסי' קפג סק"ט) בנוגע להכוס
של ברהמ"ז, שכתב המחבר (בסי' וז"ל:
דיש מי שאומר שאם המכר איש אחוז
הכוס בימין שהוא שמאל כל אדם. עכ"ל.
ותמה המג"א וז"ל: צ"ע, דבסי' תרנא סתם
הרבי" דאולין בחר ימין דעלמא, הואיל
ונטילת לולב בימין הוא דרכו, וכ"כ הכא
דכוס של ברכה עיקרו דרכו דיש לו לילך
בחר ימין דעלמא, ובאמת בשבלי הלקט
שלפנינו לא כתוב כלום מזה בבהמ"ז, וגבי
לולב פסק ליטול בימין דעלמא ע"ש, ואולי
איזה פוסק אחר פסק כן בבהמ"ז, ומ"מ נ"ל
לנהוג כן כמ"ש רמ"א גבי לולב. עכ"ל.

אלא יניחם בכלי כסף או זהב או נחושת, או בכלי העשוי זכוכית או פלסטיק וכדומה(יג).

נשילת ידיים לפני הברכה

ז. היו ידיו מלוכלכות או מוזהמות על ידי עסקיו בהכנת צרכי החג וכדומה, הזהירו חז"ל שימול ידיו קודם הברכה(יד). אבל אם אינו מלוכלכות, כתבו הפוסקים, דאסור ליטול בתורת חיוב, אלא שרשאי

מולג, אפי"ה אין לאחוז בשעת הברכה דהם שני הפכים. ולפי"ז היה כאן דאין להחזיק את התבשיל בצלחת או בכלי מברזל. ועיי' מ"ש פרפדת נאה לעיל (סימן ח סוס"ק סח), לפרש לפי ענין זה כוונת הגמ' (טז ע"א), דשמוניות שע"ג הסכין צריך לגוררה תחילה ואח"כ סומך עליה משום עירוב תבשילין, עיי"ש ונעם לך.

ובנוגע לשאר מיני מתכות או שהקפידא היא דוקא על ברזל, עיי' בס' פרט יוסף (סוף פ"י יתרו כ, כד ד"ה וראיתי) שמציין בנוגע להלאו דלא תניף עליהן ברזל, מהאמור בזה בראשונים ובאחרונים בנוגע לכמה נושאים שונים, ולכאורה היה בנוגע לענין זה.

ועיי' בס' דעת קדושים (הל' מוזהר סי' רפט סק"א), שהביא שמועה משם מרן הבש"ט זי"ע ועכ"ה, שנוהג לקבוע המוזהר בתנן שאינו מברזל, והוא ע"פ מ"ש חז"ל (מדות פ"ג מ"ד), דהברזל נברא לקצר ימיו של אדם, והמוזהר נברא להאריך. ולכן היה במוזהר דחיוב בה למען ירבו ימיהם. ועיי' הסיף והסתפק אם שמועה זו היא גם על כל מיני מתכות, דמלשון חז"ל משמע דרך בברזל שייך מקצר, ושכן משמע במג"א (סוס"ק קפ), וכתב בדכסף וזהב אין קפידא, ודעתו להלכה דאין קפידא גם בברזל, ועיי"ש. ועיי' בס' פתחי שערים

(שעל שר"ע יו"ד הל' מוזהר, סי' רפט סעיף ד, אות פו) שהביאו, ומסיים דעל שאר מיני מתכות אין קפידא. ושכן נוהגים להקל בתנן של זהב כסף ונחושת, אלא שאח"כ הביא שמועה משם האדמו"ר מסקוליא זצ"ל, שהקפיד שלא להשתמש בתנן של כל מיני מתכות, ועיי"ש.

(יג) כמפורש בכף החיים הנ"ל, דאם אפשר יש ליטול כלי מכסף, ומסתמא דה"ה מוזהב או נחושת ועיי' בסוף ס"ק הקודם, ומוזכרות או מפלסטיק וכדומה וראי אפשר. וכל זה אמור, כשמחזיקו בכלי כדי שלא ימאס הבשר את הפת וכו"ל (סק"א), אבל בלא"ה, לפי מה שכתב הכף החיים הנ"ל אין להחזיק כלל כלי בשעת הברכה, משום שאינו דרך כבוד, אלא א"כ תבשיל זה גם דרכו תמיד להיות בכלי ולאכול כן, וכו"ל.

(יד) עיי' בכף החיים (סי' קנח סק"ג) שכתב בזה"ל: ועיי' בזה"ק פ' בלק דף קפו ע"א, שכתב דמאן דברך בידים מוזהמות חייב מיתה, ועיי"ש. ע"כ אפ"י שאין ידיו מלוכלכות בטיפות אלא בדבר של מוטון, כגון בשמן ודבש, או שאכל דבר מוטון, בחמאה ושמן וכדומה בענין שנחלכלכו ידיו מחמת המאכל, צריך ליטול ידיו קודם הברכה או ברכה אחרונה כדי לברך בידים נקיות, ושכ"כ הפ"ל אות ד. עכ"ל. ועיי"ש גם מ"ש (בסק"א) בשם הב"ח וא"ר, דהיה

לחדר ליטול משום נקיות(טו), ואפשר דשוב שיטתן תחילה, כדי שיתחייב בנשילת מצד הדין(טו).

הנוגע במקומות המכוסים בגוף חשוב כנוגע במקום הטיפות וצריך ליטול ידיו משום הברכה. ע"כ.

ועיי"ז כתבתי להדיגש ענין זה כאן, ובפרט במצוה זו דעירוב תבשילין שזמן הנחתו בערב יו"ט, ומצוי שעל ידי שטורדים ועסוקים בהכנת כל צורכי החג הידיים מלוכלכות, דיח להיזהר שיהיו הידיים נקיות בשעת הברכה.

(טו) בשו"ע (סי' קנח סעיף ה) כתב חז"ל: הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח. הגה, דוקא שנוטל בתורת חיוב אבל אם נוטל משום נקיות, שלא היו ידיו נקיות, מותר. עכ"ל. וטעם הדבר שהרי זה מגסי הרוח מובא במ"ב (שם סק"ב), שמראה בעצמו שהוא מרקק במצוות כמה שאין צריך, דמדינא לא תקנו כלל נטיי לפירות, רק לפת, כדמבאר שם (סעיף א). והוסיף המ"ב (שם), בזה"ל: ודע דמה דאסור בחירת חיוב הוא אפילו אם לא יברך על נשילה זו, כיון שנוטל משום מצות נשילה. עכ"ל.

וממשי"כ הרמ"א (שם) שאם נוטל משום שלא היו ידיו נקיות מותר, ע"כ, משמע לכאורה דאם היו נקיות אסור, אף וכוונתו רק לנקיות, אבל כבר כתב המ"ב (שם סק"ג), דהאחרונים הסכימו, דגם להרמ"א אפילו אם אינו יודע להן שום כלכלך וטומאה, רק שרוצה להחמיר ע"ע ליטול ידים משום כבוד הברכה, ג"כ מותר. והא דנקט הרמ"א ולא היו ידיו נקיות, לאשמעין דאפילו באופן זה דבדאי צריך מדינא לרחוק ידיו משום הברכה, מ"מ אין

ליטול דרך חיוב נשילה כדין רק דרך רחיצה בעלמא. עכ"ל.

(טז) הגם שמהסכמת האחרונים הנ"ל יוצא דמותר להתחילה להחמיר וליטול ידיו משום נקיות, אפי"ה כתבתי בפנים דאפשר דטוב שיטפנו וכו', היות שבשור"ת מהרש"ל (סי' פו), והביאו המחצית השקל (סי' תלב סק"א), כתב כן גם בדיון שכתב מהרש"ל המובא במג"א (שם), דיטול ידיו קודם בדיקת חמץ. וז"ל המהרש"ל: וקודם שיבריק יטהר ידיו אפילו בלא שפשוף, ואין זה מגסי הרוח, מאחר שבדיקת חמץ היא באה לטהרת הרגל שהרי סמכינו אומן שמברכין ברגל, א"כ מצוה חשובה היא וראויה להיותה בנקיות, וכן פסק מהר"ל. מ"מ עיי' היסד ושפשוף עדיף, נ"ל ש"ל. עכ"ל.

א"כ ממסקנת המהרש"ל יוצא דגם קודם מצוה עדיף שיטפן ידיו תחילה, אלא שהדגשתי וכתבתי בפנים בלשון ואפשר דטוב וכו', מאחר שמדברי המהרש"ל הנ"ל נראה שרק מצוה בדיקת חמץ, מאחר שהיא באה לטהרת הרגל היא מצוה חשובה, וראוי לעשותה בנקיות, ע"כ, ומשמע דבשאר מצוות אין צריכים להקפיד כ"כ לעשותן בנקיות. ובאמת שלא מצאתי לאחד מנ"כ השו"ע כאן שיזכיר ענין הנשילה קודם הנחת העירוב, אבל היות דהסכמת האחרונים הנ"ל (בסק"ו), דמותר להחמיר ע"ע בנשילה משום נקיות אפילו בפירות, ואפילו כשאין ידיו מלוכלכות, א"כ ק"י בשאר מצוות. ומה גם שאפשר דמצות עירוב תבשילין, היות שאינה תדירה בכל שנה ושנה, ובפרט בארץ ישראל, נחשבת

אמירת הברכה בעמידה או בישיבה
ח. יש מהאחרונים שכתב שברכה זו צריך לאומרה בעמידה^(י), אבל נראה שהדבר שנוי במחלוקת הפוסקים, ולכן המחמיר תבוא עליו ברכה והמקל יש לו על מי לסמוך^(יח).

מדיני אופן אמירת הברכה
מ. כל דיני ברכת המצות חלים גם על ברכה זו, דהיינו, שישמיע הברכה לאזניו, ובריעבך אם הוציאה רק בשפתיו יצא^(יט), אבל במחשבה בלבד לא יצא^(כ). ולא יברך בראש מגולה, או כשלבוש כבד שליבו רואה את הערוה, וכל שכן כשהוא ערום ממש^(כא).

גם היא למצה חשובה וראוי לעשותה בנקיטת.

(יז) כן כתב בס' מנחת יריש (שעל קיצור שו"ע, סי' קכ סק"ט) עפ"י מה שכתב השרי חמד (כפאת השדה כללים מערכת הביית סי' כט באר"ה ומה שכתב הרב) וז"ל: וגם בפוסקים המפורסמים לא ראיתי מי שכתב בדרך כלל על כל ברכת המצות שצריך לבטל מעומד, רק כתבו כן על איזה מצות, ויהבו סימנא, צצת ה' היא תקום צצת ה' לעולם תצמח, צצית ראשי תיבות "עירוב צצית" תפילין, לעל"ם "לולב" "עומר" "לכנה" "מילה וכו'. עכ"ל. ולפ"י יש לעמוד בשעת הברכה על העירוב.

(יח) דהמעין בשרי חמד (שם) בכל המ"מ באריכות יראה שהדבר שנוי במחלוקת גדולי הראשונים והפוסקים, וכמו שהעתיק שם לשון האבודרהם (בסדר שחרית של חול ופירוש בד"ה כשהתעטף) וז"ל: וחיוב לברך עליו מעומד, ויש מצות הן שברכתו מעומד, סימן להם על"ץ שלי"ם: עומר, לכנה כחידושה, צצית, שופר, לולב, מילה, וכו' [הביא מקראי קודש שכתוב בשש מצות הנ"ל "לכנ"ן]. ויש מצות אחרות

עריכת העירוב בפני בני הבית
י. יש מהאחרונים שהביאו מנהג להדר שגם שאר בני הבית — אלה העוסקים במלאכת הבישולים, הנכללים בעירובו של כע"ה^(כב) — יראו וישמעו את עריכת וברכת העירוב ומשרתה^(כג), או שבע"ה יודיע

ערום עד שיכסה ערותו, כדי"א איש אבל באשה יושבת ופניה של מטה טוחות בקרקע כי בזה מתכסה ערותה (וע"ל סי' ער סעיף ד), ואפילו אם אינו ערום אם לבו רואה את הערוה או שראשו מגולה אסור לברך. עכ"ל.

(כב) על דרך שנתבאר לעיל (סימן ד סעיף ג) מי הוא הנכלל בעירובו של הבעה"ב.
(כג) בספר ערוך השלחן (סעיף כב) כתב כזה"ל: ונשים שלנו רגילות לומר שצריכין לשמוע ברכת העירוב והנחתו כיון שהן עוסקות בצרכי השבת, והידור מצוה היא ואין זה מעכב מדינא ולא נזכר זה בשום מקום ואין בזה טעם כלל. עכ"ל.

אמנם דבר תמוה ראיתי מוכח בשו"ת תשובות והנהגות (להגר"מ שטנבך שליט"א, ח"ב סי' שכד), שמביא חידוש נפלא מהגר"ח מבריסק זצ"ל (מרשמות הגר"מ שורקין שליט"א), שנהג לדקדק שב"ב יעמדו אצלו כשמערב עירוב תבשילין, ודייק כן מלשון הרמב"ם (פו" מהל' יו"ט ה"ז) שכתב כזה"ל: ואינו צריך להודיע לאלו שזכה להם מערב יו"ט, אבל הן צריכין לידע שכבר זכה להן אחר ועירוב להן, ואח"כ יסמכו עליו ויכשלו יאפו, אע"פ שלא ידעו אלא ביו"ט, הרי אלו מותרין. עכ"ל. ודייק מזה, דכל מי שרוצה לסמוך על העירוב הוא רק כתנאי שיוודע שזכו עבורו ג"כ. ומביא שם שבנו הגרי"ס ודרך אגב, גם מש"כ עוד בתשובות

עריכת העירוב בפני בני הבית
י. יש מהאחרונים שהביאו מנהג להדר שגם שאר בני הבית — אלה העוסקים במלאכת הבישולים, הנכללים בעירובו של כע"ה^(כב) — יראו וישמעו את עריכת וברכת העירוב ומשרתה^(כג), או שבע"ה יודיע

ערום עד שיכסה ערותו, כדי"א איש אבל באשה יושבת ופניה של מטה טוחות בקרקע כי בזה מתכסה ערותה (וע"ל סי' ער סעיף ד), ואפילו אם אינו ערום אם לבו רואה את הערוה או שראשו מגולה אסור לברך. עכ"ל.
(כב) על דרך שנתבאר לעיל (סימן ד סעיף ג) מי הוא הנכלל בעירובו של הבעה"ב.
(כג) בספר ערוך השלחן (סעיף כב) כתב כזה"ל: ונשים שלנו רגילות לומר שצריכין לשמוע ברכת העירוב והנחתו כיון שהן עוסקות בצרכי השבת, והידור מצוה היא ואין זה מעכב מדינא ולא נזכר זה בשום מקום ואין בזה טעם כלל. עכ"ל.

אמנם דבר תמוה ראיתי מוכח בשו"ת תשובות והנהגות (להגר"מ שטנבך שליט"א, ח"ב סי' שכד), שמביא חידוש נפלא מהגר"ח מבריסק זצ"ל (מרשמות הגר"מ שורקין שליט"א), שנהג לדקדק שב"ב יעמדו אצלו כשמערב עירוב תבשילין, ודייק כן מלשון הרמב"ם (פו" מהל' יו"ט ה"ז) שכתב כזה"ל: ואינו צריך להודיע לאלו שזכה להם מערב יו"ט, אבל הן צריכין לידע שכבר זכה להן אחר ועירוב להן, ואח"כ יסמכו עליו ויכשלו יאפו, אע"פ שלא ידעו אלא ביו"ט, הרי אלו מותרין. עכ"ל. ודייק מזה, דכל מי שרוצה לסמוך על העירוב הוא רק כתנאי שיוודע שזכו עבורו ג"כ. ומביא שם שבנו הגרי"ס ודרך אגב, גם מש"כ עוד בתשובות

להם אח"כ ביום טוב לצורך מה הניח את העירוב(כ).

אמירת לשם יחוד

יא. יש מהאחרונים שכתבו לומר קודם הברכה: לשם יחוד וכו', הריני בא לקיים מצות עירובי תבשילין שתקנו חז"ל לתקן את שורשה במקום עליון, ויהי נועם וגו' (כה).

נוסח הברכה

יב. לדעת רבים מהראשונים נוסח הברכה הוא: בא"י אמ"ה אקב"ו "על מצות עירוב"(כו). ויש מהם שכתבו שהנוסח הוא: בא"י אמ"ה אקב"ו

והנהגות שם כאילו הרמב"ם יחיד הוא בזה, איני יודע מאין לו לומר כן, הלא דבר זה מפורש גם בשו"ע ומשמעות הרמ"א (סעיף ט), וצ"ע.

(כז) זהו על פי הנהגת הגר"ח"ס מבריסק זצ"ל הנ"ל, כמובא בשו"ת תשובות ונהגות (שם).

(כח) כן ראיתי שכתבו לאומרי, בספרי גאון הספרדים, ה"ה הכף החיים (סקע"ז), ועיי"ש גם בסק"י, ובהגדה של פסח אגדה מקובצת (למזה"ר מנשה פלאמן), ובהגדה זו כתב נוסח של לשם יחוד בזה"ל: לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה ברחמיה ורחמינו ליחדא שם י"ה בריה ביחדא שלים (יהיר"ד) בשם כל ישראל, הנה אנחנו באים לקיים מצות עירוב כמו שתקנו לנו רבותינו זכרונם לברכה לתקן את שורש מצוה זו במקום עליון לעשות נחת רוח ליוצרינו ולעשות רצון בוראנו, ויהי נועם ה' אלוהינו עלינו וגו'. עכ"ל.

אבל הדבר פלא בעיני, למה לא מצאנו בשום אחד מספרי ופוסקי האשכנזים, וגם לא בשאר הסידורים והמחזורים וההגדות ש"פ המפורסמים, שיכתבו או שירמזו לומר לשם יחוד במצוה זו, או בעירובי הצירות

ותחומין, הגם שבשאר כל המצות כתבו לומר לשם יחוד, וצ"ב.

(כט) כן הוא הנוסח בירושלמי המובא במדרכי (אות תרעב), ובראבי"ה (סי' תשמח), והביאם הגר"א (סק"ד), וכן הוא הנוסח ברמב"ם (פ"ו ה"ח), ובטור ושריע (סעיף יב). והגאון החיד"א בברכי יוסף (אות ו) הביא, שכן הוא גם הנוסח בפסיקתא פ"י בשלח כתב יד. ע"כ. וכוונתו היא למדוד לקח טוב, המכונה פסיקתא וטרתא שסידרו רבינו טוביה כ"ר אליעזר זצ"ל (וכבר זכינו לאורו שנדפס לראשונה בירושלים, בעיקר ע"פ הכ"י שהיה ביד הגאון החיד"א זצ"ל, והוא כפ"י בשלח, פרק טז, אות ה, כג ובהוצאת בוכער הוא בעמ' נג"נה), וז"ל: וצריך לברך, בא"י אמ"ה אקב"ו על מצות עירוב, וכו', בד"ץ יהא שרא וכו'. עכ"ל.

ולפי"ז העיר החיד"א (שם) על בעל העיטור שהבאתי לקמן (סקכ"ו) שכתב לומר על מצות עירוב תבשילין, ע"כ, ועי' עוד לקמן (סקל"ל) מ"ש עוד על דברי הברכ"י בזה.

ובסי' בירורי הלכה (בריש סי' זה) העיר על דברי הרמב"ם (שם) שכתב נוסח זה

"להניח עירובי תבשילין"(כו). והמנהג נתקבל בכל תפוצות ישראל כנוסח הראשון(כה).

בסמא, דמשמע מדבריו שנוסח זה הוא בין כשמעורב לעצמו ובין כשמעורב גם לאחרים, מדכתב מיד אח"כ וא"כ צ"ע, דלפי כללי האחרים, ועיי"ש, וא"כ צ"ע, דלפי כללי הרמב"ם בהל' ברכות (פ"א הי"ד), שכתב וז"ל: עשה מצוה לו ולאחרים כאחד, אם היתה מצוה שאינה חובה מברך על העשיה, לפיכך הוא מברך על מצות עירוב. עכ"ל, וא"כ קשה, למה כשאדם יחיד עושה העירוב בביתו רק לעצמו אינו מברך כלמ"ד, דהיינו להניח עירוב. ואין לומר דהרמב"ם כוון על עירובי חצירות שהוא לעולם לו ולאחרים כאחד, הלא גם בברכת עירובי תחומין (ספ"י מהל' עירובין הכ"ד) כתב לברך על מצות עירוב, והרי תחומין יכול ג"כ להיות ביחוד.

וביישוב דבר זה העלה (שם) הבירורי הלכה וז"ל: ונראה דדינא קובע לנו הרמב"ם בהל' י"ט ועירובין שמקורם בנוסח הברכה המקובל במצוה המסויימת, ויחוד מדבריו כפרק יא דברכות שנאמר בכללות לישב הסתירות בנוסח אותן הברכות, ואף אם נשאר לנו קשה, הנוסח המקובל לא זו ממקומו, וכמו שנתבאר בפוסקים וכו'. עכ"ל. ועיי"ש מה שהביא עוד מסי' חומות ירושלים (פפ"א חס"ז, סימן פד) מ"ש על דברי הרמב"ם בזה, ועיי"ש. ועי' בס' חת"ש שם טוב (ח"ג עמ' 21) מ"ש על דברי האבודרהם (הרד"א), בהל' ברכות (דף קלט) בענין זה. ועי' גם בס' נחל איתן להגר"ח קנייבסקי שליט"א (סי' ה סעיף ג סק"א), שהאריך בקונטרס בבירור עשר שיטות בראשונים, בייני נוסח הברכות כ"על" או כ"למדי", ושם (בעמ' פז) בסופו

נתקשה ג"כ לעיין נוסח ברכת העירוב בזה, וצ"ע לאבודרהם הנ"ל, ועיי"ש.

(כו) נוסח זה מובא בס' העיטור (הל' י"ט מתלוקת יד, ועיי"ש בהגהות פתח הדביר סקכ"ח, והביאו שבלי הלקט סי"ט רמז), ובעל העיטור בעצמו כתב טעם לדבריו בזה, בסוף הל' ציצית (שער ג ח"ב ב"ה הגדה) וז"ל: ולהניח עירוב, שאם נאבד או נאכל צריך להניח פעם אחרת ולברך [א"ה]. בענין נאבד הבאתי דבריו להלן ריש סי' כ, אבל בנטילת לולב ולבער ולמול, לא צריך למימר אלא על, דעל הוא דבר מסויים ומשברך פעם אחת שוב אינו מברך, וכו'. עכ"ל.

ובסי' פרדס הגדול לרש"י מצינו סתירה בנוסח הברכה בזה, ובסי' קמו כתב הנוסח, על מצות עירוב, ובסו"ס קמח כתב הנוסח, להניח עירובי תבשילין. ובסי' תשובות רש"י סי' רצו, כתב הנוסח על מצות עירוב, וצ"ב. ובסידור רבינו שלמה מגרמייזא (בהוצאת הרש"ל סי' קיד), אחר שכתב הנוסח על מצות עירוב מזכיר גם דיש מברכין להניח עירובי תבשילין. ע"כ.

(כז) שכן נראה מנוסח הברכה שבדיקתי ואשר ראו עיני רובם ככולם של הסידורים והמחזורים וההגדות של פסח, הן מהדושים שנדפסו משנת ת"ק לאלף השישי והן החדשים שנדפסו בזמננו, שראו אור ע"י העדות השונות שכתפוצות ישראל, הן של האשכנזים והן של הספרדים, ככולם מובא הנוסח "על מצות עירוב".

ובסי' מקור חיים (סעיף יב) ביאר הטעם למנהגו מדברכים על מצות עירוב, וז"ל:

הברכה תהא עובר לעשייתה
יג. הברכה צריכה שתהא עובר לעשייתה(כס), ולכן מיר אחר הברכה
צריך המבדל לייחד את הפת והתבשיל לשם עירוב, דהיינו על ידי
אמירת כהרין עירובא וכו'ל), שנוסחה המדוקדק ופרשיה יתבאר להלן
סימן י.

לא הוצרכו לפרש עירוב תבשילין, מפני
שמפוששים אח"כ כדין יהא שרי וכו', וכן
בחצירות סי' שטו ותחומין סי' טטו, וללא
זה, אחר דתקנת חכמים הם יש לפרש ענינה
ולכן מבדלין להדליק נר של שבת ושל
ירושל ושל חנוכה וכו'. עכ"ל. וצ"ע, דתינה
בע"ת דיש פוסקים דהנוסח בהרין עירובא
וכו' מעכב, ודלהלן (סי' י סעיף יד), אבל
בעירובי חצירות, דלכונן אין הנוסח מעכב,
א"כ לדבריו היו צריכים לתקן שם הנוסח
ולפרש על מצות עירובי חצירות. וכן בע"ת
גופא, למאן דס"ל דאין הנוסח מעכב (שם)
סעיף יב), הו"ל לתקן לומר ולפרש בברכה
על מצות עירוב תבשילין, וצ"ע. ועי' להלן
(סי' י סוף סק"א) מה שהעירתי עוד בדבריו.

(כס) שגם בברכות עירובין הדין כן,
וכמו שציין המגיד משנה (פ"ו ה"ח) ע"ד
הרמב"ם שכתב, המניח ע"ת חייב לברך,
וה"ל: זה ידוע (פסחים דף ז ע"ב) שכל
המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתה
וכו'. עכ"ל.

(ל) ולא מיבעיא לשיטת הפוסקים לקמן
(סימן י סעיף יד) דאמירת הנוסח מעכבת,
א"כ ודאי דצריך לאמרו מיד אחר הברכה,
אלא גם להפוסקים שאינה מעכבת אפ"ה
כונ"ע מודים דעיקר התקנה היה לאומרו מיד
בשעה שמניחו ומברך על העירוב, ופשוט.

והנה ראיתי כסי' כתר שם טוב (ח"ג עמ'
22) שכתב בזה"ל: ומה מאוד נתפלאתי על

אם ברעתו לזכות עירובו גם לאחרים, אם יעשה הזיכוי קודם הברכה או
לאחריה, יתבאר הדבר להלן(לא).

גיר עובר לעשייתה בברכה העירוב
יד. אף שמבדלים על מצות העירוב לאחר שכבר הפרישו את הפת
והתבשיל לצורך העירוב כמה שעות קודם לכן, אפילו הכי לא נחשב
כזה כאילו נאמרה הברכה לאחר מעשה המצוה, דכל זמן שלא אמר
עליהם את הנוסח כהרין עירובא וכו' נחשבת עדיין הברכה כגיר עובר
לעשייתה(לב), אבל אם אמר כבר את הנוסח ולא כירך בשעתו, נראה דאין
יכול כבר לברך(לג).

דקודם מברך ואומר כדין עירובא וכו',
ואח"כ מזכירו כדין, ועי' הוסף החיד"א
שם, שכן משמע מדברי פסיקתא פ' בשלח
כ"י, ע"כ, והבאתי כ"ז להלן (סי' י סעיף
יב — דעה ב) ועיי"ש, א"כ הרי מפורש
דהביא סמן מהפסיקתא לדברי הטור בדקת,
שכתב גם דמברך תחילה ואח"כ אומר
הנוסח, אלא ע"כ שכאן (באות ו) לא כוון
כלל לזה, וכנ"ל.

ומה שהעיר הכתר שם טוב בסיוס
לשוננו: ואפשר כי נוסחא מוטעית נודמנה
לפני הגאון חיד"א, ומשרי"ה כתב כן
ונתפלא ע"ד הפסיקתא, עכ"ל, לענין דבר
זר ורחוק לחשוב כן על רבינו החיד"א
וצ"ל, ובפרט דהכתב יד העיקרי של
הפסיקתא הנ"ל היה מונח בבית גנוז, וכמו
שצינתי לעיל (סקכ"ג), שעל ידי כתב יד זה
בעיקר, זכינו עתה לאורה, ועיי"ש. ומ"ש
שהחיד"א נתפלא ע"ד הפסיקתא, אינו יודע
למה כוון, כי בברכי יוסף שם אין שום
פליאה על הפסיקתא, אלא אדרבה שמה
תשובה נגד בעל העיטור שכתב נוסח הברכה
להניח עירוב תבשילין, וכנ"ל, ועיי"ש.

(לא) בסימן יב (סעיף יב) מבואר כמה

דיעות בסדר הקדימה, אם הזיכוי קודם, או
הברכה קודמת, ועיי"ש כל המנהגים בזה.
(לב) כן מבואר בשו"ע הרב (סעיף יד,
בקות"א סק"ב בתוה"ד), וה"ל: ואף על פי
שמצוה על ידי הפרשתו לרש"י וט"ז [א"ו].
כוונתו שהם מהסוכרים דאין אמירת הנוסח
כדין עירובא וכו' מעכבת, וכמוכח להלן סי'
י סעיף יב), והירין המג"א בסי' שטו גבי

עירובי חצירות לא שייך גבי ע"ת, דאין כאן
שום קנייה, מכל מקום י"ל, כיון שברעתו היה
לומר עליו כדין יהא שרי וכו', לא נגמרה
המצוה עד שיאמר, כמו גבי הפרשת תרומה
שהיא קדושה במחשבה לכה, ואילו היה
ברעתו בשעת הפרשה לקרות לה שם, אינה
קדושה עד שיקרא לה שם, כדאיתא
בתוספתא פ"ג דתרומות. ומכל מקום לא דמי
אחדדי לגמרי, שהרי אם שחכ לומר עליו
כדין וכו' אינו מעכב כמ"ש רש"י וט"ז. אי
נמי י"ל כיון דמצוה מן המוכרח לומר כדין
וכו', נקרא עובר לעשייתה, כדמצינו גבי
נטילת לולב, עיין ברא"ש ור"ן פ"ג דסוכה
ובב"י סי' תונא. עכ"ל. ועי' מ"ש לרן לעיל
(סי' ה סעיף ג סק"ט) בענין הראיה מתרומה.
(לג) וכדמוכח גם מדברי השו"ע הרב

אם אמר את הנוסח כהדיון עירובא וכו', אלא שלא אמרו כדיון, אם אפשר עוד לברך או לא, יתבאר דינו להלן(ל).

לא בירך בשוגג או במזיד אינו מעכב
 מו. גם כששכח או אפילו הויד ולא בירך בשעת הנחת העירוב, אלא
 אמר רק את הנוסח כהדיון עירובא וכו', אינו מעכב, ויכול לסמוך על
 העירוב אפילו לכתחילה(ל). ואם לא אמר גם את הנוסח כהדיון עירובא
 וכו', אם מעכב או לא, יתבאר דינו להלן(ל).

ברכת שהחיינו לעורך את העירוב בפעם הראשונה
 מו. הבא לקיים מצוה זו בפעם הראשונה בחייו, הגם דלדעת כמה
 מהפוסקים, אפשר דיכול לברך גם ברכת שהחיינו בשעת הנחת
 העירוב(ל), אבל למעשה אין נוהגים לברך בזה שהחיינו(ל), אלא אם

(הג"ל), דבאופן זה כבר נשלמה המצוה
 לגמרי, הדבקה לכו"ע אינה מעכבת,
 וכלקמן (סקל"ה).

(לד) בסימן י (סעיף טז ס"ק סכ"ט)
 הארכנו בחילוקי הדעות שנראה מדברי
 האחרונים בפרט זה, ועיי"ש.

(לה) והטעם, דאין הברכות מעכבות,
 וכמפורש בס"י (סקל"ז) ובמג"א (סקל"ג).
 ומה שהוספתי ודייקתי שכן הדין גם כהויד,
 כן כתב בשו"ע הרב (סעיף ב), ועיי"ש.
 (לו) סימן י (סעיפים יב — יח).

(לז) עפ"ד הרמ"א (י"ד סי' כח סעיף ב)
 שפסק, דמי ששחט פעם ראשונה מברך
 שהחיינו על הכיסוי אבל לא על השחיטה,
 דמויק לבריה. ע"כ. ועפ"ד העלה הט"ז
 (ארי"ח סי' כב סוסק"א), דה"ה לכל מצוה
 שאדם עושה בפעם הראשונה מברך
 שהחיינו, ועיי"ש. ומ"ש המג"א (שם)
 להעיר עפ"ד הרמ"א הנ"ל, צ"ע, וכמו
 שכבר כתב עליו הפרמ"ג (כא"א שם

סק"א). ועי' בסידור בית יעקב (להיעב"ץ,
 דף קלו ע"ב אות לב), ובספרו מור וקציעה
 (סי' רכג), בנוגע לאשה המדלקת נר שבת
 בפעם הראשונה, לענין ברכת שהחיינו,
 ועיי"ש.

(לח) דהנה הש"ך (שם סק"ה) הניח דברי
 הרמ"א בצ"ע. וכן עי' בשו"ת חת"ס (ארי"ח
 סי' נה), דכתב ללמד זכות על הנהוגים
 לברך שהחיינו בפעם הראשונה, דאין זו
 ברכה לבטלה, אבל היכא דלא נהוג אין
 לברך, ובסי' שיעורי שבת הלוי (סי' ר סק"י)
 כתב דכן פסקו בני אשכנז שלא לברך,
 ועיי"ש.

והנה כבוד ידיד נפשי הרד"ג מוד"ר
 חיים יוסף הלוי פרידמאן שליט"א,
 בעהמ"ח ספר "חיים של ברכה" על דיני
 ברכת שהחיינו, כתב לי עוד סכרא בזה
 שלא לברך, דכיון דעירוב תבשילין הוא
 לצורך התג הסמוך לשבת, סמכין בזה על
 שהחיינו שמברכין בחג. וציין שסכרא זו
 העלה החת"ס בחידושו על שו"ע ה"ל פסח

ירצה יוכל לברך על פרי או על כגד חדש לפני עריבת העירוב ויכוון
 לפסור גם מצוה זו(ט).

הצנעת העירוב במקום שמור
 יז. אחר גמר עריבת העירוב כדיון יש להצניעו במקום המשתמר יפה, כדי
 שלא יתקלקל, וכדי שלא יאכל או יאבד(ט). ואם לא עשה כן ונאכל

(סי' חלב), לענין בדיקת חמץ, דאף מי שלא
 בדיק מעולם לא יברך שהחיינו, מדשתקו
 בש"ס ע"ז ולא הזכירו ענין שהחיינו בזה
 כמו בלולב וסוכה, ולכן אין לברך, ועיי"ש.
 עכ"ד.

ובהיותו בזה אעתיק עוד טעם נפלא מה
 שראיתי מוכא בסי' חיים של ברכה, מידידי
 הרה"ג הנ"ל (בעמ' ער), וז"ל: בספה"ק
 י"ט לב (פי' עקב) כי מה שודעת רוב
 הפוסקים שאין לברך שהחיינו על עשיית
 מצוה חדשה שלא עשה מעולם, עי' ש"ך
 (י"ד סי' כח סק"ה), הלא אין שמחה גדולה
 יותר מזה, ועל פרי חדש או כגד חדש
 מברכין ועל מצוה שיש בה הנאת ושמחת
 התפש לא יברך, עי' ספר מור וקציעה (סי'
 רכב), לפי דבאמת כל מצוה אפי' ישנה
 צריכה להיות חדשה בכל יום, כמו שאמז"ל
 על הפסוק והיו הדברים וכו' אשר אנכי
 מצוך היום על לבבך, בכל יום יהיו כענין
 כדיוטגמא חדשה, ואם יברך על מצוה
 החדשה שהחיינו נראה דמה שאינו מברך
 על הישנה הוא משום שאינה אצלו כחדשה,
 א"כ כדי כיוון, ולזה אין מברכין כלל אפילו
 על מצוה חדשה. עכ"ל.

(לט) עי' כף החיים (סי' רכג) שכ"כ
 בנוגע להגומא להדפיס ספר חידושי תורה
 שחיבר, או מי שעלה לגדולה, שנתמנה
 לרב, או לאדם שהגיע לגיל שבעים, ועוד,
 דכל כה"ג יברך על פרי חדש שהחיינו,

ויכוון לפסור גם את הג"ל, ועיי"ש, וה"נ
 בזה, מי שרוצה לברך יעשה כן. ועי' גם בסי'
 שיעורי שבת הלוי (שם), שהעלה לעשות כן
 גם באשה הרוצה לברך שהחיינו בפעם
 הראשונה להדלקת הנרות, שתלבש בגד
 חדש, ועיי"ש.

(מ) אזהרה זו כתבו כמה מהראשונים,
 ה"ה הרי"ף בתשו' (סי' שיב), וז"ל (כא"ד):
 ויצניע אותו בשר וכו', ורש"י בסי' האורה
 (סי' מה) כתב בלשון "שמיידח לו מקום",
 ועיי"ש. והקדמונים, ה"ה בסי' תניא רבתי
 (סי' מו), ובסי' שבלי הלקט (סוס"י רמז),
 כתבו גם טעם לדבר בזה"ל: שמצניע את
 העירוב במקום שיהא משתמר יפה, שלא
 יאבד ולא יהא נאכל קודם השבת וכו'. עכ"ל.

וכ"כ בשו"ע הרב (סוף סעיף א) וז"ל:
 ויהיה תבשיל זה שמור אצלו, שלא יאבדנו
 ולא יאכלנו עד לאחר שתתקן ועשה כל צרכי
 שבת. עכ"ל. אמנם בסי' בן איש חי (סוף פר'
 צו בדיני ע"ת אות ג) כתב בזה"ל: צריך
 לשמור עירובי שלא יאבד ושלם יאכלו
 אותו עד ליל שבת אחר חשיכה. עכ"ל.
 וצ"ב במ"ש "עד ליל שבת אחר חשיכה",
 דלמה לא די עד לאחר שתתקן כל צרכי
 השבת, וכמ"ש בשו"ע הרב הנ"ל, והגם
 דמלשון השבלי הלקט הנ"ל שכתב "ולא
 יהא נאכל קודם השבת" נראה ג"כ כדבריו,
 אבל מסתבר דגם כוונתו היא שהעירוב יהא
 קיים עד גמר כל ההכנות שקודם השבת,

סימן ט עירוב תבשילין הערוך סעיף יז קפט

או נאכד עוד קודם כניסת החג או לאחר כניסת החג, יתבאר דינו להלן (מא).

שביניהם הדלקת הנרות, ותיכף שגמרם יכול לאוכלו. ועיי' מה שהארכתי עוד בפרט זה להלן (סי' כו סעיף א) מדברי גדולי האחרונים.

פרטי הדינים בזה, וכן בענין אם נתקלקל או נתעפש (שם בסעיף כ). וכן לענין אם במקרה זה יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר, נחבאר להלן (סימן יח סעיף יב — יד), ועיי"ש.

(מא) בריש סימן כ יתבארו אי"ה כל

הנהגות שונות
הנדרשות
בשבת
לפי
ההלכה
היהודית

שמירת שבת כהלכה

שם המחבר

הוצאת
המחבר
לפי
ההלכה
היהודית

עירוב תבשילין

ביאור המושג
ברכת ונוסחו
הקיימים בו
הרכבו
זמן אכילתו
זמן הכנתו אוכליו בוכתו
זמן עריכתו כשיש בו כוונה
זמן קיום פתו ותבשילו
מעמדו
להדחת כלים
להלקות נרות שבת
מנוגז בפת
שיעורו

עירוב תבשילין

עירוב תבשילין י"א. יריש שחל להיות בערב שבת, אין אופין בו, אין מבשלים בו ואין

מכניסין בו כל מאכל לצורך יום המחרת (שבת). אבל המכין תבשיל ופת (נה) בערב יריש וסומך עליו שיהא בהכנה זו משום תחילת הכנתו לצורכי שבת -

פרק ב - עירוב תבשילין

מה

ממשיך ומבשל, אופה ומכין כל מאכל ביריט לצורך השבת. ותבשיל זה שהוא סומך עליו, הוא הנקרא עירוב (נה) תבשילין (נה).

לכחילתה יש להכין את התבשילים עבור העירוב בערב יריש ולא קודם (נה), וברביעב אף אם הכין את התבשילים לפני ערב יריש, יכול לסמוך עליו ולעשותם בערב יריש לעירוב.

יב. שיעור התבשיל הנצרך לעירוב תבשילין - כזית, ואילו בפת יש ליקח שיעור העירוב לכחילתה שיעור כביצה, ולשם הדיוק המצוה יקח תבשיל חשוב ופת שלמה (נה).

יג. מצוה על כל אחד לערב עירובי תבשילין (נס), אבל אשתו ובני ביתו של אדם שפלים הם לעירוב שלו (ז), וכן שני כעלי-בתיים שממוכים על שולחן אחד, לא יערב עירובי תבשילין אלא אחד מהם (זא).

יד. יזהר ביריט שחל בערב שבת להקדים הכנת מאכליו לשבת, כדי שיגמור להאכילו בערב היום גדול (זב), אך בשעת הדחק יש להקל, כגון אם נתאחר

(נה) סי' תקכו ס"ג ב, דאם יאפה ביריט בעין גם פת, עיי' במ"ב ס"ג ג. (זב) ולשון עירוב, עיי' רמב"ם פי' מה יריש היב, דהוא לשון משאל מעירובי הצורך ותחומים, עיי' בראב"ד, שהוא מערב צרכי שבת עם צרכי יריש. עיי' סי' תקכו ס"ג א ברמ"א, שמעבר תבשיל שבת, כלומר אלו שהוכנו קודם יריש, עם אלו שמכין ביריט, להורות שמה שמבשל ביריט הוא רק גמר הבישול, ולא החלתו. (זב) עכ"ל הרמב"ם שם הי"א, והוא סוכר כרכ חסד"א, דמלאכות שבת אין נעשות ביריט עיי' סי' תקכו ס"ג א בבית"ל ד"ה ועיי' ואילו הרמב"ן והר"ן ס"ל כדבר, דמלאכות שבת אין נעשות ביריט מראורייתא, וכל היותר לבשר ביריט לצורך שבת עיי' עירובי תבשילין הוא משום הנאיל וזאי מקלעי אורחים, שם כמ"ב ס"ק ג ובבית"ל (וראה לעיל הערה א, מחלוקת רע"א - ח"ס), ולפי טעם זה יל"ע, דעיי' להלן פי"ג הערה עג, וא"כ אין מסיקים נפט לפתילת ביריט שחל להיות כע"ש לצורך שבת, אם לא שממלא בפעם אחת, מכיון שאם מלא בשתי פעמים, אין בו משום היתר הראיל, כי הרי אין בו משום צורך יריש עצמו, וא"כ היה מקום לאסור, ושמעתי מהגדושים אויערבך זצ"ל, דא"ל דשרי משום דאפשר שיוצאו לו אורחים ויצטרך למהר ולבשל עבורם תבשילים אחרים, דמ"מ אם כמות הנפט שבחין הפתילה מספיקה כדי לעשות תחילה הכי גדולה לבשל בו ביום, למה היא מותר להוסיף נפט. אך אפשר לומר, דמכיון שהנפט שהוא מוסיף עשוי, מתערב ותיקן בנפט שהיה חזילה בערב בו ביום, אין בוה איסור תורה, ושפיר מוני העירוב, עכ"ל, וכ"ה להלן פי"ג הערה קי, ולפי"ו י"ל גם דמותר להעביר גז מכלון מלא לבלון כמעט ריק שנמצא בו מספיק גז שיוכל ללוקק עד אחרי כניסת השבת, והיינו משום שמעורב וגז שנתוסף ביריט עם הגז הקיים, וממצי שהוא נהנה ממנו גם ביריט, וראה פי"ג ס"י, דמותר להקטין אש ביריט, אם הכוונה היא שלא יקרה תבשילו, או שלא יתאור המים, עיי' ולפי דברתי הנ"ל, אם האוכל שעל תחילה הגדולה לא ייקרח אלא אחרי כניסת השבת, והמים לא יתאור אלא אחרי כניסת השבת, היה צריך להיות אסור להקטין את האש, כי לא שייך בהו היתר של הראיל, ועיי' ערוה"ש סי' תקכו ס"ג א-ג, ורע"ש. (כד"ה) סי' תקכו ס"ג ו. (ז) שם במ"ב ס"ק מד ובבית"ל ד"ה לכחילתה. (כזח) סי' תקכו ס"ג ג, שם במ"ב סק"ח. (זב) סי' תקכו ס"ג ו. (זא) עיי' ח"א כלל קב סי' ז, ועיי' א"א (בבית"ל) ר"ה ועיי' והיינו משום שיש רשע, ולכ"כ בניו תשואים אין נכון להרבות בהו בעירובין וכוונות, וכן גם בהרבה בעלי בתים שניזונים משולחן אחד, ולא גרע ממקנה קמחו לאח, עיי' (זב) סי' תקכו במ"ב ס"ק ג ובבית"ל ד"ה ועיי' והיינו משום

ית. פרטי הלכות עידוכי תכשילין מבוארים בשולחן-ערוך אורח-חיים סימן

תקכו (תא).

נדול, סי תקיא סעי' א ובמ"ב ס"ק ז, וכן מותר לבשל תכשיל ביריט אף שהוא עצמו אינו אוכל או יוכל לאוכלו, עיין לעיל הערה ז, וגם מותר יהא לממן תפוחי-אדמה וכדו, אף שלא כל אדם רגיל לאכול תפריא מצויים, להלן פ"ז סעי' ב, וצ"ע למה השמיט הרמב"ם בכל המקומות את הדין של שוה לכל נפש, עיין פ"א מה יריט ה"ט, פ"ד ה"ז, ועיין ערוה"ש סי' תצה סעי' יז-יח, ועיין עוד שבת ט' ב' מהי המבי"ן ד"ה הא דהגן ובעיה פ"ב לכס, לנס ולא ללכבים, סי' תקכ"ב סעי' ג ובמ"ב ס"ק טז, וכן למדס מן הפסוק הזה איסור מלאכה לצורך אר"צ של גביר (שם סעי' א) ושל מחלל שבת בפרהסיא (שם במ"ב ס"ק ב), עיין לעיל סעי' ה-ו-ז, ודע עוד, דאדא בגמרא ביצה יב א, דבכל מלאכה מחוץ שהותוהו לצורך אר"צ, הותרה גמי שלא לצורך אר"צ, ולשיטה רש"י שם (וע"ש בחוריה"ה"), אפי' אין בה צורך כלל, ג"כ שרינן מדאורייתא, ועיין בשו"ט"ם כתובות ז' א ד"ה וי"ל שיטה ישנה, דכל אותן המלאכות שהותרו לצורך אכילה, לא היו בכלל לא תעשה כל מלאכה, והאי דכתב רמב"ם אר"צ, וכלבד שיהיו לצורכי לכל נפש, לסימנא בעלמא הוא דכתביה, דכל המלאכות הצריכות לאכילה יהיו מותרות ביריט, וכלבד שיהיו לצורכי ישראל ולא לצורך עבדים, והתוספות (שם) והרא"ש הכיחו דבעינן דקאן שיש בון צורך קצת, ואל"ה יש בעשייתן איסור תורה (וע"ש בר"ש שמישבת שיטת רש"י), וצורך קצת נקרא רק אם הצורך הוא חיובי, כלומר שהוא צריך את הדבר שבו עושה את המלאכה, והוא רוצה בקיומו, אבל כל שעיקר כוונתו לבדו דבר מן העולם, כמו כיבוי גר עזר סי' תקיט במ"ב ס"ק ז, וע"ש במאורי אש, דכל זה לרי"י דס"ל דמשאצלי"ג הוי מלאכה, אבל לרי"ש דס"ל דמשאצלי"ג מדיית לאו מלאכה היא, מסתבר דבכה"ג שרי, דהא דאיסור משאצלי"ג הוה משום נדירה דצלי"ג, וכל שאם צריך לגופה שרי, כי"ש דשרי שפי באצלי"ג, וע"ש דמי' שריפת חמץ אסור ביריט, ועי"ל דלא שרינן כל הני משום דרמי למכשירים ולא אמרינן מחוץ בכה"ג, עיין ביצה פ"ב ברא"ש סי' יט וסי' תקיט בשערי צ"ק ס"ק לו, ועיין ערוה"ש סי' תקט סעי' ז וסי' תקיט סעי' ג, ועיין קובץ שיעורים ביצה סי' נז, ודוקא היכא שנתנה מלאכה עצמה לבי קטילת יתושם, דאפשר דשרי - ולפי דעת כל הראשונים הנ"ל אמרינן מחוץ לגבי כל המלאכות שכן לצורך אר"צ, אבל אם אינו נזונה מגוף הכיבוי, אלא שהכיבוי מסלק המנוע מליהנות, לא שרי משום מחוץ, ולפי"י יש לרין מותרות קטשות התר' על רש"י מהאפה מדיית לחול, ועיין סי' תקיט סעי' א ובמ"ב ס"ק א ובבב"ה"ל מצורצת קטשות התר' על רש"י מהאפה מדיית לחול, ועיין סי' תקיט סעי' א ובמ"ב ס"ק א ובבב"ה"ל ד"ה מותר - ובענין מכשירי אר"צ שאפשר היה לעשותן מעידיט, מחלוקת ר"י ורובנ (ביצה ח' ב), ולרי"י שרינן כל תצה סעי' א ובמ"ב ס"ק ג, אבל אם א"א היה לעשותן מעידיט, ואילו בשיטת הרמב"ם מצאנו מחלוקת, דבב"י שאינו עושה כל (ע"ש בר"י), והרא"ש והרשב"א (שם) נקטי ברי"י, ואילו בשיטת הרמב"ם מצאנו מחלוקת, דבב"י כסי תקט מב"ב בשיטת הרמב"ם שסובר רובנו, דמכשירי אר"צ אסורים (וכיח' שיטת המחבר שם, ע"ש בבב"ה"ל ד"ה אותו, וצ"ע בדברי השר"ע בסי' תצה סעי' א, ודוקא לומר דכוונתו לרמב"ם פ"א מה יריט ה"ח, דרשוקת ההבלי' היה היה בכלל מכשירי אר"צ, ואילו בבב"ה"ל הגר"א (סי' תקט) מבואר דהרמב"ם ס"ל ברי"י, וע"ש בבב"ה"ל ד"ה אותו ערוה"ש סי' תצה סעי' כה, והרמב"ם בסי' תקט נקט ברי"י, והלכה ואין מורין בן, מכיון שיש לחוש, שרובא לעשות מלאכה דאורייתא, אבל בשאר מכשירי אר"צ שא"א לעשותן מבעידיט, הלכה ומורין בן, ועיין בב"י בסי' תקט בשם הרמב"ם, וד"ל, אפי"ן שולחן ערוך ר"י, לא סמכו עליו לגמרי, ודברים שהם עיקר מכשירי גוף האוכל, כגון גריפת תורה, הלכה ומורין בן היכא דדאי ויחזיק וכי, ודברים שאינם עיקר מכשירי אר"צ, אלא שהם צריכים כגון כיבוי שלא יתעשן (שלא ימלא עשן) הכיח' אסורים לגמרי, בין להורות בין לעשות בהם מעשה ביהודה, ודברים שהם מכשירי אר"צ אלא שאין צריך, כגון סכין שנמדה, שאפשר בשאלה, שהיו מצויין לכל - מותר ע"י שינוי ברא"ש פ"א סי' יח ופ"ב סי' יט בשם התוספות בכתובות ז' א ד"ה אמר ליה ושריף הדב סי' תצה בקי"א ס"ק ד, ועיין סי' תקט במ"ב ס"ק ז בו ועיין להלן פי"ב הערה יב, וצ"ע - ומה נחשב בנדר אר"צ ומה בכלל מכשירי אר"צ, עיין שריף הדב סי' תצה בקי"א ס"ק ד, (תא) עיין סי' תקכ"ב במ"א ס"ק ב' בשם הר"י, דאין מותר אלא

כז. בן חו"ל שחייב לשמור יו"ט שני של גלויות, מוסל עליו לערב

עירובי-תכשילין, בברכה, בערב יו"ט, אם היום השני של התג חל בערב שבת וגם כאשר הוא בארץ (נד), ואם הוא אורח אצל בן א"י, המכשל עבדו יחד עם התכשילים שלו עצמו ועושה לו כל צרכיו, אינו מערב עירובי-תכשילין, אולם אם רצונו להדליק נרות שבת, טוב שיערב עירובי-תכשילין, בלא ברכה (נד).

ל. בן א"י הנמצא בחו"ל, מותר לו לבשל ביו"ט שני שחל להיות בערב

שבת, ואין הוא מערב עירובי-תכשילין (נד).

לא. בן א"י הנמצא בחו"ל, אסור לו להכין בחול-של-מועד צורכי החג

ליריט שני של גלויות (נד), ואם חל יו"ט אחרון כיום חמישי ושישי, אסור לו להכין בערב יו"ט את צרכי השבת, למרות שלבני חו"ל מותר (נד).

צורכי סעודה, וכיח' במ"ב שם ס"ק ג, וי"ל דגם להדיח כלים בכלל צורכי סעודה הוא, וכיח' בשו"ע הדב סי' תקג סעי' ג, ע"ש, וכן בשרי' נכ"י חלק אר"ח סי' פה ד"ה ואמנם, וכן הדלקת נרות יו"ט (וראה להלן פמ"ד הערה לו), ולפי"ן לא יועיל ע"ז להחרי' גלילת ספי' מדיית לשבת, וכיח' בסי' תרסו בשערי צ"ק ס"ק ז, ולא מבואר שם, שעי"י מותר, וע"ע סי' תקכ"ב ברי"א על המ"א, דע"ז מזהי כל מה שמותר ביריט לעשות לצורך עצמו, מותר לעשות גם לצורך שבת, ועיין גם סי' שב במ"ב ס"ק ז, דמותר לקפל מדיית מדיית לשבת, ע"ש, ודיינו בשעשה ע"ז, ועיין גם סי' תרסו ברי"א, דלטעמא דפ"א אסור לגלול ספי' מדיית לשבת, ואילו לטעמא דרי"ה, וכלע"ל, שרי, וע"ע סי' שב ברי"א (ס"ק ג) על מ"א ס"ק ו, שמכרית שאף כל ע"ז ג"כ שרי, כיון שקדושת שבת חמורה מזו של יריט, וכן מבואר שם במ"ב סוסי' ז' בשם הר"ע"א, וצ"ע.

(נד) כדענו בחו"ל שהייב בעירוב תכשילין, (נד) עיין פ"ה הדינים סי' תקכו ס"ק קג, ושמעתי מנגדשי

איתרבן וצ"ל, דאפי"ן דלאחר שהנח ע"ז - ודאי מותר גם לאפות ולבשל אם ירצה, מי' ע"ז לא חשיב בנדר מצוה, והבירה היא רק מפני שהעירוב מועיל להחרי' בעשיית מלאכה, ולכן אם אינו חושב כלל לעשות מלאכה (והיינו ביטול וכדו'), אין מקום לברכה, עכ"ל.

(נד) שם במ"ב ס"ק יג, ועיין לעיל סעי' כז, (נד) סי' תקלט בבב' הדינים סי' כב בשם הר"ע"א.

כבר עירב לעצמו ורוצה לערב בעד בני העיר אם צריך תבשיל אחד או שיכול לזכות להם בתבשיל שכבר עירב (ס"ז ח' וספ"ז-ב"ב) ד"ה ומצוה ושה"צ אות י"א). יד מצוה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו וקמה גדולי האמוראים היו מדקדקים בזה וכל מי שיאנס יסמוך על זה ודוקא וזה הוא בתחום העיר אבל מי שהוא חוץ לתחום העיר אינו יוצא בו אפי' אם הניח עירובי תחומין ויכול לבא לבאן דסתמא אין דעתו של אדם להקנות אלא למי שהוא בעירו ובתחומי אפי' התנה עליו הפניה בהדיא ואם לא הניח עירובי תחומין לא מהני תנאו שהרי אינו יכול לשבטא ולא, ואם דרך הגדול לערב על כל בני עירו סומכין עליו מסתמא אותו ששכח ואינו ואפי' שלא הוכרז אבל על סתם בני"א אין לסמוך לעירובי דבני"א ברכת ע"ת הוא לנו ולכל הדורים בעיר הוצאת דסתם בני"א אין יודעים לזכות ע"י אחר ולא מהני כלום אפי' יודעים בבירור שהקנו כדין ואו סומכין עליו אותן שבתחומי ובב"ב (ס"ז ח' ט' וספ"א כ"ח כ"ט ל"ב).

סו לכתחלה המצוה על כל א' שיערב בעצמו או שיעשה שליח לערב לו ולא לסמוך על עירוב של גדול העיר אפי' הגדול אמר לו קודם שעשה שיסמוך עליו ונתרצה ולכן אפי' בדיעבד אין יכולין לסמוך על עירוב הגדול אלא מי שנאנס ולא עירב או שהניח עירוב ואבד או ע"ה שאינו יודע לערב או שהשכח שיכולין לסמוך על עירוב של הגדול לכתחלה אבל מי שיכול לערב ולא עירב ורוצה לסמוך על עירוב של גדול העיר או ששכח מחמת עצלות שלא מחמת טירדא נקרא פושט ואינו יוצא בו ואם שכח מחמת טירדא בפעם ראשון סומך עליו אבל ברנ"ל שני ששכח עוד פעם הוי כפושט שזכר חרד לדבר מצוה ואין סומך עליו שאין הזכרם ראשון להקנות עירובם לפושטים וי"א שכל אדם יכול לסמוך לכתחלה על עירוב של גדול העיר וגם הגדולים מכוננים בעירובם להקנות לכל אדם בכל אופן ורק מי שכל פעם עושה בעצמו ואח"כ קרה כמה פעמים ששכח ולא עשה בזה אין הגדול מוציאא שהרי לא ה' דרכו לסמוך על הגדול ואפשר בדיעבד יכול לסמוך על פוסקים אלו ולהקל משום שמחת יי"ט אבל לכתחלה טוב וישר שכל א' יערב לעצמו (ס"ז וספ"ב כ"ד כ"ה כ"ז ושה"צ).

טז אשתו ובני ביתו של אדם כיון שעירב הבע"ה הם נטפלים לו ומותרין לבשל אפי' שלא עירבו לעצמן כלל וגם הוא לא זיכה להם ע"י אחר כיון שנשפלין לעיסתו ולתבשילו ודוקא אשתו שאוכלת עמו אבל אם מעלה לה מזונות והיא מבשלת לעצמה צריכה עירוב בפ"ע או שיעורבו בעדה וכ"ש אשה שגרה בבית בעל בית שצריכה לערב או שיעורבו עבורה או שתצא בעירוב של גדול העיר ובב"ב אם אין יכולה לערב, ומשרתיו העברים צ"ע אם נטפלין לו אם לא נתן העירוב לידו ולא זיכה לה ע"י אחר ולכן יש לזכותו (ספ"ל ב"ז ובה"ל ד"ה מי ושה"צ אות י"ב מ"ח).

יז חזר ונטפל מיד הוזהר ומברך על מצות עירוב [ואם מצה העירוב בשליחות התבשיל הוא של המשלח יש דעות אם צריך לברך עליו] ואומר בהדין עירובא יהא שרא לו לאפו"י ולבשילו ולאטמוני ולאדלוקי שרגא [וי"א גם ולאפו"י וטוב לומר גם להשחוט] ולמעבד כל צרכא מיו"ט לשבת לנא ולפלוני ולפלוגי או לכל בני העיר הוצאת ומי שאינו יודע בלה"ק צריך לאמור לשלשון לצו סומכין ואם אינו מבין מה שצמר א"כ לא סמוך על העירוב ולא מהני ואם לא בירר בתחלה אין הברכה מעכבת כיון שאמר הנוסח בהדין כ"י (ס"ב וקל"ז ל"ח ל"ט מ' ס"ד ובה"ל ד"ה ומברך וע"ל ס"י שס"ו דין י"ב אם מצה עירובי תבשילין ועירובי חצרות ביחד כיצד מברך).

יח אם הניח עירוב ולא הוכיר המלאכות בהדיא אלא אמר כדין יהא שרא לו למעבד כל צרכא הוי כמי שלא עירב ואם פרט רק מקצת כגון שאמר רק לאפו"י ולא הוכיר בשילו והטמנה אסור בהם אבל אם לא הוכיר לאדלוקי שרגא לאפו"י ולשחוט אין להחמיר בהם וי"א בדיעבד אם הניח התבשיל לשם עירוב אפי' לא אמר כלל נוסח של בהדין וכ"י אינו מעכב ומותר לעשות כל המלאכות מיו"ט לשבת ולכתחלה יש להחמיר בדעה הראשונה ולכן אם נזכר קודם כניסת ליל יי"ט יחזור ויטלנו להעירובי בידו ויאמר נוסח בהדין וכ"י ולא יחזור ויברך שנית אם כבר בירר בתחלה ואם נזכר בע"ש יקנה קמחו לאחרים והם יבשלו ויתנו לו כדלקמן דין כ"ד [ואם נזכר ביי"ט ראשון שחל ביום ה' יניח עירוב ויתנה כדלקמן דין כ"ז ויאמר

בהדין עירובא ולא יברך] ואם אין לו למי להקנות יוכל לסמוך על דעה אחרונה (ס"ב וס"ק ל"ז ל"ח ל"ה ב"ה ס"א ושה"צ).

יט אם חל יי"ט ראשון ביום ה' לא מהני עירוב לבשל מיו"ט ראשון לשבת ואפי' יודע שיהי' לו אונס ביי"ט שני שלא יוכל לבשל בו ועירב בתחלה ע"מ כן שיבשל ביום ראשון לא מהני דלא תקנו עירוב אלא מיום הסמוך לשבת ולא מיום שלפניו ובדיעבד אם עבר או שגג ובשיל מתיר ה"מ וכו"ש אם לא בישל מאכלים אחרים לשבת וע"ל דין כ"ט, אבל אם חל יי"ט ראשון ביום ר' בודאי מהני עירוב (ס"ב וספ"א מ"ב ושה"צ).

כ נאכל או נאבד התבשיל של העירוב קודם שבישל לשבת אינו יכול לבשל אפי' נשתתף ממנו כותב אבל חל פחות מכזית לא מהני ודוקא התבשיל אבל אם נאכל הפת אין לחוש ואפי' חל יי"ט ביום ה' ר' ונזכר בראשון שאבד הפת א"צ לערב על תנאי אלא סומך סומך על ע"ה התבשיל לבדו (ספ"ו וספ"ז וס"א וספ"א).

כא התחיל ללוש בעיסתו ונאכל העירוב גומר לאפות אותה עיסה אבל לא עיסה אחרת וכן אם התחיל לבשל אפי' לא לא הניחה ענייני אצל האש רק שהתחיל בה כגון שהחזר ראשי הלפתות וכדומה גומר לבשל אותו התבשיל שהתחיל בה (ס"ז וספ"א).

כב אפה ובישל לצורך יי"ט נאכל ונאכל אפי' יכול להניח לשבת מה שבישל לצורך יי"ט וכן מה שבישל ביי"ט אחר שנאכל עירובו אינו יכול להשאר לשבת ולבשל אחרים לצורך יי"ט דהעירוב הוא דהא יש לו תבשילין ליי"ט (ס"ח וספ"א וכו"ב ב"א).

כג לאחר שהכין צרכי שבת יכול לאכלו מ"מ לכתחלה נכון שיניחנה בשבת ללחם משנה בערבית (וספ"ח וספ"א מ"א מ"ח).

כד מי שלא עירב כשם שאסור לבשל בעצמו כך אסור לבשל לאחרים אפי' הם עירבו אפי' בביתם ובשליחותם דכיון דהוא לא עירב אסור לו לבשל וגם אחרים אסורים לבשל לו במקומו אפי' בביתם דגם קמחו נאסר אבל מקמח שלהם מותר ויכול להקנות קמחו ותבשילו לאחרים שיערבו במתנה ע"י משיכה לירשתם או בהגבהה בכל מקום [אבל בקנין סדר אסור] והם אופים ומבשלים ונותנין לו ואפי' בביתו יכולים לבשל ואם אין שם אחרים שיערבו או שאינו רוצה להקנות להם י"א שהתירו לו משום כדי חייו לכבוד שבת להדליק גר אחד ולבשל ורצה להקנות אותה לאפות פת אפי' פת גדול וקודם גדולה שיהא לו די לכל השבת וא"צ לצמצם בזה ואם יש לו פת א' שנשאר לו מיו"ט אסור לו לאפות משום לחם משנה אך אם הפת שיש לו אין מספיק לו לאכילה לכל השבת מותר לו לאפות עוד פת ואם יכול להקנות קמחו לאחרים נכון מאד שיקנה להם כדי שיעכלו לאפות עבורו ללחם משנה (ס"כ וספ"ז ב"ח ב"ט ב"ט ס"א ס"א ושה"צ).

כה מי שלא עירב אסור להדליק גר של שבת ויש מקילים ולכתחלה נכון שיקנה לאחרים והם ידליקו לו או יתפסק בגר אחד כג"ל דין כ"ז וכן יכול לילך מבטיח לאחר דבר דלוק לחפש איזה דבר ויניחנה דולק עד הלילה ויכול אח"כ (כ"ז שלא הניחו מדיו) לסתלו ולהניחו באיזה מקום שירצה (ס"ט כ"א וספ"ז ס"ז וע"ל ס"י ש"ב דין כ"ב כ"ג דמי שלא עירב מותר להציע המצות מיו"ט לשבת אבל לקפל המל"ת יש דעות בזה ע"ש).

כו י"א שמי שמחננה ביי"ט אסור לבשל לאחרים אפי' לצורך יי"ט וכן אם ה' יי"ט הסמוך לשבת אסור לבשל בעצמו לכתחלה על שבת אף שהניח עירוב אבל בני ביתו או אחרים אופין ומבשלין על משלן שאין קמחו נאסר הווא"ל הניחו ע"ת והאחרונים מפקפקין על עיקר הדיון ולכן ביי"ט הסמוך לשבת אין לו אחרים שיבשלו עבורו מותר לו לבשל בעצמו וכן אשה שמשתה שמתנה ביי"ט יכולה לבשל לצורך בעה"ב (ס"כ וספ"א וע"ל ס"י תפ"ז דין ר').

כז אם נזכר ביי"ט ראשון שלא עירב אם הוא ביי"ט של ר"ה אינו יכול לערב על תנאי דכיום ארוך דמי אבל אם הוא ביי"ט של גלויות יכול לערב בתנאי אם היום קודם א"צ לערב מחר יהא חול ואם היום חול בעירוב זה יהא שרא לו לאפו"י

שונה

הל' י"ט ס' תקכו

הלכות

קצא

ולבשולי וכו' ולמחר א"צ לומר כלום מיהו לענין ברכה יש דעות בזה אם יברך (סכ"ב וסקע"ב ע"ג ע"ד).

כח אם נזכר שלא עירב וגם לא ה' בכל העיר גדול שזיכה בעירובו לכל אנשי העיר אם הוא קודם סעודת שחרית יבשל הרבה בקדרה אחת ויחזיר לשבת ואפי' בכמה קדרות אם רוצה לבשל כמה מינים חלוקים לצורך יו"ט יכול להרבות בכל א' בשביל שבת ואפי' גשאר קדרה שלמה כולה כיון שמתחלה חשב שיצטרך ליו"ט מותר ובלבד שלא יערים וי"א שאפי' א"צ ליו"ט כיון שהוא קודם אכילה יכול לבשל כמה קדרות ובלבד שיהא בכל א' מין חלוק בפ"ע ויאכל אח"כ מכל אחד ואחד [אבל אם לא יאכל אח"כ יש להחמיר אע"פ שנתכוין לאכל שניכר ההערמה] וכן נהגו העולם להקל כמו שנתבאר בסי' תק"ג דין ד' ה' ו' ע"ש (ס"א כ"א וסק"ב ס"ו ס"ח ס"ט ע' ע"א וע"ל סי' תק"ז דין ט').

כט אם עבר במזיד או בשוגג ובישל כמה קדרות שלא לצורך יו"ט מותר לאכלן בשבת או בחול [וי"א דדוקא אם אין לו תבשילין אחרים וצ"ע] ומיהו ראוי לקונסו לפי ראות עיני ב"ד על מה שעשה אבל אם הערים לבשל ב' קדרות לצורך היום ולא ה' צריך אלא לקדרה אחת [ואפי' בישל כדי לאכול משניהם אם שניהם היו ממין אחד שניכר ההערמה] והותר לצורך שבת קנסוהו רבנן שאסור לאכלה לו ולבני ביתו שהחמירו במערים יותר ממזיד אבל לאחרים מותר למוצאי יו"ט מיד ואף לו אינו אסור רק עד מוצאי שבת ויש מחמירין לעולם והמיקל אין למחות בידו (סכ"ג כ"ד וסקע"ז ע"ח ע"ט ובה"ל ד"ה מותר וד"ה אם ושה"צ).

סימן תקכח. דיני עירובי חצרות ביו"ט

א יו"ט א"צ עירובי חצרות ושתופי מבואות ומ"מ כשמערב ע"ח בע"פ בשביל שבתות השנה יכול גם יו"ט כדי שיוכל להוציא ע"ז אף דברים שאין צורך היום כלל שיש מחמירים בזה ויאמר לכל שבתות ויו"ט של שנה זו וכנ"ל סי' תקי"ח דין ז' ע"ש ומי שמניח כל ע"ש ואירע יו"ט סמוך לו יאמר לשבת זו ויו"ט הבע"ל אכן צריך שיהא שמור העירוב עד יו"ט אבל בשביל יו"ט לבד אין לברך (ס"א וסק"א ושה"צ וע"ע בדין ע"ח ביו"ט ודין יו"ט הסמוך לשבת בסי' שס"ו דין ט' וסי' שצ"ג דין ג' ודין נפסק העירוב ביו"ט הסמוך לשבת ע"ל סי' שס"ה דין כ"ו).

ב עירובי תחומין צריך ביו"ט ונתבאר בה' עירובי תחומין (ס"א וע"ע דיני תחומין וע"ת ביו"ט ודיני יו"ט הסמוך לשבת בסי' שצ"ז ובסי' ת"א דין ה' ובסי' ת"ב דין ב' ובסי' ת"ג דין ב' ובסי' ת"ד דין ה' ובסי' ת"ה דין ט' ובסי' תט"ו דין ב').

ג יו"ט שחל להיות בע"ש אין מערבין לא עירובי חצרות ולא עירובי תחומין אפי' הניח עירובי תבשילין ואם הניח עירובי חצרות מעי"ט לשם יו"ט ועדיין העירוב קיים סומך עליו גם לשבת אבל אם נזכר ביום הראשון בשני יו"ט של גליות יכול לערב עירובי חצרות בתנאי כמו שנתבאר בסי' שצ"ג דין ד' ה' אבל לא בשני יו"ט של ר"ה דכיום ארוך דמי (וע"ע בסי' שס"ו דין ו' בב' יו"ט של גליות הסמוכים לשבת אם אפשר לזכות העירוב על תנאי) אבל עירובי תחומין אין מניחין אותו בתנאי אפי' בב' יו"ט של גליות ובדיעבד מהני בב' יו"ט של גליות וכמו שנתבאר בסי' תט"ז כל הפרטים ע"ש (ס"ב וסק"ב ד' ה' ו').

סימן תקכט. דיני שמחת יו"ט

א אל יצמצם בהוצאות יו"ט שכל מונוותיו ויציאותיו של אדם קצובים לו מר"ה חוץ מהוצאות שבת ויו"ט שאם פחת פחתין לו ואם מוסיף מוסיפין לו אבל בשאר הימים צריך כל אדם לצמצם בהוצאותיו וליוהר מלעשות יציאה מרובה שלא יוסיפו לו אלא מה שפסקו לו וזהו תוכחת מרובה על זמנינו שבעו"ה הרבה אנשים עוברים ע"ז ולא ישימו לב איך להתנהג בהוצאות ביתם להרחיק דברים המותרים והרבה חללים הפילה הנהגה הרעה הזו שמביאה את האדם לבסוף ע"ז ליד גול וחמס וגם לחרפה וכלימה והרבה סיבות יש שגורמין להנהגה הרעה הזו והסיבה הגדולה שבכולן הוא ע"י הנשים שדעתן קלות ואינן רואות הנולד ואשרי למי שיאמץ לבבו

כהלכתו

כל
הענין שיש בו
ליום טוב שני
הוא שיהיה
כיום ראשון
בשבת
לפיכך
הוא נקרא
יום טוב שני
בשבת

הוא נקרא
יום טוב שני
בשבת

הוא נקרא
יום טוב שני
בשבת

גב

יום טוב שני כהלכתו

עירוב תבשילין

(ג) אם חל י"ט שני להיות ביום ו', ויש בדעתו לבשל מיד"ט שני לשבת, צריך להניח עירוב תבשילין בברכה בערב י"ט (ז). אבל אם אין בדעתו לבשל מיד"ט לשבת (כגון שמתארח אצל בן א"י שמבשל גם עבורו), יניח עירוב תבשילין בעיר"ט בלא ברכה, כדי שיוכל להדליק נרות שבת (ח).

(ד) רשאי בן חו"ל הנמצא בא"י לתת בעיר"ט מפתו ותבשילו לבן א"י, כדי שיניח ערוב תבשילין מעיר"ט בשליחותו, וכן אם אין לו פת ותבשיל משלו, יכול בן א"י להקנות לו פת ותבשיל, רשום לערב בשליחותו (ט). אבל אם לא הקנה לו קודם שהניח אינו מועיל (ו).

(ה) בן חו"ל ששכח להניח ערוב תבשילין מערב י"ט, ולא נזכר עד יר"ט שני (יא), אסור לו לבשל או להכין ביר"ט שני את צרכי השבת (יב), וכן אסור לבן א"י לבשל עבורו אם המאכלים שיוכיס לבן

(ז) משום דדניו כבן חו"ל לכל דבר, וע"י לעול פרק א' בין ערוב תבשילין ושארי הנחות לכבוד יר"ט שני, והיה לענינו. (וראה לעיל אות ד' דעת הגרש"ם בזה).

(ח) ע"ן שר"ע אריך סי' תקכ"ז סעיף יט, דאיכא פלוגתא אי ההלכה נדרת בעי עירוב תבשילין. ובמ"ב שם סי' נה, הביא דעת הרבה אחרונים דבעי ערוב תבשילין, וכן נהגים. אלא שבב"ק החיים סי' תצ"ז סי' קצ' כתב שיניח בלא ברכה, משום דשמוא ה"ן כדעת הרמב"ם דלא בעי עירוב תבשילין. וב"פ בשו"ת מנחת יצחק ח"ז סי' ל"ז, ובספר ששכ"ה פרק לא אות פג הביא בשם הגרש"ז אויערבך שליט"א, שאם מניח ערוב תבשילין רק לצורך הדלקת נרות אל יברך, וטעמו משום דאין ערוב תבשילין נחשב בגדר מצוה, והברכה אינה אלא מפני שהערוב מעיל להחזיר באפיה ובשול דהוה מלאכות שהם לצורך שבת, ולכן אפי' שבו העירוב הותר גם באפיה ובשול, מ"מ כיון שאין בדעתו כלל לעשות מלאכות אלו אינו מברך.

(ט) שו"ת חיים שאל ח"א סי' ע"ד אות ג' וז"ל בספר שער יצחק פרק יד אות ח' בשם ארצות חיים, והוא בספר באר משה עמ' ר' - ר"א. ולא היה גריעותא הא דהבן א"י אינו בר חיובא, משום דטר"ס ערשה בשליחותו. אמנם לענין ברכה נסתפק בשו"ת חיים שאל (שם), יעו"ש. וראה לקמן סעי' ט', שרשאי בן חו"ל להקנות מתנה לבן א"י ביר"ט שני ע"י משיכה.

(י) ספר שער יצחק שם, ופשוט.

(יא) ואם נזכר ביר"ט ראשון, מבואר דינו בשו"ע אריך סי' תקכ"ז סעיף כב ובמ"ב שם.

(יב) חוץ מפת אחת ותבשיל אחד דשרי, כמבואר בשו"ע שם סעיף כ' ובמ"ב.

פרק ב

נג

חו"ל אפילו אם יבשלם הבן א"י בביתו (יג). אבל אם המאכלים שיוכיס לבן א"י מותר לבן חו"ל לומר לו שירכה לבשל גם בשבילו (יד), או שיקנה לבן א"י את מאכליו, כדי שיבשלם עבורו (טו).

ובהדלקת נרות שבת, ישתדל לברר אם יש באותו העיר בן חו"ל אחר שיוכה בעירובו את כל בני חו"ל שבעיר. ואם בירר ומצא, רשאי להדליק נרות ואף לבשל ביר"ט שני (טז). ואם בירר ולא מצא, או שאין בידו לברר, יקנה נרותיו לבן א"י, כדי שידליק עבורו בלא ברכה, או ידליק בעצמו נר אחד בלבד ובברכה (יז).

(יג) כמבואר בשו"ע ובמ"ב סי' נא - נה.

(יד) בקורה אחת, או אפילו בשתי קדרות אם גם איי הבן יאכל משניהם, (כמבואר בשו"ע שם סעיף כא, וע"ן ששכ"ה, ובספר שער יצחק סי' יד סעיף ד'). ובזה בספר ש"ש כהלכתה פרק לא אות פ' בשם הגרש"ז שליט"א, דיתכן שיוכל לומר לו סתם לבשל עבורו, כיון שיש אפשרות להרבות ולבשל בהיתר. ועוד מסתפק שם דאפשר שגם שלא לצורך שבת יזא מותר לומר לו להרבות בשבילו, כיון שלבני הבן א"י הוי היתר גמור.

וראה להלן פרק יד דינו אמירה לבן א"י ביר"ט שני, במשיכ' בשם הגרש"ז בזה.

(טו) כמבואר בשו"ע ופ"ב שם, משום דכיון שמאכליו של הבן חו"ל נאסרו באפיה ובשול, ה"ז אסור גם לבן א"י. אבל אם הקנה לו את מאכליו מותר לבן א"י לבשל עבורו, אך צריך שיקנה לו בקנין משיכה או בהגבהה. וכן הביא בספר שער יצחק כלל יד אות ג' וסי' יד סעיף ד', ע"ש.

(טז) כמבואר בשו"ע שם סעיף ז'. אולם שמעתי מהגרש"ז אויערבך שליט"א שאין לו לסמוך על מה שיש מי שעירב (וכמבואר בשו"ע שם סעיף ט'), משום שאין מנהג חושבי המקום בא"י לערב, וגם בעיר גדולה אין לו לסמוך ע"ז, אלא צריך שידע בבירור שאכן יש מי שעירב, עכ"ל. וע"י מ"ב סי' תקכ"ז סי' לב.

(יז) בשו"ע שם סעיף יט הביא פלוגתא הרמב"ם והרא"ש בזה, ובמ"ב שם סי' נה הסיק דלכתחילה נכון שיקנה לאחרים הם ידליקו לו, או שסתפק בנר אחי. וע"ן במ"א סי' יח ושרע"י אות פ"א. וכן מסק' בב"ק החיים שם סי' קצ', אלא שכתב שאם מצטער מחמת זה שדליק רק נר אחד, יש לו לסמוך על המותרים, ולהדליק כמנהגו בכל ע"ש, משום עונן שבת. ושמעתי מהגרש"ז אויערבך שליט"א, דבניד"י יוכל לסמוך על דעת המותרין להדליק נר אחד כדי שיהא אור בבית, ויברך, (אאיך אין לו נרות וצריך להדליק נורה חשמלית, שאין לא יברך). או שיקנה נרותיו לבן א"י, ויבקש ממנו להדליק עבורו. והוא דמותר לבן חו"ל לומר לבן א"י להדליק נרות בשבילו ולא חיישינן לדעת האוסרים את האמירה לבן א"י (וכמבואר להלן פרק יד). והוא משום דהוי לצורך מצוה, וגם חשיב שעת הדחק, ולכן אפשר לסמוך על דעת המסקילים בזה, עכ"ל. (ולענין ברכה, ע"י בשו"ע סי' תקכ"ז סעי' י"ב ובביאוריה ד"ה תבשר). ובספר שער יצחק סי' ג' הערה ו' הביא בשם הגר"י סופר שליט"א, דיש להקל ביר"ט שני לבן חו"ל שנמצא

הלכות חגים

ע"פ סמ"ק וסולת שדר למר רמ"ק קטן וז"ל
וה"ל סמ"ק וסולת שדר למר רמ"ק קטן וז"ל
מ"י שמכאן ב"ס אש"ח, "פ"י חזק"ה וסולת

על ט"ס סמ"ק וסולת שדר למר רמ"ק קטן וז"ל
וה"ל סמ"ק וסולת שדר למר רמ"ק קטן וז"ל

ע"פ סמ"ק וסולת שדר למר רמ"ק קטן וז"ל
וה"ל סמ"ק וסולת שדר למר רמ"ק קטן וז"ל

עירוב תבשילין

עירוב תבשילין

- א. כשחל יום טוב בערב שבת, אסור לבשל בו לשבת, אלא אם כן יעשה עירוב תבשילין מערב יום טוב ושו"ע תקנ"ז סע' א.
- ב. טוב להכריז בבית הכנסת בערב יום טוב אחרי תפילת שחרית בבוקר וגם לפני תפילת המנחה שמצווה להניח עירוב (ואחרונים).
- ג. גם אשה יכולה לעשות עירוב תבשילין ולברך (שו"ת שואל ומשיב תנינא ב, ס' נה).
- ד. גם מי שהניח עירוב, יקדים להכין את צרכי השבת ולא יכנס סמוך ממש לכניסת השבת ובא"ח צו הלכות עירוב ח. ועיין למג"א בתחילת הסימן ובר"ז סע' ה'. ובדיעבד יכול לבשל עד סמוך לחשיכה (שו"ע, רמב"ם הלכ' יו"ט פ"ז הלכ' א'. עיין בא"ח שם אות ו' ועיין כה"ח ס"ק ד' ומש"ב ס"ק ג' ובאה"ל שם).
- ה. **ממה עושים עירוב** - עירוב מכינים בפת ותבשיל שדרך לאוכלו עם הפת ושם ס"ק ה'. שיעור הפת "כביצה" או יותר (54 גרסא) וטוב שיהיה ככר שלם. ושיעור התבשיל מ"כזית" (27 גרסא) ומעלה. וצריך להכין תבשיל שלא יתקלקל עד השבת, ולכן נהגו להכין ביצה קשה.
- ו. מי שאין תחת ידו "פת" אלא רק "תבשיל" - יעשה עירוב תבשילין על התבשיל בלבד (שו"ע שם סע' ב).
- ז. אפשר לאפות לחם מיוחד לשם "עירוב" ואם אין לו "תבשיל" אלא רק "פת" - לא יאפה ולא יבשל (כה"ח ס"ק י"ח ומשנ"ב ס"ק ז).
- ח. טוב לעטוף אותם בעטיפה מיוחדת ולהניחם במקום מיוחד שלא יבוא לאוכלם בטעות ביום טוב.
- ט. הטוב ביותר לבשל תבשיל במיוחד לשם העירוב ואם לא עשה כן - יכול לעשות עירוב גם בתבשיל קנוי כגון קופסת אפונה מבושלת או קופסת סרדינים וכד' ואפילו במשהו כבוש, אך לא יעשה את העירוב משיירי תבשיל שיש בזה ביזוי מצוה. ואם אין לו משהו אחר - יעשה בשיירי תבשיל. ועיין פרש"י ביצה ט"ו ע"א ד"ה: "ועושה תבשיל", ובדף סז. בד"ה: "שולי הקדרה". שו"ע שם סע' ה'. כה"ח ס"ק ל"ח, מ"ב ס"ק כ' ועיין בב"ח.
- י. **סדר העירוב** - ביום חמישי ערב החג יקח את הפת והתבשיל ויברך: "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם אקב"ו על מצות עירוב". ואחר כך יאמר: "בדין

עירובא, יהא שרי לנא לאפויי ולבשילי ולאטמוני ולתקוני וולאשחויטין וולאדלוקי שרגא ולמעבד כל צורכנא, מיום טוב לשבת. וצריך שיבין מה שאומר ועל כן טוב שיחזור לומר בלשון הקודש: "בזה הערב יהא מותר לנו לאפות ולבשל ולהטמין ולתקן ולהשחוט ולהדליק הנר ולעשות כל צרכינו מיום טוב לשבת". ונעניי מ"ב ס"ק מ' ושעה"צ ס"ק כ"ה וכה"ח ס"ק פ"ו.

יא. יזהר לפרט המלאכות בנוסח העירוב כאמור לעיל כיון שיש מי שאומר שאם לא פירט מלאכות - לא יצא ידי חובה. ודמ"א שם סעי' כ"ו.

יב. מותר בדיעבד להניח עירוב אפילו בין השמשות ובמקרה זה יברך בלי שם ומלכות וכה"ח שם ס"ק י'. אמנם אם התפלל ערבית של יום-טוב, ואפילו אמר רק "ברכו" ונזכר, אפי"ל-פי שעדיין לא שקעה השמש - אסור להניח עירוב, אלא יסמוך על העירוב של רב העיר ונא"ח צו הלכות עירוב ז'.

יג. **מה עושים עם הערב** - ישמור את העירוב עד ליל שבת אחר החשיכה. ומצווה לברך על הלחם כלחם משנה בסעודת ליל שבת או בסעודת הבוקר וזרזים מקדימים. את התבשיל מהדרים לאכול בסעודה שלישית. ויש נוהגים להניחם על השולחן כלחם משנה בערב ובבוקר ואוכלים אותו בסעודה שלישית לחיוב מצוה. ונעניי מש"ב שם ס"ק מה וכה"ח קב. בא"ח שם ג'.

יד. **מי מניח עירוב?** - מצווה על רב העיר או על גדול העיר לערב על כל בני העיר הנמצאים ועל אלה שיבואו במשך היום, או על מי שהכין עירוב ואבד לו, או ששכח להכין. הרב מזכה את עירובו לבני העיר על ידי אדם אחר, שאינו מבני ביתו, ואומר לו: "זכה בעירוב זה עבור בני העיר", והוא מגביהו טפח. ואחר כך מחזירו לרב, והרב מברך כנ"ל ומוסיף ואומר: "בדין וכו' לנא ולכל בני העיר הזאת" ושר"ע תקפו סעי' ז' יא, יב.

טו. מצווה על כל אדם להניח עירוב בעצמו ולא לסמוך על העירוב של רב העיר. מי שאפשר לו לערב ולא מערב כיוון רוצה לסמוך על עירובו של רב העיר - נקרא פושע ואעפ"כ יוצא ידי חובה בערובו של הרב ושר"ע שם סעי' ז' ונעניי כה"ח ס"ק ג' ודמ"ב כ"ו.

טז. אם נזכר בבית הכנסת שלא הניח עירוב תבשילין, ישאל שאלת חכם, האם יכול לעשות עירוב במקום, או יסמוך על העירוב של רב העיר ונעניי כה"ח שם ס"ק טו.

יז. אורח הסומך על שולחן מארחו ביום טוב, אין צריך להניח ערוב, ומותר לאורח לעזור בבישולים לקראת שבת וכן מותרת לאשה אורחת להדליק נרות

שבת, כיון שיוצאים ידי חובה בערוב המארח. ואם רוצה להניח ערוב בעצמו יעשה כן בלא ברכה.

יח. אורחת שאוכלת אצל אחרים ורוצה להדליק נרות שבת בביתה - תעשה עירוב תבשילין בערב יום טוב בלי ברכה. ונעניי שר"ע סעי' יט ולחנים עלינו

יט. **מתי מניחים ערב** - לכתחילה אין לעשות ערוב ממה שכבר עירב בו ליום טוב אחר, וצריך לעשות את העירוב לכתחילה בערב יום טוב. ואפשר לעשותו גם בלילה הקודם ליום הסמוך ליום טוב שגם הוא בכלל ערב יום טוב. ואם יש חשש שמא ישכח - יעשה ערוב בלי ברכה ביום שלישי או רביעי שלפני יום טוב ואם יזכר ביום חמישי - יעשה שנית בלי ברכה. ואם בסעות אכל את הערוב בליל ערב החג - יכול לעשות ערוב עם ברכה. ענין כה"ח שם ס"ק ז' וס"ק צ"א, מש"ב ס"ק מ"ד מ"ה.

כ. הכין ערוב מערב החג אך שכח לברך ולומר את סדר הערוב - אפשר לסמוך על המקלילים שיצא ידי חובה ערב ואפילו אם הוא לא נמצא בעיר שיש בה רב המערב לכל בני העיר, ענין כה"ח שם ס"ק קכ"ב משם שר"ע ר"א, ומ"ב שם ס"ק ס"ג.

סעודת יום טוב שחל בערב שבת
כא. יום טוב שחל בערב שבת צריך שיאכל את סעודת הפת של ה"יום טוב" בבוקר בכדי שיוכל לאכול סעודת ליל שבת לתאבון. אם לא עשה כן - יאכל עד לפני זמן מנחה קטנה ושתים וחצי לפני השקיעה, ואם לא הספיק - יאכל אחרי זמן מנחה קטנה אולם אז יאכל רק כזית פת לצאת ידי חובה סעודה ואלא יאכל כביצה משום שבליל שבת חיוב ודאי מדאורייתא באכילת פת.

ילקוט יוסף

מועדים

מסקי הלכות בטעמיהם ומקורותיהם
בעניני חגי ומועדי השנהמכבוד אדוני אבי נש"ר, שר התורה, מוסק חזר
מ"ן הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א
הראשון לציוןלקט במסכתיו בספריו: יביע אומר, יחזק דעת,
חזן עופרת, קול סיני, ומשפחות ומאמר הלכה בכת"י.

מאת

יעקב יוסף

ראש כולל "חזן עובדיה"
בן לאמרי מ"ן הגר"ע יוסף שליט"אשנת תשס"ח לפ"ק
ע"ה"ק ירושלים ת"ו

495

הלכות עירובי תבשילין

תצה

שהתירו לכבוד התורה. כג)

ה. יום טוב שחל בשבת, יש נוהגים שלא לומר "לכה דודי לקראת
כלה". ומנהגינו לאומרו. כד)

הלכות עירובי תבשילין

א. יום טוב שחל להיות בערב שבת אסרו חז"ל לבשל בקדרה בפני
עצמה, או לאפות לצורך השבת, אלא על ידי עירוב תבשילין, דהיינו
שיניח פת ותבשיל מערב יום טוב לשבת, בכדי שיהיה ניכר שאינו
מתחיל בבישול ובאפיה שאינם לצורך יום טוב בעיצומו של היום,
אלא הוא רק כגומר מלאכת אוכל נפש, לאחר שהתחיל בה מערב יום
טוב, ולכן צריך להניח לכתחילה פת ותבשיל מערב יום טוב, א'
ובדיעבד אם לא הניח לצורך העירוב אלא תבשיל בלבד, מותר לאפות
ולבשל ביום טוב לצורך השבת, ב' אבל אם הניח פת בלבד, יש

כג) יביע אומר חלק ג' סימן כב אות ה'.

כד) והטעם מפני שכאשר אומרים "פני שבת נקבלה" ואין מזכירים "יום טוב" בקבלת
הפנים, נראה כמביישים ליום טוב. אבל מנהגינו לומר "לכה דודי" גם ביום טוב שחל
בשבת כי החג הוזמן על ידי קידוש החדש ואין צריך לצאת לקראתו לקבלו
כשבא בזמנו. אבל השבת קבועה ועומדת מששת ימי בראשית, ואין צורך שהבית דין
יקדשוהו, ולכן צריך לצאת לקראת השבת לקבלו כראוי. ועיין בפרי מגדים סימן תפ"ח
א"א סק"א, שכתב שלא לאומרו, אבל אין מנהגינו כן כמ"ש בשו"ת בית דוד חלק אורח
חיים סימן בסד, ברכי יוסף סימן תפז סק"ו, שלמי צבור דקצ"ב ע"ג, רוח חיים סימן
רסב סק"ג, ועוד.

א) ביצה טו: וע"פ פסק ר"ת בתוס' ביצה יז: ואף ר"י שחולק על ר"ת וסובר דסגי
בתבשיל, סיים, לא מלאני לבי לעבור ע"ד דודי, וצריך פת ותבשיל, וכן עמא דבר. וכ"כ
הרא"ש שם שכן נהגו להחמיר כר"ת, ושכ"פ בה"ג ור' שמשון הזקן. וכ"כ ה"ה בפ"ו
מהל' יו"ט שכן נהגו. וכ' מ"ן הב"י סי' תקכז שכן פשט המנהג. וכ"ה בש"ע ס"ב.

ב) כדעת הר"ף והרמב"ם שא"צ אלא תבשיל בלבד. וכ"ה דעת הגאונים בתשו' שע"ת
סי' קכד. ובסדר רע"ג ח"ב דף רע"ב. ובתשו' הר"ף, סי' שיב. וכ"ה ד' ר"י בעל התוס'.
ובאו"ז סי' שמג. ובשבולי הלקט סי' רמו. וכ"ד הרמב"ן והרשב"א הובא בה"ה שם. ועוד.
(ועי' בשו"ת הרשב"ש ס"ס תקנט). וכ"פ מ"ן בב"י ובש"ע סי' תקכז ס"ב.

מעושן, ו ואפילו תפוח מבושל, ובלבד שיהיה ראוי ללפת בו את הפת, ולכן אין לערב בדייסה ושאר מיני קטניות שאין רגילים ללפת בהם הפת, יב ואין לערב בדג מלוח, יא ובמקומות החמים נוהגים לקחת ביצה שלוקה שמחזיקה מעמד ואינה באה לידי סרחון כשאר מיני לפת, יד ואחר שהכין כל צרכי שבת ביום טוב יוכל לאכול את הפת והתבשיל של העירוב, ואפילו ביום טוב עצמו, וטוב לאוכלו בליל שבת. טו

ה. אין לעשות ערוב תבשילין בדגים מלוחים הנקראים הרינג, שאין יוצאים ידי חובה בזה, ועל כל פנים בודאי שאין לברך על זה.

(טז)

ז. אף על פי שהכין עירוב תבשילין כדת, ישתדל להקדים לבשל ביום טוב את צרכי השבת בשעות המוקדמות של היום, כדי שייסיים האפייה והבישול בעוד היום גדול, שאילו יזדמנו לו אורחים ביום טוב יוכל להגיש התבשילים לפנייהם, ומכל מקום אם נתעכב מפני איזה

ג. וכ"פ מרן בסימן תקנ"ז ס"ה. ואף שהחכ"ע סי' קל חולק בדיון כבוש וסובר שאין לברך ע"י, מ"מ דעת האחרונים כמרן ז"ל. וכן העלה בנשמת אדם סימן קב סק"ג. והמשגי"ב בשער הציון ס"ק כה. וע"ע בשואל ומשיב תליתאה ח"ב סימן צו.

יא. מרן בש"ע שם.

יב. סימן תקנ"ז ס"י ואחרונים שם.

יג. טור. ישי"ש ושאר אחרונים. וכ"פ בשו"ת בית דוד סימן דש. ומ"ש השואל ומשיב

תליתאה ח"ב סימן צו שאין לערב בהערינג, משום דלא מבעיא אם נמלח מזמן רב שאין

לסמוך ע"י, כמו בעדשים שנשארו הרבה ימים קודם יו"ט. ולכתחלה אינו נכון, אלא

אפילו נמלחו בעיו"ט מ"מ אין בו זכר שהרי נאכל כמות שהוא חי וכו'. ע"י. צ"ע דלפי

מסקנת הטור סומכין על העדשים שנתבשלו הרבה ימים קודם יו"ט. וכן מבואר בש"ע

הגרי"ז ועוד אחרונים (הובאו בכה"ס ס"ק צו). ועיין בתורת חיים ע"י לו: מ"ש בדיו מלית.

וכן בחכ"צ ושי"מ שם. ובשו"ת אבני נזר סי' ת אות יא. ובצל"ח ביצה טז: ואב"מ.

יד. בן איש חי פר' צו אות א. ואע"פ שאין כן ד' המג"א. עיין בנשמת אדם כלל קב

סק"ב חז"ק.

טו. ש"ע סי' תקנ"ז ס"י. ואחרונים שם.

טז. יחזה דעת חלק ו' סימן לא.

אומרים שאפילו לאפות ביום טוב אינו רשאי, ויש מתירים על כל פנים לאפות. טז

ב. שיעור התבשיל שמניח לצורך העירוב כזית, (כשלשים גרם) ואפילו בני המשפחה מרובים די בכזית תבשיל לצורך העירוב, ה ואם הניח תבשיל בשיעור 20 גר' בדיעבד יוכל לסמוך ע"י.

ושנים או שלשה בעלי בתים שגרים בדירה אחת, צריכים לעשות כל אחד עירוב בפני עצמו, ו אבל בני ביתו הסמוכים על שלחנו, אפילו

אם הם נשואים אינם צריכים לערב באופן נפרד, ורשאים לאפות ולבשל בביתו עבור כולם, על סמך העירוב של ראש המשפחה, ו ואם הם חלוקים בעיסתם, וכל אחד סועד על חשבון עצמו, כל אחד יערב

בפני עצמו, וטוב להחמיר להניח פת העירוב בשיעור כביצה. ח

ג. לכתחילה צריך להניח העירוב בערב יום טוב דוקא, כלומר מליל

ערב יום טוב עד שקיעת החמה של ערב יום טוב, ואם הניחו קודם

ערב יום טוב, יחזור ויטלנו בערב יום טוב ויאמר שהוא סומך עליו

לשם מצות עירוב, לאפות ולבשל מיום טוב לשבת, ואם לא עשה כן

בכל זאת מותר לאפות ולבשל על סמך העירוב הזה. ט (וראה להלן

סעיף ח')

ד. התבשיל של העירוב יוכל להיות צלי או שלוק או כבוש או

ג. כן העלה הצ"ח בביצה טז. וכבר כ"פ להדיא האו"ז סי' שמג. וכן ד' האחרונים. ראה

בעולת שבת סק"ד. ובא"י סק"ד. ובחמד משה. ובש"ע הגר"י. ועוד.

ד. כן מבואר בס' המכריע סימן ב ובשבולי הלקט סימן רמו. וכ"י בתוס' ע"י לו: וע"י

אבני נזר סי' ת אות ו'.

ה. ביצה טז: ובתוס' שם. ובשו"ע סי' תקנ"ז ס"ג. ועוד.

ו. חיי אדם כלל קב סי' ז. ובאשל אברהם להגאון מבוסטאט סי' תקנ"ז. ע"י.

ז. מהרש"ל בישי"ש פ"ב דביצה סי' ג, ועי' באשל אברהם שם. ע"י.

ח. ירושלמי. הובא באור זרוע ודקח, וכ"כ הרמ"א בהגה, וע"ע בשו"ת אבני נזר סימן ת

אות י'.

ט. ראה בהרא"ש ריש פרק ב דביצה, ובבית יוסף ובשלחן ערוך סימן תקנ"ז, סעיף יד.

ובאחרונים שם. [וע' במשנת יעבץ מועדים סי' לו, שביאר, ד' הרא"ש אם אפשר לערב קודם

ערב יו"ט, וביאר ד' הרמב"ם בעיקר תקנת העירוב. ובמחלוקת התוס' והרמב"ם אם צריך ב'

תבשילים פת ותבשיל, ע"י.]

ט. מי ששכח להניח עירוב ונזכר בבואו לבית הכנסת לפני תפלת ערבית של יום טוב, יש אומרים שיוכל לעשות עירוב בבהכ"נ שיחשוב על איזה תבשיל שבביתו ויאמר שבזה העירוב יהא מותר לו לאפות ולבשל ולהדליק הנר. כא' ויש אומרים שאינו יכול לסמוך על פת שלא לפניו. כב' (ובשעת הדחק שאין שהות שילך לביתו לעשות העירוב, יסמוך על המתירי, אך לא יברך (אפי' עדיין לא שקעה חמה), ויאמר שבתבשיל פלוני שיש לי בביתי יהיה מותר לי לבשל ולאפות ולהדליק הנר מיו"ט לשבת.

י. חובה על כל אחד מישראל להניח עירוב תבשילין מערב יום טוב כדת, ואם חל ראש השנה בימים חמישי וששי, אסור לשחוט ולאפות ולבשל מיום חמישי שהוא יום טוב הראשון לצורך השבת, אף על פי שעירב עירוב תבשילין, אלא יבשל לצורך שבת ביום טוב שני שהוא יום ששי, שאין עירובי תבשילין מתירים אלא שבות קרובה לשבת ולא שבות רחוקה, ואפילו במקום שיש אונס שלא יוכל לעשות צרכי שבת ביום ששי, מאיזו סיבה שהיא, אסור לעשותם ביום חמישי, דלא פלוג רבנן. כג'

יא. מי שעבר ובישל מיום טוב הראשון ליום טוב השני, העיקר לדינא דבדיעבד מותר לאכול מתבשיל זה. (כד')

ומה שכתבנו שאם ענה ברכו יניח העירוב הנה אע"פ שהמנן אברהם אסור כשקיבל עליו יום-טוב בברכו, מכל מקום הטורי זה בשם ראב"ן כתב דקבלת יום-טוב הוא רק לאחר תפילת יום-טוב. וכ"כ בעטרת זקנים ובהלכה ברורה. וע"ע במשנ"ב ובשער הציון סק"י, ודלא כהבן איש חי פרשת צו אות ד'.
 כא' תפארת ישראל סוף פ"ב דביצה.
 כב' מכיון שעליו לומר: "בדין עירובא לא יוכל לסמוך על פת ותבשיל שאינם לפניו אלא בביתו. ועוד טעמים אחרים. עיין בשו"ת חיים שאל חלק א' סימן ט, ובספר עקרי הד"ט א"ח סוף סימן כד.
 כג' יחזיק דעת חלק ו' סימן לב. וה"ה בשאר יו"ט בחו"ל שעושים ב' יו"ט.
 כד' יחזיק דעת חלק ו' סימן ג. [ועי' משנת יעבץ מועדים סימן לו, מש"כ ליישב ד' הרמב"ם בעבר ואפה בלי עירוב תבשילין].

אונס רשאי להמשיך ולבשל ביום טוב עד סמוך לשקיעת החמה, (י') והטעם לזה מפני שאנו סומכים על סברת האומרים שמן התורה צרכי שבת נעשים ביום טוב שלפניו, ורק חכמים אסרו, ועל ידי עירוב התירו לגמרי.

ז. בשעה שמניח העירוב בערב יום טוב מברך ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב, וייסיים: "בדין עירובא יהא שרי לנא לאפוי ולבשולי ולאדלוקי שרגא ולמעבד כל צרכנא מיו"ט לשבת". (בעירוב זה יהיה מותר לנו לאפות ולבשל ולהדליק הנר ולעשות כל צרכינו מיום טוב לשבת), (יח) וצריך שיבין מה שאומר, ואם אינו מבין בארמית או בלשון הקודש, יאמר הנוסח הנ"ל בלועזית בשפה שמבין. (יט)

ח. לכתחילה צריך להניח עירוב תבשילין מבעוד יום בערב יום טוב, וכמבואר, ומכל מקום מי ששכח להניח ונזכר אחר שקיעת החמה בתוך זמן בין השמשות, יניח העירוב ויברך עליו ויצא בו ידי חובתו. (ס) ואם ענה "ברכו" יניח העירוב.

יז' עיין משנה ברורה בניאור הלכה ר"ס תקכז. ובשו"ת ערוגת הבושם חאו"ח סימן קעב. וע"ע בצ"ח ביצה טז: ד"ה והנה ראיתי בהרא"ש, שג"כ כ' לחלוק על המג"א שהחמיר בזה. ולזה הסכים בנו הגר"ש בשו"ת נוכ"י תנינא חאו"ח סימן צח. וע"ע בחמד משה ובית מאיר. ע"ש.
 יח' שו"ת הגאונים שע"ת סי' תוס' ביצה כב רע"א. אבל הרי"ף והרמב"ם לא כ' ולאדלוקי שרגא. ונדאיטא בירושלמי. ועיין בב"י.
 יט' הרמ"א בהג"ה סעיף יב בשם מהר"ל. ועיין בש"ע הגר"ז בקונט' אחרון סק"א אם הוא לעיכובא.

כ' יחזיק דעת חלק ו' סימן לא. וי"א שאין לברך בבין השמשות ע"פ מש"כ בשו"ת נודע בשערי סוף סימן ג' וכה"ג כתב בשטה מקובצת בשם התוס' שאם מערב על תנאי אין צריך לברך. דשמא ברכה לבטלה היא. וכ"כ בלחם סתרים בכללים סימן ט. ובמשפטים ישרים חלק ב סימן לב. ובספר בית השואבה דף קסח ע"א. וע"ע בשו"ת תורת חסד מלובלין חאו"ח סי' כו, ובשו"ת הלקת יואב חלק ב' סוף סימן א. ובשו"ת האלף לך שלמה סימן שדמ. ובשו"ת משפטי צדק למהר"ש גרמיזאן סימן ז'.

יב. מצוה על גדול העיר או רב השכונה, לערב על בני עירו או שכונתו, שיזכה את עירובו על ידי אדם אחד, בהגבהת טפח, לזכותם של בני העיר או השכונה, ואחר שיזכה להם העירוב, יטול העירוב בידו ויברך, ויסיים בסוף אמירתו "לנו ולכל בני העיר הזאת", (כה) ונכון לכתחילה שהאדם הזוכה לא יהיה מבני ביתו של בעל העירוב, אף על פי שהם גדולים, כל שהם סמוכים על שלחנו, וכן לא יעשה זאת על ידי אשתו, ואם קשה לו לחפש אדם זר, יכול לזכות אפילו על ידי אשתו, (כו) ואם היה רגיל לערב לאחרים, ושכח לזכות העירוב תחילה על ידי אדם אחר, יכולים לסמוך עליו בדיעבד, (כז) וכל אדם חייב לכתחילה לעשות עירוב תבשילין, ולא יסמוך על גדול העיר, ורק אם שכח או נאנס ולא עירב יסמוך על גדול העיר, שמערב לכל בני עירו, ואם שכח בשני רגלים רצופים, יש אומרים שנחשב לפושע, ואינו יכול לסמוך על עירוב של גדול העיר, (כח) ומכל מקום בזמן הזה כוונת הרב המערב עירובי תבשילין לזכות גם אנשים כאלה הקרובים לפשיעה, ולכן יכולים לסמוך עליו בדיעבד, לבשל מיום טוב לשבת.

(כט)

יג. כשחל יו"ט ביום חמישי וביום ששי, ועושה עירוב תבשילין

(כה) ש"ע סימן תקכו ס"י וסי"א וסי"ב. ובאחרונים שם. וע"ע בשו"ת לב חיים ח"ב סימן קא.

(כו) עיין בסי' שסו סי"א. ובשו"ת זקן אהרן ואלקין ח"א סימן כד.

(כז) עפ"י הגן המלך סימן קכ שמיקל בזה. ואף שהכסא אלהו סק"ג חולק עליו, כי החידו"א בטוב עין סימן יח אות צ' לסמוך על הג"ה בדיעבד. ע"ש.

(כח) כדמוכח מעובדא דההוא סמ"א בביצה טז:

(כט) שו"ת כנסת יחזקאל סימן כא. וסיוע לדבריו מתנשי' הרשב"א שהוא ככ"י, דה"ט כההוא סמ"א מפני שאין דעת המנהיג עירוב על הפושעים, וכפרש"י. אבל אם אמר המנהיג במירוט שהוא מערב אף על הפושעים הוא סומך לעולם על המנהיג. ע"ש. וכ"כ המאירי בבית הבחירה בביצה טז: עמוד צט, סוף ד"ה מי. ומדבריו ר' ירוחם בשם ר"א בן איסמנאל מוכח דאף לכתחילה שפיר דמי. ועיין בברכי יוסף. ועיין בשו"ת ערוגת הבושם סימן קעב אות ג. וי"ל ע"ד. ודו"ק.

ביום רביעי, שהוא ערב יו"ט, מ"מ אינו רשאי לבשל מיום חמישי לצורך שבת, אלא רק ביום ששי, ששבות קרובה התירו, שבות רחוקה לא התירו. ט

יד. יכול אדם לערב עירוב תבשילין לשכנו עם הארץ, שאינו יודע לעשות זאת, או לשכנתו אלמנה שאינה בקיאה בזה, וילמדים הברכה מלה במלה, ואחר כך יאמר: בדין עירובא יהא שרי לבשל הבית הזה (או לבעלת הבית הזה), לאפווי ולבשולי וכו'. ומצוה לעשות כן לזכות את אחרים, (לא) ויש אומרים שהוא עצמו רשאי לברך להם ברכת העירוב כשאנשים יודעים לברך, (לב) ומנהיג קדום בעיר הקודש ירושלים ת"י, שגדולי הרבנים היו שולחים תלמידי חכמים מבית לבית לזכות את אלה שאינם בקיאים, ולעשות להם עירובי תבשילין, (לג) וברוך מחזיר עטרה ליושנה, וכל המזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו.

טו. אפילו מי שמתענה ביום טוב מפני תענית חלום, רשאי לבשל לצורך אחרים, ולצורך השבת כשחל יום טוב בערב שבת, (לד) ויש אוסרים, (לה) והרצוה לסמוך על המקילים, יש לו אילנות גדולים לסמוך עליהם, (לו) וכן אשה שאכלה ביום טוב מאכלי בשר אפילו

(ל) כ"ה בהר"ן פ"ב דביצה ובשו"ת הריב"ש סי' טז. ע"ש. והרא"ש בתשו' (כלל פג סי"ח) נ"ט מפני שיש"ט אי עיקר וכו'. ועיין בשו"ת הרדב"ז ח"א סימן תקנז. ובמתכ"ר סי' תקנז סק"ד. ובסי' שמחת יחדה נגאד בקונט' חגי יחדה דל"ח ע"ב. ע"ש. ועיין בשו"ת יוסף אומץ סימן סב. ובשו"ת תורת רפאל סימן פט.

(לא) שו"ת חיים שאל ח"א סימן עד אות נד. שו"ת רב פעלים ח"ד סי' יד. ובבא"ח סי"פ צו.

(לב) עיין רב פעלים שם. ובערך השלחן א"ח סי' תקפה סק"ג. ובמ"ש בשו"ת קול אלהיו ח"א חאו"ח סי"ס לא.

(לג) חיים שאל שם.

(לד) שו"ת מהר"י מברונא סי' פב.

(לה) כן ד"י המהר"י. וכ"פ רמ"א סי' תקנז סי"ב. וע"ע בסי' עושה שלום דקט"ו ע"ג.

(לו) כן מתבאר באלהי רבה סי' תקנז סק"ד. וע"ע בבית מאיר סי' תקנז סי"ב. ובמאמר מורכבי שם סי"ק כב. ובשו"ת דברי מלכאל ח"ד סימן כח. ע"ש. והכי פשוט"ל לקולא בסי'

בשעות של אחר הצהריים רשאית לבשל אחר כך מאכלי חלב לצורך השבת, וכן לצורך אחרים, לו ולכן יש להתיר לבשל ביום שביעי של פסח שחל בערב שבת, אורז לצורך השבת, אף לאלה שנוהגים להחמיר שלא לאכלו בפסח. (ח)

מהלכות חול המועד

א. ימים שבין הראשון והשביעי של פסח, וימים שבין הראשון של חג הסוכות ליום שמיני עצרת נקראים "חול המועד" ובתורה נקראו בשם "מקראי קודש".^א וכן אנו מזכירים אותם בתפלת המוספין בשם "מקרא קודש".^ב ולכן אסורים הם בעשיית מלאכה, כדי שלא יהיו כשאר ימי החול שאין בהם קדושה כלל.^ג וכן ראוי לכבד את

בני בנימין דף קד ע"ג אות ג. ע"ש. וע"ע בשו"ת ויקרא אברהם האו"ח סי' כב שג"כ העלה להקל. ע"ש.

לז) הגאון מהר"ח מודעי בשו"ת חיים לעולם האו"ח סימן ז. ושלח כמ"ש בן איש חי פ"ר צו אות מא להתמיד בזה. ע"ש. ואכמ"ל.

לח) הנה בשו"ת הלק"ט ח"א סימן קיח כ' להתמיד בזה. וכ"כ הכנה"ג בתשובה סי' סב, ודחה דברי המהר"י אישקאפה שהתיר בני"ד, וכל כחו ע"פ המהר"י שאוסר לאשה מתענה ביו"ט לבשל. ע"ש. וכן מלבד שהמהר"י ברונא סי' פב וסיעתו חולקים על המהר"י, הרי יש לחלק בין מתענה שאסורה לבשל לגמרי. וכ"כ הגאון מהר"י נגאור בשמחת יהודה בקונט' חגי יהודה דל"ח ע"א. וכן העלה החיד"א במחב"ר סי' תסז סק"ו. וכ"כ להתיר בני"ד בסי' ברכות המים סי' תמו דל"ט ע"ב. וכן פסק בשו"ת יבא תלוי האו"ח סימן ג בני"ד דמותר גמור הוא. וכ"כ בסי' בני בנימין דק"ד ע"ג מגאוני ירושלים שנת תקי"א. ע"ש. וגם הגאון מהרש"ק בשו"ת האלף לך שלמה האו"ח סי' שמג העלה להתיר בכיו"ב. וע"ע בשו"ת חיים לעולם סי' ז. וכן פסק הגאון ערך השלחן סימן תנג סק"ד. ואע"פ שהגר"ח בשו"ת רב פעלים ח"ג סי' ל נטה קו להתמיד בזה, מ"מ נראה שהעיקר להקל בזה ככל הני רבוותא. וכ"כ בשו"ת שערי רחמים פרנקו ח"ב האו"ח סי' כו. והגאון מהרש"ם בארחות חיים סי' תקפז אות ג'. וע"ע בשדי חמד מעי' חו"מ סימן ו' אות ו. ובסי' הוד יוסף דקל"ט ע"ד.

א. (ויקרא כג לו. ובחגיגה יח.)

ב. רב האי גאון בתשרי חובא בהר"ע גאון ח"ב עמוד ז.

ג. הרמב"ם דפ"ז מהל' יו"ט, ע"פ הגמ' חגיגה יח. אליבא דר"ע ור' יונתן. וכ"כ

פרק מז

עירוב תבשילין

עירוב תבשילין שא

ב. מצות העירוב היא, שיקח פת ותבשיל מערב יום-טוב ויניחם לשבת כדי שיבשל ויאפה מיום-טוב לשבת עם מה שבישל ואפה כבר מערב יום טוב לשם שבת. ונמצא, שלא התחיל מלאכה ביום טוב, אלא גמר אותה ואם לא עשאו אלא מתבשיל לבד מותר. (2)

ג. אם אינו רוצה לאפות ביום-טוב רק לבשל, מספיק לקחת לצורך העירוב תבשיל לבד. (3)

ד. אם עשה עירוב מפת לבד אינו מועיל לבשל עליו. ויש אומרים דאינו רשאי אפילו לאפות. (4)

ה. שיעור התבשיל הוא כזית בין לאחד בין לכל בני העיר. (5) ומשום הידור מצור יקח לחם שלם ששיעורו

(2) שם והכי איתא בתוספתא וכ"כ רבינו יצחק פאסי זצ"ל דבתבשיל אחד סגיא וכ"כ רבינו שלמה ורבינו ישעיה ואע"ג דאפיית פת לא מקריא תבשיל, מ"מ תבשיל עדיף מינה ופטר לה.

(3) ב"י בשם תוספות וכן הוא בהגר"א מ"ב אות ר' כה"ח אות טו"ב.

(4) הצ"ח בחידושי למסכת ביצה כתב דנראה לו מהש"ס דגם לאפות בלחוד לא מהני בפת בלבד. וכתב בבית שש"ו והגם דאין הוכחנו מהש"ס מוכרעת מכל מקום לענין דינא יפה כיון דגם לאפות בלבד אין עירוב בפת מועיל וכ"כ בהגהות אשירי בשם אור זרוע וכ"כ הא"ר בשם רש"ל וכ"כ החמד משה והגר"ן ועוד.

ובשיבולי הלקט סימן רמ"ז כתב דכל היכי דערב בתבשיל פטר את הכל. ואפילו פת ואם עירב בפת לא פטר אלא פת לבדה ולא תבשיל.

(5) ביצה ט"ז וכ"פ בשו"ע שם.

א. יום-טוב, שחל להיות בערב שבת, אסור לבשל לצורך שבת בקדירה בפני עצמה, אבל מבשל הוא כמה קדירות ליום-טוב ואם הותר הותר לשבת. ותקנת חכמים היא שעל-ידי עירוב תבשילין מותר לבשל לכתחילה מיום-טוב לשבת. (1)

(1) ביצה ט"ז שר"ע סימן תקנ"ז סעיף א': והטעם הוא דאין יום-טוב מכין לשבת משום שנאמר "והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו". חול מכין לשבת וחול מכין ליום טוב ואין יום טוב מכין לשבת וע"י עירוב תבשילין מותר. ואיכא פלוגתא בתלמוד: מהו היתר העירוב אם מפני כבוד השבת או כבוד יום טוב? רבא אמר, כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום טוב. פירוש מתוך שמכין עירוב זוכר את השבת ואינו מכלה את הכל ביום טוב ובורר מנה לזה ומנה לזה. רב אשי אמר, לא לכבוד שבת תקנוהו אלא לכבוד יום טוב כדי שיאמרו אין אופין מיד"ט לשבת אא"כ התחיל מבע"י. דאינו אלא כגומר והולך אבל אתחילי לא קל וחומר דמיר"ט לחול לגמרי לא. ולמה נקרא שמו עירוב? כתב הרמב"ם, שכמו שהעירוב שעושים בחצירות ובמבואות משום היכר כדי שלא יעלה על דעתם שמותר להוציא מרשות לרשות, כך זה התבשיל משום היכר וזכרון. כדי שלא ידמו ויחשבו שמותר לאפות ביר"ט מה שאינו נאכל בו ביום. והראב"ד כתב שאינו כך אלא שהוא מערב צרכי שבת על יום-טוב לעשותו יחד ואף בתחומין הוא מערב תחומין שלא היה יכול לילך בהן.

כביצה וחתיכת בשר או דג⁽⁶⁾ וטוב לעשות התבשיל ביצים שלוקים קשים שהם מתקיימים במקומות החמים.⁽⁷⁾

ו. מצוה על כל אדם לערב ואפילו שני בעלי בתים הדרים בבית אחד אם כל אחד מבשל לעצמו צריך לערב בפני עצמו ואסור לסמוך על עירוב שעושה חבירו.⁽⁸⁾ אבל בני ביתו הסמוכים על שולחנו וכן שני בעלי בתים הסמוכים על שולחן אחד, אינם צריכים לערב בפני עצמם. ואם הם אוכלים כל אחד על חשבונו כל אחד צריך לערב לעצמו.⁽⁹⁾

ז. התבשיל צריך שיהא דבר שראוי ללפת בו את הפת להוציא את הדייסא אבל שאר תבשילין יוצאים בהם בין צלוי או שלוק או כבוש או מעושן שראויים לאכילה ע"י הכבישה או העישון. ואפילו מין דגים קטנים שהדיחן במים והזחתן היא בישולו לאכילה ה"ז סומך עליהם. וכן סומך על תפוחים ושאר פירות המבושלים ועל דגים קטנים שבישולן.⁽¹⁰⁾

(6) אחרונים כשם שלי"ה ורש"י ביצה ט"ז ע"א כתב דבעינן דבר שאינו אוכל בכל יום שיהא מוכח שעושה לכבוד שבת.

(7) בא"ח פרשת צו אות א'.

(8) חיי אדם כלל ק"ב סעיף ז'.

(9) מהרש"ל ב"ש"ש פ"ב דביצה סימן י' ילקוט יוסף סעיף ב'.

(10) שו"ע שם סעיף ה', אבל במליח אעפ"י שהוא ראוי לאכילה אין מערבין בו וכ"כ הטור דבמליחה בלא בישול אע"פ שנאכל מחמת מלחו אין עושין ממנו עירובי תבשילין. ובחיי אדם כלל ק"ב אות ו' כתב תשובת חכם צבי דבשעת הדחק, שאין לו דבר

ח. טוב לעשות התבשיל בערב יום טוב ולא מקודם אף שיניחו ערב יום טוב לשם עירוב. אך לעת הצורך מותר לבשל מקודם אף לכתחילה וכלכד שההנהגה תהיה בערב יום טוב.⁽¹¹⁾

ט. צריך להניח את העירוב מבעוד יום קודם שקיעת החמה ולברך בא"י אמ"ה אקב"ו על מצוות עירוב. ויאמר לאחר מכן את הנוסח הכתוב במחזורים שפירשו הוא, שבוה העירוב יהיה מותר לנו לאפות ולבשל ולהטמין ולהליק הנר ולעשות כל צרכינו מיום טוב לשבת. ובד"עבר, אם לא הניח עד בין השמשות יוכל להניח אפילו בין השמשות.⁽¹²⁾ לפי שספיקא דרבנן לקולא. ואנו תולין לומר, שעדיין יום הוא.

י. אם חל יום טוב ראשון ביום שישי לא ישנה הנוסח לומר מיום טוב לחבירו ומיום טוב לשבת. דחיישינן שמא יטעו ויסברו דמותר לבשל מיום טוב לחבירו על ידי עירוב.⁽¹³⁾

לערב בו מותר לערב בדג מליח שקורין הערינג דקיימא לו מליח כרותח והוי כצלי וכתב הוא. ולי נראה דאין מערבין בו כלל אפילו בשעת הדחק אבל בדבר שהוא כבוש וראוי לאכילה מערבין בו ע"כ.

וטעמא משום דאמרין מליח כרותח וכבוש כמבושל משמע דמליח לא הוי כמבושל. וכן מוכח דעת הרב בית דוד תא"ח סימן ד"ש.

(11) ביאור הלכה סעיף י"ד.

(12) מרדכי ס"פ במה מדליקין רמ"א שם.

(13) ברכי יוסף סימן תקכ"ז אות ה' מדברי הרי"ף ולא כמו שהסכים הט"ז ס"ק י"א לאמר מיו"ט לחבירו ומיו"ט לשבת.

יא. מי שלא הניח עירובי תבשילין לפני שקיעת החמה ונזכר בבין השמשות יש אומרים, יניח העירוב ויברך עליה⁽¹⁴⁾ ויש חולקין דאין לברך בכיך השמשות.⁽¹⁵⁾

יב. מי שהוא בבית הכנסת ולא הניח עירובי תבשילין ויש חשש דאם ילך לביתו להניח עירוב יעבור זמן מנחה, יתפלל מנחה ולא יניח עירובי תבשילין. משום דיכול להקנות קמחו לאחרים.⁽¹⁶⁾ או שיחשוב על תבשיל שבביתו ויאמר נוסח העירוב אך לא יברך אפילו לא שקעה החמה.⁽¹⁷⁾ ויש חולקין.⁽¹⁸⁾

(14) יחזה דעת חלק' סימן ל"א והביא ראיה לדבריו שבספק חשיכה יכולין לברך ולספור ספירת העומר ואין צריך להמתין עד שיהיה לילה ודאי. שכיון דספירת העומר בזמן הזה דרבנן ספיקא דרבנן לקולא. ועוד ממה שרשאים להתפלל מנחה גם בבין השמשות עד צאת הכוכבים ולא תששו לספק ברכות להקל. וכן דעת הגר"צ אבא שאול שליט"א דסמכין אדרבי יוסי דאמר בין השמשות כהרף עין זה נכנס זה יוצא.

(15) נודע בשערים חלק ב' סוף סימן ר', שהסתפק ובכ"ז סופר ס"ק י' כתב וע"כ יש לברך בלא שם ומלכות ורק יש לאמר הלשם יחוד וכו'.

(16) מגן אברהם ביהש"ץ דף קס"ה.

(17) תפארת ישראל סוף פ"ב דביצה.

(18) הרב חיד"א בחיים שאל ח"א סימן כ"א, דמי שבירך בביצה"ג מעשה כסיל הוא זה דבעינן שיטול העירוב כידו וכדמוכח מלשון נוסח העירוב כד"ן יהא שרי לן וכו'. וכיון שאין העירוב כידו אינו יכול לערב. וכן מוכח מהר"ף והרמב"ם וזולתם, שיטול או שיקח כידו. וכן מוכח מהמג"א והא"ר דאי אפשר לערב אלא בנטילת העירוב כידו דזוקא ביהש"ץ דף קס"ז ע"ב אות מ"ז.

יג. אם לא עירב עד אחר אמירת ברכו אינו יכול לערב יותר.⁽¹⁹⁾ ויש חולקין וסבירא להו שיכול לערב כל זמן שלא התפלל תפילת יום טוב⁽²⁰⁾

יד. מצוה על כל אדם לערב ומצוה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו כדי שיסמוך עליו מי ששכח או נאנס. אבל מי שאפשר לו לערב ולא עירב אלא שרוצה לסמוך על עירובו של גדול העיר נקרא פושע ואינו יוצא בו.⁽²¹⁾

טו. אם שכח שני רגלים רצופים הוי כפושע, שניכר שאינו חרד לדבר מצוה ואינו יוצא בעירובו של גדול העיר.⁽²²⁾ אבל, אם עשה עירוב אחר רגל הראשון ששכח וחרד ושכח לא הוי פושע. ובזמן הזה כוננת המזכה אף על

(19) מגן אברהם סק"א והסכים עמו ביד אהרן וכן פסק בבא"ח פרשת צו סעיף ד'. ובחיי אדם כלל ק"ב סעיף ב' כתב, ואם כבר קיבל עליו יום טוב כגון שאמר ברכו או שהציבור אמר ברכו אמור להנחת. ובדיעבד, אם הניח קודם שהתפללו הציבור י"ח אע"ג שאמרו ברכו עירובי עירוב. וראה עוד בבא"ח פרשת וירא סעיף ה'. וכן דעת הגר"צ אבא שאול שליט"א.

(20) עמרת זקנים הטור יזוהב בשם ראב"ן דיכולים לערב אפילו אחר ברכו כל זמן שהציבור לא התפללו תפילת יום טוב, כי קבלת יום טוב לא הוי עד תפילת יום טוב. ועיין לעיל בדיני ערב יר"ט ס"א.

(21) ביצה ט"ז שו"ע שם סעיף ז'.

(22) ביצה שם בעובדא דההוא סמ"א.

השוכח כמה פעמים רצופים וכל שכן אם היה בנתיים רגל או רגלים שעשה בהן עירובי תבשילין כהלכה. (23)

טז. מי שהניח עירוב לעצמו או שאבד קודם שהכין צרכי שבת יוצא בעירובו של גדול העיר. ולא אמרינן שבוה שעירב גילה בדעתו שאינו רוצה לצאת בעירובו של גדול העיר. (24)

יז. כשמערב על אחרים אינו צריך לפרט, אלא מניח בכלל על כל בני העיר וכל מי שהוא בתחום העיר יוצא בו. (25)

יח. המערב לאחרים צריך לזכות להם על ידי אחר, כדי שיהיה להם חלק בפח ובתבשיל. וצריך הזוכה להגביהו טפח לזכותם של בני העיר ויחזירו למערב ויאמר הנוסח

(23) כנסת יחזקאל סימן כ"א והב"ד השע"ת אות י' ומרן בב"י דקדק מעובדא דההוא סמ"א דמשמע לדידך אסור. פירש רש"י, שאין דעתו על המזידים דמשמע דאם דעתו גם על המזידים מהני גם לפושעים. וכ"כ הרשב"א בתשובה ח"א סימן תרפ"ג אם אמר המניח בפירוש שהוא מניח אף על הפושעים סומך הוא לעולם על מי שהניח. ורבינו ירוחם כתב בשם הר" אברהם בן אסמעאל דהאידינא, שהש"צ מערב על כל בני העיר ומכריז מותר לסמוך עליו לכתחילה ולא הוי פושע.

(24) ב"י בשם הכלבו מ"א סק"ז דכל אדם דעתו לסמוך על חבריו אם יאבד עירובו מ"כ אות כ"ג כה"ח אות נ"ב.

(25) ביצה שם מהא דאבוה דשמואל ורב אמי ורב אשי ש"ע שם סעיף ח'.

הכתוב במחזורים, ויסיים "לנו ולכל בני העיר הזאת". ואם עושה לאנשים מסוימים יאמר "לנו ולפלגנו ופלגנו". (26)

יט. כשמזכה להם על-ידי אחר לא יזכה על-ידי בנו ובתו הקטנים אפילו אם אינם סמוכים על שולחנו ולא על-ידי בנו ובתו הגדולים הסמוכים על שולחנו ולא על-ידי אשתו. (27)

כ. מי שהוא רגיל לערב לאחרים ושכח לזכות העירוב תחילה על-ידי אדם אחר – יכולים לסמוך עליו בדיעבד. (28)

כא. אם עשה תבשיל מיוחד לעירוב תבשילין או שהפרישו לשם כך ושכח ולא בירך – אין לסמוך עליו. (29) ויש מתירין. (30)

(26) שם סעיף י'.

(27) שם סעיף י' ובסימן שפ"ו סעיף י'.

(28) הרב גן המלך סימן ק"כ דמי שהוא רגיל לערב לאחרים אין צריך לזכות לאחרים והב"ד י"א בהגה"ט, ויש חולקים. וסבירא להו דאפילו בדיעבד לא יצא והרב חיד"א בספר טוב עיין סימן ת' אות צ' כתב דבדיעבד יש לסמוך על הרב גן המלך כה"ח אות ע"א ילקוט יוסף סעיף י"ב.

(29) מגן אברהם וטעמו דלא עדיף מאלו אמר בדין יהא שריא לן וכו' ולא פירש המלאכות בהדיא דאסור. ואע"ג דברכות אינן מעכבות דהיינו, אם אמר בדין יהא שרי לן וכו'. וכן העלה מהר"ע ז"ל בספר מט"י דאמירת בדין יהא שרי לן מעכבת וכמגן אברהם וכן עיקר ביהש"ו.

(30) רש"ל ביש"ש דברכות אינן מעכבות, אפילו הפרישה אשתו שלא מדעתו וכן הסכים הט"ז.

כב. מי שערכו בשבילי – אין צריכים להודיעו בשעת ההנחה. רק שיוודיעוהו בין טוב קודם שיתחיל לבשל לצורך השבת.⁽³¹⁾

כג. חל יום טוב כיום חמישי, ושישי, עושין עירובי תבשילין ביום רביעי אפילו הכי אינו רשאי לבשל מיום חמישי לצורך שבת, אלא מליל שישי ואילך.⁽³²⁾ ואם עבר ובישל מיום חמישי לשבת, התבשיל מותר באכילה⁽³³⁾ ויש אוסרים.⁽³⁴⁾

כד. מלכתחילה ראוי להניח עירוב תבשילין עבור כל יום טוב שחל בערב שבת בפני עצמו. ובדיעבד, אם הניח העירוב לכל ימות השנה, כל זמן שעירוב זה קיים עירובו עירוב.⁽³⁵⁾

(31) שם סעיף ט'.

(32) הרא"ש בתשובה כלל פ"ג סימן ח', משום דיום טוב ראשון עיקר ויום טוב שני אינו אלא משום גזירה הר"ן בפ"ב דביצה כתב הטעם דשבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו.

(33) חמ"מ אות י"ד כתב הטעם להיתרא דהלא מהתורה אין בו איסור דלא גרע ממבשל לשבת אלא קנסא הוא וכי משום קנסא דידיה דעבר אדרכנו נתיר לו לחלל יום טוב שני בתנא והוא יש לו מבושל דלדידיה שייך למיקנס אבל יום טוב מאי עבדתיה ולמה נקניסיה. והערה אות ז' הביא דברי מהר"ם והרמב"ם והרשב"א, שהתירו במבשל מיום טוב לחבריו אע"ג דבידו לתקן. וכ"כ המ"ב אות מ"ב דדעת הט"ז להתיר ובשעה"צ אות ס"א ותמה על המהרש"ל ע"ש.

(34) ים של שלמה פורק ב' דביצה.

(35) שו"ע שם סעיף י"ד.

כה. נאכל העירוב או שאבד קודם שבישל לשבת, אינו יכול לבשל על סמך העירוב אלא אם כן נשתתף ממנו כוית, ודווקא שנאכל התבשיל. אבל אם נאכלה הפת אין בכך כלום.⁽³⁶⁾

כו. אם נאכל התבשיל ונשארה הפת המחמיר תבוא עליו ברכה. המקל לא הפסיד.⁽³⁷⁾

כז. בישל ואפה לצורך יום טוב ונאכל העירוב או אבד – יכול להניח תבשילים אלו לשבת ויבשל תבשילים אחרים לצורך יום טוב.⁽³⁸⁾

כח. גדול העיר שמערב על כל בני העיר והגבילים בני העיר לסמך עליו והכריזו בליל יום טוב שיסמכו עליו וכלילה ההוא נאכל העירוב צריך להודיע לעם דאבד עירובו ואין לסמך עליו.⁽³⁹⁾

כט. מי שלא עירב, כשם שאסור לבשל לעצמו כך אסור לבשל לאחרים אפילו בבייתם וגם אחרים אסורים לבשל לו ואין לו תקנה, אלא שיתן קמחו ותבשיליו לאחרים שעירבו במונה ע"י משיכה והם אופין ומבשלים ונותנים לו.⁽⁴⁰⁾

(36) משנה ביצה שו"ע סעיף ט"ו.

(37) שו"ת פני יהושע כ"י חאר"ח סימן י"ט כה"ח אות צ"ח.

(38) הראב"ד בהשגות בפ"ו מהלכות יום טוב הלכה ג' ובמגדל עוז שם וכן הוא בשו"ע שם.

(39) מחזיק ברכה אות י' וכן מוכח מדברי הרב כנה"ג סימן מ"ט.

(40) שו"ע שם.

ל. במקום שאין גדול העיר מניח עירוב על כל תושבי העיר ושכח אחד מן העיר להניח עירוב ונזכר קודם סעודת שחרית יש לו אפשרות לבשל הרבה בקדירה אחת ויותר לשבת. ויש אומרים דאפילו לבשל כמה קדירות ממני תבשיל שונים מותר, בתנאי שיאכל מכל תבשיל ותבשיל.⁽⁴¹⁾

לא. אם עבר במזיד ובישל כמה קדירות שלא לצורך יום טוב, מותר לאוכלן בשבת. אבל, אם הערים לבשל ב' קדירות לצורך היום והותר אחת לצורך מחר אסורים באכילה לו ולבני ביתו.⁽⁴²⁾

לב. מי שעשה את כל ההכנות הנחוצות לשבת בעיר"ט או מי שגר בביתו ואת סעודות שבת עושה בבית הוריו ואין לו מה לבשל רק להדליק נרות שבת - יניח עירוב תבשילין בלא ברכה.⁽⁴³⁾ ואם לא עירב מותר להדליק נר של שבת שהוא מצוה.⁽⁴⁴⁾

לג. אם נזכר ביום טוב ראשון שלא עירב, אם הוא ביר"ט של ר"ה אינו יכול לערב על תנאי. אבל אם הוא ביר"ט של

(41) שו"ע שם.

(42) שו"ע שם.

(43) לחוש לסברת הרא"ש הטור והר"ן דסברי דצריך לאמר בשעת העירוב ולאדלוקי שרגא ולכן אם לא עירב, אסור להדליק את הנר מאמ"ד אות י"ח.

(44) הרי"ף והרמב"ם וכתב מרן בשו"ע סעיף י"ט.

גלויות, יכול לערב בתנאי. אם היום קודש א"צ לערב ואם היום חול בעירוב זה יהא שרי לן לאפויי ולבשולי.⁽⁴⁵⁾ ועל עירוב זה לא יברך.⁽⁴⁶⁾

לד. אע"פ שהניח עירוב תבשילין צריך להזהר לגמור את התבשילין בשעות המוקדמות של היום.⁽⁴⁷⁾ אולם אם לא הספיק להכין מבעוד יום רשאי לבשל עד סמוך לשקיעת החמה.⁽⁴⁸⁾ וראוי להניח בתבשיל ביצה, שמתבשלת מהר, ולהניחה בבת-אחת על האש.⁽⁴⁹⁾

לה. נכון לכתחילה להניח את פת העירוב ללחם משנה בערבית ושחרית ובמנחה יבצע עליו דכיון שנעשה בו

(45) שו"ע שם.

(46) הר"ש גאון בתש"ן משפט ישרים סימן ל"ב דעל עירוב בתנאי אין לברך וכ"כ מהר"ש אלגאזי בספר לחם סתרים בקונטרס אחרון בכללים מחודשים כלל ט' וכ"כ הרב יעב"ץ בסידורו וכ"כ בשיטה מקובצת ביצה דף ר' בשם התוס' דאינו מברך על עירוב של תנאי דשמא הוא ברכה לבטלה. אולם דעת המג"א ועוד לברך וכלל גדול בידונו סב"ל.

(47) משום דלרבה אין יר"ט מכין לשבת זה איסור דאורייתא דדרוש מהפס' "והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו" דאין יר"ט מכין לשבת וכתבו התוס' שאם בישל ביר"ט אין כאן איסור תורה, דהיות שאם יזדמנו לו אורחים התבשיל יהיה ראוי לו. לכן ראוי לבשל מבעוד יום שיהיה ראוי לאורחים.

(48) דסמכינו אמ"ד דמדאורייתא צרכי שבת נעשים ביר"ט ורבנן הוא דגזור ועל ידי עירוב התירו לגמרי.

(49) כמבואר בסימן תק"ג סעיף ב' ממלא נחתום חבית של מים אע"פ שאין צריך אלא לקיתון אחד. והוא הדין הכא.

מצוה אחת יעשה בו עוד מצוות אחרות⁽⁵⁰⁾ ומ"מ רשאי לאכלו לאחר שהכין כל צרכי שבת.⁽⁵¹⁾

לו. יום טוב אין צריך עירובי חצרות ושיתופי מבואות משום דקי"ל מתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך. אבל עירובי תחומין צריך כמו בשבת.⁽⁵²⁾

לז. כשמערב עירובי חצרות בערב פסח בשביל שבתות השנה יכלול גם יום-טוב כדי שיהיה יכול להוציא על ידי זה אף דברים שאין צורך היום כלל לכ"ע.⁽⁵³⁾

לח. אם הניח עירובי חצרות ליום טוב סומך עליו גם לשבת⁽⁵⁴⁾

לט. יום טוב, שחל להיות בערב שבת, אין מערבין לא עירובי חצרות משום דמיחזי כמתקן לצורך מחר ואפילו הניח עירובי תבשילין. ולא עירובי תחומין דמיחזי כקונה בית ביום טוב. אבל אם נזכר יום הראשון בשני ימים

(50) מנהג מהר"ם ומהר"ל וכ"כ מטה אפרים סימן תרכ"ה סעיף ל"ח ביהש"ז סעיף ל'.

(51) שר"ע שם.

(52) שר"ע סימן תקכ"ח סעיף א' ובמ"ב שם.

(53) מ"ב שם ועוד.

(54) מג"א שם סק"א.

טובים של גלויות, יכול לערב עירובי חצרות בתנאי. אבל עירובי תחומין אין מניחין אותו ביום טוב בתנאי.⁽⁵⁵⁾

(55) שר"ע שם.

84

ביום טוב, ואך מי שנמלך אחר כך ורוצה לאכול ממנו ביום טוב רשאי,¹⁶ באופן שיבאר להלן סעיף רל"ז.
והאומר על כל התבשילים שביתו שיהיו לעירוב - יתכן שאין זה נחשב כעירוב, כיון שהוא משותף לשבת ויום טוב.¹⁷
ז. אין מערבין אלא במאכלים השייכים למערב, ולא במאכלים השייכים לאיש אחר.¹⁸

הפת שמערבין בו

ח. באיזה פת מערבין עירוב תבשילין? יבאר לפנינו.
 ט. משום הידור מצוה - יש לערב בלחם, שמבדלים עליו "המוציא"¹⁹.
 י. עוגה אפויה, או מטוגנת, שמבדלים עליה "מזונות" - ניתן לערב בה במקום פת.²⁰
עוגה מבצק הממולא בפירות וכדומה, אם מבדלים עליה "מזונות" ניתן לערב בה במקום פת.²¹
 פשטידה - יש לדון שניתן לערב בה במקום פת.²²
יא. דברי מאפה מקמה שלא מחמשת המינים, וכמו עוגיות מקמה תפוחי אדמה - יש לדון שבשעת הדחק מערבין בו במקום פת.²³

התבשיל שמערבין בו

יב. באיזה תבשיל מערבין עירוב תבשילין? יבאר לפנינו.
יג. אין מערבין אלא בתבשיל המלפתיס בו הפת, [כלומר שאוכלים אותו בסעודה עם הפת].²⁴ והמערב בתבשיל שאין מלפתיס בו הפת - הרי זה כמי שלא עירב כלל.²⁵

הרב ומשגיב הנ"ל, וכן החיים קליין: וכשחזר ומערב - צריך בירור, אם מביד שנית.
 16. תשובת הרשב"א אויערב"ן בספר עירוב תבשילין הערוך היא עמוד שי"א. 17. שם.
 18. ראה שיע סעיף י. ועוד. דין שלח המערב - ראה להלן סעיף קל"ז. 19. ראה משגיב סק"י.
 20. ראה שלחן גבוה סק"י. 21. שם. 22. שם. 23. עירוב תבשילין הערוך היא עמודים קל"ח ושליש.
 24. ראה שיע סעיף ד. ותבשיל העשוי להשביע, ולא ללפת ב הפת, וכמו דייסה - אין מערבין בו (שיע הנ"ל, ומשגיב סק"י). 25. שיע הרב סעיף י"א. וראה התעוררות תשובה ח"ב סי' ל"א, שחדש, שאפילו תבשיל שמלפתיס בו את

קער
ג. ביום שצריכים לערב עירוב תבשילין - מזכירים לצבור לעשות זאת קודם כניסת החג, תזכורת זו - יש שעושין אותה על ידי הכרזה בבתי הכנסת, ואחרים עושין זאת באמצעות פרסום כרוזים במקומות צבוריים.⁷

טיב העירוב

ד. במה מערבין עירוב תבשילין? יבאר לפנינו.
עירוב תבשילין - עושים בפת ותבשיל.⁸ כדי שבפת זו - יהא מותר לאפות מיום טוב לשבת, ובתבשיל זה - יהא מותר לבשל מיום טוב לשבת.⁹

במה דברים אמורים, כשרוצים לבשל וגם לאפות ביום טוב לצורך שבת שלמחרת, ואז צריך לעשות העירוב גם מתבשיל וגם מפת אפוי.¹⁰
אך כשרוצים לבשל בלבד, ולא לאפות, ביום טוב לצורך שבת - אין צריך לעשות העירוב אלא בתבשיל לבד.¹¹

וכשרוצים לאפות בלבד, ולא לבשל, ביום טוב לצורך שבת - מכל מקום צריך לעשות העירוב גם בתבשיל וגם בפת.¹²
ה. מי שעירב בתבשיל לבד - רשאי לבשל וגם לאפות ביום טוב לצורך שבת.¹³ ומכל מקום, אם נזכר קודם כניסת החג - צריך להוסיף לעירוב גם פת.¹⁴

מי שעירב בפת לבד - צריך לחזור ולערב בתבשיל ובפת, לא חוזר ועירב - אסור לו לא לאפות ולא לבשל מיום טוב לשבת, שאין זה עירוב כלל.¹⁵

ו. העירוב שמערבין בו - יהא מיוחד לשבת בלבד, ולא לאכול ממנו

ה"ב. ועיי' רמב"ם שם, ועוד. 7. ראה מטה אפרים סי' תרכ"ה סעיף ל"ז, ערוך השלחן סעיף י"ד, ועוד. 8. שיע סעיף ב'. 9. שיע הרב סעיף ג'. 10. משגיב סק"י. עשיית פשטידה, אפילו בטיוג - דינה כאפיית פת בזה, וצריך לערב גם בפת לצורך מלאכה זו - שלחן גבוה סק"י. 11. משגיב הנ"ל. 12. כ"מ בפוסקים. 13. שיע סעיף ב', ומשגיב סק"י. 14. משגיב הנ"ל. וכשמוסיף את הפת - יאמר עוד פעם: יבדחין עירובא וכו', אבל אינו מביד שנית. לא נזכר עד כניסת החג - אפילו הוא יום טוב ראשון של גלויות שחל ביום חמישי - אינו צריך להוסיף פת לעירוב (ראה שיע הרב סעיף ג'). 15. שיע

תבשיל שאנשי המקום אין מלפתיים בו הפת, אף על פי שדרך בני אדם ללפת בו הפת - אין מערבין בו במקום שאין מלפתין בו, ואפילו בדעיב שכב עירבו בו - הרי זה כמי שלא עירבו כלל.²⁶

תבשיל שרק אנשי המקום מלפתיים בו הפת, ואילו רוב בני אדם אין מלפתיים בו הפת - בטלה דעתם אצל רוב בני אדם - ואין מערבין בו אפילו במקום שמלפתין בו הפת.²⁷

מאכל מבושל המיועד למריחה על הפת - מערבין בו.²⁸

יז. משקה מבושל - ניתן לערב בו, או לאו? יש שגראה מדברין, שאין מערבין במשקה, ורק בתבשיל סמך בלבד - מערבין.²⁹ אולם יש סוברים, שמערבין גם במשקה מבושל.³⁰

טו. מאכל האסור באכילה - אין מערבין בו.³¹

ואפילו כשהמאכל אסור מחמת חומרא, או מחמת מנהג בלבד, ולא מעיקר הדין - אין מערבין בו.³²

טז. מאכל שאסור למערב ומותר לאחרים, וכמו מאכל שהמערב אסר על עצמו באכילתו בנדר או בשביעה - האם, זה שהמאכל נאסר עליו, יכול לערב בו - דבר זה שנוי במחלוקת.³³

יז. מאכל שהמערב מחמיר לעצמו ובני ביתו מקילים - מערב בו לבני ביתו, והם רשאים לבשל עבורו.³⁴

יח. מאכל שאיסורו מתבטל בכניסת השבת שלמחרת יום טוב - וכמו המורד בהנאה ממאכל זה עד כניסת השבת - האם מערבין במאכל זה? דנו בזה אחרונים.³⁵

יט. פירות מבושלים שיש בהם קדושת שביעית - ניתן לערב בהם.³⁶

הבשר - אף שאין מלפתיים בו הפת - מערבין בו, כיון שהבשר מלפתיים בו הפת.²⁶

²⁶ שיעי הרב סעיף י"א. ²⁷ שם. ²⁸ עירוב תבשילין הערוך ס"י ח' סעיף י"ב.

²⁹ התעוררות תשובה ח"א סי' קי"א. ³⁰ דע"ת סעיף ה'. ³¹ פשוט בפוסקים.

³² התעוררות תשובה ח"א סי' ל"א, שו"ת מנחת שי בהשקפות לאורח ס"י ז'. ³³ ראה אגרות חיים (מלוניל) דיני עירוב תבשילין, הלכה למשה חייב עמוד מ"ד, שבת שמעון ב"ר יצחק ט"ו ב', ועוד. אמנם אם המערב אסר על עצמו את המאכל בהנאה - אינו מערב בו, לכל הדעות, מפני שהוא נהנה מן העירוב - עירוב תבשילין הערוך ח"א עמוד קי"ט.

³⁴ דברי שלום ח"ד ס"י צ"א. ³⁵ ראה צ"ח אליעזר ח"י"ד ס"י נ"ד, ועוד.

³⁶ עירוב תבשילין הערוך ס"י ח' סעיף ט"ו.

כ. אין מערבין אלא בתבשיל הראוי לאכילה שלא בדוחק.³⁷

כא. ותבשיל שלא נתבשל אלא כ"מאכל בו דרוסא"י - אף שקודם כניסת השבת כבר יהיה מבושל כל צרכו - אין מערבין בו.³⁸

כב. תבשיל קפוא - שלא ניתן לאכלו כמות שהוא - מכל מקום ניתן לערב בו, מפני שניתן להפשירו בזמן קצר, אך כשאפשר - ראוי להמתין עד שיפשר ואחר כך לערב בו.³⁹

כג. עדשים שנשארו בשולי קדרה שלא במתכוין - במקום שנהוגים ללפת הפת בעדשים - מערבין בהם.⁴⁰ לאחר שגוררם מעל הקדרה לצורך העירוב.⁴¹ במה דברים אמורים, במי שאין לו תבשיל אחר, אבל למי שיש תבשיל אחר - אל יערב בהם מפני כוון מצוה.⁴² עבר ועירב בהם - אף שהיה לו תבשיל אחר - אינו צריך לחזור ולערב.⁴³

כד. שמונניט שנשארה דבוקה בסכין - דינה לענין עירוב תבשילין כעדשים שבשולי קדרה, שנתבאר דינו בסעיף הקודם.⁴⁴

כה. תבשיל שעלול להפסל לאכילת אדם, קודם השבת, מחמת החום וכדומה - אין מערבין בו.⁴⁵ ולכן ראוי לערב בבצים שלוקות קשות, או בשר צלי - ולא מבשיל - המתקיימים בחום.⁴⁶

כז. ביצה קלופה - אין מערבין בה, מפני שתיאסר באכילה, קודם כניסת השבת, מחמת סכנה, כי ביצה קלופה שעבר עליה הלילה - מסוכנת היא לאכילה.⁴⁷

³⁷ פרמ"ג משבצין סק"י. ³⁸ פרמ"ג הנ"ל ועיין במקור חיים סעיף ד' שנתקף בזה ויעיין בקצה המטה על מטי"א סי' תרכ"ח סק"ג בשם מנחת יהודה, שנדחק ללמד זכות על אלה שמערבין בשר שלא נגמר ביטולו בערב יום טוב. ³⁹ עירוב תבשילין הערוך ס"י ח' סעיף ח'. וראה דדין זה שייך גם לגבי פת העירוב. ⁴⁰ שיעי סעיף ו' ומשניב סק"י: ובלבד שיהא בהם כוון לפחות. אין בהם כוון - בטלים לדופני הקדרה, ואפשר שאפילו אם מוסיפים עליהם עדשים לקשלים לכוון - אינם מצטרפים וראה שפת אמת ביצה ט"ז א', שמחת יום טוב שם, ועוד. ⁴¹ משניב הנ"ל. ⁴² שם. או משום שלא נתבשל במיוחד לצורך שבת - ביאור הלכה שם ד"ה עדשים. ⁴³ שיעי הרב סעיף י"ג. ויש סוברים, שדוקא אם בשלו העדשים בערב יום טוב - מערבין בהם, אבל אם בשלום שלשה או ארבעה ימים קודם - אין מערבין בהם, ויש מתירים בכל אופן - טור שם.

⁴⁴ שיעי הנ"ל. ⁴⁵ ערוך השלחן סעיף י"ג. ובמיוחד צריך להזהר בכך בתה השבתות, שדרך כלל החום גבוה בו - תוספת חיים על ח"י אדם כלל ק"פ סק"י. ⁴⁶ כף החיים סק"ג. וראוי לאחסן התבשיל במקום קר שישמור על טריותו. ⁴⁷ משנת יעקב

וכן כל מאכל אפוי [שאינו מבצק קמח] - הרי הוא כמבושל, ומערבין

ב⁵⁸.

ל. מאכל שהותקן על ידי עירוי במים חמים, והיינו מין דגים קטנים, שברם רך ביותר, שמתקנים אותם לאכילה על ידי החדה במים חמים, בלא בישול - מערבין בהם⁵⁹.

לח. מאכל מלוח, הנאכל חי מחמת מלחו, כגון דג מלוח - אין מערבין ב⁶⁰.

טל. נמלח ואחר כך נתבשל או נצלח - אף שהיה ראוי לאכילה קודם הבישול או הצליה - מערבין ב⁶¹.

מ. תבשיל שנתבשל בחמץ טבריה - מערבין ב⁶².

מא. מאכל שנתבשל בחום השמש, או בתולדות השמש, וכגון ביצה שנתבשלה בחול שהוחם בשמש - מערבין ב⁶³.

מב. מאכל שנתבשל במיקרוגל - אף שהמיקרוגל אין בו אש ולא גוף חימום - נראה שמערבין בו.

מג. תבשיל העשוי מזבדי מאפה - יש לדון אם מערבין בו בתור תבשיל, שמא אין אומרים בענין זה שיש בישול אחר אפיה⁶⁴.

מד. מאכל שנאכל כמות שהוא חי שבשלוהו - ניתן לערב בו⁶⁵.

אך כשהמאכל טוב יותר לאכלו חי ממבושל - נסתפק ארז

מהפוסקים, אם מערבין בו, מאחר שהבישול מגרעו ולא משביחו⁶⁶.

מה. מהו שיעור חום הבישול שמכשיר המאכל [המשקה] לערב בו עירוב תבשילין? יש לדון בבישול בשיעור חום שהיד סולדת בו - מכשיר את המאכל [המשקה], אם הם ראויים לאכילה [או לשתיה] מחמת הבישול שלא על ידי הדחק⁶⁷.

הלכות יום טוב עמוד 22. 58. עירוב תבשילין הערוך סיי' ח' סעיף טו' עי' רב יהודה גאון הנ"ל. 59. שיע' סעיף ה'; ומשני' סק"י. 60. משני' סק"י, ושערי' סק"י. אמנם דגים מלוחים המונחים בקולי' החבית, שכבושים הם בציר - יש להם דין כבש ומערבין בהם [משני' הנ"ל]. 61. משני' סק"י. 62. הלכה למשה חייב עמוד מ"ב. 63. עירוב תבשילין הערוך סיי' ח' אות כ'. 64. הג"ח דבליצקי בעירוב תבשילין הערוך ח"א עמוד של"ג. 65. ביי' או"ח בשם ירושלמי נדרים פ"ח ה"א, הובא בדעית' סעיף ה'; וכי' במשני' סק"י. 66. ראש יוסף ביצה ט"ז א'. 67. עי' שיע' או"ח סיי' שיע' סעיף י"ד, ששיעור זה יש בו משום איסור ביסול בשבת. ועי' פרמ"ג משבצ' סק"י.

כו. לחביבות המצוה - ראוי לערב במאכל חשוב, כגון חתיכת בשר, או חתיכת דג, חשובה⁴⁸.

כז. ומכל מקום, תבשיל שרגילים לאכלו בכל יום - ניתן לערב בו⁴⁹.

כח. מצוה מהמובחר לערב בתבשיל שנתבשל לצורך שבת; ומכל מקום, ניתן לערב גם בתבשיל שלא נתבשל במיוחד לצורך שבת⁵⁰.

כט. טוב לערב בתבשיל שנתבשל בערב יום טוב, ולא שנתבשל קודם לכן; אך מי שאין לו תבשיל מערב יום טוב - מותר, אף לכתחילה, לערב בתבשיל שנתבשל קודם לכן⁵¹.

ההגדרה של תבשיל

ל. מאכל שהותקן לאכילה שלא על ידי בישול - האם ניתן לערב בו עירוב תבשילין? יבואר לפנינו.

לא. מאכל צלוי - הרי הוא כמבושל, ומערבין בו⁵².

לב. מאכל שלוק, והיינו שמבושל יותר מכפי צרכו - מערבין בו⁵³.

לג. מאכל כבוש, שוכבש מעת-לעת במים או בשאר משקים, או שוכבש בחומץ חזק או בציר כשיעור שיתנונו על האש ויתחיל להרתח - הרי הוא כמבושל, ומערבין בו⁵⁴.

לד. מאכל מעושן - הרי הוא כמבושל, ומערבין בו⁵⁵.

לה. מאכל מטוגן - הרי הוא כמבושל, ומערבין בו⁵⁶.

לו. בשר אפוי - הרי הוא כמבושל, ומערבין בו⁵⁷.

בהוספות לח"צ עמוד מ'. וראה כ' החיים י"ד סיי' סק"י. וראה להל' הערה 412. 48. משני' סק"י, וכ' החיים סק"י. 49. שערי' סק"י. 50. באור הלכה סעיף י'. 51. באור הלכה סעיף י"ד ד"ה לכתחילה. וכתב הג"ח דבליצקי במחזור כל בו שבעות עמוד י"ב, שאין להחמיר בזה אלא בתבשיל, ולא בפת שמערבין בו. 52. שיע' סעיף ה' ובלבד שיהא ראוי לאכילה על ידי הצליה - דרך החיים ד"ני עירוב תבשילין אות ד'. 53. שיע' סעיף ה', ומשני' סק"י. 54. שיע' סעיף ה', שיע' הרב סעיף י"ב, ומשני' סק"י, ושערי' סק"י. ובלבד שראוי הוא לאכילה על ידי הכבישה - משני' הנ"ל. ועי' במשני' סק"י, שדגים הכבושים בציר דגים - מערבין בהם. 55. שיע' הנ"ל, ומשני' סיי' סק"י. אם ראוי הוא לאכילה על ידי העישון. 56. שו"ת ובחי צדק או"ח סיי' ל"ב. 57. הלכות קצוות לרב יהודה גאון, בתורת של ראשונים

שיעור העירוב

מו. שיעור הפת שמערבין בו - לכתחילה צריך שיהא בודל "כביצה", לפחות⁶⁸, ובריעבד - די בודל "כזית", ואין צורך לחזור ולעשות בודל "כביצה"⁶⁹. שיעור זה - נאמר בין כשהעירוב נעשה בשביל אדם אחד, ובין שנעשה בשביל אלפים⁷⁰.

מוז. דברי מאפה קטנים - מצטרפים לשיעור⁷¹. ויש מי שסבור, שאינם מצטרפים אלא אם הם מונחים בכלי שיש לו תוך⁷².

מח. דברי מאפה ממינים שונים - האם מצטרפים לשיעור? נחלקו הדעות: יש סוברים שמצטרפים⁷³, ויש סוברים שאינם מצטרפים אלא אם הם אפויים כשהם מעורבים היטב יחד עד שאין ניכר כל מין לעצמו⁷⁴.

מט. משום הידור מצוה - יש ליקח לחם שלם לעירוב תבשילין⁷⁵. ויניחו לחם זה לילחם משנה" בכל סעודות שבת, ובסעודה שלישית של שבת יבצעו עליו⁷⁶.

נ. מהי כמות התבשיל שמערבין בו? כזית לפחות⁷⁷, ואין לו שיעור למעלה⁷⁸, וכמה שרוצים מוסיפים⁷⁹.

נא. והמערבין במשקה מבושל - שיעורו רביעית לפחות, וכמו בהרבה שיעורי תורה שמשקה בריעית⁸⁰.

נב. אין לערב בשיעור מצומצם מתבשיל שעלול להתכווץ ולפחות משיעורו קודם כניסת השבת⁸¹.

ומקור חיים סעיף ד', לענין בשול "כמאל בן דרוסא"⁶⁸. רמיה סעיף ג', ואין לו שיעור למעלה - ראה גמרא ביצה ט"ז ב'.⁶⁹ משניב סק"י. ⁷⁰ כ"מ בש"ע סעיף ג'. ⁷¹ ראה שו"ת מנחת שי בהשטות האו"ח סי' ח' שאלה ב', ומועדים וזמנים ח"ו סי' קכ"ג. ⁷² ראה פ"ר ע"י חיים תשובות או"ח סי' י"ט. ⁷³ ראה שפת אמת ביצה ט"ז א', ומועדים וזמנים הנ"ל. ⁷⁴ ראה פ"ר ע"י חיים הנ"ל. ⁷⁵ משניב סק"י וסק"י. ⁷⁶ שם סק"י. וכן משניב סי' שצ"ד סק"ד. ⁷⁷ ש"ע סעיף ג'. לאפילו בדיה שלימה הפחותה מכזית - כגון דג קטן - אין מערבין בה לשלם תודה סי' ח' אות ג'. ויש שמחדדים שהתבשיל יהא "כביצה" - כרם שלמה דיני עירוב תבשילין דף ל"ח, ואשל אברהם מסטשאטש על ש"ע הנ"ל. ⁷⁸ גמרא ביצה ט"ז ב'. ⁷⁹ מאורי חם. ⁸⁰ עירוב תבשילין הערך סי' ח' סעיף כ"ג. ⁸¹ שם סי' י' סעיף ט'.

נג. היה בעירוב בשיעור ונחסר - יתבאר דינו להלן סעיף רל"ט.

נד. חתיכות קטנות מבושלות - מצטרפות לשיעור של כזית⁸². ויש מי שסבור, שאין מצטרפות אלא אם הן מונחות בכלי שיש לו תוך⁸³.

נה. תבשילים שונים - האם מצטרפים לשיעור כזית? נחלקו הדעות: יש סוברים שמצטרפים לכזית⁸⁴, ויש מי שסבור שאינם מצטרפים, אלא אם כן מעורבים היטב יחד עד שאין ניכר כל מין לעצמו, וכגון קציצת דגים המעורבת עם בצלים⁸⁵.

נו. חצי כזית מבושל, וחצי כזית צלי - מצטרפים לשיעור עירוב תבשילין⁸⁶.

נז. תבשיל של אוכל ותבשיל של משקה, והיינו חצי זית תבשיל אוכל וחצי רביעית תבשיל משקה⁸⁷ - יש להסתפק אם מצטרפים לשיעור עירוב תבשילין⁸⁸.

ש. המאכל במשקה ונבלע המשקה במאכל - מסתבר שמצטרפים לשיעור כזית⁸⁹.

זח. עצמות או גריענים מהתבשיל - אינם מצטרפים לכזית⁹⁰, אלא צריך כזית אוכל⁹¹.

נט. המערב גם לאחרים - אין צריך להוסיף בשיעור של התבשיל בשבילם, אלא בכזית אחד די בין לאחד בין לאלפים⁹².

מצרכים שנדונו אם ראויים לעירוב

ס. לפנינו רשימת מאכלים ומשקאות שנידונו בפוסקים לענין כשרותם לעירובי תבשילין.

⁸² שו"ת מנחת שי בהשטות האו"ח סי' ח' שאלה ב'. ⁸³ פ"ר ע"י חיים תשובות או"ח סי' י"ט. אולם במועדים וזמנים ח"ו סי' קכ"ג, כתב שאפילו אינן מונחות בכלי שיש לו תוך - מצטרפות. ⁸⁴ שפת אמת ביצה ט"ז א', ומועדים וזמנים הנ"ל. ⁸⁵ פ"ר ע"י חיים הנ"ל. ⁸⁶ שמואל יוס טוב ביצה ט"ז א', ע"ש שחצי זית עדשים שבשול קדרה או שמונונית שעל הסכין - אינם מצטרפים לחצי זית צלי. ⁸⁷ לסוברים שתבשילי מאכלים ממינים שונים - מצטרפים, ולסוברים שמערבים במשקה מבושל - ראה למעלה סעיפים י"ד וי"ח. ⁸⁸ עירוב תבשילין הערך סי' ח' סעיף ל"ב. ⁸⁹ ראה משניב סי' תרי"ב סק"ד. ⁹⁰ מועדים וזמנים ח"ו סי' קכ"ג. ⁹¹ ש"ע סעיף ג'.

- סא. אטריות מבושלות - אין מערבין בהן.⁹²
 סב. ביצה מבושלת - מערבין בה.⁹³
 סג. בשר מבושל - מערבין בו.⁹⁴
 סד. גבינה - העשויה מחלב מבושל - מערבין בה.⁹⁵
 סה. דג מבושל - מערבין בו.⁹⁶
 סו. דג מלוח - אין מערבין בו, מפני שמלוח אינו כמבושל.⁹⁷
 סז. זייסה מרגרי חטים או שעורים כתושים - אין מערבין בה.⁹⁸
 ואפילו במקומות שדרכם ללפת בה את הפת - בטלה דעתם אצל כל אדם, ואין מערבין בה.⁹⁹
 סח. זיתים כבושים - מערבין בהם.¹⁰⁰
 סט. חומס מבשלים ויבשים - אין מערבין בהם.¹⁰¹
 ע. חלב מבושל - לסוברים שמערבין במשקה - מערבין בו.¹⁰²
 עא. חלב מבושל, שיצרז ממנו מוצרים שונים - שמלפתין בהם את הפת - מערבין בו.¹⁰³
 עב. חמאה, שלא עברה תהליך בישול - אין מערבין בה.¹⁰⁴ ואם היא עשויה מחלב מפוסטר - יש לדון שמערבין בה.¹⁰⁵
 עג. טחינה - שעברה תהליך בישול - מערבין בה.¹⁰⁶
 עד. יין מבושל - לסוברים שמערבין במשקה - מערבין בו.¹⁰⁷
 עה. כותפתאות, מפיוזרי לחם או מצה - אין מערבין בהן, אפילו במקום שמלפתים בו את הפת.¹⁰⁸
 עו. לחם - מבושל במרק - דנו הפוסקים אם מערבין בו.¹⁰⁹

92. עירוב תבשילין הערוך סיי' סעיף ו'. 93. משניב סקייא. 94. שם. 95. דעית סעיף ה'. 96. משניב הנ"ל. 97. משניב סקייא: אמנם הדגים המונחים בשולי החביות שבבשים בציר - יש להם דין כבוש ומערבים בהם. 98. שיע' סעיף ד', משניב סקייא, וכך החיים סקייא. 99. משניב הנ"ל, ויש מי שסבור, שאם הדייסה עשויה עם שומן בשר שמלפתים בה הפת - מערבין בה (נרביט הורב ביצה טיז ב'). 100. עירוב תבשילין הערוך סיי' סעיף כ"ד. 101. שיע' סקייא. 102. דעית סעיף ה'. 103. עירוב תבשילין הערוך סיי' סעיף י"ג. 104. שלמי תורה ג' סיי' י"ב אות ד'. 105. כיון שהפוסקים הוא יותר משעור יד סולדת בו - ראה למעלה סעיף מ"ה. 106. עירוב תבשילין הערוך סיי' סעיף י"ב. 107. ראה ארחות חיים (מלוניל) דיני עירובי תבשילין אות ג'. 108. עירוב תבשילין הערוך סיי' סעיף ו'. 109. ראה נשמת אדם כלל קי"ב

- עז. מלפפון כבוש בחומץ - יש מי שסבור, שמערבין בו.¹¹⁰
 עח. מרגינה - מערבין בה.¹¹¹
 עט. עדשים מבושלים - במקום שמלפתים בהם את הפת - מערבין בהם.¹¹²
 פ. עוגה - דנו הפוסקים אם מערבין בה במקום פת.¹¹³
 פא. פוליס גדולים מבושלים ויבשים - אין מערבין בהם.¹¹⁴
 פב. פירות מבושלים: במקום שדרכם ללפת בהם את הפת - מערבין בהם.¹¹⁵ אף שהיו ראויים לאכלם חיים.¹¹⁶ במקום שאין מלפתין בהם את הפת - אין מערבין בהם.¹¹⁷
 פג. פשטידה - אין מערבין בה.¹¹⁸
 פד. פתיתים מבושלים - אין מערבין בהם.¹¹⁹
 פה. קטניות שונות מבושלות - פרט לחומס ופוליס - תלוי במנהג המקום: במקום שמלפתים בהן את הפת - מערבין בהן; במקום שאין מלפתים בהן את הפת - אין מערבין בהן.¹²⁰
 פו. קמחים שונים מבושלים - אין מערבין בהם, אפילו במקום שמלפתים בהם את הפת.¹²¹
 פז. ריבה - מערבין בה.¹²²
 פח. שומן מבושל - מערבין בו.¹²³
 פט. שוקו חם - לסוברים שמערבין במשקה - מערבין בו.¹²⁴
 צ. תפוחי אדמה מבושלים שלימים ויבשים - אין מערבין בהם.¹²⁵
 צא. תפוחים אפויים - במקום שמלפתים בהם את הפת - מערבין בהם.¹²⁶
 צב. תפוחים מטוגנים בדבש או בסוכר - מערבין בהם.¹²⁷

110. התעוררות תשובה חייב סיי' ל"א, עייש טעמו. 111. עירוב תבשילין הערוך סיי' סעיף י"ב. 112. שיע' סעיף ו', ומשניב שם סקייא. 113. ראה שלחן גבוה סקייא, ועוד. 114. שיע' סקייא. 115. שיע' סעיף ה' ומשניב סקייא. 116. משניב סקייא. 117. שיע' הרב סעיף י"א. 118. עירוב תבשילין הערוך סיי' סעיף ו', ועייש בחיב עמוד תסיח. 119. שם. 120. משניב סקייא. 121. דרך החיים דיני עירובי תבשילין אות ג'. 122. עירוב תבשילין הערוך סיי' סעיף י"ב. 123. שיע' סעיף ו'. 124. עירוב תבשילין הערוך סיי' סעיף י"ג. 125. שיע' סקייא. 126. עירוב תבשילין הערוך סיי' סעיף ט'. 127. זבחי צדק או"ח סי' ל"ב.

צג. תפוחים מבושלים - דנים כפירות מבושלים אחרים.¹²⁸

זמן הנחת העירוב

צד. מאימתי ניתן לערב עירוב תבשילין? יבואר לפנינו.

צה. לכתחילה מערבין בערב יום טוב, ולא בימים שקודם לכן.¹²⁹

צו. בלילה של ערב יום טוב - יש סוברים שאין לערב לכתחילה.¹³⁰

ויש מקילים.¹³¹

צז. בערב יום טוב לפנות בוקר - ניתן לערב.¹³²

צח. ביום שקודם ערב יום טוב, או בימים שלפניו - אין לערב; והמערב

קודם ערב יום טוב - אין לסמוך עליו לכתחילה, אלא יניח עוד עירוב

בערב יום טוב, או יקח, בערב יום טוב, את העירוב שעשה קודם לכן

ויאמר עליו את נוסח עריכת העירוב; אך לא יבדק על עשיית העירוב

שנית.¹³³ לא חזר ועירב בערב יום טוב - בין בשוגג ובין במזיד - מותר

לסמוך על העירוב שעשה קודם לכן.¹³⁴

צט. המערב בערב יום טוב למספר ימים טובים שיחולו בערב שבת

שבאותה שנה - אין לו לסמוך עליו אלא ביום טוב הסמוך, ולמים

טובים האחרים - צריך להניח עירוב אחר, או שיאמר נוסח העירוב

מחדש על עירוב זה בכל אחד מערבי ימים טובים האחרים, אך לא

יבדק על עשיית העירוב אחר הפעם הראשונה.¹³⁵ לא חזר ועירב בערבי

ימים טובים האחרים - בין בשוגג ובין במזיד - רשאי לסמוך על

העירוב שעשה באחד מערבי ימים טובים הקודמים, ובלבד שהתנה

128. ראה שיע' ורמ"א סעיף ה'. 129. שיע' סעיף י"ד ומשני"ב סק"י. 130. להורות

נתן מועדים עמוד ר"ע. וראה ישראל והזמנים ח"א סי' מ"ה אות א'. 131. ראה עירוב

תבשילין הערך ח"ב עמוד ג'. 132. ישראל והזמנים הנ"ל. 133. ראה שיע' סעיף י"ד,

שיע' הר"ב סעיף ב', ומשני"ב סק"י. 134. שיע' ושיע' הר"ב הנ"ל ומשני"ב סק"י. ובלבד

שיע' העירוב קיים וראוי לאכילה ביום טוב. 135. שיע' ושיע' הר"ב ומשני"ב הנ"ל,

וביאר הלכה שם ד"ה לכתחילה. ואפילו בימים טובים והסמכים זה לזה, וכגון יום טוב

של סוכות בחוץ לארץ שחל בחמישי ושישי, ושימיני עצרת ושבת תורה חלים גם כן

בחמישי ושישי, ועירב בערב יום טוב של סוכות גם לשמיני עצרת ושבת תורה - אין לו

לסמוך לכתחילה על עירוב זה אלא לימים טובים הראשונים של סוכות - שם.

בפירות, בעת הנחת העירוב, שמניחו לכל ימים טובים הבאים בשנה

136 ז

ק. המערב ליום טוב אחר, והעירוב נשאר קיים עד ליום טוב אחר -

אינו סומך עליו ביום טוב האחר אפילו בדיעבד.¹³⁷

קא. עד אימתי ניתן לערב עירוב תבשילין? יבואר לפנינו.

קב. מערבין עד כניסת החג, ולא ביום טוב עצמו.¹³⁸

קג. בבין השמשות שבין ערב יום טוב לבין יום טוב - ניתן להניח

עירוב תבשילין.¹³⁹ ומסבכים על העירוב אף כשמניחים אותו באותה

שעה.¹⁴⁰

קד. ספק בין השמשות ספק לילה - אין מערבין.¹⁴¹

קה. לאחר שהצבור כבר אמרו "ברכו" בתמילת ערבית של יום טוב

- אפילו מבעוד יום - אין לערב עירוב תבשילין, ואפילו איש מן הצבור

שלא אמר "ברכו" - נגזר אחר הצבור, ואינו מערב.¹⁴² אמנם בשעת

הדחק כל זמן שהצבור לא התפלל מעריב - אף שכבר אמרו "ברכו" -

ניתן לערב אם לא חשכה עדיין.¹⁴³ ובעיר שיש יותר מבית כנסת אחד

- אם נשאר בעיר בית כנסת אחד לפחות שלא אמרו "ברכו" - רשאי,

מי שעדיין לא קיבל יום טוב, לערב עירוב תבשילין.¹⁴⁴

קו. יחיד שקיבל עליו קדושת יום טוב קודם הצבור - יש סוברים

136. שם: ובלבד שהעירוב קיים וראוי הוא לאכילה בימים טובים האחרים. אמנם יש

לדון שיהא צריך שיעור עירוב מיוחד לכל יום טוב לעצמו; ואך אם חזר ואמר בכל ערב

יום טוב את נוסח העירוב מחדש, על אותו עירוב שהניח בערב יום טוב שלפניו, אף שאין

בעירוב זה אלא שיעור אחד בלבד - יוצא בו (ביאר הלכה שם ד"ה אבל בדיעבד. ויש

להעיר שמדברי שיע' הר"ב הנ"ל יש מקום לדייק, שבדיעבד אין צריך אלא שיעור אחד

לכל ימים טובים). 137. כן, ה"חיים סק"י. 138. פשוט במרא ובפסקים. ויש

מהראשונים שסובר, שאין דין זה אמוץ אלא במי שלא עירב בערב יום טוב מחמת

פשיעה או עצלות, אבל כשלא עירב מחמת אונס או שכחה - יכול לערב ביום טוב, כל זמן

שלא סעד סודות יום טוב - ודנו הפוסקים אם ניתן לסמוך על שיטה זו בדיעבד - עיי' ¹⁴⁰

בית יוסף, ארחות חיים סק"י, ועוד. 139. רמ"א סעיף א'. 140. יתרה דעת ח"ו

סי' ל"א, ועוד. 141. נתינת שבת פ"א הערה ו'. וראה ביאר הלכה סי' רס"א.

142. משני"ב סק"ד. 143. שם. 144. כה"ח שם סק"א.

מסויימים שידוע למערב שמונחים במקום מסויים, אף שאינם מונחים לפני המערב.¹⁵⁵ ויש שמקיל יותר וסובר שניתן לאיש לעשות עירוב תבשילין על סתם תבשילין המונחים בביתו, ויתנה ויאמר: "פית ותבשיל שאקחנו ביום טוב כשאבוא לביתי - יהיו מעכשיו לעירוב תבשילין".¹⁵⁶

קיו. מאכלי העירוב המונחים ביום טוב מחוץ לתחום של המערב, והמערב אינו יכול להגיע אליהם, לא ביום טוב ולא בשבת שלמחרת יום טוב, וכמו המערב בביתו בערב יום טוב, ואחר כך נסע לעיר אחרת, ולא לקח עמו את מאכלי העירוב - האם יכול לסמוך על העירוב שנשאר בביתו? וסתפק בזה אחד מגדולי ישראל.¹⁵⁷

וכשהמאכלים מונחים מחוץ לתחום של בני הבית של המערב, וכמו מי שנמצא בערב יום טוב מחוץ לתחום ביתו, ובני ביתו נשארו בביתו - דנו אחרונים, אם יכול לערב, במאכלים הנמצאים עמו, עבד בני ביתו.¹⁵⁸

המצווים על העירוב, ושהעירוב מתירם במלאכה

קיד. מצוה על כל אדם לערב עירוב תבשילין¹⁵⁹

קטו. אשה - צריכה עירוב תבשילין כאיש, אם אינה נטפלת לעירובו של בעלה או של אחר.¹⁶⁰

קטז. קטן - צריך עירוב תבשילין מטעם חינוך, אם אינו נטפל לעירובו של אביו או של אחר.¹⁶¹

קיו. וכשנעשה בר-מצוה ביום טוב - צריך ברור אם יכול לערב

¹⁵⁵ דברי מלכאל היג סי' ח', ועוד. וראה בצל החכמה ח"ה סי' קל"ז. ¹⁵⁶ תפארת ישראל על משניות בצה פי"ב מ"א. וכתב במנחת יצחק ח"ז סי' ל"ז, שבשעת הדחק - ניתן לסמוך על שיטת תפארת ישראל, אך לא יסרינו על הנהגת העירוב. ¹⁵⁷ ראה שפת אמת מסכת ביצה ט"ז ב'. ¹⁵⁸ ראה יד יוסף (שטראוסברג) או"ח סי' מ"ב, שהעלה שיוכל לערב. ואינו דומה למה שאמרנו (גמרא ביצה ט"ז ב') שדבר העיר אינו יכול לערב בשביל מי שנמצא מחוץ לתחום, שיש לחלק בין בני ביתו לבין אנשים אחרים. אולם בא"צ (פריאמער) סי' קכ"ב, כתב שאינו יכול לערב במאכלים שעמו לבני ביתו הנמצאים מחוץ לתחום. ורי"מ במקור חיים סעיף ח'. ¹⁵⁹ שיע סעיף ז'. ¹⁶⁰ שעה"צ סקמ"ח. וראה לחל סעיף קט"ט. ¹⁶¹ ככל המצוות שקטן חייב משום חינוך.

שאסור לו אחר כך לערב עירוב תבשילין.¹⁴⁵ ויש שדן להתייר.¹⁴⁶

קז. אשה שהדליקה נרות יום טוב מבעוד יום - יש לדון אם דינה כמו שקיבל יום טוב בצמר, ואינה יכולה לערב עירוב תבשילין.¹⁴⁷ ועל כל פנים יש לדקדק לערב קודם הדלקת הנרות.¹⁴⁸

קח. ומכל מקום, אם בירכה "שהחיינו" בשעת הדלקת הנרות - אינה יכולה אחר כך לערב.¹⁴⁹

קט. איש שקיבל יום טוב - רשאית אשתו לערב עירוב תבשילין אחר כך.¹⁵⁰

קי. הנזכר שלא עירב לפנות ערב קודם מנחה כשהוא בבית הכנסת, ואם ילך לביתו להניח העירוב - יעבור זמן המנחה - יתפלל מנחה ואל יניח עירוב.¹⁵¹

מקום עריכת העירוב ומקום הנחתו

קיא. המערב - עושה העירוב בביתו, או במקום אחר.¹⁵² ולפיכך המערב שנמצא חוץ לביתו בערב יום טוב לפנות ערב, ועדיין לא עירב - יכול ליכת, במקום שנמצא, פת ותבשיל השייכים לו, ויעשה שם עירוב תבשילין.¹⁵³

קיב. הצריך שמאכלי העירוב יהיו מונחים לפני המערב בשעה שעושה העירוב; נחלקו הדעות: יש סוברים, שאין מערבין אלא במאכלים המונחים לפני המערב.¹⁵⁴ ויש סוברים שניתן לערב גם על מאכלים

¹⁴⁵ שיע הרב סעיף ח'. ומכל מקום, יכול לעשות שליח שיערב לו, כל זמן שהצמר והשליח לא קיבלו יום טוב (בה"ח הני"ל). ¹⁴⁶ משניב סק"ד. ועיי' בשעה"צ שדן לחלק בין שקיבל יום טוב קודם בין השמשות - שרשאי לערב, לבין שקיבל בבין השמשות - שאינו רשאי לערב. ¹⁴⁷ ביאור הלכה סעיף א' ד"ה ספק. ¹⁴⁸ שם. ¹⁴⁹ בה"ח סי' תקי"ד ס"ק קי"ב. ¹⁵⁰ ראה אריות משח או"ח ח"ג סי' ל"ח. ¹⁵¹ משניב סק"ד. וזקנה מצרכי האוכל שלו לאיש אחר שיכניס בשבילו לשבת, וראה לחלן סעיף רס"א] ומוטב להקנותם להבדילו בערב יום טוב, מבנים טוב עצמו, וכשמקנה בערב יום טוב - ניתן להקנותו גם בקנין סודר (הר"ש דבליצקי בדני עירוב תבשילין שבמחזור כל מ השלם לשבועות). ¹⁵² אלף למטה סי' תרכ"ה אות נ"ז. ¹⁵³ שם. ¹⁵⁴ חיים שאל או"ח סי' כ"ט.

קכג. מספר אנשים או משפחות הגרים בבית אחי: אם כל אחד מבשל לעצמו - צריך כל אחד לערב לעצמו¹⁷⁵, ואם מבשלים לכולם ביחד - נראה שאחד מהם בלבד מערב בשביל כולם¹⁷⁶.

קכד. יכולה אשה לערב עירוב תבשילין במקום בעלה, אפילו שלא מדעת בעלה¹⁷⁷.

קכה. בן ארץ ישראל הנמצא בחוץ לארץ ביום טוב שני של גלויות שחל בערב שבת - רשאי לבשל ביום טוב, אף אם לא החיח עירוב תבשילין בערב יום טוב, שהרואה אותו עושה מלאכה - יחשוב שהניח עירוב תבשילין¹⁷⁸.

קכז. בן חוץ לארץ הנמצא בארץ ישראל ביום טוב שני שבחוץ לארץ שחל בערב שבת - מניח עירוב תבשילין בערב יום טוב, אך יש סוברים שאינו מברך עליו¹⁷⁹. ורבים סוברים שמברך¹⁸⁰.

קכח. מי שאינו צריך לעשות שום מלאכה מיום טוב לשבת שלמחרתו - כתבו כמה פוסקים, שאינו צריך להניח עירוב תבשילין¹⁸¹.

ואם רק מדליק נרות שבת ביום טוב לפנות ערב - ראה להלן סעיף ר"ל.

קכת. בענין המצווה על גזול העיר לערב עירוב תבשילין לכל בני העיר - ראה להלן סעיף קמ"ט.

קכט. ואלה שדנו לגביהם אם העירוב מועיל להם להחזירם עשיית מלאכה ביום טוב לצורך שבת שלמחרת:

קל. המתענה ביום טוב - האם העירוב מחזיר לו לעשות מלאכה אוכל נפש ביום טוב לצורך שבת שלמחרתו? נחלקו הדעות: יש אוסרים, ויש מתירים; ועל כן מי שאין לו אחרים שיעשו מלאכה בעבורו - יכול

דביעקי במחור כל בו השלם לשבועות. **175.** חיי אדם כלל קיב סעיף ז'. **176.** ראה אשל אברהם מבסבאטש רס"י תקנ"ז, שיע הרב הניל, ומחצית השקל **177.** ישיש ביצה פ"ב סי' י'. **178.** משניב ס"י תצ"ז סק"י. **179.** עיר הקדוש והמקדש ח"ג פ"ט אות י"א. וראה להורות נון ח"ד סי' מ"ד. **180.** שער המפקד דף צ"ג, ועוד. ורשאי למנות שליח את בן ארץ ישראל שיניח עירוב תבשילין עבורו, אמנם יש להסתפק אם שליח זה יכול לבדל על התנה העירוב - חיים שאל ח"א סי' ע"ד אות נ"ד. **181.** ראה רמב"ם ברכות פ"א ח"ג, כה"ח ס"ק ק"י, תשובת בעל אגרות משה בקובץ עם התורה

לעצמו בערב יום טוב, ואם יכול לסמוך על עירוב זה¹⁸².

קיד. עיוור - צריך עירוב תבשילין כפיקח¹⁸³.

קיו. אשתו ובני ביתו של אדם האוכלים מתבשילין - נטפלים לעירוב שלו, ואף על פי שלא עירבו לעצמם כלל, וגם הוא לא זיכה להם - דינם כאילו עירבו לעצמם¹⁸⁴. ואף אם לפעמים מבשלים תבשיל אחד שלא מתבשילי האיש - אינם צריכים לערב לעצמם¹⁸⁵.

קכ. בני ביתו של אדם שאינם אוכלים מתבשילין, אלא הוא נותן להם מזון לבישול, וכן אשה שאינה אוכלת מתבשילים של בעלה, אלא בעלה נותן לה המזון לבישול - צריכים עירוב לעצמם¹⁸⁶.

קכא. המשרתים בבית ואוכלים מתבשילי בעל הבית - נראה מהפוסקים שסומכים על עירוב תבשילין של בעל הבית, ואינם צריכים לערב לעצמם¹⁸⁷.

קכב. המתארחים בבית מארח או בבית מלון וכדומה¹⁸⁸ - נראה מדברי הפוסקים, שנטפלים לעירובו של המארח, או לשל בעל בית המלון¹⁸⁹, ואינם צריכים לערב לעצמם¹⁹⁰. ואפילו אם לפעמים מבשלים תבשיל אחד לעצמם שלא מתבשילי המארח - בבית המארח או בבית שלהם - נראה שאינם צריכים לערב לעצמם¹⁹¹. ואפילו אם מדליקים נרות שבת בעצמם, בבית המארח או בבית שלהם - יש לדון שאינם צריכים לערב לעצמם¹⁹². ואף אם האורחים ישנים בביתם ורק אוכלים סעודותיהם אצל המארח - אינם צריכים לערב לעצמם¹⁹³. ויש שכתב שראוי לכל מארח שיזכה את אורחיו בעירוב¹⁹⁴.

162. הלכות והליכות בד מצוה פ"ח סעיף ל'. **163.** ראה שו"ת ומשיב מחד"ת ח"ב סי' נ"ח. **164.** משניב סק"י. **165.** מחצית השקל סק"י. **166.** שיע הרב סעיף י"ח. **167.** ראה ביאור הלכה סעיף כ' ד"ה מ', מאמר מרדכי סק"י, ועוד. ועיין שעה"צ סק"י. **168.** וכשתמארה ביום טוב באוכל אצלו בשבת - עירוב תבשילין הערוך ח"ב מהרבנים, שמסתבר שנגר אחר זה שאוכל אצלו בשבת - עירוב תבשילין הערוך ח"ב עמוד תס"ו. **169.** ראה שיע הרב סעיף י"ח, ואשל אברהם מבסבאטש סעיף ז', ויעי' פשנה הלכות ח"ג סי' ע"ד, והגדה של פסח מועדים וזמנים עמוד ט"ל. **170.** נמלכו האורחים וחזרו לביתם ביום טוב - שוב אינם יכולים לסמוך על עירוב של המארח (עירוב תבשילין הערוך ח"א עמוד פ"א). **171.** ראה מחצית השקל סק"י. **172.** ראה עירוב תבשילין הערוך ח"א עמוד ש"ק, ועוד. **173.** שם עמוד פ' בשם חזו"א. **174.** הגריש

לסמוך על דעת המתירים; מכל מקום, מותר לאחרים לעשות מלאכה אוכל נפש ביום טוב לצורך שבת שלמחרתו גם בשביל מי שמתענה ביום טוב, אם הניח עירוב תבשילין בערב יום טוב.¹⁸²

ואשה המתענה, שמשועבדת לתקן אוכל לאחרים וכוון אשה
לבעלה, או העובדת בשכירות בבית אחרים - מותרת לתקן אוכל ביום טוב לצורך שבת בשביל מי שהיא משועבדת.¹⁸³

קלא. הנמנע מלאכול מאכל מסויים - האם העירוב מתירו לתקן מאכל זה ביום טוב לצורך שבת שלמחרתו? דבר זה במחלוקת שנוי: יש סוברים, שלדעה האוסרת למי שמתענה ביום טוב לתקן אוכל ביום טוב לשבת שלמחרתו - הוא הדין שאסור לו למי שנמנע מלאכול מאכל מסויים - להתקין מאכל זה ביום טוב לשבת שלמחרתו.¹⁸⁴ ויש מתירים בזה, אפילו לדעה האוסרת למי שמתענה ביום טוב.¹⁸⁵

ומאכל שכל תושבי המקום נמנעים מלאכלו - יש להחמיר בו יותר, שאין העירוב מתיר לבעול ביום טוב לשבת שלמחרתו.¹⁸⁷ ויש מקילים גם בזה.¹⁸⁷

שנת חדשים עמוד ט"ז, ששייך פליא הערה פ"ג בשם הרשב"א אויערבאך. 182. משניב סקסיה. 183. משניב סקסיה. ולכאורה משמע שם ובשעריה סקסיה של התני אלא לאשה, ולא לאיש המשועבד לאחרים - עיין מ"א סק"א, ועוד. 184. מאמר מרדכי סוס"ק כ"ב - לענין המודד המאה ממאכל, שו"ת כנה"ג סי' ס"ב - לענין הנמנעים מלאכול קטניות בפסח; דברי מלכאל ח"ד סי' כ"ח - לענין המחמיר שלא לאכול בשר מבהמה שהיתה סירכא מ'אותה, או המחמיר באסור חוש; בן איש חי פ"ש צו סעיף מ"א - לענין מי שאכל בשר ביום טוב אחר הצהריים, שלא יבשל חלב. 185. ראה מחזיק ברכה סי' תס"ז סק"י, ורח"מ לעולם סי' ז' שביארו שאינו דומה זה שמתענה ביום טוב, שכל המאכלים אסורים לו ביום טוב, ולפיכך יש לומר שכל תבשילין אסורים לו ביום טוב, אבל זה שאינו נמנע מלאכול ביום טוב אלא מאכל מסויים - הרי כשם שרשאי לבעול מאכלים אחרים - רשאי גם לבעול מאכל זה. וכ"כ בערך השלחן סי' תנינ' סק"ד - לענין הנמנעים מלאכול קטניות בפסח; ובהאלף ל' שלמה או"ח סי' שמי' - לענין הנמנעים מלאכול מצה שרזיה בפסח. ועיין בדע"ת דס"י תקכ"ז, כי מי שאינו אוכל בפסח מצה שאינה שמורה מעת קצירתה - רשאי לבעול מצה זו בשבוע של פסח לצורך שבת שלמחרתו, כיון שאי אכילה מצה זו בפסח - אינה אלא חומרה. ואיש שנמנע מלאכול מאכל מסויים מפני מצב בריאותו - דע רבנים שבדורנו אם רשאי לבעול מאכל זה ביום טוב לצורך שבת שלמחרתו (ראה שו"ת המאור עמוד שט"ז, וסופר המלך ח"א סי' נ"ט). 186. ראה תנינ' או"ח סי' ע"ט, וביאור שיטתו בשו"ת מערכת חומ"ש סי' ו' אות ו' - לענין פירות יבשים בפסח. 187. הרעיק"א בדו"ח מערכה ז' במסכת ביצה.

עירוב על ידי שליח

קלב. יכול אדם למנות שליח שיעשה עירוב תבשילין עבור המשלח,
כי שלוחו של אדם כמותו.¹⁸⁸

קלג. ומכל מקום, ראוי לאדם לעשות העירוב בעצמו - אם יש לו האפשרות - כי מצוה בו יותר מבשלוחו.¹⁸⁹

ואף אם עלול לאחר זמן תפילת המנחה אם יערב בעצמו - מוטב שיעשה העירוב על ידי שליח ואל יאחר את זמן התפילה.¹⁹⁰

קלד. העושה שליח - אינו צריך קנין ולא עדים אלא באמירה בלבד נעשה שלוחו.¹⁹¹

קלה. וחזקה שליח עושה שליחותו, ורשאי המשלח לסמוך שהשליח עשה שליחותו, אף על פי שלא ראה שהניחו.¹⁹²

קלו. בין שהתבשילים שייכים למשלח ובין ששייכים לשליח - יכול השליח לעשות עירוב תבשילין עבור המשלח.¹⁹³

ואף כשהמאכלים שייכים לשליח - צריך לזכותם למשלח על ידי אחר.¹⁹⁴

קלז. כשהשליח מערב - אומר: בדין יהא שרי לפלוני ולכל בני ביתו
לאפוני וכו'.¹⁹⁵

קלח. מי מברך על העירוב, המשלח או השליח? השליח מברך, ויש סוברים שגם המשלח יכול לברך - אם נוכח בעת עשיית העירוב.¹⁹⁶

ואף אם התבשילים הם של המשלח - ספק הדבר אם השליח יכול לברך.¹⁹⁷

ויש שמחלק: אם המשלח הקצה התבשילים לעירוב - ספק הדבר אם השליח יכול לברך, אך אם השליח הקצה את התבשילים לעירוב - אף שהתבשילים הם של המשלח - אין ספק שהשליח יכול לברך.¹⁹⁸

וראה גם ישועות יעקב סוס"י תקי"ח, רב פעלים ח"ד סי' ט"ז, ועוד. 188. משניב סקסיה. 189. כף החיים סק"י. 190. משניב סק"ד. 191. ראה שו"ת חו"מ סי' קפ"ב סעיף א'. 192. ראה שו"ת או"ח סי' ת"ט סעיף ח'. 193. ראה ביאור הלכה סעיף י"ב, כף החיים סק"ט, ועוד. 194. ראה שו"ת סעיף י'. 195. חיים שאל סי' ע"ד אות נ"ד. 196. ראה כה"ח סק"ט, ועוד. 197. ראה ביאור הלכה סעיף י"ב. 198. כה"ח שם סק"ח.

קלט. מי ראוי להיות שליח לעשות עירוב תבשילין? יבאר לפנינו.
קמ. עושים שליח לאיש או לאשה, ואפילו אשת איש נעשית שליחה לאחר.¹⁹⁹
קמא. חרש שוטה וקטן - אין עושים אותם שליחים,²⁰⁰ לעשות עירוב תבשילין.²⁰¹
קמב. בן ארץ ישראל הנמצא בחוץ לארץ - האם נעשה שליח לעשות עירוב תבשילין בשביל בן חוץ לארץ, כאשר יום טוב שני יחול ביום ששי - יש לחלק; אם הפת והתבשיל שייכים למשלה, או אפילו אם שייכים לשליח, אלא שמקנה אותם למשלה קודם שיקרא עליהם שם עירוב - יכול להיעשות שליח; היו הפת והתבשיל שייכים לשליח, וקורא עליהם שם עירוב קודם שמקנה אותם למשלה - אינו יכול להיעשות שליח.²⁰²
קמג. כשהשליח הוא אחד מבני הבית - יתבאר להלן בסעיף קני"ח.
קמד. יכול אדם לבקש מאיש אחר שיזכהו בעירובו שהלה עושה לעצמו, וסומך עליו.²⁰³

עירוב עבד אחרים שלא בשליחותם

קמה. יכול אדם לערב מתבשילו לאחרים, שלא בשליחותם, והאחרים רשאים לסמוך על עירוב זה, בתנאים המבוארים להלן.²⁰⁴
קמו. ואף ללא ידיעת האחרים - ניתן לערב בשבילם,²⁰⁵ לפי שהעירוב זכות הוא להם, וזכין לאדם שלא בפניו.²⁰⁶

199. ראה שיע' חיי"מ סי' קפ"ה סעיף ב'. 200. כי אם הפת והתבשיל הם של השליח - אינם נעשים שליח, מפני שאינם יכולים להקנות למשלה (ראה שיע' א"ח סי' ת"ט סעי' ח'), ואפילו כאשר הפת והתבשיל הם של המשלה, מכל מקום, כיון שהשליח צריך לומר נוסח עשיית העירוב "בדלי" וכו', הרי אמירת קטן אינו כלום - ראה אגרי יוסף ח"א סי' י"א. 201. אמנם נער בן מצוה שלא ידוע אם נראו סימני גדלות בגופו - יכול להיעשות שליח לעירוב תבשילין, שכיון שעירוב תבשילין הוא מדרבנן, הרי מדרבנן סומכים על החזקה שהבא סימני גדלות בגופו. 202. ראה קול אליהו סי' ל"א, חיים שאל ח"א סי' ע"ד, ובאר משה ח"ז עמוד שיה-שיי. 203. ראה משגיב סקכ"ה. 204. ראה משגיב סקכ"ה, ושערי צדק סקל"א. 205. שיע' סעיף ט'. 206. שיע' הרב סעיף

קמז. אולם המסרב לסמוך על עירובם של אחרים - לא ניתן לערב עבורו.²⁰⁷
קמח. ואפילו אינו מסרב בפירוש, אלא מגלה זעתו שאינו רוצה לסמוך על עירובם של אחרים - לא ניתן לערב עבורו.²⁰⁸
קמח. יכול אדם לערוב לכל בני העיר, בעירוב אחד ובבת אחת, ללא ידיעת בני העיר.²⁰⁹ ובלבד שאינם מסרבים לכך.²¹⁰
קמט. ומצוה על גדולי העיר, לערב לבני העיר כולם,²¹¹ וכפי שמצאנו לגדולי אמוראים שדקדקו בכך.²¹² ומזכה בזה את הרבים.²¹³
קנ. המערב לבני העיר - אינו צריך לפרט שמותיהם, אלא אומר באופן כללי שיהא העירוב לכל בני העיר.²¹⁴
קנא. המערב לבני העיר - יכול לכלול את עצמו כאותו עירוב.²¹⁵
אף צריך לפרש את הדבר, ואל יעשה העירוב בסתם לכל בני העיר, מבלי לפרש שעושהו גם לעצמו.²¹⁶

סי'. אמנם ביום טוב - צריך המערב להודיע להם על כך, ואז רשאים הם - באומים המסרבים להלן - לעשות כל מלאכות אוכל נפש מיום טוב לשבת (שיע' הי"ל ומשגיב סקל"א). וראה להלן סעיף קע"ז, אם רשאי אדם לסמוך על אחרים שמן הסתם עירוב עבורו. 207. בית דוד סי' ד"ש, ע"פ כל בו סי' נ"ט. 208. שם. 209. שיע' סעיפים ז' ט', שעה"צ סקל"א, וכן החיים סקמ"ז. אמנם צריך שהמערב יכוין להוציא בעירובו את כולם - שיע' סעיף ט', ומשגיב סק"ל. 210. ראה בסעיף הקודם. ושיעור כמות המאכלים לעירוב שעושים לכל בני העיר - שוה לשיעור העירוב שאדם עושה לעצמו בלבד, וכמבאר למעלה סעיפים מ"ז ומ"ט. 211. שיע' סעיף ז', מגמרא בצה ט"ז ב'. ומכל מקום, רשאים בני העיר לערב בעצמם בביתה גם לאחר שגדול העיר עירב בשביל כולם, לפי שגדול העיר מכין לא להוציא בעירובו אלא את אלה שיצטרכו לסמוך על עירובו - ערך שי' סעיף ז'. 212. משגיב סקכ"א, מגמרא הי"ל, ובפרט אם יש בעיר אלמנות או עמי הארץ, שאינם יודעים לערב, שאז חובה על בני עירם [ועל גדולי העיר] להצילם מעוון, שכל ישראל ערפים זה לזה - שיע' הרב סעיף כ'. אמנם אין חובה על גדולי העיר לעשות זאת - שעה"צ סקל"א, וכן החיים סקמ"י. 213. ויש שנוהגים שכל אדם אומר בנוסח עשיית העירוב, שעושהו לכל בני העיר (ראה משגיב סקכ"א וראה רמב"ם יו"ט פ"ז הי"ח). אמנם צריך שגם זכרה את העירוב לכל בני העיר [וכפי שיבאר להלן], ולפיכך מי שאינו מוכח את עירובו לכל בני העיר - אל יאמר בנוסח עשיית העירוב שעושהו לכל בני העיר (ח"י אדם סי' ק"י סעיף י"א). 214. שיע' סעיף ח', ומשגיב סקכ"א, וראה להלן סעיפים קני"ח - קני"ט הנוסח שאומר. 215. ראה שיע' סעיף י"ב, וביאור הלכה סעיף ז'. 216. שם. ראה אשל אברהם מבסוטאטש מהדו"ת סעיף ז'.

או בשביל כל אנשי ועדיהם.²³¹

מסלולים, וכמו: קנין טורף ²³⁵ צינור
מעות - אינו מעיל בעירוב ²³⁶
קס. מזכים העירוב לאחרים קודם הנדבה וקודם אמירת ויש
העירוב, או לאחר מכן? ומהגם שמזכה את העירוב תחילה, ואחר כך
העירוב, או לאחר מכן? והרובה לברך ולומר נוסח העירוב בתחילה
העירוב, או לאחר מכן? ²³⁷

על שלחנו אינו נכנס.
ידם - אין זה מועיל כלום אפילו בידים.
שאינם אוכלים משלו - נחלקו הדעות אם ניתן לזכות על
לכתחילה - אין לזכות על ידם; ובדיעבד, או כשאין אחר שיזכה -
סומכים על דברי המקילים.²³⁸

[illegible]

אמנם יכול לעשות עירוב מיוחד זה.

מדרד: "ועל מצות

קנב. היכול אם לעזוב
לרצות - נסתפק בזה הפוסקים.²¹⁸
לרצות ולבני עירו בעירוב אחד - מברך: "ע"י
שליעצמו כבר

קנג. המערב לעצמו ולבני

עירוב"ב"ב
וכשמערב לפני עירו בלבד, כלא
לדון שלא יסדך על העירוב, שמא כלא
עירוב אחד?

²⁰ קוד... וכשמביא - יש לדון שלא שאלו.

העיר יעשה לעצמו ולא

קנה. ומהו המושג? א: ב"ר
גמ' ב"ר יהא שרא לן וכו' כלא וכו' ²²³
גמ' ב"ר יהא שרא לן וכו' כלא וכו' ²²³

הוא וכו' לנו ולכל ישראל שיראנו [בעיר הזאת] את אלהי ישראל ונאמר:

ולכל מי שלא עשה עירובי חצרות - נדאוי ידיו

לכל בני העיר הזאת. קמו, ובשמועו - צריך לזכות מזה. ונחמדים מתבשילו - שאין מערב

קנו. המערב לאחרים מונח
כדי שיהא להם חלק בתבשיל זה

אדם אחר, כן, ²²⁶אדם אלא בשלך. ²²⁷אפילו אם הזכיר אותם במוטו - מעיסתו

לא זיבה להם עירובו - אפי' כולם²⁷⁷.
מכאן זו מועלת להם כלום.

שרא" - אין אמירה זו מבינה
ענין אין עדיך לזכות עירובו לבני ביתו.
אחרי אשר יבאר לפניה.

לענין בעירוב לאחרים, על ידי אחר? יראה.
קטח. אך אין צו.²²⁸

מזנט. כיצד מזכים את העירוב, בגלל שכל ומתבטל.

האיש הזוכה בשבועות קנט. ב. 222. שינוי

224. שיען סעקין נז.
221. שיען סעקין נז.
218. ראה ביאור וזכר.

217. ראה בראש וזכור
מטעם שם.
220. ראה בראש וזכור
מטעם שם.
223. משנים סקבין.
מורה בענין אל

בנו, או בתו, הגדולים, שאוכלים משלו - נחלקו הדעות אם ניתן לזכות על ידם; ולפיכך, לכתחילה - אין לזכות על ידם, ובדיעבד, או שאין אחר שיזכה - סומכים על דברי המקילים²³⁹. אך אם אין אוכלים מתבשילים של האב, אלא האב נותן להם מצרכי מזון, והם אופים ומבשלים לעצמם - יכול האב לזכות על ידם - בשעה שזוכים לעצמם - לאחרים, לכתחילה²⁴⁰.

אשתו שהיא אוכלת משלו - נחלקו הדעות אם ניתן לזכות על ידה; לפיכך, לכתחילה - אין לזכות על ידה, ובדיעבד, או שאין אחר שיזכה - סומכים על דברי המקילים²⁴¹. ואם הבעל נותן לה מצרכי מזון, והיא אופה ומבשלת לעצמה - יכול לזכות את העירוב על ידה - בשעה שזוכה לעצמה - לאחרים, לכתחילה²⁴².

בנו גדול, שהוא נשוי אשה, אף שהוא סמוך על שלחנו - יכול לזכות על ידו, לכתחילה²⁴³. ואם עדיין לא נשא אשה, אלא נשתדך עמה - אם סמוך על שלחנו - אינו מזכה על ידו לכתחילה²⁴⁴. נשא הבן אשה וגירשה - אף שהוא סמוך על שלחנו - מזכה על ידו לכתחילה²⁴⁵. **איש, שאינו בנו, הסמוך על שלחנו** - יכול לזכות על ידו

לכתחילה²⁴⁶.

ואפילו קטן, שאינו בנו, הסמוך על שלחנו - יכול לזכות על ידו לכתחילה²⁴⁷.

קסב. מי רשאי לסמוך על העירוב שעשה גדול העיר עבור כל בני העיר מבלי שידוע להם קודם הנחת העירוב?²⁴⁸ יבאר לפנינו.

קסג. מי שלא הניח עירוב בעצמו מחמת אונס - סומך על העירוב שעשה גדול העיר²⁴⁹.

שזיכה על ידם, וכבר נכנס יום טוב - שיער הרב סעיף י"ז. ²³⁹ שם. ועיין משגיב סקלי"ד. ²⁴⁰ שיער הרב סעיף י"ח. ²⁴¹ שם. ועיין י"ז, ומשגיב הנ"ל. ²⁴² שיער הרב סעיף י"ח, ומשגיב הנ"ל. ²⁴³ שיער הרב סעיף י"ז. ²⁴⁴ ראה כה"ח סי' שס"ו ס"ק קי"ד. ²⁴⁵ שם. ויש סוברים, שזו שאמרו שבו שהוא נשוי אשה מזכים על ידו לכתחילה לא אמרוהו אלא כסמוך על שלחנו על פי התניינים של האב, אבל אם סמוך על שלחנו שלא על פי התניינים - אינו מזכה על ידו לכתחילה (ראה ערוך השולחן סי' שס"ו סעיף כ"ב). ²⁴⁶ שיער הרב הנ"ל. ²⁴⁷ שם. ועיין בשער הכוונות דף ס"ב, שהארוז"ל הזה מזכה את העירוב על ידו גדול. ²⁴⁸ והוא דין אם איש אחר עירב עבור כל בני העיר, או שעירב עבור איש אחד, ללא ידיעתו, וכמבאר למעלה. ²⁴⁹ שיער

קסז. מי ששבח להניח עירוב - יכול לסמוך על העירוב שעשה גדול העיר²⁵⁰. במה דברים אמורים, בפעם הראשונה ששכת, אך אם שכח פעם שניה ביום טוב חבא - דינו כמי שלא עירב בפשיעה [ודינו מבאר להלן]²⁵¹, שכת מחמת עצלות, ולא בגלל שהיה טרוד - דינו, אפילו בפעם הראשונה, כמי שלא עירב בפשיעה²⁵².

קסה. מי שעירב נאבד ביום טוב, קודם שתיקן צרכי שבת - סומך על העירוב שעשה גדול העיר²⁵³.

קסו. עם הארץ שאינו יודע לערב - סומך על עירובו של גדול העיר²⁵⁴, וכן אם אינו יודע הלכה זו, והיה סבור שאינו צריך לערב בעצמו, אלא מותר לסמוך על עירוב של אחרים - אף שביום טוב נודע לו כי מי שיכול לערב בעצמו אסור לסמוך על אחרים - הרי זה מותר לסמוך על העירוב של גדול העיר, כיון שהיה אנוס בטעות²⁵⁵. אולם תלמיד חכם שנתעלמה ממנו הלכה זו, או שלא למד אותה מעולם - הרי זה פושע, ואינו יוצא בעירובו של גדול העיר, ששגת תלמוד עולה דיון²⁵⁶.

סעיף ז'. ²⁵⁰ שם. ²⁵¹ משגיב סק"ב. ויש חולקים וסוברים, שגם השוכח הרבה פעמים - אין דינו כמי שלא עירב בפשיעה, ורשאי לסמוך על העירוב שעשה גדול העיר, שבמנינו מתכוין המערב גם על השוכח כמה פעמים (שע"ת סק"ב בשם כנסת יחזקאל סי' כ"א, וערוך השולחן סעיף י"ח). שכת פעם אחת, ובפעם השניה זכר ועירב, ובפעם השלישית שוב שכת - יש שסבר, שבאופן זה יכול לסמוך על העירוב של גדול העיר, לכל הדעות (כ"מ בכנסת יחזקאל הנ"ל), ויש שדן, שגם זה דינו כמי שלא עירב בפשיעה (ח"י אדם כלל ק"ב סעיף ז'). ²⁵² שע"ת סק"ב. ואפילו נתעצל בתחילת היום, ואחר כך נסדר ושכח - דינו כמי שלא עירב בפשיעה (הת"ס ח"מ סי' מ"ב). ²⁵³ שיער סעיף ז', ושיער הרב סעיף י"ד. וכן מי שעירב נאכל ביום טוב, קודם שתקן צרכי שבת - יש מהראשונים שכתב, שסומך על העירוב שעשה גדול העיר, וכמו מי שעירב נאבד ביום טוב (ראה מאורי ביצה סי' ב'). ויש מהראשונים שכתב שאם נאכל עירוב פעם שניה בגלל השגת - דינו כמי שלא עירב בפשיעה, וכדוך שאמרו במי ששכח לערב (נש"ת הרשב"א ח"א סי' תרפ"ב). והמנהג את העירוב במקום שבעלי חיים עלולים לאכלו, ונאכל - אפילו בפעם הראשונה - דינו כמי שלא עירב בפשיעה (אשל אברהם מבטשאטש סעיף ט"ז). ²⁵⁴ רמ"א סעיף ז'. ויש סוברים, שעם הארץ הודיע שחייבים להניח עירוב, ואם לא עשה כן - דינו כמי שלא עירב בפשיעה (כ"מ החיים סק"ד בשם הרדב"ז). וצ"ע שם אם גם בפעם הראשונה אמרים כן). ²⁵⁵ משגיב סק"ב. ²⁵⁶ שיער הרב סעיף י"ד, וכ"ה במג"א סק"ח, ומקורו בישיב ביצה סי' י', ועיין בבית,

קסז. מי שלא אמר נוסח העירוב "בדין יהא" וכיו' - לסוברים שהאמירה מעכבת והרי זה כמי שלא הניח עירוב כלל²⁵⁷ - דן אחד מהפוסקים, שאינו יכול לסמוך על העירוב שעשו אחרים, מפני שנחשב כפושע בזה; ואפילו אמר הנוסח אלא שטעה טעות המעכבת - נחשב כפושע, מפני שאילו אמר את הנוסח מתוך סדור תפילה, לא היה בא לכלל טעות²⁵⁸.

קסח. הנמנע מלערב מפני שהתכוון להתנאח אצל אחרים בשבת ולא יזדקק לבשל מיום טוב לשבת, וביום טוב נמלך ובא להכין צרכי שבת בחג - המותר לו להסתמך על העירוב שעשה גדול העיר; יש לחלק: נמלך להשאיר בביתו מחמת אונס - יכול לסמוך על העירוב של גדול העיר, נמלך שלא מחמת אונס - יש מקום לדון שאינו יכול לסמוך על העירוב של גדול העיר²⁵⁹.

קסט. מי שסירב, בערב החג, לסמוך על אחרים שמעריבים עבורו, או עבור הצבור, ועמד בסירובו עד כניסת החג - אף שביום טוב חוזר בו ורוצה לסמוך עליהם - אינו רשאי לסמוך עליהם, ואסור לעשות מלאכות מיום טוב לשבת²⁶⁰.

קע. ואף אם לא סירב בפירוש, אלא שגילה דעתו, בערב יום טוב, שאינו רוצה לסמוך על עירובם של אחרים - אינו יכול לחזור בו ביום טוב לסמוך עליהם²⁶¹.

לפיכך, המערב בטעות בדבר שפסול לעירוב, וחדר נודע לו ביום טוב קודם שתיקן צרכי שבת - אינו יכול לסמוך על העירוב של גדול העיר, שהואיל ועירב לעצמו - גילה דעתו שאינו רוצה לסמוך על אחרים, ושוב אינו יכול לסמוך על של אחרים²⁶².

קעא. הנמנע מלערב מפני שסומך על גדול העיר שמערב לכל בני העיר, אם היה באפשרותו לערב בעצמו - נקרא פושע - ואינו יוצא

שסומך שבפעם הראשונה גם בתלמיד חכם נחשב כאונס. **257.** ראה להלן סעיף רכ"ב. **258.** מסגרת השלחן שעל ספר שלחן שלמה סעי' י"א סק"ח. **259.** ראה תשובת הגר"ש אוריערב בספר עירוב תבשילין הערך ח"א עמוד שי"ד. **260.** בית דוד סי' ד"ש על פ' כל בו סי' נ"ט. **261.** שם. **262.** בית דוד סי' ד"ש, ואף שפסקה הלכה (שיע' סעיף ז', והובא למעלה) כי מי שעירוב נאבד ביום טוב סומך על העירוב של גדול העיר,

בעירוב של גדול העיר²⁶³, אף אם גדול העיר נתכוון לו בפרטות להוציא בעירוב²⁶⁴, מפני שכל אדם חייב לערב בעצמו, או לעשות שלחן שיערב עבורו²⁶⁵. ויש פוסקים שחולקים, וסוברים שכל אדם יכול לסמוך לכתחילה על עירובו של איש אחר שמערב עבור הצבור, ואף האיש שכל פעם מניח עירוב בעצמו, ואינו רוצה לסמוך על עירוב של אחרים, ואחר כך קרה ששכח כמה פעמים ולא הניח עירוב - בזה אין האחר מוציא ידו חובתו; ואפשר שבדיעבד - ניתן לסמוך על דעה זו השניה, ולהקל משום שמחת יום טוב²⁶⁶.

קעב. איש שהודיעו לו מראש שיערבו עבורו עירוב תבשילין בערב יום טוב, והסכים לכך - יכול האיש לסמוך לכתחילה על עירוב זה, לפי כל הדעות, אף שיכול לערב בעצמו²⁶⁷.

קעג. מיהו הנבכל בין בני העיר לענין העירוב שנעשה עבור כל בני העיר; עירוב תבשילין שנעשה עבור כל בני העיר, ללא פירוט שמות - נכללים בזה כל מי שנמצא בעיר²⁶⁸, ואפילו מי שהוא חוץ לעיר, אם הוא בתוך התחום - כיון שיכול לבא לעיר ביום טוב - הרי הוא בכלל בני העיר; אבל מי שהוא חוץ לתחום העיר - אף על פי שהניח עירובי תחומין ויכול לבוא לתוך העיר ביום טוב - אינו בכלל בני העיר²⁶⁹.

ואין אומרים שבה עירוב גילה בדעתו שאינו רוצה לצאת בעירוב של אחרים (משני) שם סק"ח), שיש לומר שבדעתו לסמוך על עירוב של אחרים אם יאבד עירובו (כל בו סי' נ"ט), אבל בנידון זה שעירב בטעות בדין שפסול לעירוב - לא עולה על דעתו שהעירוב פסול ושיצטרך להסתמך על עירוב אחר, ולפיכך גם לאחר שנודע לו על טעותו - אינו יכול לסמוך על עירוב אחר (בית דוד שם). וסתפק אחד מהרבנים, מה הדין במי שעירב או יכול לסמוך על עירוב אחר, כדון מי שנאבד לו עירובו (הגר"א גיחובסקי שליט"א, מובא בספר עירוב תבשילין הערך סי' י"א הערה ע"ג). והמערב בביתו מבשלת, וביום טוב פתח את תביעה ומצא בה טיפת דם, באופן שאוסרת התביעה - יש לדון שסומך על העירוב של גדול העיר, שאפשר שמתחילה היה רוצה שיהיה חוץ סי' י"ד). ומי שעירובו נתקלקל במשקלה שיוודע שעירובו אינו בשר (ראה שרגא המאיר חו"ס סי' י"ד). ומי שעירובו נתקלקל מחמת חום - דנו רבנים בדורנו אם יכול לסמוך על העירוב של גדול העיר (ראה מנחת חינוך סי' כ"ב, שבט הקהתי ח"ב סי' קפ"ג, וערך). **263.** שיע' סעיף ז'. **264.** שיע' הרב סעיף י"ד. **265.** משני"ב סק"ח. **266.** שם סק"ח. **267.** שעה"צ סק"ח. **268.** ומשמע שאפילו אלו שאינם תושבים קבועים בעיר - נכללים בה, כיון שדעתם תבשילין עליהם. ואפילו אורחים המגיעים העירה אחר שחול העיר ערב עבור בני העיר - נכללים בעירובם, מפני שדעתם עליהם (וד' יוסף סי' ל"ד). **269.** רמ"א סעיף ח', ומשני"ב

מלאכות אוכל נפש לשבת ביום השני של יום טוב, שחל ביום ששי, כיון שהניחו עירוב בערב יום טוב.²⁷⁶

אולם ביום חמישי - יום טוב הראשון - אסור לבשל לשבת, וכן אסור לעשות שאר מלאכות אוכל נפש לשבת, ביום הראשון של יום טוב שחל ביום חמישי, בין ביום טוב של ראש השנה ובין בימים טובים אחרים שבחוץ לארץ.²⁷⁷ לפי שעירוב תבשילין אינו מתיר אלא לאפות ולבשל מיום טוב לשבת הסמוך לו, שאין יום חול מפסיק ביניהם, אבל זה שאופה ביום טוב הראשון, אם יום זה יום טוב, הרי יום טוב השני שהוא חול מפסיק ביניהם, והרי זה כאופה ביום טוב שחל להיות באחד בשבת לצורך השבת שלאחריו, שמדאי אין העירוב מועיל לזה.²⁷⁸ ואפילו מי שהיה ידוע לו, בשעת הנחת העירוב, שביום השני של יום טוב יארע לו אונס ולא יוכל לבשל בו לכבוד שבת, והיה בדעתו, בשעה שעירב, שבעירוב זה יהא מותר לו לבשל ביום הראשון של יום טוב לצורך השבת - אסור לבשל ביום הראשון של יום טוב.²⁷⁹

עבר ובישל ביום הראשון של החג לשבת, בין במזיד ובין בשוגג -

יש מתירים את הבישולים באכילה לשבת.²⁸⁰ וכן מתירים הבישולים באכילה ביום השני של יום טוב שחל ביום ששי.²⁸¹

קעט, לא עירב ביום רביעי - ערב יום טוב, בין במזיד ובין בשוגג.²⁸²

יש לחלק בזה בין יום טוב של ראש השנה, לבין ימים טובים אחרים שבחוץ לארץ:

קפ. בראש השנה - לא ניתן לערב, לא ביום הראשון ולא ביום השני.²⁸³

קפא. בימים טובים אחרים שבחו"ל - מערב ביום הראשון של יום טוב,²⁸⁴ וכדרך שיבואר לפנינו.

קפב. וכיצד מערב ביום הראשון? מערב בתנאי: לוקח בידו פת

מחייב סקין, האלף לך שלמה סיי דשנים, ועוד פוסקים רבים. **276. משום**

בפוסקים. **277. שיע סעוף יין, ושיע הרב סעוף כ"ג: בין שהניחו העירוב בערב יום**

טוב בין שהניחוהו ביום טוב, באופן דלהקן. **278. שיע הרב הנזיל, ומשניב סקמניא.**

279. שם. 280. משניב סקמניא ושעיהי סקמניא. 281. כה"ח סקמניא.

382. ראה שיע הרב סעוף כ"א. 283. שיע סעוף כ"ב. 284. שם. וביום השני של

יום טוב - אינו צריך לחזור ולערב. וראה האלף לך שלמה סיי שמי"ח.

ואם המערב התנה בפירוש שגם זה הדר חוץ לתחום יהא יוצא בעירוב - יש לחלק: הניח האיש עירובי תחומין ויכול לבא לתוך העיר ביום טוב - נכלל בין בני העיר, לא הניח עירוב תחומין - אינו נכלל בין בני העיר.²⁸⁰ כיון שאינו יכול להגיע העירה ביום טוב.²⁸¹

קעד. אין להסתמך שגדול העיר בודאי הניח עירוב על כל בני העיר, ואפילו אלו שמצד הדין יכולים לסמוך על עירוב של גדול העיר שעושה בשביל כל בני העיר - אל יסמכו עליו בסתם, אלא אם כן הודיע על כך גדול העיר, או שידוע שדרך זה הגדול להניח עירוב על כל בני עירו.²⁸²

קעה. ובזמנינו שנהוג שכל אדם מערב לבני העיר, ואומר ומפרש בנוסח העירוב שעושה זאת לכל בני העיר - יש שדנו לומר, כי מי שלא עשה עירוב מחמת אונס וכדומה - יכול לסמוך על זה, אולם רבים חלקו עליהם, וסוברים שאין לסמוך על זה בסתם, לפי שאין נוסח זה מועיל כלום כל זמן שלא זיכו את בני העיר בעירוב, והואיל ורוב אנשים אין יודעים זאת ואינם מזהים כלל, על כן אין לסמוך על זה סתם, אלא אם יודעים בבירור שזיכו להם את העירוב.²⁸³

עירוב ליום טוב שחל בימי חמישי וששי

קעו. יום טוב שחל בימי חמישי וששי, וכגון ביום טוב של ראש השנה, או ביום טוב אחר שבחוץ לארץ - אימתו מערבין עירוב תבשילין? יבואר לפנינו.

קעז. מערבין עירוב תבשילין ביום רביעי, שהוא ערב יום טוב.²⁸⁴ ומבדלים על עירוב זה כדרך שמבדלים תמיד על עריכת עירוב תבשילין.²⁸⁵

קעה. ומבשלים לשבת ביום ששי - יום טוב השני, וכן עושים שאר

סקמניא, ושיע הרב סעוף ט"ו: כי מן הסתם אין דעתו של המערב אלא למי שהוא בעירו או בתחום העיר. **270. שם. 271. והנמצא מחוץ לתחום ורגל לערב עירובי**

תחומי בכל ערב יום טוב - אם הדבר ידוע לזה שמערב לכל בני העיר - הרי זה נכלל בין בני העיר, ואם המערב לא התנה עליו בפירוש - כה"ח סקמניא. **272. שיע רמ"א**

סעוף ט', משניב סקמניא, ושיע הרב סעוף ט"ז. **273. משניב סקמניא, וכה"ח סקמניא.**

274. משניב סקמניא, ושיע הרב סעוף כ"א. וכן מבואר בכל הפוסקים. 275. ראה

לאחרים בעירוב זה שעושים ביום טוב על תנאי, ואך אם יש בכך משום תקון הצבור - מותר.²⁹⁴

קפח. לא עירבו ביום הראשון של יום טוב, ולא בערב יום טוב - שוב אין תקנה לערב באותו יום טוב.²⁹⁵

קפט. ובבין השמשות שבין יום טוב ראשון לשני - גם כן אין לערב על תנאי.²⁹⁶

קצ. יום טוב בחוץ לארץ שחל בששי ובשבת - ולא עירב בערב יום טוב - אין מערבין ביום הראשון של יום טוב.²⁹⁷

וכשעירב בערב יום טוב - מבשל בששי לשבת, וכן עושה בששי כל מלאכות אוכל נפש, לצורך שבת, אף שהיו יום הראשון של יום טוב.²⁹⁸

סדר עריכת העירוב

קצא. כיצד סדר הנחת עירוב תבשילין לכתחילה? יבאר לפנינו.

קצב. נוטלים ביז את העירוב, מברכים,²⁹⁹ ואומרים הנוטח: "בדיו יהא שרא" וכו',³⁰⁰ וצריך להחזיק בידו את העירוב מתחילת הברכה עד גמר אמירת הנוטח.³⁰¹

קצג. יש להחזיק את העירוב ביז ימין, משום חשיבות הברכה.³⁰²

ואיטר יד - נחלקו הדעות: יש סוברים, שיחזיק בימין של.³⁰³ ויש סוברים, שיחזיק בימין של כל אדם.³⁰⁴

ונראה שניתן להחזיק העירוב גם בשתי ידים, בין מי שאינו איטר יד ובין מי שהוא איטר יד.³⁰⁵

ואין להחזיק את העירוב בכפפות, ומי שלבש כפפות - יסירם קודם הברכה.³⁰⁶

כיון שעדיין יוכל הלה להתנות ולהניח ביום טוב הראשון. ²⁹⁴ כה"ח סייק קמייב בשם שסמ"ק. ²⁹⁵ פשוט בפוסקים. ²⁹⁶ פרמ"ג משבציו סקריא. ²⁹⁷ פשוט בפוסקים. ²⁹⁸ שעה"צ סקנין. ²⁹⁹ פרטי דיני הברכה - ראה סעיפים קציו - ר"ח. ³⁰⁰ פרטי דיני הנוטח - ראה סעיפים ריוט - רכ"ד. ³⁰¹ כימי בשע"י סעיף קייב. ואם אין באפשרותו להחזיק בידו - ראה לעיל סעיף קייב. ³⁰² ראה שיע"י או"ח סי' ר"ן סעיף ד', ומשניב שם סייק יוח. ³⁰³ משניב הנ"ל. ³⁰⁴ כף החיים שם סק"ל, שכן הוא לדברי הפקובלים, ושכן נוהגים. ³⁰⁵ ראה שיע"י או"ח סי' קס"ז סעיף ד'. ³⁰⁶ ראה

ותבשיל, ואומר: אם היום הוא יום טוב - למחר הוא חול, ואני צריך לערב כלל, ואם היום חול ולמחר יום טוב - בעירוב זה יהא שרי לן לאפוי ולבשולי וכו' מיומא טבא לשבתא.²⁸⁵

קפג. האם ניתן לערב בתבשיל שנתבשל ביום טוב? נחלקו השיטות: יש סוברים, שאין מערבין אלא בתבשיל שנתבשל קודם יום טוב; ויש חולקים וסוברים שמערבין בין בתבשיל שנתבשל ביום טוב ובין בתבשיל שנתבשל קודם יום טוב.²⁸⁶

ומכל מקום, אין לבשל לכתחילה ביום טוב את התבשיל לצורך העירוב.²⁸⁷

קפד. האם מברכים על עירוב זה שעושים בתנאי? נחלקו השיטות,²⁸⁸ וספק ברכות להקל.²⁸⁹

קפה. האומר נוסח העירוב בלי תנאי - נחלקו הפוסקים: יש סוברים שאמירת התנאי אינה מעכבת.²⁹⁰ ויש סוברים שאמירת התנאי מעכבת.²⁹¹

קפו. המוטב לערב בתנאי מלסמוך על עירוב אחר של גדול העיר - נחלקו הדעות: יש סוברים, שעדיף לערב על תנאי מלסמוך על עירוב של גדול העיר.²⁹² אולם יש סוברים, שמוטב לסמוך על עירוב של גדול העיר מלערב על תנאי.²⁹³

קפז. הניתן לזכות לאחרים בעירוב שעושים ביום טוב? אין לזכות

²⁸⁵ שם, שיע"י הרב סעיף כ"א, ועוד. וכדעת רוב הראשונים, ולא בדעת הרמב"ם וי"ט פ"ח ה"ח, שסובר שבזמן הזה, שאין מקדישין החודש על פי ראיה - אין מערבין על תנאי (בני או"ח סי' תקכ"ח). ולמה אין מערבין ביום הראשון של ראש השנה לפי שאין כאן ספק חול, ששני ימי ראש השנה קדושים הם מדיא, והן כיום ארוך (שיע"י הרב סעיף כ"ב, ומשניב סקנין). ²⁸⁶ ראה שיע"י סעיף כ"א, שיע"י הרב סעיף כ"א, משניב סקנין. ועוד. ²⁸⁷ כה"ח סייק קמייב בשם שסמ"ק ביצה י"ז א'. ²⁸⁸ משניב סקנין. ²⁸⁹ כה"ח סייק קמייב בשם שסמ"ק. ²⁹⁰ תוספות רבנו פרץ ביצה י"ז א'. ²⁹¹ כה"ח סייק קמייב בשם שסמ"ק. ²⁹² העיקריא בשע"י סעיף כ"ב, ועוד. ²⁹³ משפטים נשרים חייב סי' ל"ב, ודעל מרובה סעיף כ"ב, ויש להעיר, שמדברי פוסקים הללו משמע שגדול העיר מערב לבני עירו גם כשחל יום טוב - בחוץ לארץ - במשניב ושני, ולא כמייב בפניו ביצה י"ז ב', שבאופן זה אין גדול העיר מערב לבני עירו.

לקיים מצוות עירובי תבשילין שתקנו חכמינו זכרונם לברכה, לתקן את שורש מצוה זו במקום עליון, ויהי נועם וגו',³¹⁹ רג. המניח עירוב תבשילין וערובי חצרות בזמן אחד מבדך ברכה אחת על שתיתן: על מצות עירובין.³²⁰ זר. אין מברכים "שהחיינו" על הנחת העירוב.³²¹ אפילו אם מניחו בפעם הראשונה.³²² רה. מברכים בעמידה והמבדך שלא בעמידה - יצא ידי חובתו בדעיבד.³²³ רז. בשעת הברכה - מחזיקים ביד את מאכלי העירוב.³²⁴ רז. מברכים קודם אמירת הנוסח של הנחת העירוב,³²⁵ וכמו כל המצוות שמברכים קודם עשייתן.³²⁶ אמר הנוסח קודם הברכה - שוב אינו מבדך עליו.³²⁷ רח. אין מפסיקים בין הברכה לבין אמירת הנוסח של הנחת העירוב, אפילו במילה אחת; ואפילו בשתיקה - אין מפסיקים ביניהם יותר מבדי אמירת "שלום עליך רבי".³²⁸ ובדעיבד שהפסיקו, בין דיבור ובין בשתיקה - נראה שאין חוזרים ומברכים.³²⁹

ושע"י סעיף י"ב. 319. כף החיים סק"י, וע"ש סק"י. 320. משניב ס"י שס"י סק"י. 321. ואע"פ שכל מצוה הבאה מזמן לזמן, מברכים "שהחיינו" בשעת עשייתה (ראה רמב"ם ברכות פ"א ה"ט), מ"מ כיון שהיא לצורך הרגל - נראה שנפטרת בברכה הזמן שברגל, וכמו שאמרו לגבי בדיקת חמץ (ראה טור או"ח סי' תל"ב). 322. ראה עירוב תבשילין הערוך ח"א עמוד קפ"ז. 323. ראה משניב ס"י ח' סק"י: כל ברכת המצוות - צריך להיות בעמידה, והוא רק לכתחילה, בדעיבד - יצא. וע"ש שד"ח פאת השדה כללים מערכת הביטוי ס"י כ"ט. 324. ראה למעלה סעיפים קצ"ב - קצ"ד. 325. שיע"י הרב ק"א אות ב', וראה רמב"ם ברכות פ"א ה"ג, ומ"מ יו"ט פ"ז ה"ח, שמברכים על עירוב תבשילין קודם לעשייתו. 326. וא"ש שיש סוברים שאמירת הנוסח אינה מעכבת (ראה להלן סעיף רכ"ב) - מכל מקום, כיון שבדעת המעיר היה לומר הנוסח של הנחת העירוב - לא נגמרה המצווה עד שיאמר, ועוד שכיון שמצוה זו המבדך לומר נוסח הנחת העירוב - נקרא קודם עשייתו (שיע"י הרב הנ"ל). 327. כן משמע בשיע"י הרב הנ"ל. 328. משניב ס"י ר"י סי' י"א - י"ב. 329. שהרי לפי דעה אחת - יוצאים ידי חובה אפילו שלא אמרו כלל את נוסח הנחת העירוב - ראה להלן סעיף רכ"ב.

קצד. התבשיל יהא מונח בתוך כלי, ולא על גבי חפץ.³⁰⁷

ואין מחזיקים אותו בתוך כלי ברזל, בשעת הברכה, אבל בכלי של

מיני מתכת אחרים - מותר.³⁰⁸

קצה. יש נוהגים שכל בני הבית נוכחים בעת עריכת העירוב, והידור

מצוה היא, אבל אין זה מעכב.³⁰⁹

קצו. אחר עריכת העירוב - מניחים אותו במקום שמור, שלא יאכלוהו

ולא יאבד, עד לאחר שתקנו ועשו כל צרכי שבת.³¹⁰

הברכה על העירוב

קצז. המניח עירוב תבשילין - מבדך.³¹¹ ואף שמצות עירוב תבשילין

אינה חובה, [שאין אדם חייב להניח עירוב תבשילין אם אינו עושה

מלאכה ביום טוב לצורך השבת שלמחרת].³¹²

קצח. אמנם הברכה - אינה מעכבת והעושה העירוב ולא מבדך - יצא

ידי חובתו.³¹³

קצט. מי שמסופק אם בידך על עשיית העירוב - אינו חוזר ומבדך.³¹⁴

ר. טוב שבני הבית ישמעו את ברכת העירוב, ויענו אחריה: אמן.³¹⁵

רא. המניח עירוב תבשילין בשליחות של אדם אחר, והתבשיל הוא

של המשלח - יש להסתפק אם מבדך עליו.³¹⁶ אך אם השלח הוא מבני

ביתו של המשלח - בדאי יכול לבדך, כיון שהוא שייך בעירוב זה.³¹⁷

רב. נוסח הברכה: ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם אשר קדשנו

במצוותיו וצונו על מצות עירוב.³¹⁸

ולפני הברכה - יש נוהגים לומר: "לשם יחוד" וכ"י הריני בא

כח"י או"ח סי' ר"ח סק"ב. 307. משניב סק"י. 308. ראה כח"י או"ח סי' ר"ח סק"ב. 309. ראה ערוך השולחן סעיף כ"ב. 310. שיע"י הרב סעיף י', ואם נאכל או נאבד קודם לכן - יתבאר דינו סעיף רל"ח והלכות. 311. רמב"ם יו"ט פ"ז ה"ח, וכדורד שמברכים על כל מצוות חכמים - שיע"י הרב סעיף ד', וכ"ה ברמב"ם ברכות פ"א ה"ג. 312. רמב"ם ברכות הנ"ל. 313. ט"ז סק"י, ומ"מ סק"י. וראה שיע"י או"ח סי' שס"י סעיף ט"ז, וגמרא ברכות ס"ז א'. 314. ראה שיע"י או"ח סי' ר"ח סעיף ג'. 315. ראה ערוך השולחן סעיף כ"ב, וע"ש שיע"י או"ח סי' ר"ח סעיף ב'. 316. שיע"י הרב ק"א אות ב', וחובא בביאור הלכה סעיף י"ב. 317. שיע"י הרב הנ"ל. 318. רמב"ם יו"ט פ"ז ה"ח,

נוסח עריכת העירוב

רס. המערב - צריך לומר נוסח מיוחד, בו מפורש שעל ידי עירוב זה יהא מותר לעשות מלאכות מיום טוב לשבת.³³⁰

רי. וזהו הנוסח שאומר המערב: "בדין יהא שרי לן לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא ולמעבד כל צרכנא מיומא טבא לשבת".³³¹

ריא. אימתי אומר נוסח זה? אחר ברכת "על מצות עירוב" בעוד שמחזיק העירוב ביד - אומר המערב נוסח זה.³³²

ריב. ויש שמוסיפים - בנוסח זה - המלה: "לאפוקיי", והיינו "הוצאה", אך אין זה מעכב, מפני שמלאכת הוצאה נכללת ב"למעבד כל צרכנא".³³³

ריג. הרוצה לשחוט מיום טוב לשבת - טוב שיוסיף, בנוסח זה, את המלה "למשיחטי".³³⁴ ויאמרו זאת הן השוחט והן מי שנשחט בשבילי.³³⁵

והשוחט הקבוע לרבים - טוב שיוסיף זאת תמיד.³³⁶ ומכל מקום, אם לא אמר כן, לא השוחט ולא מי ששוחטים בשבילו - אין זה מעכב.³³⁷

ריז. המזכה עירובו לאחרים ומערב גם בשבילם - מוסיף בסוף הנוסח: "לנא ולפלוני ולפלוני".³³⁸

רטו. המזכה עירובו לבני העיר, ומערב גם בשבילם - מוסיף בסוף הנוסח: "ולכל בני העיר הזאת".³³⁹ או: "לכל ישראל הדרים בעיר הזאת".³⁴⁰ אך אם אינו מזכה לבני העיר - אל יוסיף את המלים הללו.³⁴¹

רטז. המערב עירוב אחד על כמה ימים טובים - צריך לפרש זאת בנוסח הנחת העירוב.³⁴²

ריז. כשחל יום טוב בששי ובשבת - בחוץ לארץ - יש סוברים, שטוב לפרט היתר עשיית מלאכה מיום טוב ראשון ליום טוב שני, שיאמר:

330. ראה טושיע סעיף ייא. **331.** טושיע הנ"ל. בכמה ראשונים וסדורי תפילה שונים - נוסף נוסח זה בשוניים קלים. **332.** ראה טושיע הנ"ל. **333.** משניב סקליי. **334.** משניב סקליי, ושיע הרב סעיף ז'. **335.** שיע הרב הנ"ל. **336.** שם. **337.** משניב ושיע הרב הנ"ל, ויש שכתב, שדול העיר, המערב לבני העיר, יוסיף את המלה "למשיחטי". עין אלעזר סי' מיה. **338.** שיע סעיף ייב. ויש שמוסיפים עוד: "ולכל בני ביתם" - ראה כה"ח שם סקליי. **339.** שיע הנ"ל. **340.** כ"ה בשע הרב סעיף כ', וסדורי תפילה שונים. וראה די יוסף סי' ליש. **341.** איך סקליי, ועוד. **342.** ראה כ'.

"ולמעבד כל צרכנא מיום טוב לשבת ומיום טוב לחבירו", לפי שאדם מבשל תבשילים יחזירם לכבוד יום טוב שחל בשבת, יותר ממה שהוא מבשל לכבוד שבת בלבד, ואם לא יאמר רק "מיום טוב לשבת" - לא יהא נכלל בזה היתר ביטול התבשילים היתרים שמבשל לכבוד יום טוב שני.³⁴³

ריח. בן חוץ לארץ המערב ביום טוב ראשון על תנאי - איזה נוסח אומר? מבואר למעלה סעיף קפ"ב.

ריט. המערב שאמר הנוסח בשלימותו - מותר בכל המלאכות של אוכל נפש לעשותן ביום טוב לצורך שבת, לפי שבנוסח זה - נכללים כל המלאכות של אוכל נפש.³⁴⁴

רכ. החסיר מלים מן הנוסח - יתבאר דינו לפנינו.

לא אמר "לאפויי" - אף שאמר "למעבד כל צרכנא" - הרי זה לענין אפיייה מיום טוב לשבת, כאילו לא אמר כלל את הנוסח.³⁴⁵

לא אמר "לבשולי" - אף שאמר "למעבד כל צרכנא" - הרי זה, לענין ביטול מיום טוב לשבת, כאילו לא אמר כלל את הנוסח.³⁴⁶

לא אמר "לאטמוני" - אף שאמר "למעבד כל צרכנא" - הרי זה, לענין הטמנה מיום טוב לשבת, כאילו לא אמר כלל את הנוסח.³⁴⁷

לא אמר "לאדלוקי שרגא" - אף שאמר "למעבד כל צרכנא" - נחלקו הדעות: יש סוברים, שלענין הדלקת נרות מיום טוב לשבת - הרי זה כאילו לא אמר כלל את הנוסח.³⁴⁸ ויש סוברים, שאין זה מעכב, מפני שהדלקת נרות נכללות ב"למעבד כל צרכנא".³⁴⁹

לא אמר "למעבד כל צרכנא", וגם לא אמר "לאפוקיי" - אף שאמר כל שאר הנוסח - נראה שאסור להוציא מרשות לרשות מיום טוב

החיים סקליי. **343.** שיע הרב, סעיף י' ועוד. ויש שלא נהגו לומר תוספת זו - ראה די"מ סקליי, מאמר סקליי, ונ"ך. ועי' ב"י, דרישה אות ד', כה"ח סקליי, ועוד. **344.** משניב סקליי, שיע הרב שם, סעיף ז'. ומדוע פירטו דוקא אלה ארבע מלאכות: אפיה, ביטול, הטמנה, והדלקת נר? האפיה והבשול - לפי שהן עיקר של כל מלאכות האכילה, והטמנה והדלקת נר - לפי שבשעת עשייתן ניכר שעושים אותן שלא לצורך יום טוב - שיע הרב הנ"ל. **345.** משניב סקליי, ועוד. **346.** שיע הרב סעיף ז', משניב הנ"ל. **347.** משניב סקליי, ועי' ב"י, סקליי. **348.** שיע הרב סעיף ז', דרך החיים. **349.** משניב סקליי.

לשבת, וכן אסור במלאכות שאינן נכללות בארבע מלאכות הנזכרות בנוסח זה: אפיין, בשול, אטמוני, ואדלקי שרגא³⁵⁰.

רכה. האומר "בדין יהא שרי לן למעבד כל צרכנא", ולא יותר - הרי זה כמי שלא אמר כלום³⁵¹.

רכב. ומה הדין במי שלא אמר כלום מהנוסח של עירוב תבשילין, ורק הפריש פת ותבשיל עבור העירוב: נחלקו הדעות: יש סוברים, שדינו כמי שלא הניח עירוב תבשילין כלל³⁵², ויש סוברים שאמירת נוסח הנחת העירוב - אינה אלא למצוה לכתחילה, אך בדיעבד - האמירה אינה מעכבת, וכיון שהניח את מוצרי האוכל לשם עירוב, אפילו לא אמר כלום - סומך עליו לעשות כל מלאכות אוכל נפש מיום טוב לשבת³⁵³, ולענין הלכה - יש להחמיר כדעה הראשונה, אבל בשעת הדחק, כשאין אפשרות אחרת לתקן המאכלים לשבת - יש לסמוך ולהקל כדעה השנייה³⁵⁴. אך אם נזכר בערב יום טוב שלא אמר את הנוסח - יחזור ויטול את מאכלי העירוב בידו, ויאמר את הנוסח, ואל יחזור לבד³⁵⁵.

רכג. האומר בטעות נוסח עירובי חצירות במקום נוסח עירובי תבשילין - דינו כמי שלא אמר כלום³⁵⁶.

רכד. המערב - צריך להבין את משמעות המלים שבנוסח, ואם אינו מבין נוסח זה שהוא בלשון ארמי - יאמר בלשון שמבין³⁵⁷. ואם אמר בלשון שאינו מבין - דינו כמי שלא אמר כלל³⁵⁸.

מלאכות שהעירוב מתירן, וזמן עשיית המלאכות

רכה. אלו מלאכות אסורות, ללא הנחת עירוב תבשילין, לעשותן

350. כיום במשני סקלין, ושיע הרב סעיף ז', וצריך בירור אם מותר לשחוט, כשלא אמר גם: "למשחטין", כי בשיע הרב הנ"ל כתב שהיתר השחיטה נכלל ביילבשולין, אך במשני הנ"ל כתב שזה נכלל ביילמעבד כל צרכנא, וצ"ע. **351.** ראה רמ"א סעיף כ'. **352.** כ"מ בדמ"א הנ"ל. **353.** משני סקסיי בשם כמה פוסקים. **354.** משני הנ"ל. ואפילו כשלא אמר הנוסח במזיד - שיע הרב סעיף ז'. **355.** משני הנ"ל, ויש שמשמע מדבריו שאפילו לא בירך תחילה - לא יבדל (נשמת אדם כלל קיב סייק קיז). **356.** חיי אדם כלל קיב סעיף ט"ז. **357.** רמ"א סעיף י"ב, משני סקלין, ושיע הרב סעיף ה'. **358.** כ"מ

ביום טוב לצורך שבת שלמחרת: כל המלאכות, ואפילו דברים שאינם אלא טרחא בלבד - אסור לעשותם ביום טוב לצורך שבת שלמחרת, למי שלא הניח עירוב תבשילין בערב יום טוב³⁵⁹.

רכו. אמנם לא כל המלאכות מתיר עירוב תבשילין לעשותן ביום

טוב לצורך שבת שלמחרת, וכפי שיבאר לפנינו.

רכז. מלאכות המותרות ביום טוב - מתיר עירוב תבשילין לעשותן

ביום טוב לצורך שבת שלמחרת, אך מלאכה האסורה ביום טוב -

אסור לעשותה גם לצורך שבת שלמחרת, אפילו למי שעשה עירוב

תבשילין³⁶⁰.

רכח. מלאכות לצרכי סעודה בלבד - מתיר עירוב תבשילין לעשותן

ביום טוב לצורך שבת שלמחרת, אבל דברים שאינם צורך סעודה -

אין עירוב תבשילין מתיר³⁶¹.

רכט. אלו מלאכות שהעירוב מתירן לעשותן ביום טוב לצורך שבת

שלמחרת, למי שהניח עירוב תבשילין בערב יום טוב: ביטול³⁶², אפיה³⁶³,

צלייה³⁶⁴, הטמנת חמין³⁶⁵, שחיטה³⁶⁶, חימום מים לרחיצת ידים³⁶⁷,

בשיע הרב שם קריא אות א'. **359.** ראה שיע ומשני רס"י תקיין ורס"י תקיין. **360.** ראה שיע או"ח סי' רנ"ט סעי' י'. חדושי הגרעקא בשיע או"ח סי' תקיין, ועוד. **361.** ראה שיע סי' תקיין סעיף ב', ומשני שם סק"י. ויש שמבאר בדבריהם, של צרכי שבת - אפילו שאינם צרכי סעודה - הותרו, על ידי עירוב תבשילין, לעשותם ביום טוב לצורך שבת שלמחרת - ראה אור זרוע הלכות יום טוב סי' שמ"ג. **362.** שיע או"ח רס"י תקיין ורס"י תקיין, רמב"ם יום טוב רפ"ן, ועוד. **363.** שם. **364.** ראה גמרא בצה כ"ב א'. **365.** בגמרא שם י"ז א', ושיע סעיף י"ב. והטמנת חמין ביום טוב באכנים שמסדרים זו על זו - יש אוסרים (אפילו אם יחדו את האכנים לכך מערב יום טוב באופן שאין בתן משום "מוקצה"), מפני שהוא כמו בנין ואסור מדרבנן ביום טוב (שיע או"ח סי' רנ"ט סעי' ז', ומשני שם סק"י ט"ז - י"ז), ויש מתירים, שמשום כבוד שבת לא מדר (שיע הנ"ל ומשני סקלין), והמנהג להחזיר, ואך אם ניתן להטמין באופן אחר - יש להחמיר (משני הנ"ל). ולסתום בטיט את פי התנור שמטמנים בו - אם הוא טיט רך שייחדוהו מערב יום טוב - מותר (ראה שיע או"ח סי' תקיין סעיף ז', ומשני שם סקלין). **366.** ראה שיע הרב סי' תקיין סעיף ז', ועיין משני סי' תצ"ח סקמ"ט. **367.** ראה גמרא מהדו"ת או"ח סי' כ"ה, וכבר יושב אחרונים כיצד התיר, דב שאינו צרכי סעודה, לעשותו מיום טוב לשבת שלמחרת - ראה ב"י השלחן סי' קצ"ט סעיף ו', ועוד. והיחוס המים במקוה לצורך טבילת מצוה - דע הפוסקים: אם יש והתר דבר

הדחת כלי אוכל³⁶⁸, קיפול בגדים³⁶⁹, הצעת המטות³⁷⁰, עריכת שוון ביום טוב שני שבחוץ לארץ³⁷¹.

רל. הדלקת נרות שבת ביום טוב לפנות ערב - יש סוברים שמותרת רק למי שהניח עירוב תבשילין בערב יום טוב; ויש סוברים שמותרת אפילו למי שלא הניח עירוב תבשילין³⁷². ולפיכך מי שאינו צריך לעשות מלאכה ביום טוב לצורך שבת אלא הדלקת נרות שבת - יניח עירוב תבשילין בערב יום טוב, אך לא יבדך עליו³⁷³.

רלא. אין מערבין עירובי חצירות ולא עירובי תחומין ביום טוב לצורך שבת שלמחרתו, אפילו אם הניחו עירוב תבשילין בערב יום טוב³⁷⁴. לפי שעירוב תבשילין אינו מתיר אלא תיקון צרכי סעודות³⁷⁵. עירוב עירובי חצירות בדיעבד - יש להסתפק אם מועיל³⁷⁶.

וביום טוב שבחוץ לארץ שחל בחמישי וששי - יכולים לערב עירובי חצירות לצורך שבת שאחרי יום טוב, ויעשה זאת על תנאי, ויאמר ביום ראשון של יום טוב: "אם היום חול - אני מניחו בשביל עירובי חצירות לשבת, ואם היום קודש - אני אומר כלום", ולמחרת יאמר: "אם היום קודש - הרי ערבתי אתמול, ואם היום חול - אני מניחו לשם עירובי חצירות"³⁷⁷. אמנם עירובי תחומין - אין מערבין אפילו בתנאי³⁷⁸. ובדיעבד, שעירבו עירובי תחומין - עירובם עירוב³⁷⁹.

רלב. לגלול ספר תורה ביום טוב לצורך שבת שלמחרתו - אסור

(ראה שיעור סי' תקינא סק"ד ועוד). ³⁶⁸. שיע' הרב סי' תקינ' סעיף ג'. ³⁶⁹. ראה משניב סי' שייב סק"י, מתח"ש שם סק"י, ועוד. ³⁷⁰. מתח"ש הנ"ל, ועוד. ³⁷¹. דעית או"ח סו"ס תקינ' ³⁷². ראה שיע' סעיפים י"ב וי"ט, משניב סק"י, וכה"פ ס"ק קי"ג. ולפי שהדלקת הנרות הוא צרכי סעודה - העירוב מתיר. אמנם ראה בספר עירוב תבשילין הערוך ח"א עמוד שיי"ג, שאפילו כאשר הדלקת הנרות היא שלא לצורך סעודה - יש לדון שמותרת למי שהניח עירוב תבשילין, ע"ש טעם הדבר. ³⁷³. כה"פ הנ"ל. ובדיעבד שלא הניח עירוב תבשילין - יתבאר דינו להלן סעיף רס"א. ³⁷⁴. שיע' ורמ"א או"ח סי' תקינ' סעיף ב'. ³⁷⁵. משניב שם סק"ג. ³⁷⁶. משניב סי' שצ"ג סק"א. ויש מהראשונים שמתיר לכתחילה לערב עירובי חצירות ביום טוב לצורך שבת שלמחרתו, אם הניחו עירוב תבשילין בערב יום טוב - אור זרוע הלכות יוח"ס סי' שמי"ג. ³⁷⁷. שיע' הנ"ל ומשניב שם סק"ה. אולם בא"ש השנה - אין מערבין - משניב שם סק"ד. ³⁷⁸. שיע' הנ"ל. ³⁷⁹. משניב שם סק"י.

אפילו אם הניחו עירוב תבשילין בערב יום טוב, לפי שאין זה תיקון צרכי סעודת שבת³⁸⁰. אך אם קוראים ביום טוב בתורה כמה פסוקים לאחר הגלילה - מותר³⁸¹.

והנחת סזור תפילה לבית הכנסת ביום טוב לצורך שבת שלמחרתו - לא הותר [אפילו למי שהניח עירוב תבשילין בערב יום טוב], אלא בתנאי שיענינו בסדור מעט בבית הכנסת ביום טוב³⁸².

רלג. הדלקת נרות בבית הכנסת ביום טוב לפנות ערב לצורך שבת - מותר, אפילו למי שלא הניח עירוב תבשילין, לפי שיש מצוה בהדלקה לאותה שעה³⁸³.

רלד. יש להקדים לגמור המלאכות לשבת בשעה מוקדמת בעוד היום גדול ביום טוב, שעדיין יש שהות ביום שאם הזדמנו לו אחרים שלא אכלו היום היו אוכלים ונהנים בו ביום קודם בין השמשות ממלאכתו שעשה ביום טוב, אבל אם אין שהות ביום ליהנות ממלאכתו - אין עירוב תבשילין מועיל להחזיר המלאכה³⁸⁴. וכן יש להזהר במאכלים שמטמנים לשבת שיטמנום בזמן שאפשר שיתבשלו שליש ביטול מבעוד יום³⁸⁵. אמנם בשעת הדחק יש להקל, אם נתאחרה המלאכה עד סמוך לכניסת השבת³⁸⁶. ובפרט ביום טוב שני שחל להיות בערב שבת - ודאי שיש לסמוך להקל לעת הצורך³⁸⁷.

קיומו ואבדתו של העירוב

רלה. עד מתי צריך העירוב להשאר קיים? העירוב יהא שמור ביום טוב שלא יאבד ולא יאָל עד לאחר שבעלו תיקן ועשה כל צרכי שבת³⁸⁸

³⁸⁰. שיע' הרב סי' תקינ' סעיף ג', שיע' סי' תרס"ז סק"א. ועי' במשניב סי' תרס"ז סק"ה ושע"ה"ש סק"י. ³⁸¹. ראה ערוך השלחן סו"ס תרס"ז. ³⁸². ראה שיע' סי' תרצ"ג סק"ב, ומחצית השקל סו"ס תרפ"ח. ³⁸³. שיע' או"ח סי' תקינ' סעיף ה'. ³⁸⁴. משניב סק"ג. שיע' הרב סעיף ח'; ומטעם זה נהגו להקדים תפילת ערבית בליל שבת כשחל סמוך ליום טוב, כדי שלא יתאחר מלאכת ביטול ביום טוב עד סמוך לחשכה. ³⁸⁵. משניב הנ"ל. ³⁸⁶. שם. ³⁸⁷. שם. ועי' ערוך השלחן שם סעי' ג'. ³⁸⁸. שיע'

בה בהיתר⁴⁰⁰. אך אסור לו ללוש עיסה אחרת, מיום טוב לשבת, על סמך העירוב שנאבד, וכל שכן שאסור לו להתחיל בבישול או בשאר מלאכות אוכל נפש, מיום טוב לשבת, על סמך העירוב שנאבד⁴⁰¹. ויש שמתיר, לעת הצורך הרבה, גם ללוש ולאפות עיסות אחרות, ואף לבשל ולעשות מלאכות אחרות של אוכל נפש, על סמך העירוב שנאבד לאחר שהתחיל ללוש בהיתר⁴⁰².

רמב. וכשנאבד העירוב בתחילת תיקון התבשיל, וכגון שחתך הלפתות וכיוצא בזה, אף על פי שלא הספיק להעמיד את הקדרה אצל האש עד שנאבד עירובו - רשאי לבשל תבשיל זה⁴⁰³, שהתחיל בו בהיתר⁴⁰⁴. אך אסור לו לבשל תבשילים אחרים שלא התחיל להתעסק בתיקונם בעוד עירובו קיים, וכל שכן שאסור לו ללוש, או להתחיל שאר מלאכות אוכל נפש, מיום טוב לשבת, על סמך העירוב שנאבד⁴⁰⁵. ויש שמתיר, לעת הצורך הרבה, גם לבשל תבשילים אחרים, ואף ללוש ולעשות מלאכות אחרות של אוכל נפש, על סמך העירוב שנאבד לאחר שהתחיל בתיקון המאכל⁴⁰⁶.

רמג. המאבד עירובו במזיד לאחר שהתחיל ללוש עיסתו, או לאחר שהתחיל לבשל תבשילו - נסתפק אחד מהפוסקים אם רשאי לגמור את מלאכתו⁴⁰⁷. ויש שכתב שאסור לגמור את מלאכתו⁴⁰⁸. **רמז. עירוב שנאבד בגמור הבישולים לצורך יום טוב,** או בגמר אפיית הפת לצורך יום טוב - מותר להניח את התבשילים והפת הללו לצורך שבת, ולבשל ולאפות תבשילים ופת אחרים לצורך יום טוב⁴⁰⁹. אולם המבשל או אפרו, לצורך יום טוב, אחר שנאבד עירובו - אינו יכול

זו, אם טרם שנאבד העירוב חשב לאפותה - ציננים וביאורים לשטמ"ק ביצה י"ז ב'. **400.** נאבד העירוב לאחר שהלחין את הקמח לעיסה וטרם שהתחיל ללוש - אסור ללוש העיסה ולא לאפותה (מאירי ביצה י"ז ב'). **401.** שיעי הרב הניל וביאור הלכה סעיף י"ז. **402.** כה"ח סי"ח ק"ח, ע"פ כמה פוסקים. **403.** שיעי ושיעי הרב הניל ומשניב סק"י ועין בינה לעתים פ"ז מהלכות יום טוב ה"ה. **404.** ורשאי גם להטמין תבשיל זה - שבת הקה"ת ח"ב סוסי"י קפ"ד. **405.** שיעי הרב וביאור הלכה הניל. **406.** כה"ח הניל. **407.** שיעי מהר"מ דסק"ל ק"ח ס"א ה"א אות נ"ט. **408.** בעל כתב סופר בחזו"ש חת"ש מחזיקת ביצה ל"ד י"ז. **409.** שיעי סעיף י"ח, ומשניב סק"י"א. אך להניחם לצורך חול

דלו. ויש לעייר את כל העירוב כולו, ולא לחסר ממנו כלום, עד גמר עשיית צרכי שבת³⁸⁹.

רלז. אמנם, לאחר שתוקנו צרכי שבת - מותר לאכלו לעירוב ביום טוב, אפילו קודם כניסת השבת³⁹⁰. אך להתחילה נכון להשאיר את הפת של העירוב לסעודת שבת, וכמובא לעיל סעיף מ"ט.

רלח. מי שנאבד עירובו ביום טוב קודם שבישל וקודם שתקין צרכי שבת - אסור לו לעשות מלאכה מיום טוב לשבת, כדין מי שלא עירב כלל³⁹¹.

ודוקא שנאבד התבשיל, אבל נאבדה הפת של העירוב - והתבשיל נשאר - אין בכך כלום³⁹², שיעיקר העירוב הוא התבשיל³⁹³. ויש מקילים אף כאשר נאבד התבשיל ואילו הפת נשארה³⁹⁴.

רלט. נשאר מהתבשיל של העירוב בזית אחד שלם, הראוי לאכילה - רשאי לסמוך עליו ולעשות מלאכות מיום טוב לשבת³⁹⁵, כי די בשיעור כזית לעירוב³⁹⁶. נשאר פחות מכזית - דינו כנאבד כולו³⁹⁷.

רמ. נצטמק העירוב ביום טוב ונתמעט משיעור כזית - דינו כנאבד³⁹⁸. **רמא. נאבד העירוב ביום טוב בתחילת לישת העיסה,** וכגון המתחיל ללוש עיסתו ביום טוב, וטרם שהספיק לגמור לישת העיסה נאבד עירובו - רשאי לגמור את הלישה והאפייה של עיסה זו³⁹⁹, שהתחיל

הרב סעיף כ"ד, וכע"ז במב"ם יום טוב פ"ו ה"ה. **389.** כה"ח סי"ח ק"ח, ועי"ע באר חיים מרדכי הא"ח על גמרא ביצה ט"ז ב'. **390.** שיעי סעיף ט"ז, ושיע הרב סעיף כ"ה. ויש מהפוסקים שכתב להחיר לאכול העירוב אפילו קודם הדלקת נרות שבת - בעל כתב סופר בחזו"ש חת"ש למסכת ביצה תניינא. ומי שמזכה עירוב לכל הדרים באותה עיר - אסור לאכלו ביום טוב משום איסור גזל, כי הדרות לכל אדם לאכלו הוא רק בשבת ולא ביום טוב (ש"י"ח פ"ב הערה ל"ד). **391.** שיעי סעיף ט"ז, ושיע הרב סעיף כ"ד וכו'. ודין מי שלא עירב - מתבאר דינו להלן סעיף ר"ג והלכה. **392.** משניב סק"י"א ואפילו אם חל יום טוב ביום חמישי וביום שני, ונאבדה הפת ביום הראשון של יום טוב - אינו צריך לערב בתנאי, אלא סומך על התבשיל של העירוב. ולכתחילה צריך שיהיו שמורים הפת והתבשיל עד לאחר תיקון יום טוב - יש לחזור ולצרף פת לתבשיל העירוב (ראה שיעי נאבדה הפת קודם כניסת יום טוב - יש לחזור ולצרף פת לתבשיל העירוב) וראה שיעי הרב הניל, וערך השלחן סעיף כ"ח. **394.** ראה שיעי סק"י"א. **395.** שיעי ושיעי הרב הניל. **396.** משניב סק"י"א. **397.** שיעי סעיף ג' ומשניב סק"י"א. **398.** כ"מ בשיעי הניל. **399.** שיעי סעיף י"ח, שיעי הרב סעיף כ"ח, ומשניב סק"י"א. אך אסור לבשל עיסה

רסו הלכות - פרק כב, רמז - רס מועדי קודש - שבועות י"ד

להניח את התבשילים הללו לצורך שבת, ולבשל ולאפות אחרים לצורך יום טוב.⁴¹⁰
רמז. עירוב שנפנס לאכילה ביום טוב, וכמו שנתקלקל התבשיל עד שאינו ראוי לאכילה - דינו כנאבד.⁴¹¹
רמז. עירוב שנאסר לאכילה ביום טוב, וכמו שנתערב בו איסור, כאילו שאינו בטל - דינו כנאבד.⁴¹²
רמז. וכשנודע ביום טוב שהעירוב כבר אסור מאתמול - אסור לסמוך על עירוב זה.⁴¹³ אך מה שעשו כבר מלאכות אוכל נפש, על סמך עירוב זה, קודם שנודע מאיסורו - מותרים בשבת.⁴¹⁴

העירוב שאינו תחת ידי בעלי

רמז. נגזל העירוב - דינו כנאבד.⁴¹⁵
רמז. נתן עירובו במתנה לאיש אחר ביום טוב - דנו האחרונים, אם ניתן לו לנותן לסמוך על עירוב זה.⁴¹⁶
ר"נ. כשאין אפשרות להגיע לעירוב, וכגון שנעלו בעדו ונאבד המפתח - יש לדון שלא ניתן לסמוך עליו.⁴¹⁷

אסור - שם סקניי. **410.** משמיט סקניי. **411.** ראה שיע הרב סעיף כ"ד, ועיי' שיע או"ח סי' שס"ח סעיף ה'. אבל בסתמא - אין לחשוש שנתקלקל (ראה דברי מלכאל ח"י סוסיי ח'), וכשהמאכל אינו ראוי למערב בגלל מחלתו שחלה ביום טוב - כתב אחד הרבנים, שלא ניתן לו לסמוך על עירוב זה אלא אם חזר והביא בו ביום (גידולי שמואל ביצה ט"ז ב'). **412.** ראה פרמ"ץ משבצ"י סקניי. ועיי' שנתקבץ מה הדין אם האיסור אינו בטל מחמת שהוא דבר שיש לו מתירין למחר. המערב בבירה קשה וקלפיה בליל יום טוב, אף שיש בה משום סכנה לאכלה למחרת ביום - יש לדון שניתן לסמוך על עירוב זה, מטעם "שומר מצוה - לא ידע דבר" (עירוב תבשילין הערוך ח"י עמוד רמ"ב בשם שו"ת דברי יציב). עירוב שאכל ממנו חתול ביום טוב - יש לדון אם ניתן לסמוך על עירוב זה, כיון שהאוכל ממנו משכח תלמודו (שם). וראה גמרא הרי"ף י"ג ב'. **413.** ראה שו"ת מנחת שי בהשקפות לאור"ח סי' ז', משנת יעקב ח"י בהוספות עמוד מ'. **414.** ראה שיע ורמ"א סעיף כ"ג. **415.** גידולי שמואל ביצה ט"ז ב'. **416.** ראה תוספות ירושלמי סעיף ז', חזון יחזקאל על התוספתא ביצה פ"ב ה"ב, גידולי שמואל ביצה ט"ז ב', ומועדים וזמנים ח"י סוסיי קמ"ב. החליף את עירובו בעירובו של חברו ביום טוב - יש לדון שדינו כנאבד (עירוב תבשילין הערוך ח"י דף רמ"ח). **417.** ראה

רמז. השוכח היכן הניח את עירובו - אינו כנאבד העירוב, ויכול לסמוך עליו, מפני שהשוכח עשוי להזכר איה אפוא הניחו.⁴¹⁸

העירוב שנתערב או שצורתו נשתנתה

רמז. העירוב שצורתו נשתנתה, על ידי בישול וכדומה - יש לדון שמותר לסמוך עליו.⁴¹⁹
רמז. העירוב שנתערב במאכלים אחרים, ואינו ניכר לעצמו - יש לדון שמותר לסמוך עליו.⁴²⁰

העירוב שנאבד בערב יום טוב

רמז. מי שנאבד לו עירובו בערב יום טוב - חוזר ומערב שנית בו ביום בברכה.⁴²¹
רמז. נשאר מהעירוב פחות מכזית - מוסיף עליו, בערב יום טוב, עד שמשלים שיעור כזית לפחות; ויש לדון אם מברכים על תוספת זו.⁴²²
רמז. מי שנאבד עירובו - הרשאי לסמוך על אחר שעשה עירוב, או על עירוב של גדול העיר; ותבאר לעיל סעיף קס"ה.

לא הניחו עירוב

רמז. מי שלא עירב עירוב תבשילין, וגם אחרים לא עירב בשבילו - יתבאר דינו בפנינו.
רמז. אסור לעשות מלאכה לעצמו ביום טוב לצורך שבת שלמחרתו.⁴²³
רמז. ואסור לו גם לעשות מלאכה לאחרים, אפילו בביתם של אחרים שעירבם ואינם יכולים לעשות אותו שליח לעשות מלאכה עבורם.⁴²⁴
רס. והאם מותר לאחרים לעשות מלאכה בשבילו? יש לחלק: במצרכי

ציץ אליעזר ח"י סי' כ"ח. **418.** מנחת שי בהשקפות לאור"ח סי' ח'. **419.** ראה מאמר מרדכי סקניי. **420.** ראה מנחת שי הנ"ל, והתעוררות תשובה ח"א סי' ק"יא. **421.** ראה העיסור ח"י סוף הלכות ציצית. **422.** ראה עירוב תבשילין הערוך ח"י עמוד קצ"א. **423.** שיע או"ח רס"י תקנ"ז וסי' תקנ"ח סעיף כ'. **424.** שיע סי' תקנ"ח הנ"ל,

מין אוכל שונה מהאחרות, ואף יאכל קצת ביום טוב מכל קדירה וקדירה⁴³¹. וכן יכול להדליק נר - נוסף על נר שהתירו לו - מבעוד יום סמוך לחשכה, לצורך חיפוש דבר מה, ויניחו דולק גם בשבת⁴³², ויכול אחר כך לטלטלו ולהניחו ביום טוב באיזה מקום שירצה⁴³³.

רסב. המבשל ביום טוב באיסור, בלא עירוב תבשילין, לצורך שבת שלמחרתו - האם מותר התבשיל בשבת בדיעבד? יש לחלק: עבר ובישל ביום טוב במזיד - מותר לאכלו בשבת שלמחרת יום טוב⁴³⁴. בישל בשוגג - נחלקו הדעות: יש סוברים שדינו כבישל במזיד⁴³⁵, ויש סוברים ששוגג חמור יותר ממזיד, ואסור אפילו בדיעבד בשבת, גזירה שמא יבשל ביום טוב במזיד ויאמר שוגג הייתי, אבל אין לחוש שיעשה עצמו רשע ויאמר מזיד הייתי⁴³⁶. בישל בהערמה, וכיון שבישל שתי קדרות ואמר ששתיהן לצורך יום טוב, ובכוונה הותר אחת לצורך שבת שלמחרתו - ולא אכל ממנה ביום טוב - אסור לאכלו⁴³⁷.

ואחרים שעשו מלאכה בשביל מי שלא עירב במצרכי אוכל שלו⁴³⁸.

אף שעברו על איסור - מותר לו למי שלא עירב ליהנות מהם⁴³⁸.

431. שיע משני סעיף כ"א. לא אכל מכל קדירה - מותר בדיעבד (כרית סייק קליב). ועיין משני סעיף כ"א. **432.** רמ"א בשיע הנ"ל. **433.** משני סק"ט. **434.** שיע סעיף כ"ג. ויש אומרים שאין מותרים בדיעבד אלא למי שאין לו תבשיל אחר בשבת (ביאור הלכה שם, וכרית סייק קמ"ג). ומכל מקום, ראוי לקנס למי שעבר במזיד, לפי ראית עיני בית דין (כרית סייק קמ"ה). **435.** רמ"א בשיע הנ"ל. **436.** כיצד בשיע הנ"ל - כרית סייק קמ"ד. **437.** שיע סעיף כ"ד ומשני סק"ט. והוא הדין אם אכל משניהן ביום טוב, אלא ששתי הקדרות ממין אחד הן (שערי צדק סייק ק"ה). והחמירו במערים, שלא ללמוד ממנו אחרים ויערימו (משני סק"ט). והאיסור לאכלו - הוא למבשל ולבנו ביומו, אבל לאחרים - מותר למוצאי יום טוב מיד (שם סק"ט). ויש מתירים במוצאי שבת גם למבשל ולבנו ביומו (שם, וכרית סייק ק"ט). המבשל כמה קדרות ליום טוב, ונתתו לשבת אפילו קדרה שלמה - מותרת, כיון שמתחילה חשב שיצטרך הכל ליום טוב, ובלבד שלא עירב (משני סק"ט). **438.** ראה ד"מ א"ח סי' רס"ג אות ח'.

אוכל שלו - אסור לאחרים לעשות מלאכה בשבילו, במצרכי אוכל של אחרים - מותר לאחרים לעשות מלאכה בשבילו⁴³⁹.

רסא. אמנם, ניתנו כמה אפשרויות למי שלא עירב בערב יום טוב, לעשות מלאכות אוכל נפש ביום טוב לצורך שבת שלמחרתו, ואף כאשר אינו יכול לסמוך על עידומו של גדול העיר, וכפי שיבואר לפנינו.

(א) יתן מצרכי אוכל ונרות במתנה לאיש שעירב והאיש אופה ומבשל ומדליק את הנרות ומכין כל צרכי שבת לזה שלא עירב, ועושה זה אפילו בביתו של זה שלא עירב⁴⁴⁰.

(ב) אופה ומבשל ומדליק בצמצום⁴⁴¹, והיינו אפיית פת אחד⁴⁴², ובישול קדירה אחת, והדלקת נר אחד⁴⁴³. והתירו לו בכל זה כדי חייו, משום כבוד שבת⁴⁴⁴.

(ג) יבשל הרבה ביום טוב ויתיר לצורך שבת, ובלבד שיעשה זאת קודם סעודת שחרית, והיינו שיבשל הרבה בקדירה אחת; ויש סוברים, שאפילו לבשל כמה קדרות - מותר, ובתנאי אשר בכל אחת מהקדרות

ומשני סק"ט. **425.** שיע הנ"ל ומשני ושערי צדק שם. **426.** שיע סעיף כ', שיע הרב סעיף כ"ח, ומשני סק"ט. וצריך שהמקבל יקנה את המתנה בקנין גמור, כגון בשכיבה לרשותו, או בהגבהה בכל מקום אפילו בתוך ביתו של הנותן; אבל בקנין סודר - אסור, מפני שגראה יותר כמקח וממכר (משני שם סק"ט, וכרית סייק ק"ח-ק"י). **427.** שיע הנ"ל. וכתב בשערי צדק סק"ט, שמסתבר שיעורו כפי מה שצריך לו למונומיו לכל השבת, ואינו צריך לצמצם בזה, ומה שכתב "בצמצום" - היינו שלא להרבות במינו לחמים ותבשילים. **428.** שיע הנ"ל. ואפילו פת גדול שיהיה די לו לכל השבת (משני סק"ט). נשאר לו פת אחד מיום טוב - אסור לו לאפות עוד פת לילחם משנה⁴²⁹, אך אם פת זה אינו מספיק לו לכל השבת - מסתבר שמותר לו לאפות עוד פת (שם ושערי צדק סק"ט). וכשאין לו "לחם משנה" - נכון שיקנה קמחו לאחרים כדי שיאמרו עברו "לחם משנה" (משני שם סק"ט). **429.** שיע הנ"ל. וידליק הנר שאוכל אצלו, אבל בחור שאין אוכלים - אסור להדליק (שיע הרב סעיף כ"ט). ויש שסוברים, שמדליק נר אחד בכל חדר (כרית סייק ק"ח). ויש שכתב, שמי שמצטער אם ידליק נר אחד בלבד - יש לו להדליק יותר מנר אחד, בהסתמך על הסוברים שהדלקת נרות מיום טוב לשבת - אין צריך עירוב. **430.** משני הנ"ל. ולא התירו לו זאת אלא כשאין שם אחרים שעירב ואינו יכול להקנות להם קמחו ותבשילו (כ"מ בשיע הנ"ל). אולם יש סוברים, שאפילו אם יש שם אחרים שעירב, אלא שאינו רוצה להקנות להם מאיזה טעם - התירו לו זאת (משני סק"ט). והמקיל בדעה זו השניה - יש לו על מי לסמוך (שערי צדק שם סק"ט).

חגים ומועדים בהלכה

הלכות יום טוב וחול המועד

למעשה

על סמך הלכה

מנהג יום טוב ומועד
מנהג יום טוב ומועד
מנהג יום טוב ומועד

על תוספת ליום

חגים ומועדים

ז

פרק כא

פרק כא

ערוב תבשילין

מה הוא ערוב תבשילין?

ערוב תבשילין הוא הפרשת חלק מהמזון המבושל בערב יום טוב, ועל ידי כך מותר לכל בני הבית לבשל ולהכין ביום טוב לשבת.

מתי יש צורך בערוב?

יש צורך בערוב תבשילין ביום טוב שחל ביום ששי¹.

מדוע יש צורך בערוב?

בדרך כלל אסור לבשל ביום טוב ליום הבא². הערוב מציין שביום טוב זה נהוגים באופן יוצא מן הכלל³. הערוב גם מוכיח להכין בערב יום טוב כמות שתספיק גם לשבת.

מה הוא המזון המתאים לערוב?

כל מזון מבושל⁴ (או כבוש, כדג מלוח כבוש וכו') בנפח כית⁵ (חצי

1. ס' תקנ"ז סעי' א'.
2. שם ובמ"ב ס"ק א' ובס' תקנ"א סעי' א'.
3. ס' תקנ"ז במ"ב ס"ק ג'. טעמים אלו הוזכרו ברש"י דביצה והובאו בב"י ובפרישה וע' ברמב"ם. ולשון "ערוב" פ"י הומב"ם שבעיקר מונח על ערובי חצרות, שמערב החצרות כאלו יש רק בעל א'. והוא לשון מושאל לכל דבר שמותרים ע"י מאכל, אבל הראב"ד מפורש דמערב צדכי שבת עם יו"ט לעשותם יחד.
4. שם במחבר סעי' ב' ה' ובמ"ב ס"ק י"א.
5. שם סעי' ג' בכית יוצאין אפילו אלא אבל לתחילה יקח חתיכה חשובה. הורבה נוהגים לערב לתחילה בביצה כי זו קל להכין ומצוי כל זמן שזוכר.

פרק כא

חגים ומועדים

צא

ביצה) ראוי לערוב. למשל, ביצה מבושלת, נחח כשר או דג. מצרפים לזאת לחם* או מצה בשיעור כביצה⁶. אם הפרישו מזון מבושל אך שכת לצרף את הלחם, יש חוקק לערוב⁷. (אם נזכר לפני כניסת החג ומתכוין לאפות כחג יקח תחית לחם ויחזור על הפרשת הערוב עם הלחם — אך ללא ברכה).

כיצד מערבבים?

בעל הבית (או כל אחד מבני הבית) לוקח את הצלחת שבה המזון המבושל והלחם⁸ בידו הימנית⁹ ואומר את הברכה¹⁰:

* בדרך כלל חלה קטנה או לחמנית. עדיף לאכול לחם זה כלחם משנה לאחת הסעודות.

להניחו. וכן הוא בערוך השלחן וכן החיים ועיי"ש עוד טעם. אבל מצינו שהמהר"ל עירב בבשר ע' מ"ב שם ס"ק י"א.

6. סעי' ב' ושם בדמ"א. בדיעבד די בכית. והתבשיל עיקר ולכן אם לקח רק פת לא יצא כמבואר במ"ב ס"ק ד', וכ' המ"ב בס"ק ו' בשם הפוסקים דאם אינו רוצה לאפות בידיו אף לתחילה לא כענין פת לכ"ע מיהו כבר נהגו כל ישראל לערב בפת בכל אופן.

7. דהתבשיל עיקר. שם סעי' ב' דרוב פוסקים לית להו כר"ת דבעי פת להחזיר אפ"ה. וע' במ"ב דמ"מ יחזור וערב כפת אם נזכר עד שלא חשכה. ופשוט ודיינו אם רוצה לאפות מידיו לשבת.

8. כי הוא העיקר והאחרים נספלין לו כלשון המרש"ל הובא במ"ב ס"ק נ"ז. ועוד דהרי התבשיל והפת שלו וניחא ליה לקיים מצוה בעצמו. ובס"י שס"ז איתא דלגבי ערובי חצרות אשתו מערבת שלא מודעתו דאשתו כגופו ורק דאם אין בעל הבית ואשתו בבית יכולים אחרים לערב. ולכאורה ה"ה אצל ערוב תבשילין צריכין רשות אשתו לכל הפחות אם היא בבית. מיהו אולי בערוב תבשילין כיון דאין צריכין לזכות לאחרים עדיף וצ"ע.

מיהו ערובי חצרות משמע דלא נעשה על ידו דהוא אחד מן השאלות בכל ע"ש "עירובתם? עירבתם?" מיהו שם אין חיוב לערב, דלא יטלטלו ולא יערבו. אבל לבשל לצורך שבת הרי חייב מטעם מצוה עונג שבת ונראה פשוט דאם שכת והבעל הבית לערב, דאז יכול א' מבני ביתו לערב וזכות הוא לו, ובדאי ניחא ליה.

9. כעת לא מצאתי מפורש שיאחז הערוב ביד ימין. אבל נראה פשוט דנכלל במה דאיתא בס"י ד"ר סעי' ד' דכל דבר שמברכים עליו אווז כימינו והוסיף המ"ב דכן הוא במצוות. ובכונת הנהנין הוא דינא דגמרא לאחז כימין.

10. שם סעי' י"ב. וע' בבאור הלכה סעי' י"ב ד"ה "ומבדק", דאם אדם אחר שאינו ככלל הערוב מניח הערוב בחזרת שליחות בתבשיל של בעל הבית, יש ספק אם צריך לברך. דחלי אם אמירת "והיה" וכו' מעכב עיי"ש, דאם אין מעכב הרי אינו עושה כלום ועל מה יברך.

ברוך אתה ד' אלוקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצות ערוב. לאחר הברכה אומר את הנוסח שבסידור¹¹. הנוסח כתוב בארמית ותרגומו הוא¹²: "על ידי הערוב מותר לנו (לכני הכית) לבשל, לאפות, לסטל, להדליק נרות ולערך את כל ההכנות כיום טוב (כלומר כיום ששי) לשבת".

מי שאינו מבין את הנוסח הארמי יאמר אותו בשפה שהיא מבין, או גם בארמית. הנוסח נחשב בארמית מפני שזו הייתה השפה המדוברת בפי גולי בבל.

מי נכלל בערוב?

די בערוב אחד לכל בני הבית¹³. כלומר, לבעל, לאשה, לילדים ולכל מי ששווה אצל המשפחה¹⁴. אדם ששווה אצל משפחה (אוכל וישן) לזמן קצר בלבד ישאל שאלה אם עליו לערוב בנפרד¹⁵. אדם שאוכל באופן קבוע את ארוחתו העיקרית אצל משפחה אך ישן בביתו, נחשב כבן בית במקום שבו אוכל¹⁶.

11. שם.

12. שם ברמ"א וע' במ"ב ס"ק מ' דמות המהבד דחייב לאומרו בלשון שמבין.

13. מ"ב שם ס"ק נ"ו.

14. שם ובבאור הלכה ד"ה "מי שלא עירב" וע' בנף החיים ס"ק ע'. וע' במחצית השקל אות י"א דמוכח מדבריו דכל מי שאוכל מתבטל של בעל הבית גורר אחריו. ולגבי גר חנוכה כ' המ"ב בסי' תרע"ז ס"ק א' דגם משרתו בכלל בני ביתו. מיהו ע' בשערי הציון של המ"ב בסי' י"ב דנראה דטובר למעשה דמשרתו אינם יוצאים בגדרת בעל הבית.

15. דלסברת המחצה"ש הכל הלוי אם אוכלים מתבטל א' ואשר עיי' בגררים אחריו. מיהו מיסתבר שצריך לחול עליהם שם בני בית. וע' בהלכות חנוכה סי' תרע"ז סעי' א' בבאור הלכה ד"ה "במקום שאוכל" בשם הפרי"ח דמי שהולך למשך ימי חנוכה לגור לבית אחר שידליק שם, מיהו שם הסברה "דלמי ידליק בביתו" וה' לא שייך כאן. רצ"ע.

לענין גר חנוכה איתא בגמרא דאכסנאי צריך להשתתף בפורסה. וכ' הפוסקים דאף דאוכל משלחן הבעל הבית מ"מ אינו בכלל בני ביתו כיון דדוה רק באקראי. ולכן צ"ע עד כמה ימים נחשב אקראי ובאמת אין כל כך ראייה מהדין של מי שהולך ח' ימי חנוכה אצל בית חמיו שמדליק שם דהחם אין אנו רנים על דין גרוה רק אם נחשב כביתו לענין שידליק שם.

16. דעיקר דירתו במקום פת כדק"ל גבי נרות חנוכה וערוכה עיי"ש בסי' ש"ע

מותר לאדם שאינו יכול לערוב לעצמו להצטרף לערוב של אחר¹⁷. עליו להגביה את המזון והפת (לפחות לגובה 10 ס"מ. הגבהה היא קניין) בכונה להשתתף בערוב (בהסכמת הבעלים). ההגבהה תעשה לפני שבעל הבית מברך ואומר את נוסח הערוב¹⁸. בעל הבית יכלול את המצטרף בנוסח.

אם אדם אחד או מספר אנשים רוצים להשתתף בערוב של משפחה אחרת¹⁹ מותר לו / להם²⁰ למנות אדם אחד²¹ (בהסכמת הבעלים) כשליח שיגביה את הערוב בשמו / בשמם. אין צורך בהגבהה הערוב על ידי כל אחד מן המשתתפים. (ראה קטע קודם). אסור למנות כשליח אחד מבני ביתו של מסדר הערוב כלומר לא את אשתו ולא את ילדו²².

מתי מערבים?

מותר לערוב בכל זמן בערב החג²³. (אפילו בין השמשות²⁴ אם לא ערב

סעי' ה'. ועוד דלגבי ערוב תבטלין אשר הגדר אשר ע"י התבטל שמכניס נחשב כאלו כבר התחיל לבשל לידו זה שייך רק אצל מי שאוכל מתבטל של בעל הבית. וכענין זה מבואר במחצית השקל ס"ק י"א עיי"ש להסביר דברי המרש"ל דאף באשתו אם רק מקבלת פרס ואינה אוכלת מתבטל צריכה ערוב לעצמה כיון דאין מבטלים ביחד. ולכן אף דלגבי דיני ערובין מבואר בבאור הלכה סי' ש"ע סעי' ה' בד"ה "וישן" דתלמידים הלומדים בבית רבם ואוכלים מחמת הדחק בבית הבעלי בתים, דנגרדים אחר רבם, דזה לא שייך לגבי ערוב תבטלין דעיקר שיאכלו מתבטל א' וק"ל.

17. דבאמת מצוה על כל בעל הבית לערוב בעצמו כמבואר בסעי' ו' ומצוה בו יותר מבשלוהו. אבל מי שאינו יודע לערוב בעצמו או שאינו בבית וכדומה יכול להשתתף בערוב של חברו כמבואר במ"ב ס"ק כ"ה ונחשב כאלו עשה בעצמו. ואופן הקנין מבואר בסעי' י' וי"א.

18. כן מוכח מן המחבר סעי' י"ב דאף במקום להשתתף צריכין לזכות מקודם אבל יש חולקים בזה ע' בטור. אבל זה פשוט דצריכין לכל הפחות להודיע לו קודם הנחת הערוב. אבל מי שהניח ערובו צ"ע אם די לזכות בערוב ע"מ לצאת בו אחר הנחת הערוב.

ובנוסח צריכין לפרש לנו ולפלוני וכו'.

19. סעי' י'.

20. צריכין כולם להסכים לזה ולדע מזה. ובדיעבד יוצאים דלא גרע מערוב של גורל העיר, ובתנאי שידעם כד"ש.

21. שם.

22. שם.

23. ההמצוה בעינינו ולא מקודם ע' סעי' י"ד ובמ"ב ס"ק מ"ד. ודע דיש מצוה מן

מוקדם יותר*). בחוץ לארץ, אם יום טוב חל ביום חמשי וכיום ששי ולא ערבו בערב יום טוב, יש לשאול רב כיצד לערוך ערוב ביום חמשי²⁵. (ד"ן זה אינו חל בראש השנה מפני שהוא כ"יום ארוך").

מה נעשה בערוב?

יש לשים את הערוב במקום בטוח כדי שלא ייאלץ בסעודת לפני שבת²⁶. (יש להקפיד שהמזון שהוכן לערוב לא יתקלקל במיוחד כשיש יומיים חג).

ערוב שנאכל או אבד

מותר לבשל ולהכין לשבת רק אם הערוב (או לפחות כזית ממנו) עדיין

* בתנאי שישתמש במוון מבושל כבר מפני שאסור לבשל או בין השמשות את הערוב שנערך לאכילה בשבת, שהרי מותר לבשל רק לצורך יום טוב, והערוב אינו נאכל ביום טוב.

המובחר להכין התבשיל בעירי"ט ולא מקודם ולכונן בשעת הכישרון לשם ערוב. כן כ' הב"ח והובא דבריו בבאור הלכה סעי' ו' ד"ה "עדישים" ובסעי' י"ד בבאור הלכה ד"ה "לכתחילה". אבל ודאי דאינו מעכב כדמוכח מהא דכבשים של נכרים כשרים לערוב.

ובדיעבד סמכין על השיטות דאף אם עירוב קודם ערב יר"ט דכשר. אבל אם זכר בעירי"ט יחזור ויניח כתקונה. כף החיים אות צו.

ובענין אי מותר לכתחילה להניחו כליל ערב יר"ט או שימתין עד לבקר לא מצאתי מפורש בש"ע אבל נראה דימתין עד לבקר דעיקר מצות הכנה ליר"ט לא חל עד הבקר דומיא ע"ש וברדלפינן מהקרא והיה ביום הששי והכינו. נמצא דחלות שם "ערב יר"ט" לא חל עד הבקר. וכן מובלג בפי העולם דאין קוראים ליל ששי בשם ערב שבת וק"ל. מיהו לכאורה יש לדחות הראייה מהקרא דהא המן לא ירד עד יום הששי ולכן לא היה מה להכין מבערב. מיהו סוכ"ס אין לנו בו אלא חידושו וכמו שהביאו הפוסקים בסי' ר"ג דילפינן מלשון "והיה" מיד שהיה יום הששי והכינו וזה רק בבוקר כמבאר שם בש"ע. מכלענ"ד פשוט.

²⁴ כדאיחא שם בסעי' א' ברמ"א אבל יעשה קודם שמקבל יר"ט ולכן לא ישוה עד שעה האחרונה ולענין בדיעבד יצא אף לאחר קבלת יר"ט ע' במ"ב ס"ק ד' ועיי"ש במ"ב הצרה לענין אי אשתו קיבלה יר"ט ולא הוא ועיי"ש דברים מאירים.

²⁵ שם סעי' כ"ב.

²⁶ סעי' ט"ז.

קיים בזמן ההכנות²⁷. אסור לבשל לשבת אם הערוב נאכל או אבד²⁸. (ראה קטע הבא).

הערב ערוב

אסור לבשל בהעדר ערוב²⁹. אסור אפילו לידידים, שהכינו ערוב תבשילין, לבשל לאדם שלא ערב³⁰. מותר להם לבשל אם ישתמשו במוון השייך להם³¹. (יש לשאול רב כיצד "לחת" מזון בלתי מבושל לאחרים כדי שיכשלו בשבילי³²). אם אין מי שיכשל מותר למי שלא ערב להכין את ההכנות ההכרחיות ויש לשאול רב מה מותר לו להכין³³.

מתי מותר להכין לשבת?

כשיום טוב חל ביום חמשי וכיום ששי, מותר להכין לשבת רק ביום ששי, כלומר, לאחר רדת הלילה ביום חמשי³⁴ (דהיינו ליל שישי).

הכנות סמוך לשבת

יש להתחיל בהכנות לשבת מוקדם כדי שהאוכל יהיה מבושל לגמרי והמים רותחים לפני כניסת השבת³⁵. מכסים את הכיריים לשבת כרגיל³⁶.

²⁷ שם.

²⁸ שם וע' במ"ב ס"ק מ"ז.

²⁹ סעי' כ'.

³⁰ שם ובמ"ב ס"ק נ"ט.

³¹ שם במחבר.

³² וגם יכול להקנות קמחו ותבשילו להם ע"י קנין גמור של משיכה לרשותם או הבהנה. (אבל לא קנין סודר דמיחוי כמשא ומתן) ויכולים לבשל אפילו בדרשות.

³³ כמבאר בסעי' כ' ויר"ט ועיי"ש במ"ב ס"ק ס"א וס"ב. וגם אסור להדליק רק נר א' עיי' במ"ב ס"ק נ"ה. מיהו אם בישל לצורך יר"ט ועדיין לא אכל סעודת יר"ט, מותר להניח סעודת יר"ט לצורך שבת ויכשיל מחודש לצורך יר"ט.

³⁴ שם סעי' י"ג.

³⁵ שם במ"ב ס"ק ג'. והטעם דיסוד היתר ערוב מכת הואיל ודאי לאורחים כירי"ט.

אסור להנמיך את הלהבה³⁷, אלא אם כן המזון לשבת יתאדה לגמרי ואין אפשרות להזיז את הסירים מן האש. אפילו במקרה כזה אסור להנמיך חום של כיריים חשמליים. ראה פרק ו' בפירוט יתר.

ולכן צריך שיהא ראוי לאורחים קודם חשכה, דהיינו קצת זמן קודם בין השמשות (לכל מר כדאית ליה) כדי שיהא ראוי גם לאכילת אורחים. ומה שבי' בשם הפמ"ג דדי בשליש בישול היינו משום דאז כבר שייך הואיל ואף שאח"כ הולך ונגמר וגם על גמר בישול חל איסור בישול כמבואר בהלכות שבת, מ"מ כיון דהוה צורך לתחילת הבישול ביר"ט והשאר נגמר ממילא לא איכפת לן כיון דנעשה הכל במעשה אחד. ונראה לפי"ז דאסור להניח על האש סמוך לחשכה ממש דבר שנגמר רק שליש בישולו, כי בזה תו לא שייך הואיל, כנ"ל.

ולכן, הלכה למעשה, מהיות שהדרך שמסלקים הקדרה סמוך לחשכה ומכסים האש ושוב חוזרים להניחם על האש, תו לא מהנה מה שכבר נתבשל כבר שליש בישולם אם לא שיש עוד הרבה זמן לפני חשכה. וצריכין לדקדק בזה. כנלענ"ד ולכן באופן שלא נגמר הבישול סמוך לחשכה לא יסלק הקדרה כיון דע"פ דין אינו מחויב לכסות האש בכה"ג מטעם שמא יחתה דכבר נתבשל כמאכל בן דורסאי, ודו"ק. כן נראה להלכה מצד עיקר הדין. ורק בשעת הדחק גדול צדד המ"ב דאפשר לסמוך על השטה דצרכי שבת נעשין ביר"ט עיי"ש בס"ק ג'.

36. ואם יגרום שיתלבן הפח ע' בסי' תק"ט ברמ"א סעי' ה' ובמ"ב ס"ק כ"ז דסתם ליבון אין בו אסור ביר"ט דמטעם דמלבן הוה כמו בישול והבערה הרי מותר מטעם מתוך מיהו כאן אין בו צורך יו"ט דמכסה לכבוד שבת ולא שייך הואיל על זה, ולכן נראה דאם חושש שיתלבן הפח, או לא יכסה אם אפשר בלא זה (ומותר דכבר נתבשל כמאכל בן דורסאי) ואם יש צורך לכסות יסמוך בשעת הדחק על השטה דצרכי שבת נעשין ביר"ט.

37. דבזה וודאי לא שייך היתר של הואיל אף במקום שיש לחוש שתצטמק בשבת. דהא עכשיו ראוי לאורחים. ואם יתעשן המאכל שייך בזה היתר דצרכי שבת נעשין ביר"ט ומותר בשעת הדחק.

פסקי תשובות

ליקוט פסקי שו"ת והלכה
המיוחדים לציבור ישראל
הנערכים על ידי הרבנים הגדולים
במחנה התשובה והצניעות

הליקוט נערך בעריכת
הרבנית רב"ת א. דובינצ'ק

עמוד זה הופיע לראשונה
בפוסט "תשובות ופסקים"

תשובות

סימן תקכח — עירוב תבשילין

— י

שהרואה את המניח ע"ת ביו"ט בלא לומר אם היום קודש וכו' יהיה זלזול יו"ט, ולכן בדיעבד די אם אומר "בדין יהא שרא" וכו' (וגם את זה אם לא אמרו, בשעת הדחק כשאין לו למי להקנות קמחו עירובו עירוב כמבואר במ"ב סקס"ד).

וכמבואר בשו"ע, לא הותר דבר זה אלא בשני ימים טובים ש"ג, אבל בשני י"ט של ר"ה אסור להניח ע"ת ביו"ט ראשון על תנאי. לסעי' כ"ג וכ"ד: עיין מש"כ לעיל סי' תצ"ה אות ב'.

סימן תקכח

יו"מ שחל בע"ש — לערב ע"ת
ועירובי חצירות יחד, ותיקון צוה"פ
שנתקלקל

א. סעי' א', שו"ע: יו"ט אין צריך עירובי חצירות ושיתופי מבואות. ובמ"ב (סק"א)

אמירת התנאי עיי"ש ובשו"ת האלף לך שלמה אור"ח סי' שמ"ה מיישב דטעם התנאי משום שלא יראה כזילותא לזריט וכעושהו חול ע"י הנחת ע"ת, ועכ"פ חזו"ן שאינו מעבד בדיעבד, וגם המ"ב שדרכו להביא פסקי המטה יהודא וכאן השמיטו חזו"ן דלא ס"ל כוותיה. ובענין אם יש לברך על הנחת עירוב זה — במ"ב סקע"ד מביא מחלוקת וסותם כדברי האומרים שיש לברך, אמנם בכה"ח ס"ק קל"ה כותב דקיי"ל ספק ברכות להקל אפילו כנגד פסק השו"ע ואפילו כנגד הרוב וכ"ש הכא דאיכא כמה פוסקים דסברי שאין לברך.

תקכח — 1. הגרע"א סי' תקכ"ז סעי' י"ב בשם מהר"ם דיבונטין, מ"ב סי' שס"ו סקע"ט. ובשו"ת ובחרת בחיים להגר"ש קלוגר זצ"ל סי' קכ"ד דוחה דינו דמהר"ם די בונטין, משום שאין עושין מצוות חבילות חבילות, אמנם בשו"ת מנח"א ח"ד סי' ט"ו כותב דבפשיטות מותר לעשות ע"ת וע"ח יחד דבתרי דרבנן לא אמרינן אין עושין מצוות חבילות חבילות ושכ"ה בשו"ת כת"ס אור"ח סי' כ"ג וקל"ט, וע"ע שו"ת חת"ס סי' כ"א. 2. הגרע"א שם ומ"ב שם. 3. הג' יד אפרים על שו"ע סי' שס"ו סעי' י"ד דלכתחילה יש לו לפרש ע"ח וע"ת, אע"ג דכשעושה כ"א בפני עצמו אומר על מצות עירוב בסתם מ"מ כיון שכוללן יחד יש לו לפרש כ"א בפני עצמו, דליפרט הברכה טפי עדיף וכו', וכ"ה בחי"א כלל ק"ב סעי' י"ח הו"ד במ"ב שם ובמט"א סי' תקפ"א סעי' נ"ט ושו"ת מנח"א שם ושו"ת דברי מלכאל ח"ג סי' ז', וע"ע שו"ת באר משה ח"ה סי' ק"ז וק"ח שדן בענין להוסיף על מטבע שטבעו חכמים בברכות, ומיישב את הגאונים הנ"ל, ומ"מ מסיים דלהלכה למעשה עדיף יותר לברך "על מצוות עירובין" או "על מצוות עירוב" (ועיי"ש עוד דה"ה שמואל לעשות עירובי תחומין ועירובי תבשילין יחד ומברך כנ"ל, ולגאונים הנ"ל יברך "על עירובי תבשילין ועירובי תחומין"). 4. עיין יד אפרים שם ושו"ת באר משה שם. 5. א"א בוטשאטש תנינא סי' זה עיי"ש טעמו, וע"ע מ"ב סי' רע"ו סקכ"ה וסי' שס"ב סעי' ג' ביה"ל ד"ה מחיצה דאפילו אם בשביל תיקונו

אסור בחליצת המעלים, אין זה מעכב את עמידת השורה.

כשעתה, ואל תהיה מצוה זו קלה בעיניך, ולא לחינם אמרו חז"ל שקיים אברהם אבינו מצוות עירוב תבשילין ובספר יוחסין כתוב סוד בדבר זה וכו'.

סימן תקכז

להניח עירוב תבשילין אף אם אינו מבשל כלל לשבת

א. סעי' א', שריע: שחל להיות כערי"ש וכו' עיי' עירוב מבשל בחלה לשבת. ואף מי שכבר הכין הכל מערב יו"ט, ואין הוא צריך כלל לבשל מיו"ט לשבת, מכל מקום ידאוף להניח עירוב תבשילין בברכה (אם הוא בעה"ב בביתו, אבל המזנוח אצל אחרים - עיי' להלן אות י"ז) משום שיסוד הקנת עירוב תבשילין הוא לכבוד שבת, חזקה לשכר ברכה ומצוה, ואחד מהטעמים של עירוב תבשילין הוא כדי לזכור שאסור לבשל לצורך חול, ולכן אף כי אין לו מה לבשל לצורך שבת, יוכל להניח עירוב תבשילין, וכאמור, ראוי לעשות כן כדי לזכות במצוה וזכרכה.

ובשלה"ק (סוכות) -

ג. מ"ב סק"ג: יהיה להקדים הכנת לאכלין לבשל בערב שבת סמוך לחשיכה

הנחת עירוב תבשילין בביה"ש, ובביה"ד דר"ת

ב. שם: ומותר להניח עירוב זה אפילו ספק חשיכה. אמנם לכתחילה לא ימתין עד אז ויניח לפני השקיעה, ורק בדיעבד כששכח יוכל להניח עירוב תבשילין אף לאחר השקיעה כל זמן בין השמשות, ואלו הנהיגין להתמיך כשיטת ר"ת עכ"פ בדאורייתא, יוכלו לסמוך להניח העירוב כל זמן ביה"ש דר"ת.

וכשמגזיזין העירוב בבין השמשות, צריך לברך עליו - כן הסכימו הפוסקים ולא כאלו שרצו להוכיח שאין לברך אלא אם מניחים העירוב לפני השקיעה.

תקנו - 1. מועדים ומנוים ח"ו סי' קכ"ב שמהאי טעמא דקדק האריי וז"ל (ועד הרבה צדיקים וכן היה נוהג אצל מביאלא) לעשות בכל ערב שבת עירובי חצירות (והאריי ז"ל אף בדרך בכל ערי"ש ועיי' במע"ז ששי"ב בזה). 2. ואף כי צריך להחליק נרות לכבוד שבת, אמנם מטעם זה בלבד לא היינו יכולים לברך על העירוב, כי הדבר שנוי בפלוגתא אי צריך עיי' כדי להחיות הדר"ג (ובמבואר להלן אות י"ז). אבל עפי' המבואר יש מצוה לבעה"ב בעצם הנחת העירוב אף בלי שישל וידליק הנר, ולכן יוכל לברך - כי במתניין שם ועיי' עד דמשיב בבה"ח סי' ק"ג לזון בחיוב עיי' באדם שאין ברעתו לבשל, מירר על עיקר הדין אי מחוייב מדינא או לא לצורך הדלקת הנר, אבל אם רצה יוכל לחייב עצמו לעשות עיי' אף אם אינו מבשל כלל לשבת (והאמת כי דבריו הם חידוש, וממשמעות הפוסקים שהבאנו להלן אות י"ז משמע דאף במי שהוא בעה"ב לעצמו אם אינו מבשל כלום כי הולך לאכול אצל אחרים ורק מדליק נרות שבת ניח עיי' בלא ברכה, ולכן נראה כדי לצאת בפשיה מספק ברכה לבטלה, שיראה להכין עירוב תבשיל לשבת, ודי אם יניח לחמם קצת מים לכבוד שבת). 3. עיי' סי' רס"א מ"ב סק"א. 4. נטיג דיני עיי' פ"י סעי' ב', ופשוט שאם נוהג בהאנונים בכל ענינו לא יוכל בזה לסמוך על ר"ת ועיי' סי' פ"ט אות כ"ב. 5. שרי"ת אבני נזר חידושי סי' פס"ח דלא כס' נדע בשער"ט שסובר שאין לברך, וכי"ה בשו"ת חלקת יואב מהר"ת סי' א' ושר"ת דברי מלכאל ח"א סי' א' ומ"ב סי' רס"א סק"א ובביה"ל שם שמנחים בברכה (ועיי' עד בביה"ל בענין אם ספק לו אם חשיכה או עיי' תפ"א

לשבת כדי שיגמר מלאכתו בעוד היום גדול. וטעם הדבר - מסביר המ"ב - כי יש לחשוש לראשונים הסוברים שמה"ת אסור לבשל ביו"ט לצורך שבת, והיתר דעירוב תבשילין הוא רק משום ששייך לומר "הואיל ומיקלעי אורחים וחזי ליה ליו"ט גופא", ואם יבשל סמוך לחשיכה לא שייך לומר "הואיל". ויש' מגדולי האחרונים שכתבו שהעולם אין נזהרים בזה אלא מבשלים עד סמוך לחשיכה, ומלמדים זכות על זה מכמה אנפי, וס"ל כי העיקר כשיטת הרמב"ם וסעיי'תו שמה"ת צרכי שבת נעשים ביו"ט ורק מדרבנן אסור שמא יבשל לחול ועיי' עירוב תבשילין התירו רא"צ לסברת הואיל.

קבל עליו י"ט, ואשה שהדליקה נרות ועדיין לא עירבו ע"ת

ד. מ"ב סק"ד: וכתבו האחרונים דאם קיבל יו"ט באמירת כרכו שוב אין יכול לערב וכו' אבל קבלת עצמו (כלא באמירת ברכה) אפשר דלא מהני ויכול לערב. ובביה"ל (ד"ה ספק) נסתפק אם האשה הדליקה נרות אם יו"ט אם דינה

יצא מביתו ונזכר שלא הניח ע"ת

ה. שם: אם בא להתפלל מנחה ונזכר שלא עשה ע"ת ואם יחזור לביתו יאחר זמן מנחה, יתפלל מנחה, ולענין עירוב יקנה קמחו לאחרים וכו'. ובתפארת ישראל (ביצה פ"ב מ"א, בוצע) כתב דו"ל "ולפענ"ז אם יש לו פת ותבשיל בביתו יוכל גם בביה"מ לומר "פת ותבשיל שאקחנו כשאבאו לביתו יהיה מעכשיו לעירוב תבשילין" - ויברך, ואף שיש

ביה"ש לענין עצם הנחת העירוב ולענין הברכה. 6. ערוך השלחן סעי' ג' עיי'ש, ובשרית אבן ישראל להגריי פ"ש שלטי"א ח"ו סי' כ"ד מחדש להחיות לבשל סמוך לחשיכה ביו"ט הסמוך לשבת דכיון שיוכל לקבל עליו תוספת יו"ט ביציאתו דינו כיון יו"ט עצמו (ועיי' דאף לשיטת הרמב"ם בהל' שביתת עשור פ"א ה"ז דליבא דין תוספת, היינו חיוב ליכא, אבל אם רצה יכול לבשל, איך כשמבשל סמוך לחשיכה עדיין אינא הואיל ומקלעי אורחים שקיבלו עליהם תוס' יו"ט ויכול לבשל סמוך לחשיכה עבור זמן הנוסח עכתי"ד, ועיי' על דבריו עפי' דברי שרי"ת הרב סי' חצ"א סעי' ג' החיוב תוס' יו"ט אינו על איסור שביתת ממלאכות האסורות ביו"ט אבל לא לענין שמחת יו"ט ומקראי קודש והמלאכה שהותר ביו"ט לצורך זה. ובהואי נכון לחשוש לדברי המ"א ושרי"ת הרב ומ"ב לא לבשל סמוך לחשיכה, מ"מ בשעת הדחק הרי גם במ"ב כתב דאפשר שיש להחיות ובפרט ביו"ט הרב ומ"ב לא לבשל סמוך לחשיכה, מ"מ בשעת הדחק הערה ל"ב שמתוספק מה דין יו"ט שני של ר"ה לפי שיטת המ"ב אם נקול בו ג"כ ביו"ט שני ש"ז. 7. שרי"ת באר משה ח"צ סי' צ"ה ושרי"ת שורגא המאיר ח"ו סי' נ' מסקי דיש להקל בזה לכתחילה עפי' הנימוק שכתבנו בפנים ובצירוף שיטת הרי"ק דקבלה בטעות ליה קבלה, והנתיב חיים בהגהותיו כאן וקרבן נתנאל ביצה פ"ג סק"ז דאין חל קבלת יו"ט עיי' הדלקת הנרות (אמנם נזכר דין שמברכות שהחייב בעת הדר"ג מקבלות עיי' קדושת יציאתו של יום כדלעיל סי' תקי"ד אות כ"א ועיי' י"ל להקל מכה הנמוקים האחרים המבטאים כאן). 8. שם ושם, וכן כתב בביה"ל סק"א שבמנו שיש כמה בתי כנסיות בעיר אף אם נאחר אמרו ברכו, יכול לילך לאנשים אחרים ששייכים לביה"כ אחר שלא אמרו עדיין ברכו ולצוות

וכל זה בשכחה.²⁸ מחמת אונס כי היה טרוד וכור, אבל מי שהיה לו פנאי, אלא עצלותו גרמה לו לשכוח, הרי זה כפושע ואפילו בפעם הראשונה אינו יוצא בעירוב גדול העיר.

שלא לסמוך לכתחילה על עירובו של

גדול העיר

ט. מ"ב סק"ז: ודע דהרבה פוסקים חולקים ע"ז ולדבריהם יכול כל אדם לסמוך לכתחילה על עירובו של גדול העיר וכי' ורק זה שעושה כל פעם בעצמו וכי' ואח"כ קרה ושכח כמה פעמים אין הגדול מוציא וכי'. ובשעה"ע (סקל"ט בשם שב"ל) שטוב וישר שכל אחד ואחד יעיר לעצמו ויהא זריז לקיומי מצוה כנפשיה. ואכן כך נהוג בכל תפוצות ישראל שכל בעה"ב עושה עירוב לעצמו ואין סומכים על עירוב גדול העיר (ועיין לעיל אות א'), א"כ חוזר הדין של מי שלא הניח עירוב מחמת שכחה כפי המבואר לעיל אות ז'.

וכן כתב²⁹ בשו"ע הרב (סעי' י"ד) "... ואצ"ל שאם לא שכח כלל אלא שסמך על עירובו של גדול העיר או על אדם אחר שנתכוון להוציאו בעירובו שאינו יוצא בעירוב זה כלל, שכל אדם חייב בעצמו או יצוהו³⁰ לאחרים שיעירבו בתוך ביתו משלו ששלוהו של אדם כמותו, ואם הוא אינו יודע הלכה זו והיה סבור שא"צ לערב בעצמו אלא מותר לסמוך על

דשמואל קרי ליה פושע ולא לדין, וע"ע שיעת סק"ז בשם נכסח ויחזקאל. ²⁸ מג"א סק"ז, שריע הרב סעי' י"ד מובא בקיצור בשעה"ע סק"ב. ²⁹ ושיטתו חולקת על שיטת הפוסקים המובאים במ"ב שאפשר לסמוך על גדול העיר, אמנם, כאמור, כבר כתב בשעה"ע שטוב וישר שכל יעשה עירוב בעצמו ואכן כן נתפשט המנהג, לכן יש לחשוש לשיטת הפוסקים החולקים, ובפי דברי השו"ע הרב. ³⁰ ובענין אם השליח יכול לברך על הנחת העירוב – עיין להלן אות י"ד ועיי"ש ע"ד שלכתחילה יש להעריך להניח בעצמו העירוב ולא למנות שליח. ³¹ שריע שבה"ל ח"ח סי' קכ"ז עפ"י המבואר הבא, דכיון שאין יכול לבוא ולקחת לא מהני עירובו שחזק לחתום, ולא יברך, כיון דאיכא דיעות שפסטר ע"י עירובו שבבית, וכדלחלק. ³² שריע שבה"ל שם, חזק כי דעת הר"ן ביצה דף ט"ז ע"ד שמועיל עירוב אפילו חוץ לחתום כשרעת המנח עליו, וגם בדעת רש"י הסתפקו הפוסקים, ואף כי ה"ב"ח למד בשיטתו שאינו מתעל מ"מ יש המסתפקים בו, עיין שפ"א שם, ועוד, ד"ל דאף לשיטות הסוגרים דלא מהני חוץ לחתום היינו משום

עירובו של גדול העיר וכי' הרי זה מותר לסמוך על עירוב זה כיון שהיה אנוס בטעותו, אבל אם הוא תלמיד חכם ונתעלמה ממנו הלכה זו או שלא למד אותה מעולם הרי זה פושע ואינו יוצא בעירובו של הגדול ששגגת הלאו עולה זדון".

הנוסע מביתו וכ"כ נשואים בבית,

וכדע"ז לכשל או להחליק נר במקום

שנמצא

י. סעי' ח', מ"ב סק"ט: מיהו אם לא הניח עירובי תחומין לא מהני תנאו שהרי אינו יכול לבוא ולקחת. ומכאן נלמד, למי שנוסע מביתו בעירי"ט לעיר אחרת, ובני ביתו נשארים בבית, שצריך להניח עירוב תבשילין לפני ציאתו מביתו (או שבני ביתו יניחו), אבל לא יוכלו בני ביתו לאפות ולבשל ולהחליק הנר על סמך העירוב שיניח בעה"ב בעיר אחרת, כיון שאין יכולים לבוא בי"ט ולקחת התבשיל שהנח לצורך העירוב.

ומי שהניח עירוב תבשילין בביתו, לצורך בני ביתו הנשארים בבית, והוא נוסע לעיר אחרת, וצטרך לבשל שם בי"ט לצורך שבת או להחליק נרות לכבוד שבת, לכתחילה³¹ יעשה שוב עירוב תבשילין בעיר שנמצא שם בי"ט, וכלי ברכה, ובדיעבד יוכל³² לסמוך על העירוב

שהניח בביתו. ואם³³ יקח עמו מביתו שיעור כזית מהפת והתבשיל שהניח לעירוב (וישאר בביתו ג"כ שיעור כזית) אין צריך לחזור ולערב במקום שנמצא שם.

פרמי דין כמי שמוכה העירוב לצורך

אחרים

יא. סעי' י', שריע: המערב לאחרים צריך לזכות להם ע"י אחר וכי'. ואומר³⁴ לזוכה קבל תבשיל זה זוכה בו לשם בני העיר (או לשם פלוני), ואחר שמביתו אומר הזוכה זכיתי להם.

ובשעה"ע מבאי פלוגתא אם לזכות ע"י אחר קודם הברכה ואמירת "בדין יהא שרא" וכי' או אח"כ, ועפ"י הא"י ז"ל יש³⁵ קודם לברך ולומר בדין יהא שרא וכי' ואח"כ לזכות לאחרים ע"י הגבהת ספח ע"י אדם אחר, אבל סתמית³⁶

חסרון זכיה דאינו יכול לזכות למי שאינו יכול לבוא אל התבשיל, אבל במי שהניח לצורך עצמו וביב כחלכלה. אלא דאח"כ הלך לעיר אחרת. ובשעת הנחת העירוב נתקיים תקנת חז"ל בחלכה יועיל העית אף לשיטתם עכנתי. ³³ קובץ מבית לוי ח"א עמ' נ"ג (וכשואן בדעתו לאפות רק לבשל או להחליק נר ד' שיקח עמו רק מהתבשיל, ובדיעבד אף כשברעתו לאפות די כשלח רק מהתבשיל, עיין מ"ב סק"ז). וענין זה מצוי באלו הנוסעים לייט לרבותיהם ובני ביתם נשארים בבית, שצריכים להניח ע"י לפני יציאתם מביתם, או שיצאו לנשותיהם להניח בברכה, ואם ברעתם לבשל במקום שהיה בבית, אף שמתחשבים במתיר המאכל של בעה"ב שאצלם הם מתאכלים, וכן אם ברעתם להחליק נרות לכבוד שבת, יש עליהם חשש של חיוב ע"ת כמבואר כי' להלן אות י"ז ויש להם ג' דרכים א. שיקחו עמם כזית מתבשיל של הע"ת שהניחו בביתם (ועצת פשוטה, שיניח ביצה מבשלת ליד הדג או הבשר שמונח לעירוב, והביצה יקח עמו בנסיעתו). ב. שיבקש מבעה"ב עירוב שלו יכון גם עליו וזכיה לו ע"י אחר (ואף כי מבואר ברכה. ג. שיבקש מבעה"ב שבשעה שמונח עירוב שלו יכון גם עליו וזכיה לו ע"י אחר (ואף כי מבואר שאין לכתחילה לסמוך על עירוב של גדול העיר (וה"ה כל אדם – שעה"ע סק"א) היינו דווקא שאנו מרדע לו שיכונן עליו, אבל אם מרדע לו שרצה לצאת י"ח בעירובו ה"ל כשליח ומנהיג גם לכתחילה – כי"כ במ"ב סק"ד, ומ"מ בבה"ח סק"ז כתב שבכל זאת לכתחילה יש לערב בעצמו דמצוה בו יותר מבשלוהו ולא יסמוך על שליח אלא לעת הצורך כשיש סיבה. ³⁴ כד"ח שם. ³⁵ כן לשון הב"י אינו לעיובא. ³⁶ כד"ח סק"ז, וכ"ה במג"א סי' שס"ו סק"ב. ³⁷ כן לשון הב"י (ר"ה ביצה) שיחזיק העירוב בידו וכ"כ בשו"ע הרב סעי' ב' וסעי' כ' ועוד פוסקים שנוטלים ביד העירוב, להחזיקו בספוד חיים שאל סי' כ"ט כותב שלעיובא הוא, ובשרית מדרבנא ח"ב סי' ל"ז כותב שיש לחשוש לשיטתו, ושל"ח אם היה העירוב לפניו אבל לא החזיקו בידו מה דמי, ולשון בכל הפוסקים הנ"ל שיש לחזקו בידו, ת"ע. ³⁸ כי יש פוסקים דס"ל שאין לה לעיובא, עיין לעיל אות ד' בשם תפארת ישראל ועוד, ובשרית מנח"י ח"ז סי' ל"ז חולק פלוגתא זו דפלוגתא דה"ח והרש"ל נגד הרמ"א ומ"א אם אמירת "בדין יהא שרא" לעיובא, ולט"ז ורש"ל שאינו לעיובא אף כשעבב גם אם לא החזיק העירוב בידו, ולכן מסיק במנח"י שלפי מסקנת השו"ע דמ"ב שם סק"ג לסמוך בשעה"ע על המקילים, אי"כ

להחזיק העירוב ביד בשעת הברכה

ואמירת "בדין יהא שרא לנא" וכי'

יב. סעי' י"ב, שריע: חוזר ונוטל וכי' ומבין

על מצוות עירוב ואומר בדין יהא שרא לך וכי'. ומלשון³⁷ הראשונים והפוסקים מוכח שצריך שיחזיקו העירוב בידו בשעת הברכה ואמירת "בדין יהא" וכי', ואם לא היה בידו, אם³⁸ נזכר לפני שחשיכה יערב שנית (כלא ברכה) ויאמר בדין יהא שרא לנא וכי' ואם לא נזכר עד לאחר שחשיכה או בשעת הדחק שנמצא רחוק מביתו ואין באפשרותו לחזור לכיתו ולערב שוב, ניתן לסמוך על הפוסקים דס"ל שאין

תהיה קלופה, כי ביצה קלופה שעבר עליה לילה יו"ט ואף אם לא נתבשל בכוונה לשם מצות עירוב.

בענין מש"כ המ"ב שיש לבציע על פת של ע"ת בסעודה שלישית וכן בענין אכילת התבשיל בשבת - עיין להלן אות ט"ז

שכח לערב אומת וכול לסמוך על עירוב גדול העיר

ח. סעי' ד', שר"ע: ומצוה על גדול העיר לערב על כל בני עירו כדי שיסמוך עליו מי ששכח או נאנס. ובמ"ב (סקכ"ב) וכ"ז בפעם הראשון אבל אם ברגל השני שכח עוד פעם היה כפושע ואינו יוצא בעירוב של גדול העיר. והיינו²⁵ כששכח בשני רגלים (שהיו סמוכים לשבת שצריך להניח בהם עירוב תבשילין) רצופים, אבל אם עבר רגל אחד שהניח עירוב תבשילין, ושוב הגיע רגל סמוך לשבת ושכח להניח, אין דינו כפושע ויוצא בעירוב גדול העיר, ויש²⁶ חולקים וסוברים שבשכח שני פעמים, אפילו אינם רצופים דינו כפושע. ומאידך גיסא יש²⁷ המקילים ביותר וכותבים שבזמננו שהטורא רבה אפילו מי ששכח ב' פעמים זה אחר זה אין דינו כפושע ויוצא בעירוב גדול העיר.

כשר אף אם לקח מתבשיל שנתבשל לפני ערב יו"ט ואף אם לא נתבשל בכוונה לשם מצות עירוב.

איוה תבשיל לקחת לעירוב תבשילין

ז. סעי' ד', שר"ע: צריך שיהא תבשיל זה דבר שהוא ראוי ללפת בו הפת לאפוקי דייסה, ובמ"ב כנזן בשור והגים וביצים ושאר מיני לפת מתבשלים שדרגן ללפת בהן את הפת. ובימינו אין¹⁸ לקחת לע"ת פירות מתבשלים (קומפוט) כי אין הדרך ללפת בהם הפת. ובזמניהם היה¹⁹ מנהג העולם להניח לעירוב תבשילין ביצה מתבשלת משום שטבעה שאינה מתקלקלת אף שמונחת כמה ימים (ועירוב תבשילין שנתקלקל בידינו ואינו ראוי לאכילה שוב אי אפשר לסמוך עליו, כדלהלן אות ט"ו), ובימינו שיש לנו מקורים ראויים²⁰ ונכון לקחת חתיכת כשר או דגים (שיש בו לכל הפחות²¹ כוית, וי"א²² כביצה) משובח וטוב משום²³ הדור מצוה, ואכן, יש להניחו במקור כדי שלא יסרח ויתקלקל, ובפוט במדינות החמות או בימים חמים, ויעשה היכר עליו כדי שלא יבוא לאוכלו בידינו.

ראלו שלוקחים לע"ת ביצה יזהר²⁴ שלא

עצמו זמן רב קדם יו"ט כשר הוא, אם לא נתקלקל כדלהלן סעי' י"ח. עיין מ"ב סק"ה וביה"ל ד"ה תפוחים, ובימינו אין דרך רובא דעלמא ללפת בהן הפת, ובשערי סק"ב שאין להניח לע"ת שנתעית או ארבעס (חומס) כי אין הדרך ללפת בהן הפת. ערוה"ש סעי' י"ג, בן אש חי פ' זו הל' ע"ת. 20. קובץ מביח לוי מסקנים מביח הגריש ואורז שליטי"א ח"א עמ' נ"ב. ורבים נוהגים לקחת ראש דג שיש בו חשיבות יתירה, אמנם אם אין חביב על בעד"ה יקח חתיכה אחרת שעריבה לו אכילתו. 21. ושיעור כוית לחז"ל כ-50 גרם ולהגרי"ח נאה 27 גרם, אמנם כיון דע"ת מדרבנן אפשר לסמוך על השיעור הקטן שהוא לחז"ל כ-33 גרם ולהגרי"ח נאה כ-17 גרם. 22. בא"א בוטראטש סעי' ז' ד"ה שם עפ"י העל"ה פסחים פרק ע"פ שתבשיל העירוב תבשילין צריך להיות כביצה דוקא, והוא היה מקפיד על כך. 23. מ"ב סק"ה. 24. ובסי' שפע חיים ח"ב סי' ט"ז דאף שהוא לצורך מצוה מ"מ לא אמרינן בזה שומר מצוה לא ידע רע עיי"ש ראיותיו. 25. כה"ה סק"ה, שר"ת בצל התבשר ח"ו סי' צ"א, וכן אפשר לדייק עפ"י לשון המ"ב. 26. חיי"א כלל ק"ב סעי' ז' ונש"א שם. 27. ערוה"ש סעי' י"ח וכותב ומשי"ה לא הוכירו תוס' ודבשכח ב"פ היה פושע, דרך על אדם גדול כדוהא סמא דהוי מסדר מתניתא קמיה

לו כמה לחמים והרבה תבשילין בביתו, הרי בדרכנו יש בריה, וכשנא לביתו יפריש פת אחד ותבשיל ויניחנו לשבת, ואף שאין העירוב בינו בשעת ברכה לית לן בה" וכו'.

וגדולי הדורות האחרונים דנו בהידוש זה, ויש⁹ שצווחו ככוריה על מי שעושה כן הלכה למעשה, כי דבריו הם נגד גדולי הפוסקים שכותבים שצריך שיהיה התבשיל בינו (או לפניו) - עיין כזה להלן אות י"ב) בשעת הברכה ובשעת אמירת "ברוך שרא לא" וכו', ורבים¹⁰ מגדולי הפוסקים האחרונים הסכימו כי אף שלכתחילה ודאי אין לסמוך על כך, אבל בשעת הדחק אפשר לסמוך על דברי התפארת ישראל ולערב במקום שוהו בכיח"כ וכו"כ על סמך פת ותבשיל שיש לו בבית, אמנם לא¹¹ יכרך את ברכת עירוב תבשילין, דספק ברכות להקל, אלא יאמר הנוסח המובא כתפא"י (כמובא לעיל), ויש¹² שכתבו שאין לסמוך על דברי מתבשילין¹³ שנתבשל בערב¹⁶ וי"ט (ולא בימים התפא"י אלא אלא א"כ הפריש בביתו פת שקודם ערב יו"ט) בכוונה כדי לקחת ממנו ותבשיל לצורך עירוב תבשילין רק ששכח לברך לצורך עירוב תבשילין.

לבשל תבשיל בעי"ש בכוונה לקחת ממנו לעירוב תבשילין

א. סעי' ב', מ"ב סק"ה: ולכן עושין העירוב מפת ותבשיל מעי"ש שעל סמך זה אופין ומבשלין אח"כ. ומצוה¹⁴ מן המוכרח לקחת מתבשילין¹⁵ שנתבשל בערב¹⁶ וי"ט (ולא בימים שקודם ערב יו"ט) בכוונה כדי לקחת ממנו לצורך עירוב תבשילין. ומכל¹⁷ מקום העירוב

לאחד מדן שינוח עבור ע"ת. 9. שר"ת מהרש"ם ח"ב סי' ל"ז, שערם המצוינים בהלכה סי' ק"ב סק"ד ונשי"ת בשו"ת חיים שאל סי' כ"ט שצריך שיהיה העירוב ביד המערב. 10. אלף המגן סי' תרכ"ה סק"ה, שר"ת דברי מלכאל ח"ג סי' ח', שר"ת מנח"י ח"ו סי' ל"ז (עיי"ש שמהלכות זו אם צריך להחזיק העירוב בידינו תלוי במחל, דלהלן סעי' ב' אם אמירת "ברוך שרא" וכו' מעבבת, וכבר מבואר שם במ"ב סק"ד שבשערי"ח אפשר לסמוך על הסוברים שאינו מעבב, ועיי"ש עוד שהעצה להקנות קמחו לאחרים הדמה יאפו ויבשלו בשבילו הוא דבר הקשה במציאות שאחרים שאינם מבני ביתו יטרוח בשביל בני משפחתו, ע"כ אפשר בשערי"ח לסמוך על התפא"י ובצירוף גדול העיר מערב עבור כל בני עירו). שר"ת בש"מ ח"ג סי' צ"ח, ועיי"ש שר"ת ארץ צבי ח"א סי' קכ"ב דברי התפא"י מועיל רק אם אכן אח"כ ישוב מזה (אפילו אחר שברך שר"ת) ויפריש פת ותבשיל לצורך ע"ת, אבל בלי"ז ודאי דלא מהני, ועיי"ש מה שנותן עצו למי שנמצא רחוק מביתו ואין סופו לחזור לכל ימי חייו. 11. אלף המגן שם, שר"ת מנח"י שם. 12. שר"ת שבה"ל ח"ח סי' קכ"ג, שר"ת קנן תורה ח"ג סי' כ"א. 13. מטה אפרים סי' תרכ"ה סעי' ל"ג ול"ז. 14. כמבואר בבה"ל סעי' ר' ד"ה ערש"ם וסעי' י"ד ד"ה לכתחילה בשם הבי"י, וכי"ז בב"ז ד"ה אפילו וכן כתב במלאכת שלמה על משניות יצא פ"ב מ"א. 15. ומסתמך הפוסקים הנ"ל שכתבו זאת רק לענין תבשיל משמע שבפת א"צ לחזר אינו לעיכובא כמב' בשו"ע סעי' ב'. 16. ובסי' נט"ג ונראה חטעם כי עיקר ע"ת הוא התבשיל כי הפת אינו לעיכובא כמב' בשו"ע סעי' ב'. 17. ובסי' נט"ג דיני ע"ת פ"א הערה י"ח מצוה שמסתברא דלכתחילה יש להמתין בביתו עד לבוקר עיי"ש ולא לבשל לצורך זה בליל ע"ת, כי מצוה הכנה ילפין מזהוה בינם השרשי דכתיב במן, והמן ירד ביום ר' בבוקר, וכן נפסק בשו"ע סי' ר"ג לענין הכנה לשבת. 17. כמב' בבה"ל שם, והרי אף אם הניח את העירוב

האחיזה ביד מעכב ובציורין שגדול העיר מערב
עבור כל בני העיר.

תבשילין הותרו אף מלאכות שאינן לצורך אוכל
נפש.

נוסח "בדין יהא שרא" ביו"ט שחל
בער"ש וכשבת

יג. שם: ואומר "בדין יהא שרא לן לאפויי
ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא ולמיעבד
כל צרכא מזיו"ט לשבת לא וכו' ולכל³⁹ בני
העיר הזאת". ואם⁴⁰ חל יו"ט בערב שבת ובשבת
(יו"ט שני ש"ג) טוב שיפרט היתר עשיית מלאכה
מזיו"ט א' לזיו"ט ב' ויאמר "ולמעבד כל צרכא
מזיו"ט לשבת ומזיו"ט לחבידו" לפי שהאדם
מבשל תבשילין יתירים לכבוד יו"ט שחל בשבת
יותר ממה שהוא מבשל לכבוד שבת בלבד,
ואם לא יאמר רק מזיו"ט לשבת בלבד לא יהא
נכלל בזה היתר ביטול התבשילין היתירים
שמבשל לכבוד יו"ט ב'.

במ"ב (סקל"ז): ושוב מותרים כל המלאכות.
עיין לקמן סי' תקכ"ח אות ג' אם על ידי עירוב

ע"ת ע"י שליח, ומי מבכר על הנחתו

ידי. ביה"ל ד"ה ומבכר: ואם מניח עירוב

בשליחות והתבשיל של המשלה אם צריך לכרך

כתב הגר"ז שחלוי וכו'. ובדבריו (בקוונט"א

סק"ב) מתבאר שהספק הוא רק באופן⁴¹

שהבעיה"ב מפרש מתבשילין לצורך העירוב

ומצוה לשלוח שיכרך ויאמר בדין יהא שרא

אבל אם השליח עצמו מפרש מתבשיל של

בעה"ב יכול השליח לכרך ולומר בדין יהא

שרא לבעיה"ב וכו', וכן אם השליח הוא אחד

מבני הבית הסמוכים על שלחן בעה"ב יכול

לכרך אף אם בעה"ב מפרש את העירוב.

ולתחילה יש⁴² לכל אדם לערב בעצמו

דמצוה בו יותר מבשולחו ורק לעת הצורך

כשיש איזה סיבה יש לסמוך ע"י ולעשות⁴³

שליח, ויש⁴⁴ נשים הנהגות שמקפידות לשמוע

ברכת העירוב ואמירת "בדין יהא שרא" וכו'

ה"ה בנדרים כן הדין.³⁹ וכן הנוסח שמונח במחזירים וכולם אומרים כן, ויש לזכור את דברי המ"ב
סקל"ב שאם אין מוכיח לפלוגי או לבני העיר ע"י אחר אין נוסח זה מועיל כלום, ואף שאינו מזה, מ"מ
למה לשקר בנפשו, ועדיף לא לאומרו כי כבר אומרים זאת גדולי העיר ע"י זכוי לאחרים, ואם בכ"ז רוצה
לאומרו יראה לזכות ולהגביר העירוב טפח ע"י אחר (ובשעת"ה מהני ע"י אשתו ובנות), כי גדולי העיר
לא רוקא, ה"ה כל אדם יכול לזכות בעירובו לאנשי העיר.⁴⁰ לשונו של השו"ע הרב סעי' י'.⁴¹
כי לדעות הסוברים שאין אמירת "בדין יהא שרא" מעכבת, א"כ עצם ההפרכה היא עשיית העירוב, א"כ
אין השליח עושה שום מעשה במצוה, עיי"ש. ואם בעה"ב יכול להפריש ולכרך לצוות לשליח שיאמר
נוסח "בדין יהא שרא לבעל בית זה לאפויי ולבשולי וכו' (מצוי באלמנות וכדו' שעושות לבדן ע"ת אך
אינן ידועות נוסח בדין יהא שרא ומצוות לאחר לאומרו) נראה דגם זה תלוי במח' אי אמירת בדין יהא
שרא מעכבת, ואם האמירה מעכבת, א"כ השליח עושה מצוה, ולפונתא היא פוסקים אם יכול בעה"ב
לכרך והשליח עושה המצוה - עיין ברה"ט סקט"י ולעיל סי' תל"ב אות ז', ובשו"ע רב פעלים חיד"י סי'
י"ד כתב שיכול בעה"ב לכרך כשאמר אומר נוסח "בדין יהא" ובכזה"ה שם מסק שערף שלמדו חיד"י
בעה"ב לומר נוסח "בדין יהא שרא" בלשון שמבין ויכרך בלא פסקא.⁴² כד"ה סק"ז. ⁴³ וכן חו"ל
בא"י וחל יו"ט שני ש"ג ביום י' אין יכול לעשות שליח בן א"י שיערב עבורו מפתו ותבשיליו של בן א"י,
כי אינו בר חיובא ולא חל על פתו ותבשיליו שם ע"ת, אבל יכול לעשות שליח בן א"י שיערב מפתו
ותבשיליו של בן חו"ל, או שיקנה הבן א"י את פתו ותבשיליו לבן חו"ל (באחד מדרכי הקנין כדלהלן אות
יט) ואח"כ ימנה הבן חו"ל את הבן א"י לשליח - שו"ת באר משה ח"ו עמ' ש"ה עפ"י שו"ת קול אליהו
סי' ל"א ואורח"ה שער י' אות כ"ז, ועיי' להלן הערה 59.

44. ערוה"ש סעי' כ"ב שכן נשים שלנו

מפי ובעליהן, כיון שעיקר העירוב בשבילן שהן⁴⁵
עוסקות בצורכי שבת, והידון⁴⁶ מצוה היא ואין
זה מעכב מדינא.

ע"ת שנתקלקל או נפסל לאכילה
מחמת סכנה או מריפה

פז. סעי' ט"ז, שו"ע: נאכל העירוב או שאבד
קודם שבישל לשבת, אינו יכול לבשל אצ"כ
נשתתף ממנו כזית. וכן אם⁴⁷ נתקלקל ונסרח
עד שאין בו כזית שראוי לאכילה, דינו כאבד,
ואינו יכול לבשל לשבת.

וכמו כן אם⁴⁸ אכל ממנו עכבר או החול,
אם אחרי שקולף מקום הנשיכות נשאר כזית,
יכול לסמוך עליו לע"ת, אבל אם לא נשאר
כזית אחרי שקולף מקום הנשיכות אינו ראוי
לע"ת, ואסור לבשל לשבת, ואינו⁴⁹ יכול לסמוך
על עירוב גדול העיר, משום שהרי הוא כפושע
שלא הניחו במקום משומר מן העכברים וכדו',

רגילות.⁴⁵ ויש לזכור ולהזהיר לנשים את המפורש בשו"ע סעי' י"ד באם ייטח חל ביום ה' ויום י'
אין העירוב מותר לבשל לשבת אלא ביום י' אבל אסור לבשל לצורך שבת ביום ה' שהיה יו"ט ראשון,
ואם עברה או שגגה ובישלה מותרים התבשילים לאכילה בשבת כדמסק המ"ב סקמ"ב.⁴⁶ ערוה"ש
שם שלא ראה שזכר מנהג זה בשום מקום.⁴⁷ ערוה"ש סעי' י"ג. ובשניה"ה לע"ת סוג תבשיל שעלול
להתקלקל, ולא השגיח ע"ז ולא הניחו במקור וכדו', ואכן נתקלקל, י"ל שאינו יכול לסמוך על עירוב גדול
העיר ונקרא פושע כדלהלן בשם א"א בוטשאטש.⁴⁸ וא"א בוטשאטש סעי' ט"ז, נטיג דיני ע"ת פ"ז
סעי' י'.⁴⁹ א"א בוטשאטש שם. ⁵⁰ ואם כבר התחילו לבשל לצורך שבת לפני שנוסד העירוב (או
גאבר או נאכל) אפילו רק התחיל בתקינו המאכל כגון חיתוך הירקות או בצלים וכדו' מותר לגמור אותו
התבשיל ובעת צורך הרבה ומשום עונג שבת יש לסמוך על המתירים לבשל אגב התחלה זו את כל
התבשיל שבת - כמב' כ"ז בשו"ע סעי' י"ז וכד"ה ס"ק ק"ה, ובבדי"ה ד"ה גומר כותב שבכל מקרה אין
לסמן ולבשל שאר תבשילים אלא אותו תבשיל שהתחיל בו. ⁵¹ שו"ת שרא המאיר ח"י סי' י"ד
ובציורין שיטת כמה ראשונים דאף על האפוי לבד סומך גם לענין ביטול. ואם נטרף משום שנשפך חלב
על הבשר שנתח לצורך ע"ת (והיינו אחר שאלת חכם כי יש והבשר מותר באכילה כגון בחלב צנון או
עירי שאוסר רק כ"ץ ותשאר כזית אחר הקליפה, והיינו בבשר שאין בו בקעים כמב' כ"ז ביריד סי' צ"א)
או שנשפך רוטב של בשר על חזג שנתח כזית אחר הקליפה, והיינו בבשר שאין בו בקעים כמב' כ"ז ביריד סי' צ"א)
משום סכנה (אחר שאלת חכם ובני"ל) אם נעשה מחמת אי השגחה הנובע מעצלות הו"ל כפושע ובני"ל
בשם א"א בוטשאטש. ⁵² ששי"ב פ"ב הערה ל"ה בשם הגרש"ן אורח"ה שליט"א (ולעני"ד, יש לדקוק
בלשון השלי"ה הק' - סוכות יקח פת ותבשיל וכו' המוכן לו לסעודה שבת שחורית או לסעודה שליטית -
משמע שיש לאוכלו בסעודת אלו ולא בסעודה ליל שבת, ושירי כן בסי' דרכי חיים ושלום מנהגי יו"ט

לאכול הפת והתבשיל בסעודת שבת

פז. סעי' ט"ז, שו"ע: לאחר שהכין צרכי שבת
יכול לאוכלו. מ"מ לכתחילה נכון שניתן אותו
ללח"מ בערבית ושחרית, ובמנהג יבצע עליו
וכו' (-) מ"ב סקמ"ח). ואלו הנהגים לבצע
בכל סעודה את שתי הככרות (עיי' מ"ב סי'
רע"ד סק"ד) מוטב⁵³ שיקדימו לכבד את כציעת
הלחם לליל שבת, וכן את התבשיל שהונהג

לעירוב תבשילין יש⁵³ לאכול בסעודה ליל שבת.

בנים נשואים אצל אביהם, אורחים אצל מארחיהם, והמתאכלים בבית מלון - חובם בעירוב תבשילין

יז. סעי' כ', מ"ב סקנ"ו: אבל אשתו וכו' של אדם כיון שעירוב כע"כ הם נטפלים לו ומותרים לבשל אע"פ שלא עירבו לעצמן כלל וכו'. ובה"ל (ד"ה מ') מסתפק לענין משרות עבריה הסמוכה על שלחנו ואוכלת ממאכליו ותבשיליו, מ"מ כיון שקיפ"ל שיכול לזכות לאחרים ע"י עבדו ושפחתו העברים, חזינן שאין דינה כבני ביתו משו.

וכמ"כ לענין בנים או בנות הנשואים הבאים

ואותם בנים נשואים (או שאר אורחים)

יניחו בעצמם בלי ברכה.

שאוכלים אצל אביהם (או אצל מארחיהם) את כל סעודת החג, אבל ישינים בביתם הפרטי ושם⁶⁰ מדליקין נרות, וכן אורחים המתאכלים במלון ומדליקין בחדרם נרות שבת, חייבים⁶² מדינא בעירוב תבשילין, לכן יניחו עירוב תבשילין בביתם (או בחדר שבמלון) בליל⁶³ ברכה, וטוב יעשו אם יבשלו איזה מאכל, או יתניחו מים חמים לשתייה לכבוד שבת, וכן יוכלו להנחת עירוב תבשילין בברכה.

שני בעלי בתים ויותר הנמצאים בבית אחד

יח. שם: כיון שעירוב כע"כ הם נטפלים לו וכו'. ושני בעלי בתים ויותר הנמצאים בדירה אחת, אזי, אם⁶⁴ כל אחד הביא עמו את מאכליו ותבשיליו, חייב כל אחד ואחד בעירוב תבשילין, ואם יש לכולם מטבח משותף ואוכלין על שלחן אחד לא⁶⁵ יעירב עירובי תבשילין רק אחד מהן, ואם מדליקין נרות (וכ"ש אם כל אחד מדליק בחדרו המיוחד לו), אף שהם בדירה אחת, יניחו כל אחד ע"ת בלי ברכה או שיעשו שליח את אחד מהן שיזכה בעירוב ע"י אחר ויכוון להוציא ידי חובת כולם.

לסמוך עליו ולבשל ולהדליק נרות כרגיל, וע"ע לעיל הערה 43. 60. עיין משיב דבר, שבת סי' רס"ג. אות י"ד שכן ראוי לעשות. 61. כיון שמשלמים עבור שדוהם במלון אין הם בגדר אורחים הנטפלים לבעד"ב אלא דנים כשני בע"ב הנמצאים יחד (ועיין לעיל סי' תל"ז אות א') וחדר המיוחד שלו הי"ה בבית פרטי שלו. 62. שו"ת משנה הלכות ח"ז סי' ע"ד, שו"ת באר משה ח"ז דניו איי חריל עמי ש"י. 63. מנה"י ומש"ה שם לדעה קמא דרש"י ע"י י"ט אין חיוב ע"ת רק בשביל הדלקת הנר. ועיין לעיל אות א' דלדעת המתני' יניח ע"ת בברכה, וכ"כ בשו"ת באר משה שם, אלא דטוב יעשה אם יבשל איזה דבר לשבת. 64. אשל אברהם בוטשאטש שם, ואף אם מסור כל אחד את האוכל שהביא לאחד מהן שיבשל עבורם, מ"מ אינו רשאי לבשל עבורם אלא הנחת עירוב תבשילין, ורק אם יקנו לו את מאכלם ויבדלון אות י"ט. 65. שם, ונראה דאף שאחרי ההג' משלמים כ"א את חלקו שלו עבור התצאות מאכלי החג, מ"מ כיון שבחג אכלו במשותף ובישלו לכולם יחד הרי הם כנוזנים על שלחן אחד, וכן משמע מא"א שם דבנות דלא גרע ממקנה קמחו לאחר דוד"ק, מ"מ מהיות טוב (וגם כי בא"א שם סיים דצ"ע בכ"ז) יש לדקדק שזה המעבר ע"ת יזכה ע"י אחר ויכוון להוציא כולם ידי חובתן, וכן הדין במטבחיה של ציבור, בתי תבשיל לאורחים וכו', יש למנות את אחד המבשלים להנחת ע"ת ויכוון להוציא את כל המבשלים שם והמדליקים נרות ידי חובתן. 66. מהד"ש סק"ט. 67. עיין לעיל אות ה', וכן אם נתקלקל י'העירוב או נפסד מחמת אסור או סכנה מחמת הונחה וחסר שימת לב ג"כ בכלל פשיעה הוא

גם ב"ד"ט, וממילא מותר לבשל אף לעצמו לצורך שבת. י"ש⁶⁸ שכתבו שאף ה"מ"א לא אסר אלא במי שמתענה, שאין לו כלל היתר אפיה ובשול לצורך עצמו, אבל אם רק במי מאכלים מסוימים אין לו היתר אכילה, מותר לו לבשלם לצורך אחרים, ולעצמו לצורך שבת, כיון שבאופן כללי מותר לו לבשל, ממילא הותר הבישול גם בפרטים אלו האסורים עליו באכילה, כי שייך לומר הסביר דהואיל ומקלעי ליה אורחים שמוחר להם אכילת דברים אלו האסורים עליו.

ולפי"ז יש⁶⁹ הלומדים להלכה, בשביעי של פסח שחל בערב שבת, להחזיר לבשל לצורך שבת מיני קטניות או פירות יבשים כצימוקים וכדו' (שמנהג כל בני אשכנז עפ"י הרמ"א סי' חנ"ג סעי' א' ותס"ז סעי' ה' שלא לאוכלם

כרלעל אות סי' 68. סי' חוקת הפסח סי' חנ"ג סק"א וערך השלחן סי' חנ"ג סק"ד ושכן דעת המחזיק ברכה להחזיר"א ה"ד בבדיח סי' חנ"ג סקט"ז, שרית האלף לך שלמה סי' שמ"ג, שרית לבושי מרדכי מהדריק ארץ סי' קנ"ה, ועפ"י סברא זו מובן מדוע מי שאכל מאכל בשיר בידו באופן ששוב אסור לו לאכול מאכל חלבי עד מוצאי יום, לא חל עליו איסור לבשל מאכלים חלבים לצורך אחרים, ובסי' בן איש חי שנה ראשונה פ' צו אות מ"א כותב לאסור בזה עפ"י דעת הרמ"א, אמנם יחיד הוא בזה, ועי' כה"ח שם ראשונים פ"ב הערה א'.⁶⁹ ראשון הדוברים בזה הוא הגרע"א בחידושי למסכת ביצהאמריכה ז' ובתשובותיו בח"ז סי' ה' לענין אפית פשטידא בצימוקים שנהגין להקל לאכול באחרון של פסח, והעלה להחזיר לאפיהו ביום י' שביעי של פסח בדבדאי מותר אכילת צימוקים לחולה שאין בו סכנה, ובחוס' פסחים דף מ"ז ע"ב סוד"ה רבה דחלה שביס לא שכתב, הא חושבאב"ס שכתב ויאכלו בדיותר ולכן שייך הוואיל עכתו"ד, ובשרית חת"ס אר"ח סי' ע"ט כותב שנשאל ע"י חמו הגרע"א אם מותר להכין פשטידא זו וכוונת דלחמיו היה נראה להחזיר וכו', והחת"ס דוחה דבריו כי אף אם נאמר דחושבאב"ס שכתב, מימ אנו שכתב שיאכל דווקא פירות יבשים, ובלקטית הערית על זחתיים מבאי בשם שרית שואל ומשיב מהדרי"ת חיד סוסי" קמ"ב דדוחה דברי החת"ס והעלה שדברי הגרע"א נכונים, וכן מסיק לדינא בשרית לבושי מרדכי אר"ח סי' ו', וע"ע מג"א סי' תנ"ט סק"ג ומ"ב שם סק"ל ז'.⁷⁰ הבהנה לענין פירות יבשים שלפי דברי הגרע"א הנ"ל נהגין לאוכלו באחרון של פסח אף שאסורים אותו כל ימי הפסח, אבל קטניות נהגים לאסור באכילה אף באחרון של פסח, והיינו בחז"ל, אבל בארץ ישראל שאלה זו שייכת ג"כ לענין קטניות, המתירים באכילה בשבת. וז' שרי חמו מערכת ח"מ אסי" סי' ו' סק"ד שכתב שמצויין אנשים הנהגים לאכול קטניות אף לחת"ס מותר, לוח א"י להגרע"מ סקט"ס. ⁷² דעת תורה סי' זה סעי' א' (דהואיל שכל העולם נהגין בו איסור לא שייך לומר הוואיל ומקלעי אורחין. אף כי אפשר שיבואו אורחים שאוכלין דברים אלו, עייש ראייתו מא"י סי' תקט"ז, וע"י גברי מהיר באופן שלכא משום בישול עבים כמב"י ב"ד סי' קנ"ג, ועי' מ"ב סי' תקט"ז סק"ב) ה"ד בשרית מנח"י ח"ז סי' ל"ג.

⁷³ חז"א סי' מ"ט סקט"ז (דכל דבר דלדידה אסור מדינא ולא מחמת חומרא, הדבר צריך להיות כאלו אסור לכל, וזה שאחרים נהגין בו היתר אינו מוריד ממנו איסור מוקצה), שרית דובב מישורים ח"א סי'

שלנהגים איסור אסור הדבר מדינא ולא מחמת חומרא בעלמא, חל על מאכלים אלו איסור מוקצה. ג' י"ש⁷⁴ לחשוש שמא יכארו לאכול מהם אגב העיסוק בהם.

וכ"ז בקטניות וכדו' האסורים מדינא, אבל מצה שרית או מצה שאינה שמורה שאינו אלא חומרא בעלמא, ואף בין האשכנזים יש הנהגים לאוכלם בפסח, מותר⁷⁵ לכו"ע לבשל ולהכין מהם תבשילים בשביעי של פסח לצורך שבת — אחרון של פסח, אף שלמשל אינו ראוי לאכילה בו כיום, מ"מ הוואיל וראוי לאורחים אם יבואו אליו, וכן ראוי לקטנים וחולים.

ויש⁸⁰ אומרים שאינן אלא למנוע זלזול לז"י"ט, ויש⁷⁹ אומרים שאמירת התנאי הנ"ל מעבב,

מ"ט ולא דמי לתרומה דחיי לכתהם ולא הי מוקצה אף לישראל — שבת קב"ז ועייש חת"י ד"ה כיון, דבתרומה איסורו לישראל משום מעלתו וקדושת ביהוה, משא"כ באופן שאסור מחמת גריעותא דהי מוקצה לכל בבגדי עניים שמוקצים הם לעשירים, אף שיש עניים ולהם אינו מוקצה, וע"ע משיב עליו בזה חתו הגרבי"ש שניאורסון שליט"א בסוף ספר ברכת שמעון עמ"ס קידושין, שרית מנח"י ח"ז סי' ל"ז (ועייש ע"ד, שאף בקטניות (ושאר מאכלי חמץ שקיבלו מנכרי בשבת, או שלקחו מבין דברי החמץ הנמכר לברו) שאין צריכים בשול, יש לחשוש למלטלם ולאכולם בשבת, משום שבהיה"ש היו מוקצים מחמת יום שעבר, ומעו דאיתקצאי בבדיח"ש איתקצאי לכל יומא, אמנם רבים מגדולי הפוסקים ס"ל דל"א מיגו דאיתקצאי מחמת יום שעבר, האריכו בזה בסי' תרס"ה על ביה"ד י"ח אהרנ"ג, וכ"פ הגרש"ז אויערבך שליט"א במכתבו שבסדרס מאור השבת — מכתב י"א, להחזיר אכילת קטניות והשתמשות בכלי חמץ בשבת זו, ועייש שאפילו בישול הקטניות בשביעי לצורך שבת נטה להחזיר כיון שהספרדים מצויים ביגו ועכ"פ לאכול בשבת כשא"צ בישול משיש בדבאי שרי, וע"ע לעיל סי' תמ"ח הערה 118. ⁷⁴ שרית הלכות קטנות ח"א סי' קנ"א, שרית ציץ הקדוש ח"א סי' ל"ה, וכן מסקי לאסור בבישול קטניות בשרית קנין תורה ח"ז סי' כ"ז, שרית לחזרות גתן ח"ז סי' כ"ח — כ"ט. ⁷⁵ כל הפוסקים הנ"ל מסיימים דביה"ש ששריה מותר לבשל ולכן מותר לבשל קניידלך בשביעי של פסח לכבוד שבת, וכ"כ בחז"א שם בהד"א להחזיר שרית דכיון שהוא חומרא דהל' כאדם הנזהר הנאז ממאכל מסויים שאין הדבר נעשה מוקצה בשבילו כיון שראוי לאחרים, כדאי במ"ב סי' ש"ח סק"ק ו' לפי הגר"ה החז"א שם דמצה שרית שנהגין היתר לאוכלו באחרון של פסח ראי' הוא שאין מחזיקין זאת לאיסור אלא לחומרא בעלמא וכדבר נדור, (ולפי"ז גם פירות יבשים שעפ"י דברי הרע"א לעיל הערה 69 שנהגין לאכול באחש"א ה"ל רק חומרא ואין בו משום מוקצה), ובמערע"ס חמנים ח"ז סי' קע"ז נטה לחזמור גם בבישול שרית לפי הטעם שהפוסקים דלעיל הערה 74 דחיישין דלמא אחי למיכל מיניה בששי"פ. ⁷⁶ וכן הדין באם תקלקל או נאבד או נטף העירוב בידו ראשון שיעשה שוב עירוב בתנאי וכלדלן. ⁷⁷ שרית חכם צבי סוסי" ק"ל, הגרע"א סי' זה, ובשרית באר משה ח"ד סי' מ"ז שכתב באורחות חיים להורא"ז מלונגל ה"ל ע"י אות ט'. ⁷⁸ ברכי סק"י וכן הכרע בבדיח"ס סק"ק קל"ה וקמ"א כי יש לחשוש לשיטת הרמב"ם להחזיר דבקציאנן בקביצא דירחא אין לערב על תנאי, והגם דלא קיימ"ל כוונת, מ"מ כשיש גדול העיר שעירב עבור כולם ראוי לסמוך עליו ולא לערב על תנאי. ⁷⁹ כה"ח סק"ק קל"ז ומחזיק ברכה סק"ט בשם מטה יהודא. ⁸⁰ שרית קנה בחשם ח"ב סי' י"ח כי בצל"ח ביצה דף י"ז תמה מדוע צריך את

לערב ע"ת ביום ה' — יו"ט ראשון של גלויות

כ"א. סעי' כ"ב, שריע: אם מזכר ביו"ט א' שלא⁷⁶ עירב וכי יוכל לערב בתנאי "אם היום קודש אינו צריך לערב ואם היום חול בעירוב זה יהא שרא לן לאפויי" וכו' ולמחר א"צ לערב כלום. ואף אם יש בעיר את גדול העיר שעירב עבור אלו ששכחו, מ"מ עירי"י שיערב ביו"ט ראשון בתנאי מאשר לסמוך על של אחרים, ויש⁷⁸ אומרים שעדיף לסמוך על גדול העיר ולא לערב בתנאי.

ויש⁷⁹ אומרים שאמירת התנאי הנ"ל מעבב, ויש⁸⁰ אומרים שאינן אלא למנוע זלזול לז"י"ט,

מ"ט ולא דמי לתרומה דחיי לכתהם ולא הי מוקצה אף לישראל — שבת קב"ז ועייש חת"י ד"ה כיון, דבתרומה איסורו לישראל משום מעלתו וקדושת ביהוה, משא"כ באופן שאסור מחמת גריעותא דהי מוקצה לכל בבגדי עניים שמוקצים הם לעשירים, אף שיש עניים ולהם אינו מוקצה, וע"ע משיב עליו בזה חתו הגרבי"ש שניאורסון שליט"א בסוף ספר ברכת שמעון עמ"ס קידושין, שרית מנח"י ח"ז סי' ל"ז (ועייש ע"ד, שאף בקטניות (ושאר מאכלי חמץ שקיבלו מנכרי בשבת, או שלקחו מבין דברי החמץ הנמכר לברו) שאין צריכים בשול, יש לחשוש למלטלם ולאכולם בשבת, משום שבהיה"ש היו מוקצים מחמת יום שעבר, ומעו דאיתקצאי בבדיח"ש איתקצאי לכל יומא, אמנם רבים מגדולי הפוסקים ס"ל דל"א מיגו דאיתקצאי מחמת יום שעבר, האריכו בזה בסי' תרס"ה על ביה"ד י"ח אהרנ"ג, וכ"פ הגרש"ז אויערבך שליט"א במכתבו שבסדרס מאור השבת — מכתב י"א, להחזיר אכילת קטניות והשתמשות בכלי חמץ בשבת זו, ועייש שאפילו בישול הקטניות בשביעי לצורך שבת נטה להחזיר כיון שהספרדים מצויים ביגו ועכ"פ לאכול בשבת כשא"צ בישול משיש בדבאי שרי, וע"ע לעיל סי' תמ"ח הערה 118. ⁷⁴ שרית הלכות קטנות ח"א סי' קנ"א, שרית ציץ הקדוש ח"א סי' ל"ה, וכן מסקי לאסור בבישול קטניות בשרית קנין תורה ח"ז סי' כ"ז, שרית לחזרות גתן ח"ז סי' כ"ח — כ"ט. ⁷⁵ כל הפוסקים הנ"ל מסיימים דביה"ש ששריה מותר לבשל ולכן מותר לבשל קניידלך בשביעי של פסח לכבוד שבת, וכ"כ בחז"א שם בהד"א להחזיר שרית דכיון שהוא חומרא דהל' כאדם הנזהר הנאז ממאכל מסויים שאין הדבר נעשה מוקצה בשבילו כיון שראוי לאחרים, כדאי במ"ב סי' ש"ח סק"ק ו' לפי הגר"ה החז"א שם דמצה שרית שנהגין היתר לאוכלו באחרון של פסח ראי' הוא שאין מחזיקין זאת לאיסור אלא לחומרא בעלמא וכדבר נדור, (ולפי"ז גם פירות יבשים שעפ"י דברי הרע"א לעיל הערה 69 שנהגין לאכול באחש"א ה"ל רק חומרא ואין בו משום מוקצה), ובמערע"ס חמנים ח"ז סי' קע"ז נטה לחזמור גם בבישול שרית לפי הטעם שהפוסקים דלעיל הערה 74 דחיישין דלמא אחי למיכל מיניה בששי"פ. ⁷⁶ וכן הדין באם תקלקל או נאבד או נטף העירוב בידו ראשון שיעשה שוב עירוב בתנאי וכלדלן. ⁷⁷ שרית חכם צבי סוסי" ק"ל, הגרע"א סי' זה, ובשרית באר משה ח"ד סי' מ"ז שכתב באורחות חיים להורא"ז מלונגל ה"ל ע"י אות ט'. ⁷⁸ ברכי סק"י וכן הכרע בבדיח"ס סק"ק קל"ה וקמ"א כי יש לחשוש לשיטת הרמב"ם להחזיר דבקציאנן בקביצא דירחא אין לערב על תנאי, והגם דלא קיימ"ל כוונת, מ"מ כשיש גדול העיר שעירב עבור כולם ראוי לסמוך עליו ולא לערב על תנאי. ⁷⁹ כה"ח סק"ק קל"ז ומחזיק ברכה סק"ט בשם מטה יהודא. ⁸⁰ שרית קנה בחשם ח"ב סי' י"ח כי בצל"ח ביצה דף י"ז תמה מדוע צריך את

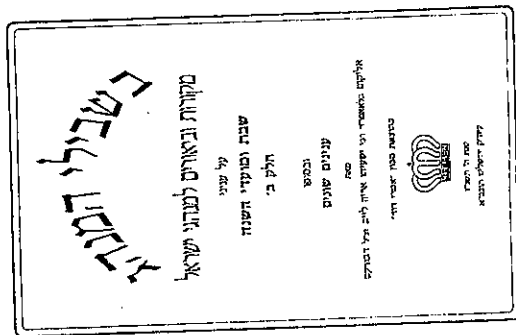
מצות עירובי חצירות ועירובי תבשילין

כתב בשער"ע או"ח סימן שס"ו ס"א וז"ל, חצר שהרבה בתים פתוחים לתוכו אסרו חכמים לטלטל מבתיהם לחצר (וה"ה מבית לבית באותו חצר) עד שיערבו, דהיינו שגובים פת מכל בית ובית ונותנים אותו באחד מבתי החצירות שע"כ אנו רואים כאילו דרים באותו בית, וכאילו כל החצר מיוחד לאותו בית. והרמב"ם פ"א מהלכות עירובין ה"ז מגדיר הדברים וז"ל, שיתערבו במאכל אחד שמניחין אותו בע"ש, כלומר, שכולנו מעורבין ואוכל אחד לכולנו ואין כל אחד ממנו חולק רשות מחבירו, אלא כשם שיד כולנו שוה במקום זה שנשאר לכולנו, כך יד כולנו שוה בכל מקום שאחד כ"א לעצמו, והרי כולנו רשות אחד, ובמעשה הזה, לא יבואו לטעות ולדמות שמותר להוציא ולהכניס מרה"י לרה"י, עכ"ל.

והנה המנהג שהרב עושה עירובי חצירות בערב פסח ואומר שיהיה מועיל על כל השבתות וימים טובים שבכל השנה עד הפסח הבא עלינו לטובה, וכמו שכתב הרמ"א או"ח סימן שס"ח ס"ג דנהגו לעשות העירוב חלת מצה שאינה ממדהרת להתעפש, ועוד, דיכולים לשמרה בימי הפסח וגם לשמור העירוב כל השנה, וזה טוב יותר מלערב כל שבת ושבת שלא ישכחו מלערב, אולם הט"ז (שם סק"ד) חולק וס"ל דיותר טוב לערב בכל ע"ש, כי המצה מתעפשת לאורך זמן, וכתב הכף החיים סימן שס"ח אות' ל' דנהגו העולם כדברי הרמ"א, והוסיף, דאם לא עירב בע"פ דיערב בע"ש שבתוך הפסח לכל השנה. ומובא בס' נהר מצרים הלכות שבת אות' ל"ו שנהגים לערב בשמן זית אשר יכול להתקיים זמן גדול ולא יתעפש כל ימי משך קנין העיר מאת שר המדינה.

☆ ☆ ☆

יו"ט שחל להיות בערב שבת אין אופין בו ואין מבשלין בו ואין מכניזין בו כל מאכל לצורך יום המחרת, אבל אם מכין תבשיל והא

ובשרות מנחת אלעזר ח"א סימן ט"ו).

אולם בשו"ת דברי מלכאל ח"ג סימן ז' כתב להעיר, דאין לכולל בברכה אחת משום הכלל של "אין עושין מצות חבילות חבילות" אכן בשו"ת שרגא המאיר ח"ג סימן ק"ז כתב שלא שייך טעם זו לפמ"ש המג"א בסיומן קמ"ז בסופו דדוקא בבי' מצות של חובה שיהיו כלל זה, משא"כ כשאין חובה לא שייך כלל זה. וכתב במחצת"י להסביר עפ"י מש"כ רש"י הטעם דאין עושין מח"ח מטעם שנראה עלי כמשו"י, וזה שייך דדוקא בחובה, אבל במה שאין חובה ע"כ לא הו' כמשא, דמי בקשו מידו, ואדרבה נראה בזה זירו' מצוה.

ולפי"ז אולי י"ל לגבי עירובי חצירות דמי בקשו לעשות ע"ה, הר' אם אינו רוצה לעשות ע"ה ולא להוציא מרשותו לרשות חבירו אינו מוכרח לעשות, (עי' בפרישה או"ח ריש סימן שצ"ה) ובשרות באו משה ח"ה סימן ק"ז האריך בזה. אולם ראוי להביא מש"כ המשו' אפרים סו"ס תקפ"א סעיף נ"ט שאחר שכתב שיוכל לעשות ער"ו וערב"ח ביחד ולברך אשקב"ו על עירובי תחומין ועירובי תבשילין ואו' אמר סתם על מצות עירובין די בכך, אבל סיים "מ"מ אינו יכול לצאו בפת אחד לעירובי תחומין וחצירות ותבשילין, לפי שהפת של ער"ו וע"ה צריך שיהיה ראוי לאכול ביום הראשון, והפת של עירונ' תבשילין צריך שיהיה קיים עד שבת" (עי' שו"ת לבושי מרדכי מהדור: תליתאה או"ח ס"ג וסל"ב, ובשרות תשובות והנהגות ח"ב סימן שכ"ו ובשרות "בית אבי" (ליבעס) ח"א או"ח סימן כ"א).

בערב יו"ט וסומך עליו שיהא בבישול זה משום תחילת בישולו לצרכי שבת, אזי ממשיך ומבשל ומכין ביד"ט לצורך שבת והוא הנקרא "עירובי תבשילין".

והנהגים להניח את הלחם של העירוב ללחם משנה בשבת בערכית ובשחרית לצורך לחם משנה, ובמנחה בוצע עליו, ומובא במשנ"ב סימן תקכ"ז ס"ק מ"ח הטעם הואיל ונעשתה בו מצות עירוב מקימים בו מצוה אחרת (עי' ברכות ל"ט ע"ב), ואין בו משום עשיית מצות חבילות חבילות, כיון שאין נעשים בזמן אחד, וכך מובא בס' ארחות חיים סימן רע"א ס"ק ה' בשם המאירי.

כעין זה מובא בשם כנה"ג שהוא היה נוהג לקרש על אשישה של יין שהיה בה שיעור ל"ג קדושות לילה ויום והבדלה, וכמו"כ נוהגים לברך ברהמ"ז באותו אשישה ואין כאן ענין של אין אומרים ב' קדושות על כוס אחד, דזה דדוקא כשאומר אותם בב"א רצופות זא"ז, אבל כשאומר אותם בשעות מחולקות כגון זה דהקידוש קודם ברהמ"ז, וברהמ"ז הוא אחר גמר אכילתו, בודאי יכול לאמרו על כוס אחד ואין בזה משום אין עושין מצות חבילות חבילות, וכ"כ במג"א סימן רע"א סקכ"ה.

כמו"כ מובא בס' ליקוטי חבר בן חיים ח"ה דף ק"י דהחת"ס היה נוהג להניח כוס של אליהו הנביא כל הלילה על השולחן מכוסה, ובשחרית לוקחו לקידוש היום מטעם הואיל ונעשה בו מצוה אחת מקיימים בו מצוה שניה, וכך מובא במנהגי חת"ס דף נ"א. (עי' שו"ת משנה הלכות ח"ו סימן ק"ה).

והנה כתבו האחרונים לדון האם מותר לעשות עירובי חצירות ועירובי תבשילין בברכה אחת, והנה מרן הגרעק"א בהגהותיו לאו"ח סימן שס"ו סו"ד ובסימן תקכ"ז סו"ב מביא משם תשובות מהר"ם די בוטון סימן ל"ח שכתב וז"ל, אם מניח עירובי חצירות וגם עירובי תבשילין מברך ברכה אחת "על מצות עירובין". וכך כתב בא"ר סימן שצ"א ובמטה אפרים סימן תקפ"א סו"ט (עי' שו"ת בנין עולם סימן כ"ט

עירוב תבשילין

הדלקת נר
בלא עירוב
תבשילין

א. שאלה: יום טוב שחל להיות בערב שבת, האם מי שלא הניח עירוב תבשילין יכול להדליק נרות שבת?
תשובה: אם יכול לחנות מהנרות ביום טוב, יכול להדליק.¹⁰
כשאין הנאה מהנרות ביום טוב, יש מחלוקת בשו"ע¹¹ האם מותר להדליק נר שבת בלא עירוב תבשילין. ועיי' מסקנת המ"ב¹² שרק נר אחד יוכל להדליק בלא עירוב – וגם זה רק במקום שאין לו אור.¹³

ב. שאלה: האם עשיית עירוב תבשילין נצרכת רק להחזיר בישול, או שאפילו חימום מאכלים מבושלים לצורך שבת לא חותר בזיו"ט למי שלא עשה עירוב תבשילין?

תשובה: באופנים שמותר לחמם בשבת,¹⁴ מותר אף בזיו"ט, גם למי שלא הניח עירוב תבשילין, אך באופן שאסור בשבת, אסור גם בזיו"ט טוב לחמם לצורך שבת, אם לא הניח עירוב תבשילין.

ג. שאלה: האם לכתחילה צריך לקחת בשר (או עוף) לעירוב תבשילין, ולא ביצה כנהוג?

תשובה: יש הידור לכתחילה לקחת מאכל חשוב לעירוב תבשילין, כבשר בהמה או בשר עוף. ונראה שהסיבה שנהגו לקחת ביצה וכדומה, מפני שפעם היו תבשילי הבשר מתקלקלים כשעמדו זמן מה לפני יו"ט. אך באמצעי הקירור

10. תצ"ד סי"ק י"י.

11. עינין סי' שכ"ו סעיף ד' ובמשנ"ב ושע"ה צ"ע שם.

12. אך אין מצוי שיוכל להנות בזיו"ט, דשרא בטיהרא מאי מהני, ועל כן לא נזכרה סברא זו בשו"ע תקכ"ז סעיף י"ט, עינין.

13. תקכ"ז סעיף י"ט.

14. שם.

15. וכתב המ"ב [שם סי"ק י"ח] שלכתחילה נכון שיקנה נרותיו לאחרים והם ידליקו בשבילו, עינין. אבל צ"ע, שחרי בשל – גם אחרים אסורים לבשל בשבילו, כמבואר בשו"ע שם סעיף כ', ולחדליק נר משלהם עיי' הקנאה

כדברי המ"ב, צ"ע אם יוצא בזה ידי"ח, דהנה ה"ח (פסחים ז) הוכיח מד"ח משתתף בפרטי דאינו יוצא ידי חובת נ"ח אלא בשל עצמו. ועינין פסק"ח תרע"ג אות ד' מה שהבלי בזה לגבי נר הנכבה. ולפ"ז יש לדון גם בנר שבת

שגם שם מצוינו בשו"ע סי' רס"ג סעיף ז' שנאמר בזה דין השתתפות בפרטי ג"כ מוכח שצריך של עצמו. אמנם אולי יש להוסיף על דברי המ"ב שיוכל להקנות נרותיו לאחר ע"מ שיחזיר לו אחר הדלקה, וידליק האחר בשבילו ואח"כ יחזיר לו הנרות. וצ"ע. אבל מדברי המ"ב לא משמע כן.

16. בקדירה עיי' קדירה, דבר יבש שנתבשל כ"ע, או דבר לח שלא נצטון לגמרי לדעת הרמ"א כמבואר כל זה בס' שו"ת.

חימום אוכל
בלא עירוב
תבשילין

בשר לעירוב
תבשילין

גילית ספר
תורה בי"ט
לצורך שבת

דברים
המותרים
בלא עירוב
תבשילין

קפ"ו – שו"ת – עירוב תבשילין

הנהוגים היום, אין לחשוש שיתקלקל הבשר, כשיהיה בקירור, ולכן ראוי לקחת בשר או עוף לעירוב תבשילין.

ד. שאלה: האם מותר לגלול ס"ת מערב שבת שחל בו יו"ט לצורך שבת ע"י עירוב תבשילין?

תשובה: יכול לגלול, וכדאי שיקרא פסוק אחד ממקום שגולל לשם, בערב שבת.¹⁷

ה. שאלה: אילו דברים מותרים לכתחילה בלי עירוב תבשילין? ואילו דברים מותרים בדיעבד?

תשובה: אין לעשות שום דבר מזיו"ט לשבת, בלי עירוב תבשילין.¹⁸ כן אסור גם להכין שום דבר משבת ליו"ט. אמנם אדמ"ר הורה בפורים שחל במוצאי שבת שמותר לילדים להתחפש בשבת משום שנהנים כבר בשבת עצמה, בשעת הלבישה של התחפושת.¹⁹ מטעם זה נראה שבזיו"ט שחל במוצאי שבת, מותר ללבוש בגדי יו"ט עוד בשבת אחרת, משום שנהנה כבר בשבת עצמה, בעת לבישת הבגדים.²⁰

17. עינין מש"כ הגרעק"א בשו"ע סי' תרס"ז, שמדברי המ"א סי' תרס"ז משמע שלגלול ס"ת מזיו"ט לצורך שבת מותר עיי' עירוב תבשילין, ושם הקשה עיי' הגרעק"א מדברי המ"א עצמו סי' תקכ"ח סי"ק ב', שעירוב תבשילין אין מתיר אלא צרכי סעודה וכו' עיי' הגרעק"א שפ"י מה שנקט הוא בסי' תקכ"ח שעירוב תבשילין מתיר רק דברים שאפשר שיהיו לצורך היום, אי"כ גם כאן מותר, משום שאפשר שיזדמנו לו אורחים ורוצים לגמול ללמוד הפרשה שצריך לקרוא בשבת. עוד צ"ע שם הגרעק"א לדבריו בגליון לסי' שייב במג"א סי"ק ו' שם נקט – והובאו דבריו במשני' שם סי' שייב סי"ק י"ז ובשע"ה צ"ע שם סי"ק כ"ג – שמותר להציע המיטות מזיו"ט לשבת אף למי שלא הניח עירוב תבשילין עינין, ולפ"ז ה"ה בידון דגן מותר. עיי' אך עכ"פ לשם המג"א הנ"ל שנצ"ח לזה עירוב תבשילין, ובצירוף שיי המג"א בסי' תקכ"ח שעירוב תבשילין אינו מתיר אלא צרכי סעודה אי"כ אין עצה לגלול הס"ת מזיו"ט לשבת אלא באופן שנתבאר שיקרא פסוק אחד ונמצא שעושה לצורך יו"ט.

18. עיי' בעה"ר הקודמת.

19. וכן כתב באג"מ או"ח ח"ד סי' ק"ה אות ג' לענין הלכשת ילדים בבגדי שינה בשבת לצורך מוצ"ש.

20. וכן מבואר במקו"ח להחיות סי' תקי"ג שנהגו היתר להתליף המלבושים משבת ליו"ט ומסיים שם בצ"ע – הובאו דבריו בפסק"ח תמ"ד צ"ח 83,

ג. שאלה: האם יש סיבה לעשות עירוב תבשילין רק כדי לקיים

המצוה כשאנו זקוק להכין כלום לשבת? האם כדאי לעשות קצת אוכל לשבת אפילו אם אינו צריך לכך, כדי להתחייב בעירוב תבשילין? ומה יעשה כשיש לו ספק אם יצטרך עירוב תבשילין?

תשובה: אין צורך לעשות עירוב תבשילין כשאנו זקוק לבשל או לאפות או להדליק נרות ביו"ט. כמו כן אסור לעשות מלאכה מיום טוב לצורך שבת רק כדי להתחייב בעירוב תבשילין. [וכשיש לו ספק אם צריך מבחינת ההלכה להניח עירוב תבשילין, יניח בלי ברכה²¹]. אמנם כשיש לו ספק אם יצטרך לבשל או לאפות ביום טוב, יניח עירוב תבשילין ויברך.

ז. שאלה: מתי אפשר לברך על עירוב תבשילין? (האם אפשר

לברך לדוגמא, כשרק צריך להוציא דברים מרשות לרשות?)

תשובה: כשצריך להוציא ביו"ט מרשות לרשות²², צרכי סעודה, לצורך שבת, ויכל לערב בברכה, כיוון שעירוב תבשילין הוא המתיר לו²³. כשצריך את העירוב רק להדלקת הנר, יניח בלי ברכה, כמו שנתבאר לעיל, בהערה לתשובה הקודמת.

ח. שאלה: אם הניח עירוב תבשילין בברכה ועכשיו רואה שאין

לו צורך בעירוב תבשילין, האם עליו לעשות מלאכה שמחייבת עירוב תבשילין?

תשובה: לא יעשה מלאכה רק כדי שיתגלה שהיה צורך בעירוב תבשילין. גם מטעם שאסור לעשות מלאכה ביו"ט שלא

²¹ ויעו"ש עוד דעות בזה.

²² אף שלכאורה כל אדם זקוק לעירוב תבשילין לצורך הדלקת נר שבת, אך נחלקו הראשונים אם לצורך הדלקת נר שבת צריך עירוב תבשילין או שמותר אף בלא עירוב, כמבואר בשו"ע תקכ"ז סי"ט, ועל כן כתב במאמר מרדכי תקכ"ז סי"ט שמי שכל מה שצריך עירוב תבשילין הוא רק לצורך הדלקת הנר, כיון שהוא פלוגתא דרבנותא – יניח בלא ברכה.

²³ במקום שאין עירוב.

²⁴ כשצריך להוציא דבר שאינו צרכי סעודה לדעת המג"א סי' תקכ"ח סי"ב ב' אין יותר ע"י עירוב תבשילין. ויעו"ש בד' הגרעק"א. ועל כן לא יוכל לסמוך על העירוב בזה, וממילא גם לא יוכל לברך.

עירוב

תבשילין -

חובה או

רשות, וספק

חיוב.

ברכה על

עירוב

תבשילין

לצורך

הוצאה

אם התבטל

הצורך

בהכנה

משבת ליו"ט

לצורך היום וכנ"ל, וגם מטעם שאין צורך בזה, כיוון שאף אם לבסוף לא נצרך להיתר העירוב, די בכך שמלכתחילה היה דעתו לבשל או לאפות מיו"ט לשבת²⁴, וממילא בשעת מעשה, בערב יום טוב, העירוב היה כדין, והברכה היתה כראוי. וכן המערב בערב שבת עירוב חצרות אינו חייב להוציא בשבת.

ט. שאלה: האם צריך להקפיד על ביצה קלופה שעבר עליה

קלופות

שעבר עליהן

לילה (בתוך

תבשיל)

בצים

לעירוב

תבשילין

ביום כיסנו

לעירוב

תבשילין

אבד העירוב

והחל כבר

לבשל

יא. שאלה: אם אבד העירוב תבשילין, וכבר התחיל לבשל תבשיל

אחר, האם מותר לבשל תבשילים נוספים? (ב' האם מותר

לגמור תבשיל שכבר התחיל לבשל?)

תשובה: אסור לבשל שאר תבשילין כשאבד העירוב, אמנם

לגמור את התבשיל שהתחיל בו, מבואר בשו"ע שמוותר²⁷.

נראה שמאכל הקשור למאכל שהחל בו, מותר לעשותו כדי

להשלים את המאכל הראשון, למשל, אם החל באפיית עוגה,

²⁴ שעי"ז היה נכלל בתקנת חז"ל של עירוב.

²⁵ מרן החזו"א זללה"ה הורה שביצים קלופות שעבר עליהן הלילה כשהיו מעורבות עם מאכל אחר, אין בהן משום סכנה. וכך אמר משמו מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, הובאו דבריו בסי' שמירת הגוף והנפש סי' ג', ושם הובא המקור לזה מדברי הסמ"ק בסי' קע"א. ויעו"ז בסי' הליכות שלמה ח"א פ"ב ציון 103, שראה שגם מרן הגרש"א זללה"ה נקט מנהג החיתור לאכול ביצים קלופות שעבר עליהן לילה, אם היו מעורבות במאכל אחר. ויעו"ז עוד שם פ"ג סעיף ז' שדעת רוב הפוסקים שביצים קלופות שעבר עליהן הלילה אסורות גם בדיעבד.

²⁶ חו"ץ ממנו יקח, כמובן, גם תבשיל.

²⁷ תקכ"ז סעיף ט"ז.

ואבד העירוב, ורוצה לעשות ציפוי לעוגה, נראה שמותר לו לגמור גם את הציפוי.

יב. שאלה: אם קיים העירוב, אבל נחתך לחתיכות? תשובה: כשהעירוב קיים, אבל נחתך לחתיכות, מותר לסמוך עליו.

יג. שאלה: מותר לעשות עירוב תבשילין לכתחילה, האם כבר מליל ערב יו"ט רשאי להניח את העירוב, או רק מהבוקר? תשובה: רשאי להניח את העירוב כבר מליל ערב יו"ט.²⁸

יד. שאלה: אדם שיש באפשרותו או להניח עירוב תבשילין ולהתפלל ביחידות, או להניח עירוב תבשילין ולהתפלל מנחה של עיו"ט בציבור, אך יגמור התפילה לאחר השקיעה, או לא להניח עירוב תבשילין, וכך יספיק להתפלל מנחה לפני השקיעה, מה יעשה?

תשובה: א) תפילה אחר השקיעה אסורה בכל גווניו,²⁹ ונראה פשוט שבאופן ארץ ישראל אין להתפלל אחר השקיעה. וכן דעת אדמו"ר זללה"ה, שאין להתפלל אחר השקיעה. ב) אמנם אם הוא יספיק לגמור לפני השקיעה, ורק השי"ע יסיים אחר השקיעה, יניח עירוב, ויתפלל במנין שהשי"ע מסיים אחר השקיעה. ג) לא יפסיד תפילה בשביל הנחת עירוב, אלא יתפלל מנחה בזמנה, ולא יכין כלום מיו"ט לשבת.³⁰

28. אין זה שייך למחלוקת הפוסקים במניח העירוב כמה ימים קודם יו"ט, או מעו"ט ליו"ט אחר – יעוין בשו"ע תקכ"ז סייד ומשניב וביה"ל שם, ומחלוקתם דווקא קודם ערב יו"ט, אך ליל ערב יו"ט דינו בערב יו"ט. 29. אמנם במשניב רל"ג סי"ק ייד נקט שאפשר להתפלל מנחה אחר השקיעה, אך דעת החזו"א שאין להתפלל אחר השקיעה, הובא בדינים והנהגות פי"ח סי"ה. 30. אך יוכל לחקנות קמחו לאחרים שיעשו בשבילו, כמבואר בשו"ע תקכ"ז סעיף כ' ובמשניב סי"ק ד'.

טו. שאלה: אם קיבל יו"ט (קיבל על עצמו תוספת יו"ט), האם עדיין מותר לערב עירוב תבשילין? בתוספת יום טוב

תשובה: כשקיבל עליו תוספת יו"ט ע"י אמירת ברכו,³¹ מבואר³² שאינו יכול לערב עירובי תבשילין. אך כשקיבל על עצמו ביחיד, אף שקיבל בפירוש, צידד המשניב שיוכל עדיין לערב עירוב תבשילין, אם הוא עדיין מבעוד יום.³³ ובכל האופנים,³⁴ יוכל להתיר את קבלת תוספת יו"ט ע"י התרת נדרים, ולערב עירוב תבשילין,³⁵ ושוב יקבל על עצמו את קדושת יום טוב.

טז. שאלה: מתי סומכים על העירוב של גדול העיר? עירוב גדול העיר

תשובה: רק בשכח פעם אחת, כששכח שתי פעמים בציפור, אינו יכול לסמוך על עירובו של הרב.³⁶ יז. שאלה: מה הדין אם הכין עירוב, ונאלץ אח"כ לנסוע אל מחוץ לעיר?

תשובה: אינו יכול לסמוך על עירוב שיש לו בביתו אם ביתו נמצא עכשיו מחוץ לתחום לגביו.³⁷ יח. שאלה: האם אשה יכולה לברך על עירוב תבשילין לנחוגים עפ"י שיטות הפוסקים שאין נשים מברכות על מי"ע שהזמן גרמא?

31. שו" קבלת ציבור. 32. במשניב תקכ"ז סי"ק ד'. 33. ורק בספק השיכה נטה בשערי"ז שם סי"ק ט' לומר ששוב יהיה אסור בעירוב תבשילין אף שלולי קבלת יו"ט היה מותר לערב אפי' בספק השיכה כמבואר בתקכ"ז סעיף א' בהג"ה. 34. יעוין מה שציין בה ששי"כ פמ"ז הערה י"א. 35. אך נחלקו הפוסקים בדיו זה יעו"ש בששי"כ. 36. נחלקו הפוסקים אם דווקא בשתי פעמים רצופות או אפילו שאין רצופות, יעוין בה – ובמה שציין עוד – בסי' פסק"ת תקכ"ז אות ח'. אם שכח מתמת עצלות, כולן שלא שם לב לבדוק אם חייב היום בעירוב תבשילין, אפילו פעם אחת אין יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר. 37. אלא אם במקום שנמצא עכשיו יש עירוב תבשילין לבני המקום, וכגון בית חולים, אם יש רב שעירב ע"ת.

תשובה: פשוט שבעירוב לא שייך מצוות עשה שהזמן גרמא משום שזה "מתיר" לבשל, ולא "מצוה", כך שגם אשה חייבת בעירוב, וצריכה גם לברך.

יט. שאלה: מתי אוכלין את העירוב? האם האכילה חיוב או מנהג?

תשובה: אכילת העירוב הינה בגדר הידור, את הפת לוקחים לכל שלוש הסעודות של שבת, ובוצעים אותה בסעודה שלישית.³⁸ הנהגים לבצע שני ככרות בכל סעודה, יבצעו כבר בסעודה ראשונה את הפת של העירוב.³⁹

כ. שאלה: בן חו"ל בא"י כשחל יו"ט שני בערב שבת – ולא עשה עירוב – על מי יסמוך?

תשובה: בדיעבד – בשכח, אם יודע שיש באותו מקום בן חו"ל אחר שיזכה בעירובו את כל בני חו"ל הדורים בעיר הזאת, יוכל לסמוך על עירובו.⁴⁰

כא. שאלה: מי שנמצא במלון ומקבל את כל האוכל מוכן – האם עליו לערב עירוב תבשילין?

תשובה: אם אין בדעתו לאפות ולבשל בעצמו אין צריך עירוב תבשילין, אבל כשדעתו לאפות או לבשל לעצמו, יש דיעות אם יוצא ידי עירוב בעירוב של בעל המלון שהוא סמוך על שולחנו. ויש בזה פרטים שונים.⁴¹ ואם יצטרכו הוא או אשתו להדליק נרות, צריך לערב בלי ברכה, כנ"ל.

38. כמבואר במשנ"ב תקכ"ז ס"ק מ"ח.

39. בן הורה אדמו"ר זללה"ה חובה בששי"כ פ"ב הערה ל"ה. וכן את התבשיל יאכל בסעודת ליל שבת כמוש"כ שם בששי"כ בשם אדמו"ר זללה"ה. ועיין ב"תקונים ומילואים" שם, שאפשר לחלק בין הלחם והתבשיל, לאכול אחד בלילה ואחד ביום. ועי' מאירי שבת קצ"ו ע"ב וז"ל: מגדולי התכמים כשהיה מזדמן להם פת של ע"ית, היו בוצעים בו בליל שבת עכ"ל.

40. אך אם אין ידוע לו, לא יוכל בסתמא לסמוך על כך שיש מי שעירב, כמו שחורה מרן אדמו"ר זללה"ה, חובה בסי' יו"ט שני כהלכתו פ"ב הערה ט"ז, שאפילו בעיר גדולה אין לסמוך ע"י, אלא צריך שידע בבירור שיש מי שעירב.

41. יעוי' מה שחובה בזה בפסק"ת תקכ"ז אות י"ז.

עירוב
ממרחק או
בלא אחיזת
המאכל

כב. שאלה: כשמערבבים עירוב תבשילין, האם לקיחת העירוב בידו מעכבת? האם יכול לערב כאשר העירוב בביתו והוא נמצא בבית אחר?

תשובה: אין לקיחת העירוב בידו מעכבת בדיעבד. וגם יכול לערב כשהוא נמצא בבית אחר. אמנם, אז לא יאמר בנוסח המקובל "בהדין עירובא", אלא "במאכל המונח במקום פלוני". מרן אדמו"ר זללה"ה נקט שמועיל עירוב תבשילין באופן זה שמייחד תבשיל ומצה מסויימים המונחים בביתו ויוכל לסמוך ע"י.⁴² – יעויין מש"כ בזה בשולחן שלמה סי' תקכ"ז אות ב', ויעי' עוד שצידד שבאופן שייחד בביתו את העירוב, אבל שכח לגמור, לקובעו ולברך עליו, יוכל לברך בעת עשיית העירוב אף שאין העירוב לפניו. ולבסוף חזר בו מרן וכתב שלענין ברכה "מי שחושש בזה מלבד גם הוא יתברך".⁴³

ברכת השליח

כג. שאלה: אם שליח עושה עירוב תבשילין במאכל של המשלח, האם השליח מברך?

תשובה: השליח יברך.⁴⁴

42. ואין זה תלוי בדיון ברירה הנידון בדברי התפארת ישראל ביצה פ"ב משנה א' בביעו אות ב'.

43. לעצם נידון עירוב תבשילין כשאין התבשיל לפניו ואינו לוקחו בידו, יעויין מה שחובה בזה בסי' פסק"ת תקי"ז אות ה', מדברי התפארת ישראל, ומדברי שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' ל"ט, ועוד פוסקים יעויין.

44. אך באופן שבע"ז כבר ייחד תבשיל לצורך העירוב, ושלח שליח לברכה ולאמירת "בהדין יהא שרי לגא"י וכו', בזה נסתפק הגר"י [והובאו דבריו בביה"ל סעיף י"ב ד"ה ומברך] – וביאר דבריו בקונטרס אחרון שלו ס"ק ב' – ותלה זאת במחלוקת הראשונים אם האמירה היא עיקר, או יש לשליח לברך, אך אם אין האמירה מעכבת, אזי השליח אינו עושה כלום ואינו יכול לברך.

פרק ב

עירוב תבשילין

שנינו במסכת ביצה (טו, ע"ב): יום טוב שחל להיות ערב שבת לא יבשל בתחילה מיום טוב לשבת, אבל מבשל הוא ליום טוב ואם הותר הותר לשבת, ועושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת... אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחילה, ואם שייר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת.

משנה זו סתמה ולא פירשה, לעניין מה הוא סומך על התבשיל שעשה רש"י פירש, שהוא סומך עליו "לבשל בשבילי" לשבת. אך לפי זה, העיקר חסר מן הספר. וקשה להבין, על שום מה לא נאמר: ועושה תבשיל מערב יום טוב ומבשל עליו לשבת; שהרי כעין זה נאמר גם בסיפא.

גם מבנה המשנה מעורר תמיהה. שהרי כבר נאמר בתחילת המשנה, שאסור לבשל מיום טוב לשבת. ולפיכך ראוי היה לומר אחר כך, שאיסור זה בטל בתנאים מסויימים: אם התחיל לבשל מערב יום טוב, יגמור את בישולו ביום טוב. במקום זה נאמר, שאפשר "לסמוך" על תבשיל שעשה מבעוד יום. אך הואיל ועדיין לא שמענו, שרק תחילת בישול אסורה, הרי אין בתבשיל זה כל משענת, שאפשר "לסמוך" עליה כדי לבשל לשבת. ושוב אי אפשר לומר דרך סתם, שמותר לסמוך על התבשיל הזה.

אפשר היה ליישב את השאלה, אילו פירשנו כך את תחילת המשנה: יום טוב שחל להיות ערב שבת לא יתחיל לבשל מיום טוב לשבת. לפי זה המשך הדברים מובן: שהרי נאסרה רק תחילת בישול; ולפיכך אפשר לסמוך על התבשיל שעשה מערב יום טוב; שהרי שוב אין הוא מתחיל את בישולו ביום טוב. אולם גראה, שפירוש זה איננו נכון. שהרי יש ניגוד ברור בין "לא יבשל בתחילה מיום טוב לשבת" לבין האמור מיד לאחריו "אבל מבשל הוא ליום טוב ואם הותר הותר לשבת". ומכאן, שזה פירוש הדברים: אסור לבשל לכתחילה ובכוונה מיום טוב לשבת, אלא יש לבשל ליום טוב — ורק מה שנשאר בדיעבד יישאר לשבת. וכך פירש גם רש"י: "לא יבשל בתחילה — להיות תחילת בישולו ועיקרו לשם שבת, אלא לשם יום טוב יהא תחילת בישולו, והמשוייר יהא לשבת".

העובדה, שלשון המשנה הוא לשון חסר, ניכרת גם מן הפוסקים המביאים את תוכנה. וזה לשון הרמב"ם (הל' יום טוב פ"ו ה"א): "יום טוב שחל להיות ערב שבת אין אופין ומבשלין ביום טוב מה שהוא אוכל למחר בשבת ואיסור זה מדברי סופרים... לפיכך אם עשה תבשיל מערב יום טוב שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה ביום טוב לשבת הרי זה מותר". הרי כאן שתי סטיות עקרוניות מלשון המשנה: הוא אומר בפירוש, לעניין מה הוא

1 כך פירש המבאר במשניות מהדורת ח' אלבק.

סומך עליה. נוסף על כך הרי הוא מפרש את עיקר הדין: מה הוא האיסור, ובאלו תנאים הוא בטל: אסור לבשל מיום טוב לשבת, אבל "אם עשה תבשיל מערב יום טוב... הרי זה מותר".

וכעין זה אתה מוצא בשולחן ערוך (סי' תקנ"א, סי' א'): "יום טוב שחל להיות בערב שבת לא יבשל בתחילה לצורך שבת... ועל ידי עירוב מבשל בתחילה לשבת". כאן לא נאמר כלל שהוא "סומך עליה", אלא נתבאר עיקר הדין: על ידי עירוב מותר. האמוראים נחלקו בתלמוד, על שום מה התקינו לעשות תבשיל מערב יום טוב. רבא אמר: כדי שיכיר מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום טוב; ורבא אשי אמר: כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת קל וחומר מיום טוב לחול. וכך נתפרשה מחלוקתם על ידי רש"י: לדעת רבא, התקנה היא לכבוד שבת; "מתוך שמעבר זכר את השבת ואינו מכלה את הכל ליום טוב ובורר מנה לזה ומנה לזה", והתקינו לערב מערב יום טוב—ולא ביום טוב עצמו—"שכא יפסע": ישכח ולא יערב משום שהוא טרוד בצרכי התה. כנגד זה לדיעת רבא אשי, התקנה היא לכבוד יום טוב: חכמים התקינו, שלא יבשל מיום טוב לשבת "אלא אם כן התחיל מבעוד יום דאינו אלא כגומר והולך אבל אתחילי לא"; ומכאן הוא ילמד בכל וחומר, שלא יבשל מיום טוב לחול.

שתי השיטות האלה טעונות הסבר. לדעת רבא, אין כל איסור מלאכה לבשל מיום טוב לשבת, אלא חכמים חיבו אותו לצירוב מבעוד יום, כדי שלא ישכח את סעודת שבת. אף על פי כן נאמר בתחילת המשנה, שאסור לבשל בתחילה מיום טוב לשבת; ואיסור זה—הנזכר רק במי שלא עירב—יכול רק להתפרש כמין קנס: האיל ויעבר על דברי חכמים, ולא תכין מנה לשבת, קנסו אותו חכמים, שלא יבשל לשבת כלל. אך לפי זה, קשה מאד להבין את סדר המשנה; שהרי ראוי להזכיר תחילה את התקנה—ורק אחר כך אפשר להזכיר את הקנס שנגזר על מי שעבר על התקנה. נמצא, שכן היה ראוי לומר: יום טוב שחל להיות ערב שבת עושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת; ואם לא עשה תבשיל מבעוד יום לא יבשל בתחילה מיום טוב לשבת, אבל מבשל הוא ליום טוב ואם הותר הותר לשבת.

כנגד זה לדברי רבא אשי סדר המשנה מיושב; ותחילה נאמר עיקר הדין, שאסור לבשל מיום טוב לשבת, ואחר כך נאמרה התקנה המקיימת את האיסור הזה. אך לשיטת רבא אשי יש קושי אחר. שהרי ברור מדבריו, שאסור לבשל מיום טוב לשבת—שכא יבוא לבשל מיום טוב לחול, אך קשה להבין, מה הועילו חכמים בתקנתם; שהרי אסור רק תחילה בישול, והותרו גמר בישול, אולם לאמיתו של דבר, אין כל הבדל—מבחינת חומר האיסור—בין מי שעושה את המלאכה מתחילה לבין מי שרק גומר אותה, ולפיכך עדיין יש מקום

2 כד פירש הרשב"א את דעת רבא; אלא שקשה להבין את הקנס הזה. שהרי כל עצמה של תקנת עירוב תבשילין לא באה אלא משום חששו, שגם יבשל לבשל לשבת; ואילו בעקבות הקנס הזה הרי זה ודאי, שלא יבשל לשבת. אך הרשב"א סבור, שכן הוא המידה; שאם לא נקנסו אותו, הוא יתרשל מלתת עירוב גם להבא, וסופו שישכח סעודת שבת דרך קבע; "מוטב שלא יתעורר שבת אחת כדי שיתעורר שבתות הרבה".

לחשוש. שאם יבשל מיום טוב לחול, בדרך שהוא מבשל מיום טוב לשבת: יתחיל את הבישול מערב יום טוב, ויגמור את הבישול ביום טוב עצמו.

שתי השאלות האלה נשאלו על ידי בעל אבני גור (אורח חיים סי' שצ"ט), וכך הוא מיישב אותן: לדעת רבא: זמן התנהגות של סעודת שבת אינו אלא בערב שבת. ולפיכך לא יכלו חכמים לחייב את האדם להכין תבשיל לשבת כבר בערב יום טוב; אלא היה עליהם לתקן תחילה, שאסור לבשל מיום טוב לשבת. בכח התקנה הזאת הפך ערב יום טוב ליום התנהגות של סעודת שבת; ועל יסוד זה אפשר היה לתקן, שיש להכין ביום זה תבשיל לכבוד שבת; ומי שקיים את התקנה הזאת, הותר לו אחר כך לבשל מיום טוב לשבת. לפי זה סדר המשנה מיושב. כי האיסור לבשל מיום טוב לשבת אינו קנס למי שעבר על תקנת חכמים—אלא הוא היסוד לאותה תקנה. ולא הוטל איסור על מי שעבר על התקנה, אלא היפוכו של דבר: מי שקיים את התקנה הותר לו האיסור.

וכך הוא מיישב את דעת רבא אשי: רק סעודת שבת טעונה הכנה מבעוד יום, שהרי אסור לבשל בשבת עצמה. כנגד זה סעודת חול אינה טעונה הכנה. ולפיכך עירוב תבשילין יכול להועיל רק ביום טוב הסמוך לשבת. כי התבשיל שנעשה מערב יום טוב נחשב "מוכן" לשבת, ונמצא שהמשיך הבישול ביום טוב עצמו אינו אלא גמר בישול. שונה הדבר ביום טוב הסמוך לחול, כי התבשיל שנעשה מערב יום טוב אינו נחשב "מוכן" ליום החול שלאחריו; ונמצא, שהמשיך הבישול ביום טוב עצמו אינו גמר בישול, אלא תחילת בישול. ובכך כבר מתיישבת השאלה הנשאלת על דעת רבא אשי: שהרי שוב אין מקום לגזור שכא יבשל מיום טוב לחול, בדרך שהוא מבשל מיום טוב לשבת. שהרי הוא יודע, שהותר לו רק גמר בישול; אולם גמר בישול מצוי רק ביום טוב הסמוך לשבת; ואילו בישול מיום טוב לחול הוא המיד תחילת בישול—אפילו עשה תבשיל כבר מערב יום טוב.

אין צורך לומר, שאלו הם דברים יפים המתקבלים על הדעת. הסדרים היחיד—שאין להם כל רמז לא במשנה ולא בתלמוד. וקשה מאוד להבין, שדברים מסוג זה—שכל עיקר התקנה הלוי בהם—לא יידונו כלל על ידי התנאים או האמוראים.

וראוי להזכיר כאן את מחלוקת הרמב"ם והראב"ד ביחס לשם "עירוב תבשילין". ואלו הם דברי הרמב"ם: "ולמה נקרא שמו עירוב, שכשם שהעירוב שמשמש בהצרות ומבואות מערב שבת משום היכר כדי שלא יעלה על דעתם שמונתו להוציא מרשות לרשות בשבת, כך זה התבשיל משום היכר וזיכרון כדי שלא ידמו ויחשבו שמונתו לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו ביום, לפיכך נקרא תבשיל זה עירובי תבשילין". וכתב על כך הראב"ד: "הטעם הנה לערבים כי הוא שאל מעירובי הצירות כלומר זה משום היכר הוא וזה משום היכר הוא, מה זה שמו עירוב אף זה שמו עירוב, ואינו כן אלא שהוא מערב צרכי שבת עם צרכי יום טוב לעשותם יחד".

טעמו של הרמב"ם מובן; שהרי יש באמת דמיון בין עירוב הצירות לבין עירוב תבשילין: שניהם משום "היכר", והם מטילים סייג על מי שעושה מעשה הדומה למעשה של איסור.

3 בדרך זו מתיישבת גם השאלה שנידונה בהערה 2.

כנגד זה עצמו של הראב"ד מעורר קושי. לדעתו, העירוב בא לערב צורכי שבת עם צורכי יום טוב. אך לאמיתו של דבר, העירוב כולו נוגע לצורכי שבת בלבד. הוא עצמו תבשיל שחובן לכבוד שבת; והוא בא להחזיר את הבישול מזמן טוב לשבת. והנה זה נאמר ללא חנאי: מותר לו לבשל לשבת — אפילו אין הוא מבשל באותו יום גם ליום טוב עצמו; ולדעת רב חסדא (פסחים מו, ע"ב), מותר לו לבשל לשבת — אפילו אותו תבשיל איננו יכול כלל להימכר ביום טוב עצמו. משום כך קשה לראות, היכן "נחערב" כאן צורכי שבת עם צורכי יום טוב.

*

משום כך תוצע כאן שיטה חדשה להסביר את היסוד של עירוב תבשילין. שיטה זו היא בודאי בניגוד לדרכו של רש"י וראשונים אחרים. אך מסתבר, שהיא משתקפת בבירור בדברי הראב"ד; ועל פיה מתיישבות בפשטות כל השאלות שנזכרו לעיל.

בזכר תחילה את האסמכתא לעירוב תבשילין, הנזכרת בבבליה: "את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשל, מכאן אמר ר' אלעזר אין אופין אלא על האפוי ואין מבשילין אלא על המבושל, מכאן סמכו חכמים לעירוב תבשילין מן התורה" (ביצה טו, ע"ב). אסמכתא זו גראת רחוקה ביותר מלשון הכתוב; שהרי אין מדובר במקרא ביום טוב שחל להיות ערב שבת, וגם פשט לשון המקרא איננו מורה על עניין הדומה לעירוב תבשילין; שהרי פירוש "את אשר תאפו אפו" איננו: תאפו את מה שכבר התחלתם לאפות — אלא: תאפו את מה שברצונכם לאפות.

ומשיב על כך מהר"ל בבאר הגולה (הבאר הראשון): הכתוב מדגיש כאן, שעליהם לאפות ולבשל מבעוד יום את כל מה שברצונם לאפות ולבשל; ואין די, שיאפו ויבשלו מבעוד יום רק חלק מן המאכלים, ויגמרו את השאר בשבת עצמה. אולם עצם העובדה, שהתורה ראתה צורך להדגיש דבר זה, יש בה כדי להורות, שהסברה הפשוטה איננה אומרת כן; אלא אם התחיל את המלאכה בהיתר, מבעוד יום, הוא רשאי לגמור אותה גם בשבת האיסור. אותה סברה פשוטה נשללת בכובד ביחס לאיסור בשל בשבת. אולם עדיין היא קיימת — כסברה פשוטה — בכל מקום שהתורה לא גילתה בו את דעתה. ומכאן למדו חכמים את הסברה, שהיא ביסוד עירוב תבשילין. שהרי חכמים אסרו לבשל מיום טוב לשבת. אולם הם קבעו את היקף האיסור על פי אותה סברה פשוטה: אסור להתחיל את הבישול ביום טוב; אך אם התחיל בהיתר, שוב אינו מפסיק.

אולם נראה, שפירוש זה איננו עולה יפה על פי פשוטו של מקרא זה. כי המקרא לא בא להדגיש כאן, שעליהם לאפות ולבשל את כל מה שברצונם לאפות ולבשל; שכן איילו היתה זו כוונת הכתוב היה עליו לומר: את כל אשר תאפו אפו ואת כל אשר תבשלו בשל, והואיל וחיבת "כל" איננה כתובה במקרא, הרי העיקר חסר מן הספר. ולפיכך עלינו לבאר תחילה את פירוש הפסוק הזה על פי פשוטו; ובדוק אחר כך, אם אפשר למצוא קשר בין הפסוק לבין האסמכתא של חז"ל.

שני פירושים נאמרו לפסוק זה. רש"י פירש: מה שאם רוצים לאפות בתנור אפו היום הכל לשני ימים. לפי זה, הפסוק בא ללמד איסור אפייה ובישול בשבת; ומשה צוה אותם לאפות ולבשל כבר היום את מה שרוצים לאכול בשני ימים. אולם קשה להבין, לשיטה זו,

על שום מה לא נאמר כן בכתוב; שהרי לא נאמר כאן, שיאפו היום לצורך מחר; אלא נאמר דרך סתם, שיאפו את מה שברצונם לאפות.

משום כך, כנראה, פירש ראב"ע, שפסוק זה לא בא ללמד איסור בישול בשבת, אלא הוא דן בעומד האחד הנועד לצורך יום ששי, על העומד הזה אמר שיאפוחו ויבשלוהו כרצונם, ויאכלו מה ששפיק להם; ואילו העודף מסעודת יום ששי יונח למשמרת עד הבוקר, ובבוקר יאמר להם מה יעשו בו; "הנה לא הודיעם כי לא ירד מן ביום השבת רק בבוקר הודיעם זה הסדר". והוסיף ראב"ז, לשיטה זו, שאכלו באותה שבת את הזן חי; ואילו לדעת שד"ל אפו ובישלו אותו בשבת עצמה; שהרי עדיין לא נצטוו לשבות בשבת ממלאכה, ול"ט מלאכות עדיין לא נודעו להם; ובאותה שבת נאסרו רק במלאכה הנצאה.

אולם גם פירוש זה מעורר קושי; שהרי לא נאמר בפסוק זה, שיאפו ויבשלו רק את הדרוש ליום הששי. זאת ועוד: קשה להבין, לשיטה זו, על שום מה הזכיר אפייה ובישול כל עיקר. שהרי כל עצמו לא בא אלא לאמר, שיאכלו היום כרצונם, ויניחו את העודף למחר; והכל יודעים, שיש לאפות ולבשל לפני הסעודה. נמצא, שכך היה לו לאמר: את אשר תאכלו אכלו ואת כל העדף הניחו לכם למשמרת עד הבקר.

משום כך נראה, שיש לפרש פסוק זה כשיטת רש"י, והוא דן בכל חכמות שלקטו בדיהם. אלא שאין כוונתו לאמר, שיאפו היום לצורך שני הימים; שהרי עדיין לא ידעו שמחר לא ירד להם מן. אלא הוא אמר את הדברים דרך סתם: ינהגו במן הזה, כדרך שהיו נוהגים תמיד במן שבדיהם; יאפו מקצתו ויבשלו מקצתו, ונמצא הכל מוכן לסעודה. והואיל ואי אפשר לאכול את הכל ביום אחד, יניחו את העודף למשמרת עד הבקר.

כל ההנחות האלה לא יכלו להיות מובנות באותו יום ששי; שהרי עדיין לא נתגלה להם סוד השבת. כסבורים היו, שהותר להם להניח את העודף עד הבוקר — משום שהיה בדיהם יותר מדי צורכם. ואילו מחר "עולם כמנהגו נוהג": המן הנוחר ירדם חלוצים ויבאש; ואילו הם יאכלו את המן שירד להם מחר. משמעות הדברים נודעה איפוא רק ביום המחרת: המן לא הבאש, ורימה לא היתה בו; ולא עוד, אלא באותו יום גם לא ירד מן. ורק עתה הבינו ישראל, שהנותר מאתמול ייאכל היום. הוא שאמר להם משה בבוקר יום השבת: "אכלו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה".

נמצא איפוא, שהיה פער גדול בין כוונת ישראל בשעת אפייה ובישול לבין התכלית האמיתית של מעשיהם. הם לא יכלו להעלות על דעתם, שהם אופים ומבשלים לצורך מחר. ועל כורחם הניחו, שהם אופים ומבשלים לצורך היום, ואם יותרו יותרו. ורק ביום המחרת נתברר להם, שמה שהותרו — הותרו לשבת.

ונחזור עתה למשנתנו. הדברים האמורים בתחילת המשנה מתבארים בדרך כלל במי שלא הניח עירוב תבשילין. דינו של זה מפורש בבבליה: "המובא לאחר מכן: "לא יאפו ולא יבשל... אבל מבשל הוא ליום טוב ואם הותר הותר לשבת ובלבד שלא יערים

4 הברייתא דנה באדם, שאכל את עירובו בטרום בישל; ומכאן אותה למד מה דינו של אדם, שלא הניח עירוב כלל.

ואם הערים אסור" (ביצה י"ז, ע"ב). על פי הדברים האלה רגילים לפרש גם את האמור במשנתנו: מדובר גם כאן באדם שלא הניח עירוב; ובהתאם לאמור בברייתא הותר לו לבשל ליום טוב רק בלא כל הערמה.

אולם יש מקום להטיל ספק בתפיסה זו. כי בברייתא נאמר בפירוש, שמדובר באדם שאין בידו עירוב; ואילו המשנה סותמת את דבריה, ונראה מלשונו כאילו היא מדברת בכל אדם: יום טוב שחל להיות ערב שבת לא יבשל... אבל מבשל הוא...; וקשה להניח שמדובר כאן רק במקרה החריג של אדם שלא קיים את תקנת חז"ל.

זאת ועוד: שני המשפטים האחרים במשנה — "אכל מבשל הוא ליום טוב ואם הותר" והותר לשבת" — הם בבחינת פשיטא מאי קא משמע לן. הכל יודעים שמוותר לבשל ליום טוב; ואין צורך לומר, שאם בישל ליום טוב בלא כל הערמה, ואף על פי כן נותרו תבשיליו, הרי תבשיליו אלה מותרים לשבת; ושאלה זו כבר נשאלה בעל"ז, שונה הדבר בברייתא. שני המשפטים האלה אמורים שם רק כהקדמה למה שנאמר לאחריהם. וכך הם מותאמים שם: מותר לו לבשל ליום טוב — ובלבד שלא יערים. ואם הותר הותר לשבת — בתנאי שלא יערים; ואם הערים אסור.

משום כך נראה להציע, שהמשנה איננה מדברת במקרה החריג של אדם שלא הניח עירוב תבשילין; אלא היא מפרישת את הדין הנהוג בכל אדם: אסור לבשל בתחילה מיום טוב לשבת; אבל מותר לבשל ליום טוב; והמבשל ליום טוב חייב לקדקד בכמות שהוא מבשל; אלא הוא מבשל ליום טוב ככל העולה על דעתו; ואם נחבר בסוף שהותר — הותר לשבת.

אם נקבל את הפירוש הזה, הרי הדין האמור במשנה מלמדנו חידוש גדול. למדנו ממנו, שמוותר לבשל לשבת בדרך הערמה: בשעת מעשה הוא מבשל את הכל ליום טוב; ורק אחר כך מתברר לו שהותר — והותר לשבת.

היתר זה יכול להתקבל על הדעת. שהרי מדאורייתא צרכי שבת נעשים ביום טוב — או סומכים על הסברה של "הואיל ומקלעי ליה אורחיהם" (פסחים מ"ז, ע"ב). והואיל ואין כאן אלא איסור מדרבנן, יכולים חכמים להפקיע את האיסור — אפילו בדרך הערמה. וגם עצם ההערמה איננה ניכרת לעין. שהרי סעודת יום טוב אין לה שיעור מוגדר; ויכול אדם לראות את עצמו כאילו הוא מבשל ליום טוב את כל התבשילים האלה — אפילו הוא יודע בעומק לב, שאין הוא זקוק לכולם.

ועל פי זה יש לפרש את מחלוקת האמוראים ביחס לטעם של עירוב תבשילין. לדעת רבא, התקנה היא לכבוד שבת. שהרי עדיין לא התחיל לבשל אפילו תבשיל אחד לכבוד שבת. והואיל והוא מבשל ביום טוב רק לצורך יום טוב, הרי הוא עלול גם לאכול את הכל ביום טוב; ומהיכן יהיה לו תבשיל לשבת? ואם תאמר, יבשל ביום טוב גם לכבוד שבת — כבר הוא מבשל "בתחילה" מיום טוב לשבת.⁵

5. אף על פי כן שואלת הגמרא על שיטת רבא: מאי איירא מערב יום טוב אפילו ביום טוב גמי. אך מסתבר, שתוכונה איננה, שבישל תבשיל מיום טוב לשבת — שהרי דבר זה נאסר במשנה בפירוש. אלא הכוונה היא, שיקח אחד מהתבשילים שבישל אותם ליום טוב ויברור אותו לצורך סעודת שבת. ולפי זה תשובת הגמרא מובנת: גידרה שמה יפשע; הנה אומר: הואיל

ולדעת רב אשי, התקנה היא לכבוד יום טוב. שהרי עדיין לא התחיל לבשל אפילו תבשיל אחד לכבוד שבת. ועצם העובדה הזאת מוכיחה כמאה עדים, שהוא מבשל ביום טוב גם לצורך שבת; שאם לא כן, מהיכן יהיה לו תבשיל לשבת? גמא, שההערמה גלויה לכל עין, והכל רואים שהוא מבשל "בתחילה" מיום טוב לשבת.

זו היא איפוא משמעות עירוב תבשילין. לשיטת רבא: הו"א ל שהוא מבשל ביום טוב רק לצורך יום טוב, הרי הוא חייב להניח תבשיל לשבת מבעוד יום. היפוכו של דבר לשיטת רב אשי: הוא חייב להניח תבשיל לשבת מבעוד יום, כדי שיוכל לבשל ביום טוב רק לצורך יום טוב.

ועל פי הדברים האלה מתיישבות כל השאלות שהזכרנו לעיל. לשון המשנה מדקדק עתה. כי התקנה של עירוב תבשילין לא באה להחזיר את האיסור שנאמר בתחילת המשנה; אלא היא באה להשלים את ההיתר שנאמר מיד לאחר מכן. וזה פירוש המשנה: אסור לבשל בתחילה מיום טוב לשבת, אבל מותר לבשל ליום טוב (כל כמות שהוא), ואם הותר הותר לשבת. נוסף על כך הוא חייב לעשות תבשיל מערב יום טוב שהוא סומך עליו לצורך סעודת שבת⁶; בכך התבשיל הזה הוא יכול אחר כך לבשל ביום טוב רק לצורך יום טוב — בלי לחשוש לסעודת שבת.

ועל פי זה יש לפרש גם את סוף המשנה: אם נאכל מערב או שאב, אסור לו לבשל ליום טוב בלא הגבלה; שכן באין עירוב, הרי הוא נחשב כמי שמבשל "בתחילה" לשבת⁷. ורק אם נשתני מן העירוב כל שהוא, הרי הוא סומך עליו — בדיעבד — לצורך סעודת שבת. ובלשון אחרת נאפשר הדבר בברייתא; אם נאכל עירובו הרי הוא מבשל ליום טוב, ואם הותר הותר לשבת — ובלבד שלא יערים. כי ההערמה אסורה, במקום שטיבה גלויה לכל עין.

ועל פי זה מתיישבות גם השאלות, שהבאנו לעיל בשם אבני נזר, וכך יש לפרש את שיטת רבא: בתחילת המשנה נאמר, שאסור לבשל בתחילה מיום טוב לשבת. איסור זה איננו קנס למי שעבר על תקנת עירוב תבשילין, אלא זה הוא איסור קדום הנוגע בכל אדם. ואיסור זה הותר רק על ידי התקנה להבליע צורכי שבת בצורכי יום טוב — ולבשל את הכל לכבוד יום טוב; אלא שחכמים חייבו אותו להניח תבשיל לשבת מערב יום טוב, ואם לא חזינו את התבשיל הזה, כבר בטלה התקנה כולה. וקנסו אותו חכמים לדון אותו על פי שורת הדין⁸: אפילו יכלי צורכי שבת בצורכי יום טוב רואים אותו כמי שמבשל בתחילה מיום טוב לשבת; שהרי כך היא כוונתו באמת.

וביטל את כל התבשילים לכבוד יום טוב, הוא ישכח לבירור אחד מהם לשבת. ולפיכך הוא חייב לבשל תבשיל לכבוד שבת ביחוד; ודבר זה אפשרי רק בערב יום טוב.

6. אין לתמוה שהבשיל זה איננו מספיק לשלוש סעודות שבת. שהרי כך דרכם של חכמים בתקנות מסוג זה. התבשיל מייצג את סעודת שבת, ו"סומכים עליו לשבת"; ואם עשה אותו מבעוד יום, הרי הוא כמי שכבר הכין סעודת שבת.

7. דברים אלה מרומזים לשיטת רב אשי; והם ניתנים להיאמר גם לשיטת רבא; וראה בהמשך. 8. אין ספק, שיש מן החולק בפירוש זה; אך דוחק זה קיים גם בתפיסה המקובלת; והשווה תפ"ד. ואל עור, אלא בתפיסה המקובלת הדברים קשים עוד יותר; שהרי שם עלינו לומר, שחכמים וחדשו קנס, ומשיג בדיוק את ההיפך ממנו. ואילו בתפיסה המציעת על ידינו חכמים אינם

וכך יש לפרש את שיטת רב אשי: מדאורייתא צורכי שבת נעשים ביום טוב או סומכים על הסברה של "הואיל ומקלעי ליה אורחים", ואף על פי כן אסרו חכמים לבשל בחזילה מיום טוב לשבת; ולא עוד אלא גם אסרו להבליע צורכי שבת בצורכי יום טוב, אם ההזדמנות שבמעשה גלויה לכל עין, והם אסרו את כל אלה כדי שלא יבא לעשות כן מיום טוב לחול⁹. והעילה תקנתם, שלא יבשל מיום טוב לחול בלא הבלעה, ואף על פי שעדיין יש מקום לחשוש, שיבשל מיום טוב לחול על ידי שיבליע צורכי חול בצורכי יום טוב¹⁰ — שהרי כעין זה היתר לו גם מיום טוב לשבת — לא חששו חכמים לכן; שהרי זה הוא בלא ספק איסור קל יותר¹¹, ואם באת לאסור כל ביטול מיום טוב לשבת — אפילו בדרך הבלעה המתקבלת על הדעת — כבר פגעת בכבוד שבת.

*

כל הפירושו הנה לחקנת עירוב תבשילין הוא בניגוד לפירוש רש"י ובניגוד להפסיקה המקובלת. אף על פי כן מסתבר, שיש לו אילן גדול להיתלות בו, שהרי נראה ברור, שכך פירש הראב"ד את התקנה, שהרי הוא מסביר כך את שם עירוב תבשילין: הוא נקרא "עירוב", על שם שהוא מערב צורכי שבת עם צורכי יום טוב לעשותם יחד. וכבר הוכחנו לעיל, שפירוש זה איננו מחייב כלל עם התפיסה המקובלת של עירוב תבשילין; אך הוא מתאים בדיוק לתפיסה המוצעת כאן. כי העירוב מאפשר להבליע צורכי שבת בצורכי יום טוב "לעשותם יחד"; הוא שנאמר במשנה: אבל מבשל הוא ליום טוב (את צורכי שני הימים) — ואם הותר הותר לשבת.

באותה מתבארת יפה האסמכתא המובאת בברייתא לעירוב תבשילין, כי הפסוק המובא באותה ברייתא דומה בדיוק לדין האמור במשנתנו: אוכלי המן אפי' וכישלו כמות המספיקה ליום ששי וליום שבת, ואף על פי כן לא נתכוונו כלל לאפות ולבשל ליום

מחדשים שום קנס, אלא הם מבטלים את התקנה שהתקינו. ודבר זה מובן; שכן חכמים אינם מתקנים תקנות לעוברי עבירה; והמחלוק בתקנת חכמים יידון על פי עיקר הדיון — כפי שהוא ראוי להיות נוהג בלא תקנות.

9 גם רבא מודה נזהר בעיקר הגזירה הזאת, אך בשיטת רבא אין כוחה של הגזירה יפה; שהרי אסרו לבשל מיום טוב לשבת רק במקום שאין כל הבלעה; כנגד זה הותרו לבשל בדרך הבלעה אפילו במקום שהזדמנות גלויה לכל עין. הדע שכן, שהרי הצריכו אותו להניח עירוב רק לכבוד שבת בלבד.

10 במקרה זה אין הוא זמין, כמובן, לפירוש תבשילין. כי ההזדמנות שבהתקנת צורכי חול בצורכי יום טוב איננה ניכרת לעולם: תמיד הוא יכול לראות את עצמו כמי שמבשל לצורך יום טוב בלבד, ואילו מהו הוא יבשל לצורך חול?

11 דבר זה הוא מובן מאילו לשיטת רבא; שהרי לדעתו, גם ביטול מיום טוב לחול איננו אלא איסור מדרבנן. ולפיכך אפשר לומר, שאיסור זה הוא קל יותר, אם הוא נעשה בדרך הערמה או בדרך הבלעה; שהרי מצאנו לפעמים, שתכמים אפילו מחזירים איסור דרבנן בדרבים אלה. אולם לראות, שהדברים ניתנים להיאמר גם לשיטת רב חסדא, אף על פי שלדעתו האופה מיום טוב לחול לוקה, גם לדעתו אפשר לומר, שאם הוא אופה בדרך הבלעה שוב אין כאן איסור דאורייתא; שהרי כל אחד מן התבשילים האלה מוכן — כשהוא לעצמו — ליום טוב; ובשעת ביטול עדיין אין הוא יודע איזה מהם ייבשל בחול. נמצא, שאין כאן אפילו תבשיל אחד המתבשל דרך רצאי לצד חול. ואין זה דומה ל"הואיל" הרגיל, שוב חסדא חולק עליו; שהרי שם הוא יודע בודאי, שהוא מבשל לצורך חול, ולא לצורך האורחים.

תשבת; שהרי היו סבורים, שלא יוכלו לאכול בשבת את שירי סעודת יום הששי; אלא נתכוונו לאפות ולבשל ליום ששי בלבד — ואם יותירו יותירו, ורק ביום השבת נתברר להם, שהותרו לשבת. וכן בדיוק הדיון האמור במשנתנו על יום טוב הסמוך לשבת: מבטלים כמות המספיקה ליום ששי וליום שבת, ואף על פי כן אין מתכוונים כלל לבשל ליום שבת — שהרי אסרו לבשל מיום טוב לשבת; אלא מתכוונים לבשל ליום ששי בלבד, ורק בכניסת השבת מתברר שהותרו — ולא היה סיפק בידם לאכול את הכל — ונמצא עתה שהותרו לשבת.

נמצא, שפשוטו של מקרא זה דומה לדין האמור בחזילה משנתנו. והואיל ודין זה הוא היסוד של עירוב תבשילין, שוב אין להתפלא, שהסמיכו לו גם את עצם התקנה של עירוב תבשילין: אין אופין אלא על האפי', ואין מבשילין אלא על המבשיל. אסמכתא זו לעירוב תבשילין בודאי איננה מעוגנת בפשוטו של מקרא זה; אך היא נדרשת מפסוק, המתאר את היסוד של עירוב תבשילין.

ונעיר עוד הערה אחת בשולי הדברים האלה. שתי התפיסות של עירוב תבשילין נתבארו לפי דברינו על ידי רש"י ועל ידי הראב"ד. אולם אפשר שהמחלוקת שביניהם היא מחלוקת קדומה; ושתי התפיסות האלה היו מקובלות כבר במשנה ובתלמוד. משום כך אין לתמוה, אם נמצא מאמרים של אמוראים או של תנאים המתבארים ביתר קלות לפי תפיסת רש"י; שהרי כבר הראינו לעיל, שיש כנגדם מאמרים של תנאים ושל אמוראים המתבארים בלא דוחק רק לפי תפיסת הראב"ד; וההבדל שבין המאמרים השונים האלה מבטא תפיסות שונות ביחס למשמעות של עירוב תבשילין.

ואולי אפשר עוד לומר, שאין כאן מחלוקת בין תפיסות מוגדרות; אלא שתי התפיסות האלה היו קיימות — לא זו בצד זו — אלא זו אחר זו. משנה ראשונה התיירה רק ביטול בדרך הבלעה; ולפי העירוב הוא רק תוספת להיתר הזה; ואילו משנה אחרונה התיירה לבשל מיום טוב לשבת — בלא כל הבלעה — על יסוד העירוב בלבד; ולפי זה, העירוב איננו תוספת להיתר, אלא הוא גופו של ההיתר. משנה ראשונה באה לידי ביטוי בתחילת המשנה: אבל מבשל הוא ליום טוב ואם הותר הותר לשבת, ועושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת; וגם דברי רבא ורב אשי מתאימים יפה לתפיסה הזאת. כנגד זה משנה אחרונה באה לידי ביטוי בסוף המשנה: אכלו או שאבד לא יבשל עליו בחזילה¹²; וגם קושיית הגמרא על דברי רבא (מאי איירא מערב יום טוב אפילו ביום טוב נמי) מתבארת ביתר קלות על פי התפיסה הזאת¹³.

אם דברים אלה נכונים, הרי אין כאן מחלוקת בין החכמים, ואילו ואילו דברי אלהם חיים. רש"י מפרש את כל הסוגיה על פי ההלכה שנתקבלה במשנה אחרונה. ואף על פי כן משנה ראשונה לא זזה ממקומה; והיא משתקפת בשם ה"עירוב", כפי שהוא נתבאר על ידי הראב"ד.

12 לעיל פירשנו את הדברים האלה גם על פי התפיסה המשתקפת בדברי הראב"ד. אולם אין להכחיש, שהפירוש הוא מיוחד יותר על פי תפיסתו של רש"י.

13 והשונו גם הערה 5; שם פירשנו את הקושיה הזאת גם על פי התפיסה המשתקפת בדברי הראב"ד.

הלכות שביתת יום טוב פרק ו

א יום טוב שחל להיות ערב שבת, אין אופין ומבשלין ביום טוב מה שהוא אוכל למחר בשבת; ואיסור זה מדברי סופרים, כדי שלא יבוא לבשל ביום טוב לחול: שקל וחומר הוא--לשבת אינו מבשל, כל שכן לחול. לפיכך אם עשה תבשיל מערב יום טוב שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה ביום טוב לשבת, הרי זה מותר; ותבשיל זה שסומך עליו, הוא הנקרא עירובי תבשילין.

ב ולמה נקרא עירוב: שכשם שהעירוב שעושין בחצרות ובמבואות ערב שבת משום היכר, כדי שלא יעלה על דעתם שמותר להוציא מרשות לרשות בשבת--כך זה התבשיל משום היכר וזיכרון, כדי שלא ידמו ויחשבו שמותר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו; ולפיכך נקרא תבשיל זה עירובי תבשילין.

ג עירובי תבשילין--שיעורו אין פחות מכזית, בין לאחד בין לאלפים. ואין עושין עירוב זה לא בפת ולא בריפות וכיוצא בהן, אלא בתבשיל שהוא פרפרת, כגון בשר ודגים וביצים וכיוצא בהן. ואפילו עדשים שבשולי קדירה, ואפילו שמנונית שעל גבי הסכין שחותכין בה הצלי: גורדו; אם יש בו כזית, סומך עליו משום עירובי תבשילין.

ד תבשיל שאמרו לעניין עירוב זה--אפילו צלי או שלוק, אפילו כבוש או מעושן; אפילו דגים קטנים שהדיחן בחמין, והדחתן היא בישולן לאכילה--הרי הוא סומך עליהן.

ה וצריך שיהיה עירוב זה מצוי, עד שיאפה כל שהוא צריך לאפות ויבשל כל שהוא צריך לבשל ויחם חמין כל שהוא צריך; ואם נאכל העירוב או אבד או נשרף, קודם שיבשל או יאפה--הרי זה אסור לאפות ולבשל או להחם אלא מה שהוא אוכל ביום טוב בלבד. התחיל בעיסתו או בתבשילו, ונאכל העירוב או אבד--הרי זה גומר.

ו המניח עירובי תבשילין כדי שישמך עליהם הוא ואחרים, צריך לזכות להן כדרך שמזכה בעירובי שבת. וכל שזוכה בעירובי שבת, זוכה בעירובי תבשילין; וכל שאינו זוכה באותו עירוב, אינו זוכה בזה.

ז ואינו צריך להודיע לאלו שזיכה להן, מערב יום טוב; אבל הן צריכין לידע שכבר זיכה להן אחר ועירב להן, ואחר כך יסמכו עליו ויבשלו ויאפו: אף על פי שלא ידעו אלא ביום טוב, הרי אלו מותרין. ויש לו לאדם לערב על כל העיר ועל כל הקרוב אליה בתוך התחום, ולמחר מכריז ואומר, כל מי שלא הניח עירובי תבשילין, יסמוך על עירובי.

ח המניח עירובי תבשילין, חייב לברך אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על מצות עירוב. ואומר בעירוב זה יותר לי לאפות ולבשל מיום טוב שלמחר לשבת; ואם זיכה בו לאחרים, אומר יותר לי ולפלוגי ולפלוגי או לאנשי העיר כולם לאפות ולבשל מיום טוב לשבת.

ט מי שלא הניח עירובי תבשילין, ולא הניחו לו אחרים--כשם שאסור לו לבשל ולאפות, כך קמחו ומאכלו אסור. ואסור לאחר שהניח לעצמו לבשל ולאפות לזה שלא הניח, עד שיקנה לו, שנמצא זה מבשל ואופה שלו, שהרי קנהו; ואם רצה, ייתן אחר כך לזה שלא הניח, במתנה.

י מי שלא הניח עירובי תבשילין, ובישל ואפה לאכול בו ביום והותר, או שזימן אורחים ולא באו--הרי זה אוכל המותר למחר. ואם הערים, הרי זה אסור לאוכלו; עבר ואפה ובישל לשבת, אין אוסרין עליו. ולמה החמירו ואסרו על המערים ולא אסרו על המזיד--שאם תתיר למערים, נמצאו הכול מערימין, וישתקע שם עירובי תבשילין. אבל המזיד אינו מצוי; ואם עבר היום, לא יעבור פעם אחרת.

יא שני ימים טובים שחלו בחמישי וערב שבת, עושה עירובי תבשילין מיום רביעי שהוא ערב יום טוב; שכח ולא הניח, מניחו בראשון ומתנה. כיצד: מניח עירובי תבשילין ביום חמישי, ואומר אם היום יום טוב ולמחר חול, למחר אבשל ואופה לשבת ואיני צריך כלום; ואם היום חול ולמחר יום טוב, בעירוב זה יותר לי לאפות ולבשל למחר מיום טוב לשבת.

יב כיוצא בו, היו לפניו שתי כלכלות של טבל--ביום טוב ראשון אומר אם היום חול, תהיה זו תרומה על זו, ואם היום קודש, אין בדבריי כלום; וקורא עליה שם, ומניחה. ולמחר בשני, חוזר ואומר אם היום קודש, אין בדבריי כלום, ואם היום חול, תהיה זו תרומה על זו; וקורא עליה שם ומניחה, כדרך שקרא עליה בראשון, ומניח את זו שקרא עליה שם תרומה, ואוכל את השנייה.

יג במה דברים אמורים, בשני ימים טובים של גליות. אבל בשני ימים טובים של ראש השנה--אם שכח ולא הניח ביום רביעי, שוב אינו מניח; אלא סומך על אחרים, אם עירבו עליו, או מקנה למי שעירב, או יהיה אסור לאפות ולבשל לשבת. וכן אם שכח ולא הפריש תרומה מיום רביעי, שוב אינו מפריש עד מוצאי שבת.

יד כל הדברים האלו שאמרנו, היו בזמן שהיו בית דין של ארץ ישראל מקדשין על הראייה, והיו בני הגליות עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק, לפי שלא היו יודעין יום שקידשו בו בני ארץ ישראל. אבל היום, שבני ארץ ישראל סומכין על החשבון ומקדשין עליו, אין יום טוב שני להסתלק מן הספק, אלא מנהג בלבד. [טו] ולפיכך אני אומר שאין מערב אדם ומתנה בזמן הזה, לא עירובי תבשילין ולא עירובי חצרות ולא שיתופי מבואות; ואינו מעשר הטבל על תנאי: אלא הכול מערב יום טוב בלבד.

טו [טז] כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה, כך כל ימים טובים--שנאמר "לקדוש ה' מכובד" (ישעיהו נח, יג), וכל ימים טובים נאמר בהן "מקרא קודש" (ויקרא כג, ז-ו); וכבר ביארנו הכיבוד והעינוג בהלכות שבת. וכן ראוי לאדם שלא יסעוד בערבי ימים טובים מן המנחה ומעלה כערב שבת, שדבר זה בכלל הכיבוד. וכל המבזה את המועדות, כאילו נטפל לעבודה זרה.

טז [יז] שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים, כולם אסורים בספד ותענית. וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב, הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלווים עליו, שנאמר "ושמחת, בחגך...". (דברים טז, יד). אף על פי שהשמחה האמורה כאן, היא קרבן שלמים כמו שאנו מבארין בהלכות חגיגה, יש בכלל אותה שמחה, לשמח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד בראוי לו.

יז [יח] כיצד: הקטנים, נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות; והנשים, קונה להן בגדים ותכשיט כפי ממונו; והאנשים, אוכלין בשר ושותין יין, שאין שמחה אלא בבשר, ואין שמחה אלא ביין. וכשהוא אוכל ושותה, חייב להאכיל לגר ליתום ולא למנה עם שאר העניים האמיללים. אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו, ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש--אין זו שמחת מצוה, אלא שמחת כרסו. ועל אלו נאמר "זבחיכם כלחם אונים להם, כל אוכלו ייטמאו: כי לחמם לנפשם" (הושע ט, ד); ושמחה כזו קלון היא להם, שנאמר "וזיריתי פרש על פניכם, פרש חגיכם" (מלאכי ב, ג).

יח [יט] אף על פי שאכילה ושתיה במועדות בכלל מצות עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום כולו--אלא כך היא הדת: בבוקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ומתפללין וקוראין בתורה בענין היום; וחוזרין לבתיהם, ואוכלין. והולכין לבתי מדרשות, קורין ושונין עד חצי היום; ואחר חצי היום, מתפללין תפילת המנחה, וחוזרין לבתיהם לאכול ולשתות, שאר היום עם הלילה.

יט [כ] כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל, לא יימשך ביין ובשחוק ובקלות ראש ויאמר שכל שיוסיף בזה ירבה במצוה, שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש, אינה שמחה אלא הוללות וסכלות. ולא נצטוונו על ההוללות והסכלות, אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכול, שנאמר "תחת, אשר לא עבדת את ה' אלהיך, בשמחה, ובטוב לבב" (דברים כח, מו), הא למדת שהעבודה בשמחה. ואי אפשר לעבוד את ה'--לא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שכרות.

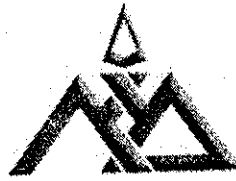
כ [כא] חייבין בית דין להעמיד שוטרים ברגלים, שיהיו מסבבין ומתפשטין בגינות ובפרדסים ועל הנהרות, כדי שלא יתקבצו לאכול ולשתות שם אנשים ונשים, ויבואו לידי עבירה. וכן יזהירו על דבר זה לכל העם, כדי שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיים לשמחה, ולא יימשכו ביין, שמא יבואו לידי עבירה.

כא [כב] ימים שבין ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של חג הסוכות, והן בגולה ארבעה בתוך הפסח וחמישה בתוך החג--הם הנקראין חולו של מועד, ונקראין מועד. ואף על פי שהם חייבין בשמחה ואסורין בספד ותענית, מותר לספוד בהן תלמיד חכמים בפניו; אבל אחר שייקבר, אסור לספדו בהן. ואין צריך לומר בראשי חודשים וחנוכה ופורים, שסופדין בהן תלמיד חכמים בפניו, אף על פי שימים אלו אסורין בספד ותענית; אבל לאחר קבורה, אסור לספד בהן.

כב [כג] אין מניחין מיטת המת ברחוב במועד, שלא להרגיל את הספד, אלא מביתו לקברו. ואין מתאבלין במועד; וכן אין קורעין ולא מברין ולא חולצין הכתף במועד על המת, אלא קרוביו שהן חייבין להתאבל עליו. ואם היה חכם או אדם כשר, או שהיה עומד בשעת נטילת נשמה--הרי זה קורע עליו במועד, אף על פי שאינו קרובו. ואין קורעין ביום טוב שני כלל, ואפילו קרוביו של מת.

כג [כד] נשים במועד--לפני המת, מענות; אבל לא מטפחות, ולא מקוננות. נקבר המת, אינן מענות. בראשי חודשים וחנוכה ופורים--בפני המת מענות ומטפחות, אבל לא מקוננות. אי זה הוא עינוי, שכולן עונות כאחת; קינה, אחת אומרת וכולן עונות. ואסור לאדם שיעורר על מתו קודם לרגל שלושים יום, כדי שלא יבוא הרגל והוא נעצב וליבו דואג מזכרון הצער; אלא יסיר הדאגה מליבו, ויכוון דעתו לשמחה.

משנה תורה - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב - הכול
פרק א בגד תו ז

ישיבת ההסדר ברכת משה
מעלה אדומים

יסוד דין עירוב תבשילין

הלכות יום טוב, מסכת ביצה טו: יז: [6 שעות]

עירוב תבשילין

רקע

דין עירוב תבשילין נידון בשני דפים ומחצה, ועשיר בפרטי דינים. כדי להקל על הלימוד נפצל את הסוגיה לחלקים על פי הנושאים הבאים [רשימת הנושאים על פי סדר הגמ']:

א. יסוד הדין.

ב. שיעור העירוב.

ג. עירוב לאדם אחר.

ד. תנאי בעירוב תבשילין.

ה. דינו של אדם שלא עירב.

ו. במה מערבים.

ז. נאכל עירוב.

יסוד דין עירוב תבשילין

רקע

דין עירוב תבשילין מדרבנן. כדי להבין את תקנת חכמים נפתח בהבנת דין בישול מיום טוב לשבת מהתורה.

מקורות

א. טו: "יום טוב שחל להיות ערב שבת... סמכו חכמים לערובי תבשילין מן התורה"

ב. פסחים מו: "איתמר האופה מיום טוב לחול... עירובי תבשילין אית ליה היכירא"

תוסי ד"ה רבה

ג. רמב"ם הל' שבייתת יום טוב פ"ו הל' א-ב והשגת הראב"ד

פסקי הרי"ד עמודה לו, "ואם הותר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת... מערב יום טוב דמיי"

ד. שו"ע ס"י תקכז ס"א, ריש ס"י ז' ומשנה ברורה (בעיקר: סק"ג)

פסקי הרי"ד רש פרק שני, עמודה לו

ואם הותר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת. פירוש לא יהא תחילת בישולו לשם שבת, אבל מבשל הוא לצורך יום טוב ואם הותר מותר לאוכלו בשבת, כיון שלא נעשה לצורך שבת ובלי הערמה כדאמרן לקמן, ועושה הוא תבשיל מערב יום טוב לצורך השבת, ועל אותו התבשיל הוא סומך ומבשל כל מה שהוא רוצה כיון שהתחיל מערב יום טוב, דדווקא תחילת הבישול נאסר אבל גמר הבישול מותר כדאמרן לקמן אם התחיל בעיסתו ונאכל עירובו הרי זה גומר. וזה התבשיל שמתחיל מערב יום טוב נקרא עירובי תבשילין, ומה לשון עירובי תבשילין שמעבר גמר התבשיל שעושה ביום טוב עם תחילת התבשיל שעושה מערב יום טוב, וכאילו נעשה הכל מערב יום טוב דמי.

הסבר הסוגיה

"עושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת בית שמאי אומרים שני תבשילין ובית הלל אומרים תבשיל אחד" (משנה טו:).

המשנה אומרת שמותר לעושה עירוב תבשילין לבשל מיום טוב לשבת. עירוב תבשילין אינו יכול להתיר איסור תורה, ועל כרחנו שמדין תורה מותר לבשל מיום טוב לשבת. בגמ' בפסחים מובאים שני הסברים מדוע מותר מדין תורה לבשל מיום טוב לשבת:

א. רבה: מדין תורה מותר לבשל אף מיום טוב לחול, "הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה".

ב. רב חסדא: צורכי שבת נעשים ביום טוב.

לדעת רבה דין "אך אשר יאכל לכל נפש" מתייחס לאכילה ביום טוב בלבד, אבל כל תבשיל המתבשל ביום טוב מוגדר כבישול לצורך יום טוב מפני הפוטנציאל שיבואו אורחים, ויזדקקו לו ביום טוב. רב חסדא סובר שפוטנציאל ביאת אורחים אינו מגדיר את הבישול כבישול לצורך יום טוב, אבל דין "אך אשר יאכל לכל נפש" מתייחס גם לאכילה בשבת.

תוסי (ד"ה הואיל) אומר שדין "הואיל" מתייחס רק למקרה שיש אפשרות שיבואו אורחים, אבל אם מבשל בשעה שאורחים אינם יכולים להספיק לאוכלו ביומו לוקה מהתורה. לפי הבנה זו בין שני ההסברים הללו יש נפקא מינה למעשה. כאמור לעיל, עירוב תבשילין אינו יכול להתיר איסור תורה, ומותר לבשל בעזרתו מיום טוב לשבת רק בתנאי שאין איסור תורה לבשל מיום טוב לשבת. לפיכך, לרב חסדא שצורכי שבת נעשים ביום טוב, מותר לבשל לשבת עד השקיעה של יום טוב, אבל לרבה מותר לבשל רק עד זמן שיכול להספיק לאוכלו ביום טוב.

מפשטות הסוגיה בפסחים משמע שיש איסור דרבנן לבשל מיום טוב לשבת, והעירוב מתיר את האיסור. הבנה זו מפורשת בדברי רב אשי בסוגייתנו: "אין אופין מיום טוב לשבת קל וחומר מיום טוב לחול". בסוגייתנו מובא כיוון נוסף: "אמר רבא: כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום טוב". לדעת רב אשי עירוב תבשילין הוא דין ביום טוב, ולדעת רבא עירוב תבשילין הוא דין בשבת.

בין הסברו של רבא להסברו של רב אשי יש הבדל נוסף. לדעת רב אשי עירוב תבשילין מהווה "מתיר", אסור מדרבנן לבשל מיום טוב לשבת אלא אם יש לו עירוב המתיר לו לבשל. לדעת רבא עירוב תבשילין מהווה מצוה. חכמים תיקנו לעשות עירוב כדי שיוכרז להכין מנה יפה לשבת. לדעת רב אשי צריך לחניה עירוב תבשילין רק אם רוצה לבשל מיום טוב לשבת, ולדעת רבא צריך להכין עירוב תבשילין אפילו אם אינו רוצה לבשל מיום טוב לשבת.

המונח "עירוב תבשילין" אינו מובן. פירוש המילה "עירוב" – "ערבוב, עשיית תערובת, שתוף" [מילון אבן שושן]. בשלמא עירוב חצרות הוא שתוף כל החצרות לרשות אחת. עירוב תחומין הוא שתוף התחומין לתחום אחד, אבל מה משתפים ומערבבים בעירוב תבשילין?

הרמב"ם [פ"ו ה"ב] מפרש: "ולמה נקרא שמו עירוב, שכשם שהעירוב שעושין בחצרות ובמבואות ערב שבת משום הכר כדי שלא יעלה על דעתם שמותר להוציא מרשות לרשות בשבת, כך זה התבשיל משום הכר וזכרון כדי שלא ידמו ויחשבו שמותר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו ביום". השם "עירוב תבשילין" אינו תואם את מהות העירוב, אלא שאול מעירוב חצרות, כשם ששם העירוב מהוה היכר אף כאן העירוב מהוה היכר לכך שאין מבשלין ביום טוב לצורך יום אחר.

הראב"ד משיג על הרמב"ם ומפרש: "שהוא [=העירוב תבשילין] מערב צרכי שבת על צרכי יו"ט לעשותם יחד". הריטב"א [ד"ה ועושה תבשיל] מבאר נקודה זו מעט יותר: "קראו עירוב מפני שהוא כמערב יום טוב ושבת לעשותם כיום אחד וקדושה אחת לענין ביטול כאילו מה שמכין לשבת הוא ליו"ט". העירוב מחבר את שבת ויום טוב ליום אחד, והמכין לשבת כאילו הכין ליום טוב.

הרי"ד [בפסקיו עמ' לו] מביא הסבר שלישי למונח "עירוב תבשילין": "ומה לשון עירובי תבשילין שמערב גמר התבשיל שעושה ביום טוב עם תחילת התבשיל שעושה מערב יום טוב, וכאילו נעשה הכל מערב יום טוב דמיו". העירוב מערב את התבשיל שמבשל ביום טוב עם התבשיל שבישל בערב יום טוב, וכביכול ביטל הכל בערב יום טוב.

הסברי הרמב"ם והראב"ד מבוססים על הבנה שעירוב תבשילין דין ביום טוב, ותפקידו ללמד שאין מבשלים מיום טוב לחול. הסבר הרי"ד תואם גם את ההבנה שעירוב תבשילין דין בשבת, ותפקידו לזכור שצריך להכין מנה יפה לשבת, וכיוון שהתחיל לבשל לשבת בערב יום טוב הוא זוכר את השבת, ומותר לו לסיים ביטוליו ביום טוב.

סיכום

ניתן להבין דין עירוב תבשילין בשתי דרכים:

א. דין ביום טוב, ללמד שאסור לבשל מיום טוב לשבת קל וחומר מיום טוב לחול.

ב. דין בשבת, לזכור להכין מנה יפה לשבת.

לפי הדרך הראשונה עירוב תבשילין מהוה מתיר לבשל, לפי הדרך השנייה הוא מצוה.

נחלקו הראשונים בפירוש המונח "עירוב תבשילין". לדעת הרמב"ם עירוב תבשילין הוא היכר הדומה להיכר שמצאנו בעירוב חצרות ובעירוב תחומין. לדעת הראב"ד עירוב תבשילין הוא עירוב שבת ויום טוב הנעשה באמצעות תבשיל. לדעת הרי"ד עירוב תבשילין הוא עירוב התבשיל של יום טוב עם התבשיל של ערב יום טוב.

הלכה

השו"ע [סי' תקכז סעי' א] פוסק שאסור לבשל בתחילה מיום טוב לשבת אלא אם עשה עירוב. הוא מדגיש [סעי' ז]: "מצוה על כל אדם לערב", יש גם מצוה לעשות עירוב. המשנה ברורה [סק"ג] פוסק שיש לחשוש לשיטת "הואיל", ולהקדים סיום הכנת מזונותיו בעוד היום גדול. בשעת הדחק ניתן להקל ביום טוב שני לסיים עם חשיכה, ואפשר שאף ביום טוב ראשון ניתן להקל בשעת הדחק.

ישיבת מעלה אדומים - פרטי קשר

ybm-site@ybm.org.il
http://ybm.org.il

אימייל
אתר

סגור

סיכום סוגיית עירוב תבשילין

רקע

סוגיית עירוב תבשילין מרובה בפרטים, ולכן נחזור ונסכמה.

מקורות

- א. טו - יז: "יום טוב שחל להיות ערב שבת... ונאכל עירובו גומר"
- ב. רמב"ם הל' שביתת יום טוב פ"ו הל' א-טו
- ג. שו"ע סי' תקכז

סיכום

יסוד הדין

ניתן להבין דין עירוב תבשילין בשתי דרכים:

- א. חכמים אסרו לבשל מיום טוב לשבת, והעירוב מתיר את האיסור מדרבנן.
 - ב. חכמים ציוו לערב כדי שיזכור לברור מנה יפה לשבת.
- נפקא מינות בין שתי הדרכים:
- א. רא"ש [סי' א]: לפי הדרך השניה חייבים לערב בערב יום טוב, לפי הדרך הראשונה ניתן לערב לפני ערב יום טוב. הר"ן [ט]: באלפס ד"ה מניחו סובר שלא ניתן להקדים את הנחת העירוב.
 - ב. לפי הדרך השניה כל אחד חייב לערב לעצמו, לפי הדרך הראשונה מותר לסמוך לכתחילה על גדול העיר.

ניתן להבין בשלש דרכים כיצד העירוב מתיר לבשל מיום טוב לשבת:

- א. העירוב מהוה היכר בלבד.
 - ב. העירוב מהוה תחילת בישול בערב יום טוב, וכיוון שהתחיל לבשל בערב יום טוב התירו לו לסיים.
 - ג. העירוב מחבר את יום טוב ושבת ליום אחד, ומותר לבשל לבו ביום.
- בהבנות הללו תלוי השם "עירוב תבשילין". הרמב"ם סובר כדרך הראשונה והשם "עירוב" מושאל מעירוב חצרות ותחומין. הר"ד סובר כדרך השניה, ו"עירוב תבשילין" הוא עירוב התבשילים של ערב יום טוב עם התבשילים של יום טוב. הראב"ד סובר כדרך השלישית ו"עירוב תבשילין" הוא עירוב יום טוב ושבת באמצעות תבשיל.

מתי מותר לבשל?

לדעה שצורכי שבת נעשים ביום טוב, מותר לבשל עד השקיעה, לדעה שיש "הואיל", מותר לבשל רק עד זמן שיכולים להגיע אורחים. המשנה ברורה [סק"ג] פוסק שלכתחילה יש לגמור הבישול כשעוד היום גדול ויכולים לבוא אורחים, ואפשר שבשעת הדחק יש להקל.

במה מערבים

רי"ף, רמב"ם: מערבים בתבשיל בלבד.

רבינו תם: מערבים בפת ותבשיל, הפת מתירה לאפות ביום טוב, והתבשיל מתיר לבשל. השו"ע [סעי' ב] פוסק שלכתחילה מערבים בפת ובתבשיל, ובדיעבד עירוב מתבשיל בלבד כשר.

שיעור העירוב

שיעור העירוב כזית אחד לכולם. הרמ"א [סעי' ג] פוסק שלכתחילה שיעור הפת כביצה.

למה מערבים

רמב"ם, מאירי: מערבים רק לצורך בישול, הדלקת הנר מותרת אף ללא עירוב.
ר"ן, רא"ש: מערבים לכל צורכי שבת, ואסור להדליק נר ללא עירוב.
השו"ע [סעי' יט] פוסק כרמב"ם. המשנה ברורה [סקני"ה] פוסק שהעיקר כדעת הר"ן והרא"ש.

עירוב לאדם אחר

רא"ש: לכתחילה כל אחד צריך לערב בעצמו, ואם שכח או הזיד יוצא בעירוב של אדם אחר שזיכה לו את עירובו. אם פשע אינו יוצא בעירוב של אדם אחר.
בעל המאור, ר"ן: מותר לכתחילה לסמוך על עירובו של מישהו אחר.
השו"ע [סעי' ז] פוסק כרא"ש.

דינו של אדם שלא עירב

ר"ף רמב"ם: אסור לו לבשל אלא חייב להקנות קמחו לאחרים, והם מבשלים בשבילו.
רא"ש: צריך להקנות קמחו לאחרים, ואם אין אחרים שיבשלו לו מותר לו לבשל בעצמו כדי חייו.
רשב"א: מותר לו לבשל לעצמו כדי חייו או להקנות קמחו לאחרים ויבשלו לו כל צרכו.
משו"ע [סעי' כ] משמע שהוא פוסק כרא"ש, המשנה ברורה [סקס"א] פוסק כרשב"א.

נאכל עירובו

אסור לבשל לשבת, ואם התחיל לפני שנאכל העירוב או אבד מותר לו לסיים. הרא"ש והר"ן מסתפקים האם מסיים את אותו התבשיל או שמסיים לבשל כל צרכו. השו"ע [סעי' יז] פוסק שמסיים רק אותו התבשיל.

דין מערים ומבשל במזיד

אסור למערים לאכול את תבשיליו, ומותר לשוגג ולמזיד לאכול את תבשיליו. מהשו"ע [סעי' כג] משמע שמותר אפילו שיש לו תבשילים אחרים, הביאור הלכה [ד"ה גומר] מסתפק בדין זה.

זמן העירוב

הרא"ש מסתפק האם ניתן לערב לפני ערב יום טוב, והר"ן סובר שחייבים לערב בערב יום טוב.
השו"ע [סעי' יד] פוסק שלכתחילה צריך לערב בערב יום טוב, אבל בדיעבד אם עירב לפני כן, יצא.

נוסח העירוב

המערב צריך לומר "בדין יהא שרא לן לאפוי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא ולעשות כל צרכנא מיום טוב לשבת". הרמ"א [סעי' ו] סובר שאמירה זו מעכבת, והמהרש"ל חולק עליו.

קול צופיד

שיעורו השבועי של מרן הראשון לציון הרב"ג המקובל הצאצא
הרב מרדכי אליהו שליט"א

המיועבר בשידור ליון ובתקשורת האלקטרונית ברחבי הארץ והעולם

גליון 280

דיני עירוב תבשילין

ניצבים וילך ה'תשס"ז

תחל שנה וברכותיה הגמרא אומרת (מגילה ל"א ע"ב) שבשבת הסמוכה לסוף השנה קוראים בדרך כלל בפרשת כי תבא, והטעם הוא משום שמוזכרים בה צ"ח קללות, ובכך אומרים "תכלה שנה וקללותיה". ומדברים אלו אנו למדים, שבפרשת ניצבים וילך כבר נכנסנו לסמיכות של השנה החדשה וכמו שכותב הרמב"ם (הל' תפילה ונשיאת כפים פ"ג ה"ב) "עזרא תיקן להם לישראל שיהו קורין וכו' אתם ניצבים קודם ראש השנה", ולפי זה כבר יכולים לברך ולומר תחל שנה וברכותיה.

ימי רצון פרשתנו פותחת בפסוק "אתם ניצבים היום כלכם לפני ה' א-לקיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושריכם כל איש ישראל. טפכם נשיכם וגדד אשר בקרב מחניד מחטב עציך עד שאב מימך. לעברך בברית ה' א-לקיך" וגו' (דברים כט, ט-יא). ומבאר רש"י: "אתם ניצבים - למד שכנס משה לפני הקב"ה ביום מותו להכניס בברית", עכ"ל. ויש לשאול, מה הפירוש שכנס לפני הקב"ה, והלא מלוא כל הארץ כבודו, וכל מקום שיעמדו הוא לפני הקב"ה? אלא, שאמר להם מרע"ה שאותו המעמד היה מיוחד ביותר לפי שהשכינה היתה עמם. בדומה לכך, החל מר"ה ועד מוצאי יוה"כ אנו אומרים בתפלה "המלך הקדוש" ו"המלך המשפט", וגם כאן יש לשאול וכי כל השנה הקב"ה אינו המלך הקדוש, או המלך המשפט? אלא, שבעשית הקב"ה קרוב אלינו מאוד ואנו יכולים להתקרב אליו יותר מכל שאר ימות השנה.

התנהגות בעשרת ימי תשובה ימי התשובה מחייבים כל אחד ואחד לדקדק יותר במצוות ולהזהר מכל ספק עברה, כיון שהקב"ה קרוב אלינו ביותר ומצפה מאתנו להתקרבות יתרה. ובעניין זה כתוב בשו"ע (סי' תרגז) "אף מי שאינו נזהר מפת של כותים, בעשרת ימי תשובה צריך לזהר". ויש להבין, וכי נותנים ח"ו שוחד לקב"ה, ואם בכל השנה אינו נזהר בזה, וגם הוא עצמו יודע שבמוצאי כיפור ישוב ל"סורו", אם כן מה התועלת בזחירות שאינה אלא לימים אלו בלבד?

אלא הביאור הוא, שהאדם צריך בימים אלו להרגיש בהמצאות רוממותו יתברך, והדבר בא לידי ביטוי על ידי שהוא אינו מתנהג כבכל ימות השנה. וכמו שלכבוד המלך, לובש האדם בגדים מכובדים, ולא בגדים שלובש בביתו, כך גם בימים אלו יש להרבות בלימוד תורה ומצוות ומעשים טובים, וגם בסליחות מאריכים ומוסיפים פיוטים יותר משאר הימים. ולכן בסמוך לדיון זה כותב הרמ"א (ושם) "הגה, ויש לכל אדם לחפש ולפשפש במעשיו ולשוב מהם בעשרת ימי תשובה".

אתם ניצבים הפסוק הראשון בפרשה פותח במילים "אתם ניצבים", ללמדנו שביום הדין אנו עומדים בעצמנו לפני הקב"ה, ללא שום עורכי דין.

הרה"ג חכם סלמאן חוגי עבודי זצ"ל שימש כדיון בבי"ד הגדול בירושלים, וכשהתמנית להחליף את מקומו, שאלתי אותו אודות אנשי ירושלים, כי התרגלתי להכיר בטיב האנשים בדרום הארץ, וידעתי להכיר אם העומד לפני הוא מאילת או מירוחם או מבאר שבע וכדומה. ואמר לי חכם סלמאן זצ"ל שאנשי ירושלים קשים בדינים שלהם, ואם בעלי הדין הם ראשי ישיבות או ראשי מוסדות וכדומה הם קשים כפליים - ואמר לי שהוא מטפל בתיק קשה במיוחד שאחד מהצדדים הוא איש נכבד בירושלים. וכשאני התחלתי לדון, התיק הראשון היה אותו תיק קשה שעליו דבר חכם סלמאן זצ"ל. והנה הגיעו בעלי הדין, התובע היה אדם פשוט שבא לדבר בכוחות עצמו, ומצד שני באו שני עורכי דין המייצגים את הנתבע. אמרתי להם שיתנו לי שהות לעיין מעט בתיק, ואני רואה שהתובע היה אומר קדיש על תורמים של מוסד חשוב שכבר נפטר, והיה מקבל על כך משכורת. וטענתו היתה שבהסכם עמם התחייבו לשלם כ"כ ל"י לחודש, וכשהתחלף המטבע לשקלים וערך הל"י ירד לגמרי, לא היו מוכנים לשלם לו כפי הערך הקודם בשקלים, ואף לא להוסיף לו בגלל תוספת היוקר בשוק וכדומה. אמרתי לעורכי הדין שאני רוצה לפגוש את הנתבע בעצמו כדי לשאול אותו מספר שאלות, אך הם ענו לי שקשה עליו הדבר, כי הוא אדם נכבד ועסוק מאוד. ואף על פי כן קבעתי לו לבוא לדיון בשעה מוקדמת, ונתתי הוראה להכניסו בדיון המאוחר. ביום המיועד הגיע הנתבע והמתין זמן רב, וכל חצי שעה הוא שלח את עורכי דינו להודיע לי שאינו יקר מאוד וכי אינו יכול להמתין עוד, אבל הוא נאלץ להמתין עד שהגיע תורו להכנס. כשהוא נכנס שאלתי אותו מדוע אתה נוהג בקמצנות עם אותו אדם, ואחרי דין ודברים התברר לי שאשתו של אומר הקדיש פגעה קשות באשתו של אותו מנהל המוסדות כשאמרה לה ש"במקרה" הוא נהיה ראש המוסדות, וכי בעלה "במקרה" אומר קדיש, ובאמת בעלה כישרוני יותר והיה מן הראוי להפוך את התפקידים, ומאז החליט להתנכל לו. הוריתי לאותו אדם לבקש מאשתו שתלך ותעשה כבוד גדול לאשתו של ראש המוסדות וכך הכל יסתדר, וכן היה.

וזהו שכתוב בפרשה "אתם נצבים", אמנם המצוות והמעשים טובים הם הפרקליטים של האדם, אבל אין זה דומה לנוכחותו של האדם בעצמו. וצריך לדעת שהקב"ה יכול לדון את כל העולם בסקירה אחת ואין אנו יכולים לשער את אותו הזמן שהוא קצר יותר משניה אחת וכדומה, אבל הקב"ה רוצה שנעבור לפניו אחד אחד כבני מרון. ועלינו להכין את עצמנו היטב ליום הדין לדעת מה לטעון וכיצד לדבר, ועל כן צריך להתחזק ולהרבות בלימוד תורה ובעשיית מצוות ומעשים טובים, ואלו ההכנות שיעזרו לאדם לזכות בדין ולהכתב לשנה טובה ומבורכת.

תשובה מצלת מן העונש

ואומר רש"י (דברים פרק ל"ט פסוק יב, וז"ל: "למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי שכששמעו ישראל מאה קללות חסר שנים (בפרשת כי תבוא) חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם. אמרו, מי יכול לעמוד באלו. התחיל משה לפייסם, אתם נצבים וכו' הרבה הכעסותם למקום ולא עשה אתכם כליה והרי אתם קיימים לפניו". והדבר תמוה מאוד, כיצד אומר כן מרע"ה לישראל, והרי על ידי דברים אלו ירפו ידיהם בראותם שלא נעשה עמם דבר - למה הדבר דומה, לאבא שראה את בנו שאכל ולא בירך ברכת המזון, ואמר לו האב אני ממחר לתפלה, אבל כשאחזור אעניש אותך. הילד שמע זאת החל לדעוד ולפחד, והיה בוכה. אמרה לו אמו אל תבכה, הרי יודע אתה שאביך לא יעשה לך דבר. הנה כל בר דעת מבין שאמא זו זאת מקלקלת את החינוך של בעלה. כך גם מרע"ה בראותו את פחדם הנורא של ישראל התחיל לפייסם, ולכאורה אין זה נכון לעשות כן. אלא הביאור הוא, שכשראה מרע"ה שהוריקו פניהם והתחילו להרהר בתשובה ונשבר לבם בקרבם באמת, אמר להם אם כן, אתם יכולים להתפייס שתשובתכם הועילה לכם ונצלתם מן העונש, כי אין דבר העומד בפני התשובה שנבראה לפני בראת העולם שנאמר "בטרים הרים יולדו ותחולל ארץ ותבל וכו' תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם" (נפחים נ"ד ע"א), ופירש"י (שם) "בטרים הרים יולדו בראת מדת התשובה".

מקום שבעלי תשובה עומדים

הגמרא (ברכות לד ע"ב) מביאה מחלוקת בין רבי יוחנן לבין רבי אבהו בעניין מעלתם של בעלי התשובה. לדעת רבי אבהו במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים. ולדעת רבי יוחנן על הצדיקים הגמורים נאמר "עין לא ראתה אלקים זולתך". (והרמב"ם ז"ל) מהלכות תשובה הלכה ד' פסק כדברי רבי אבהו שמעלתם של בעלי התשובה גבוהה ממעלת צדיקים גמורים וזכביאור החיד"א שס"ה עברות שלהם נהפכים למצוות בחסדיו של הקב"ה שהופך להם זדונות לשגגות, והרי לצדיקים אין אלא רמ"ח מצוות עשה. והנה עלינו לדעת שגם אנחנו בעלי תשובה, שהרי בכל יום אנו שבים בתשובה, ואומרים בתפלה שלש פעמים ביום "השיבנו אבינו לתורתך, וקרבתנו מלכנו לעבודתך, ותחזירנו בתשובה שלמה לפניך", ולכן עלינו להיות ראויים למדרגה יותר גבוהה משל הצדיקים, ועיקר העיקרים הוא שצריך להגיע לדרגה של 'הוריקו פניהם'.

תועלת העונש - ידיעתו

בפירוש כלי יקר על התורה האריך בעניין החובה של כל אדם לשוב בתשובה שלמה, ואומר "אמנם אם תגזום ומלשון גזומה) על האדם לעשות דבר ולא תפטר עונשו אינו יכול להשמר ממנו כי אינו יודע ממה הוא נזהר". ובאמת הגמרא אומרת שאדם שרוצה להעניש את בנו יעניש אותו מייד ולא ידחה זאת למועד מאוחר יותר, כי הוא יפחד וירעד ועלול להגיע לידי סכנה, וכמו שמובא במדרש שילד אחד איבד עצמו לדעת בעקבות כך. והנהגה זו הנהיג הקב"ה עם המצרים וזהו שכתוב "בארע נטוהו זו החרב", והפחד הנורא של המצרים היה משום שהם לא ידעו איזו מכה תבא אליהם, כי היה מכה אותם שוב ושוב.

שני ימי ר"ה - יומא אריכתא

השנה יחול ר"ה ביום חמישי וביום שישי, וסמך להו שבת תשובה. ואם יבוא המשיח, יתכן והוא ישנה את התאריך של ר"ה, כי קביעת זמני המועדים תהיה על פי קידוש הלבנה, או שיקבע את ר"ה ליום אחד בלבד ולא ליומיים. הרמב"ם שואל ופ"ה מחלכות קידוש החדש מהלכה ד' עד יא, כיום שיש לוח שנה, מדוע עושים בחול יומיים י"ט ועונה, שמה יטעו. וכבר היה לעולמים לפני כמה שנים ברוסיה שהיתה סוגרת ומסוגרת, והיהודים שנשארו שם לא היו יודעים מתי חג, ובקושי היו מודיעים להם בסתר שיו"ט יחול ביום פלוני, ואם היו מוצאים לוח שנה אצל יהודי היו עושים לו בעיות.

רק ברה"ח חלים שני ימים טובים גם בארץ ישראל ועיין רמב"ם שם הלכה ז' ח' הטעם: ולפי הנהגת יש טעמים אחרים, עיין בפרשת פנחס דף רל"א ע"ב, ומובא בחוק לישראל פרשת כי תבא יום רביעי ע"ש באור. וכן שם בענין התקיעות מדוע עושים תשרי"ה תש"ה, לא כפשוט מדין סמיקות, ושונה דיניהם מכל שני ימים טובים של חוץ לארץ, כי שני ימים טובים של ר"ה נחשבים ליומא אריכתא, ואעפ"כ אסור להכין בהם מיום ראשון ליום שני. ואחד הדברים שהנשים צריכות לזכור הוא בעניין עריכת השולחן ברה"ח, בהיות שהאשה מתאוה לערוך את השולחן לסעודת ליל שני של ראש השנה, ומכילה עליו את כל הסכ"ס בצורה נאה ומיוחדת, גם

מכילה את סימני הברכות, ילשם כך מקדימה את ההכנות הללו מבע"י והרי ברה"ח אסור להכין מיום ראשון ליום שני כלל. כמו כן, אסור לבשל מבעוד יום לצורך סעודת ליל שני או יום שני של ראש השנה, שאין יום טוב ראשון מכין ליום טוב שני. והטוב ביותר לבשל הכל מבעוד מועד, ובפרט בימינו שיש תאי הקפאה, אין בעיה להכין לפני החג לשלשת הימים של ראש השנה ושבת שובה.

מקור הדין לעירוב תבשילין

מקור הדין נלמד מאיסור הכנה ביום טוב וז"ל הגמרא (פסחים מו ע"ב): "איתמר, האופה מיום טוב לחול ולאחר שאכל וגמר סעודתו, דפשיטא שבישולו לצורך שבת שכבר לא יאכל יותר ביו"ט. עיין רש"י שם ד"ה האופה, רב חסדא אמר לוקה (כלומר איסורו מדאורייתא) רבה אמר אינו לוקה. רב חסדא אמר לוקה, לא אמרין הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה. רבה אמר אינו לוקה, אמרין הואיל וכלומר, מדאורייתא מותר לבשל לבו ביום, וכיון שיכולים להגיע בהפתעה אורחים, כל מה שהוא מבשל ראוי להם ומותר מדאורייתא, אם כן כיון שהבישול נעשה בשעת חיתר ולצורך חיתר, אין מלקות למי שבישל ביום טוב. אמר ליה רבה לרב חסדא, לדידך דאמרת לא אמרין הואיל, היאך אופין מיום טוב לשבת, אמר ליה משום עירובי תבשילין. ומשום עירובי תבשילין שרינן איסורא דאורייתא והרי לשיטתו קיים איסור דאורייתא בהכנה מיום טוב לשבת, ואם כן כיצד מועיל עירובי תבשילין שמקורו מדרבנן ומבטל איסור דאורייתא, אמר ליה מדאורייתא צורכי שבת נעשין ביום טוב ונשנמר 'אך אשר יאכל לכל נפש, ושבת וי"ט קדושה אתה להם, ששניהם נקראו שבת וכשם שמותר לבשל לבו ביום, כך מותר לבשל למחר) ורבנן הוא דגזרו ביה, גזירה שמה יאמרו אופין מיום טוב אף לחול. וכיון דאצרכו רבנן עירובי תבשילין, אית ליה היכירא".

מקור הדין שחכמים יכולים להקל על איסור דאורייתא נמצא בגמרא בבבא (טו ע"ב, וז"ל: "ותנא מייתי לה מהכא 'את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשל', מכאן אמר רבי אלעזר, אין אופין אלא על האפו, ואין מבשלין אלא על המבושל. מכאן סמכו חכמים לערובי תבשילין מן התורה". והגמרא מביאה כמה נימוקים לכך, לדעת שמואל הוא משום 'זכור את יום השבת לקדש', ולדעת רבא הוא כדי שאדם יברור לו מנה יפה ביו"ט, ולדעת רב אשי הוא כדי שאנשים יאמרו שאין אופין מיום טוב לשבת וק"ו לחול, וכך לא יבואו לטעות בדבר זה.

"הואיל" במוצב של חיילים

משלט (מוצב רחוק וגבוה) של חיילים, שנמצאים בו רק חיילים המתחלפים במשמרות כל עשרים וארבע שעות, יש שאמרו שלא שייך שם דין "הואיל". אך אני אמרתי להם כיון שמידי פעם עולה המפקד לבדוק שהחיילים שומרים כראוי ומכבדים אותו במאכל או משקה, או אם יראו החיילים מרחוק איזה יהודי שנפצע או לא חש בטוב, הרי שיקחוהו למעלה לעמדה לתת לו תרופות וכדו', אם כן שייך בזה דין "הואיל".

פירוש המלה "עירוב"

מה פרוש המושג "עירובי תבשילין"? הרמב"ם מביא זאת, וז"ל (פ"ו מהל' יו"ט ח"ב): "ולמה נקרא שמו עירוב, שכשם שהעירוב שעושים בחצרות ובמבואות ערב שבת משום הכר כדי שלא יעלה על דעתם שמותר להוציא מרשות לרשות בשבת, כך זה התבשיל משום הכר וזכרון כדי שלא ידמו ויחשבו שמותר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו ביום, ולפיכך נקרא תבשיל זה עירובי תבשילין". אך הראב"ד שם חולק עליו ולדעתו המילה עירוב נגזרה מהמושג ערבות והתערבות, שמערב צרכי שבת על צרכי יו"ט לעשותם יחד.

ממה עושים עירוב?

עירוב מכינים בפת, ותבשיל שדרך לאוכלו עם הפת. שיעור הפת: כביצה או יותר (כ-60 גרם), וטוב שיהיה ככר שלם. ושיעור התבשיל: מ"כזית" ומעלה (כ-30 גרם). וצריך להכין תבשיל שלא יתקלקל עד השבת, ולכן נהגו להכין ביצה קשה.

ולמעשה, לא חייבים לערב במאכל מבושל, אלא יכול לערב גם בקופסת שימורים, למשל של מלפפון כבוש, ופת. והנ"מ בזה היא, שאם מיהר ולא הספיק להכין ביצה קשה או תבשיל לעירוב, יכול לערב על קופסת שימורים ודיו. לדעת הרמב"ם מערבים על תבשיל בלבד ורמב"ם שם, ומכל מקום מנהגו לערב על פת ותבשיל. וראוי להזהיר את הציבור ולהזכיר להם מבעוד מועד להניח עירוב תבשילין שלא ישכחו. אנחנו מכריזים בבוקר וגם לפני תפילת מנחה. ומי שנמצא בבית כנסת והוא רחוק מביתו ולא יספיק ללכת ולעשות עירוב, יכול לסמוך על העירוב של רב העיר. וכתב הב"ח ע"כ כך שיכולים לסמוך על העירוב שלו, וכמו שמובא בגמרא (ביצה טז ע"ב) "מכריז רבי יעקב בר אידי, מי שלא הניח עירובי תבשילין, יבא ויסמוך על שלי".

האם מועיל לומר בהיותו בבית הכנסת שהלחם שנמצא במקום פלוני בבית (וכן) במקפיא וכדומה) וקופסת שימורים שנמצאת בארון המטבח במקום מסוים, והיו עירוב, ויאמר את ניסה העירוב? לדעת החיד"א: לא. ובכל אופן בשעת חדחך אפשר בלי ברכה.

עירוב ורע יקח את השם והתבטל ויברך ב"ה אלקינו מלך ועולם אקבץ ער מצות עירוב. ואח"כ יאמר את הנוסח "בדין עירובא" וכל המובא בסידורים. וצריך להבין את הנאמר שם, כי אם אינו יודע את מטרותיו של העירוב, אין זה מועיל (וכדלקמן) וצריך לסמוך על העירוב של רב העיר.

מי מניח עירוב?

מצוה על כל אדם להניח עירוב בעצמו ולא לסמוך על העירוב של רב העיר, אלא אם כן נאנס (שו"ע א"ח סי' תקכ"ז סעי' ז).

ומצוה על רב העיר או גדול העיר לערב על כל בני העיר הנמצאים ועל אלו שיבואו במשך היום, או על מי שהכין עירוב ואבד לו, או ששכח להכין. והרב מוכח את עירובו לבני העיר ע"י אדם אחר, שאינו מבני ביתו, ואומר לו "זכה בעירוב זה עבור בני העיר", והוא מגבירה טפה. ואח"כ מחזירו לרב, והרב מברך כנ"ל, ומוסיף "בדין עירובא וכו' ושו"ע תקכ"ז סעי' ז, י, יא, יב).

ומי שאפשר לו לערב ולא מערב כיון שרצוה לסמוך על עירובו של רב העיר - נקרא פושע, ועל כך מביאה הגמרא מעשה וביצה ט"ז ע"ב, וז"ל: "ההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה דמר שמואל והיה אדם סגי נהור שידע משניות בגרסא בעל פה, והיה חוזר עליהן לפני מר שמואל. חזיה דהוה עציב וראה אותו שמואל ביום טוב שפניו נפולות) אמר ליה אמאי עציבת, אמר ליה דלא אותיבי ערובי תבשילין. אמר ליה סמוך אדידי (שערבתי על כל נהרדעא שהיא עירו. לשנה ולשנה אחרת ור"ה היה) חזיה דהוה עציב, אמר ליה אמאי עציבת, אמר ליה דלא אותיבי ערובי תבשילין. אמר ליה פושע את, לכולי עלמא שרי, לדידך אסור" (מבאר רש"י שאמר לו שמואל אין דעתי על המזידין והפושעים שאינם חרדים לדברי חכמים).

כלומר, מי שלא נאחר ומזלזל בעירובי תבשילין, אינו יכול לסמוך על עירובו של רב העיר, כי הרב לא מכוון להוציא את הפושעים. משמע שאם הרב מתכוון להוציא יד"ח גם את הפושעים, זה מועיל, ויש להורות לרבנים לנהוג לכון כך.

יקדים להכין צרכי שבת

גם מי שהניח עירוב, יקדים להכין צרכי השבת ולא יכניס סמוך ממש לכניסת השבת, וכ"כ בבא"ח.

ושו"ע צו אות ח"א, וז"ל: "צריך להקדים צרכי שבת מבעוד יום, שיהיה שהות ביום שאם היו מזדמנים לו אורחים שלא אכלו היום היו אוכלים ונהנים בו ביום קודם בין השמשות" (וכו') והטעם לחשוש לסברת הואיל כדלקמן.

ויש מקשים ואומרים, כל זה לדברי רבא שאמר 'הואיל ומקלעי ליה אורחים', אבל לדעת רב חסדא שצרכי שבת נעשים ביו"ט, אין צורך בזה, ומדוע הבא"ח מחמיר? אלא, כבר מובא בגמרא שמי שלא עושה עירוב תבשילין נקרא 'פושע' ולכן לא לחינם פסק כן הבא"ח.

זאת ועוד, גם לדעת הבא"ח אם אדם עשה עירוב ונתאחר ולא בישל עד לפני בין השמשות, בדיעבד יכול לבשל עד סמוך לחשכה. ומה שאומרים להקדים ולבשל מבעוד יום זה כדי להזהיר את האדם ולכתחילה לחשוש לסברת המחמירים.

יש מי שאומר שמדאורייתא מותר לבשל מיו"ט לשבת. אבל המג"א (אברשי סי' תקכ"ז) כתב בשם הר"ן וז"ל: "דמדאורייתא אסור לבשל מיו"ט לשבת ק"ו לחול אלא דשרי ע"י הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזי ליה השתא נמי חזי ליה מ"מ איסורא איכא וע"י עירוב שרי וכו' וכתבו התוס' בפסחים דף מ"ז דאם בישל סמוך לחשכה דליכא למימא שיקלעו ליה אורחים לוקח" וכו'.

עירוב לאלמנות וחלבי שאינו יודע

ואומר הבא"ח (ושם אות ז'): "כתב הגאון חיד"א ז"ל בחיים שאל ח"א דף צ"ד מנהג עיר קדשינו ירושלים תוב"ב לשלוח הבית דין זוגא דרבנן ויסבבו ויעשו עירובי תבשילין לאלמנות ולכל מי שלא ידע, ויקחו מאתם בכל בית פת ותבשיל, וזה יאמרו בדין עירובא יהא שרי לבעל הבית הזה ולכל בני ביתו לאפיוי ולבשולי וכו', וזהו בתורת שליחות" וכו'. ולשם מה שלחו שני רבנים, וכי לא די ברב אחד: אלא כדי שלא יהא ייחוד, לכן שלחו שני אנשים כשרים כי אחד שומר על השני.

ועוד מוסיף הרב: "ולענין הברכה, אם יודע זה העם הארץ או האשה לברך, ורק נוסח העירוב אינם יודעים, העליתי בתשובה בסה"ק רב פעלים בדין תנוכה שיוכל לברך החולה בהיותו במטה ואחר ידליק בפניו בחדר" וכו'. ויש חולקים על הבא"ח, אבל אנו סומכים עליו וענין שו"ת ר"פ ח"ד סימן י"ד).

פירט המלאכות בנוסח העירוב

ולכאורה מה הקושי לעשות עירוב תבשילין אותו עם הארץ יאמר אני עושה עירוב בשביל לאפות ולבשל מיו"ט לשבת, ודיו.

אלא שיש מי שאומר, אם עשה עירוב תבשילין ולא פירט את המלאכות, לא יצא ידי חובתו, וכן מובא ברמ"א (סי' תקכ"ז סעי' כ'): "ואם הניח עירוב ולא הזכיר

עירוב כלל. ויש שהחזיקו על דומה ואומרים שכל פירטא כולל את כל המלאכות. ויש אומרים, שאותו עם הארץ יכול לומר 'אני עושה עירוב תבשילין כמו שכתוב בשו"ע', ודיו.

יש מי שאומר, כל ההיתר לבשל ביום טוב, זה רק בסוגי מאכלים שאם יבשלם בערב שבת טעמם יהיה טוב יותר. אבל במאכלים שלא יהיה שינוי בטעמם אם יתבשלו לפני יו"ט - לא. ואומרים כמי אשכנז, את הלוקשי"ן ואטריות העשויות מבצק, לא יכין ביו"ט אלא בערב יו"ט, כי יותר טוב להכניס מערב יו"ט שיספיקו להיות קשים, מאשר ביו"ט שאז הם יהיו כעיסה וענין למש"ב סי' תצ"ח ט"ק ח'.

הדלקה וכיבוי אש ביו"ט

אסור לכבות אש ביו"ט. וישנו הבדל בין גז, פתילה, ופלטת חשמלית (ועם כפתורים). שכיבוי פתילה או פלאטה הוא איסור דאורייתא, וכיבוי גז - הוא איסור דרבנן. וכתבנו זאת לא שח"י יבא אדם להקל באיסור דרבנן אלא כדלהלן.

השבוע חל יום פטירתו של גאון עוזנו הרב הראשי לישראל והראשון לציון הרה"ג בן ציון חי עזריאל זצ"ל, ולכן נזכיר מה שכתב בענין הפרימוס. כשהיו מבשלים ע"ג הפרימוס, לעיתים הוא היה מתמלא עשן, והיו לוקחים מחט ומכניסים לתוך החור כדי שהאש תבער. ואומר הרב שמואל לעשות זאת ביו"ט, כיון שזה כיבוי לצורך הדלקה. ועוד הוסיף, שלא תמיד כשמכניסים את המחט האש נכבית, ולעיתים היא נשארת דלוקה. ועוד, שזו גחלת של מתכת.

גרם כיבוי

מותר להנמיך את אש הכיריים של גז לצורך בישול שהאוכל לא ישרף. ואם כוונתו לחסוך בגז - אסור להנמיכה או לכבותה. אבל אם כוונתו למנוע נזק, כגון שסיים לבשל והגז נשאר דולק, וחושש שמא תבא רוח ותכבה את האש והגז ידלוף ויאם ח"ו מישפוט יכניס גפרור בוער וכדל' עלול כל הבית להדלק והגמרא בשבת דף כ"ז ע"א מביאה מעשה בחמות ששנאה את כלה, ואמרה לו בואי ותשימי עלנך מבושם אפרסמון, ובקשה ממנה להדליק נר מהתנור, וכשבאה להדליק את הנר בערה כולה. הגמרא מביאה מעשה זה כדי ללמד עד כמה צריך להזהר מאש. והגמרא בסנהדרין ק"ט ע"א אומרת על אנשי סדום שהיו נוהגים עיניהם בבעלי ממון ומפקידים אצלו בושם של אפרסמון ומניחים אותו בבית גזיהם, לערב באים ומריחין אותו ככלב שנא' ושוב לערב יחמו ככלב ויסובבו עיה, ובאים וחותרים שם ונוטלין אותו ממון, או שמא יבא ילד קטן וינזק - מותר לו לכבות את האש בדרך של "גרמא", היינו, גניח על הגז. כלי מלא מים עם תה או קפה בכדי שיתרחו ויגלשו המים ותכבה האש, ואח"כ יסגור את כפתור הגז.

הדלקה וכיבוי חשמל ביו"ט

יש אומרים שחשמל דינו גחלת של מתכת, ולכן מותר להדליק ולכבות חשמל ביו"ט, כי אין בזה כלל נולד. ודבריהם בטלים ומובטלים, כי אמנם יש מתכת בתוך המנורה, אבל ללא כיסוי הזכוכית מבחוץ לא תדלק המנורה.

וטעות גדולה בידם, כי על ידי הדלקת וכיבוי החשמל הוא מבעיר ומכבה, ועוד שעובר משום בונה וסותר שהרי הוא בונה ומפרק את מערכת המעגל החשמלי על ידי חיבור החוטים או הפרדתם ויש בזה איסור דאורייתא. ועל כך אין להקל להדליק או לכבות חשמל ביו"ט - לא תגע בו יד! ויש למחות ביד המקילים.

איסור הדלקת גפרורים ביו"ט

בענין הדלקת גפרורים ביו"ט נחלקו הפוסקים כבר בדור הקודם, יש שרצו להחזיר בטענה שאין בזה תולדה חדשה כיון שהכל מוכן לשם כך, אבל רוב הפוסקים ובראשם בעל הבן איש חי אסרו זאת, וכן נוהגים, וכדלקמן.

דעת הבן איש חי לאסור - הרב בעל הבא"ח ע"ה כתב בספרו 'רב פעלים' תשובה בענין הגפרורים וא"ח ח"ב סימן נ"ח) וכתב בצורה נחרצת וחריפה נגד פוסקי דורו שרצו להחזיר את הגפרורים כיון שהחומר מוכן ומזומן להבערה, והאש טמונה בגפרור, ואין בזה מוליד וענין 'תעלומות לב', והרב משיב להם מלחמה השערה וטען שכל עוד לא משפשפים את הגפרור אין שום אש ולא ניצוץ, ורק השפשוף מוליד את הניצוץ שמוליד אש. גמור, וכן שאל אותם אם כדבריהם שהאש טמונה, מדוע כשאני נוגע בגפרור אינני נשרף? משמע שהאש אינה טמונה בו. וחלק מהפוסקים שהלקו עליו כותבים לבסוף שהם מסכימים עם הרב מבבל לאסור את הבערת הגפרור ביום טוב.

ומ"מ, אומר הבא"ח אם נכבה לו הנר שהכין מעיו"ט, וניגש לבית חברו. לקחת אש, וחברו אומר לו כעת הדלקתי את הנר מגפרור - אעפ"כ מותר לו לקחת מהאש שבנר. השוב ביותר שיכינו את כל האוכל הדרוש ליו"ט כבר מערב החג, וישמרוהו במקור או בהקפאה וכדל' ולא יבואו לידי ספקות כלל, או שישאירו את הפלטה דולקת כל הזמן, ולא יחשוב לחסוך בחשמל כי הפלטה צריכה לדלוף ג' ימים, כי כל מי

שמוציא לכבוד שבת חזור בכפל כפליים, ועל כל מה שעושה לשם שמים מקבל שכר, ועל כן יש להזהר בדבר הזה.

האם אורח מניח עירוב תבשילין?

זוג נשוי המתארח אצל הורי הבעל או הורי האשה, האם צריכים להכין עירוב תבשילין?

התשובה היא: אורח הסמוך על שולחן מארחו ביום טוב, אין צריך להניח עירוב, ומותר לאורח לעזור בבשולים לקראת שבת, וכן מותר לאשה אורחת להדליק נרות שבת, כיון שיוצאים ידי חובה בעירוב של המארח.

זוג שהתארחו ביום חמישי ושישי אצל ההורים, וביום שישי אחר הצהרים חוזרים לביתם, שנמצא באותה עיר, ולא עשו עירוב תבשילין - האם כעת ניתן לעשות עירוב או לא, והאם תדליק האשה נרות או לא?

כתוב בשו"ע (או"ח סי' תקכ"ז סעי' י"ט): "מי שלא עירב מותר להדליק נר של שבת, ויש אוסרים" (להדליק נר של שבת). ולמעשה, אע"פ שנהגת להדליק למשל שבעה נרות או כמנין בני הבית וכדו', כעת תדליק שתי נרות בלבד (אצל הבא סאלי זיע"א היו נוהגים להדליק ארבעים נרות בערב שבת).

אמו של ראש הישיבה הרה"ג יהודה צדקה זצ"ל, היתה צדקת גדולה, והיא היתה בת אחותו של בעל הבא"ח. ובפסח נהגה שלא לאכול אורז, אבל בעלה כן היה אוכל. והיא שאלה את הבא"ח: האם היא יכולה לבשל לבעלה אורז? שאל אותה הבא"ח מה הקושי? וענתה לו שציון באחת מדרשותיו שאם אדם אכל בשר ביו"ט, אסור לו לבשל חלב לבנו, וא"כ ה"ה כאן.

וענה לה הבא"ח שהאשה כפופה למנהגי בעלה ועיין ר"פ ח"ג סי' ל"ו והיא יכולה לבשל אורז ביו"ט של פסח, למרות שהיא לא אוכלת ממנו.

יש נוהגים לצום ביום ר"ה

וכתב בשו"ע (או"ח סי' תקכ"ז סעי' כ'): "ומי שמתענה ביו"ט, אסור לבשל לאחרים אפילו לצורך בו ביום, דהוי כמי שלא הניח עירוב שאינו מבשל לאחרים". יש נוהגים לצום ביום ראש השנה, אך אנו לא נוהגים בזה. ואם נהג כן אפילו פעם אחת, או שחלם חלום שצריך לצום עליו וצם ביום ר"ה, חייב לצום כל חייו. וי"א שאינו חייב להמשיך לצום. וכתוב (ושבע ישן בל יפקד רע"י ומשלי יט, כג) - אם רוצה שלא לחלום חלומות רעים, יחשוב תמיד בדברי תורה. יש מי שאמר אם אדם אינו מצליח לישון, העצה הטובה היא לקחת חומש או גמרא ודלדל, ואז יצר הרע יראה זאת ובודאי יביא עליו שינה. אבל יש לדעת שאסור להשתמש בתורה כסגולה, ובקושי התירו לקרא תהלים לרפואת חולה בביתו.

מתי מניחים את העירוב?

יש מי שאומר, אם חושש שמא ישכח לעשות העירוב, רשאי להקדים ולעשותו כמה ימים לפני יו"ט. השנה יחול ר"ה בימים חמישי שישי, וכן סוכות בחול יחול בימים חמישי שישי, וכן שמחת תורה. האם יכול לעשות עירוב תבשילין בר"ה בשביל כל החגים?

י"א מותר, וי"א שלפני כל חג יעשה עירוב. ולמעשה, בליל ערב החג זה הזמן הטוב ביותר להכין עירוב תבשילין, כדי שלא ישכח למחר. וצריך להזהר בזה מאד, כי בדרך כלל בכל דבר שנכתב בתורה אדם נזהר, אבל לא תמיד אדם חרד לדברי חז"ל, עד שיכול להיות בגדר 'מושע'.

ואומר הרמב"ם אם בישל במזיד ביו"ט לשבת - מותר לאכול. ואם בישל בשגגה - אסור לו לאכול. ולכאורה מוזר צריך להיעניש? אלא אומר הרמב"ם, זה שעשה במזיד כנראה לא ידע את ההלכה ולכן ילמד את ההלכה ויזהר להבא, אבל זה שעשה בשגגה אם נתיר לו הוא עלול להקל פעם נוספת ועיין לרמב"ם פ"ו מהלכות יו"ט הלכה י"ז.

מי שלא עירב - מה דינו?

שו"ע או"ח סי' תקכ"ז סעי' כ': "מי שלא עירב, כשם שאסור לבשל לעצמו כך אסור לבשל לאחרים, אפילו בביתם, וגם אחרים אסורים לבשל לו, ואין לו תקנה אלא שיתן קמחו ותבשילו לאחרים שעירבו במתנה, והם אופים ומבשלים ונותנים לו, ואפילו בביתו יכולים לבשל. ואם אין שם אחרים שעירבו י"א שמותר לאפות בצמצום פת אחד ולבשל קדרה אחת ולהדליק נר אחד."

אין תוקעים בשופר בערב ר"ה

אין תוקעים בתפילה ובסליחות בערב ראש השנה לא בגלל ולא ביום, לא בציבור ולא ביחיד, כדי להבדיל בין תקיעות של חדש אלול לתקיעות של רשות, לבין תקיעות של ראש השנה שהן חיוב מהתורה ורמ"א תקפ"א סעי' ג', ובא"ח נכבים ל'. וכתוב כשתוקעים בשופר בפעם הראשונה השטן בהיל ולא בהיל ואומר שמא הגיע הזמן של 'ביום ההוא יתקע בשופר גדול', וכתוקעים בפעם השניה אומר ודאי הגיע

יודיו בר"ה - בלחש

כתוב אחד אומר "מכסה פשעיו לא יצליח" ומשלי כה, יג, וכתוב אחד אומר "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" ותהלים לב, א. ביום ר"ה לא יתוודה בקול רם, אלא רק בהרחוק. וי"א יתוודה בלחש ורק אזויו ישמעו, כי השטן עלול לקטרק ולומר הנה פלוני מפרט חטאיו.

הרמב"ם כותב: אם בא אדם לבי"ד ואומר אני הרגתי את פלוני - אין עונשים אותו, אע"פ שיש כאן חודאת בעל דין, שמא מהשטנים והמשוגעים הוא, שרוצה לאבד עצמו לדעת.

השטן תמיד יורד ומשטין ועולה ומקטרק. ולכאורה אפשר לומר עליו שהוא ע"ד אחד שפסול לעדות, אבל כתוב "ביד כל אדם יתחוס" (אויב לו, ז), ובשמים יש ענין וידאו ומצלמים את האדם, ומראים לו את כל מעשיו. ובעשרה ימים שלפני ר"ה צריך זהירות מיוחדת כמו בעשרת ימי תשובה שלפני יוה"כ, והפרקליטים הטובים ביותר לאדם הם תורה ומצוות.

וכתבו חכמי הקבלה, שטוב ללמוד בימים אלו תיקוני הזהר, ואפילו שאינו מבין, יש בזה מעלה חשובה. ואומר הרב חיד"א ע"ה ראיתי כמה רבנים גדולים שכותבים פסקי הלכות ודינים, ובימים אלו מוסיפים ללמוד בספרי מוסר. וראוי לכל אדם ללמוד בספרי מוסר, וכל אחד ילמד במה שהוא רגיל, אם ב'שערי תשובה', 'אורחות צדיקים', או 'פלא יועץ' (ושעצותיו הפלא ופלא לפי אלפא ביתא) וכדו'.

לשמוע קול שופר

ראוי שיהיה, התוקע והמקריא ילמדו קודם ר"ה את הלכות התקיעה והשופר, ולא יסמוך האחד על השני, אלא כל אחד ידע את ההלכות כדבעי, ויאמר "אם אין אני לי מי לי" (ויני התקיעות מובאים בסידור 'קול יעקב' עמודים 438 - 445).

וכששומע תקיעת שופר, יתן מחשבה אחת אל ליבו והיא - הריני בא לקיים מצוות הבורא יתברך שמו ויתעלה לשמוע קול שופר, ובין התקיעות של מיושב יכול להתוודות לפי שאז מתערבב השטן ואינו משגיח לקטרק. ולכאורה, הרי כששומע השטן תקיעת שופר הוא בורח? אלא שיש את ה - גונדא דיליה, ולחם אין אמונה ולא פחד משום דבר ואינם בורחים.

מסופר על רב אחד שאמר בדרשתו שאם כלב נובח על אדם יאמר "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו" וזו סגולה שהכלב ישתוק. והיה רפורמי אחד שכשהרב היה אומר לו הלכות ודינים, הוא היה אומר לרב שאינו מאמין. והנה יום אחד אותו רפורמי עובר ברחוב ועוזת כלבים הקיפוהו, והוא נזכר בסגולה שהרב נתן ומיד אמר את הפסוק "ולכל בני ישראל", אך הכלבים המשיכו לנבוח והחלו לנשוך אותו. מיד הוא רץ לרב ואמר לו שהסגולה לא עבדה. אמר לו הרב בבדיחותא: הם לא מאמינים.

כשיצאו ישראל ממצרים, לא נבחו עליהם הכלבים של המצרים, והם קבלו את שחרם ככתוב "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו" (שמות כב, ל). אנו רוצים לזכות השנה לגאולה שלמה, ושהקב"ה ישלח לנו את משיח צדקנו, ויבנה את בית המקדש על מכוננו, ונראה כהנים בעבודתם, ולוויים בזבוחם וישראל במעמדם. ואז ביום ראש השנה יתקעו בשופרות וחצוצרות, שנאמר "בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני ה'" (תהלים צח, ו). ויהי רצון שתכתבו ותחתמו בספר החיים והשלום, ותתברכו בכל מידי דמיטב, וכן יהי רצון ונאמר אמן.

ליקוטי הלכות בענין עירובי תבשילין

הרב דב לנדאו, ירושלים

משום שהביצה כשהיא מבושלת היא יכולה להחכים כמה ימים. (בן איש חי: פ"ר צו) הלוקחים ביצה לא יקלפה; משום שמוכא בגמ' (נדר ז.) שאמרו לאכול ביצה שהיתה קלופה משך הלילה.

מי מערב

מצוה על כל אדם לערב, וכן מצוה על גדול העיר לערב על כל בני עירו (שו"ע סי' תקכ"ז סעיף ז'). וכתבו האחרונים שאף מי שכבר הכין כל צרכו מערב יו"ט יעשה עירובי תבשילין, ואם תושש לברכה לבטלה. — יכון משמו מ"ט לשבת.

למעשה כל אדם יכול לערב עבור כל בני העיר, אלא שאלה שלא מערבים יסמכו על גדול העיר.

מי ששכח ולא עירב:

מי שהוא טורד או שחל ולא עירב — יוצא בעירובו של הרב. אבל מי שאפשר לו לערב ואינו מערב, אלא שרצה לסמוך על עירובו של גדול העיר — נקרא פושע ואינו יוצא בו. וכל זה, שאפשר לסמוך על גדול העיר, הוא דווקא כפעם הראשונה. אבל אם כרגל השני שכח עוד פעם — הוי כפושע. שניכר שאינו חרד לדבר מצוה. בכל זאת, אם היה אנוס — אפשר להקל לסמוך על גדול העיר, מקור לדברים אלה הם:

בשו"ע או"ח (סי' תקכ"ז) נוסף: "מצוה על כל אדם לערב, ומצוה על גדול העיר לערב על כל בני עירו, כדי שסמכו מי ששכח או נאנס או שהניח עירוב ואבד. וכו'. וכתב המגן אברהם (סי' ק"ר) בשם ה"ס של מהר"ם: "ואם שכח מחמת עצלותו, שלא היה חרד על דבר זה, ולא מחמת אנוס נקרא 'פושע' לענין השלוחין של ממון, וק"ו בדבר איסור. ותמה אמנם ה"ה לענין ממון, מ"ש הכ"י: (לדברי המחצית השקל כוננו של המג"א הוא למ"ש לעיל, במי שהיה אבן מנתח לו בחייו ולא הכיד בה). ומחוק, ששכח מחמת עצלות — שאני, שאו נקרא פושע, ולא יוכל לסמוך על עירובו של גדול העיר.

ובחלו דעותיהם של האחרונים אם השכיח שייקרא פושע הוא דווקא שני פעמים זה אחר זה, או אף שאינו רצוני. הח"י אר"ם (כלל ק"ב סעיף ז') סובר, שאפילו אינס רצונים — דינו כפושע, ומגד הערוך השולחן סעיף י"ח חולק.

ספק חשכה

מותר להניח עירוב אפילו ספק חשכה. אם קיבל עליו יו"ט באמירת "ברוכי שוב אינו יכול לערב, ובקבלת יו"ט נחשב המון כיו"ט וחזאי. וכל זה בקבלה "ברוכי, ולא שקבל בסתם על עצמו יו"ט."

ויש לזכור בענין ברכת העירוב: אם נאמר, שכייון שבין השמשות ספק יום ספק לילה — לא יברך, שספק ברכות להקל, או שמא יש לומר שמכיון שעל כל פנים התירו חכמים לעשות עירובי תבשילין בבין השמשות, ורשאי לסמוך עליו לכשכח מיום טוב לשבת, לכן צריך לברך עליו. ופשוטו גורא, שצריך לברך (ועי' שו"ת יתרו דעת חלק ו' סי' לא). אם בא להפסל מנחה, ונזכר שלא עשה עירובי תבשילין, ואם יחזור לביתו לערב יאמר זמן מנחה — יתפול מנחה, ולענין עירוב יקנה קמחו לאחרים. ומיהא אם יכול לעשות עירובו על ידי שליח — ישלח שליח לעשות עירוב קודם שיתפול מנחה. (משנה ברוה"ט סי' ק"ד).

בהלכות גבירותא בתפירתא ישראל (ביצה פ"ב ט"ז משנה א') כתבו: מי שהיה בביהכ"ס בעיריית סמון לחשיכה, והוא עומד קודם ברכו, ונזכר שלא הניח ע"ה, ואין לו פנאי ללכת לביתו, אם יש לו פת ותבשיל בביתו, יכול ג"כ בביהכ"ס לומר: פת ותבשיל

יום טוב שחל בערב שבת אסור לבשל בו תבשילים במיוחד לשבת. אבל מבשלים לצורך יו"ט, ואם הותירו — הותירו לשבת. ואם הניחו עירוב — מותר לבשל ביו"ט תבשילים במיוחד לשבת — כך הם הדברים בהג השבועות הבעלי"ט. על עירוב תבשילין והלכות הקשורות בו — במאמר זה שלפניכם

מדוע הוא קרוי עירוב

עירוב זה קרי עירוב תבשילין, לפי שנינו מערבים תבשילי יו"ט ושבת ביחד, בכך שבשלים לצורך שניהם ביום אחד.

אלה הם הדברים המהווים את היסוד לרין עירובי תבשילין.

וכאן מתחילים הנגזרים והשאלות בנושא.

למ"ד מלאכות ביום מראורייתא:
השאלה הראשונה היא שבגמ' (ביצה ב') משמע: לכאורה, שלפי רבה האיסור לעשות מלאכות ביו"ט לשבת הוא מראורייתא. א"כ, אין יכולים לברא חכמים ולעקר דבר מראורייתא, לומר: ששל יו"ט עירובי תבשילין אפשר לבטל.

קשיא זו שאלים בתוספות (ביצה שם), ומיישבים, שאף לאומר שמלאכות שבת אין נעשים ביו"ט מראורייתא בכל זאת מפועלי עשיית העירוב, משום שמראורייתא מותר להכות בבישול אוכל ביו"ט, והאיל ויכול להיות שיקלעו אורחים לביתו, ואז האוכל בישול ביו"ט יהיה גם עברם (פסחים מו). ודק מדרבנן אסור זאת, אולם בשביל שבת, שהוא שעת הדחק, התירו על ידי עירוב, שנושג בוה כאלו כבר התחיל להכין מעשים לשבת.

לאור זאת כתבו הפוסקים, שצריך להקפיד על דבר שלא מקפידים בכל ערב שבת, והוא שהאול יתבשל ויהיה נגמר לכל הפחות שליש בישול ביו"ט, שנוכל לומר: הואיל ואי מקלע ליה אורחים, שאליכ לדעת אלה עורבים משום איסור דאורייתא. (עי' מנ אברהם ומשנה ברוה"ט ת"ק סי' ק"ג).

ממה צריך להיות העירוב

במשנה שנינו: בית שמאי אמרין: שני תבשילין וביט הלל אומרין: תבשיל אחד. ושו"ת ב"ר ורצוה שעליו שהן שני תבשילין, אכלו או שאבו — לא יבשל עליו בתחילה, ואם שייר ממנו כל שהוא סוף עליו לשבת.

כתוב ברוה"ט (בראשית כו, ז') "עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתו מצותי וקחתי ותרתי". אמר רב (יש גורסים רבא) ואיתמא רב. אשי קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר "תרתי" — אחת תורה שככתב ואחת תורה שבעל פה. (יומא כה)

מילא זו מוכחא בכמה מדרשים בנושא: את שנתנו: יש גורסים עירובי תבשילין (עי' רש"י) בתשובת ח"א סי' צ"ד). יתכן שהיה רשום ע"ה ומה נבעו הגדולות (עי' פדס יוסי: בשם ס' תולדות אדם להג"ר מוילנא). רוב המעמדים את הגורסא עירובי תבשילין סבורים שהוכנה לעירובי תבשילין שמכנים בערב יו"ט שחל בערב שבת, ויש אומרים שהוכנה לעירובי תבשילין של בשר והלב. המהרש"א בימה הביא בשם ע"י שמע' על כך מדוע יחסר לאברהם אבינו דווקא את מצות עירובי תבשילין מכל מצות דרבנן. וכו' לא הוי מצות חסרות. אחרת: וחי משום שני עירובי תבשילין, שאינה אלא לזכר בעלמא, שיכירו מנה יפה לשבת. ובשם יוחסין שיש בה סוד.

מזה עירובי תבשילין

יום טוב שחל בערב שבת אסור לבשל בו תבשילים במיוחד לשבת. ואם הותירו — הותירו לשבת. ואם הניחו עירוב — מותר לבשל ביו"ט תבשילים במיוחד לשבת.

וכן שנינו במשנה (ביצה טו) יום טוב שחל להיות ערב שבת — לא יבשל בתחילה מיום טוב לשבת. אבל מבשל הוא ליום טוב, ואם הותירו — הותירו לשבת, ועושה תבשיל מערב יו"ט וסמוך עליו לשבת.

ועל מה הסמיכוהו רבנן? אמר שמואל דאמר קרא (שמות כו, ז') "עקב אלהים אשר עשה לך חסד, ואתה עשית עמו ככל מצותיו". פיר' כשכא יו"ט בערב שבת, קרוב שבת להשתאח מחמת יו"ט, שמרבה בסעודת חיים ואינו מניח לשבת כדי כבודו. והנהיך הכותב לזכור, ולשמעוב עירובי תבשילין ומצא שזכור, שהיו אינו עושה אלא מחמת שבת, ומסיקים לשאל מ"ש: כלומר ודאי הכותב לא ידבר מענין עירוב שזורה רק מדרבנן, ומה ראו רבנן צריך בכלל לתקן זאת ולהסמיכו לכתוב: אמר רבא כדי שיכירו מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום טוב, מתוך שמעורב זוכר את השבת ואינו מכלה את הכל ליו"ט, ובודר מנה ליה ומנה ליה. ורב אשי אמר: כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת, קל והומר מינו טוב לחול. לא לכבוד שבת קנהנו אלא לכבוד יום טוב, כדי שיאמרו אין אופין וכו', אלא א"כ התחיל מעבור יום דאנו אלא כגומר הולך, אבל אחתה — לא.

היוצא מהנין שלפי רבא תקנה זו היא לכבוד שבת, ולפי רב אשי התקנה לכבוד יום טוב.

גשים לב שאת המימרא קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, אמר רבא (לפי גרסת המסורה השנייה) ואיתמא רב אשי. המהרש"א (בבא בתרא ב') אמר: שכל מקום שנאמר ב"שם אמר פלוני ואיתמא פלוני — השני חזא אמרו ומתאמר משמיה דראשון, או שלא שמעו אותו מפיו אלא שנפלה נבואה או כפי האומרים שגם הראשון אמרה.

כאן אצלנו לפי רב אשי התנה עירוב תבשילין הוא זכר בעלמא, אולם לפי רבא אין זה זכר בעלמא, ובכל זאת שניהם אמרו אותה מדרא.

יש תנא שמסמך את הדבר לאומר (שמות טו, כב). "אז אשר תאפו אפו ואז אשר תבשלו בשליו". מכאן אמר ר' אלעזר: אין אופין אלא על האפיו ואין מבשלין אלא על המבשיל. מכאן סמכו חכמים לערובי תבשילין לין מן התורה.

תבשיל שהוכן במיקרוגל

יש להסתפק, אם אפשר לערב בביצה שנתבשלה בחמה או כל תבשיל שנתבשל במיקרוגל. יש דין שמוחו, לבשל ביצה כשבת בחמה (שבת לט). בהיותו של בישול ביצה כשבת בחמה ייחזקו שני סיבות, אחת: משום שאין דין בישול בכך. והשנייה, היא דעתו של המאיר, משום שאין זה בישול. ההבדל בין שני הטעמים הוא אם יש לחוש בביצה זו משום בישול אחר בישול. ויש אומר שאין דין בישול בכך, ולפי זה אין בישול. ואם יקרא אדם ביצה לאחר שכשלה בחמה אין ספק שלפי רש"י וכו' זה בישול בשבת. ולא גרע מכבש ואולי צריך נראה הפוסקים, אפשר מעיקר הדין לערב בביצה כזו, אין ספק שלפי רש"י וכו' זה בישול בשבת. ונעשה העירוב. ולפי המאיר: לא ויכול כל לקחת בביצה שנתבשלה בחמה לעירוב תבשיל. שנתבשל במיקרוגל — פחות הוא בדרגתו מהתבשל בחמה, כפי שאנו מוצאים בספרי האחרונים שנתבשלה בחמה, שהמיקרוגל לא מבשל כלל, אף שאין להקל מדרבנן אלה לדני שבת.

(המשך בעמוד י"ד)

מי שלא עירב

נחלקו הרעות במי שלא עירב, אם מותר לו להדליק נר של שבת. הסדר הביא שאסור, בשו"ע הביא מחלוקת בדבר, והאחרונים מצדדים לאיסור. וטוב שיקנה נר לאחרים שעירבו.

כשם שאסור לבשל לעצמו כך אסור לבשל לאחרים אפילו בביתם, שאין העולם יודעין שהוא לאחרים. וגם אחרים אסורים לבשל לו, ואין לו תקנה אלא שיקנה קמחו ותבשילו לאחרים, והם אופין ומבשלים ונותנין לו, ושלחם הם מבשלין, ונותנין לו אח"כ, ואפילו בביתו יכולים לבשל אחר שנחנה להם במתנה קנו אותו, ובעל העיטור כתב: מסתביר אחרים שלא הניחו עירוב אופין ומבשלין למי שהניחו, ושלחו של אדם — כמנהג. ולא נהירא דכתריא גריסין אינו אופה לאחרים.

אם עבר במיד ובישל — מותר לאכלו. אבל אם הערים לבשל שתי קריעות לצורך היום, והוחזיר אחת לצורך מחר — אסור לאוכלה. ואם אין שם אחרים שעירבו, שיוכל להקנות להם את מוצרי האוכל הצריכים בישול — הותר לו חכמים, משום כדי חייו משום כבוד שבת, לעשות דבר מועט, ואפילו הוא בעצמו, כגון לאפות כזר אחד ולבשל קדירה אחת ולהדליק נר אחד. וכתב הרמ"א מרש"ב: שיוכל להפש בחור חפץ כזר, אפילו מבשלין מרש"ב.

עירוב אחד לכמה שנים:

נחלקו הרעות, אם צריך להניח עירוב בכל יום טוב שחל בערב שבת או שאפשר להניח עירוב שיהיה מונה, וכל זמן שהוא קיים — יסמך עליו, ולכתחילה לא יסמך על כך ובדיעבד מותר (שו"ע סי' תקכ"ו סעיף י"ד).

מה עושים עם העירוב:

מהיר"ל היה לוקח לחם שלם לעירוב, והיה לוקח אותו בשבת בשתי הסעודות הראשונות ללחם משנה ובוצע עליו בסעודה שלישית. ודין דאיתעביד ביה מצוה חרא ליתעבד ביה מצוה אחרת.

המנהג:

מי שמחננה כיום טוב אסור לבשל לאחרים אפילו לצורך כו ביום דחוי כמי שלא הניח עירוב שאינו מבשל לאחרים (רמ"א סעיף כ').

לאור זאת יוצא שאם אשה מתענה ביום אסור לה לבשל לבעלה מ"ט לשבת, ובספר מהם אפרים סי' תקצ"ו סעיף ו' בא"ף למטה וכן במח"ש סי' תקכ"ו הביא בשם האו"ח רבה שחולק.

אכל בשר אם מותר לבשל חלב:

בארחות חיים הגהות המהרש"ם (סי' תקכ"ו) הביא בשם שו"ת חיים לעולם (סי' ו') שדן באדם שאכל בשר, היינו יום שני, בשר, ועתה לאור שאכל בשר רוצה לבשל מאכל חלב לשבת, ונעלה להיתר.

הסמוכים על שלחן בעה"ב:

כל הסמוכים על שלחן בעה"ב ואוכלים משלו יוצאים ידיהם בעירובו של בעה"ב. והמנהג הוא שאף בניו ונשותיהם סומכים על עירובו.

ביום נשואים שאוכלים בבית הוריהם ומדליקים נרות בביתם — יניחו עירוב בביתם לעצמם בלא ברכה. (משום שלהדליק נר לבד שאלה היא אם צריך להניח עירוב. לא נכנסנו כאן לשאלה באיזה מקום צריך להדליק נרות, במקום שאוכלים או במקום שישנים.)

שליח יעירב:

יכול אדם לעשות שליח לערב, ויארם השליח: בהדין עירובא יאה שרי לפלוני ובני ביתו לאפויו, ולא יברך ברכת העירוב אם אינו מהסמוכים על שלחן שולח.

בן ארץ ישראל בחו"ל

בשו"ת קול אליהו (תא"ח סי' ל"א) דן בשאלה אודות תושב א"י שנמצא בחו"ל, וחל שם יו"ט שני של גלויות בע"ש, האם רשאי לעשות עירוב תבשילין לצורך בעה"ב שהוא תושב חו"ל. והשיב, ולא מצי עביר, וכדאיתא בירושלמי כן עיר אינו מוציא את אחרים ידי חובתם.

[כלומר, שהרי הוא רשאי לבשל שם ביו"ט שני של גלויות בלי עירוב תבשילין, וכמ"ש הכנה"ג (סי' תצו) בשם הרדב"ז, וכ"כ המג"א והא"ר והפר"ח ושאר אחרונים שם].

ומוכח מהירוש' שכל שאינו חייב כיסו אינו מחויב בדבר מקרי, וה"נ כיון שבני א"י פטורים מעירוב תבשילין אינו יכול לערב לצורך בעה"ב. ואע"פ שהמהר"ם כן חזק, כתשובה שבגנת ורדים (כלל א סימן יג), העמיק והרחיב בו, וס"ל שהבבלי חולק על הירוש' הגיל, מ"מ אין לסמוך ע"ז לעשות מעשה להקל, ובפרט במקום ברכה שאינה צריכה, נגר כמה מוסקס ראשונים דס"ל להלכה בהירוש' הגיל. עכ"ל.

שאקנהו כשאבוא לביתי יהא עכשיו לע"ה, ויבדק. אך בעיקר הד"ס (סו"ט כ"ד) הביא בשם חיים שאל דלא מהני כה"ג, אפילו כדעבד, דצריך לאחור דווקא תבשילין בידו ולומר הדין (וע"י בצל החכמה ת"ה סי' קל"ז).

בביאור הלכה נסתפק, מה הדין באשה שהרלי-קה נרות יו"ט ונוכרה שלא הניחה עירובי תבשילין. דעתו נוטה להקל, מאחר ובערב יו"ט אין הכל מדליקין באותה שעה, ואפשר שדווקא בערב שבת מקבלת שבת בהדלקת הנרות.

נזכר בשחרית:

אם נזכר שלא עירב קודם סעודת שחרית — יבשל הרבה בקדרה אחת ויחזיר לשבת, ויש אומרים שאפילו לבשל כמה קריעות מותר, כיון שקודם אכילה הוא, והוא שיאכל מכל אחד ואחד.

הרב שמעון

הרב שמעון על אחרים צריך שיכין בדעתו על אותו שרוצה לערב בשבילו, ואינו צריך לפרש אלא שמניח בכלל על כל בני העיר ודי, וכל מי שהוא בתחום העיר יוצא בו. אבל אותו שהניחו בשבילו אין צריך לדעת בשעת הנחה, רק שיוצגוהו למחר כי"ט קודם שיחזיר לבשל לצורך השבת. וצריך לזכות להם על ידי אחר, ואינו מוכח להם לא ע"י בנו ובתו הקטנים ועבדו ושפחתו הכנענים, אלא על ידי בנו ובתו הגדולים ועבדו ושפחתו העברים. וקטן שאינו סמוך על שולחן אביו חשיב כגורל, וגדול הסמוך על שולחן אביו חשיב כקטן. ואשמו — פסק רב אלפס ור"י שמוכה להם על ידיה, והרא"ש חולק וטובר שאינו יכול לזכות ע"י.

כיצד הוא עושה: לוקח העירוב כדור, ונותנו למי שיש לו זכות בשבילו מי שמעבד על ידו, ואומר לו: זכה בעירוב. זה בשביל פלוני! ונטולו הזוכה מידו ומגביהו טפה, ותורו ונטולו מיד הזוכה ומברך על מצות עירוב, ואומר בדין יהא שרי לן לאפויו ולבשילו ולאטמוני ולאדלקי שרגא ולמעבד כל צרכנא מיו"ט לשבת ולכל בני העיר הזאת או למי שירצה לפרט.

מי שלא פירט בעשיית עירוב את המלאכות שניתנות בעירוב — בין אדם מהשורה בין גדול העיר — דעתו של הרמ"א (סעיף כ') שאינו עירוב.

פרט נוסף לגבי המסתמך על עירובו של הרב כתב הרמ"א: אכל מי שהוא חוץ לתחום — אינו יוצא בו, אפילו הניח עירוב תחומין ויכול לבוא לכאן, אלא אם כן התנה עליו המנהיג בהדיא שאו יועיל. וכפי שכתב במשנה ברורה לא מועיל למי שהוא חוץ לתחום, מאחר ובכדי כלל דעתו של אדם הוא על מי שישנו בתחומה.

מי שמוכח את עירובו לכל הדמים באותה העיר אסור לאוכלו ביום טוב משום איסור גזל, כי הרשות לכל אדם לאוכלו הוא רק בשבת ולא ביו"ט עד שכולם נטרו צורכי שבת (שמירת שבת כהלכתה ח"א ס"ב הערה י"ד בשם הגרש"י אורח בארץ יצ"ל).

הנוסע מביתו

בשם מין בעל ישוב הלוי מובא, שהנוסע מביתו — צריכים בני הבית הנשארים, לכתחילה, להניח עירוב תבשילין לעצמם, מאחר ולא יוכלו לאכול מהעירוב תבשילין שמניח בעל הבית, שהוא רחוק בעיר אחרת.

ולכן, לפני שיוצא מביתו, יניח עירוב תבשילין לבני ביתו, ובמקום שיהיה שם יניח פעם נוספת. ואם אינו רוצה להניח פעם נוספת — יכול לערב בביתו על פת ותבשיל משני כוחים כל אחד, ויקח עמו למקום אכסניתו כזית אחר מכל דבר.

ברכת עירוב

לכתחילה צריך לברך ברכת עירוב מעומד. כשר"ח קונטרס הכללים הביא סימן לכמה מצוות שצריך לברכן מעומד: "עצה ה' לעולם תעמוד", "עציה, ר"ת עירוב ציצית תפילין, לעולם — לולב עומד לבנה מילה.

נאבד או נאכל:

אם העירוב נאבד או נאכל קודם שבישל לשבת — אינו יכול לבשל עליו, ואם נשאר ממנו כזית סומך עליו, ולאחר שהכין צרכי שבת יכול לאוכלו מיד.

התחיל ללוש עיסתו ונאכל העירוב — יכול לגמור את אותה עיסה ואותו תבשיל.

אפה ולא בישל או בישל ולא אפה ונאכל העירוב או אבד — מה שנעשה בחינתו, אפילו נתכווין בו לצורך יו"ט, יכול להניחו לשבת ולבשל מכאן ואילך ליום טוב (סעיף י"ח).

פנייגן פורטל עולם התורה

עמוד הבית > חסן > הלכות ותלמוד > הלכות > עירובין > עירובי תבשילין

עירובי תבשילין

עירובי תבשילין - בירור הלכות עם תשובות מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

מתוך עלון "שערי ציון" לבירור הלכות עם תשובות מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א * הלכות עירובי תבשילין * אלול התשס"ז * גליון ל"ח

10/05/2009

מי שאינו מבשל ביו"ט לשבת אם יניח עירוב

א. כתב השו"ע בס' תקנ"ז סעי' ז' וז"ל "מצוה על כל אדם לערב" וכו' ויש להסתפק מה הדין באדם שגמר להכין כל צרכי השבת קודם יו"ט ואינו מבשל ביו"ט כלל בשביל שבת האם בכ"ז יניח עירוב בברכה או לא, דהנה אף מי שבישל קודם יו"ט בשביל שבת מ"מ הרי צריך להדליק נרות בע"ש וא"כ יצטרך להניח עירוב בשביל שבת יותר לו להדליק הנר, אלא דזה תלוי במחלוקת הראשונים שהביא הב"י דהנה הרמב"ם בפ"י מהל' יו"ט ח"ה כ' וז"ל "המניח עירוב תבשילין חייב לברך וכו' ואומר בעירוב זה יותר לי לאפות ולבשל מיו"ט שלמחר לשבת" ומדייק הב"י דמהא דלא הוזכר שיותר גם להדליק הנר ש"מ ששי' הרמב"ם דהדלקת הנר אינו תלוי בעירוב, ומביא בב"י שגם ברי"ף בביצה ט' ע"ב לא הזכיר זה, מיהו הטור כ' "מי שלא עירב אסור להדליק נר של שבת" ומביא הב"י דכ"כ הרא"ש בס' ט"ז. והר"ן בביצה י"א ע"א ד"ה "ומדאמרין" וא"כ נראה דהנ"ד תלוי בזה ולשי' הרמב"ם (כפי שדקדק הב"י) א"צ להניח ע"ת בשביל הדלקת הנר, ולשי' שאר הראשונים י"א צריך להניח בשביל שיותר להדליק הנר.

והנה בשו"ע סעי' י"ט כ' "מי שלא עירב מותר להדליק נר של שבת ויש אסורים" הרי דנקט בסתם שי' בדעת הרמב"ם דלהדלקת הנר א"צ עירוב (וידוע הכלל בשו"ע דסתם וי"א הלכה כסתם ועי' בזה באורך בשד"ח ח"ו כללי הפוסקים סי' י"ג אות ח' ואכמ"ל) ובמשנ"ב סקנ"ה כ' דהרבה אחרונים הסכימו דעיקר כדעת היש אסורים להדליק הנר היכא שלא עירב ולכן אנו אומרים בנוסח בהדין עירובא גם לאדלוקי שרגא דגם זה נותר ע"י העירוב עיי"ש ובשעה"צ אות ע"ח.

וראינו במאמר מרדכי בס' זה סק"ח שנסתפק בנ"ד במי שדעתו שלא לבשל או לאפות כלל מיו"ט לשבת אם צריך לערב או לא ותלה זאת במחלוקת הנ"ל אם הדה"נ מצריך ע"ת לדעת היש אסורים צריך לערב בכדי להתיר הדה"נ, ולדעת הרמב"ם (לשי' הב"י) א"צ לערב, וסיים שהבא לערב אין לו לברך ברכת העירוב משום דספק ברכות להקל ורק יאמר נוסח בדין עירובא עיי"ש"ד והוב"ד בכפה"ח בס' ק"י"ג. וע"ע בזה בשו"ת אג"מ או"ח ח"ה סי' ל"ו אות ט' ושו"ת מנחת יצחק ח"ז סי' ל"ו וח"ט סי' נ"ד אות ג'. ובס' שמירת שבת כהלכתה פל"א הל"ה (ועיי"ש בהערה פ"ג) שכתבו דמי שלא מבשל כלל מיו"ט לשבת אלא רק מדליק נר שבת יניח ע"ת בלא ברכה וכו"כ לנו מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שלא יברך באופן זה.

מיהו בס' מועדים-זמנים ח"ז סי' קכ"ב כ' לחדש דאף מי שלא מבשל מיו"ט לשבת בכ"ז יניח ע"ת בברכה משום שע"ז הותר לו הבישול מיו"ט לשבת ואף שאינו צריך להיתר מ"מ כיון שהותר מברך (ועיי"ש בתח"ד שכל' לחדש דע"ת הוי מצוה בכא"פ כיון דיסוד התקנה הוא מפני כבוד שבת שיזכור את השבת כשמבשל לכבוד יו"ט לכן מערבים בע"ת ולכן אף כשאנו מבשל ואופה ביו"ט גופא שייר תיקון ע"ת עיי"ש"ד) ושוב הביא דברי הכפה"ח הנ"ל דהנ"ד תלוי במח' אם צריך עירוב להתיר הדה"נ וכו' לבאר דברי הכפה"ח דמיירי על עיקר החיוב אם צריך מדינא עירוב או לא אבל הרוצה לעשות ע"ת כדי לזכות במצוה וברכה זכה בכך וכו' עיי"ש"ד וצ"ע במש"כ לבאר הכי דברי הכפה"ח כיון דבהדיא מבואר בדבריו שהבא לערב א"צ לברך משום סב"ל.

ובעיקר מש"כ במו"ז שאף מי שלא מבשל מיו"ט לשבת יברך על העירוב כיון שעיי"כ הותר בבישול ע"י בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נ"ג אות ב' שכל' דאע"ג שאם יניח ודאי יהא מותר לו גם לאפות ולבשל אם רוצה מ"מ אין לו לברך דלא מהני מה שממילא הותר בכדי שיברך משום שע"ת ל"ח בגדר מצוה והברכה היא רק על מה שהעירוב מועיל לו להתירו בעשיית מלאכה ולכן אם אין בדעתו לעשות מלאכה אין מקום לברכה עיי"ש"ד.

ולהמבואר גם מי שמתארח וכגון בן אצל אביו או חתן אצל חמיו וכדו' ואוכל כל סעודות השבת שם אך ישן בביתו הפרטי ומדליק שם נר שבת יניח ע"ת בלא ברכה וכו"כ לנו מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א. וע"ע בזה בשו"ת משנה הלכות ח"ז סי' ע"ד. ובעיקר הענין אם יש מצוה להניח ע"ת אף כשאנו צריך לבשל או לאפות מיו"ט לשבת ע"ע בזה בשו"ת אג"מ או"ח ח"ה סי' כ' אות כ"ו, ובמש"כ מרן שליט"א בס' נחל איתן עמ' פ"ב פ"ג ואכמ"ל.

בהא דצריך להקדים הכנת המאכלים מוקדם.

ב. כתב המשנ"ב בסק"ג וז"ל "כתבו הפוסקים דהיתר העירוב הוא אף למ"ד דמלאכות שבת אין נעשין ביו"ט מדאורייתא מ"מ מהני העירוב דמ"מ אין כאן אלא איסור מד"ס דמדאורייתא אמרי' הואיל ואלו מקלעי אורחים וחזי ליה ליו"ט גופא א"כ אין עושה איסור בזה ורק מדרבנן אסור ובשביל שבת שהוא שעת הדחק הותר ע"י עירוב שנחשב בזה כאילו כבר התחיל להכין מעיו"ט לשבת ורק שגומר ביו"ט וכדלקמיה בהגה, וכתבו האחרונים דביו"ט שחל להיות בע"ש יזהר להקדים הכנת מאכלים לשבת בכדי שיגמר במלאכתו בעוד יום גדול דסמוך לחשיכה בזמן דלא שייר שיצטרך לו ביו"ט גופא הלא יש כאן לתא דמלאכה דאורייתא [וכן יש לזהר בהמאכלים שמטמין לשבת שיטמין בזמן שאפשר שיתבשלו שליש בישול מבע"י] וכו' ועי' בה"ל דבשעת הדחק יש להקל ביו"ט שני שחל בע"ש אם נתאחר בישולו לשבת עד סמוך לשבת ואף ביו"ט ראשון אפשר דיש להקל בשעת הדחק ולכתחילה בודאי צריך לזהר בזה ובפרט ביו"ט ראשון שהוא דאורייתא" עכ"ד.

ובס' דודאים בשדה (להרה"ג ר' שמואל דודוביץ שליט"א) סי' ט"ז הק' בזה מהמבואר בשעה"צ סי' תק"ג אות ד' דמי שמבשל איזה דבר ביו"ט ראשון וכוונתו בשביל יום השביעי דבדאי שרי [ועיי"ש שכל' דבאמת זה תלוי במחלוקת בס' תצה"ה עיי"ש"ד] וא"כ יל"ע דאף מבשל ביו"ט סמוך לחשיכה אמאי אסור נימא הואיל, ואע"ג שהוא גמר אכילתו ואין זמן שיקלעו אורחים מ"מ דילמא חזי ליום השביעי ובפרט בזה"ל שיש אפשרות לשמור במקרה וכדו', והצענא השאלה קמיה מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א והשיב בזה"ל "מיירי בשבועות" ונראה בב"י דבריו דכל מש"כ המשנ"ב בס' תקנ"ז דצריך לזהר לגמור הבישול מוקדם זהו דוקא בשבועות דאז ליכא יו"ט שביעי אבל באמת אה"נ בסוכות ופסח שאיכא יו"ט שביעי יהא מותר לבשל אף סמוך לשבת משום דחזי ליום השביעי. אלא דלא ברירא לן לענין מעשה אם כונת מרן שליט"א להתיר זאת וכמו שיתבאר לקמן.

והצענו כל המו"מ הנ"ל קמיה גאון אחד מגדולי הדור שליט"א ואמר דמה שהמשנ"ב לא הביא היתר זה לבשל סמוך לשבת מחמת שיכול לבשל מיו"ט ליו"ט מכיון שבזמן המשנ"ב לא היה מצוי אפסות לשמור תבשילים מיו"ט לחברו. ואמר עוד שגם בזה"ז שאפשר לשמור מיו"ט לחברו ע"י מקפא מ"מ אולי אין זה היתר להלכה לפי מאי דקיי"ל בס"י תצ"ה במשנ"ב סק"ח כהשיטות דאף באוכל נפש אם אפשר לעשותו בערב יו"ט לא התירו ביו"ט והכא כיון שעושה מיו"ט לחברו כ"ש שהרי יכול לעשותו אח"כ בימים שלפני יו"ט הבא, וכמו שכבר העיר בזה בשעה"צ בס"י תק"ג. [ולפעמים משכח"ל שא"א להכין ליו"ט הבא רק ביו"ט הזה, וכגון במלאכת הוצאה כשבלתי ניתן ליטול האוכלין מאדם מסוים רק ביו"ט זה וכגון דאח"כ יפליג וא"א ליטול ממנו]. ואף דאפילו להאוסרים כשאפשר לבשל מעיו"ט א"ז אלא איסור מדרבנן לבשל ביו"ט והרי אשכחן דהתירו ע"י עירוב תבשילין אף שהוצרכו לסמוך על הואיל דאורחין אע"פ דמדרבנן אסור, מ"מ י"ל דלא התירו רק באיסור דרבנן זה, אבל באיסור דרבנן של אפשר מעיו"ט י"ל דחמיר ולא התירו בזה אף ע"י ע"ת ולא מקרי כלל שאפשר להשתמש בזה ביו"ט בהיתר כיון דהוי איסור מדרבנן. עכ"ד.

שכן לערב ונזכר בהיותו בביהכנ"ס

ג. כתב הרמ"א בסעי' א' "הגה ומותר להניח עירוב זה אפי' ספק חשיכה" וכל המג"א בסק"א וז"ל "ונ"ל דמי שהוא בביהכנ"ס ולא הניח ע"ת ואם ילך לביתו להניח ע"ת יעבור זמן מנחה יתפולל מנחה ולא יניח ע"ת דיוכל להקנות קמחו לאחרים" (ודין מקנה קמחו לאחרים ע"י בסעי' כ') והוב"ד במשנ"ב סק"ד והוסיף המשנ"ב דמיהו אם יכול לעשות עירובו ע"י שליח ישלח שליח לעשות עירוב קודם שיתפולל מנחה ויאמר להשליח שיעשה בשבילו ויזכה גם למשרתיו.

מיהו בתפארת ישראל בביצה פ"ב בבוועז אות ב' כתב וז"ל "ומי שהוא בביהכנ"ס ונזכר שלא הניח ע"ת ואין לו פנאי לחזור לביתו ע"י מג"א דיקנה קמחו לאחרים, ולפענ"ד אם יש לו פת ותבשיל בביתו יכול גם בביהכנ"ס לומר פת ותבשיל שאקחנו כשאבא לביתי יהיה מעכשיו לעירוב תבשילין בא"י אמ"ה וכו' דאף שיש לו הרבה פתים בביתו הרי בדרבנן יש ברירה, ואף שאין העירוב בידו בשעת ברכה לית לן בה דהרי ברכת עירוב חצרות הוא בשעה שמקבצו כסס"י שס"ו ואפ"ה מותר לקבצו ע"י קטן אף דלא ס"ד שיברך הקטן להוציא הגדול" וכו' עיי"ש.

ובעצם דברי התפא"ר שכל דיכול לערב בביהכנ"ס ומה שאין העירוב בידו אין מעכב הנה החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"א סי' כ"ט משאל בזה באחד שהיה יושב בביהכנ"ס ונזכר שלא עשה ע"ת ובביהכנ"ס בירך על מצות עירוב ואמר בתבשיל פ' שבביתו יהא שרי לי לאפות וכו' אי שפיר עבד או לאו, ואחר שהאריך בדברים חריפים נגד אותו אחד שעשה כן [ונתנו"ד שם כ' דבירך ברכה לבטלה ועבר איסור לבשל מיו"ט לשבת] כ' דמלשון מטבע חכמים "בדין עירובא" מורה באצבע דנקיט בדיה תבשיל העירוב וכן הוא ל' הבה"ג דף ל"ו "דנשתר לן למיפא ולבשולי מיומא טבא לשבתא והכי עבדין שקלין חדא רפתא ממעלי יומא טבא ומתנח בגויה בשרא או ביעתא" וכו', ול' הר"ף בתשובותיו סי' ש"ב "נוטל מעט בשר צלי ומבושל ומברך בא"י וכו' והביא דכן מוכח מל' הרמ"א פ"ו מהל' יו"ט עיי"ש, ובסו"ד הביא את דברי המג"א הנ"ל דמי שנזכר בביהכנ"ס יקנה קמחו לאחרים, ומסתבר דכוונתו לדייק מהמג"א דמהא דלא יעץ שיערב בביהכנ"ס אלא רק שיקנה קמחו לאחרים דמוכח דאין לעשות כך לערב בהיותו בביהכנ"ס עיי"ש ד' באורך וע"ע בזה בשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' ל"ו.

ובשו"ת מנחת יצחק ח"א סי' ל"ו האריך בהאי ענינא והעלה שם דכיון דהא דצריך ע"ת הוא מדרבנן כמב' בפוסקים ובענין אם צריך ליטול התבשיל בידו הוא מחלוקת וא"כ הוי ספיקא דפולוגא ויש להקל בשעת הדחק והוסיף דביותר אם יצטרף לזה ג"כ כמו ששכיח שמזמנים הפת והתבשיל לע"ת עוד מקודם ורק ששכח אח"כ ליטול בידו ולברך דהוי תרתי לטיבותא דיש להקל באמירה בביהכנ"ס ולא יעבור זמן המנחה, אך כתב דלענין הברכה כיון דאין מתירין לעשות כן אלא משום ספק אבל הברכה שאינה מעכבת אזי ספק ברכות להקל ולכך לא יברך כשמערב מביהכנ"ס, וע"ע בשו"ת שבט הלוי ח"א סי' קכ"ג.

ובס' שלחן שלמה סי' תקנ"ד אות ב' מביא בשם מרן הגרש"ז אוירבאך זצוק"ל שבתחילה רצה לחלק לענין אדם המערב בביהכנ"ס אם יברך על העירוב ובאופן שכבר יחד קודם בביתו את העירוב ורק שכן לערב בזה שפיר יכול לברך גם בביהכנ"ס אבל הויא שלא יחד כלום לא יברך ואח"כ כ' שהתבונן בזה וראה שגם אחרים דנו בזה אם אפשר לברך באופן זה ולא הזכירו חילוק זה לכן חזר בו ממש"כ וכל דבשני האופנים יכול לברך אך מי שחושש בזה מלברך גם הוא יתברך עיי"ש ד' ומו"ר מרן הגר"ח קביבסקי שליט"א כתב לנו בזה דיתכן ואפשר לנהוג כמש"כ בתפא"ר לערב מביהכנ"ס ולברך.

ובעיקר הענין אם צריך להחזיק העירוב בידו בשעת הברכה ע"י בשו"ע סי' ר"ו סעי' ד' שכל "כל דבר שמברך עליו לאכלו או להריח בו צריך לאוחזו בימיו כשהוא מברך" ובמשנ"ב סק"ח כ' דכן בכל ברכה שיברך על איזה מצוה יש לו לאחוז הדבר ביד ימינו בשעת הברכה, ובס"ק י"ז כ' שטעם האחיזה הוא בכדי שיכוון ליבו על מה שמברך והוא רק לכתחילה, דבדיעבד אף אם בירך עליו כשהיה מונח בפניו אף שלא אחזו כלל יצא, ומש"כ השו"ע שיאחז ביד ימינו כ' המשנ"ב דהטעם הוא משום חשיבות, ודין איסור יד אזל' בתר ימין ושמאל ידיה ולא בתר דעלמא כן משמע מהגרעק"א וכו' במג"א סי' קפ"ג, וע"י במש"כ מרן שליט"א בקונט' איש איטר (שבמס' תפילין) אות ל"ה, וע"ע בס' שלמי תודה (עניני יו"ט) סי' ל"ג אות ג'.

בהא דיש הידור מצוה לערב בדברים חשובים.

ד. כתב בשל"ה הקדוש במס' סוכה (עמ' ע"ו) וז"ל "עירוב תבשילין ראיתי הרבה המונים לוקחין פת ולוקחין בשר עצם א' שפל ומשופל בודאי לענין דינא יוצאים אבל חביבה מצוה בשעתה. ואל תהי מצוה זו קלה בעיניך ולא לחנם ארז"ל שקיים אברהם מצות עירוב תבשילין ובספר יוחסין כתוב סוד בדבר זה ע"כ כל איש השמח במצוה זו יקח פת המזון לסעודת שחרית של שבת או של סעודה שלישית וגם יקח תבשיל חשוב המזון לו לסעודה של שבת כגון חתיכת דג חשוב או בשר או תרנגול ומה שחננו ה' המזון לו לסעודת שבת שחרית או לסעודה שלישית אבל אותן האנשים הלוקחים עצם קטן ועל כל פנים מכינים סעודת שבת א"כ בחנם עושים המצוה בביזוי ואפשר שאח"כ משליכין אותו ע"כ מנהג טוב לנהוג כמו שכתבתי" עכ"ד ופסק כן במשנ"ב בסק"ח דאף שמענה"ד שיעור התבשיל הוא כזית מ"מ משום הידור מצוה יקח לחם שלם וחתיתת בשר או דגים תשובה, וע"ע בבן איש חי ש"ר פ' צו הל' ערוב אות א'.

והנה מלבד מה שיש הידור מצוה בזה שלוקח פת חשובה (ולא איזה חתיכה של כזית או כביצה) יש ג"כ ענין שיוכל להשתמש בזה ללחם משנה וכמו שהביא במשנ"ב בסק"א בשם מהר"ל שלקח לחם שלם והיה לוקח אותו אח"כ ללחם משנה ובוצע עליו בסעודה שלישית דכיון דאיתעביד ביה מצוה חדא ליתעבד בה מצוה אחרינא עיי"ש, וכן בשו"ע הגר"ז בסעי' כ"ה כתב וז"ל "ויש נוהגין שלא לבצוע עליו עד סעודה ג' של שבת כדי לעשות בו מצות הרבה שמניחין זה הככר לחם משנה בסעודה הראשונה ובסעודה שניה של שבת ובסעודה שלישית בוצעין עליו" עכ"ד ובס' שמירת שבת כהלכתה פ"ב הערה ל"ה כתב בשם מרן הגרש"ז אויערבך זצוק"ל שאלה הנוהגים לבצוע בכל סעודה שני לחמים (ע"י בס"י עד"ר במשנ"ב סק"ד) מוטב שיקדימו לכבד את הלחם וכן התבשיל של העירוב לאוכלם לביל שבת.

בענין פושע דאין יכול לסמוך על עירוב רב העיר

ה. איתא בגמ' ביצה דף ט"ז ע"ב "ההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה דמר שמואל חזייה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציבת א"ל דלא אותיבי ערובי תבשילין א"ל סמוך אדידי לשנה (פרש"י) לשנה אחרת וראש השנה היה שאין יכול להניח ולהתנות", ובגליון הש"ס להגרעק"א ציין לשו"ת חכם צבי סי' ק"ל שבי' דברי רש"י הנ"ל חזייה דהוה עציב א"ל אמאי עציבת א"ל דלא אותיבי ערובי

תבשילין א"ל פושע את לכו"ע שרי לדיך אסור" ופרש"י דמה דא"ל לדיך אסור היינו משום שאין דעתו על המזידין והפושעים שאינם חרדים לדברי חכמים עכ"ל. ובשו"ע בסעי' ז' כ' "מצוה על כל אדם לערב ומצוה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו כדי שיסמוך עליו מי ששכח או נאנס או שהניח עירוב ואבד (וה"ה עם הארץ שאינו יודע לערב) אבל מי שאפשר לערב ולא עירב אלא שרוצה לסמוך על עירובו של גדול העיר נקרא פושע ואינו יוצא בו" עכ"ל, ובמשנ"ב בסק"ב כ' דכל מה שמי ששכח חשיב אנוס ויכול לסמוך על הרב זהו דוקא בפעם ראשון אבל אם ברגל השני שכח עוד פעם הוי כפושע שניכר שאינו חרד לדבר מצוה ודינו שלא יכול לסמוך על הרב.

ויש להסתפק במה דאמר' דמי ששכח ברגל שני חשיב פושע האם זהו דוקא באופן ששכח בב' רגלים רצופים, או אף באופן ששכח רגל ראשון, וברגל שני הניח עירוב כדון, וברגל שלישי שוב שכח להניח האם גם באופן זה חשיב פושע או לאו, והצנתי הספק קמיה מו"ר מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א והשיב דצ"ע בזה, ושו"ר שנחלקו האחרונים בזה ודעת החיי אדם בכלל ק"ב סעי' ז' שאף מי ששכח ב' פעמים לא רצופים חשיב פושע ואינו יכול לסמוך על עירוב הרב, וסיים בצ"ע, ובנשמת אדם אות ה' כ' לדקדק מעובדא דההיא סמאי דאף השוכח ב' פעמים לא רצופים ששכח בשנה זו ברג"ה שחל ה"ו ולשנה אחרת חל ג"כ ה"ו "לשנה" זו"ל לשנה אחרת ור"ה היה" וכו' ומוכח דאפי' לא היה ב' י"ט רצופים ששכח בשנה זו ברג"ה שחל ה"ו ולשנה אחרת חל ג"כ ה"ו "אע"ג דאז גם סוכות חל ה"ו ועירב בו חשיב פושע, אלא דכל דא"ז מוכרח די"ל בדברי רש"י דל"ד שנה שלימה אלא היה פ"א בפסח, אולם דעת הכפה"ח בסקמ"ח דדוקא בב' שכחות רצופות חשיב פושע אבל היכא שהפסיק ביניהם ועשה עירוב כדון ל"ח פושע. שהרי ניכר שחרד לדברי חכמים ורק השכחה גרמה לו, וע"ע בזה בס' שלמי תודה (עניני יו"ט) סי' ל"ו אות ד'.

והנה בשערי תשובה סק"ב מביא שבכנסת יחזקאל סי' כ"א כ' באחד ששכח להניח ע"ת ואמר לו גדול העיר סמוך אדידי ושוב ברגל אחר שכח ג"כ אפי"ה יכול לסמוך על גדול העיר אפי' ברגלים רצופים שלפי שהאידינא כוונת המזכה אף על השוכח כמה פעמים רצופים מכ"ש אם היה ביניהם רגל או רגלים שעשה בהן ע"ת כתיקון עייש"ד [ובעיקר דבריו שכל דכיון שדעת המזכה הוא גם על הפושעים ולכן יכול לסמוך ע"ז ע"י במש"כ בזה בב"י בש"י הראשונים] ומוכח מלשונן דמי ששוכח ב' פעמים לא רצופים קיל טפי מהשוכח ברציפות, וע"ע בזה בערוך השולחן סעי' י"ח.

והנה נתבאר דבשכחה ב' פעמים חשיב פושע ואין יכול לסמוך על עירוב גדול העיר ויש להסתפק מה הדין באחד שברגל אחד שכח להניח עירוב וסמוך על עירוב רב העיר וברגל שני שלאחמ"כ הניח עירוב אך אכלו ביום ו' קודם שבישל לשבת (שכל בתשו' הרשב"א ח"א סי' תרפ"ג שיכול אף באופן זה לסמוך על מי שהניח עירוב) האם מצטרפים ב' פעמים הנ"ל ולא יכול לסמוך בפעם השנייה על הרב או לאו, וראיתי בס' הזיכרון למרן הגר"ש ז"ל אויערבאך צוק"ל מ"ב מבקשי תורה ח"א עמ' תנ"ד (כ"ה) שהביא ששאל שאלה זו קמיה מרן הגר"ש אלישיב שליט"א והשיבו דאין מצטרף יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר, וראיתי שכן הורה בעל השבט הלוי שליט"א.

זמן הנחת העירוב

ו. בשו"ע סעי' י"ד "אם הניח העירוב על דעת לסמוך עליו כ"ז שיהיה קיים אפי' ליו"ט אחר לכתחילה לא יסמוך עליו ליו"ט אחר אבל בדיעבד יכול לסמוך עליו" ובמשנ"ב סקמ"ב כ' דיש דעות בזה בין הפוסקים וי"א דלטעם העירוב המובא בסעי' א' שהענין הוא שיבשל ויאפה מיו"ט לשבת עם מה שאפה כבר בעיו"ט לשבת ונמצא שלא התחיל מלאכה ביו"ט אלא גמר אותה. לטעם זה יכול לערב בעיו"ט ולהתנות שיהא לעירוב אף ליו"ט אחר אם יתקיים דאף שנמצא שהניח עירוב זמן רב קודם יו"ט מ"מ לא איכפת לן כיון דעכ"פ כבר התחיל להכין לשבת ההוא מזמן קודם בימות החול, וי"א דמצות עירוב להניחו דוקא בערב אותו יו"ט שבא להתיר לבשל בו ואפילו אם הניח ב' או ג' ימים מקודם לא מהני והכרעת המחבר שלכתחילה צריך להחמיר כדעה זו ובדיעבד סומכין על המקילין באיסור דרבנן עייש"ד וע"ע בביאור"ל שהביא דעה שלישית בזה.

ויש להסתפק לדעה זו דבעי' להניח העירוב דוקא בערב אותו יו"ט שבא להתיר לבשל ול"מ ב' או ג' ימים קודם האם מי שמניח העירוב בליל ערב יו"ט חשיב כערב יו"ט או דבעי' שיניח דוקא בערב יו"ט ביום והצנתי הספק קמיה מו"ר מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א והשיב דמסתבר דמהני אף אם הניח מהלילה.

ובספר הזיכרון מבקשי תורה ח"א עמ' רט"ז הביא שבשו"ת שיח יצחק סי' רמ"ב דן בזה מחמת ל' המשנה בבב"ב ט"ו ע"ב דתנן "ועושה תבשיל מערב יו"ט" וצריך לידע אם הוא דוקא מערב יו"ט קפדו או דאפשר לעשות אף בליל עיו"ט והשאיר בצ"ע והביא שם בשם מרן הגר"ש אלישיב שליט"א שאמר דלילו כיומו לענין זה ויכול להניח העירוב גם בליל עיו"ט.

בענין עירוב"ת אם מתיר גם שאר מלאכות

ז. הנה בענין זה באם עירוב תבשילין מתיר להכין רק צרכי סעודה מיו"ט לשבת או מתיר גם שאר הכנות שאינם שייכים לצרכי סעודה האריכו הרבה בספרי הפוסקים ונראה לברר דעת המשנ"ב בענין זה דהנה בשו"ע סי' תקכ"ח סעי' ב' כ' "יו"ט שחל להיות בע"ש אין מערבין לא עירובי חצרות ולא עירובי תחומין אפילו אם הניח עירוב תבשילין" ובמשנ"ב סק"ג כ' הטעם דעירובי תבשילין אינו מתיר אלא לתקן צרכי סעודה לצורך מחר הרי דנקט בפשיטות כדעות הסוברים שע"ת אינו מתיר אלא הכנת צרכי סעודה, ומאידך בהל' שבת סי' ש"ב במשנ"ב סק"ז כ' "ומ"מ ביו"ט שחל בע"ש מותר לקפל טליתו כשפושטו אם היא חדשה ולבנה אף שאין דעתו ללבשו בו ביום והיינו כשעשה עירובי תבשילין דאל"ה הרי אסור לו להכין לצורך מחר כ"כ בא"ר אבל בחי' רעק"א (עי' בשעה"צ אות כ"ג שהביא מהגרעק"א שמותר להציע מיו"ט לשבת אף אם לא הניח ע"ת) הוכיח דאף בלא הניח ע"ת שרי אם היא סמוכה לשבת" עכ"ל ומבואר לכאן מהא שהביא דברי הא"ר דע"ת מתיר אף קיפול הטלית שזה אינו מצרכי סעודה וזה סותר להנ"ל, וראיתי שעמד בקו' זו בשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' ס"ח והשאיר בצ"ע. [וע"ע במשנ"ב סי' תקכ"ז סקל"ז לענין הוצאה].

והצנתי שאלה זו קמיה מו"ר מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א השיב בזה"ל "אולי בגדיו הוי צרכי עצמו כמאכל" עכ"ל. ועוד י"ל בזה דיתכן דהמשנ"ב היקל כדעת הא"ר לקפל הטלית מכיון דדעת הגרעק"א דלזה א"צ ע"ת כלל ולכן בצירוף זה היקל באופן שכן הניח, וע"ע במש"כ בזה באורך הרה"ג ר' צבי רייזמן שליט"א במאמרו שבקובץ שבט הכהונה ח"ב.

לקט דיני - ערוב תבשילין

(סימן תקכו)

בערב שבועות - יום חמישי ה' בסיון יש להניח ערוב תבשילין

ענין העירוב

א. אסור לבשל מיר"ט לשבת, ויש לזה חקנה ע"י הנחת ערוב תבשילין. ענין הה"י, שמיידך מאכל מבושל מערב יו"ט עבור השבת, ובכך מחפרש הדבר, שכל מה שמבשל ביו"ט עבור השבת הוא המשך אותה הכנה שנעשתה מערב יו"ט, ובאופן זה לא נאסר הבישול מיר"ט לשבת. והנחת העירוב, תגרום לאדם לזכור, שאם מיר"ט לשבת אסור לבשל, כל שכן מיר"ט לחול. (סעיף א' סקכה).

ב. זה שהניח הערוב ורשאי - כאמור - לבשל מיר"ט לשבת, ודע שההתיר מבוסס על כך שיתכן שיוצרך האדם לתבשיל זה עוד ביו"ט עצמו עקב כיקור של אורחים. ולכן יזהר שלא לעשות כן בסוף היום, אלא בעוד היום גדול. (באשר להיתר של הדלקת נרות לשבת, ביאר מרן הגר"ש אלישיב שליט"א שהדבר אמור גם כאשר הדירה מוארת כולה, וזאת מחמת אפשרות שיבוא אדם מהחצר ויטול נרות דלוקים אלו להאיר חדר חשוך שבביתו). אמנם כדיעבד אם לא בישל מקודם אפשר שיש להקל בשעת הדחק לבשל עד הזמן שמקבל בו שבת סמוך לשקיעה. (סק"ג).

ג. ה"ערוב" מתיר לא רק בישול, אלא אף מלאכות אחרות הנעשות לצורך השבת כגון: הדלקת נרות, העברה מרשות לרשות ועוד. אכן רק מלאכות הנעשות לצורך סעודות שבת הותרו, ולא אותן הנעשות לצרכים אחרים שבשבת. ועיין בסוף לקט ההלכות.

ד. אשתו ובני ביתו, אינם צריכים ערוב בפני עצמם, שנטפלים הם אל בעל הבית. בכלל זה משפחת בנו ובתו הבאים להתארח אצל אביהם ולנים שם, וכללים הם כעירוב של בעל הבית (מרן הגר"ש אלישיב שליט"א). בדבר אדם העובר אצלו כאפן קבוע וסמוך על שלחנו, יש להחמיר שחייב הוא בערוב בפני עצמו, (שעה"צ יב). תלמיד ישיבה שאינו מגיע לביתו ואוכל בישיבה, יוצא כפסטות ע"י העירוב שעושה הישיבה, אכן רצוי שיעשה לעצמו (מרן הגר"ש אלישיב שליט"א).

ה. אין העירוב מועיל אלא למי שיש באפשרותו להגיע ביו"ט אל העירוב ולהנות ממנו. הילכך אם מצוי הוא ביו"ט מחוץ לתחום, אין העירוב מועיל לו (ח). אדם שנוסע לחג השבועות לעיר אחרת, ומשם חזר נשארת במקום, יעשה ערוב עבור משפחתו, והוא עצמו יעשה ערוב נוסף בעיר האחרת (או שניח ערוב בשיעור כפול, ויטול חציו עמו) (מרן הגר"ש אלישיב שליט"א).

ו. אף מי שאין ברעתו לבשל או לעשות מלאכה אחרת לצורך סעודת היום, יניח

ערוב תבשילין, אך בלא ברכה, וזאת על אף שהעירוב מתיר לו להרליק נרות עבור שבת. (מרן הגר"ש אלישיב שליט"א).

העירוב

א. את העירוב עושים בפת ומאכל מכ" ושל ("תבשיל"). הפת כדי להחיר לאפות, והתבשיל כדי להחיר לבשל, אם אין ברעתו לאפות ביו"ט אין צריך להניח פת. (ב' ומ"ב סק"ד).

ב. "התבשיל" צריך להיות כזה שרגילים לאכלו עם פת; כגון: בשר, דגים, כיצים. ולא יעשה באלו שאוכלים אותם בפני עצמם כגון: דייסה, תפוחי אדמה, גרעיני חומס, פירות מבושלים ("קומפוט") (ד' ה').

ג. שער התבשיל לפחות כזית, הפת - לכתחילה כביצה (ג'). משום הדור מצוה, יקח לתם שלם, וחתוכה חשוכה של בשר או דגים. ולא יניח את הבשר על הפת, אלא בצלחת וכדו', יש שרעתו שלמצה מן המוכח יקח תבשיל שבישלוהו במיוחד לצורך העירוב, ואולי די כזה שבישלוהו במיוחד לצורך שבת. הידור נוסף, לבשל עבור העירוב בערב יום טוב. (סי' ח' יא ביה"ו י"ד).

סדר עשיית העירוב

א. נוטל אדם את הפת והתבשיל בידו, ומברך "על מצות ערוב", ואומר: בהדין עירובא יהא שרא לן לאפריי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא ולאפוקי ולמצי כד כל צרכנא מיום טוב לשבת (יב). תרגום: מו: כזה הערוב יהיה מותר לנו לאפות ולבשל ולהטמין ולהדליק נר ולהוציא ולעשות כל צרכנו מיר"ט לשבת.

ב. חייב להבין הכנה של האמירה. אם אינו מבין את "הנוסח" יאמרנו בשפה המובנת לו. עירב בלא ברכה, אין הברכה מעכבת (יב סק"ד).

המערב עבור אחרים

א. רשאי אדם לערב כתבשיל שלו גם עבור אחרים, וזאת אף שלא שלחוהו לכך ואינם יודעים מזה. סור העשייה כדלהלן: מבקש הוא מאדם מסוים שיגביה את התבשיל והפת ויזכה בהם לאלו שבבע"ב מעוניין לערב עבורם, והם יהיו שותפים עם בעה"ב בפת ובתבשיל. אח"כ חוזר בעל הבית ונוטל העירוב בידו ומברך, ואומר בהדין עירובא וכד' ומוסיף "לנו ולפלוגני" או "לנו ולבני העיר", ואח"כ (אפי' ביו"ט) מודיע להם שעשה עבורם. (ט - יב)

ב. מצווה על גדול העיר לערב עבור בני עירו. ומצינו לגדולי האמוראים שנהגו כן. וכשאומר בהדין עירובא, מוסיף בסוף, את המלים "לנו ולכל בני העיר הוואת", (המנהג

שלא רק גדולי העיר, אלא אף היחידים מוזכים לבני העיר, וכפי הנוסח הנדפס בסידורים - מרן הגר"ש אלישיב שליט"א). ואין לו לאדם להסתמך על הערוב שעושה גדול העיר (ופעמים שאף כדיעבד אינו מועיל). במצבי דחק יעשה שליח כדלהלן, או יתאם עם הרב מראש שהוא נכלל בערוב הכללי שעושה הרב (ו' ח' סק"ה).

ג. גם כשמזכה לאנשים רבים שיעור העירוב הוא כזית וכביצה כנוצר לעיל. ההגבהה, כשער 10 ס"מ, והיא תיעשה ע"י אדם שאינו סמוך על שלחנו. כדיעבד אם עשתה זאת אשתו או בניו הגדולים, אפשר להקל. (י' יא)

ד. אדם שנעדר מביתו בערב יו"ט, וחזר רק בליל יו"ט, יעשה שליח על הנחת העירוב. מיוחד הוא פת ותבשיל ומבקש מאחד ממכירי, שיאחזם בידו בערב יו"ט לשם העירוב, ויאמר את האמירה בנוסח בהדין עירובא יהא שרא לפלוגי וכד'. כשעושים באפן זה, אין מברכים מספק. (יב)

זמן הנחת העירוב

א. הנחת העירוב נעשית בערב יו"ט, ולא מקודם. וכל היום ראוי לזה עד השקיעה. כדיעבד אם התאחר, ויכל להניחו אף אחר השקיעה, עד הלילה.

ב. גם בקיבל היחיד על עצמו קדושת יו"ט, עדיין יכול הוא להניח ע"ת עד הלילה. בדבר אישה שהדליקה נרות טרם השקיעה ראה ביה"ל שיתכן שהזכר חמור יותר. (מרן הגר"ש אלישיב שליט"א מורה ובא שאחר שהדליקה האשה נרות, שוב אינה נכללת ב"היתר" של ע"ת שנעשה אחרי כן). איש המדליק נרות, לא קיבל בכך את הי"ו.

ג. בא לביהכנס"ס להתפלל מנחה וזכר שלא הניח ע"ת, יתפלל - אפילו ביחידות - וימחר לביתו להניח הע"ת. ואם אין די זמן לקיים שניהם, עדיף שיחפלל, אף שעי"ז יהיה דינו כמי שלא הניח ע"ת. (א' סק"ד).

העירוב לאחר הנחתו

א. יניח אדם את העירוב במקום משומר, שלא יאכל, יאכר או יתקלקל. כי אם אכד או התקלקל התבשיל (או נותר ממנו פחות מכזית), אינו יכול לבשל עבור שבת, (אמנם אם עירבו בעוד גדולי העיר סומך ע"ז ורשאי לבשל). אבדה הפת, אין הדבר מע"כ, ורשאי אף לאפות (ט)

ב. הניח ערוב במקום מגוריו, ובאמצע יו"ט נאלצו לנסוע לעיר אחרת (כגון ללידה וכדו'), לא יטלו עמהם את העירוב. ואף שבהמצאם בעיר האחרת אין להם גישה אל העירוב, מ"מ יוכלו בשעת הדחק, לסמוך

על העירוב שהניחו בעיר מגוריהם (מרן הגר"ש אלישיב שליט"א).

ג. הלש עיסה ביו"ט מפריש ממנה חלה בברכה (תקו ג). אחר שסיים האפייה לכבוד שבת רשאי מן הדין לאכול את פת העירוב עוד ביו"ט, אך נכון שיניח הפת לשבת עבור השלישית יאכלנו, וכן נהגו כמה גדולים (סקמ"ח) (אף לסעודות יו"ט נכון שיעשה "לחם משנה" על פת זו - מרן הגר"ש אלישיב שליט"א).

עשה שלא כדין

א. השמיט בנוסח האמירה את המילים "לאדלוקי שרגא ולאפוקי" (להדליק נר ולווציא לרשות אחרת), אין להחמיר בזה, כי מלאכות אלה נכללות במלים "לכל צרכנא". אמר "לכל צרכנא" אך לא פירט את המלאכות, וכל שכן כשלא אמר כלל "בהדין עירובא", עליו ליטול העירוב בידו ולומר "בהדין" בלא ברכה, ואם כבר נכנס יו"ט ואינו יכול לערב, ישאל לחם (ס"ק לו טג).

ב. הניח פת בלא תבשיל, לא עשה כלום, ואף לאפות אסור. הניח תבשיל בלא פת, יחזור ויערב בפת (באמירת בהדין עירובא אך בלא ברכה), וכשלא עשה כן יצא כביע"ב, ורשאי אף לאפות. (ס"ק ר' ז)

מי שלא עירב

א. מי שלא עירב, אינו רשאי לבשל עבור אחרים שעברו. גם האחרים שעברו לא יבשלו עבורו, ודווקא במאכלים שלו אינם רשאים אולם רשאים, הם לבשל מאכלים שלהם, ולתת לו. עפ"י יש תקנה למי שלא עירב, להקנות כמחנה מצרכי מזון ונרות לאחרים, והם יבשלו עבורו וידליקו בביתו, הקניית המצרכים תיעשה ע"ל הגבחה וכדו' אך לא ע"י קנין סודר. (כ' סק"ט).

ב. מי שלא עירב ואין לו די צרכו לשבת, רשאי לאפות פת אחת ולבשל קדרה אחת (אפי' גדולה). ונכון שיהגה כן אף ביחס להדלקה, היינו ידליק רק נר אחד לשבת (כ' סק"ה). היתר הדלקה זה אמור כאשר החרר חשוך ומדליק ע"י להשתמש שם קצת (מרן הגר"ש אלישיב שליט"א).

ג. הנוצר בסעפים הקודמים, אמור במקו"ם שאין מי שעירב עבורו. אך במקום שמצוי גדול בעיר שמערב עבור הצבור, סומך על ערוב זה. אכן באופנים מסוימים אינו רשאי לסמוך, וישאל לחם (ז).

ד. כאשר להכנה שאין בה מלאכה כגון הכנת מקומות ישיבה עבור שבת או הכנת ס"ת, יש אומרים שאף כשלא הניח ערוב יוכל להקל (שב סק"ז), וכן עוקר ההלכה (מרן הגר"ש אלישיב שליט"א).

(התכלית הנושג ע"י כד"ר שארית ישראל)

אוצר השאלות-ותשובות

מפתח ענייני כולל לשפיר השאלות-ותשובות
המתקיימות בתלמוד עד זמננו

מקט מסודר י"י
הנעשה הנה כחידוש חכמה למופת
בספר מהרש"ל, ירושלים

בקהילה
חורב מנחם נתום כחטיבת-המחקר

שלחן ערוך אורח-חיים
כרך ספני - יסודות-החמ - תרג

סד

אורח הלכות יו"ט תקברו

קמד; עמק הלכה (רו"ו) קמב; מהר"ץ חיות
ח"ד כז; האלף לך שלמה שמב; חסד לאברהם
מהד"ת נח; שואל ומשיב מהד"ת ח"א תמו;
בית אב עט; עמק הלכה (ביומל) מג; פעולת
צדיק ח"ב רכד

כנ"ל שמת ביו"ט ב' ש"ג

משיב הלכה ח"ב קפ

נפל אם דוחה יו"ט ויהיה מותר לקברו ביו"ט שני
תפארת צבי כז

ילד שמת ביו"ט ותוך ח' ימים קברו אותו הקברנים
ע"י גויים מדעתם וגם אמרו לגויים שיסירו ערלת
המת אם יפה עשו

חיים של שלום ח"ב כ

לענין מעמד ומרשם אם הוא דוקא לגדולים מי"ג
שנים ולמעלה או אפי' לקטנים
פעולת צדיק נב (נג)

מת לו מת קטן שאין מלוין אותו אם יכול לאכול
סעודת קבע קודם הקבורה או לא
משיב הלכה ח"א תעד

במש"כ המחבר כשמת בליל יו"ט ב' משכימין
וקוברין אותו קודם התפילה וכו', אבל לדין
שנוהגין להתעסק בעממין גם ביו"ט ב' אין לקוברו
רק אחר התפילה או אחר האכילה כמו ביו"ט א'
משאת בנימין, ח"י הדינים ה

ת"ח שמת בליל פסח באיזה זמן קוברים אותו
שואל ונשאל ח"א ס

תקבו דיני עירוב תבשילין

איך ומתי עושין עירוב תבשילין (ביצה טו);
תשה"ג שע"ת מב קכד, מעשה הגאונים כג;
רש"י רצז; ספר הישר דף לג ע"א; ריקאנטי
קמו; בית אב פ; ערוגת הכושם קעב; ישכיל
עבדי ח"ו ז; חסד יהושע מד

ב' ימים טובים שחלו להיות ה' ור' אין לשחוט
ביום הראשון לצורך השבת וכו'

רא"ש כלל כג ח

לשמוע שופר אם צריך ללכת על הקבר לפייס
את הנפטר

מחנה חיים כא

ההולך ללוות המת ביו"ט ב' חוץ לתחום אם
מותר לחזור לביתו ביו"ט או לא

מתת ידו ח"א לו

כנ"ל אלה שקוברין המת ומוליכין אותו באוטו
והח"ק הנוסעים

באר משה (שטרן) ח"ב מה"מח

אם מותר להביא מת ר"ל מחוץ לתחום ביו"ט
שני ש"ג

דברי חיים (מליניק) יב

תינוק שמת ביום כ"ח ללידתו ביו"ט א' של ר"ה
אם יתעסקו בו ישראל או גויים

רדב"ז ח"א תקיב

תינוק תוך ל' שגמרו שערו וצפרניו אי שרי לקוברו
ביו"ט ב' ע"י ישראל, וביו"ט א' ע"י גוי
ב"ח הח' ח; דבר משה ח"א לג; עמודי אור
לד; ויאסוף שלמה לב

וולד שמת מחמת קושי הלידה ביו"ט א' וידעו
שכלו חרשיו אם יתעסקו בו ישראל ביו"ט ב'
ר' שלמה לבית הלוי טו

כנ"ל אם מותר לקברו כשאר מתים

מהר"י פראג"י נד

תינוק שנולד וחלה ולא נימול ביום הח' והמתינו
לו עד שיכריא ומת ביום שני לחג הסוכות ועדיין
לא מלו אותו אם בעת הקבורה ימולו אותו כמו
שנוהגין לעשות לתינוק שמת בלא מילה וקורין
לו שם

ר' יצחק הלוי (אחי הט"ז) יד; דבר משה ח"א
לג; מהר"ם שיק רפד; ויאסוף שלמה לב

אשה ילדה וולד מת ביו"ט שני של ר"ה אם מותר
לקברו ע"י ישראל

בית דוד ש

בדין קבורת נפל ביום טוב

נודע ביהודה מה"ק טז יו"ד צ; חתם סופר

כיון דערוכי תבשילין מהני רק היכא דמותר מן התורה מצד הואיל, וסמוך לחשיכה לא שייך הואיל, ובענין אי אמרינן הואיל דאיסורי שבט סופר נח

כלל חדש דלא אמרינן הואיל רק שעכשיו יש כבר בעולם מי שראוי לו הנאת המלאכה שנעשה, אבל באותה הרגע לא היה שום אחד רק אח"כ נתהוו לא

רע"ז עה"עט

הטמנת חמין סמוך לחשיכה בשעת הדחק ביו"ט שחל בשבת אם מותר

מטעמי יצחק (בורשטיין) כז

יו"ט שחל בע"ש אם להקדים להטמין החמין מהרש"ג ח"ב ז

אהא (תוספתא ביצה פ"ב מ"ב) העושה תבשיל מערב יו"ט אופה ומבשל עליו לשבת וכו' ורשאי ליתנו במתנה

מקדשי השם ג

לבשל ע"י עירוב תבשילין סמוך לחשיכה אם מותר

חמדת שאול (רוחני) מב; תולדות יצחק (בן שושן) כז

שכח ולא הניח ע"ת ושכח והתחיל לבשל או לאפות אם גומר רק העיסה שהתחיל או גם כל צורכי שבת דרב"ז ח"ב חרסט

שכח להניח ע"ת ונזכר בביהכנ"ס ואם ילך לביתו יעבור זמן מנחה כיצד יעשה

תכלת מרדכי כד

כנ"ל שעד שחזר לביתו כבר אמר הש"ץ ברכו, ואשתו כבר הדליקה נרות יו"ט

באר משה ח"ג צה

כנ"ל ונזכר בביהכנ"ס קודם מנחה מנחת יצחק ח"ז לה

כנ"ל איך הדין בעירוב חצירות ותחומין בצל החכמה ח"ה קלז

שני ימים טובים של גלויות שחלו מלפני השבת אם מותר להכין לשבת כיום ה' ע"י עירוב שהניח בערב יו"ט

רשב"א תרפה; משיב דבר (בן דוד) קט

זימן אורחים ליום א' של חוה"מ שחל בשבת ורוצה לשחוט ביום ר' שהוא יו"ט לצורך שבת ואומר שעשה ע"ת אי שרי

רש"ל עה

אם מותר לשחוט ולבשל ביו"ט ראשון לצורך שבת ע"י עירוב תבשילין

רדב"ז ח"ב תקצד

במצרים נוהגין חכמי הקהלות שבכל הכנסיות כי איתומי י"ט בע"ש לעשות ע"ת בעד כל הקהל לפי שיש הרבה מן הקהל שאינם בקיאים ומכריזין שמי שלא הניח עירוב יסמוך על החכם

גינת ורדים, גן המלך קכ

במש"כ המג"א בענין דאנן קי"ל דצרכי שבת אין נעשים ביום טוב

נודע ביהודה מהד"ת צח

אהא (משנה ביצה טו:) עושה תבשיל מערב יו"ט וסומך עליו לשבת

זהב טהור ה' ר"ה א"ב

צרכי שבת אם נעשים ביו"ט מדאורייתא מצפה ארי" מח

היסוד לעירוב תבשילין

רשב"ן קסה (וראה משפ"צ)

אהא (ביצה טו:) דילפינן לעירוב תבשילין מקרא דאת אשר תאפו אפו

ויחי יעקב כח

איך מערבין בחג הסוכות, שאם בפת א"א דהא צריך להיות הוא ועירובו במקום אחד בין השמשות כדי שאז יוכל לאכלן, וביה"ש אסור לו לאכול פת חוץ לסוכה

בנין ציון הח' נג

היאך מותר לאפות מיו"ט לשבת סמוך לחשיכה

ספק אם הניח ע"ת לפני ברכו או לאחריו מה דינו	בערב שבת דברי ישראל ח"ג לט
שארי"ת שמחה יג	מנהג כל ישראל לעשות עירוב תבשילין בפת ותבשיל רש"י רחצ
כנ"ל מי ששכח ונזכר לאחר שקיעת החמה אם יכול עדיין לערב עם ברכה	בענין עירוב תבשילין אם צריך פת או פת ותבשיל ר' אברהם בן הרמב"ם מו (כו); מהר"מ מרוט' (ד"פ) תרנה
יתוה דעת ח"ד לא	בירורים בענין עירוב תבשילין ומנהגנו בזה חשב האפור ח"ב סה
עירב בביהכנ"ס עירוב ותבשילין אם שפיר עבד חיים שאל כט; בצל החכמה ח"ה קלז	אהא (משנה ביצה טו:); ושנים בדג וביצה שעליו שהם שני תבשילים שער שלמה קט
לטלטל עירוב תבשילין שאסור לאכלו ביו"ט אם מותר	אהא (ביצה טז:); עירובי תבשילין צריכין כזית תנן אכלו או שאבד וכו' באר חיים מרדכי ח"ג יג
חלק לוי קלז	בשר שלא נתבשל כל צרכו אם מערבין בו עירוב תבשילין מנחת יהודה (קובק) ס
להדיח ביו"ט בערב שבת הכלים הצריכים לו בשבת ע"י עירוב תבשילין אי שרי	הניח ע"ת בביצה וביו"ט קודם שהכין צרכי שבת אירע שקלפו הביצה וראו בה טיפת דם אי שרי לסמוך עליה לע"ת מנחת שי (גרני) השמ' ז
באר משה ח"ד מה; שבט הלוי ח"ד נא	מנחת שי (גרני) השמ' ז
מי שירא שישכח לעשות עירוב תבשילין בערב יו"ט מחמת טרדות החג אם יכול לעשות ע"ת יום או יומיים לפני החג	לקח הביצה או הבשר מע"ת לחתכו עם בשר אחר לעשות ממנו פשטידא קודם שהכין צרכי שבת אם מותר לבשל על שבת בעירוב זה מנחת שי השמ' ח
באר משה ח"ד מג; מנחת דוד נד (ס); מנחת אהרן פסח קמה	מנחת שי (גרני) השמ' ז
בן חו"ל שנסע לא"י עם אשתו אם מחוייבים בעירוב תבשילין כשחל יו"ט בע"ש, ומה דין בן א"י בחו"ל	עשו עירוב תבשילין בביצה או בבשר ונערב הביצה בשאר ביצים או החתיכה בשאר חתיכות קודם שהכינו צרכי שבת מה הדין מנחת שי ח
באר משה ח"ז בני א"י וחור"ל תקכז	מנחת שי ח
מי שלא מבשל מיו"ט לשבת אלא מדליק נרות בשבת אם צריך להניח עירוב תבשילין	יודע בבירור שלא יבשל מיו"ט לשבת אם מחוייב בעירוב תבשילין רבבות אפרים ח"ד קטז
רבבות אפרים ח"ד קטז	מנחת שי ח
יודע בבירור שלא יבשל מיו"ט לשבת אם מחוייב בעירוב תבשילין	מנחת שי ח
רבבות אפרים ח"ד קפ	מנחת שי ח
מתי לא מועיל העירוב תבשילין	חלב שבישלו לצורך עירוב תבשילין מה הדין באר משה ח"ד מא
תולדות יצחק (בן שושן) כו	מנחת שי ח
טעם שלא עושין עירוב תבשילין בפורים שחל	אין לו חתיכה אחת שיעור כזית ויש לו ב' חתיכות

תבשילין יסמוך על שלי, אם הוא דווקא דאמר
סתם אבל אם התנה בפ"י יועיל אפי' לעירובי
חצירות

רשב"א ח"ג רסה

בענין מצוה להודיע ולהודיע שורת הדין דמצוה
על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו שיסמכו
עליו וכו'

לכ חיים ח"ב קנד

האם כל אחד צריך לערב ע"ת או די בא' לכל
הקיבוץ

עם כלביא קעב

מי ששכח עירוב תבשילין פעמיים אם לסמוך על
גדול העיר

כנסת יחזקאל כא; ברית אברהם (אשכנזי) סג

שכח לעשות ע"ת דסמכין על גדולי העיר אם
הוא נכון

שבט סופר מז

שכח לערב ביו"ט דהדין דמערב מיו"ט לחבירו
ומתנה אם מותר אז לגדול העיר לערב בתנאי על
כל בני העיר

בית אבא י; בנין דוד סז

עשה ע"ת ונאבד לו אם יכול לסמוך על גדול
העיר

קנין תורה בהלכה ח"ג ע

אהא (ביצה טז:) בענין עירוב תבשילין שאפשר
לסמוך על גדול העיר

חלק לוי קמ (בסופו)

אהא (ביצה טז:) כההוא סמיא ששכח לעשות
עירוב תבשילין

אמרי שפר (קלצקין) פג; מהר"י אשכנזי מהר"ק
לד; מנחת אלעזר ח"ב ח; פרי השדה ח"ב נט

בדין שאם פשע ולא עירב שאינו יוצא בעירוב
גדול העיר אלא צריך ליתן לאחר וכו'

עין אליעזר מד

בדין פשע ולא הניח עירוב תבשילין מה יעשה,

של חצאי זיתים אם מצטרפים

פאר עץ חיים יט; מנחת שי (גריני) השמ' ח

אם יכולין להניח עירובי תבשילין בדגים מלוחים
שקורין הערינג הנאכלים כמות שהם ומלפחים
בהם את הפת

חכם צבי קל; שואל ומשיב מהד"ל ח"ב צו;

באר משה (שטרן) ח"ד מא

ב' בני אדם, א' שכח לערב עירוב תבשילין וא'
עירב בדג מלוח ונודע לו ביו"ט א' שאינו עירוב
מה יעשו

בית דוד דש

אם יכול לערב ע"ת בפלפלין

שואל ומשיב מהד"ל ח"א רנא

כנ"ל באוגערקעס (מלפפונים) אם יכול
התעוררות תשובה ח"א קע

דבר הנאכל חי ובישלו, כגון שלקות ירקות, אם
יכול לעשות ע"ת, וכן תפוח שבישלו

באר משה ח"ד מ

צלוחית פירות או ירקות מהו לע"ת

שם מג

כנ"ל מה דין מעושן

שם

כנ"ל צליית עכו"ם

שם

מדוע נשים חייבות בעירוב תבשילין, והרי זו
מצות עשה שהזמן גרמא

שואל ומשיב מהד"ת ח"ב נה (בתשובה)

זוג צעיר שבא לבית הורים ליו"ט אם חייבים
בעירוב תבשילין לעצמן

משנה הלכות ח"ז עד

מצוה לכל אחד לעשות עירובי תבשילין, אף אם
אחד בעיר מערב לכולם

אוצה"ג ח"ד יו"ט נב

על הא דמכריו ר' יעקב מי שלא הניח עירובי

והרבה דינים מחודשים בזה	שני יו"ט של סוכות וכן של שמ"ע ביום ה' ויום ו' אם יש לברך על ע"ת
שכט סופר ח	חקרי הלכה יא (= ר"ש מוהליבר טו)
מי שהוא רחוק מביתו יותר ממיל אם יכול להניח במקום עירוב תבשילין לצורך ביתו	אורחים מחו"ל שבאים לא"י והם צריכים לערב ע"ת אם יערבו עם ברכה
יד יוסף (שטרסברג) מב	להורות נתן ח"ד מד
עירוב תבשילין צריך בעל הבית לזכות ע"י אחד מכני ביתו	צריך לומר בברכת עירוב תבשילין לאדלוקי שרגא
אוצה"ג ח"ד יו"ט לח	אוצה"ג ח"ד יו"ט לו — לח
כשמערב הרב בקהל עדתו על כל בני העיר שצריך זיכוי ע"י אחר, אם הזיכוי הוא בתחילה ואח"כ מערב או מערב בתחילה ואח"כ מזכהו ע"י אחר לב חיים ח"ב קא; באר משה ח"ה קי	בענין נוסח ע"ת שאומרים ולכל דרי העיר הזאת יד יוסף (שטרס') לד
עם הארץ או אשה אלמנה ובניה הקטנים שאינם יודעים לעשות ע"ת ולומר נוסח בדין ערבא וכו' אם אפשר לעשות ע"י שליח, ומי יעשה הברכה רב פעלים ח"ד יד	הערה בנוסח עירוב תבשילין
אם מותר לזכות ע"ת ע"י אשתו שמעלה לו מזונות מילי דאבות ח"ה יא	עין אליעזר מה
אם מהני להניח ע"ת ע"י שליח	הניח ע"ת ולא אמר הנוסח בהדין עירובא וכו' מה הדין
באר משה ח"ד מד; מנחת אהרן יו"ט קסב	פעולת צדיק ח"ב קכה
על ידי מי אפשר לזכות עירוב תבשילין	כנ"ל ששכח והוא נמצא רחוק מביתו
באר משה ח"ד מה	קנין תורה בהלכה ח"ג כא
מי שלא הניח ע"ת אי יכול להיות שליח לבשל למי שהניח עירוב	במנהג העולם דכשחל יו"ט א' בע"ש אינם אומרים בעשיית ע"ת מיום טוב לחבריה
משנה הלכות ח"ד ע	בית ישראל (לנדא) קג
כשהתבשיל אינו לפניו אם יכול לעשות ע"ת	בנוסחת הרמב"ם: ואם עירב שלא לאחד מכל אלו אלא לדברי הרשות הרי זה עירוב, ובנוסחים מדוייקים כתוב: הרי זה אינו עירוב, איזהו הנכון החיים והשלום קס
דברי מלכאל ח"ג ח	מי שהניח עירובי חצירות וזיכה ע"י אחר בשביל כל החצר ואח"כ רוצה לעשות בזה העירוב עצמו עירובי תבשילין אם יכול
מי שעושה עירובו ביום ראשון מב' ימים טובים ש"ג (על תנאי) אם צריך לברך או לא	אבן שתיא כא
ר' שמואל גאון לב; האלף לך שלמה שדמ; עמודי אש ב ס"ק כ; שמן ראש נא; לבושי מרדכי מהד"ת קלא; כלי שרת עד; התעוררות חשובה ח"א קע; משיב הלכה ח"א א; מנחם משיב (קירש') ח"ב כט; באר משה ח"ד מרז; מנחת אהרן יו"ט קעא	במש"כ רש"י (עירובין לט): דרבא ס"ל מניח אדם עירובי תבשילין ועירובי תחומין
	חיי יעקב ז
	רוצה לעשות בערב יו"ט הסמוך לשבת עירובי חצירות וע"ת יחד. אי סגי בברכה אחת או לא בנין עולם כט

<p>בענין הנ"ל קול אליהו לג</p>	<p>כשעושה ע"ת ועירובי חצירות ביחד איך יכרך שארית יהודה (כלוהם) סח – ט; מנחת אהרן יו"ט קמט</p>
<p>נשתייר רק הפת או התבשיל מה הדין עמודי אש ה ס"ק לו</p>	<p>אם חל יו"ט מלפני שבת יום ה' ויום ר' והניח ע"ת אם מותר לאפות מיום ה' לשבת או לא רשב"א ח"ג רעד; יחזה דעת ח"ו לב</p>
<p>הניח ע"ת כבד צלוי של עוף ואח"כ חתך ביו"ט הכבד ופירר אותו לחתיכות קטנות ועשה מהן רוטב של כבד אם מותר אח"כ עוד לבשל מיו"ט לשבת</p>	<p>במש"כ המחבר אע"פ שהניח ע"ת וכו' באר המים כב (ד)</p>
<p>התעוררות תשובה ח"א עב פת של ערוב תבשילין כי נפיק יו"ט שרי למבצע עליה בי שמשי וליכלי בשבתא תשה"ג ה"פ קמב, שע"ת רח, אוצה"ג ח"ב שבת שכג</p>	<p>בשני ימים טובים ש"ג אם מותר להניח ב' עירובים, היינו בערב יו"ט עירוב א' וביו"ט עירוב ב' גלי הים יד</p>
<p>יו"ט שחל להיות בערב שבת אם חייב בשלשה לחמים ללחם משנה</p>	<p>אם מותר לכתחילה לערב ע"ת בערב סוכות על ב' שבתות שרגא המאיר ח"ב קב (לה)</p>
<p>להורות נתן ח"ג יא שבת שאחר יו"ט אם לבצוע על לחם גדול או על ככר של עירוב אף שהוא קטן</p>	<p>עירוב תבשילין שלא אכלו אותו אם יכולים להשתמש בו פעם נוספת לע"ת רבכות אפרים ח"א שמט</p>
<p>משפטיך ליעקב סג</p>	<p>נאבד בשר העירוב ונשאר הפת לבדו מהו</p>
<p>נאבד הע"ת כשהתחיל בעיסתו כבר אם יסיים ברית אברהם (אשכנזי) ס</p>	<p>רש"י צט; פני יהושע ח"ב צט; יוסף אומץ פ</p>
<p>מי שלא עירב אם מותר לו להדליק נר של שבת בית דוד שכ</p>	<p>הניחו ע"ת מעיו"ט ולמחר לא מצאו כי אם פת לבד, והבשר שעמו נאכל, אם מועיל תנאי מהר"מ מרוט' (מק"נ) שש"ל תנט ד' 317</p>
<p>אורחים שמארחיהם מבשלים עבורם אם יעשו ע"ת עבור הדלקת הנרות לש"ק מנחת יצחק ח"ז לו</p>	<p>במש"כ הרמב"ם (פ"ו ה"ה) וצריך שיהיה עירוב זה מצוי עד שיאפה כל מה שצריך כו' עד ואם נאכל העירוב או אבד או נשרף קודם שבישל או יאפה הרי זה אסור לאפות כו'</p>
<p>מי שקרוביו מבשלים עבורו אם יעשה ע"ת בשביל הדלקת הנר מנחת יצחק ח"ט נד</p>	<p>מהרשד"ם ו; פעולת צדיק ח"ג קח</p>
<p>מי שמתענה בר"ה אם יכול לאפות ולבשל לאחרים מהר"י וייל פס' נד"ה; מהר"י ברונא פב</p>	<p>לא הניח ע"ת בשגגה וסמך על ראובן ונמצא שעירוב ראובן נאכל בליל ו', וראובן סמך על שמעון, מה דינם ר"ח בנבשת מט</p>
<p>הנוהגין שלא לאכול אורז וגבינה בפסח ואוכלים אותם בשמיני של פסח וחל פסח בשבת אם מותר לבשל הדברים האלו בו' של פסח למחרתו ר"ח בנבשת סב</p>	<p>ע"ת שנאכל או אבד אם יכול להניח לשבת את אשר בישל ואפה עוד כשהיה העירוב קיים ומעתה יבשל ויאפה ליו"ט עצמו חזון למועד כז</p>

אם מותר להכין בז' של פסח תבשילין עם פירות יבשים לצורך אחרון של פסח שחל בשבת משום דלא חזי ביו"ט, רק למחר	בן חור"ל ששכח להניח ע"ת אי שרי לבן א"י שיקח כל צרכי שבת לביתו ולבשל לעצמו וירבה בקדירה גם עבורו
חתם סופר עט; דובב מישרים מט; קול מבשר עח; מטעמי יצחק (בורשטין) כח	שם
אהא (ביצה ו.) חזיה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציב מר א"ל דלא אותיבי ערובי תבשילין א"ל ולותיב מר האידנא וכו'	אחד העושה ב' ימים יום כיפור ובשנה אחת אירע שני ערבי שבת אם יקנה קמחו לאחרים, ואחרים יעשו לו (אם אסור משום הכנה)
שואל ומשיב מהד"ת ח"ב קמט	מהר"מ מרוט (ד"פ) עו
ביו"ט שחל ביום ו' וז' ואכלו בשר ביו"ט א' אחר חצות אם יכולין לבשל מאכלי חלב על סמך עירוב תבשילין שעשו בו ביום, כיון שלא מצו למיכל בו ביום עוד חלב	שכח לעשות עירוב בערב יו"ט יערוב ביו"ט קודם שיבשל לצורך השבת
חיים לעולם ז	חוש"ר ח"א צד 22, גאוניקה 491, אוצה"ג ח"ד יו"ט לו
במש"כ כנה"ג אם לא התנה בפירוש ולשחות אינו יכול לשחות ביו"ט לצורך שבת	מי ששכח להניח ע"ת ועבר ובישל ויש לו לאכול גם בלא זה אם מותר לו לאכול מה שעבר ובישל דברי מרדכי (פורי"ד) נה
גינת ורדים כלל ד ה	כנ"ל אם אפשר לו להקנות קמחו לאחרים
לשחות ביו"ט הסמוך לשבת על סמך עירוב תבשילין אם מותר	שם נהנו
שערי תורה ח"א מז	לא הניח ע"ת אי נאסר גם קמחו
מדוע לא נזכר בנוסח ע"ת היתר שחיטה מיו"ט לשבת	משנה הלכות ח"ד עא
הלכה למשה (חוט המשולש) כב	ת"ח שהניח ע"ת פת ותבשיל ותבשיל היה צוואר של עוף שאין עליו כזית בשר אם הוא חשוב כפושע שאין לו תקנה אלא להקנות קמחו לאחרים
רתיצה מיו"ט לחבירו אי שרי	חלק לוי קלט
באר משה ח"ד מה	מי שנסע מביתו ולא הניח ע"ת כיצד יעשה להציל אנשי ביתו מאיסור בישול בלא ע"ת
כנ"ל לערוך את השעון	ארץ צבי (פרומר) קכב
מי שאסור במבושל (כגון ע"פ הרופא) אם מותר לו לבשל לאחרים ביו"ט	לא הניח ע"ת אם יכול להיות שליח לבשל למי שהניח ע"ת
המאור (אמסל) ע' שטז	פרי אליהו ח"ג קד
חולי סכרת אם מותר ביו"ט לבשל לאחרים מאכלים שלהם הם אסורים	על מה סומכים בעלי הבתים לשלוח פתייהם לפורני הגדול ביו"ט הסמוך לשבת ויודעין שהאופים לא עירבו ע"ת
שערי הלכה ח"א תו	נפת צופים ט
בן א"י אורח בחור"ל אם מערב ע"ת על בן חור"ל קול אליהו לא; חיים שאל עד (נד); באר משה ח"ז בני א"י וחור"ל תקכו	לא הניח ע"ת בב' ימים של ר"ה ואין לו על מה

לסמוך אם יוכל להתנות ואם יש לו איזה תקנה בדבר	במ"ש"כ הרמב"ם (פ"ו ה' יד) היום שבני א"י סומכין על החשבון ומקדשין עליו אין יו"ט שני מפני הספק אלא מנהג בלבד
מהר"מ מרוט' (ד"פ) שיז	ברכת אברהם (בן הרמב"ם) יח
במ"ש"כ הרמב"ם (פ"ו ה' יד) היום שבני א"י סומכין על החשבון ומקדשין עליו אין יו"ט שני מפני הספק אלא מנהג בלבד	שכח לערב ע"ת ולא נזכר עד יו"ט שני, שאין מועיל בו תנאי, מה יעשו
מהר"מ מרוט' (ד"פ) תרנד	מהר"מ מרוט' (ד"פ) תרנד
במ"ש"כ הרמב"ם (פ"ו ה' יד) היום שבני א"י סומכין על החשבון ומקדשין עליו אין יו"ט שני מפני הספק אלא מנהג בלבד	בזמן הזה שעושין ב' ימים טובים ש"ג משום מנהג אם יניח אדם עירוב תבשילין מיו"ט לחבירו רשכ"א ח"ד קמא רסג
האידנא דבקיאי בקביעא דירחא אי מערבין על התנאי	האידנא דבקיאי בקביעא דירחא אי מערבין על התנאי
במ"ש"כ הרמב"ם (פ"ו ה' טו) ולפיכך אני אומר שאין מערב אדם ומתנה וכו', ושאלת אם יש אצלי טעם לקיים דברי הגאונים ז"ל (שחלקו בדבר הזה)	במ"ש"כ הרמב"ם (פ"ו ה' טו) ולפיכך אני אומר שאין מערב אדם ומתנה וכו', ושאלת אם יש אצלי טעם לקיים דברי הגאונים ז"ל (שחלקו בדבר הזה)
מי ששכח ולא עירב ע"ת ערב יו"ט ראשון, אם מותר לערב ביום השני על תנאי	מי ששכח ולא עירב ע"ת ערב יו"ט ראשון, אם מותר לערב ביום השני על תנאי
רדב"ז ח"ב תרסט; שואל ומשיב מה"ת ח"א ד; פרי השרה מט	רדב"ז ח"ב תרסט; שואל ומשיב מה"ת ח"א ד; פרי השרה מט
בענין מתנה ביו"ט	בענין מתנה ביו"ט
הרי בשמים מהר"ה ח"ד עב	הרי בשמים מהר"ה ח"ד עב
אהא (ביצה יז.) בסוגיא דמניח אדם ערובי תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה וכו'	אהא (ביצה יז.) בסוגיא דמניח אדם ערובי תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה וכו'
מהר"י פראגי צו; אבני צדק ח"א עב; יד יצחק ח"ג פא; צפנת פענח (שווארץ) כד	מהר"י פראגי צו; אבני צדק ח"א עב; יד יצחק ח"ג פא; צפנת פענח (שווארץ) כד
אם נזכר ביו"ט ראשון שלא עירב מה יעשה בית דוד שא	אם נזכר ביו"ט ראשון שלא עירב מה יעשה בית דוד שא
כנ"ל שיש מי שעירב בשביל כל העיר אם צריך לערב על תנאי	כנ"ל שיש מי שעירב בשביל כל העיר אם צריך לערב על תנאי
ראש משביר יט; באר משה ח"ד מר"ז; מנחת אהרן יו"ט קנב	ראש משביר יט; באר משה ח"ד מר"ז; מנחת אהרן יו"ט קנב
במ"ש"כ המחבר אם הוא יו"ט של גלויות יכול לערב בתנאי	במ"ש"כ המחבר אם הוא יו"ט של גלויות יכול לערב בתנאי
האלף לך שלמה שמה; תורת חסד (רש"ז) כו; כוכב מיעקב קסג; פעולת צדיק ח"ב קכו	האלף לך שלמה שמה; תורת חסד (רש"ז) כו; כוכב מיעקב קסג; פעולת צדיק ח"ב קכו
במ"ש"כ רש"י (ביצה יז.) ד"ה מיו"ט לחבירו בית שערים רסד	במ"ש"כ רש"י (ביצה יז.) ד"ה מיו"ט לחבירו בית שערים רסד
שכח לערב ע"ת מעיו"ט או שנאכל או נאבד הע"ת ביו"ט א' ולא נזכר עד בין השמשות אם יש לו תקנה	שכח לערב ע"ת מעיו"ט או שנאכל או נאבד הע"ת ביו"ט א' ולא נזכר עד בין השמשות אם יש לו תקנה
בית ישראל (כהנא) כב	בית ישראל (כהנא) כב
חמין שרגילין לעשות אם יועיל ע"ת לגביו כשהטמינוהו מאוחר	חמין שרגילין לעשות אם יועיל ע"ת לגביו כשהטמינוהו מאוחר
תולדות יצחק (בן שושן) כו	תולדות יצחק (בן שושן) כו
תקנה דיני עירובי חצירות	תקנה דיני עירובי חצירות
במ"ש"כ התוס' (ביצה יז) ד"ה מ"ט בסוף הדיבור דאיסור למיקני שביתה פרוש שאסור משום הכנה נודע ביהודה מהר"ת מח	במ"ש"כ התוס' (ביצה יז) ד"ה מ"ט בסוף הדיבור דאיסור למיקני שביתה פרוש שאסור משום הכנה נודע ביהודה מהר"ת מח
ביו"ט דקיי"ל דצריך עירובי תחומין אי גם בזה לר"ע ולהרמב"ם ביותר מ"ב מילין אפי' לרבנן הוי דאורייתא, או דביו"ט כולי עלמא מודי דהוי דרבנן	ביו"ט דקיי"ל דצריך עירובי תחומין אי גם בזה לר"ע ולהרמב"ם ביותר מ"ב מילין אפי' לרבנן הוי דאורייתא, או דביו"ט כולי עלמא מודי דהוי דרבנן
קרנן ראשית יז	קרנן ראשית יז
במ"ש"כ התוס' (ביצה יב) בסוגיא דמתוך ד"ה בעירוב והוצאה וכו'	במ"ש"כ התוס' (ביצה יב) בסוגיא דמתוך ד"ה בעירוב והוצאה וכו'
זרע אמת ח"א לח	זרע אמת ח"א לח
לבאר שיטת הרמב"ם (פ"ו ה"ו) בענין מניח אדם עירוב תחומין וכו'	לבאר שיטת הרמב"ם (פ"ו ה"ו) בענין מניח אדם עירוב תחומין וכו'
אבני צדק עג	אבני צדק עג
במ"ש"כ הרמב"ם (שם שם) וכן שניים שלקחו בהמה בשותפות ושחטו ביו"ט וכו'	במ"ש"כ הרמב"ם (שם שם) וכן שניים שלקחו בהמה בשותפות ושחטו ביו"ט וכו'
יד אליהו (לוי) יח	יד אליהו (לוי) יח

בדין עירוב תבשילין

שאלה י': האם עירוב תבשילין, מתיר גם את סידור השולחן (ביו"ט שחל בערב שבת) לכבוד שבת. וכן מה הדין לעניין דברים שאינם מצרכי סעודה, כגון קיפול טלית, וגלילת ס"ת לקריאה בשבת?

תשובה : גרסינן בגמ' בביצה (פ"ב דף ט"ז ע"ב) "ת"ר יו"ט שחל להיות בערב שבת, אין מערבין לא עירובי תחומין ולא עירובי חצרות. רבי אומר מערבין עירובי חצרות אבל לא עירובי תחומין וכו' ". ופרש"י, טעמו של ת"ק שאין מערבין עירובי חצרות, "דנראה כמתקן דבר", וכן פירש הר"ן (דף ט' בר"ן). ולעניין עירובי תחומין, אמרו בגמ' שאסור, משום "מיקני שביתה בשבתא", ופירשו הב"י והפרישה (סי' תקכ"ח ס"ק ב') "דמיקני ביתא הוא".

והוסיף הר"ן, שהברייתא שאסרה לעשות עירובי חצרות ביו"ט לשבת, מיירי אפילו שהניח עירובי תבשילין מערב יו"ט, מ"מ, אסור לעשות עירובי חצרות ותחומין, כיון שעירובי תבשילין מתיר לנו צרכי סעודה כגון אפיה ובישול. וז"ל: "דלא שרו עירובי תבשילין אלא דבר שהוא דומה לתקון סעודה כגון אפיה ובישול". (עיין ר"ן שיש ט"ס בדבריו, וכפי שכתבנו כן הגיהו בהערות חידושי הרא"ה ביצה ט"ז ע"ב הערה 37).

וכן דעת חידושי הרא"ה (ביצה ט"ז ע"ב). וז"ל: "וי"ל דלא מהני עירובי תבשילין אלא להכשיר מלאכה לבשל מיו"ט לשבת וכו' אבל לא להתיר לתקן ביו"ט לעשות הוצאה בשבת, ולא מן השם הוא זה".

אמנם בהגהות אשרי (פ"ב סי' ז') כתב בשם האור זרוע (ח"ב הל' יו"ט סי' שמ"ג אות ט') שהבריתא מיירי שלא הניח עירובי תבשילין מערב יו"ט, אבל אם הניח, מותר לעשות עירובי חצרות ביו"ט לשבת אבל לא עירובי תחומין.

והטעם, שאסור לעשות עירובי תחומין, היות שגם ביו"ט אסור לצאת חוץ לתחום (במקרה שלא הניח עירוב תחומין מערב יו"ט). ולכן אף אם יניח עירוב תבשילין לא יתיר לו לעשות לצורך השבת דבר שאסור ביו"ט. כי כל דבר שביו"ט אסור לעשות, כגון לצאת חוץ לתחום לא יכול עירוב תבשילין להתיר לצורך שבת.

אבל לעניין עירובי חצרות, היות וביו"ט מותר להוציא מחצר לחצר, ואפילו ללא עירוב מערב יו"ט, שהרי אין עירוב והוצאה ליו"ט, לכן מתיר לי עירוב תבשילין, לעשות ביו"ט עירובי חצרות לצורך שבת.

והטעם שהאור זרוע פרש כן, כי פסק כר' יודן בירושלמי (פ"ב בביצה) שסובר שעירובי תבשילין מתיר לעשות עירובי חצרות לצורך שבת.

וא"כ, יש בעצם מחלוקת יסודית בין הר"ן והרא"ה לאור זרוע, שהר"ן והרא"ה סוברים שעירוב תבשילין מתיר רק צרכי סעודה, ושיטת האור זרוע שעירובי תבשילין מתיר אף לא צרכי סעודה.

וכן כתב הדרכי משה (סי' תקכ"ח ס"ק א').

וראה בשו"ע (שם סי' ב') שתביא ברייתא זו להלכה וז"ל: "יו"ט שחל בערב שבת לא מערבין לא עירובי חצרות ולא עירובי תבשילין".

והרמ"א הוסיף "ואפילו שהניח עירובי תבשילין". ומקורו בר"ן הנ"ל. וכן פסק הלבוש (שם).

והסבירו המ"א (ס"ק ב'), משנ"ב (ס"ק ג') וכף החיים (אות ט') שטעמו של הרמ"א שאסור, מפני שסובר שעירובי תבשילין מתיר רק צרכי סעודה.

ועיין במ"א (שם) שאחר שהביא הטעם הנ"ל, כתב "ועיין לעיל סי' תקכ"ז סי' כ' מה שכתבתי". ונראה שכוונתו, לדעת המהרש"ל והב"ח שהביא שם (בס"ק כ"א), דחזינן ג"כ דס"ל שרק צרכי סעודה מתיר עירובי תבשילין. ששם

נחלקו אם צריך לפרש להדיא בנוסח העירוב "ולשחוט", או שנכלל בכלל "ולבשל". ומשמע דרך צרכי סעודה מתיר העירוב.

ועיין עוד בכף החיים (שם), שהביא דברי האור זרוע הנ"ל, וכתב בשם הנהר שלום (סי' א') "אבל ממה שסתמו כל הפוסקים, משמע דכולהו לית להו הא דאור זרוע", ושכן פסק בספר בגדי ישע (סי' ב').

ובפשטות משמע מכף החיים שגם השו"ע הולך בשיטה זו, דמסתימת השו"ע דבריו, משמע שמיידי בכל עניין, ואף בהניח עירובי תבשילין, דאלי"כ היה להשו"ע לכתוב זאת במפורש.

===

ומי"מ, מצינו כמה פוסקים שג"כ ס"ל כהאור זרוע לעניין עצם הדין שעירוב תבשילין מתיר אף שלא לצורך סעודה. עיין בהגהות רעק"א (לשו"ע סי' תקכ"ח אות א') שכתב טעם אחר מטעמו של הר"ן, מדוע אי אפשר לעשות עירובי חצרות על סמך העירוב תבשילין?

והסביר, מפני שעירוב תבשילין לא מתיר אלא רק מה שמותר ביו"ט לעשות לצורך עצמו, מתיר ג"כ לעשות לצורך שבת, וגם אפשר שיהיה לצורך יו"ט אם יבואו אורחים.

ולכן, עירוב חצרות לא משכחת לה לצורך יו"ט עצמו, שהרי עירוב חצרות ליו"ט, צריך לעשות מערב יו"ט (היינו לכלים שאין בהם צורך יו"ט כלל, עיין ר"ן בביצה דף ו' ד"ה וקיימא, בשם הרשב"א, ומובא בב"י ריש סי' תקי"ח, רמ"א שם סי' א'. ב"ח סי' תקכ"ח ומשנ"ב ס"ק א'). א"כ ככה"ג שמניח עירובי חצרות ביו"ט, ודאי שעושה לצורך השבת, ולכן אין עירוב תבשילין מתיר זאת.

והביא רעק"א ראייה, מהגמ' (ביצה דף כ"ב ע"א) שאמרו "שאני הטמנה דמוכח מלתא דלשבת קעביד". ומשמע שכל דבר דמוכח שלשבת נעשה לא מועיל עירוב.

והוסיף, ואע"פ דלהלכה קי"ל שגם הטמנה מותר לעשות אם הניח עירובי תבשילין, כי סבירא לן דלא הוי מוכח ממש דלצורך שבת קעביד, אבל לעניין עירובי חצרות דמוכח ודאי דלצורך שבת קעביד, שהרי ליו"ט לא מועיל להניח ביו"ט עצמו, לכן לא מועיל לזה עירוב תבשילין.

ועיין עוד במ"א (סי' תרס"ז ס"ק ג') בשם המהרי"ל שאסר לגלול הס"ת משבת ליו"ט משום הכנה.

וכתב שם בהגהות רעק"א, דמשמע מלשון המהרי"ל שדוקא משבת ליו"ט אסור, אבל מיו"ט לשבת מותר ע"י עירוב תבשילין.

וציין רעק"א, שלפי הר"ן יהיה אסור לגלול הס"ת כיון שאינו מצרכי סעודה. וע"כ שהמהרי"ל שהתיר חולק על הר"ן וס"ל כמו שהסביר רעק"א, שרק בדבר שמוכח שנעשה לשבת אין עירוב תבשילין מתיר, וגלילת ס"ת יכול גם לגלול כדי לקרא ביו"ט.

וחזינן שסובר רעק"א שעירובי תבשילין מתיר אף דברים שאינם מצרכי סעודה רק שלא יהיה מוכח שעושה לשבת. (ולפי האור זרוע גם זה מתיר העירוב תבשילין שהרי סובר שמתיר אף עירובי חצרות).

ועיין בשו"ת רעק"א (פסקים סוף סי' י"ז), שכסברתו, כתב ג"כ בשו"ת נודע ביהודה (מהד"ת או"ח סי' כ"ה), ששם התיר להכין המקוה ולחממו מיו"ט לשבת ע"י עירוב תבשילין. ע"ש.

אמנם, ראיתי בחידושי רעק"א (הלי שבת סי' ש"ב) שכתב להתיר לקפל הטלית אף ללא עירוב תבשילין, וע"ש שלמד כן מהגמ' בשבת (דף קי"ג ע"א).

ובספר עירוב תבשילין הערוך (סי' ג' ס"ק ל"ה) כתב שמצינו ירושלמי (בביצה פ"ב הל' א') מפורש כדעת הרעק"א, שהתירו הצעת המיטה אף ללא עירוב, (וה"ה לקיפול הטלית, עיין מחצית השקל סי' ש"ב סוף סק"ו), ופלא שהגאון רעק"א לא ציין מדברי הירושלמי דמפורש כדבריו. ועוד תמה על החולקים על רעק"א, מה יענו מדברי הירושלמי העומד לנגדם ע"ש.

ועיין בספר חלקת יעקב (ח"ג סי' פ"ב בהערה) שלפי דברי רעק"א הנ"ל, יש להתיר אף גלילת ס"ת ללא עירוב, והסביר שלכן רעק"א בסי' תרס"ז, ציין לעיין לעיל בסי' ש"ב.

ומה שכתב בסי' תרס"ז שעיי' עירוב יש להתיר, אמר כן רק דרך פלפול בדברי הר"ן שם. אך למעשה מתיר אף ללא עירוב, מטעם שכל דבר שאין בו משום מלאכה אין צריך עירוב.

וכ"כ בספר אהל יששכר (סי' ל"ו), שמצא בהגהות מהרש"ם (או"ח סי' תקכ"ח אות ב') שהביא דברי רעק"א והירושלמי, ולמסקנתו מצדד להקל בקיפול כלים וכדו' אפי' בלא עירוב תבשילין, וה"ה בכל דבר שאין בו מלאכה ואין איסורו אלא משום הכנה.

===

ולעניין מה שדייק רעק"א מדברי המהרי"ל, דמשמע דמיו"ט לשבת יהיה מותר לגלול ס"ת על סמך העירוב. עיין בשערי תשובה (שם ס"ק א') בשם האליה רבה שכתב אחרת בשם המהרי"ל, וז"ל: "שאסור לחפש (לגלול) הס"ת מיו"ט לשבת משום הכנה", והוסיף בשערי תשובה שבספר מחזיק ברכה (אות ב') כתב, לפי זה אף בשניהם יש להזהר.

וחזינן דלא כמו שהבין רעק"א בדברי המהרי"ל.

והנה, לכאורה, היה אפשר לומר שיש ט"ס בא"ר בהעתקת דברי המהרי"ל, שהרי כפי שראינו המ"א העתיק להיפך בשמו שמשבת ליו"ט אסור, וכן בספר עירוב תבשילין הערוך (סי' ג' ס"ק ל"ט) כתב שבשו"ת חשב האפוד (ח"ב סי' ס"ה ד"ה נמצינו) ציין שיש ט"ס באליה רבה.

וכן המחזיק ברכה (שם) כתב שבמהרי"ל לא כתוב כך. ע"ש.

אמנם בספר עירוב תבשילין הערוך כתב, שאפשר שאין ט"ס בא"ר ע"ש טעמו.

ומ"מ, אף אם בכל אופן נרצה לומר שבדווקא כתב הא"ר כן, מ"מ, המעיין באליה רבה רואה שאין מוכרח לפרש דבריו דמירי שהניח עירובי תבשילין, שהרי לא כתב כמו שכתב המחזיק ברכה הנ"ל, שאף שעשה עירוב לא מועיל.

וכן כתב במשנ"ב עוז והדר (סי' תקכ"ח סי' ג' בהערות), שבשער הציון למשנ"ב (סי' תרס"ז ס"ק ז') ציין דברי השע"ת וכן ציין לעיין ברעק"א, ולא פירש שמירי אף בהניח עירוב תבשילין. וא"כ אפשר לפרש שהמשנ"ב הבין שהשערי תשובה אסר היינו ללא עירוב, היות וראינו לרעק"א שהתיר עיי' עירוב.

וא"כ, אם עשה עירובי תבשילין, שפיר מהני לגלול הס"ת לצורך השבת.

ואם תקשה, שאם מדובר שלא עשה עירוב, מאי קמ"ל? זה לא קשה, שהרי גם להיפך יש להקשות מאי קמ"ל שאסור להכין משבת ליו"ט? אלא ע"כ החידוש שאף שאין בזה ממש מלאכה וכן לצורך מצוה, מ"מ אסור. א"כ ה"ה שזה החידוש שאסור מיו"ט לשבת ללא עירוב.

וגי' הכרח לפרש כן דברי האליה רבה, שאם לא נפרש כן, יצא לכאורה סתירה בדברי הא"ר. שהרי בסי' ש"ב סי' ג' פסק כדעת המהרש"ל שהביא את המהר"ש שטליתות חדשות מותר לקפל ביו"ט שחל בערב שבת עיי' עירוב תבשילין.

ומוכח לכאורה שסובר שעירוב תבשילין מתיר אף דברים שאינם מצרכי סעודה.

וא"כ ה"ה לעניין גלילת ס"ת.

וכ"כ בספר חזון עובדיה (הל' עירובי תבשילין בהערה ס"ק נ"ד) בשם שו"ת שרגא המאיר (ח"ז סי' כ"ט אות ב') שהמהרש"ל בשם המהר"ש חולק על סברת הר"ן, וס"ל כהאור זרוע בשם הירושלמי שעירוב תבשילין מועיל גם לדברים שאינם מצרכי סעודה.

והנה גם המעיין בהמחזיק ברכה הנ"ל, משמע שסובר שמעיקר הדין מועיל לגלול הס"ת מיו"ט לשבת על סמך העירוב, ורק משום זהירות כתב להחמיר.

ומ"מ בדברי המהרש"ל מצינו סתירה, שהנה בספר ים של שלמה (פ"ב דביצה סי' י"א) פסק להדיא כהר"ן שאין עירובי תבשילין מתיר רק דבר שהוא דומה לתיקון סעודה ודלא כהאור זרוע, והוכיח כן מדקתני סתמא בברייתא "אין מערבין עירובי חצרות" משמע בכל עניין, אפילו הניח עירוב תבשילין. דמסתמא מניחין עירוב תבשילין דהא מצוה להניח ע"ש.

וזה סותר לדברי הא"ר הנ"ל בשם המהרש"ל שהתיר לקפל הטלית ע"י עירוב תבשילין.
וכן קשה על המשנ"ב, שבסי' תקכ"ח ס"ק ג' הסביר כטעם הר"ן ובסי' ש"ב ס"ק י"ז פסק שמועיל קיפול הטלית ע"י עירוב תבשילין.
כן הקשו בספר דעת תורה (סי' תקכ"ז בד"ה הגה ואם וכו'), שו"ת באר משה (ח"ד סי' מ"ה), שו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' ס"ח), ובמשנ"ב עוז והדר (שם).
ועיין בשו"ת באר משה הנ"ל מה שכתב לתרץ ומה שצירף טעם הר"ן והרעק"א ביחד ע"ש.
ויוצא מתירוצו דבר חדש, שבדבר שאין בו שום איסור מלאכה של יו"ט ושבת, אפילו שאינו עושה בזה צרכי סעודה שרי ע"י עירוב תבשילין אף לדעת הר"ן.
ובשו"ת קנין תורה (ח"ג סי' ע' אות ב') כתב ליישב, שאין סתירה במשנ"ב, כי בסי' תקכ"ח רק ביאר דברי הר"ן שהביא הרמ"א ולא פסק דבר ע"ש.
ויוצא ג"כ מדבריו, שעכ"פ דעת המשנ"ב שעירוב תבשילין מתיר אף דברים שאינם צרכי סעודה. (וזה מסייע למה שכתב במשנ"ב עוז והדר בדעת המשנ"ב וכמ"ש לעיל).
וכ"כ בספר פסקי תשובות (סי' תקכ"ח ס' ג') שכן פשט המנהג להתיר לסדר הבית ולהדית הכלים לצורך שבת וכן מביאים מחזורים לביהכ"נ ומכינים מים לטבילת שבת וכל כיוצא בזה. (ע"ש עוד ובהערות).
וכן כתב בספר חזון עובדיה (הלי' עירוב תבשילין ס' כ'), וצירף לזה שיטת האור זרוע ורעק"א, ושהגאון ישועות יעקב (סי' תקכ"ח) הביא שכן דעת התוס' בחגיגה (דף כ"א סע"א) ושכ"כ בספר חשב האפוד (ח"ב סי' ס"ה). ושכן נראה דעת שו"ת חסד (מה"ת סי' נ"ז).
אמנם עיין בשו"ע הרב (סי' תק"ג ס' ג') שאסר לגלול ס"ת ביו"ט לצורך שבת אף ע"י עירוב תבשילין.
וכן בשו"ת חלקת יעקב (ח"ג סי' פ"ד) העלה ג"כ להחמיר ע"ש.
וא"כ, נמצינו למדים שלעניין קיפול הטלית וגלילת ס"ת, יש ג' מחלוקות בין האחרונים, יש אומרים שאין צריך עירוב כלל, ויש אומרים שצריך עירוב, ויש אומרים שלא מועיל עירוב.
ומ"מ לעניין סידור השולחן נראה דלכ"ע אפשר לסמוך על העירוב, היות והוא מצורכי סעודה. וכן מדויק בלשון הר"ן שכתב: "ולא שרי עירוב תבשילין אלא דבר שהוא דומה לתיקון סעודה כגון אפיה ובישול".
כן כתב הגרש"ז אויערבאך זצ"ל במכתב (מובא בסוף ספר עירוב תבשילין הערוך עמ' שי"א) לדייק מלשון הר"ן שכתב שעירוב תבשילין מתיר "דבר שהוא דומה לתיקון סעודה", משמע דלא בעינן שיהא ממש מצרכי סעודה.
וכן יש להביא ראיה מהלבוש (סי' תקכ"ח ס' ב') שכתב הטעם שהתירו הדלקת הנר, מפני שגם זה מצרכי סעודה כי א"א לאכול ללא נר.
וה"ה שא"א לאכול ללא סידור השולחן.
וכן מצינו שהתירו גדולי האחרונים כעין זה, לעניין הדחת הכלים, עיין שו"ע הרב (סי' ק"ג ס' ג') שהתיר ע"י עירוב תבשילין דחשיב מצרכי הסעודה, וכן כתבו בשו"ת באר משה (ח"ד סי' מ"ה), שו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' נ"א), ודלא כמ"ש בח"ג סי' ס"ח), שו"ת קנין תורה (סי' ע' אות ב'), שו"ת לחורות נתן (ח"ו סי' ל"ד), והוסיף שלא מצינו מי שיחלוק על השו"ע הרב להדיא (אמנם סיים שמי שנהג להחמיר אל ישנה ממנהגו).
וכ"כ להתיר בספר אהל יששכר (סי' ל"ו), והוסיף שאף מי שמיקל ללא עירוב תבשילין יש לו על מה לסמוך ע"ש.
וכ"ש שיש להתיר בנידון דידן לפי אותם האחרונים שהזכרנו לעיל שפסקו דמהני עירוב אף לדברים שאינם מצרכי סעודה, וכ"ש לאותם שלא הצריכו כלל עירוב תבשילין לדבר שאין בו משום מלאכה, והביאו ראיה לדבריהם מהגמ' ושכן אמרו בירושלמי להדיא וכמו שהזכרנו לעיל.
לסיכום: לעניין קיפול הטלית וגלילת ס"ת מיו"ט לשבת, יש אחרונים שהתירו ללא עירוב, ויש שהתירו ע"י עירוב, ויש שפסקו שאף ע"י עירוב לא מועיל. ופשט המנהג להקל ע"י עירוב. ומ"מ, לעניין הדחת הכלים והכנת השולחן לשבת, לכל הדעות אפשר לסמוך על עירוב תבשילין.

תפארת ישראל

ר' ישראל אבן צדק

הדפוס

דפוס

דפוס

דפוס

הנה מצינו בתורה שגם יום טוב נקרא "שבתון", ככתוב לגבי בסוכות: "ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון". כמו כן ידוע שאת עירובי התבשילין צריך לשמור עד שיכין ויבשל את כל צרכי השבת, כדחנן (שם): "אכלו או שאבד – לא יבשל עליה".

כן תובן דרשת חז"ל. כי שתי המילים המיוחדות – "שבתון" ו"למשמרת" – מלמדות אותנו עניין חדש אשר רצו להודיענו בעניין הכנת המאכל מיום טוב לשבת: "שבתון" – פירוש: אם יקרה יום טוב באופן ש"שבת קודש ל-ה' מחר" – כלומר: שלמחרת היום טוב יהיה שבת, בא הפסוק למרנו שגם אז צריך הכנה, וזהו: "את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשל בשל" – פירוש: על סמך הפת והתבשיל המוכנים ושמורים מערב היום טוב לעירובי תבשילין, נוכל לאפות ולבשל ביום טוב את כל צרכי השבת.

עתה תקבל מילת "למשמרת" הסבר משמעותי יותר: עירובי התבשילין צריכים להיות נשמרים "למשמרת", עד אשר תבוא השבת ויגמור את כל צורך מלאכתו כללית; אבל אם נאכל או שאבד – לא יבשל. היטב סימנו חז"ל במילים: "כאן רמזו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה".

אחרי אשר זכינו לברר את דרשת חז"ל במסכת ביצה, כך שבמילת "למשמרת" מרומז בתורה כל עניין עירובי התבשילין – נבין כאור בהיר מאמרם ז"ל לגבי אברהם. שפיר דרשו חכמים שקיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר: "עקב אשר שמע אברהם בקולי ושמר משמרת" – ו"משמרת" הוא עירובי תבשילין, כדלעיל.

אברהם אבינו ומצוות עירוב תבשילין

אמר רבא ואיתימא רב אשי: קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר: "ותורתיו" – אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה. (יזמא נח ע"ב)

כל המפרשים חתרו לדעת, כיצד למדו חז"ל מהכתוב הזה שקיים אברהם אבינו ע"ה עירובי תבשילין. דרשתם: "ותורתיו" – אחד דברי תורה ואחד דברי סופרים, כוללת לפי דבריהם את כל המצוות מדרכנן, ומדוע בחרו חז"ל לציין את עירובי התבשילין בלבד, ולומר על זה ש"אפילו עירובי תבשילין"?

נראה לבאר את המאמר על דרך זו: הנה לגבי הטעמים שהביאו חז"ל להקנת עירובי תבשילין מסיימת הגמ' בביצה (סו ע"ב):

ותנא מייתי לה מהכא: "את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשל בשל" – אין אופין אלא על האפוי ואין מבשילין אלא על המבושל".

לכאורה הדבר תמוה: מהי הסיבה שדרשו חז"ל את עירובי התבשילין מן הכתוב הזה? הלא שם אין נזכר מיום טוב מאומה! הפסוק מתאר כיצד באו נשיאי העדה והגידו למשה בעניין המן על אודות יום השבת. ועל זה כתוב: "ויאמר אליהם, הוא אשר דיבר ה', שבתון שבת קודש ל-ה' מחר, את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשל בשל, ואת כל העודף הניחו לכם למשמרת עד הבוקר". אבל מיום טוב אין כל זכר.

לדעתי היתה כוונת חז"ל בדרשה זו לדרוש את ייתור המילים שאין כאן מקומן, בדרכם לדרוש גם עניינים גדולים מאות אחת מיותרת. הטעם לכך: גם אות אחת לא נכתבה לריק, אם לא להורותנו איזה דבר יקר.

והנה כאן בפסוק הזה אנחנו מוצאים שתי מילים מיוחדות: האחת היא מילת "שבתון", שכן היה נכון לכתוב רק: "שבת קודש ל-ה' מחר וכו'". המילה השניה המיותרת היא מילת "למשמרת", והיה די לכתוב: "ואת כל העודף הניחו לכם עד הבוקר". מה מוסיפה המילה "למשמרת"?

אברהם אבינו קיים מצות "עירוב תבשילין" שלא אכל בשר בחלב

כל התורה אפילו עירוב תבשילין - והיינו תבשילין מעורבין, שלא היה אוכל בשר בחלב, וגם לא בשר ואחייך חלב, אלא חלב ואחייך בשר, וכדכתיב: "ויקח חמאה וחלבי והדר יובן הבקר אשר עשה" עיי"ש. והיינו ביאור חדש ב"עירוב תבשילין", שאין הכוונה בתקנת עירוב תבשילין ביום טוב הסמוך לשבת, אלא שלא עירב תבשילין דבשר וחלב יחד, נמצא לכאורה מכאן שלא נאכל אצל אברהם אבינו ע"ה בשר וחלב.

לעתיד לבוא יהיה מותר לאכול בשר בחלב

הדברים יבוארו בטוב טעם ודעת עמ"י שמואל ב"רננו בחי"י (פרי משפטים כג, יט) שטעם איסור בשר וחלב הוא משום שהיצר הרע שולט בנו, לאפוקי לעתיד לבא שמעקר היצר הרע שאז יהיה מותר בשר בחלב עיי"ש, לפי זה יובן באופן נפלא פירש רש"י ז"ל על הכתוב (בראשית יח, ח): "ויואקחה פת לחם וסעדו לבכס" לבכס אין כתיב כאן אלא לבכס מיד שאין יצר הרע שולט במלאכים והוא מהמדרש (ב"ר מ, יא), שלכאורח קשה קושיא עצומה על אברהם אבינו ע"ה שקיים כל התורה כיצד הכשיל את המלאכים באיסור ונתן לפניו לאכול בשר וחלב, ולכן דרשו חז"ל ודקדקו בלשונו של אברהם שאמר: "יסעדו לבכס" ולא אמר לחם סעדו לבכסם להורות שאין יצר הרע במלאכים, ולפי זה מצי שפיר שהאכיל אברהם אבינו ע"ה את המלאכים בשר בחלב, אבל על אברהם אבינו ע"ה בעצמו נאמר (שם): "והוא עומד עליהם" - לשמש, שלא היה רשאי לאכול עמם בשר בחלב, והיינו דאמרי חז"ל שיקיים אברהם אבינו כל התורה אפילו עירוב תבשילין - והיינו תבשילין מעורבין, שהוא בעצמו לא היה אוכל בשר בחלב.

כלום יצר הרע יש ביניכם

לפי זה יובן באופן נפלא מה דאיתא בגמרא (שבת פט, א) שאחד מהטענות שטען משה רבנו ע"ה כלפי המלאכים היות: "כלום יצר הרע יש ביניכם", שלכאורח טענה זו סמויה מן העין בניגוד ליתר הטענות שגלויים וברורים... ועל כך הית אברהם אבינו ע"ה מתירא מן ידחו המלאכים את משה... ולכן האכיל אברהם אבינו ע"ה בשר וחלב כדי להוכיח שאין יצר הרע ביניהם דוגמת לעתיד לבוא שיותר לאכול בשר וחלב. וזוהי הטענה כלפי המלאכים: "הלא אכלתם אצל אברהם אבינו בשר בחלב", ואם היה ברצונם לקבל את התורה לא היה להם לאכול בשר וחלב כשם שאברהם אבינו לא אכל בשר וחלב וקיים כל התורה כולל קודם שניתנה אפילו "עירוב תבשילין" - היינו בשך וחלב, ומיה תשובת המלאכים על כך: שלא עשו שום איסור בכך לפי שאין יצר שולט בהם ומותרים בבשר וחלב, וזוהי הטענה כלפיהם: "כלום יצר הרע יש ביניכם", הוא שאמר לחם אברהם אבינו ודיק בלשונו: "סעדו לבכס" ולא אמר לחם סעדו לבכסם להורות שאין יצר הרע במלאכים, ואם אין להם יצר הרע מה להם שברצונם לקבל את התורה, ולכן תיכף ומיד חודו המלאכים לדברי משה ונתן לו הקב"ה את התורה.

ברכת "עירוב תבשילין" צילום מתוך מחזור עתיק

"דעת זקנים לבעלי התוספות": קיים אברהם אבינו כל התורה אפילו "עירוב תבשילין" אין הכוונה כפשוטו לתקנת עירוב תבשילין ביום טוב הסמוך לשבת, אלא לתבשילין מעורבין - שלא היה אוכל בשר בחלב.

★ ★ ★

"רננו בחי"י": טעם איסור בשר וחלב הוא משום שהיצר הרע שולט בנו, לאפוקי לעתיד לבא שמעקר היצר הרע שאז יהיה מותר בשר בחלב.

★ ★ ★

אברהם אבינו האכיל את המלאכים "בשר בחלב" כי למלאכים אין יצר הרע ומותרים ב"בשר וחלב", ובכך מתעוררת הטענה כלפיהם: "כלום יצר הרע יש ביניכם" ולכן אינם ראויים לקבלת התורה.

★ ★ ★

רבי שמשון מאוסטרופולי: המנהג לאכול מאכלי חלב להוכיח שנוהרים באיסור בשר וחלב, שלא כמלאכים שאכלו אצל אברהם אבינו בשר בחלב, שמכח טענה זו קבלו ישראל את התורה.

★ ★ ★

כ"ק מרן השר שלום מבבלזא ז"ע: הסבר מדוע בין אכילת חלב לבשר אין צורך להמתין שש שעות כשם שצריך להמתין בין אכילת בשר לחלב.

★ ★ ★

"ש"ה הק": להזהר בחג השבועות במשנה זהירות בין מאכלי חלב לבשר, לעשות קינוח והרחת היטב, ולהפסיק בברכת המזון, ולהמתין שעה, ואח"כ יכנס מפה אחרת ויערוך השולחן, "ומי שמתקדש בזה יותר, קדוש יאמר לו".

הרב דוד שלמה נשיין

"ומשה עלה אל האלקים" - משה רבנו עליו השלום עולה למרום לקבל את התורה מלאכי מעלה ארלי טוהר קוראים תגר: "מה אנוש כי תזכרנו" "תנה הודך על השמים" מבקשים בכך למנוע נתינת התורה לישראל. הקב"ה צר קלסתר פניו של משה דומה לאברהם ומשיבם למלאכי השרת: לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בשר בחלב, שנאמר (בראשית יח, ח): "ויקח חמאה וחלב וכן הבקר", בעוד שהתורה צותה (שמות כג, יט): "לא תבשל גדי בחלב אמו", (עיי' מדרש שוחר טוב תהלים ח. וז' דעת זקנים" מבדלי התוס' בראשית שם). נמצא שהודות למכשול הזה של "בשר בחלב" שנכשלו בו המלאכים, הוכרעה הכף לטובתם של ישראל, שתנתן להם התורה.

כי עם קדוש אתה לא תבשל גדי בחלב אמו

לאור האמור נתן טעם לשבח בספר "דן ידן" להמקובל האלקי רבי שמשון מאוסטרופולי ז"ע (נאמר יב, כא) שלכך אוכלים אנו מאכלי חלב בחג השבועות ונוהרין שלא לערבנו עם הבשר, להוכיח כי ממשיכים אנו להחזיק במצוה זו שכן רק בזכות הזהירות על דיני התפירה בין מאכלי חלב למאכלי בשר זכינו לקבל את התורה. (והוא"ו דברים אלו בקיצור ב"ביאר היטב" סוף סימן תצד, עיי"ש. דאח"כ ע"ד ב"שפת צדיקים" פ"ר וירא: "תורת חיים" למסכת בבא מציעא סוף דף פו בדי"ה דקמא).

וב"ניצוצי שמשון" (פרי משפטים ד"ה לא תבשל) פירש בזה סמיכות המקראות (שמות לד, כז-כח): "לא תבשל גדי בחלב אמו" וסמך ליה: "כי על פי הדברים האלה כרתו ברית אתך ואת ישראל" כלומר מכאן איסור "לא תבשל" שלא קיימו המלאכים "כרתו ברית עם ישראל" ולא עם המלאכים, וזה שאמר (דברים יד, כא): "כי עם קדוש אתה לה' אלקיך..." ולא המלאכים, כל זאת בשביל "לא תבשל גדי בחלב אמו".

האם אכלו המלאכים בשר בחלב אצל אברהם אבינו

לאור האמור מדברי המדרש נמצא שהמלאכים אכלו בשר בחלב אצל אברהם אבינו ע"ה, שכשטענו המלאכים: "תנה הודך על השמים" ענה להם הקב"ה: "תרי אכלתם בשר בחלב אצל אברהם אבינו", וכשתבונן במשמעות הפסוק נמצא כאן סתירה עצומה, שהלא פסוק נאמר מפורש (בראשית יח, ח): "ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה" ומבואר ברש"י שם - קמא קמא שתיקן אמטי ואיתי קמיהו", ובאופן זה אנו רואים שהמלאכים אכלו קודם מאכלי חלב ורק אחר כך אכלו בשר כך שלא עברו כלל על דין תורה, ולפי זה צריך ביאור מהו התשובה למלאכים כאן.

ומעניין לציין מה שהביא ב"דעת זקנים מבדלי התוספות" (פרי וירא על אהרן) שמדרש חז"ל חלוקים בדבר, מחד - אנו מוצאים במדרש אחד כנוכח למעלה, "תרי אכלתם בשר בחלב אצל אברהם אבינו ע"ה" ומכח טענה זו קבלו ישראל את התורה, ומאידך מצינו במדרש ש"קיים אברהם אבינו

חרות על הלוחות", שאליקים הוא הכותב את התורה, כדאיתא: אנכי נפשי כתיבת. היינו שבכיוולת הקב"ה שלה לנו מכתב שהוא נמצא בכיוולת שם. ועיי' שעוסקים בתורה נדבקים בו, ועיי' נעשה חירות שבטילים כל הקליפות וכל השעבוד. עכ"ל.

בחג השבועות מאיר בחינת כתר

והנה בכל שנה בחג השבועות מתעורר מחדש כל ענין קבלת התורה, ונעשה יחוד גדול מאד בעולמות העליונים וזה אחר שתיקנו את כל קומת העשר ספירות, עיי' עבודתנו בספירת העומר, ואז נשלמת ומאירה מדת הכתר, (עיי' שער הכוונות לחג השבועות). ויורדת טהרה עליונה מבחינת שער הנו"ן מן שער קדושה כמבואר בספרים הק' ואז אנו זוכים. שאבינו שבשמים מלך מלכי המלכים מטהר אותנו בבחינת: "זורקתי עליכם מים טהורים", וכמו שאומר התנא רבי עקיבא: "אשר יבם ישראל לפני מי אתם מסתרין ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים" (יומא פה:). ש"מי" הוא מספר חמישים, המאיר ומתגלה בחג השבועות, וזה "לפני מי", כלומר במ"ט ימים שקודם חג השבועות, שבהם ספרנו ספירת העומר אתם מסתרין, עליו העבודה להטהר ולהתקדש, ולהתכונן לחג הקדוש והנורא הבא עליו לטובה, ואחר עבודה זאת, אנו זוכים: ומי מטהר אתכם בורא כל העולמים מטהר אותנו עיי' "מי", היינו שער הנו"ן הנפתח ומתגלה בחג זה.

יורשים ירושה העליונה

וכמבואר בזוהר הק' (פ' אמור דף צז: וז"ל): כד קרבו ישראל לטורא דסיני כדון נחת האי טלא בשלימו ואדכי ואתפסקת זוהמתן מנייהו ואתחברו ביה במלכא וכנסת ישראל וקבילו אורייתא... ת"ח כל ב"נ דלא מני חושבנא דא אינון שבע שבתות תמימות למזכי לדכיותא דא לא איקרי טהור ולא כללאל דטהור הוא ולא הוא כדאי להמיו ליה חולקא באורייתא ומאן דמטי טהור להאי יומא וחושבנא לא אתאביד מניה כד מטי להאי ליליא לבעי ליה למלעי באורייתא ולאחבארה בה ולנטרא דכיו עלאה דמטי עליה בהחאה ליליא ואתדכי... ועל דא חסידי קדמאי לא הוו גיימי בהאי ליליא והוו לעאן באורייתא ואמרו: נתיב לאחשנא ירושא קדישא לן ולבן בתרין עלמין וההוא ליליא כנסת ישראל אתעטרא עליהו ואתיא לאזיונא ביה במלכא ותרווייהו מתעטרי על ראשייהו דאינון דזכאן להכי עיי'.

תרגום: בזמן שקרבו ישראל להר סיני, ירד אותו הטל בשלימות, וטהרו ונפסקה זוהמתן מהם, ונתחברו במלך, וקבילו התורה, בא וראה, כל בן אדם שלא מנה חשבון זה, אלו השבע שבתות תמימות, לזכות לטהרה זאת, לא נקרא טהור, ואין הוא נכלל בטהור, ואין הוא כדאי שיהיה לו חלק בתורה, ומי שבא טהור ליום זה, והחשבון לא חסר ממנו, כשמיגיע ללילה זאת, עליו לעסוק בתורה ולהתחבר בה, ולשמוח הטהרה העליונה שיורדת עליו בלילה זאת והוא נטהר, ועל כן חסידים הראשונים לא היו יושבים בלילה הזה, והיו עוסקים בתורה ואמרו: נבא לנחול ירושה קדושה לנו ולבנינו בשני עולמות, ובלילה ההוא נכנסת ישראל מתעטרת עליהם, ובאה להזדווג בהמלך, ושניהם מתעטרים על ראשיהם של אלו שזכו לה, עיי'. ואז הוא ההזדווגות לכל אחד, לנצל זמן זה המיוחד במינו, ולהשתנות מל הקצה אל הקצה ולקבל את התורה מחדש ולהתדבק בבורא ית', ואז יקל לו במשך כל השנה לעבוד את ה' כראוי.

מובטח לו שישלים שנתו

ונוראים הם דבריו הק' של רבנו האר"י הק' (שער הכוונות לחג השבועות) וז"ל: ודע כי כל מי שלא ישן בלילה הזאת כלל אפילו רגע אחד ויהיה עוסק בתורה כל הלילה, מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא וכמ"ש הרשב"י בהקדמת בראשית וז"ל: דימוק ההוא שנת בשלם כו' ולא עוד, אלא שהוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בענין זה כי אם לא ישן כלל ודאי שלא ימות בשנה ההיא עכ"ל. מבואר מדברי רבנו האר"י ז"ל, שקדושת לילה זאת קובעת מצב האדם לכל השנה, ונדרש מאתו להתבונן ולדעת קדושת ועדן זמן כביר זה ולהשתדל לנצל כל היממה שלא לחסיד דעת לדברים אחרים ומשייך אל לזכר דברים בטלים ולהכניס את הראש והמחשבה בתורה ועבודה, ולהתחנן אל ה' על נפשותינו ולבקש סיועא דשמיא על כל עניני העבודה ומכש"כ בהצלחה בלימוד התורה הק' כי כל השערים פתוחים וכן לנצל השולחנות הקדושים והטהורים לעמוד בישוב הדעת, כאיש אחד בלב אחד במחשבות קדושות וטהורות ובתהפוקות ונענועים להתקרב אל אבינו שבשמים, ולקבל עליו מלאכה ולהביא דרכיו ולהתקשר ולהתדבק בבוראו יוצרו, עיי' לימוד התורה הק' וקיום המצות.

בליל שבועות תלוי הוראת חיי האדם

ודע היכן הדברים מגיעים, עליו להתבונן בדבריו הק' של המוקבל האלקי ר' יעקב קאמיל זי"ע, בסידורו "קול יעקב" (סדר ליל חג השבועות) הסובבים סביב דברי רבנו האר"י הק' ז"ל וז"ל: ודע מי שלא ישן בזה הלילה ולא פסיק מומיה מגירסא כלל ועיקר, שלא יפסיק בשיחה בטילה ומה שצריך לדבר, ידבר בלשון הקודש מובטח הוא שישלים שנותיו ולא יארע לו שום נזק והוראת חיי האדם הוא בלילה הזה כמה דתנינן: בעצרת על פירות האילן, וכבר נתבאר שהאילן זה הוא אילנות רבבא, אשר עליו כתיב: ממנו פריך נמצא, כי פירות האילן הם נשמות של ישראל כמבואר בזוהר שאמר: נשמותין דישאל נפקין מוגו ההוא נהרא נקרא עמיקא לההוא אילנא דאשתרש על ההוא נהרא דכתיב: "כעץ שתול על פלגי מים" ומתמן פרחין לגו ההוא ארץ כו' עכ"ל.

יום הדין של רוחניות

לב מי לא ימס בקרבו. אחה! אחה! במה עברו ימי ושנותי לפני הזדמנות מיוחדות במינה כל השערים נפתחים ובידי דלגלג על ההרים ולקפץ על הגבעות להתקרב לחיי החיים בזמן קדוש זה שבו נפתחים שערי קדושה וטהרה לכל השנה! וגם רבנו השל"ה הק' זי"ע (במסכת שבועות) כותב בקדושת חג הק' דבורים נוראים וז"ל: חייב האדם לשמוח בזה החג ביותר כי הוא יום שזכינו בו לכתר תורה... רב יוסף ביומא דעצרתא עביד ליה עגלא תילתא אמר: אי לאו ההוא יומא כמה יוסף איכא בשוקא, מכל מקום גילו ברעדה (תהלים ב). וא כתיב והשמחה אשר שמח תהיה שמחה רוחנית והודות והלל להש"י שנתן לנו התורה מתעורר מאד בלבב להתקדש ולתקן מעשיו, ולהיות מוכתר בכתר תורה, לקיים והיגית בו יומם ולילה (יהושע א. ח). כי היום הקדוש הזה הוא יומא דדינא וממשיך: וזה לשון תולעת יעקב דף נ"ח (סתרי חג השבועות): ודע כי כמו שבראש השנה רצה הקב"ה להשיג ולדרוש מעשה בני אדם, כי הוא יום הבריאה הראשונה וחיודוש העולם. וכמו שתקנו לומר זה היום תחלת מעשיך, כדברי רבי אליעזר שאמר בתשרי נברא העולם (יר"ח ח). כן רצה ביום מן תורה, שהוא מורה על חיודוש העולם להשיג ולדרוש על מעשה העולם, ולדון על פירות האילן כדאיתא במ"ק ד"ה (טז). וכבר ביארנו: כי הפירות הם הנשמות הפורחות מאילנו של הקב"ה, והעולם נידון ביום זה על התורה שנתנה בו, שבטלו מעומ ממנה והוא אומרים על פירות האילן בלא השלימים בתורה ובמצות כראוי עכ"ל.

רבנו השל"ה הק' מורה לנו הדרך: שמצד אחד צריך האדם להיות במשחה על שזכה לקבל התורה הק' אבל השמחה צריכה להיות מעורבת ביראה, בבחינת "יגילו ברעדה". כי ביום זה הוא יום הדין בעניני רוחניות על השנה שעברה, כמה זמן תקדיש עבור לימוד התורה הק' והאם למד כראוי.

מפתח משבועות יותר מר"ה

וקילורין לעינים הם דבריו הק' של חרה"ק רבי שלום מקאידאנו זי"ע (בעל משמרת שלום) בספרו "דברי שלום" (לחג השבועות) שאומר: שהכונה בדברי רבנו האר"י ז"ל, שבביל שבועות הוא הוראת חיי האדם סובב על עניני רוחניות לכל השנה, וז"ל: תניא אבא שאול אומר: יום טוב של עצרת ברור סימן יפה לכל השנה כולה (ב"ב קמז). יובן עיי' מ"ש בזה"ק: בעצרת על פירות האילן קאי על נשמות הנלקחים מעץ החיים. וכן כתב האר"י ז"ל: הוראת חיי האדם בזה הלילה ולכאורה קשה הא בראש השנה יכתבון ובצום כפור יתחננו? ונראה לי: כי אז נידון העולם בכלל ופרט על עניני גשמיים חיי בני ומוזני, אבל בעצרת הוראת חיי האדם חיות הרוחניות שאז זמן מתן תורה כללות הקדושה. והוא שאמר אבא שאול: יום טוב של עצרת ברור שהשכל והחיות שלו ברור, סימן יפה לכל השנה... והוא ששעתינו על קדוש ה' רבינו ברוך אור עולם נכד הבעש"ט שחיה אומר: שהוא מתירא משבועות יותר מראש השנה. כי בראש השנה העיקר מהמשפט והדין על הגשמיים, אבל שבועות אמרו רז"ל: ועצרת על פירות האילן ומירש בזוהר הק' על נשמות ישראל עכ"ל.

מה נאמר ומה נדבר

מה נאמר ומה נדבר אם חרה"ק הרבי ר' ברוך'ל ממעזבון זי"ע אמר שהוא מתירא משבועות שבו קובעים מעצבו הרוחני על השנה הבאה, על אחת כמה וכמה שמוטל עליו לנצל יום כביר זה, שזוכה לפסק דין להצלחה וסי"ע על כל עניני העבודה לשנה הבאה, כמה אלפי אלפים תפלות ובקשות אנו מבקשים ומתחננים במשך השנה מהבורא ית"ש שזוכה לעבוד עבודתו כראוי, ובכל יום אנו מבקשים בברכת אהבת עולם שזוכה: להבין ולהשכיל לשמוע וללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצותיך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך.

והנה עתה הגיע הזמן לקבל כל הנ"ל כי ביום זה דנין את כל אחד על כל עניני העבודה שיעברו עליו בשנה הבאה, איזה סיעתא דשמיא יתיה לו בהכנת התורה הק', ואיזה השגות יתיה לו בשאר עניני עבודת הבורא, וכיד כל אחד לקבל כל הטוב הזה אם יחזור בתשובה. ויקבל עליו מכאן ולהבא עול התורה והמצות, ואז יזכה לסייד גדולה והצלחה בלימוד התורה הק' השפעות גדולות והשגה ודעת האיד לעבוד את הבורא בשלימות הירצוה.

ידון באיזה שכל יעבור את הבורא

וכן מגלה לנו חרה"ק ר' נחום משרנובל זי"ע בספרו הק' "מאור עינים" (פ' מקץ) וז"ל: כי כל המצות שנצטוונו בבוא עת וזמן של כל מצוה ומצוה נעוור הדבר שהיה בעת זמן המצוה כמאז ומקדם... ובשבועות הוא קבלת התורה ללכת בה כל השנה לעבוד את ה'... וכן שבועות מקבל כל אדם את התורה דהיינו שבאיזה שכל ילך לעבוד את ה' באותה שנה. ובפרשת יתרו הוא ממשיך בענין זה ואומר: איתא בכתבי האר"י ז"ל, שבכל זמן מהזמנים כגון: פסח שבועות סוכות הוא נעשה בכל שנה כשבא זמן הנ"ל נעשה כמו שהיה בפעם הראשון בפסח הוא יציאת מצרים ובשבועות מקבלים התורה וכן בכל זמן (נדריס לח). כל ארבעים יום היה משה רבינו ע"ה איך מקבלים התורה בכל שבועות, והלא כבר ניתנה: ז"ל: על פי מה שאמר רז"ל (תנחומא יתרו ז): בכל יום יהיו בעיניך כחדשים כיום שניתנה ואת זה צריך לקבל עליו בכל שבועות...

כל יום חיות חדש

ועיקר קבלת התורה היה מה שפסקה זוהמא, ונעשה אור בא וראו האור והפנימיות של חזונו ותורה אור, ואת זה צריך לקבל בכל שבועות להשיג החיות והפנימיות של התורה כמאמר: "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" (תהלים קי"ט יח) כי צריך להשיג בכל יום חיות חדש מתורתנו הק', והנה אמרו רז"ל (נדריס לח): כל ארבעים יום היה משה רבינו ע"ה לומד ושוכח עד שניתנה לו במתנה, וכתוב: "ממדבר מתנח" ודרשו רז"ל (שם נח): "ימי שמישים עצמם כמדבר שהכל דשין בו התורה ניתנה לו במתנה", ודבר זה צריך לקבל בכל שבועות שהיה כמדבר ולא ישכח התורה שלומד, ואת זה נושא שיהיה כמדבר כי צריך לבקש מהש"י ונפשי כעפר לכל תהיה עכ"ל. הי"מאור עינים" זי"ע האיר עינינו שמגיע הזמן הנשגב לו אנו מצפים בכליון עינים במשך כל השנה, התעלות והתקדויות אל אבינו שבשמים כראוי וכנכון עבודה פנימית ושלימה בכל קיום המצות.

דף כח/ב קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין

קיים אברהם אבינו - עירובי תבשילין, תחומין או חצרות?

"קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר (בראשית כ"ה), עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתו מצותי חקותי ותורתיו". כך אומרים האמוראים בגמרתנו, שאברהם אבינו קיים את כל התורה כולה. אפילו מצוות עירובי תבשילין שהיא מדרבנן [עירוב תבשילין נעשה בערב יום טוב שחל ביום שישי, על ידי נטילת פת ותבשיל - לכתחילה - וייחודן לאכילה ביום השבת, כדי להתיר את הבישול ביום טוב עבור שבת. במסכת ביצה נחלקו אמוראים בטעם התקנה. יש אומרים, שתקנה זו נועדה להזכיר לאנשים שאין לבשל ביום טוב עבור יום חול אלא עבור שבת, כלומר, עיקר התקנה עבור יום טוב. ויש אומרים, כדי שיזכור לברור מנה יפה לשבת, כלומר, עיקר התקנה משום כבוד השבת, והלכה כדעה ראשונה].

דברי חז"ל הללו מובאים במספר רב של מדרשים (ראה למשל בראשית רבה פמ"ט), ומפרשים רבים התחבטו בשאלה, במה נתייחדה מצוות עירוב תבשילין המצויינת ש"אפילו" אותה קיים אברהם אבינו ע"ה.

הריטב"א מבאר, כי לדעת רבא הסובר, כי מצוות עירובי תבשילין, שנועדה להזכיר לאדם לברור מנה יפה לשבת קודש, מיוחדת בכך שבאה לזכרון בעלמא, ואף חז"ל הקילו בה בדברים אחדים, ואפילו מצווה מעין זו שמר אברהם אבינו.

ואילו בעלי התוספות (על התורה) מביאים מדרש, כי אין הכוונה למצוות עירובי תבשילין, אלא למאכלי בשר וחלב שהתערבבו זה בזה. כלומר, מן התורה נאסרה אכילת מאכלי בשר וחלב שבושלו יחד, וחכמים הוסיפו לאסור כל בשר וחלב המעורבים זה בזה. ציינו, איפוא, חז"ל, כי גם מצווה מדרבנן זו, שמר אברהם אבינו. אמנם, מצוות רבות מדרבנן שמר אברהם אבינו, אך חז"ל ציינו דווקא את זו, מפני

שלדעת המדרש, כאשר אברהם אבינו הגיש למלאכים "חמאה וחלב וכן הבקרי" (בראשית י"ח), הוא הביא לפניהם תחילה חמאה וחלב ורק לאחר מכן את בן הבקר, כדי שלא יאכלום יחד. לפיכך, ציינו חז"ל הלכה שיש ראייה מן הפסוק כי נשמרה על ידי

אברהם אבינו (עיי' תו"ש בראשית שם מאמרים ק"ז וקכ"ג ובהערות).

עירובי תחומין שהפכו לעירובי תבשילין: ברם, בשם הגאון מוילנא זצ"ל ואחרונים נוספים נמסר, כי לאמיתו של דבר שיבוש יש כאן. יש להגיה ולתקן " ואפילו עירובי

תחומין". השיבוש החל, מפני שבגירסאות הגמרא העתיקות היה כותב "ואפילו ע"ה", ובה המדפיס או המעתיק שלאחריו ופתח את ראשי התיבות כעירובי תבשילין תחת עירובי תחומין.

הצידוק לגירסה זו הוא, שהוכחת חז"ל, כי אברהם אבינו קיים את כל התורה, נסמכת גם על תחילת הפסוק "עקב אשר שמע אברהם בקול"י, ומכאן למדו חז"ל, שהכוונה לרבות עירובי תחומין שתלויים בעקביו ובפסיעותיו של האדם (ראה הגהות מהר"י חיות כאן, קול אליהו להגר"א, דברי דוד לט"ז פרשת לך לך, ועוד רבים). אכן, נוסח זה ממש מועתק בתשובת הרשב"א (ח"א סי' צ"ב) ובספר האשכול (ח"ל תפילה ס"ה).

צעדיו הרחבים של אברהם אבינו ע"ה: ומדוע הדגישה התורה דווקא את זהירותו בעירובי תחומין? בספר "מבשר שלום" (מובא במאורה של תורה, עמוד פא) מצביע המחבר על מאמר חז"ל במדרש (בראשית רבה ג/ד), המפליג בגודל פסיעותיו של אברהם אבינו עד כדי אורך רב מאוד! רבותא היא, שבכל זאת נזהר מלצאת מחוץ לתחום.

אולם, יש שטענו כי שתי הגירסאות נכונות, ויסודן במדרשים שונים, ולא עוד, אלא שבפירוש רבינו בחי לתורה (תולדות נ"ה) מובא בשם המדרש - "קיים אברהם אבינו עירובי תבשילין ועירובי תחומין".

הדברים עולים יפה עם הטאמר בסוגייתנו, כי העובדה שאברהם אבינו שמר את כל התורה, נרמזת גם במילה "ותורתו" - תורה אחת שבכתב ותורה אחת שבעל פה. מלה זו כצורתה מופיעה עוד על אודות מלאך בני ישראל לקיים את מצוות השבת - "ע"ה אנה מאתם לשמר מצוותי ותורתיו" (שמות טז/כח). והנה באותם פסוקים נרמזו גם עירובי תבשילין - "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי", (שם/כט), כאמור בביצה ט"ז, וגם עירובי תחומין - "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי", (שם/כט), כאמור בעירובין ט"א. הרי ש"ותורתו" כוללת את שתי המצוות הללו, ואליהן כיוונה התורה באמרה, שאברהם אבינו שמר וקיים "מצוותי חקותי ותורתו" (המאמר הגדול תולדות, בהערה, ועיי' עוד בנין אריאל תולדות).

יש לציין, כי במדרשים אחדים נאמר, שקיים אברהם אבינו עירובי חצרות (מדרש תהילים, פ"א, ועיי' גם מדרש רבה בראשית פס"ד פסקא ב'). בקשר לכך מובא ביאור מרתק ביותר. לדעת רבי אליעזר בן יעקב, אין צורך בעירובי חצרות, אלא אם גרים שני ישראלים יחד, ואילו ישראל בודד הדר עם גויים אינו זקוק לכך (עירובין ס"א/ב). מכיוון שאברהם אבינו היה הישראלי היחיד, לא היה זקוק לעירובי חצרות לשיטה זו. החידוש הוא, שאף על פי כן הקפיד בכך. [המאמר בגמרתנו, הוא, איפוא, כדעת האמוראים הסוברים שלהלכה לכתחילה יש לערוך עירובי חצרות אף ליהודי אחד הגר בין גויים, ורק בדיעבד מקילים בה כרבי אליעזר בן יעקב. ראה שם סכ"ב. "פרדס יוסף", תולדות שם].

יצירה אומנותית עתיקה משנת ה'תקס"ו עשויה תבליט מעץ ובו פיתוחי ועיטורי נחושת, ובה ברכת עירובי תבשילין, ונוסח בדין יהא שרי וכו'. האמן היוצר חקק את שמו בתחתית התבליט בצד שמאל.

73
19